

ตัมภีร์
ลลิตวิสตรः
พระพุทธรูปประวัติฝ่ายมหายาน

ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มเหศวร เจริญ
แปลเป็นภาษาไทย

ศก.
๕๙๙.๖๐๙๒
๓ ๒๕๑
๖๕๑๒

กรมศิลปากรจัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๑๒

ทอ.ดล. 0317

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาจังหวัดชลบุรี

ตัมภีร์
ลลิตวิสตร:
พระพุทธรูปประวัติฝ่ายมหายาน
ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มณีบุตร เจริญ
แปลเป็นภาษาไทย

กรมศิลปากร จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๑๒

๑๖๗๘๔ ๒๕๖๓
๑๖๗๘๕ ๒๕๖๓
๑๖๗๘๖ ๒๕๖๓

049727

คำนำ

หนังสือ "อลิศวิศดร" นี้ เป็นหนังสือทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ว่าด้วยเรื่องพระ
พุทธประวัติ แต่รูปเรื่องทำนองหนังสือปฐมสมโพธิของไทย ต่างกันที่ปฐมสมโพธินั้น นักปราชญ์
ไทยรวบรวมจากคัมภีร์ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก มาแต่งขึ้นเป็นคัมภีร์หนึ่ง แต่ อลิศวิศดร นั้น
อ้างว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระพุทธรเจ้าศรีสหเสนาด้วยพระองค์เอง อีกประการหนึ่งปฐมสมโพธิ
ของไทยเริ่มเรื่องด้วยอภิเษกพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา แต่อลิศวิศดรเริ่มเรื่องด้วย
นิทานแสดงเหตุให้พระพุทธรเจ้าศรีสหเสนาเกิดวิศดร สุตคันติเวียชาย คือจากนั้นจึงกล่าวถึง
พระโพธิสัตว์อยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต คัมภีร์มีความเหมือนกันที่ตลอด แต่ส่วนพรรณนาคำกัน
มาก กล่าวคือ อลิศวิศดรพรรณนารูปไปในทางปาฏิหาริย์ และอภิศงการต่าง ๆ และนำเอา
หมวดธรรมและศัพทวิทยาแทรกในระหว่างเรื่องมาก บางทีแทรกจนเป็นปริศนาหนึ่งเต็ม ๆ ก็มี
ฉะนั้นแม้ว่าอลิศวิศดรจะกล่าวความชอบดั่งพระพุทธรเจ้าศรีสหเสนาพระธรรมจักร แต่เรื่องที่
ยาวไม่แพ้ปฐมสมโพธิของไทย ซึ่งกล่าวความไปจนถึงบุญเจ็ดหมื่นล้าน ซึ่งเนื้อความมากกว่า
อลิศวิศดรหลายเท่า

หนังสือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่แต่งหรือแปลเป็นไทยนั้นยังมีไม่มากนัก เมื่อราช
บัณฑิตยสถานมีหน้าที่ในการจัดพิมพ์หนังสือและแพร่ ใต้อาใจใส่งเสวรินทร์หนังสือนี้ขึ้นไว้
เพราะเห็นว่าเป็นหนังสือที่ผู้ศรัทธาจะใฝ่ใจใคร่ทราบไว้เป็นเครื่องเปรียบเทียบกับพุทธศาสนา
ฝ่ายเถรวาท หรือฝ่ายนิกาย ฉะนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ ราชบัณฑิตยสถานจึงได้แปลเรื่องพุทธ
ประวัติฝ่ายมหายานในที่เบด จากฉบับภาษาอังกฤษของ W. Woodville Rockhill ซึ่งกล่าวไว้
ว่าได้เรียบเรียงเรื่องตามข้อความในคัมภีร์ภาษาทิเบตเขียนซึ่งเป็นคัมภีร์สองอักษรไว้ว่า Bkah-
Hgyur และ Betan - Hgyur ซึ่งมีคัมภีร์ดวล (Dalva) อันเป็นคัมภีร์เก่าที่สุดและแท้ที่สุดใน
คัมภีร์ Bkah - Hgyur รวมอยู่ด้วย สักเกวนเรื่องทวารอกิตแปลและเรียบเรียงขึ้นนี้ มีความ

แตกต่างจากพุทธประวัติ^๔แต่ทางฝ่ายเถรวาท (หินยาน) เป็นส่วนน้อย นอกนั้นแม้แต่ฉบับไว้
ในถ้ำคันธะวณัฏ คัมภีร์คัมภีร์ ค.ศ. ๒๙๗๖ ราชบัณฑิตยสภาได้ให้พิมพ์คัมภีร์ถลิตวิสูตร^๕หนึ่งใน
งานพระราชาทานเพลิงศพ พระยาจำแสนขบคีศวินวิบาล (จิต สุทรวร) กล่าวไว้ในคำนำว่า

“ คัมภีร์ ถลิตวิสูตร^๕ นี้ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) ได้เคยแปล
และพิมพ์อุทิศพระราชาสุตถุนเกล้าฯ ถวายในงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ๗ พระเมรุทองสนามหลวง เมื่อ ร.ศ. ๑๒๘ แต่แปลและพิมพ์เพียง ๒ อธิษาย ก็
หยุดค้างอยู่ เขาใจว่าพระยาปริยัติธรรมธาดาใช้ต้นฉบับสันสกฤตเล่มที่พิมพ์คราวนี้เอง ด้วยพระยา
ปริยัติฯ คัดภาษาสันสกฤตไปพิมพ์ไว้โดยมากสับสนกับฉบับที่พิมพ์ภาษาสันสกฤตตรงกัน ความใน
ที่ไม่มีภาษาสันสกฤตก็ตรงกัน การแปลในราชบัณฑิตยสภาครั้งนี้ได้ใช้ฉบับสันสกฤตของ คอกเคอร์
เอส. เลฟแมน (Dr. S. Lefmann) ดังซึ่งผู้แปลได้เขียนขึ้นแล้ว ”^(๑)

หนังสือคัมภีร์ ถลิตวิสูตร ซึ่งพระยาปริยัติธรรมธาดาแปลนั้น แปลไว้เพียง ๒ อธิษาย
ก็หยุดค้างอยู่ เนื่องจากประสบปัญหาในการแปลหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องภาษาและสำนวน
ในหนังสือในคำชี้แจงที่พระยาปริยัติธรรมธาดาได้เขียนไว้ในนั้น ตอนหนึ่งกล่าวว่า ถลิตวิสูตรฉบับ
ภาษาสันสกฤตของ คอกเคอร์ เอส. เลฟแมน ถิ่นเดิมของกัมเบทท์ออกใช้ไว้บนเวียงนั้น มีความ
ตรงกันอยู่มาก จึงเห็นได้ว่าทางเรตินันแนได้แปลพุทธประวัติจากภาษาเดิมลงเป็นภาษาของตน
แล้วก็ยังคงรักษาเรื่องราวไว้ได้ดียิ่ง

ตัวนี้ได้กล่าวมาแล้วจึงจะเห็นได้ว่าเรื่อง ถลิตวิสูตร หรือ พุทธประวัติได้ยกมาหาเป็น
หนังสือที่ผู้สนใจได้ศึกษากันอยู่มาก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ นายชนิก อยู่โพธิ์ ซึ่ง
ขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศุลกากร จึงได้แนะนำให้ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร เป็ญญ แปล
คัมภีร์ถลิตวิสูตรขึ้นใหม่ การแปลครั้งนี้ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ได้ใช้ฉบับภาษาสันสกฤต
ซึ่งเขียนชื่อเป็นภาษาอังกฤมได้ว่า Budhiast Sanskrit Texts - No. I Lalita - Vistara,

(๑) ดู ถลิตวิสูตร ปฐมฉบับโพธิ์เจ้าจอมหาญ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๐๘ หน้า (๑).

edited by Dr. P.L. Vaidya, Director, Mithila Institute of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning, Darbhanga, Published by the Mithila Institute of Post Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning Darbhanga 1958.

และเขียนเป็นอักษรเทวนาครีในชื่ออินเดียว่า เพทร-สัสตุต-คุรนาเท-ลลิต-
วิศระ มิดลาวิทยาปริชานเนน ไวโทยปาหวิศรีปรัสมรนาปรัชานคว-โสตุสสุยาทิกะ
สสุตตะ มิดลาวิทยาปริชานเนน ปรักาสิตะ สกาพทะ ๑๙๕๘ สัวั ๑๐๑๘ ไอศวียาพทะ ๑๕๘๘
คือฉบับที่ท่านอ่านอยู่ ณ บัดนี้ โดยเหตุที่กรมการวัดวัดวิศระเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่สำคัญ จะ
ช่วยให้ท่านผู้สนใจศึกษารื่องพุทธประวัติ หรือผู้สนใจศึกษาพุทธศาสนาได้ใช้ศึกษาเปรียบเทียบ
เทียบและหาความรู้เพิ่มเติมได้ กรมศิลปากรจะได้จัดพิมพ์หนังสือนี้ขึ้นเสียแพร่ หวังว่าจะเป็นที่
สนใจและอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทุกท่าน.

กรมศิลปากร

กันยายน ๒๕๐๒

บทนำของผู้แปล

อธิบดีกรมศิลปากร (อนันต์ อยู่โพธิ์) เมื่อท่านยังมีได้เกษียณอายุ ท่านส่งข้าพเจ้าให้แปลพระคัมภีร์ถลิตวิสูตรภาษาสันสกฤตออกมาเป็นภาษาไทย ข้าพเจ้าแปลจบแล้ว อธิบดีกรมศิลปากร (อนันต์ อยู่โพธิ์) พินหนำที่ราชกรโดยเกษียณอายุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ต่อมา ข้าพเจ้าปรารภถึงการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้คุณหญิงคุณน้าภมา มาลาบุตร ทราบ ท่านรับเป็นธุระช่วยเหลือคิดคอกับอธิบดีกรมศิลปากร (เชื้อ สรวรรณ) ก็ได้ได้รับความเห็นชอบ จัดการพิมพ์ขึ้นจึงสำเร็จรูปเป็นหนังสือที่ท่านผู้อ่าน อ่านอยู่ในขณะนี้

พระคัมภีร์ถลิตวิสูตรนี้ เป็นพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในนิกายมหายาน พุทธศาสนา นิกายมหายานในเนปาลมีพระคัมภีร์พุทธศาสนาอยู่ ๕ พระคัมภีร์คือ ๑. ถลิตวิสูตร ๒. อมฤตสาหสวริกา ๓. ปุรุชานุปารมิตา ๔. กณฺเฑยวฺยฺห สุตฺต ๕. ทศกฺกมิก หรือ ทศกฺกมฺสฺว ๖. สมภาวราช หรือ อนนฺทวฺรฺกฏป สุตฺต ๗. ลจฺกาวคฺคฺร สุตฺต ๘. สทฺธวฺมปฺนฺตทวฺก สุตฺต ๙. ตถาคคคฺคฺรทฺต ๑๐. สวฺวณฺเปรภเส สุตฺต

พระคัมภีร์ถลิตวิสูตรนี้ เว้นชื่อออกอย่างหนึ่งว่า ไวปฺลฺย สุตฺต หรืออนนททาน ถลิต แปลว่า การเดินสนุกสำราญหรือการกระทำ วิสูตร แปลว่า กว้างขวาง พิศดาร ถลิตวิสูตร หมายถึงชีวิตประจำวันของพระพุทธองค์บ้างบ้างของพิศดาร

พระคัมภีร์นี้ ตามเนื้อเรื่องว่า เป็นพระธรรมเทศนาที่ออกจากพระโอรสของพระพุทธเจ้า ส่วนผู้รับพระธรรมเทศนามานับมากคือ พระอนนท ซึ่งมีความดีเหมือนพระสุคริพทั่วไปในนิกายมหายาน หากแต่เป็นภาษาสันสกฤตเท่านั้น คือขึ้นต้นว่า เอวิ มชา สฺวฺตมฺย เอกสมฺมินฺยฺสมเย ภควานฺย สฺวาวสฺตฺย วิหฺรติ สมฺย เซตวเน นฺดาถปฺนฺตฺยจทฺสฺยวามเม มหฺตา ภิกฺขุสฺสฺเรน สาธุ ทุวาทศภิกฺขุภิกฺขุสฺสทฺสฺยวระ. ในนิกายมหายานก็เริ่มต้นว่า เอวิ เม สฺวฺตฺย เอก สฺมยฺ ภควา สวาคฺย วิหฺรติ เซตวเน อนนทปฺนฺตฺยจทฺสฺย อวามเม มหฺตา ภิกฺขุสฺสฺเรน

สวหุ ปุณฺณมคฺคเตหิ ภิกฺขุสฺส เตหิ ฯ เป ฯ เป็นต้น และในนิกายหินยาน เมื่อเริ่มต้นว่า
เอวํ เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา ฯ เป ฯ แล้ว ก็กล่าวต่อไปว่า พระพุทธประทับอยู่กับพระ
ภิกษุจำนวนมากท่านนั้นท่านแล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระภิกษุทั้งหลายขานรับแล้วพระองค์
ก็แสดงธรรมแก่เขาแล้ว แต่ในพระคัมภีร์ลลิตวิสตรนั้น เมื่อได้กล่าวคำเริ่มพระสูตรว่า เอวํ มया
สุวคฺมู แล้ว ก็บรรยายภาพของพระพุทธที่ประทับอยู่กับพระภิกษุ และพระโพธิสัตว์ ทรงเข้า
สมาธิข้อพุทธาตั้งการวิปัสสนาในยามกลางราตรี และทรงเปล่งพระวิหัมมช้อชญาณาโลกาตั้งการออก
จากกลุ่มพระเกษาสว่างทั่วทวีปพิภพ ขึ้นไปจนถึงชั้นสุทธาวาส เทพเจ้าชั้นตกใจ เมื่อทราบบว่า
อะไรเป็นอะไรแล้วก็เริ่มร้องเพลงถวายสวดสรรเสริญพระพุทธรูป ครั้นแล้ว องค์ก็สรวกับเทพอื่น ๆ ก็เข้าไป
เฝ้าพระพุทธทิวहारเชตะวัน น้อมเสวยภัตตาหารพระนาทพระพุทธแล้ว ทราบทุกอาราธนาให้
พระองค์แสดงไวปุลยสูตร ซึ่งเรียกว่า ลลิตวิสตร เพื่อให้สัตว์โลกบรรลุความหลุดพ้นและ
ประสพมงคลต่าง ๆ พระพุทธทรงรับด้วยพระอาการคุณนิภาพ เทพเหล่านั้นก็จึง ไปร่ำพราย
คอกไม้ทิพย์แสดงความดีใจ ต่อจากนั้นพระองค์ก็ทรงแสดงลลิตวิสตร เริ่มต้นตั้งแต่พระองค์เป็น
เทพบุตรสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นคุนิต

ลลิตวิสตรนั้น แบ่งออกเป็น ๒๗ บท เรียกว่า ปวีรวรรค หรืออชชยาย แต่ละอชชยายมี
ข้อความไม่เท่ากัน สั้นบ้างยาวบ้าง อชชยายที่ ๑ เรียกว่านิทานปวีรวรรค ว่าด้วยเหตุที่พระพุทธ
ทรงแสดงธรรมปริยายคือ ลลิตวิสตรนี้ โดยเล่าว่าเมื่อเทพเจ้ามาทูลขออโงให้พระองค์ทรงแสดง
ไวปุลยสูตรดังกล่าว พระพุทธทรงเล่าเรื่องราว โดยตรัสเป็นคำประพันธ์ว่า

คคฺคภิกฺขุมโว เม สุตฺตเตห สวเว
ไวปุลยสุตฺตวํ หิ มหานิทานมู
ยทุกาณิตํ สววตตาคโคธะ ปุระก
โลกสุข สววสุขุ หิตารุณเมวามุ ฯ

คำแปล

ศุกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งปวงจงฟังพยานานของตถาคต อันเป็นสุตฺรที่
กว้างขวางใหญ่โต ซึ่งพระตถาคตทั้งปวงได้ตรัสแสดงในครั้งก่อน ๆ แล้ว เพื่อ
ประโยชน์ชาวโลกทั้งปวงดังนี้แล ฯ

อัครบาท ๒ ว่าด้วยทรงพระอุคสาหะที่จะเสด็จอุบัติในมนุษยโลกแล้วตรัสรู้เป็น
พระพุทธ

อัครบาท ๓ ว่าด้วยพระองค์ทรงเลือกพระกฤตจะเสด็จไปบังเกิดว่าควร จะเกิดในนครกอล
โหน พระมารดาพระบิดาเป็นใครเช่นไร

อัครบาท ๔ ว่าด้วยหริข้อนแสงสว่างแห่งธรรมมีอะไรบาง ซึ่งทรงแสดงธรรมครั้งสุดท้าย
ขณะประทับอยู่ในสวรรค์ชั้นคันถุสิต

อัครบาท ๕ ว่าด้วยการจุติจากสวรรค์ชั้นคันถุสิตของพระองค์

อัครบาท ๖ ว่าด้วยเสด็จลงสู่พระครรภ์พระนางมายาประทับอยู่ในวิมานแก้วใน
พระครรภ์พระมารดา

อัครบาท ๗ ว่าด้วยทรงสมภพที่มถมพนโกสินมะเคอ เมื่อเชษฐเสด็จเข้าสู่พระนครแล้ว
ได้รับการเคารพนามว่า สุวาวุตสาธ และหลังประสูติแล้วได้ ๗ วันพระนางมายาดังกล่าวจะ
อศิตมาตุกับนวกัตติเป็นหลานชายเข้าไปเยี่ยม เมื่อตรวจพิจารณาคุณขณะพระกุมารแล้ว
พยากรณ์ว่า พระกุมารจะได้เป็นพระราชาจักรพรรดิ หรือไม่ก็จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธ เอกอัคร
ประเสริฐเลิศในมนุษยโลกและเทวโลก

อัครบาท ๘ ว่าด้วยกรณนำพระกุมารไปเทวสถาน พอพระกุมารช่างพระบาทเข้าไป
เทวรูปก็ตั้งอยู่ถล่มลงหมด

อัครบาท ๙ ว่าด้วยเครื่องประดับ มีคนนำเครื่องประดับไปถวายพระกุมาร พระกุมาร
แต่จะพระองค์ด้วยเครื่องประดับแล้ว เครื่องประดับต่าง ๆ อับหมองไป เพราะพระกายของ
พระกุมารรุ่งโรจน์กว่า จึงให้เครื่องประดับอับหมองไป

อัยยบทที่ ๑๐ ว่าด้วยพระกุมารเสด็จไปโรงเรียนพร้อมด้วยเด็กครึ่งหมื่น พระกุมารนอก
ข้อหนึ่งสือให้อาจารย์วิศิษฐานิรสอน แต่ข้อหนึ่งสือเหล่านั้น อาจารย์ไม่รู้ เด็กครึ่งหมื่น
หนังสือกับอาจารย์โดยการช่วยเหลือของพระกุมาร ตัวหนังสือที่เด็กอ่านแต่ละตัวออกเสียงเป็น
ธรรมภาษิตและบทาปวิญญาไม่หมด

อัยยบทที่ ๑๑ ว่าด้วยพระกุมารเสด็จเยี่ยมหมู่บ้านชาวเขา ประทับนั่งที่โคนต้นหว้าเข้าถึง
ขจรอุทยาน เจาคันหว้าไม่กล้าออกไปตามดวงกะวัน พระอุมี ๕ คน เหาะมา ไม่อาจเหาะผ่านไปได้
ต้องลงพื้นดิน เห็นพระกุมารประทับนั่งอยู่ใต้ต้นหว้า ต่างพากันเข้าไปน้อมตัวลงทำอัญชลีกราบ
ไหว้พระกุมาร พระบิดาทรมไปพบ ก็ทรงอภิวาทพระกุมาร แล้วพระกุมารก็เสด็จกลับ

อัยยบทที่ ๑๒ ว่าด้วยทรงแสดงศฤง์ และได้รับพระอภิเนกพระนางไปจะเป็นอัครมเหสี

อัยยบทที่ ๑๓ ว่าด้วยถวญรเคื่อน ก็คือพระพทุชโน ๑๐ วัสและเทพทั้งหลาย เคื่อนพระ
กุมารให้ชอกนทากเนกกรมเณโคธแทรกกันเคื่อนมวโนเสียงคนดว

อัยยบทที่ ๑๔ ว่าด้วยความฝัน พระกุมารได้รับคำเตือนจากแหวศนหมอนเกดมณเฑน จึง
ทรงเฝ้าให้พระบิดาฟัง พระบิดากักรังณเณหมอนกัน ก็คณเณว่าพระกุมารทรงบวรพชา และพระ
บิดาทรงจัดการบองกันให้พระกุมารเสด็จชอกนทากเนกกรมเณ พระกุมารเสด็จชมอุทยาน ทอด
พระเนตรเห็นแหวกศ ๔ คือแหวศนเปลงศวเนน คณเณค คณเจบ คณคช และบวรพชิต

อัยยบทที่ ๑๕ ว่าด้วยพระกุมารเสด็จชอกนทากเนกกรมเณ

อัยยบทที่ ๑๖ ว่าด้วยเมือทรงบวรพชานแล้วเสด็จเข้าไม่พร อาราชะ ถลาปะ ทรงศิกษา
ธรรมจนจบ ไม่สมพระประสงค์ เสด็จชอกนทากเนกกรมเณ เสด็จไปแควราชคฤหบทกับพระราชา
พินพิสว พระราชพินพิสวแบ่งสมบัติถวาย พระองค์ไม่ยอมรับ ทรงยืนยันว่าจะแสวงหาคุณ
ธรรมของบวรพชิต พระราชพินพิสวทูลชอวังว่าถ้าพระองค์ประสบบุคธรรมของบวรพชิตแล้ว
ขอไห้แสดงให้ม้ส่วนวูบั้ง

อัยยathy ๑๗ ว่าด้วยทรงประพฤติกุณกรจรรยา คือประพฤติกุศลธรรมานะพระองค์อันทำไฉน
และก่อนทรงประพฤติกุศลได้เข้าไปหาเคบสชื้อ รุทระ รามปุระ ทรงศึกษาสมาบัติในวังชฎาน
สัชฎายคนะ เมื่อทรงเห็นว่าไม่ไร้ทางศรัศฐ์ จึงเสด็จออกจากสำนักรุทระ รามปุระ และคตณ
พระภัทรวรรคัย ๕ รูป ผู้เป็นศิษย์ของรุทระ รามปุระ เห็นพระองค์ออกจากสำนักอาจารย์
ก็ปลื้กัศวจากอาจารย์คิดคตมพระองค์ไป โดยกัศวว่า พระองค์ศรัศฐ์แล้วคนจะด้พิงขรรวมด้รับ
คตมศรัศฐ์ด้วย คตม พระองค์คตอาหาร กถันคตมหายใจที่เรียวกัศวว่า กุณกรจรรยา คือประพฤ
คตณชฎานกัศวทำไฉน

อัยยathy ๑๘ ว่าด้วยเสด็จเนมนำในวัฎฎชฎานแล้วเริ่มเสวยอาหาร ภัทรวรรคัยเห็นพระองค์
กลายคตมเพ็ชรจึงผละจากคตมไปขังนกรพารณศ

อัยยathy ๑๙ ว่าด้วยเสด็จกัศวงไม้โพธิ ทรงรับหญ้างคตมจากคตมเกยวญชื้อ สวัศคิณ
ทรงนำไปปลุกคตมโพธิแล้วประทิมงนบณัน

อัยยathy ๒๐ ว่าด้วยวิมทนทกัศวงไม้โพธิ

อัยยathy ๒๑ ว่าด้วยการรังคตมของมาร

อัยยathy ๒๒ ว่าด้วยการศรัศฐ์เป็นพระพุทท

อัยยathy ๒๓ ว่าด้วยทเวคตมเสวยวัฎฎษะพุทท

อัยยathy ๒๔ ว่าด้วยทอถัก ๒ คนกัศว ทรปะนุช กับ ภักถิณ พมพระพุททแล้วถว
ชัวคัศวคตมคตมกับอัยยคตม และมหารชชัง ๔ ถวชฎานคตมแก่พระพุททเพื่อให้ทรงรับคตมขรรวม

อัยยathy ๒๕ ว่าด้วยมหารพมคัศวคตมอรชฎานให้ทรงแสดงขรรวม

อัยยathy ๒๖ ว่าด้วยการแสดงขรรวมจักรแก่ภัทรวรรคัยทั้งห้า

อัยยathy ๒๗ บทส่งท้าย ว่าด้วยอนิสงศ์แห่งพระกัศวภักถิณศวัศ

ในอัยยathy ๗ ว่าด้วยทรงสมกพนัน กล่าวไว้ว่าพระโพธิศวัศคัศวอยู่ในพระคตมภักถิณคตม
ประคตมด้วยคตมปรัศคตมเห็นปณัน ๔ เมศตม ๑๐ คตมคตมไปแล้ว พระองค์ก็เสด็จคตมทาง

พระปวิศัมเบียงขาของพระนารดา ข้อความตอนนี้ ในอรรถาธิบายนั้นกล่าวไว้ พระอรหันต์ทุกท่านว่า เมื่อพระองค์ประทับอยู่ในพระศรวิกัระทั้งสี่ก็ออกจากพระศรวิกัระทางพระปวิศัมเบียงขาของพระนารदानั้น นาคัสจรวรย์ไม่เคยมี พระองค์คิดว่า ข้อนี้ ต่อไปก็ถูกผู้มิได้อบรมกษย วาจา ใจ เป็นสมณะมิมลทิน เป็นสมณะระจอมเปลอม จะไม่เชื่อว่า เป็นเช่นนั้น อีกคนหนึ่ง พระองค์คิดว่า ดูกรอรหันต์ สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ประกอบด้วยกุศลมูลอันไม่คำหาญ จะเป็นมิตรเนื่องด้วยเป็นชาติเดียวกันกับศตภาค และคิดว่าย่อมเป็นที่เจริญใจของมิตร ความชอบนี้เทียบกับพระกฤณะตรีศกับพระอรชุนในกัมภีร์ภควัทคีตา อธิบายที่ ๑๒ ตั้งแต่โลกที่ ๑๒ ถึงโลกที่ ๒๐ ความว่า ผู้ตั้งมั่นในศรัทธาอันมีต่ออาตมา (หมายถึงพระกฤณะซึ่งเป็นองค์อาตมา) เป็นอย่างยอด มีภักดี ยินดีพร้อมอุทิศธรรมทานที่กล่าวมาแล้ว ผู้นี้เป็นยอดที่ภักดีของอาตมา

พระกัมภีร์ลิลลิตวิศครนี้ เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่ามหานิทานเป็นสูตรเกี่ยวกับความรื่นรมย์ ความเป็นพระพุทธ ทัานองเดียวกับคัมภีร์มหาปราณของฝ่ายพรหมณ์ หนังสือเช่นนี้แสดงถึงลักษณะของมหายานสูตร และบางส่วนก็เหมือนหรือคล้ายกับพระคัมภีร์ฝ่ายหินยาน มีข้อความที่ตรงกับภาษาเขมรเช่นในมหาวีรคัมภีร์พุทธทานว่า

สุโข วิเวโก ตุญสุต สุตธมมสุต ปสุตโต
 อหยาปชฺฌิ สุโข โลกเ ปาณกุเตสุ สยฺยโณ
 สุขา วิวาคฺคา โลกเ กามานี สมนตฺกุกโม
 อสมฺมานสุต โย วินโย เอตี เว ปรมิ สุฯฯ

คำแปล

ความสงบ เป็นสุข ของบุคคลผู้สันโดษ มีธรรมปรากฏแล้ว เห็นอยู่
 ความไม่พยายาหาหรือความสำรวมในสัตว์ทั้งหลายเป็นสุขในโลก ความปราศจากความ
 กำหนดคือความว่างกามทั้งหลายเสียได้ เป็นสุขในโลก การกำจัดอสมันมานะเสียได้
 มั่นถล เป็นสุขอย่างยิ่ง ๆ

ถลิตวิเสศ อธิบายที่ ๒๔ โสภกที่ ๘๑-๘๒ ว่า

สุข โข วิเวกสุคนฺธุสุข	ศุขจรวมสุข ปุศุบตะ
อูยาพธูขํ สุขํ โลก	ปฺวาณิกุเทญ สยตะ
สุขา วิวาคตา โสเก	ปาปานํ สมตฺกฺวระ
อสมฺนิ นานุญวียนเข	เอคทฺวา ปรมํ สุขุมฯ

คำแปล

ความวิเวกของผู้นั้นดี พงฺธรรมแล้ว เห็น (ธรรมนั้น) แล้ว ย่อมเป็นสุข
 ความไม่พยาบาท สํารวมอินทรีย์ในสัตว์มีชีวิตทั้งหลายย่อมเป็นสุขในโลก
 ความปราศจากกําหนด การก้าวล่วงบรรพทั้งหลายย่อมเป็นสุขในโลก นี้แหละ
 (ทำได้ดีกว่าความอื่น) เป็นสุขสุดอยู่ในวิสัยของมนุษย์ ฯ

ในสภาควิกัศ สยฺกตนิกาช ว่า

กิชฺฌเนน เม อธิคฺติ	หลนฺทานํ ปกาสิคฺติ
รเวทโทสฺสเปเวเคนิ	นํขํ ฌมฺโม สุขสมฺพุโข
ปฏฺิโสศคามิ นินฺุณํ	กมฺภีรํ ทุทุทสํ อนฺุ
รเวทคฺตา น ทกุขณฺุติ	คโมขนฺุเชน อวฺุฏฺาฯ

คำแปล

บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุแล้วโดยขาด เพราะธรรมนี้
 อันสัตว์ผู้อื่นระคะและโหระศรอบจำแล้วไม่ตรัสรู้ได้จำย สัตว์ผู้อื่นระคะย่อมแล้วถูก
 กองอวิชชาท้อมแล้ว จักไม่เห็นธรรมอันละเอียดยิ่งอีกซึ่งอันจะยังสัตว์ให้ถึงธรรม
 ที่ทวนระเส (คือพระนิพพาน) ฯ

ในถลิตวิสตร อธิบายที่ ๒๕ โสถกที่ ๑๕-๒๐ ว่า

ปฺรติโสฺวตคามิ นารุโ	กมฺภีโร ทูรทุโส มม
น ติ ทูรกฺขุณฺณิ รากฺขุ	อถิ ตสฺมาตุ ปฺรกาสิคฺมุ
อนุโสฺวตํ ปฺรววหุณฺเต	กาเมนุ ปติคา ปฺรชา
กฺฤจฺเจวณ เม'ขิ สิปฺวาปฺติ	อถิ ตสฺมาตุ ปฺรกาสิคฺมุ ฯ

คำแปล

หนทางของเราพวกกระสอ อีก เห็นยากผู้ที่มีศรัทธากระสอ ย่อมไม่เห็นธรรม
นั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรประกาศ ฯ

คนทั้งหลาย ตกอยู่ในความหลงหลาย หลอดไปความกระสอ ตถาคคจะให้คน
เช่นนี้บรรลุนั้นยากนัก เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรประกาศ ฯ

ในมหาวิคค์ ว่า

ปาดฺโรหสิ มกฺเชสุ ปุพฺเพ
 อมฺโห อสุทฺโธ สมเถหิ จินฺตฺโต
 อปฺปาเปตํ อมคฺสุต ทวาริ
 สุถนฺนุคฺ ฐมฺมํ วิมฺเตนานุพุทฺธิ ฯ

คำแปล

เมื่อก่อน ธรรมอันไม่บริสุทธิ์ อันคนมีมลทินทั้งหลายคิดแล้ว ได้ปรากฏใน
มคธชนบท ขอพระองค์ได้โปรดทรงเบียดประคองแห่งอมคธธรรมนี้ ขอสัตว์ทั้งหลายจง
พึงธรรมที่พระอิมมาสัมพุทธผู้หมดมลทินตรัสแล้ว ฯ

ในถลิตวิสตร อธิบายที่ ๒๕ โสถกที่ ๒๑ ว่า

วาโท พฺกฺว สมโถวฺวจินฺตฺโต
 อมฺโห'วิสุทฺโธ มกฺเชนุ ปฺรวฺวณุ
 อมฺฤตํ มฺเณ ตทฺวิวิภูณฺหฺว ทวาริ
 สุถนฺนุคฺ ฐมฺมํ วิมฺเตน พุทฺธณฺ ฯ

คำแปล

อิทธิของผู้คิดผิดโดยประกอบด้วยมลทินเป็นธรรมไม่วิบูลิทธิในขวามศ
หิงหลายในครั้งก่อน ข้าแต่พระมุนี เพราะฉะนั้น ขอพระองค์โปรดเปิดประค้อมถุก
คนทั้งหลายจะได้อินธรรมและพุทธโดยจิตปราศจากมลทิน ฯ

ในมหาวิคค์ ว่า

อปารุตา เต อมตสฺส ทูวรา
เข โสทวนุโค ปมฺพญนฺตฺ สทุธ
วิหฺสสญฺญํ ปคฺณํ น ภาส
ธมฺมํ ปถิเต นนฺเชสฺสุ พุรฺพเม ฯ

คำแปล

เราเปิดประค้อมตะหนักท่านแล้ว สัตว์เหล่าใดจะพึง จะปล่อยศรัทธามาเกิด
ศุกรพหรม เพราะเรามีความสำคัญในความลำบาก จึงไม่แสดงธรรมที่เราล่องแล้ว
ประณีต ในหมู่มนุษย์ ฯ

ในถกวิสตร อธิบายที่ ๒๕ โสภกที่ ๓๘ ว่า

อปารุตาเตนามนฺตฺสฺส พุทฺธา
พุทฺธมฺมํ สติเต เข โสทวนุค
ปฺวิสนฺติ ศฺรทฺธา น วิหฺเรสญฺญา
ศฺฤณฺวณฺติ ธมฺมํ มกฺเขนุ สคฺคฺวาจะ ฯ

คำแปล

ประค้อมถุกของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้ปิด ศุกรพหรม ผู้ใดเป็นผู้ฟัง
ตลอดไป ผู้นั้นมีศรัทธา ไม่คิดเบียดเบียนกัน ย่อมเข้า (ประค้อม) ได้ สัตว์ทั้งหลาย
ในมคหังธรรมได้ ฯ

น เม อจวิโย อตุติ	สทธิโส เม น วิชชติ
สเทวกสมฺม โลกสมฺม	น อตุติ เม ปฏิปุคฺคโล
อหฺ หิ อรหา โลเก	อหฺ สคฺคา อนนฺตุโร
เอโก'มฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	สํติฏฺโศสมฺม นิพุทฺโธ
มาทิสฺสา เว ชินา โหนฺติ	เข ปคฺคา อาสวภูชฺช
ชิตา เม ปาปกา สมฺมา	คสมฺมาหิ อูปก ชินอ ฯ

คำแปล

อาจารย์ของเราไม่มี คนเช่นเราก็ไม่มี บุคคลเสมอเหมือนเราก็ไม่มีใน
โลกทั้งทั้งโลก เพราะเราเป็นพระอรหันต์ในโลก เราเป็นศาสดาหาศาสดาอื่นยิ่ง
กว่ามิได้ เราผู้เดียวเป็นพระสัมมาสัมพุทธ เราเป็นผู้เอ็นดูนักแลแล้ว บุคคล
ผู้ถึงความอันธวะแล้ว บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ชนะเช่นเรา ศุกรอุปกะเรา
ชนะธรรมอันธวะแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงชื่อว่าเป็นผู้ชนะ ฯ

ในถกวิสูตร อังขยที่ ๒๖ โสถกที่ ๑-๒-๓ ว่า

อจวิโย น หิ เม	กสุจิสฺสทุโส เม น วิชฺเช
เอโก'มฺหสมฺม สํพุทฺธะ	สํติฏฺโศ นิราสฺวะระ
อหเมวราหิ โลเก	ศาสุคา หุขมฺนุคฺคระ
สเทवासฺสคณฺฐรวะ	นสฺสุติ เม ปฺรติปุทฺถถะ
ชินา หิ มาทฺตุคา	เชตฺธา เข ปฺรปฺปคา อาสฺรวภฺมขมฺ
ชิตา เม ปาปกา	อฺรมาสฺสเทโนปค ชินอ หุขมฺ ฯ

คำแปล

อาจารย์ใด ๆ ของตถาคตไม่มีเสีย ไม่มีใครจะเหมือนตถาคต ตถาคตผู้
เดียวเป็นผู้ตรัสรู้ เป็นความเย็น ปราศจากอาสวะ (ทุกข์, โทษ) ตถาคตนี้แหละ
เป็นอภินันต์ในโลก ตถาคตเป็นศาสดาไม่มีใครยิ่งกว่า ไม่มีบุคคลจะเปรียบตถาคต
ได้ทั้งในเทวดา อสุร คนธรรพ์ พึงทราบเถิดว่า ผู้เช่นตถาคตเป็นขึ้นซึ่งถึงความสิ้น
แห่งอาสวะ ธรรมที่เป็นบาปทั้งปวงตถาคตชนะแล้ว เพราะฉะนั้น ผู้อุปอะ ตถาคต
นี้แหละได้เข้าถึงชินแล้ว ฯ

ในมหาวักย์ ว่า

ธมฺมจกฺกั ปวตฺเตตฺถิ กจฺจามิ กาสินี ปุริ
อนฺนภุคฺคสฺมิ โลกสฺมิ อหณฺณิ อมตทณฺณภูมิตี ฯ

คำแปล

เราจะไปยังบุรีแห่งชาวกัสีเพื่อประกาศธรรมจักร เราจะตั้งกองอมตะใน
โลกอันมีต ฯ

ในถกติวิศตร อธิษายที่ ๒๖ โสภกที่ ๕-๖ ว่า

วราณเสี คมฺมฺขยามิ คตฺวา วั กาสินำ ปุริ
สพฺพห็นเสย โลกสฺย คทาหิเนย มฺฤตทณฺณภูมิตี
วราณเสี คมฺมฺขยามิ คตฺวา วั กาสินำ ปุริ
ธมฺมจกฺกั ปุรววฺตฺติเนย โลกเกหฺวปุริทิวฺตฺติณ ฯ

คำแปล

ตถาคตไปบุรีของชาวกัสีทั้งหลายแล้วจะไปหาราณสี จะตั้งกองใหญ่คือ
อมฤต แก่โลกที่มันเสียดเร็ว ๆ ตถาคตไปบุรีของชาวกัสีทั้งหลายแล้วจะไปหาราณสี
จะหมุนจักรคือธรรมซึ่งไม่มีใครหมุนในโลก ฯ

ข้อความตามที่โยชกษณาเปรียบเทียบกับ จะเห็นได้ว่าพระคัมภีร์ถลิตวิสครนเป็นรูปใหม่
ในพระคัมภีร์ของท่านฮาน หรืออาจเป็นว่าทั้งหมดและสัสดกฤมาจากแหล่งเก่าแห่งเดียวกัน
ซึ่งเป็นรากฐานอยู่ก่อนแล้วเช่นเช่นคำว่า เอวี นขา สุรุต หรือ เอวมม สุต พระคัมภีร์
ถลิตวิสครน เป็นพุทธประวัติคล้ายมหายานิกายสรวาสติกวาท คือในกายที่ถลิตวิรวิ พระพุทธ
มีอยู่ทุกแห่งทุกเวลา ส่วนใหญ่ของพระคัมภีร์นี้แต่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่เป็นร้อยแก้ว
ใช้ประโยคเป็นคำสมาสยาว ๆ คล้ายกับร้อยยาวในเวสสันดรชาดกของไทย นักปราชญ์บางคนก็
ความเห็นว่า ภาคที่เป็นร้อยแก้วเป็นคำเก่าที่สุด ส่วนภากร้อยกรองเป็นคำแต่งเพิ่มเติมขึ้น
ภายหลังทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองมีความหมายอย่างเดียวกัน ในสมัยนั้น มักแต่งกันแบบ
คือแต่งเป็นร้อยแก้วร้อยกรองผสมกัน เช่นพระเวทและอุปนิษัท ก็พอขยายแต่เป็นร้อยกรอง
ที่ข้อความไว้ การแต่งในทำนองสมัยต่อมาบ้างอย่างเช่น เช่นในสมัยพระเจ้ากนิษกะ มีหนังสือ
เช่น จรกสิหิตา และ สุสุรุตสิหิตา ในสมัยพระเวทและอุปนิษัทค่านั้นเรื่องเป็นคำร้อยแก้ว
ก่อนจะถึงคำร้อยกรองจะคือนำด้วยคำว่า คเวม โสตุโต ภวติ (ข้อนี้มีโสตกวีว่า) หรือ
โสตุตา ภวตุติ (มีโสตกวีทั้งหลายว่า) เป็นต้น ต่อมาในสมัยหลังพระเวท ก่อนถึงคำร้อยกรอง
ใช้คำว่า ภวติ จาตุร (และในข้อนี้มีโสตกวีว่า) หรือ ภวตุติ จาตุร (และในข้อนี้ มีโสตก
ทั้งหลายว่า) เป็นต้น คำร้อยแก้วเก่ากว่าคำร้อยกรองเพราะเรียงด้วยคำคมหลักไวยากรณ
ของท่านปาดินิ แต่ในการแต่งฉันทวิธีวรรณคดีซึ่งเป็นคำร้อยกรองพุทธศาสนาภามาเสียดฤต จะใช้
หลักไวยากรณของท่านปาดินิ ข้อนี้ผิดพลาดไปบ้างคือคือธรรมา คุรุ ฤฯ ตามข้อบังคับของคณะ
ฉันทวิธีไม่เคร่งครัดทางไวยากรณเท่าไรนัก จึงมีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง ในพระคัมภีร์
ถลิตวิสครนและรูปศัพท์บางศัพท์ทำให้เป็นรูปศัพท์เฉพาะในพระคัมภีร์นั้น เช่น ทานู ทตุติ แทน
ที่จะเป็น ทานู ทตุติ (ให้ทาน) หรือ คชวรู แทนที่จะเป็น คชวระ (ช้างประเสริฐ) หรือ
มา เอญ โภกญชุต แทนที่จะเป็น มา เอญ โภกญชุต (อย่างใช้ขาคมนี่) เป็นต้น เขาใจว่า
คงจะแต่งให้เป็นพิเศษทำนองเดียวกับภาษาพระเวทต่างกับภาษาโลกที่เป็นภาษาของคนธรรมดา
ทั้งนี้ เพื่อยกย่องให้เป็นคัมภีร์ชั้นสูง พระคัมภีร์ถลิตวิสครนนี้ คำนึงตามแบบบาลีเช่นสุดคณินาท

ตอนที่เบ็รน้อยแก้วหลายคอน ชัมมจักกัปปวัตตนสูตรก็มาจากแบบเก่า คือเดิมเป็นแบบหินยาน แต่ในพระคัมภีร์ลลิตวิสตรนั้นข้อความหลายตอนที่ขยายให้กว้างขวางขึ้นตามแบบของมหายาน

พระคัมภีร์ลลิตวิสตรนี้ ไม่ปรากฏว่าเขียนขึ้นเมื่อไร แต่พอมีหลักฐานว่าเขียนขึ้นภายหลังเมื่อมีพระพุทธรูปแล้ว ในอภิชายที่ ๒๖ ตอนที่ว่าด้วยอันสงส์พระพุทธผู้มีขุมละเสนีเพราะบูชาพระเจดีย์และพระพุทธรูป ตอนที่ว่าพระพุทธทรงมีกำลังมาก เพราะอันสงส์บูชาพระพุทธรูปนี้ แสดงว่า เมื่อเขียนพระคัมภีร์นี้ ได้มีพระพุทธรูปเกิดขึ้นแล้ว ส่วนพระพุทธรูปนั้นมิใช่ในโลกเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๕-๖ จึงเห็นได้ว่าพระคัมภีร์นี้ เขียนขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๕-๖ เพราะต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ พระอศฺวโรดมิกนุญิกายมหายาน ได้รจนเรื่องพุทธจิตค้นเนินตามแก่นเรื่องของพระคัมภีร์ลลิตวิสตรนี้ โดยท่านนำเนื้อเรื่องจากพระคัมภีร์นี้มาแต่งเป็นฉันท

พระคัมภีร์ลลิตวิสตรนี้ นักศิลปะสันได้นำไปทำรูปเรื่องประดับตกแต่ง สดุดยยุโรปโคในราวเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๑๕๐-๑๑๕๑ ภาพที่แกะสลักเหล่านั้น แสดงถึงพุทธประวัติโดยอาศัยพระคัมภีร์ลลิตวิสตรทั้งสิ้น

พระคัมภีร์ลลิตวิสตรนี้ พิมพ์ครั้งแรกโดยบัณฑิต วาเชนทรร ถาด มิคตร พิมพ์ที่ บัณฑิตโธเดกา อินทิกา ถักคัตตา (Bibliotheca Indica Calcutta) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๐ ต่อมา นักปราชญ์เยอรมันชื่อ เอส. เลฟมันน์ (S. Lefmann) พิมพ์ภาคต้น (มุดครุนด์) และภาคที่ ๒ (ปราชเท) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ และ ๒๔๔๖ ตามลำดับ ได้พิมพ์ที่เมือง ฮาล์ (Halle) ประเทศเยอรมันฉบับพิมพ์ภาคต้นคือตามต้นฉบับของอินเดียนและเนปาล แต่ต้นฉบับไม่สมบูรณ์และผิดพลาด จึงได้ข้อความไม่ถูกต้องเป็นส่วนมาก ส่วนฉบับของบัณฑิต วาเชนทรร ถาด มิคตร นั้น พยายามแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของท่านบ้างเท่าที่ทำได้ จึงทำให้ข้อความว่า จะสมบูรณ์ตามแบบเดิม และบางตอนข้อความหายไป แต่ฉบับของ เอส. เลฟมันน์ ได้ตามต้นฉบับถึง ๖ ฉบับ ที่ได้จากหอสมุดในยุโรป และได้แก้ไขจากฉบับเดิมให้ดีขึ้น จึงเป็นฉบับที่เชื่อถือได้มากกว่า ฉบับพิมพ์ภาค ๒ ใช้ต้นฉบับที่ได้จากหอสมุดในยุโรปและฉบับพิมพ์ของ วาเชนทรร ถาด มิคตร ซึ่งพิมพ์ที่ถักคัตตา อินเดีย

ฉบับพิมพ์อักษรไทยนี้ พิมพ์ตามต้นฉบับของท่าน ไวโรทยปาทุน ศรีปัฐวรม ธรรม
หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ดอกเตอร์ พี. แอส. ไวโรย พิมพ์ที่ มัธยม วิทยุปัฐ ทรภักดา แคว้นพิจิตร
อินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑

พระคัมภีร์ถลิวัดครน ก่อร่างกันไว้ จีนแปดเป็นภาษาจีนเมื่อประมาณระหว่าง พ.ศ.
๑๘๓๓-๑๘๓๗ เป็นครั้งแรก คือเป็นฉบับแปลเก่าที่สุด แต่ปัจจุบันนี้ หนังสือฉบับนั้นไม่มีแล้ว
ต่อมา ท่าน ขวมนวรักษ์ แปลใน พ.ศ. ๑๘๕๑ แต่ก็แปลได้เพียง ๘ อธิษายเท่านั้น ต่อมา
พระภิกษุชื่อแหวกกรแห่งราชวงศ์ฉินระหว่าง พ.ศ. ๑๑๖๓-๑๑๘๓ แปลเป็นภาษาจีน ฉบับนี้ถือว่า
แปลได้ถูกต้อง และพิสดารแปลออกเป็นภาษาทิเบตเรียกว่า อารยถลิวัดครน-นาม-นหายวน-
สูตร ผู้แปลคือท่าน ชิมิมิคร ท่านทานศักดิ์ ท่านมุนีวรม และท่าน เฮ-เคสุ-สุเท แปลเมื่อ
พ.ศ. ๑๘๘๓ การแปลภาษาสันสกฤตเป็นภาษาทิเบตนี้ ได้ทำกันตั้งแต่ภาษาศรคธรรมที่ ๑๔ และ
คัมภีร์พุทธศาสนาในทิเบต ตกอยู่ที่เมืองเซนโต ประเทศญี่ปุ่น

ฉบับที่แปลเป็นภาษาทิเบตนี้ ได้แปลออกเป็นภาษาฝรั่งเศสและพิมพ์ไว้สี่ ผู้แปล
ชื่อ ฟูกซ์ แปลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๑-๒๓๕๒ ชาวญี่ปุ่นเรื่องพุทธประวัติจากพระคัมภีร์ และ
เซอร์ เฮคตินอาโนลด์ ร้อยกรองเป็นบทกลอนภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า โดฟ ออฟ เอเชีย ก็ได้
แก้คำเนนตามพระคัมภีร์ ไทยแปลจากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งท่าน เลออง สอรัค แปลจากอังกฤษ
ให้ชื่อในภาษาไทยว่า ประทีปแห่งทวีปเอเชีย

ในประเทศไทย พระคัมภีร์ถลิวัดครน ครั้งแรกพระยาปวิศศิธรรมราชา (แพ
ทาละลังกมณี) แปลเพียง ๒ อธิษาย คืออธิษายที่ ๑ และอธิษายที่ ๒ พิมพ์ถวายในงานพระ
บรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระเมรุท้องสนามหลวงเมื่อ ร.ศ. ๑๒๕
(พ.ศ. ๒๔๔๓) ต่อมา พระพิณจวรรณการ (แสง ศาสดิล เป็ริยง ๖ ประโยค) แปลคัมภีร์
อธิษายที่ ๑ ถึงอธิษายที่ ๘ พิมพ์แจกในงานพระวราชทานเพลิงศพพระยาจำแสนขบคี่ศรีวิภาว
(จิต สุนทรวร) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง ๒ ราชัน ใช้นิตนฉบับของ ดร. เอส. เดฟแมน ซัทเจ
แปลเป็นครั้งที่ ๓ เมื่อ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๕ แปลจบบริบูรณ์ ๒๗ อธิษาย เมื่อวันที่ ๑๖

มิถุนายน ๒๕๑๐ การปกครองนี้ ใช้ต้นฉบับของ ดร. พี. แอล. ไวทฤษ ในกรพิมพ์ น.ศ.
ทองแก้ว วีระประจักษ์ ได้เป็นธุระในการตรวจปรุฟ เพราะรู้ภาษาสันสกฤตอ่านอักษรเทวนาครี
ต้นฉบับได้เป็นอย่างดี และมีความละเอียดถี่ถ้วนดี

อนึ่งการแปล ข้าพเจ้าแปลทับศัพท์เป็นสันสกฤต เช่น มัญญา ข้าพเจ้าแปลทับศัพท์ว่า
ปรัชญา สติแปลทับศัพท์ว่า สมฤติ เป็นต้น เพื่อให้ทราบหลักฐานตามเค้าเดิม

พระคัมภีร์อถิตวิสตรณี มีคุณค่ามากในแง่ประวัติศาสตร์แห่งพุทธศาสนา และในแง่
ประวัติศาสตร์วงศ์ เป็นหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งในพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน จึงสมควรที่ทุกท่าน
ควรอ่าน.

วิเศษ ๑๓๖๓๖

สารบัญ

	หน้า
นิทานปรัมปรา ปรัมปรา	๑
สมุทสาหาปรัมปรา ทวีตยี่	๕
กุดปรีศุทธิปรัมปราศุคฤคียะ	๑๔
ขรมาโตกมุขปรัมปราศุจตุรณะ	๑๑
ปรจบปรัมปรา ปณจนะ	๔๐
ครุภาวการานุคิปรัมปรา ฆนฺฐะ	๖๒
ขนมปรัมปรา สปฺคมะ	๘๔
เทวกุโลปนชนปรัมปรา มุฏมะ	๑๒๖
อากรณปรัมปรา นวมะ	๑๒๕
ถิปีสกาลสัททฺศนปรัมปรา ทศมะ	๑๓๒
กฤตฺกัรณปรัมปรา เอกาทศะ	๑๓๗
ศิลปสัททฺศนปรัมปรา ทวาทศะ	๑๔๔
สโจิตานาปรัมปราศุควโฆทศะ	๑๖๘
สุวปฺนปรัมปราศุจตุรทศะ	๒๐๓
อภินิมุกรรมณปรัมปรา ปณจทศะ	๒๑๗
พินฺพิศาโรปสัฏฺกรมณปรัมปรา โฆทศะ	๒๖๒
ทุมุทวจฺจยาปรัมปรา สปฺคทศะ	๒๗๑
โนวณฺชนาปรัมปรา มุฏทศะ	๒๘๗
โพชนินฺจกมนปรัมปรา เอกโกนวีศะ	๒๘๘
โพชนินฺจเวหฺยุปรัมปรา วิศคิตมะ	๓๑๕
มารชฺรณณปรัมปรา เอกวีศะ	๓๒๕

อภิสิทธิ์พรวิฑูโรท ทาวีสะ	๓๗๒
สัศตวปวิฑูโรทศุทโยวีสะ	๓๗๖
ศุรปุณกฤตติปวิฑูโรทศุทโยวีสะ	๔๐๑
อชฺเชยณณปวิฑูโรท ปณฺฑิตวีสะ	๔๒๖
ชรมุจฺจวปวิฑูโรทปวิฑูโรท นทววีสะ	๔๓๕
นิคมปวิฑูโรท สปควีสะ	๔๗๕
อชฺชยายที ๑ ^๕ ^๕ ชอนิทานปวิฑูโรท	๔๗๕
อชฺชยายที ๒ ^๕ ^๕ ชอสมุคสาปวิฑูโรท	๔๘๓
อชฺชยายที ๓ ^๕ ^๕ ชอกฤตปวิฑูโรทชปวิฑูโรท	๕๐๒
อชฺชยายที ๔ ^๕ ^๕ ชอชรรวมโลกมุขปวิฑูโรท	๕๒๐
อชฺชยายที ๕ ^๕ ^๕ ชอปรชณปวิฑูโรท	๕๓๒
อชฺชยายที ๖ ^๕ ^๕ ชอกรรมภาวกรรมคปวิฑูโรท	๕๕๐
อชฺชยายที ๗ ^๕ ^๕ ชอชามปวิฑูโรท	๕๗๐
อชฺชยายที ๘ ^๕ ^๕ ชอเทวภูโลปายเนปวิฑูโรท	๖๑๓
อชฺชยายที ๙ ^๕ ^๕ ชออรกณณปวิฑูโรท	๖๑๗
อชฺชยายที ๑๐ ^๕ ^๕ ชอติปสาคาสันทรรคณณปวิฑูโรท	๖๒๐
อชฺชยายที ๑๑ ^๕ ^๕ ชอภกณณคิรณณปวิฑูโรท	๖๒๖
อชฺชยายที ๑๒ ^๕ ^๕ ชอศิลปสันทรรคณณปวิฑูโรท	๖๓๔
อชฺชยายที ๑๓ ^๕ ^๕ ชอสิญฺโญทานปวิฑูโรท	๖๕๗

นโม สรวทุสโธสกุเศวภูษะ ।

ลลิตวิสูตระ ।

โธ นโม ทศทิกนบุตตปรุขนุคโลกธตตปรุคินจิตสรวทุสโธสกุเศวภูษ
ศรวทกปรุเศกพุทเทโภย' คิตานาคคปรุตตูปนุเนภุษะ ॥

นิทานปริวรรต ประถม ๑

เอว' นขา ศุคฺคณู' เอกสมฺมิมฺสมเช ภควาณู ศรวาสฺสคฺคชา วิหวติ สมฺ ।
เชตวน' นาดปฺนิตฺตทศฺยวาม เมตทา ภิกฺขุสฺสเนน สวฺวธึ ทวาทศกฺวิ ภิกฺขุสฺสโสฺระ ।
ตทฺยธา — อายุมฺมตา จ ชุตฺตณกานฺตเจเนน । อายุมฺมตา จาสุจิตา ।
อายุมฺมตา จ พานุเปเน । อายุมฺมตา มหณนฺนเน । อายุมฺมตา จ ภทฺวิเกน ।
อายุมฺมตา จ ชโศทเวเน । อายุมฺมตา จ วิมฺเณเน । อายุมฺมตา จ สุพาหุเน ।
อายุมฺมตา จ ปุริเณเน । อายุมฺมตา จ ควฺวาปิตฺตนา । อายุมฺมตา โจริพิลฺลวากาศฺย-
เปเน । อายุมฺมตา จ นทฺกาศฺยเปเน । อายุมฺมตา จ คยทฺกาศฺยเปเน । อายุมฺมตา
จ สววิปฺเตวณ । อายุมฺมตา จ มหณเมทฺตคฺคยวชเนเน । อายุมฺมตา
จ มหาทศฺยเปเน । อายุมฺมตา จ มหาทศฺยวชเนเน । อายุมฺมตา จ กณฺเณเน ।
อายุมฺมตา จ เกตฺตเจเนเน । อายุมฺมตา จ จุนนฺเทน । อายุมฺมตา จ ปุริเณเนไมศฺวา-
ยณฺตีปฺเตวณ । อายุมฺมตา จานวิฑฺฒเนเน । อายุมฺมตา จ นนฺทิเกเน । อายุมฺมตา จ
กสฺสึเณเน । อายุมฺมตา จ สุกฺคินา । อายุมฺมตา จ เวเนเนเน । อายุมฺมตา จ
จาทฺรวินเณเน । อายุมฺมตา จาไมชฺรวาเชเน । อายุมฺมตา จ มหาปารณิเกเน ।
อายุมฺมตา จ พกฺกเณเน । อายุมฺมตา จ นนฺเทน । อายุมฺมตา จ วาหุเณเน ।

นิทานปรวระตะ ปุระณะ

อาขุหมตา จ สุวาคเคน | อาขุหมตา จานนุแทน | เอิวิปุรมุไซรหุทวาศกัวิกัณฺฐ-
สหไสวะ สวธั หุทวาศุสตา จ โโพสตุควสหไสวะ สวไวเวกชาติปรัคิพุโธ
สวไวโพสตุควปารมิตานิวาโตะ สวไวโพสตุควภิกษุณทาวีหุวัโตะ สวไวโพ-
สตุควธารณปรัคิกานปรัคิพุโธ สวไวโพสตุควธารณปรัคิพุโธ สวไวโพสตุคว
ปรัคิขานสุปริปุโธ สวไวโพสตุควปรัคิสมุขกคคิโตะ สวไวโพสตุควสมธ-
วศิคาปุราปุโตะ สวไวโพสตุควสัศปรัคิพุโธ สวไวโพสตุควกุนานุกุวัโธ
สวไวโพสตุควกมุปริปุโธ | ทฤษฎา—ไมเทรเขณ จ โโพสตุควน มหาสตุควน |
ธวณัศุวราเชน จ โโพสตุควน มหาสตุควน | สัทเทคนา จ โโพสตุ
ควน มหาสตุควน | สัทธารุณคินา จ โโพสตุควน มหาสตุควน | ปุระานู-
คอาวิตุณคินา จ โโพสตุควน มหาสตุควน | ปรัคิสิวัคปุระปุเคน จ โโพสตุ-
ควน มหาสตุควน | นัโดยุททุเคน จ โโพสตุควน มหาสตุควน | นุห-
กฤษณาจनुวิธนา จ โโพสตุควน มหาสตุควน | เอิวิปุรมุไซรหุทวาศุสตา จ
โโพสตุควสหไสวะ ॥

เตน ชตุ ปุเนะ สมเขน ภควานุ สุราวสุตึ มหานครัมปนิศุวิชช วิหริ
สุม สตุกฤโต กุฏกฤโต มานิตะ ปุชิตศุจ คิสุตณั ปวิมทั วาเชนั วาชกุนาวาณั
วาชมนุศุวิธณั วาชมหามารุตาณั วาชปาทมูลิกานั กุชคฺธิชพุทวาทุณณคฺฤทฺทปคฺชมา-
คฺชปารุณทุชานั เปารชานปาทานนุชคฺธิกคฺศุรณณคฺพุทวาทุณณจวกปวิวาชกานานุ |
ถาถึ จ ภควานุ ปุระุคานั ชาทณัชึ โภชนันมาสุวาทนัชากฤปิกานั จีวรปณฺฑชปา-
คฺชชยานาสนคฺชทานปรัคฺชชโยภชชปรัคฺชชปรัคฺชชวาทานานุ | ถากาคุชชชโยคฺชชชปรัคฺชช
ภควานุ สวคฺชจ จานุปลิปุระะ ปุทุม อิว ชเตน | อูทวศุจ ภควคะ กัริคิศุพทโศลโก

นิทานปริวรรต ประถม

โลก ' ยุกทุกโต ' ระบุ สมุททุกุโธ วิทยาจรตสัปรนุณะ สุกโต โลกวิค
ประ ปรุณทมิยสารณิ ศาสตรา เทวนำ จ มนุษาณำ จ พุทโธ ภกาวน ปรุณจ-
จกมุขสมนุวาคตะ । ส อิมิ จ โลกิ ปริ จ โลกิ สเทวกิ สมารกิ สหุหมกิ
สศวมตพราหฺมณินุ ปรุชานุ สเทวมานุชานุ สุวชิ วิชฺฌาย สากฺฆาคุฏฺถุช อุป-
สัปรุช วิหริ สุม ! สหุชฺฐมึ เทชชติ สุม อนทา กฺลฺยณั มชฺเชย กฺลฺยณั
ปรุชวสานน กฺลฺยณั สุวถิ สุวณฺณิณิ เทวถิ ปริปรุณิ ปริสุทฺธิ ปรุชวทาถิ
พฺรหฺมจฺฐิ สัปรุกาชชติ สุม ॥

เตน จลฺ ปรุณะ สมนเขน ภกาวน วาชรุชมิ มชฺเชย อาม พุทฺธาถิการวฺยูหิ
นาม สมาริ สมารปฺนุโน ' ภูติ । สมนนุตรสมารปฺนุณสุย จ ภกวัต อิมิ พุทฺธา
ถิการวฺยูหิ นาม สมาริมถ ตตฺถกฺกนเมว ภกวัต อฺปรินุณฺณามฺนุชฺฐนุณะ สัชวณฺณินวิ-
ววานตวาท ปรุวพุทฺธานุสุมกฺกชฺฐสํกฺกชฺฐนนาโถกาถิการิ นาม วศฺมิศฺจการ । ส
สววา ศุทฺธาวาसानุ เทวกวนานุชฺฐกาชฺฐ มหะสวเวทปฺตุรปรุณฺจามปรุเมชานุ เทว-
ปฺตุรานุ สัจฺจาทมาส । ตตฺถจฺจ ตถาคตรศฺมิชฺชานนินิศฺจาวฺช อิมาย สัจฺจาทนาคาธา
นิศฺจอรุณฺติ สุม -

- ๑. ชุณานปรุภิ หตตมสั ปรุภากวิ
 ศุภรปรุภิ ศุภวิมลาศฺรเตชสนุ ।
 ปรุชานตกาบิ ศุภชานตมานสั
 มฺนุ สมารุณฺนชต สากฺขสัหฺม ॥
- ๒. ชุณานินทสิ ศุภชมทานุภาวิ
 ชฺฐเมศฺวริ ชฺฐววิทิ มฺนุสฺม ।
 เทวติเทวิ นรเทวปฺชฺช
 ชฺฐเม สุวณฺณิ วศินิ ศุชชวณฺ ॥

นิทานปรีชาคุณ ประถม

๓. โย ทูรหม์ จิตตมวรุคยทวเส
โย มารปาไศรวมุกุณานเส |
ขสุชาปุขวนุชชาวีห ทวศนศุววา
สุคฺขชานุคฺคเส ศานตวิโมกฺขปารคเส ||

๔. อาโลกฺยภูคฺคํ ตมคฺคฺลยธรมุ
คโมนุทํ สมนุชเวทิตารม |
ศานตกฺวิชัยํ พุทฺธสมเมษพุทฺธ
ภกฺคฺชยา สมนุสฺสร อุปลํกฺกรมธรมุ ||

๕. ส ไวทฺยวาไซ ํนุกฺคเกษปฺรทเส
ส วาทิสฺวระ กุคณิเปฺรตปภเส |
ส ธรมพนุชฺเช ปรมาวุถโกวิทเส
ส นายโก ํนุคฺคตมวรุคเทศกเส ||

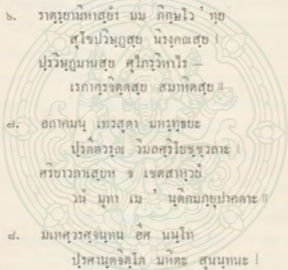
อิติ ||

สมนุนฺตรสุปฺถมฺญาสุจ ชลฺล ปุณฺสฺสเท สฺสุทฺธวาสกาศิกา เทวปฺคฺวาระ คสุชา
พุทฺธชานุสฺมฺมฺกฺคฺยสํคาสฺซานาโถกฺวา วศฺนุชยา อากิสิใจวิรูปภาวิโรคาตภาสิ สํจิตฺตาค
สมนุคฺคเส ปุรฺสชานุคฺคเส สมนุชเววฺยฺยคฺคฺย ตานุ พุทฺธชานุภาวณานปุรฺเมษาสํเชษฺยาคณนา
สมคฺคิกรานุคฺคกฺคฺยปํคิกรานุคฺคานุ พุทฺธชานุ ภกฺควนฺโต ํนุสฺมฺรณฺติ สฺม | เณมา จ
พุทฺธชานุ ภกฺควํ ขานิ พุทฺธเกษฺนุคฺคฺยคฺคฺยพฺรหมณฺณเมษชานิ ยาสฺจ ธรมเทศนาสุตา
อาสนุ, ตานุ สฺวณนุสฺมฺรณฺติ สฺม ||

๐๓ ชลฺล คสุชา วาเศวรา ปุรฺสชานุคฺคชานุสฺมฺรณฺติ นาม สฺสุทฺธวาสกาศิก
เทวปฺคฺวโร มหเศวโร นาม นนุทสุจ สฺนุณุทสุจ มหิตฺสุจ ปุรฺสชานุคฺคสุจ ปุรฺสชานุค-

นิทานปริวรรต ประถม

ธรมปรุยาธิ์ เทศยตุ | ตฤกวิหุยติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาโย
มหโต ชนถายสุขายวฤถย หิตาย สุขาย เทวานำ จ มนุชยานำ จ เอกธหิ จากคานำ
จ โพธิสตุควานำ มหาสตุควานำ | อธิวสยติ สุม ภควาสุเตนนำ โพธิสตุควานำ
มหาสตุควานำ เคนำ จ มหาศรวากานำ ตุมุณเภาเวน สเทวมานุฆาสุสย
โลกสุขานุกมปาปาทาย | ตเตรทมูจยเต —

-
๖. วาตุรยามิหาสุยิ มม ภิกมว ไท ุข
สุโขปวินุสย นวฤถย |
ปรุวิหุยถายสุย สุกิวาไร —
เวกาคุจคุคสุย สมหิตสุย ||
๗. อถกมณ เทวสุตา มหุหุชยะ
ปรุคตวฤถ วมถศูริยชชวฤถะ |
ศวีขวภาเสยห จ เขตสาหวั
วนิ มุทา เม นุตกมกูปาตตะ ||
๘. มเทศวรสุงนทณ อสิ มนุโท
ปรุศานุตจตุโต มหิตะ สุนนทณะ |
ศานตาหุยศจาปุต เทวปุต —
ศตาศตาศจ พหุไวถ จ เทวโกถยะ ||
๙. ปรุถเมษ ปาเทา ปรุคิทกุนิณิ จ
กฤโตควว นำ คสุฤวิหาคุโต เม |
ปรุคุฤหุย โจวณชฉิมจคุถิ
สเคาววา มามิห เต ขยาจจะ ||

นิทานปรัมปรา ประถม

๑๐. อิทํ มุเน วาคนิสฺสทานาพฺย
ไวปฺลฺยสฺสคฺวิ หิ มหานิทานมฺ ।
ขภฺภานิตํ สรวตถาคไตฺส ปฺรารุ
โลกสฺย สรวสฺย หิตารุณเมตคฺ ॥
๑๑. ตคฺสาชฺวิทานํมปี ภาสโต มุนิ
ส โพิสฺสคฺเตวาทเปริทฺรเหจฺจยา ।
ปฺริ มหาขานมิตํ ปฺริภาสชน
ปฺริปฺรเวทानฺนํจ จ ชฺรณชน ॥
๑๒. อเชษฺมถา เทวคณฺเสษฺ ทฺมณํ —
มกฺกุกฺกฺเตวาทนชฺวาสนํ จ ।
สวเว จ ทฺมณฺวา มุกฺตา อุตฺทวาท
ปฺริปฺราถิ จเกฺษปฺรเวทปฺริทฺรณมฺ ॥
๑๓. ตทฺภิกฺษโว เม ศฺฤณฺเตห สวเว
ไวปฺลฺยสฺสคฺวิ หิ มหานิทานมฺ ।
ขภฺภานิตํ สรวตถาคไตฺส ปฺรารุ
โลกสฺย สรวสฺย หิตารุณเมวณ ॥ อิติ ॥
อิติ ศรี ลลิตวิศุตฺเร นิทานปรัมปราโต นาม ปฺรథโม ’ อฺยายะ ।

สมุทสาหรืววิโต คุวิคยะ

๑. สุมร วิปุลปุณฺเณชย สมุทฺติมคคิตมมเนตปรุชฺฌาปรุภากรณิ |
อตุลพลวิปุลวิภูม วุชากรณํ ทิปกรสุขามิ ॥
๒. สุมร วิปุลนวิมถมนสุ คุริมถมตปรุทิตสายนตทโทฆนุ |
สุภวิมลสุภุชจิตตา ทามจวี ยาทุคฺคา ทิ ปุเร ॥
๓. สุมร กุถกุกฺกนา สมถํ คีตวรดํ กุณมา ทมฺ ใจว |
วิวชพลชฺชยานปรุชฺฌา นิมมิวคฺคา กุญฺ (โกฏฺ) นิชฺชานิ ॥
๔. สุมร สุมร อนนุตคิรฺุเต สปุชฺชิตา เม ทิ พุทฺธนนิชฺชานิ |
สรวานุ กฺรณฺณชยมนะ กโรโต ํ ยี มา อุปกฺมสฺว ॥
๕. ชุชว ชุชว ทิ ชุชฺชววิชฺชญา-ชวรมถถเกสสุทฺทา วิวชา |
สมทกฺกนฺเเต พหวิ เถวสฺวณาคชกฺกนฺชฺชว ॥
๖. กุญฺปสทสฺว รมิคฺวา คุถปฺตีวณาสฺสุคฺกมฺกสฺว สมฺเทว |
สาชฺ กว ปฺรุชฺชณากุญฺปฺเต ทรปฺย ชนตฺตา วิวตฺตณาวรณฺ ॥
๗. ทิ จาปฺยอนินฺุทิตช (สฺสุวิ) ฐุมวคิรฺุโต น จาสี ทามวระ |
อด จ ปฺนํวณชยนา อนนฺกนฺปํ สเทวทํ โถกนฺ ॥
๘. ทิ จาปฺย เทวณชฺชละ สุคฺควา ฐุมํ น เเต วิคฺคฺกปฺยนฺเเต |
อด จ ปฺนํ วณฺณจลนปายสฺสสุคฺคณเปกฺกนฺ ॥
๙. ทิ จาปฺย วิมถจโกฏม ปศฺยสฺย พุทฺธานุ ทสททิส โถเก |
ฐุมํ สุทฺโถณิ จ ตคฺสฺติ ฐุมววิ วิภช โถเก ॥
๑๐. ทิ จาปฺย คุมิคฺกวานํ ทว ปฺนุชฺชยสุวิภากิโศกเต สุรัมณ |
อด จ ปฺนํ กฺรณฺณชยนา ปฺรววณ ชนฺพุชฺชวช วรณฺ ॥
๑๑. สมคฺคฺชย ทามชฺชคฺ ทเวว เม วุปรชฺชคฺกานนฺเต |
ชฺชเว คุชกนฺนทฺนฺเเต สฺสุปฺตุสฺย สทฺธิวิวเร โฟณฺนิ ॥

สมุทสาหาปวิวิโต ทุติยะ

๑๒. นิหิตา ตี มารกธมา ชิตาสุตฺวาเนช กุติวุติกา นาดา ।
เกณ สกถกค ตี โพธิ์ กาโล ' ยี มา อูเปกฺขสฺว ॥
๑๓. เกตุสาคุนิมา ปุริทูปเต โลกเก คุวิ วีร เมฆวคฺ วุษาปฺย ।
อภิวรณามฤตวรมฺ สมนย เกตุสายนมรณฺณาม ॥
๑๔. คุวิ ไวหุช อากุสสธ จีราตุรณํ สคฺยไวหุช สคฺยวณํ ।
คุวิวิโมกฺฆาภทโยเขวณฺนิรฺวณฺเสฺว สุตฺมฺย สันนฺวณ ॥
๑๕. อสุรคฺว สันนาทึ โกรวมฺภูกนทา นทนคฺยณฺนคฺยณฺภูชะ ।
นท พุทฺธสสันนาทึ คุรอสบ ปรีตฺรลิตฺตฺยคฺกาลาน ॥
๑๖. ปุริชฺฌาปุริทูปเมสฺสโต พลวิวุชฺพโตทิตโต อณฺณมณฺเฑ ।
กวดถวเรณ อธณฺ ปรีทนคฺวา ชินทึ นวริ ॥
๑๗. สมฺทิกฺขณฺนเต ปาถาสฺสจฺจโร เข คฺกุชฺช ทสฺยเต ปาตุรณํ ।
สกุราสฺสจ พุทฺธมฺ นนฺดา เข ชาตี คุวิ คุรทฺมฺยณฺนเต ॥
๑๘. วุชฺวโลกขานิกฺยสา กุถฺรคฺนคฺกโถทิตฺตา กุถฺกถฺนเร ।
ยคฺว สฺสติกฺวา สมนเต ทฺรเสณฺยสสิ โพธิสคฺคฺวจฺฉม ॥
๑๙. ยโศรว ภาชเน ' สฺมินฺ นณฺเวคฺนํ ติมฺชเต ภาติ คุวิมาน ।
นณฺเวคฺนํ วิมถพฺุชฺเช ปุริวรม ฆนฺพฺุชฺชเว วรณฺม ॥
๒๐. เขวิ พฺุชฺชปฺุการรา สคฺคิตฺวณฺนํคฺจฺจว คาดา ।
โจเทณฺตี กุรณมนสํ อธิ ส กาโล มา อูเปกฺขสฺว ॥ อิติ ॥
อิติ คุริลิตฺตฺยคฺสฺสเว สมุทฺสาหาปวิวิโต นาม ทุติย ุชฺชยช ॥

กฤษณวิเศษปรีชาคุณคุณิยะ

สมนาคาทุ กฤษณภูวานตะปรี ราชณะ กฤษณวิเศษ มุขานามิภุคตสุข คททวิชัย จกร-
 รตนเมว ภาติ ! สรุติ ชลุม นยา ชสข กิต ราชณะ กฤษณวิเศษ มุขานามิภุคตสุข
 คเทว โปเมธชัย ปณจกสุย้า หิระสนาคโตยเปวโลสมิตโตยปรีปราสาทคตคตสุข สตุรยา-
 คกรปรีชาคุณิยะ ปุรวสุย้า ทิหิ ทวิชัย จกรวรรคิน ปุรวาทูภาติ, ส ภาติ ราชา จกร-
 วรรคิ ! นุนนท ราชา จกรวรรคิ ษนุนนท ทวิชัย จกรวรรคิน มีมาสเชษนุ ! อต ราชา
 กฤษณวิโย มุขานามิภุคต เอกัสสมุทตราสสุท ภูฤคชา ทฤษณินชานุนนทเจติ ปุฤติวิชัย
 ปุริทินชานุโย ทฤษณินเนน ปาณินา คททวิชัย จกรวรรคิน ปุรวาทูเมเทเว จานชา-
 เษศ-ปุรวาทูคยสุว ภฤฎ ทวิชัย จกรวรรคิน ษวเมเนน นทชเมเนน ! อต คททวิชัย จกรวรรคิน
 ราชณะ กฤษณวิเศษ มุขานามิภุคต ปุรวาทูติ สมุชเคว ภาชชา วิหยาชสา ปุรวเนน
 วุชติ ! ษนุนนท ราชา จกรวรรคิ สวรุติ จกรวรรคิน พตถาเชน ! ษทว จ ปุฤติวิ-
 ษเรเสศ คททวิชัย จกรวรรคิน สติษชเค, คชว ราชา กฤษณวิโย มุขานามิภุคโต วาสี
 กฤษณวิโย สวรุติ จกรวรรคิน พตถาเชน ! อต เม เศ ภาณินติ ปุรวสุย้า ทิหิ ราชาน
 มนเจเทนิช, เศ วุโยปภาติ วา สวรุติจกรวรรคินปรีปราสาทานาย สวรุติปภาติ ว วุโยปจกร-
 วรรคินปรีปราสาทานาย ราชาน จกรวรรคิน ปุริชชคตนิษนุติ เอกิ เทว สวาคติ เทวาช,
 ษนุ เทวาช ราชษนุภุคต จ สวคิ จ ภาณิน จ สวคิ จ ษนุนนท จกรวรรคิน จกรวรรคิน
 ษนุนนท จ ! อชชวาสศ เทว สวคิ วิชิตินนุปรปติ ! ษนุนนท ราช กฤษณวิโย
 มุขานามิภุคตภา ตาน วโรชเนน มนเจเทนิช เอกกโวจสุ- การชนุ ภาณิน สวคิน
 ราชษนุ ษนุนนท ! ษนุนนท ภาณิน มา ปุริณิน ษนุนนท, นทคตภาชชช, มา
 ภาณิน นิกชว จกรวรรค, มา มุขานา วกรวรรค, ษนุนนท เม วิชิต อชชวษนุนนท
 ษนุนนท, ษนุนนท ษนุนนท ! ษนุนนท ราช กฤษณวิโย มุขานามิภุคต ปุรวาทู ทิหิ
 ษนุนนท ! ปุรวาทู ทิหิ วิชิต ปุรวาทู สมุทรวนทคทช ปุรวาทู สมุทรวนทคท ! ปุรวาทู
 สมุทรวนทคทช สมุชเคว ภาชชชา วิหยาชสา ทฤษณินเนน วุชติ ! ษนุนนท ราช

กถาปริศนารัตนวิเคราะห

กถารูปเพณ ราชชา จักรวรรดิ มณีรัตนเนน สมณวาทโค โภคิ? อหิ ราชูณะ
กฤษณวิษย มูรธาภิษิตสูย ปูรววมณีรัตนมุกุพยุเต สุกุณินถิวาหุยมมัญญี
สุปริกรมกุกุณม | คสูย ขตุ ปูนวมณีรัตนสุยภยา สรวมนุตะปูรวภาเสย
สุญญี ภาติ | ขทา จ ราชชา กฤษณวิษย มูรธาภิษิตสูติ มณีรัตน มีมาตีคทาโม
ภาติ, อถ ราชูยามมูรธาภิษิตสูย นุชการคมิสูยธา คี มณีรัตน ชูวชาเคว
อจุจวราปิตวา ออุชานกัณ นูยธาตี สุกุณินทสุนท | คสูย ขตุ ปูนวมณีรัตนสุยภยา
สรววมณี จตุรคพลกายมวภาเสย สุกุณินทภาติ สามานูเตน โยชานม | เข ขตุ
ปุนสูตสูย มณีรัตนสุย สามานูเตน มนุชเยะ ปูรววิสนูติ, เต เตเนวภาเสยาสุกุ
สมานา อโนชณูย สวามนูติ, อโนชณูย ปศุชณูติ, อโนชณูยมาหะ— อุกุคินุช
ภทวมุชเยะ กรมานูตามิ ภาชช, อาเปตานิ ปูรวสาชช, ทิวา มนูชยามเห สรววมก
ชुकุณม | เหววูปเพณ ราชชา กฤษณวิษย มูรธาภิษิตสูติ มณีรัตนเนน สมณวาทโค
ภาติ ॥

กถารูปเพณ ราชชา จักรวรรดิ สุกุณินทเนน สมณวาทโค โภคิ? อหิ ราชูณะ
กฤษณวิษย มูรธาภิษิตสูย ปูรวคสูติรัตนมุกุพยุเต | สุกุณินท กฤษณวิษย นาคิเทว
นาคิเทววา นาคิสถูตา นาคิกุคธา นาคิเคว นาคิกุคณูตา อภิรปูว ปูรวสาทิกา
ทวสุนยา | คสูยเยะ สรววมกูปฤษยสุชอนทคณูติ ปูรวภาติ, มุชจาอุคูปถกนุช
ปูรวภาติ | กากินูทิก สุกุณินทปูรวภาติ | คีตถกานถ จาสุยยา อุมุชสูปรูชานิ คาคูวาน
ภาติ, อุมุชกานถ จ คีตสูปรูชานิ | สา ราชาน จักรวรรดินิ มุกุควา นานุช
สูมินิ มนสาปี่ วาคิ กโรติ ทิ ปูณะ กานชน | เหววูปเพณ ราชชา จักรวรรดิ สุกุณินทเนน
สมณวาทโค โภคิ ॥

กถารูปเพณ ราชชา จักรวรรดิ สุกุณินทเนน สมณวาทโค โภคิ? อหิ ราชูณะ
กฤษณวิษย มูรธาภิษิตสูย ปูรววาท สุกุณินทเนน มุกุพยุเต ปณจาทิ ราชูโคติ เมธาวี

เตน ชลฺ ปรนรฺกฤษณวระ สมเขน วารานเสฐิยา ฤษฺมปคเน นฤททาว ปตฺยจ-
ปรนฺคยถปฺพุทฺธสฺสวณิ วิหรนฺติ สฺม | เต ' ปิ ตํ สพฺหํ สฺวสุทฺวา วิหยสสา สปรคตลา-
มาทรนคฺคฺยทกนฺย เตโฆธาคฺคํ สสมาปฺโทยถฺนเวท ปรินวิรวานฺติ สฺม | ยคฺคตนา ปิคฺค-
เสถนฺมมาสาสฺถิสฺสนาบุรฺวริ จาญฺจ, คคฺคสฺววิ เตชสา ปรฺวททานมกจฺจตฺ | สฺกฺกฺคสฺววิ-
เชยว ภูเมท ปรฺวาปคเน | อสฺมิมนฺนฤนฺชปะ ปคฺคตา อธิ คสมฺมาคฺคปรฺกฤติ ฤษฺมปคเนสฺ-
โฆณทปภา | อภยคฺคตาศฺย คสมฺมิ นฺนฤทฺธะ ปรฺวทฺทวสนฺติ อธิ คทเทรณ นฤททาวสฺย
นฤททาว อธิ สโฆณทปภา ||

อธิ ทิ ภิกฺขเว โภชิสฺสคฺควาสฺสคฺคิระกวนสฺสคฺคิระจฺจววิ มหาวិโลกิตานิ
วิโลกยฺติ สฺม | กตมานิ จฺจววิ? คทฺยถา — กาลวิโลกิตํ ฐฺวปฺวิโลกิตํ เทสฺวิ-
โลกิตํ ภูตวิโลกิตम् ||

กั การณํ ภิกฺขเว โภชิสฺสคฺควะ กาลวิโลกิตํ วิโลกยฺติ สฺม? น
โภชิสฺสคฺคว อทาปฺรฺวฤตฺเต โสเถ สฺสคฺควาสฺวคฺคินํกถสมเข มาตฺเต ภูกฺกฺกิมวฏฺวณนฺติ, อถ
คฺคฺวิ ยทา ฐฺยทฺโต โลกะ สฺสคฺคิโต กวติ, ชาติ ปฺรฺชฺชณายเต, ชว ปฺรฺชฺชณายเต,
ฐฺยทฺติ ปฺรฺชฺชณายเต, มรณํ ปฺรฺชฺชณายเต, คทา โภชิสฺสคฺคฺว มาตฺเต ภูกฺกฺกิมวฏฺวณนฺติ ||

กั การณํ โภชิสฺสคฺคฺว ฐฺวปฺวิโลกิตम् วิโลกยฺติ สฺม? น โภชิสฺสคฺควะ
ปฺรฺคฺคยฺนคฺคทฺวปฺ อูปฺปทฺยนฺเต, น ปฺรฺววิเทเห นานปรโคทานนฺช น โจคฺคคฺคเว |
อถ คฺคฺวิ ชนฺนทฺวปฺ เอวอปฺทฺยนฺเต ||

กั การณํ ภิกฺขเว โภชิสฺสคฺคฺว เทสฺวิโลกิตํ วิโลกยฺติ สฺม? น โภชิสฺส-
คฺควะ ปฺรฺคฺคยฺนคฺคชนปฺเทญปฺทฺยนฺเต, เขนุ มนฺนุชฺชา อนฺนชชาคฺคฺชา ชชา เอชามฺก-
ชาตฺติยา อกฺวชฺชะ สฺสกาณิถทฺรฺกานิตานมวฺติ ชฺชวคฺคํ | อถ คฺคฺวิ โภชิสฺสคฺควา นคฺค-
เมเนว ชนปฺเทญปฺทฺยนฺเต ||

ที กาวณิ ภิกษุโหว โหธิสศุควะ กุลาโลกิถิ วิโลกยติ สม? น โหธิสศุ-
ควา หินกฤษณูปปทษนเต จณฑาทกฤษณ วา เวณการกฤษเ วา รกการกฤษเ วา ปุณ-
กสกุเถ วา | อถ ตฐหิ กฤษทวเข เอโหวปทษนเต พุราหุณณเถ กฤษคฺวียกฤษ
จ | ตคฺว ยทา พุราหุณณเถโก โลกโก ภวติ, ตทา พุราหุณณเถ อุปปทษนเต |
ยทา กฤษคฺวียกฤษโก โลกโก ภวติ, ตทา กฤษคฺวียกฤษ อุปปทษนเต | เอคฺวหิ ภิกษุวะ
กฤษคฺวียกฤษโก โลกเ | ตสมายโหธิสศุควา 'กฤษคฺวียกฤษ อุปปทษนเต | ตมวถิ
จ สปริตฺตย โหธิสศุควาสฺตมิตวรวณสฺตสจฺจวาวี มหาวโลกิตาน วิโลกยติ สม ॥

เอวี่ จาวโลกย ตมณมกฺก | อถิ หิ ภิกษุวสฺสเถ เทวปุคฺวเ โหธิสศุ-
วสฺยานุชนนุธิ ปริวัจฺจนติ สม — กตมสมฺมึ กฤษคฺวเ กฤษทวปายี ชนนุธิ
โหธิสศุควะ ปริตฺตยเถ | ตคฺว เกจาทะ— อถิ วิเวทีกุถิ มกฤษุ ชนนุเทม ฤทฺธิ
จ สฺสตี จ เกณมึ สฺสภิกฺมึ จ | อถิ ปฺริตฺวิปมสฺย โหธิสศุควสฺย คุรฺกสฺถานมึ |
อปเว คุวาทะ — น ตคฺวปฺริตฺวิปมึ | ตคฺวสฺมาท? ตถา หิ — ตนุณ มาคฺคฺสุทฺธิ
นิตฺตฺกฺสุทฺธิ อปฺริตฺติ จยเจตมณนสฺสตี ปริตฺตปฺริตฺตฺวิปมึนทิต น วิปฺลปฺริตฺตฺวิปมึน
สคฺคฺกฤษปฺริตฺตฺวิปมึน ในทธานสวสฺสจาทาคฺคฺวณิ คุรฺวณมึ ปฺริตฺตฺวิปมึวสึ | เตน
น ตคฺวปฺริตฺวิปมึ |

อปเว คุวาทะ — อถิ ปฺริตฺตฺวิปมึน เกสคฺคฺกฺถิ มหาวาหนึ จ มหาปฺริวาวึ จ
มหาธนึ จ | ตคฺวปฺริตฺตฺวิปมึสฺย โหธิสศุควสฺย คุรฺกปฺริตฺตฺวิปมึนสคฺคฺกฺถิ | อปเว
ปฺริตฺตฺวิปมึน — ตทาปฺริตฺตฺวิปมึ | ตคฺวสฺมาทฺธเโธ? ตถา หิ — เกสคฺคฺกฺถิ
มาคฺคฺกฺสุทฺธิปฺริตฺตฺวิปมึน น มาคฺคฺกฺสุทฺธิปฺริตฺตฺวิปมึน | หินาธมฺกฺคฺกฺถิ น จ กฺุโลทิตน
จาปฺริตฺตฺวิปมึนตมณนสฺสคฺคฺกฺถิ | เตน น ตคฺวปฺริตฺตฺวิปมึ ॥

อปเว คุวาทะ — อถิ วิสวาขกฺุถิ ฤทฺธิ สฺสตี จ เกณมึ จ สฺสภิกฺมึ
จ | อถิ ปฺริตฺตฺวิปมึสฺย โหธิสศุควสฺย คุรฺกสฺถานมึ | อปเว เอวมาทะ—

อิทมปุยปรุติรุปมฺ । กิ การณเม? ตดาหิ — วิศวาชกฺลฺ ปฺราภฤติ จ ๑ณฺชา ๑ น
โฆชฺชวลิตเคชสํ ปฺรปฺรณฺชนมาวฤติ ๑ น มาคฤมิคฺฤตฺสวเคชชกฺรมาภินิรวฤติ ๑ ।
อุณฺณทวาหิ ๑ ตศฺร วาชา । เตน ตทปุยปรุติรุปมฺ ॥

อปเร ' ปุยาหุ — อธิ ไวศาสิ มหานคริ ฤทฺธา จ สฺหิตา จ ฤณฺมา จ สฺภิกฺษา
จ รมณฺยา จากฺริณฺเพหฺชนมนฺนุชฺยา จ วิตฺรฺกนิวฺยฺหโตวณฺควากฺมทฺรุมฺยฺกฺฤตฺวา
ปฺราสาทตตสมถฺกฤตา จ ปุณฺปฺราภิกาวมวาชสฺกฺสฺมิตา จ อมรกวณฺปฺรปฺรากาสุยา ।
สา ปฺรติรุปาสฺย โฬธิสฺตฺตฺวาสุยฺ คฺรฺกปฺรติสฺสฺตฺทานเขติ । อปเร อาหุ — สาปุยปรุ-
ติรุปา । กิ การณเม? ตดา หิ — เตมา นาสฺติ ปฺรสุปฺรณฺชยวาทิตา, นาสฺติ
ชฺรมาจณฺเม, โนจฺจณฺชฺยวฤทฺชเชชฺชนาปฺลาตฺตา । เอโกกฺ เอว มนฺชเต — อหิ
วาชา, อหิ วาเชติ । น จ กฺสฺยจฺจฺฉณฺชฺยวณฺชฺยปฺลฺกฺจฺฉณฺชฺ น ชฺรุมคฺวณฺ । เตน
สาปุยปรุติรุปา ॥

อปเร เคววมาหุ — อหิ ปฺรโทยคฺกฺลฺ มหาวถิ ๑ มหาวาหิ ๑ ปฺรณฺ
ศิวสิ วิชยตฺทฺธิ ๑ । ตศฺรปฺรติรุปมฺสฺย โฬธิสฺตฺตฺวาสุยฺ คฺรฺกปฺรติสฺสฺตฺทานเขติ ।
อปเร เคววมาหุ — ตทปุยปรุติรุปมฺ । กิ การณเม? ตดาหิ — เค จณฺชาสุจ
จปฺลาสุจ วาทฺรฺวาสุปฺรณฺชฺยจฺ สาหสิกาสุจ, น จ กฺรุมทฺวสินะ । เตน ตทปุยปรุ-
ติรุปมฺสฺย โฬธิสฺตฺตฺวาสุยฺ คฺรฺกปฺรติสฺสฺตฺทานเขติ ॥

อปเร เคววมาหุ — อหิ มถฺวา นคริ ฤทฺธา จ สฺหิตา จ ฤณฺมา จ สฺภิกฺษา
จากฺริณฺเพหฺชนมนฺนุชฺยา จ । วาชฺณะ สฺพาโหะ กิ สฺกฺฤตฺสฺย สฺวเสณฺศฺวาสฺย
วาชณฺเน । สา ปฺรติรุปาสฺย โฬธิสฺตฺตฺวาสุยฺ คฺรฺกปฺรติสฺสฺตฺทานเขติ । อปเร
ทฺวาหุ — สาปุยปรุติรุปา । กิ การณเม? ตดา หิ — ส วาชา นิฉฺยทฺฤณฺฉฺกฺฤตฺวา-
ศปฺรสุโต ทศฺรฺวาชา । น ชฺชฺยเค จมกฺวิกฺสฺย โฬธิสฺตฺตฺวาสุยฺ นิฉฺยทฺฤณฺฉฺกฺฤตฺ
อุปคฺคฺนุ । เตน สาปุยปรุติรุปา

คุณปริศนุทธิปริวรรตคตฤดีษะ

พลโต โพลิสศตฺวรสฺตี มหานครี โพลิสศตฺวรกณั เทวคณั จ วุขวโลกฺย
เอตทวโจจ — จคฺนุหมนฺดูยาทาโรรุมารุมา สมฺปนฺนํ กฺวติ ชฺชว จรมภวโก โพลี-
สศฺกฺวระ ปฺรคฺชยาชวเต ! กตโมศฺจคฺนุหมนฺดูยาทาโร ? คตฺยธทา — อภิชฺชวคฺติ จ
คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภฺนุชฺชวณฺุปนาติ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ชวติสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! โภคฺตฺสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ปฺรฺวปฺรฺมชฺชกฺสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ !
อภิชวคปฺรฺมชฺชกฺสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภิกฺกณฺิตปฺรฺมชฺชกฺสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! มหเสชาชฺชปฺรฺมชฺชกฺสฺปนฺนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! พหุศฺตฺริกํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ !
พหุปฺรฺมํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภิกฺติ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภินาถนํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! อถฺตฺยํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ศิวจฺจ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ปฺรฺชฺชวาวจฺจ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ อมาคฺชยวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ โภคานํ ปฺรฺกณฺุณฺิตํ ! อวนฺุชฺชยทฺติปนาเวสนํ
จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ โภคานํ ปฺรฺกณฺุณฺิตํ ! ทุคฺคณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ติวฺชฺชโยนิ-
กคปฺรฺวาณานํปโรชฺชวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ภูคฺคชฺชวํ จ ภูคฺคเวกฺกํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ !
อชฺชณฺุทกานนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อโหมคานนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อโมทกานนํ
จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภยคานนํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อนวทฺชยภวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ !
อโมทวาทวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! สฺสฺกฺกณฺุณํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! กฺวธิชวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! คฺชยวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ทานวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ปฺรฺม-
กาวรมติ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ทุคฺคณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! พลวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! เสฺรณฺุชฺชวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ญมฺปฺรชฺชกํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! เทวตปฺรชฺชกํ
จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ใจคฺชยปฺรชฺชกํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ปฺรฺวปฺรคปฺรชฺชกํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! อปฺรคิพทฺชวโรวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! ทศทิววณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ
กฺวติ ! มหปวโรวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อภทฺชยปวโรวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! อนุคฺตว-
ปวโรวํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! กฺวตฺชยชฺชวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ กฺวติ ! กฺวตฺชยชฺชวณฺุณฺิตํ จ คตฺกฺกฺติ

กุดปรีสุทธวิปริตตะ

สุการแปลคา สมสัททศวะกถเนนาสา ภูมวรวสทฤศเกศิ์ สุตลาภี สุภวรวุชปถคภู-
กฤฎิภา สมิตนุชั ปุรวาภิตาปี่นึ์ สุตกภูณเมชววจนา ปุรทกภูณคเวราหิณึ์ ฤชวิ์ อฤฎิลา
อชจา อมาชาวันึ์ หุชยุปศุราปยุสัปนูนา อชปลา อชณเจลา อมุชรา อวิกัฎววจนา
มนุทราคเทวมโมทา ภูนาภูติเสวารภยสัปนูนา กรจรณเนนสวารกมิตพฤชเะ มฤทุ-
ตวณเสตปทา ทาจิณึทกิสขสัสปุระสา นวนณิเนนุทวปุระสุวิสุทฐนชนา รฤค-
ตุจกนาสา สุปุคินุชิตาจุกั เสภูฏวราชชนิว ฆนุชเะ สวินึตา สวิกฤตาจุกปุระคยจุคา
อนันุทาทาจุกั พมิโพหมุชั จารุทสนา อเนปุระคัระวา สวถฤฎคา สมณา วารุณกั สุวิ-
สุทฐทฐนา สวินึตาสา อเนปุระสขาทพทสุจาโปทวิ์ อเนปทปาวุระวา คมกัถนาภิ-
มถเขลา วฤคตสวีสุวัฏเฐสตุกภูณคเจชินกฤฎวชฐสัสนนคฤปสทฤศคาตรา คชภุชสม-
สมาทิตสทฤโสฐุ โยเดชมนุคสทฤศชฐนา ทาภูนาวสสทฤศปานิปาทา ชคตี นชนา-
ภิวชยา อปุระทคจกุนวินุชริยา มนาเปริชวารุศนา สุตวิระคณวุปปริตวิคิษุญา มาชา-
นิวุมิตมิว พมิพั มาชานามสัเกลา กถาวิจกุนถา นนุทนา อิวาปุระปะปูกาสา สุตฤโธ-
ทนสุขุ มหาราชสัชชานคเะปรมุชคตา ! สา ปุระติวปา โพธิสตุควสุขุ ชนนิ ! ฆา
เจบ็ กุดปรีสุทธวิปริตตะเวโนทาหฤคตา. สา ศาภยกุด เอะ สัทฤศยเต ॥
ตเวรานุชเต-

๑. ปุระสาถิ์ ชฐโมจยชิ์ สุตฤศคตุระ
 สุชรมสัหาสนั สัณนถเะ |
 สทาภเทเวะ ปวิวาวิโต ฤชเะ
 สัโพธิสตุคเวภา มิทาชโสภเะ ॥

๒. ตโควปวิภูณน อกุนิ จินุตา
 กตมคกฤติ์ สุตฤศสุสัปุระชานนุ |
 ชทุโพธิสตุคเว ปุระติวปะชนเน
 มาตา บัตา กุคฺฐ จ สุตฤศถาวะ ॥

กฤษปวิศุทธิปวิววตะ

๓. วุขวโลดกษนุตะ ขลุ ขมพูสาหุขั
ขะ กษควิโย ราชกุลโถ มหาคณา ।
สรวานุ สโทษานนุจันุขนุตะ
ศาภุขั กุถั จาทุสุ วัตโทษนุ ॥

๔. ศุภุโธทโน ราชกุเส กุถโน
นเวนุหุขัเส สวีสกุชคาตะ ।
ภุขั จ สลัถั จ นวากุถั จ
สเครวั สขชนธาวุณถั จ ॥

๕. อเนขั ปิ สคควาระ กบถาหุขะ ปุระ
สรวะ สสุหุชาศข ธรมขุคคะ ।
อฏุขนธารนวิหรรณเจตธา
กบถาหุขะ โสภถั ขนุณภุขะ ॥

๖. สรวะ มหานกุน พโลระเปธา
วิสุคัรุตหสุคั นวคณวนุถั ।
อิมุสสุคหิกษาสุ จ ปารมิ กถา
น จาปวิ หีสันุ ขัวธาธุณุ ॥

๗. ศุภุโธทนสุขุ ปุรมทา ปุระธานา
นารีสหเสธุณุ ทิ สาคุระปุระปุธา ।
มโนธมา มาขกฤเทว พินพิ
นาเมธ สอ อูชุขคิ มาชทาวิ ॥

กุลปวิศุทธิปวิวรรตะ

๘. สุวปุระป้า ยถ เทวกนุชา
 สุวิกฤตคาคูรา ศุภนิรมลางุคิ ।
 น โส' สติ เทโว น จ มานุโฆ วา
 โย มนย ทุณฺฎวาท ถเกศ คุตฺปุคิมุ ॥

๙. น วาครฤตา น จ โทณทนุฎา
 ศุคฺกนุณา มุตฺตฺวา สว ฤษฺสูนิกฺชวาทุชา ।
 อกรุกสา จาปุระมา จ เสานุชา
 สุมิตฺตฺมา สว คุตฺตฺปุระทา ॥

๑๐. หุรฺมา วุชปคฺตฺวามิณฺ ฐวมจาวิน
 นิรมลณ อสฺตฺตฺตฺช ของณจลา จ ।
 อนฺนุฎกา จาปุชสาธา อมาชา
 ตฺยาคานุรฤตา สวไมศฺวจิตฺตา ॥

๑๑. กวเมกฺษณฺ ฌ นฺนุชปุโยคทา
 สเคช สติตา กายมนะสฺสวฤตา ।
 สฺตฺวิโทนชาติ ภูวิ ยตฺปุระกฺติ
 สววิ คโต' สฺชชะ ขตุ ไนว วิหุชเต ॥

๑๒. น วิหุชเต กนุช มนุชโยเก
 กนุชวูโลเก' ถ จ เทวโลเก ।
 มาชช เทวีย สวา กุโต' นุคฺวิ
 ปุระคิรูปฺ สว ไว ชนนิ มหุชชะ ॥

กฤษวิเศษพิพรรค์

๓๓. ชาตศำ ปญจนนถวิ
 สธา โพิธศคฺควสุช พทว มาตา !
 ปิตา จ สุทโธทานุ คตฺว คตฺว
 ปฺรติวป ตสฺมาชชนนํ คุณานวิตา ॥

๓๔. วุคสฺส สธา คินฺนิจิ คปปสฺว
 วุคคานุจวํ สหธรรมจาวณํ !
 วาชฺฌนากุณฺณชฺฌนต วรปฺรตฺพธา
 ทฺวาตฺตฺส มาสววมว กาม เสวท ॥

๓๕. ชตฺว ปฺรเทศ สฺสทเทต นินฺนาค
 ศฺชชชชชช จ กุณฺณนํ จ คสุชชช !
 โสภาสฺสโต โสภสฺส สเสวทาสฺส
 อภาย คสุชชช ศฺชชชชชชชช ॥

๓๖. น โส สฺสท เทวสฺว มานุโห ว
 โย วาจจฺจฺจเตน สมนฺนต ปฺรชชชชช !
 ปศฺชนนฺติ มาตา ทฺวตฺตา จ สวเว
 อธิชชชชชชชชชชชชชชชชช ॥

๓๗. มาชชช เทวชชช ศฺชชชชชชชช
 วิวชชชชชชชชชชชชชชชชช !
 ปฺรเทศชชชชชชชชชชชชชชชชช
 วิวชชชชชชชชชชชชชชชชช ॥

กฤติศุทธิปริวรรต

๑๘. ขดา จ มาษา ปุริวิรูปภาชนิ
ขดาบุษศตุควะ ปรมิ วิราชเค |
ปเสชต เหวาวิทักิ กุณานูวิตา
ททา สุคา สทา ชนนิ จ มาษา ||
๑๙. ชนุพชวเซ' นยา น หิ สาสติ นวี
ชสุชา สมรดา ชวิทักิ นโรตุคมะ |
อนุบุตร เทวชาติกุณานูวิตา
ทศนาทสาทสุวเพ' หิ ชสุชชะ ||
๒๐. เอวิ หิ เต เทวสุคา มหาคมา
สโพิธศตุควาสุง วิศาลปุชณา |
วุดเนติ มาษา ชนนิ กุณานูวิตา
ปุริวิรูป สทา ศากุชกุดนุนนุชชะ || อิติ ||
อิติ สุวัลลิตวิสุตเร กฤติศุทธิปริวรรโต นาม ตฤติโย' ชุชชะ ||

ธรรมาโลกมฺหปวิรุตฺตจฺจฺจฺจ

นุสฺมฺฤติ ธรรมาโลกมฺหํ สวฺวปฺธิปฺริตฺติเนสฺวคฺคาโย สวฺวตฺเต | ศีลาณุสฺมฺฤติ ธรรมา-
โลกมฺหํ ปฺริตฺติธานปฺริปฺรุํโยชฺ สวฺวตฺเต | เทวตานุสฺมฺฤติ ธรรมาโลกมฺหฺมทวารจิตฺตคฺคาโย
สวฺวตฺเต | ไมตรี ธรรมาโลกมฺหํ สวฺวปฺธิกปฺถนุชฺชกฺวิยวสฺสทวภิกฺกาณคฺคาโย สวฺวตฺเต |
กฺุณฺดา ธรรมาโลกมฺหฺมวិหีสวปฺรมคฺคาโย สวฺวตฺเต | มุทิตา ธรรมาโลกมฺหํ สวฺวราชฺย-
ปฺกฺุณฺนคฺคาโย สวฺวตฺเต | อูเปกฺกฺา ธรรมาโลกมฺหํ กามชฺชุกฺปฺสนคฺคาโย สวฺวตฺเต |
อนิชฺชยปฺริชฺชยเวกฺกฺา ธรรมาโลกมฺหํ กามชฺชูปฺยวฺวปฺยวคฺคสมตฺติกฺุณฺนคฺคาโย สวฺวตฺเต | กุชฺช-
ยเวกฺกฺา ธรรมาโลกมฺหํ ปฺริตฺติธานสมฺมุชฺเจทสฺย สวฺวตฺเต | อนาคฺคปฺริชฺชยเวกฺกฺา
ธรรมาโลกมฺหฺมตมมานภินฺนเวสณคฺคาโย สวฺวตฺเต | สานตฺตปฺริชฺชยเวกฺกฺา ธรรมาโลกมฺห-
มฺนุชฺชยสํสฺกฺุณฺนคฺคาโย สวฺวตฺเต | ฟูริ ธรรมาโลกมฺหฺมชฺชยวคฺคปฺสนคฺคาโย สวฺว-
ตฺเต | อปฺคฺุรปฺปํ ธรรมาโลกมฺหํ พหฺวิธฺธาปฺรสมาย สวฺวตฺเต | สคฺคิ ธรรมาโลกมฺหํ
เทวมนุชฺชยวีสวฺวาทนคฺคาโย สวฺวตฺเต | ภูติ ธรรมาโลกมฺหฺมตมวีสวฺวาทนคฺคาโย สวฺว-
ตฺเต | ธมฺมจฺจฺจ ธรรมาโลกมฺหํ ธมฺมปฺริตฺติสวณคฺคาโย สวฺวตฺเต | ตรีสวณคฺคณํ
ธรรมาโลกมฺหํ ชฺชยปฺลาชฺชสมตฺติกฺุณฺนคฺคาโย สวฺวตฺเต | ภูตฺตชฺชเวตฺตา ธรรมาโลกมฺหํ ภูตฺตคฺค-
คฺคาโยปฺริตฺติสวณคฺคาโย สวฺวตฺเต | ภูตฺตเวทิตฺตา ธรรมาโลกมฺหํ ปฺราภินฺนชฺชยคฺคาโย สวฺวตฺเต |
อาคคฺคชฺชเวตฺตา ธรรมาโลกมฺหฺมตมวีสวณคฺคาโย สวฺวตฺเต | สคฺคชฺชเวตฺตา ธรรมาโล-
กมฺหํ ปฺราปฺตฺสทมนคฺคาโย สวฺวตฺเต | ธมฺมชฺชเวตฺตา ธรรมาโลกมฺหํ ธมฺมานุชฺชยปฺริตฺติ-
ปฺคฺคาโย สวฺวตฺเต | กาลชฺชเวตฺตา ธรรมาโลกมฺหฺมมโฆทวฺวสณคฺคาโย สวฺวตฺเต | นิตฺ-
ทมนคฺคาโย ธรรมาโลกมฺหํ ชฺชเวตฺตปฺริปฺรุํโยชฺ สวฺวตฺเต | อปฺริตฺติทจฺจิตฺตคฺคาโย ธรรมาโลกมฺห-
มตมปฺรณชฺชยคฺคาโย สวฺวตฺเต | อนุปฺนาโห ธรรมาโลกมฺหฺมเกวภูตฺตชฺชยคฺคาโย สวฺวตฺเต |
อณฺุณฺนคฺคาโย ธรรมาโลกมฺหฺมวิจิกฺคฺคาโยปฺรมคฺคาโย สวฺวตฺเต | อชฺชยปฺริชฺชยเวกฺกฺา ธรรมาโลกมฺหํ
กามวิตฺตคฺคาโยปฺรทณคฺคาโย สวฺวตฺเต | อชฺชยปฺริชฺชยเวกฺกฺา ธรรมาโลกมฺหํ ชฺชยปฺลาทวิตฺตคฺคาโยปฺรทณคฺคาโย
สวฺวตฺเต | อโฆ ธรรมาโลกมฺหํ สวฺวชฺชเวตฺตปฺริชฺชยคฺคาโย สวฺวตฺเต | ธมฺมชฺชเวตฺตคฺคาโย

ธรรมาโลกมฺหปรวิวตฺตคฺขฺย

ธรรมาโลกมฺหขมฺมฏปฺริตฺทศรณฺตคฺย สํวฺตฺเต ธรรมาโลกมฺห ธรรมาโลกมฺหํ โลกปฺริตฺถมฺภาย
สํวฺตฺเต | ศฺรุตปฺรยฺเขมฺภี ธรรมาโลกมฺหํ โยนิสฺสธรรมาปฺรคฺขเวกฺขณฺตคฺย สํวฺตฺเต | สมฺยกฺ-
ปฺรยโศ ธรรมาโลกมฺหํ สมฺยกฺปฺริตฺถปฺคฺย สํวฺตฺเต | นามรฺูปวฺชิธฺยา ธรรมาโลกมฺหํ
สฺวสฺสคฺคสมฺมคฺคิรฺมมฺย สํวฺตฺเต | เหตุทฺถุณฺณิสมฺมทฺธาโต ธรรมาโลกมฺหํ วิชฺชาธฺมฺมคฺคิปฺร-
ตฺถมฺภาย สํวฺตฺเต | อณฺเษปฺริตฺถปฺรหฺมาณํ ธรรมาโลกมฺหขมฺมณฺนามวณฺณมฺคฺย สํวฺตฺ-
เต | สฺกนฺธเกหสฺสธฺย ธรรมาโลกมฺหํ ทฺฐชฺวปฺริชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | ธคฺคสมฺมคฺย ธรรมา-
โลกมฺหํ สมฺยทฺฐปฺรหฺมาณาย สํวฺตฺเต | อายคฺคณฺนปกรฺมณํ ธรรมาโลกมฺหํ มารุคฺคกาวณฺตคฺย
สํวฺตฺเต | อณฺตุปาทกฺกณฺนํ ธรรมาโลกมฺหํ นโรธสํกณฺนคฺคิรฺมมฺย สํวฺตฺเต |
กายนฺตคฺคณฺนสมฺมคฺคิ ธรรมาโลกมฺหํ กายนฺตคฺคณฺนตคฺย สํวฺตฺเต | เวณนคฺคณฺนสมฺมคฺคิ
ธรรมาโลกมฺหํ สฺวเวกฺคปฺริตฺถปฺรหฺมาณาย สํวฺตฺเต | จิตฺตคฺคณฺนสมฺมคฺคิ ธรรมาโลกมฺหํ
มาโยปฺมจิตฺตปฺรคฺขเวกฺขณฺตคฺย สํวฺตฺเต | ธรรมาโลกมฺหํ จิตฺตคฺคณฺนสมฺมคฺคิ ธรรมาโลกมฺหํ วิคฺคิ-
วชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | จคฺควาวิ สมฺยทฺฐปฺรหฺมาณํ ธรรมาโลกมฺหํ สฺววคฺคสมฺม-
ปฺรหฺมาณาย สฺววคฺคสมฺมปฺริชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | จคฺควาวิ จุทฺธิปาทา ธรรมาโลกมฺหํ
กายนฺตคฺคณฺนสมฺมคฺคิ สํวฺตฺเต | ศฺรทฺฐณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหขมฺมปฺรยฺเขมฺภย สํวฺตฺเต |
วิชฺชณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ สฺววิจฺจณฺตคฺคณฺนตคฺย สํวฺตฺเต | สฺมฺมคฺคิณฺนทฺฐย ธรรมา-
โลกมฺหํ สฺมฺมคฺคิณฺนทฺฐย สํวฺตฺเต | สมนฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ จิตฺตคฺคณฺนทฺฐย
สํวฺตฺเต | ปฺรชฺชณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ ปฺรคฺขเวกฺขณฺตคฺย สํวฺตฺเต | ศฺร-
ทฺฐทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ มวพฺลสมฺมคฺคิรฺมมฺย สํวฺตฺเต | วิชฺชทฺฐย ธรรมาโลกมฺหขมฺม-
วชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | สฺมฺมคฺคิณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหขมฺมสํวชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | สมนฺ-
นทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ สฺววิจฺจณฺตคฺคณฺนตคฺย สํวฺตฺเต | ปฺรชฺชณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหขมฺม-
วชฺชณฺตคฺย สํวฺตฺเต | สฺมฺมคฺคิณฺนทฺฐย ธรรมาโลกมฺหํ ยถวทฺฐณฺนปฺรชฺชณฺตคฺย

ธรรมาโลกมูขปวีรุตคจจุฏกะ

สวรรคเต | ธรรมาปวีรจยสโฬชงัก ธรรมาโลกมูข สวรรธรรมาปวีรจูชย สวรรคเต |
 วิชัยสโฬชงัก ธรรมาโลกมูข สุวัจิจรพุทธิตโย สวรรคเต | ปวีคิสมุโฬชงัก
 ธรรมาโลกมูข สมารชยาชิกคโย สวรรคเต | ปวีสุรพุทธิสโฬชงัก ธรรมาโลกมูข
 กฤตกรณชัยคโย สวรรคเต | สมารชิสโฬชงัก ธรรมาโลกมูข สมารณโฬชย สวรร-
 คเต | อูเปกษาสโฬชงัก ธรรมาโลกมูข สรวโปลคฺติชฺคฺปฺสนคโย สวรรคเต |
 สมุขกฤตมูฉิ ธรรมาโลกมูข นุชยาชกรณคโย สวรรคเต | สมุขกฤตลโป ธรรมา-
 โลกมูข สรวกฤตปวีคฺลปวีคฺลปวีรหณชย สวรรคเต | สมุขกฤตวฤ ธรรมาโลกมูข สรว-
 วาภมวฤคโหมชวภคปดปวีคิสุรคฺกาสมคณโฬชนคโย สวรรคเต | สมุขกฤตวณโศ
 ธรรมาโลกมูขมกรณวปีกคโย สวรรคเต | สมุขคจโเว ธรรมาโลกมูข สรว-
 ฆนปวีคปวีสุรท โชชย สวรรคเต | สมุขคฺวชยาโม ธรรมาโลกมูข ปวีคฺวคณชย
 สวรรคเต | สมุขกฺสมุฉุคิ ธรรมาโลกมูขมสมุฉุคฺยมนสักรคโย สวรรคเต |
 สมุขกฺสมารธธรรมาโลกมูขมโกปฺยเจคธสมารชปวีคิถมณชย สวรรคเต | โฬชิจคฺคิ
 ธรรมาโลกมูข คฺวีคฺคณวีคานปฺยเจชย สวรรคเต | อชโย ธรรมาโลกมูข หินชยา-
 นสฺปฤคณคโย สวรรคเต | อชโยชโย ธรรมาโลกมูขมหารพุทธิธรรมาชฺยลมพคโย
 สวรรคเต | ปวีชโยโก ธรรมาโลกมูข สรวกฺศลธรรมาปวีรจูชย สวรรคเต | ทานปว-
 รมิตา ธรรมาโลกมูข ลกฺษณณวชชชนพุทธิชฺคฺรปวีคฺชโยชย มคฺสวีสคฺคฺวปวีรชจ-
 คโย สวรรคเต | คีลปวรมิตา ธรรมาโลกมูข สรวาภณณปายสมคิกรณชย กุศฺล-
 สคฺคฺวปวีรชจคโย สวรรคเต | กุณณคิปวรมิตา ธรรมาโลกมูข สรววชยปชกิลโก-
 ฆมนนททรูปวีรหณชย วชยปณจคฺคสคฺคฺวปวีรชจคโย สวรรคเต | วิชัยปวรมิตา
 ธรรมาโลกมูข สรวกฺศลธรรมาชฺยคฺคฺวคโยชย กุศฺลสคฺคฺวปวีรชจคโย สวรรคเต |
 ชฺยานปวรมิตา ธรรมาโลกมูข สรวชฺยณณกโฆณคฺปชย วิกฺษิปฺคิคฺคฺสคฺคฺวปวีรชจ-

ธรรมาโลกนุขปวีรุตตจตุระ

คาลัย สวรรุเต । ปุรุชฌาปารมิตา ธรรมาโลกนุขมวัญญาโมหตโมนุชกาไวปลมุกฤ-
นุญีปุรุหาณาย ทุมุปุรุชฌตศตุวปวีปำจนคาลัย สวรรุเต । อุปายเกาศลั ธรรมาโลก-
นุขั ยถาธิมุกตศตุควุยาปดสัทรุศนาย สรวุพุทฐธรรมาวิธมนคาลัย สวรรุเต ।
จตุวารี สัครุทวสุคฺนั ธรรมาโลกนุขั สตุควุสัครุทว สัโพธิปุรปุคฺตย จ ธรมสั-
ปุรุคยเวกมณคาลัย สวรรุเต । สตุควุปวีปำโก ธรรมาโลกนุขมวคฺมสุชานชฺชวसानา-
ยาปวีเขตคาลัย สวรรุเต । สทุธรมปวีครุโท ธรรมาโลกนุขั สรวุสตุควุสัเกุคฺสปุ-
หาณาย สวรรุเต । ปุณฺชสัภาโว ธรรมาโลกนุขั สรวุสตุควุสัปัชฺชคาลัย สวรรุเต ।
ชฺชวานสัภาโว ธรรมาโลกนุขั ทศพลปุริปุโรชย สวรรุเต । สมณสัภาโว ธรรมาโลกนุขั
ตถาคคสมวธปุริคฺตมฺภาย สวรรุเต । วิทฺฐหมาสัภาโว ธรรมาโลกนุขั ปุรุชฌาจกฺษะ-
ปุริคฺตมฺภาย สวรรุเต । ปุริคฺตสัวิทฺวาโร ธรรมาโลกนุขั ธรมจกฺษะปุริคฺตมฺภาย
สวรรุเต । ปุริคฺตหวนาวทาวโร ธรรมาโลกนุขั พุทฺฐจกฺษะปวีสุทฺธิชฺชย สวรรุเต । ธา-
ณัปุริคฺตมฺภโก ธรรมาโลกนุขั สรวุพุทฺฐภานิตธาธรรนคาลัย สวรรุเต । ปุริคฺถานปุริค-
ตมฺภโก ธรรมาโลกนุขั สรวุสตุควุสัภานิตสัโธษณคาลัย สวรรุเต । อานุโลมิกธรม-
กฺษานนฺติ ธรรมาโลกนุขั สรวุพุทฺฐธรรมานุโลมณคาลัย สวรรุเต । อนฺตุปุคฺตคิธรมกฺษาน-
นฺติ ธรรมาโลกนุขั ฐยาภณปุริคฺตมฺภาย สวรรุเต । อิวาวุคิกฺกมฺนิ ธรรมาโลกนุขั
สรวุพุทฺฐธรมปุริคฺตปุโรชย สวรรุเต । กฺุณเมวฺกมฺนิสักรฺวานนฺติชฺชวาน ธรรมาโลกนุขั สรวุชฺช-
ชฺชวานนิกฺเขกคาลัย สวรรุเต । อภิกฺเขกมฺนิ ธรรมาโลกนุขมวคฺมวณชฺชวานนิกฺเขกมฺนิ
นณทุนฺทวจฺชวาโพธิมณฺโฑปัสสัควณณมารชฺชวสนโพธิวิโพชนธรมจกฺษะปุรฺววคฺนมหาปวีนิ
วาวสัทรุศนคาลัย สวรรุเต । อิทั ทนฺนารุมา อมฺโฏคฺตริ ธรรมาโลกนุขสคั ยทวศฺชั
โพธิสตุควณ จฺชวณกาลสมเข เทวปุรฺมทึ สัปุรฺกาศยิตฺถมฺ ॥

ธรรมาโลกมนุษย์ปรัวรรตคุณุคฤทณะ

อสุมินุ ชล ปุณรภิณโว ธรรมาโลกมนุษย์ปรัวรรต โหธิสศตุเคเวน นิรุทิสุขมานน
คสุขั ทเวปรัณทิจ จตุรศิเตจเวทปรัศรเสหสรวาณนุคตราชั สมมุทิสัโหธา จิตฺตานุ-
ยุคฺปทฺยเนเต | ทวารศุริศเตศฺจ ทเวปรัศรเสหสรวาณั ปุวัปริกรวมกุกคานามนุคฺปคฺติเกนุ
ธรมนุ กุณนุคิปรุติตมโก ภูคฺ | นคฺศุริศเตศฺจ ทเวปรัศรนยุคานั วิโรช วิคค-
มถั ธรมนุ ธรมจกฺนุวิสุทฺธนุ | สรวาวจจ คฺมุคฺวรวณั ขานุมารุทึ ทิวุชช
ปฺนุไปะ สัถาทิตมกฺคฺ ||

อิติ หิ ภิกฺษโว โหธิสศตุควาสฺตสุขา ทเวปรัณโท กุชฺสุขา มารุชชา สัหรม-
ณารุถั คสุขั เวลาชามินั กาคามกานค-

๑. คฺมุคฺวรวณนิกคชาทฺยหา จุชวติ นายกะ ปุรัณสัหะ |
อามนุคฺรชเต ทเวณุ ปุรัมาทนจิติ วิสุทฺชคฺ ||
๒. ขา กาจิ วจฺฉวิหฺ ทิวุชา มนเสา วิจฺฉินฺติตา หุริมานุ |
สรวศฺสกกรวมเทโธะ พลมทึ ศุคฺคฺเรสุชฺ กรวมสุชฺ ||
๓. คสมุทกฺกวต กุกคฺชฺณา อปุวัศฺกสัจฉิ กุณปเคฺวห |
นา คจฺฉคฺ ปุณรปายานสาธฺวสุชฺเวทนา ชคฺร ||
๔. ธรมนุชฺจ ชช ศฺรุโต ษั นมานุคิเก เคารวมุปฉนิตฺวา |
คคฺร ปุวัคิปทฺยกา ปุราปฺสุชฺถ นิยคั สฺขมนนุคฺนุ ||
๕. สรวมนิคฺย กานา อธฺรุวั น จ ศาสฺวคา อปปี น กคฺปายะ |
มาชามวิจิสฺสทฺทฺสา วิทฺยคฺคฺเณปฺมา จปฺลาธะ ||
๖. น จ กามกฺคฺเวคิภี คคฺคฺปฺคฺวิจฺจวโนทกั ชดา ปึคฺวา |
เต คคฺคฺปฺคฺ เชม ปุรัชฺชณา อารุชา โถโกคฺคฺวรา วิรชา ||

ธรวาโลกมุขปรัวรดคจตุรณะ

๑. น ตวรุกคตุยกถปเษ สักคิ จ อนุสโรภี ส้วาเสะ ।
อโนนุยคณชยุกตา ยไถว สามายิ กามิ จ ॥
๒. น จ สัสกฤเต สหยา น มิตร ชุณคิชนิ จ ปรัววระ ।
อนุชตุร กรุม สุกฤตาทนุพนุชติ ปุณุชโต ยติ ॥
๓. ตสุมาตุสहितสมกุรา อโนนุญั ไมตุจจิต หิตจจิตาะ ।
ชรมจธณิ จเรธาะ สุจวิตจธณา น ตปุยนุเต ॥
๔๐. พุทฺธมนุสุมเวธา ชุณิ สันนิ ตถาปุรมาทิ จ ।
ศุรุตศัถทาณเนรธา กุณานตุยา เสารภยสัปนนาะ ॥
๕๐. ทุชมนิคุยมนาคูมา นีวักุณา โชนิโส อีมา ชุรมา ।
เหตุปุรคยชยุกตา วรคณเต สุวามีกา ชจาพุทฺธยา ॥
๕๑. ย กาจิ ฤทธิ มหุยิ ปศุชค ปุริคิภา จ ชุณานคณคั จ ।
สรวุศุภกรุมเหโตะ สึเลน ศุรเตน จาปุรมนทาน ॥
๕๒. อนุสิมชชวี่ มหุยิ สึเลน ศุรเตน จาปุรมนทาน ।
ทานทณสัสมเนนา สตุศุวารุถ หิตารุถ มิศุวารุถ ॥
๕๓. น จ วาฤยตุรเวธนา ศกฺษาะ สัปาทีคิ กุศลชุรนา ॥
ปุริคิปุคฺติมารเกธา ยถา จ วถธา ตถ กโรธา ॥
๕๔. มา ชตุ ปรัวกาสิ สุวยิ ชตุชวี่ สทา ปุริชคฺชนน ।
น จ กศุจิ กุฤตุว ททเต น จาปุริชคฺตุว ภาวติ สิทธิะ ॥

ธรรมาโลกนุขปวีรวรรคจตุรตถะ

๑๖. สมณูสมรดา ปุรุเว ขทุทะขิ สัสาเว จิรมนุกตมฺ ।
น จ นีรวุฤตี วิวาคี สมณุกโต นิตฺย นิชฺไตว ॥
๑๗. ตสฺมาตฺตฺกฺษณํ ฅภิกฺวา มิตฺวํ ปุริตฺวิปฺ เทสวสํ จ ।
เสฺรฺมฺหิ จ ธฺรมฺศฺรวณํ ศฺเมต วาภาทิกานํ เณฺลसानํ ॥
๑๘. มานมททรูปวิกิตาเส สทาธุชวามนุทวาศุจ อสธาสุจ ।
นีรวาณคคิปรายณ ชฺยชฺยต นารุภาภิสมชาย ॥
๑๙. โมทลฺลฺมฺนุชการิ ปุริชฺฌนาปฺริทึเปณ วิธมตา สฺรวมฺ ।
सानุสยโทมชาลํ วิทวชค ชฺลฺยานวเชฺรณ ॥
๒๐. กิมนิ สฺสุทฺหุ วเทยิ ธฺรมํ ชฺมฺมฺนากนฺวตสฺสชฺยตฺตมฺ ।
น จ ตคฺคววตฺตฺนฺเจตนา น ตคฺคว ธฺรมฺสฺย อปฺราวธะ ॥
๒๑. โทธิชฺยดา มิ ปุราปฺตา (สฺสฺชาทฺ) ธฺรมํ จ ปุราวฺรมฺเขทนฺตคคามินิ ।
ปฺนฺวปฺ วิสฺสุทฺธจฺจิตฺตา อฺเปต วรธฺรมศฺรวณาย ॥ อิติ ॥
อิติ สุวํถิตวิสฺตฺว ธฺรรมาโลกนุขปวีรวุโศ นาม จตุรโถ 'ชฺยชเย ।

ปัจฉิมปริวรรต ปรุจณะ ।

อิติ หิ ภิกขุณโว โปธิสตุควสุตัม มหัตฺถิ เทวปรุฆทมนนยา ชนฺมุขยา กถชา
สํภุสฺส สมภาทาปฺย สมนฺตคฺเชยฺย สํปรุฆทมนน กุณฺมาเปยฺยิตฺวา มจฺจุคฺคิยํ เทวปรุฆทมนน-
คฺชเยเต สฺม— ตมนฺนุชานนุชํ นารุมา ชนฺมุขุทฺวิปํ ! มยา ปุริวโปธิสตุควสุตํ
จวคา สตุควาสุจฺจุวปะ สํภุทวสตุกฺกิริณินฺนุทฺวิลา ทานนํ ปุริวเวทฺชนาเวทฺทฺวิชยา
สมานาเวทฺทฺชยา จ ! ตถยฺยคฺคเมตฺตนิรฺรุมา มม กเวทฺทฺกฺคชฺเชตฺตา จ, ชทมนนุคฺทวชํ
สมฺมุทสํโฬธา นาสํมุขุชเยน ॥

อถ เต คฺคณฺโณทฺทกา เทวปฺปฺทฺวา วุทฺถนฺโต โปธิสตุควสุตํ จวเนน ปรีคฺคฺทฺโห-
วมาหุ— อิถิ ชฺล สตุปรุฆท คฺคณฺโณทฺทวํ คฺชเยน วิทฺถํ น ภฺวาชฺนิยเต ! อถ
โปธิสตุควสุตัม มหัตฺถิ เทวปรุฆทมนนมาท— อยํ โนคฺเรโย โปธิสตุคฺคว ชฺมมาทํ
ชฺมํ เทชฺชินฺนุชิตํ ! อถ โปธิสตุคฺควะ สฺวกาจฺฉิวสสะ ปฏฺฐเมถิ ชวคฺทวฺย โนคฺเร-
ยสุย โปธิสตุควสุตํ คฺวิสิ ปุริคฺคฺชยาเปยฺยมาส ! เอวํ จาโวจฺตุ— มมานนฺตเวเน ตฺวํ
สตุปรุฆท อนฺนคฺทวํ สมฺมุทสํโฬธินํ สํโฬคฺคฺชเยน ॥

อถ โปธิสตุคฺคว โนคฺเรยํ โปธิสตุคฺควํ คฺคณฺโณทฺทวํ กิณฺนุชเยน ปุริวปี ตํ
มหัตฺถิ เทวปรุฆทมนนคฺชเยเต สฺม— กิทฺทฺเสนาทํ นารุมา วุเปถ นาคฺเช กุณฺนาววทฺธา-
เมชนฺนุคฺทว เกจิทาหุ— นารุมา นานวทฺทวเปถ ! เกจิทาหุ— สทฺทววเปถ ! เกจิ-
ทาหุ— พุทฺทววเปถ ! เกจิทาหุ— มหาราจิกววเปถ ! เกจิทาหุ— วัคฺชวเวทฺทววเปถ !
เกจิทาหุ— คณฺชววววเปถ ! เกจิทาหุ— กิณฺนววววเปถ ! เกจิทาหุ— มโหโรคฺชววเปถ !
เกจิทาหุ— มหะศฺววววเปถ ! เกจิทาหุ— จนฺทววววเปถ ! เกจิทาหุ— สฺชววววเปถ !
เกจิทาหุ— ควฺจววววเปถ ! ตโศรคคฺเคโช นาม พุทฺทววทฺทวโก เทวปฺปฺทฺวา ปุริวชฺม-
น-

ปัจจุลปวิวรรตนะ ปद्यจนะ

๒. คุตุหุณามิ เทว วรตศีลวโรปวาสี
อนัญญาจกโปชณมที จลเิ โมตฺวจิตฺตา ।
ปฺรเวณฺญู หีสวริตา สท สุทฺธภาว
ปฺเรณฺนิ ขถาคฺคฺคณิ ปเวญฺ ติถา กโรมิ ॥
๓. สุตินฺนขาทฺวิวฺจิตฺตนา-มมโลกกัณฺหา
กานมฺหฺ นินฺนุช นุตฺตปเต น สฺมาจฺวิเนชฺ ।
สฺสฺเตชฺ สฺสฺติตา อนิสนฺนา ปฺรเวปฺรหิถฺตา
สฺสฺปฺรเวถาปมฺสฺสฺกั น สฺมาจฺวิเนชฺ ॥
๔. วุยาปาทโทนฺจิลโมหมทปฺรหิณฺนา
สฺวว อภิสฺชฺ วิกฺตา สฺวธเนนฺ ตฺนุญฺญา
สฺมฺนุชฺตฺปฺรเวทฺต อทฺทหานิถฺยา อนินฺนุชฺ
กฺรฺมา ขถา ทส อิม กุสฺสฺตา จฺวิเนชฺ ॥
๕. มา ตฺวิ นเวนฺนุทฺว มชฺ ภาณตฺตฺตฺตฺตา กฺรฺนุทฺว
ศีลวฺเรณฺนุทฺวทฺวชฺ สฺสฺสฺวทฺวชฺ ।
มา เต อปฺตฺเตชฺ นุตฺตปเต กวี ทิวฺทวาทฺว-
มฺนฺนโมทชา หิ มม ศีลวฺฤโตปฺวาสมฺ ॥
๖. ฌนฺนุโท มเมช นุตฺตปเต ปฺรวิสาทฺชฺ ศฺชฺวิ
ปฺรเวสาทฺทวฺนุชฺศิขเว สฺสฺติติ ชาติวฺรณฺนฺเถว ।
สฺชฺชฺกัชฺ สทฺา ปฺรวิวฺฤตา สฺชฺชฺ โมทเชชฺ
ปฺนุปฺปาทิกฺวิวฺลเสชฺเนน นุตฺตฺนุเต สฺศฺนุชฺ ॥

ประมวลปวิวรรต ปดฺยจนะ

๑. น จ กานฺตุกัถ ปุณฺนา น ปิ ทารกาสุจ
น จ อีสฺตุวิ ปุราถุต มมา ปุระตะ สฺถิเทยา ।
โน จมณาป มม รุเป น สพฺพทกฺขนฺธา
นानุชฺตว อิมฺภุมชฺวา สุวฺเดยา สฺสพฺพทานุ ॥
๒. เข โรชพฺพนกคฺคา ปรัมฺพจ สุวฺวานุ
ทฺววยนฺนพฺราสุจ ปุณฺนาณนินะ กุณฺนุว ।
วสฺตรานนป่าน วถยฺยชฺช ตถาสฺวยานิ
ทท สปริตฺวตฺตวิภินฺทิตฺถ สฺสคฺคา สฺสชาวณฺนุ ॥
๓. โน โจ วิวาทกถา น จ โธมวาทยา
จาโนชฺชนฺยโมคฺขมนนโส หิตเสามุชฺจิตฺตา ।
อสุมฺนิ ปุเว ปุณฺน อิมฺภิก ทารกาสุจ
เทวาสุจ นนฺทนกคฺคา สหิตา มนฺนุคฺคา ॥
๑๐. น จ ราชทณฺฑนภฺญา น ตถา กุทฺเตจา
โนคฺคฺคฺชานา น ปิ จ ตฺวฺชนตาจนา ว ।
สุวฺวานุ ปุโรสนฺนมนนโส หิตโมคฺขจิตฺตา
วิภฺนฺนสฺว เทว ชนคฺคา ชด เอกปริคฺคา ॥
๑๑. สุวฺวิคฺวา ราช วจัน ปรัมฺมิ อุกทฺติ
ปุราหาสฺตุ สุวฺวมิตฺเทว ชด ติวชฺชดา ।
อภิปรายุ ตฺวชฺช มนสา สุวฺนุจโนคฺคฺคานิ
ชทฺวาจเส ตว วริ ตทหิ ททานิ ॥

ปัจจุฉปวิวรรตะ ปดฺยจมะ

๑๒. อาชฺฐณาเปุย ปาธุถิววระ สฺวถุปาวิมทุขี
ปฺรสาทาเศวมนุชศิฯเว ปฺรถโรถ ฤทธิมิ |
ปฺรหม่าภิกัฏฺถเวจฺฉิ วรฐุปกนฺธิ
ฉควราปฺตาทสมถักุถคทาถปฺกฺติมิ ||

๑๓. วิสฺตุสหาสฺว รณโสณฺหา วิจิววรมหา
นรรชฺสูถสฺวสฺวกุติคฺคฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก |
ปฺริวารยถ ชฺฐถวาชฺชมโนชฺฐเอจฺฉนํ
เทวฺย ภาชฺรถ ฤถนาสฺถิต รกฺษมาถา ||

๑๔. สฺตุวิภิสฺตุ สทา ปฺริวูกฺตา ชถ เทวทฺนุชา
สนาตนาถิปฺตปฺริวาวนุพรภฺมิตาญฺคิ |
ตุวโยะ สทสฺวมนุคฺตมโนชฺฐเอจฺฉนํ
อารฺหุช เทวฺยปฺวิเวส มรฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |

๑๕. กิโวยฺวรมหาฤถสฺววิจิววฺวคฺนปาทฺเ
สฺวาสฺถิตฺรณปฺรหม่าปฺริวโยะ ศยเน มโนชฺฐเอ |
ศยเน สฺถิตา วิคฺฉิตา มณฺเฑวคฺนชฺฐา
ชถ มิศฺวากวนคฺตา ชฺฐ เทวทฺนุชา ||

อด ชตุ ภิกฺขวคฺคฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
เทวปฺริวระ สํคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
พฺรหฺมา จ สหํปคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ภาสฺวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
มเหสฺวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
จานณานิ เทวศคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
อโนชฺฐนุชฺฐาเว — อชฺฐคฺคฺคฺคฺคฺคฺค

ปัจจุปัจจุวระ ปัจจนะ

อสุมาถิ์ สยทาทุกุตชุตตา จ, ขุขุขเมกาถินมทิวคิขิ์ โพิธิสศตุวุมุคสุตฺตเจม ! โโก'
สุมาถิ์ มารุมา อุกุสทาเท โพิธิสศตุวิ์ สศคสมิมคณนุทกฏุมวกรุมณคเวกสุถานขณมเข-
วณภูมิทาการกักรุจาณุตระปฺรนาฏกสัทรุสมากินิ์กุมณณทุมุทกขุขยาโพิธิมณฺโใจปสักรุมณ-
มารชฺรุมณโพิธุยภิสัโพิธนชฺรุมจกรวปฺรววฺรคณิ์ ขวณุมหาเปวินิวิววาณาทุธิตจิตคคยา
สุนิคฺชจิตคคยา ปฺริขจิตคคยา ไมคฺรจิตคคยา เสามุขจิตคคยา? คสุขิ์า เวลาขามิมิ
กาถมภาณค—

๑๖. โโก วัคฺสเสท วรฺวปฺรณู
อนฺนุทฺตยคฺคิ์ สคคิ์ ปฺริคฺตมณะ |
กะ ปฺริคฺตยเตช ขศสา วจสา
สฺวขมาคฺตมเนจฺฉนสิ วิทฺตฺตยคฺคิ์ ॥

๑๗. ขเสฺขปฺริสคิ์ คฺริทศเทวปฺเร
ทิวฺชเว สฺวิจฺรหิ์ วมิคฺคิ์ สคคณฺ |
ปฺรมาปฺริสโรกริห กามคฺคิ์ไฉ
อนฺนุทฺตยคฺคิ์า วิมถจฺนทฺตมฺม ॥

๑๘. คค มิศฺรเก วเนวเร วุจฺเร
ทิวฺชเวเร วมิคฺคิ์ เทวปฺเร |
ปฺริทฺตยคฺคิ์เว กนคฺจฺรณเนเก
อนฺนุทฺตยคฺคิ์า วิมถคฺชชฺรุม ॥

๑๙. ขเสฺขปฺริสคิ์ วมิคฺคิ์ จิ์คฺรวเถ
คค นนุทเน สฺววฺรสุทฺทคะ |
มณฺทาโรเช กุสุมปฺตรเจค
อนฺนุทฺตยคฺคิ์ามมฺ มหาปฺริจฺรุม ॥

ปฺรจอบปวิวฺรตฺส ปถุจฺมส

๒๐. ขามาธิปคฺยมถ วา คุมิโต--
 วต วาปี ปฺรวิวฺรตฺติ เจสฺวตตามุ |
 ปฺรขารโห ภวตุ สฺววชฺเช
 อนุพฺนุชฺตามิมุ อนนฺตบสฺสมุ ||
๒๑. โข อิจฺฉติ นิมิตฺตปฺเร วุจฺเว
 วสฺววฺตฺติเทวภวเน รมิตฺตุมุ |
 มณโสิว สฺววมโนโลกุติกรฺวีย
 อนุพฺนุชฺตามิมุ กุณากุชฺชรณฺมุ ||
๒๒. มาเวสฺวาโร น จ ปฺรทฺหมฺมณนา
 สฺววิโตสฺวาโรยปฺรเวคฺเต |
 กานฺนสฺวาโร วสฺตปฺรเวคฺโต
 กจฺฉตฺตวเสธา นิตฺกเวณ สห ||
๒๓. ทถ กามธาคู สมนฺตฺกฺรุมิตฺ
 มคิ ยสฺสย พุทฺธมฺปฺรวิวฺรตฺตุมุ |
 จตุรฺปฺรมานปฺรเวคฺเตชฺชวระ
 โส' ภูยานุพฺนุชฺตตุ มหฺาปฺรณฺมฺมุ ||
๒๔. อถ วาปี ยสฺสย มนุเชฺนุ นคิ
 ววจฺจวฺรตฺตวิมฺเข วิปฺลเ |
 วตฺตนากรมกชฺเสธาชฺชยทฺทณฺ
 อนุพฺนุชฺตํ วิปฺลปฺตฺยชฺชรณฺมุ ||

ประจักษ์วิวรรตนะ ปณฺจนะ

๒๕. ปุ่ถถิวีสฺวรสฺตถ ปึ เสฺวมุจิสฺสโต
อาโผยฺ มหาธนุ มหานิจยะ |
ปริวารวานุณิหคฺคฺวฺกโณ
คจฺจคฺคฺวเสา ทิตฺถเวณ สห ||

๒๖. วุปี จ โภคฺมปึ เจสฺวรฺตา
กัฏฺฐิยฺสศฺสจฺจ พฺลคฺคา กุณฺวติ |
อนทฺยวาทุยฺ ภฺวิ กุราหฺยฺรโต
พฺรหฺเมศฺวริ สมนุยฺยาคฺ วุฑฺฒ ||

๒๗. เข ทิวฺยฺ กามฺ ตถ มานุสฺสกา
โย อิจฺจติ ตฺวิภฺวิ สฺวรสฺสนุ |
ภฺยฺยานํ สฺสฺจ จ ปฺริเวจฺจสฺสฺจ
ชฺรฺมณฺศฺวริ สมนุยฺยชฺชตฺตมฺ ||

๒๘. วคฺปฺริหฺวานุ ตถ โทณฺมปึ
โย อิจฺจเต ตถ กิเลศฺชมนฺ |
สฺสานุ ตฺปริสฺสานุ อฺปฺสฺสานุตฺตมนฺ
โส ทานุคฺคิจฺจตฺตมนุยฺยาคฺ ฉนฺนุ ||

๒๙. โสภฺกฺมา อโสภฺกฺมฺ ตถ ปฺริเศยฺยกฺจินา
สฺวรสฺสนุชฺชณฺนมนุปรฺวาเวริตฺตมฺ |
ทศภฺริพฺโลวฺนทิตฺติ สฺหิ อิว
คฺคฺวเสาคฺคฺวริ สมนุยฺยาคฺ วุฑฺฒ ||

ประจอบริวารุทธะ ปณฺจมะ

๓๐. บัณฑิตุ อปายปถ เขม มคฺช
 วิวุฑฺฒิ จ มจฺจคิปลิ มุขมฺฤตฺตมฺ ।
 อหฺนฺญาจฺจนวรุทฺถมเน คคฺมิ
 อหฺนฺนุชฺฉา คคฺปิถานคฺควณฺ ॥

045727

๓๑. โย อิจฺฉเต สฺสคฺค ปุชฺชิตฺติ
 ชฺรณฺ จ เตนฺ สุวฺชิตฺถารุณฺเถ ।
 ปุรฺวาปฺโต กุณฺเนนฺนิ จ สํสฺสคฺคานฺ
 กุณฺสํสฺสวฺ สมนฺนุชฺฉา อิมฺนุ ॥

๓๒. ชาคฺชวามรณฺทระจฺกฺกฺนเช
 สํสฺสวพฺพน วิโมกฺกขิตฺตมฺ ।
 จวฺตฺติ วิสุทฺถกมฺนํนคฺคสมฺ
 โส สุทฺถสคฺคควมฺนพฺพนุชฺฉาน ॥

๓๓. อิมฺปิฏ มนฺนเป ปุริยฺ สุวฺวชเ
 วรคฺกฺนโธ วรคฺคโนปจฺจคเ ।
 อาคฺคมา ปรี จ คคฺ โมจขิตฺติ
 ปุริยทฺวสฺนํ สวฺปฺยาคฺ วิทฺนุ ॥

๓๔. สิตฺติ สมนฺนํ คคฺค ปุชฺฉณมฺขิ
 กมฺมกัทรุทฺทศฺสุโรปคฺคณฺ ।
 โย อิจฺฉเต วิทฺ วิมฺภุคฺคิ ถเถ
 โส วิทฺทวชมนฺนุชฺฉา อิมฺนุ ॥

ประจักษ์วิวิธนะ ประชุม

๔๗. คาสุจ สหิตปุมปมาอุยหเสดา
อุปกมิ เวศุม นฤปสุย ชาตกาจกุนา ।
ปุมป คต วิเลปนา คฤหิตวา
ทศนชอณฺชชลิกรุมสุขมานา ॥

๔๘. วิคติตวาสนา สลิตรูประ
กรตต ทกุนิน อจกุล ปูรณมุข ।
ศยนคต วิทวสี มายเทวี
สาธุ นวิกษต รูป มานุนันาม ॥

๔๙. วยมโท อกัมมชยาม อเนย
ปรมมโนรม สุรูป อปฺสราณาน ।
อิน นฤปคิวย นวิกษณาณา
ชิตุม วิปสุยท ทิวช อาคุมภาวาม ॥

๕๐. วัชวี สทุยสี กุณานวิตา จ
ชนนวิชัย ปุรววาทุรปทุกุลสุข ।
มณิรตน ชดา สุภาชนสุด
คต อิว ภาชน เทวี เทวเทเว ॥

๕๑. กรจรตเตถกั ขาวทฐุชวี
อจก มโนรม ทิวช อคติเวกาช ।
เปวฺกุนคฺ นชนนณ จาสติ คฤปตี
ภุช ปุรวรุมติ จิตฺต มานสั จ ॥

ประจลปวิวรรตนะ ปดฺยจฺมษ

๕๒. ศหฺวีว กคเน วิราชเต 'สฺย
วทณฺ วั จ วิราช กาคฺรภาสา ।
ววิว วิมลา ศหฺวี ทิปฺตา
คต ปฺรภ นิสฺจวเต 'สฺย อากุมภาวคฺ ॥
๕๓. กนณมิว สฺซชตชชาครูปา
วฺรณ วิโรจติ เทวเย ทโถว ।
ภฺรณมวฺรณกาส กนฺนุตถาน
มฺฤทฺทุกสฺสณฺนุสฺสววาสุย นฺนฺรชานี ॥
๕๔. กมลทถนเนก ทฺถวาสุย เนเคว
ทศนวิสุทฺธ นเนว โชยติมาณิ ।
จาป อิว ตนฺนํ วิศาลา
ปฺรํสุว สมนฺนํ มํสํ นาสฺติ สํชฺช ॥
๕๕. คชภฺชสทฺถเส 'สฺย อฺวชฺชจเ
ชานํ สฺซชควนฺนปฺรํวณฺนํทฺถวาสุย ।
กตคตจจณมา สฺมา สฺวรกฺถา
วฺยทฺถมิมฺ ฆลฺ เทวกนฺน นานฺยา ॥
๕๖. เหว พหฺวิชฺช นีวํกนฺน เทว
กฺุสฺม กนฺนํคฺว ปฺรทกนฺนํ จ กฺุตฺถวา ।
สฺปฺบิย ชสวตี ชินฺสฺย มาตา
ปฺนฺรปฺบิ เทวปฺริ คตา กนฺนณเนน ॥

ประจบประจจะ ประจบมะ

๕๗. อถ จตุวิ จตุรทิสาสู ปาถา
ศกฺขร สุขาม ตโลว นิมิตฺตาสฺจ |
เทวคณ กุมภานฺจ วรุษสฺสาสฺจ
อสุร มโหโรค กิณฺนรฺวสฺจ ivoจฺนุ ॥

๕๘. กจฺจต ปฺรโต นโรคฺคตมฺสฺย
ปฺรฺนฺนฺวรสฺย กโรธ รุทฺทคุปฺตินฺนํ |
มา กุรฺตฺว ชเก มนฺธปฺรโตหฺนํ
มา จ กโรธ วิหสฺส มานฺฆานาเนนุ ॥

๕๙. ชศฺร คุถฺหวสฺมิมิ มายเทว
ศศฺร สมฺกฺขร สปรินฺนหฺย สฺวฺว |
อสิณฺนสฺวศกฺกฺตฺวจฺจกฺทสฺสตา
กณฺนตฺตสฺมิมิ สติตา นโรกฺมฺนชาถ ॥

๖๐. ชฺชยาศฺว จฺชวณภาถ เทวปฺตฺว
อุปคฺมิ มายสกาศ ทุณฺญุจิจฺจตา |
ปฺรฺมฺป ตถ วิเลปฺนํ คุถฺหิตฺว
ทศนฺนอณฺนฺรติกิณฺนมฺสฺยมาเนช ॥

๖๑. จฺชว จฺชว หิ นฺนฺนฺนฺนฺร ศฺชชศศฺว
อฺยฺย สมฺมโย ภวโต ’หฺย วาทีสํ |
กฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
อฺยฺย อฺยฺย อฺยฺย อฺยฺย อฺยฺย ॥

ประจบประจจะ ประจมา

อด ขลุ่ ภิกขุโม โพิสศควสุย จุขวนกาลสมเบ ปุรวสุยา ทิโส พหุณี
โพิสศควสุยศสหาสุวานี สรว เอกชาติปริตพหุชาสุตุมิตวรวนาสาโน เบน
โพิสศควสุยเตโนปัสสูรามนุ โพิสศควสุย ปุชากุมณเ ! เอวิ ทศโทโย ทิคุโย
เอโลกสุยา ทิโส พหุณี โพิสศควสุยศสหาสุวานี สรว เอกชาติปริตพหุชาสุตุมิต-
วรวนาสาโน เบน โพิสศควสุยเตโนปัสสูรามนุ โพิสศควสุย ปุชากุมณเ !
จาตุรุมหาราชาภิเกโย เหนวภูยสุจคุรศุคยปุสวะศสหาสุวานเญวี่ คุรวิศโต ยาม-
ภยสุตุมิตโย นินวมถเวคิกษะ ปรมุมิตวสรวติโย เหนวภูยสุจคุรศุคยปุสวะศส-
หาสุวานี นานาคุรยสัคัตวักนเคน เบน โพิสศควสุยเตโนปัสสูรามนุ โพิสศควสุย
ปุชากุมณเ ॥

อด ขลุ่ โพิสศควะ สุวัคฐสาหัสเน สรวปญฺเขสมทุกเต สรวทวนาค-
สัทรุสเน มหาภูฏาภาเว นิมทย สรวธิ โพิสศควิตวรวนาชกุมโกฏินิยคศสหา-
โสวะ ปรวุคทะ ปุสสุถตสุตุมิตวรวนาช ปุจถติ สุม । ปุจถตา จ ภิกขุโม
โพิสศควเน ทถรวป้า ภายาตุ ปุฎา มฤคาตุช ขษา ปุฎษา อธิ คิสาหสุร-
มหาสาโสว โลกชาตุเววิ วิปลิวสิลิวโธ มหโตทาเวเน สุปุจถิตปุรวเน ทิวขปุ-
ภาสมคิกุรวาเนเตนาเวกนเสน ปวิสุยโต ภูตุ । ยะ อมี ตา โลกานุกวิกา อมา
อนสุยฎา อนนุชการาสุมิสวรา ขเศรเนมา จนุทรวสุยเววิ มหวิทฐิกาววิ มหานุภาวเววิ
มทสาชญา อากษา อากั วุเจเน วุณิ เตชสา เตโซ นากิตปโต นากิโร-
จตะ, คุร เม สศควา อุปปณฺนาสฺเต สวถนเม พหุปุสวริตานน ปศุชนุติ ।
ทถเน ตสมินิ สมเม มทค อุทรวสุยวภาสสุย ปุฎาทูราโว ภูตุ । เม จ คุร
สศควา อุปปณฺนาสฺเต เตโนวรวกนเสน สสุฎาะ สมานา อโนชนุธิ สมยถ
ปศุชนุติ สุม । อโนชนุธิ สัชานนุเต สุม । เอวิ จาทุะ - อเนช ี่ กิล โภ
สศควา อีโหปณฺนาะ กิล โภ อิติ ॥

ปฺรจจปวิรรุค ปญจมะ

๖๒. ปฺรจจกวมศุภสัจฉสฺย เต
ทฺริชเวรจฺวศุภโลทศสฺย เต ।
สคฺขชฺรุมณยโศทศสฺย เต
ปฺุชา อทฺช วิปฺลา ปฺรจจเต ॥

๖๓. ปฺรวิ ตฺถุภ พหุภุปโกฏฺธิโย
ทฺนุ ทคฺค ปฺริยปฺตรธฺตฺวา ।
ศสฺย ทฺนจฺริศสฺย ตคฺคผลํ
เยน ทฺวฺย กุสฺสมะ ปฺรจจทฺช ॥

๖๔. อจฺจนมฺบาสฺส ตฺถุบิคว เต วิโก
โส' กฺยคฺค ปฺริยปฺกฺกฺกเรณฺเต ।
ศสฺย ทฺนจฺริศสฺย ตคฺคผลํ
เปฺรตโลทฺถิ ลภิ ปฺนโกชมนฺ ॥

๖๕. ปฺรวิ ตฺถุภ พหุภุปโกฏฺธิโย
หฺตฺถ วจฺจนิตฺถจฺจเนวฺวตฺตฺนุ ।
ศสฺย หฺตฺถจฺริศสฺย ตคฺคผลํ
เยน อภฺจน อปฺช โศทฺช ॥

๖๖. ปฺรวิ ตฺถุภ พหุภุปโกฏฺธิโย
กฺุณนฺติ ทฺววิคฺ นินฺทณโชนฺ ॥
ศสฺย กฺุณนฺติจฺริศสฺย ตคฺคผลํ
ไมฺจฺจจฺจคฺค กฺุค ทเววมนฺ ॥

ปัจจุลปวิวรรตนะ ปณฺเณชะ

๖๗. ปุริวั คุญฺญ พหุกถุปโกฏฺฐิโย
วิวัชฺฐุ ภาวิตฺตมถันนุคฺคตมฺมุ !
ตสฺสว วิวัชจวิตสฺสว ตคฺคผลํ
เขน กายุ ชถ เมว โสภเต ॥
๖๘. ปุริวั คุญฺญ พหุกถุปโกฏฺฐิโย
ชฺชยาน ชฺชยเนตฺถ กิเลศเชฺษสมเนตฺถ !
ตสฺสว ชฺชยานจวิตสฺสว ตคฺคผลํ
เขน เกฏศ ชคโต น พาชเต ॥
๖๙. ปุริวั คุญฺญ พหุกถุปโกฏฺฐิโย
ปุวัชฺฐุ ภาวิตฺถ กิเลศเจทานํ !
ตสฺสว ปุวัชฺฐุจวิตสฺสว ตคฺคผลํ
เขน อภ ปรมมา วิโรจเต ॥
๗๐. โมทฺวารวุมิตฺถ กิเลศสฺสทฺธา
สฺสวสฺสทฺวารวุมาย อุกฺกตา !
โมทปฺราราปฺต ปรมมา อุกฺกชกา
พฺพหฺมภูต สฺสคฺคา นโม 'สฺสคฺค เต ॥
๗๑. ปุวัชฺฐุ อุตฺถปฺรวัคฺค เตชโสทุกฺคตา
สฺสวโทนคฺคโมทโสชกา !
จกฺกษฺภุตฺถ คฺคฺคิเสหฺสฺสวโนชกา
มารุคเกสฺสิก มฺมุเน นโม 'สฺสคฺค เต ॥

ปฺรจณปวิรรคช ปญจนะ

๑๒. กุหุชปาทวณิซุณโกวิทา
สตุยทหฺสี ปรมารุติ สิกฺขิตา ।
คิรุณ คารชสี อนุชปฺราณโน
ทาสกุต สุกตา นโม' สตุ เต ॥

๑๓. สวโวปายวณิซุณโกวิทา
ทหฺสยสี ชุติณชุตติชุตฺติมุ ।
โลกอรุณภวนาภิวุตเส
โน จ โลกิ กุวจิ โอปลิปุณเส ॥

๑๔. ลาก เตม ปรมา อจินฺตียา
เขม ทุสณ สุววิ จ เอนุชเส ।
ถิ ปฺนธ สุกุณเช โย ติชฺฐมตา
สุวทุช ปฺริติ วิปฺลา ฆเนนุชเส ॥

๑๕. ชินม สวว ชุณิตาลโย ภโต
ฆนุพฺพุวมิ ปฺริ โย อฺทาคคธ ।
ปฺราณโกฏฺฐินชุตตา อจินฺตียา
โทชชินุชสี ปฺรสุปฺต เกตุสโต ॥

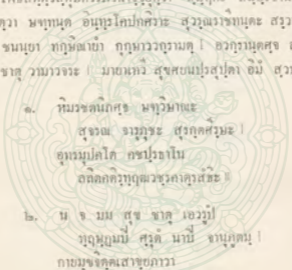
๑๖. กุทช สฺมิต ปฺรมทช เกนุชตี
เทวโกฏฺฐินชุตโต สมากุณฺณ ।
อฺปฺสโรภิ ตฺวิโยรฺฐนนาทิต
วาชเคหิ มชฺฐิ สฺรุณนิชฺฐี ॥

ปรุจอลปรัวรุตะ ปญจมะ

๑๗. ปุ่บเคชภวิตา สุภกรมณา
นาวิ สา ปรมรูปุเปตา |
ยสุย ปุ่ฐว อชเมว สมุตทุฐะ
คิสุวโลกิ อภิกาคิ คัวิเย ||
๑๘. โน กุโย ปุ่รวสุมิ เทหิหน้า
โลกโทมกตทา วิวาทา |
สรว ไมตรมนสะ สเครวา
ภาวโน นรวรสุย เตชสา ||
๑๙. วาขวัค นฤปะเตะ ปุ่รวุชเค
จกรวรุคิภูลวาชัฏวะ |
เกนุชเต กบัลสาหุขั ปุ่
วตุนโกษภวคิ สุสมุตทุฐน ||
๒๐. ชกุนวรากุณสัณภานาคุนุชยก
เทวทานวคณะ สอนุทรวงะ |
เช สุถิตา นรวรสุย วกุมภะ
เตนุ ไมกุน นันเวณ เกนุชเต ||
๒๑. ปุ่บยุปาวุชิตุ สุควิตุว นาทิ
เปรมเคารวมุเปสุตปัสว นา |
สรว โหธิ ปริณามชานเห
กุนิปุ่ว โภม ชด ตุวิ นโรตุตม || อิติ ||
อิติ สุวัถถิตวิสุตเว ปุ่จอลปรัวรุโต นาม ปญจโม' ชุชახะ ||

กรภาพภรรยาภิปริวรรต มหัจฉะ ।

อติ หิ ภิกษวะ ศีลกาลวินวิฏเฐ ไวสาขมาเส วิสาขานกษัตราเนเต
ฤตุปรุเว เวสนตกาลสมเข ครววปฺตรากัระเ เวปรุวปรุบปัสกัสมิต ศัโคมุตโคโมร-
โฆวิตเต มฤตุสาหุเว สุตฺสฺตติเต คุริกวนเขษมุโฆ โลกมพิโต ภูวโลกย
ฤตุกาลสมเข ปญจทศยา ปุระนาศยา โปมธกฤทํคยา มาคฺเช ปุ่ฆยนกษ-
ตรโยเคน โพรสคฺควสฺตุมิตรวณารุชฺชฺชฺวา สมฤตะ สมปุระนณ ปาณพฺุโร
คชโปโต ฤตุวา มหฺทนต์ อนุฑโรภกัศวะ สฺวเวระจทนต์ สฺวาจกปรุคฺยโล
หีนนุฑุโฆ ชนนุฑุ ทกฺษณาย กฤทววฤทมคฺ ! อวฤทนคฺจ ส ทกฺษณาว-
จโว ภูเน ชาคฺ วามวจระ ! มายทเว สฺขศยนปฺรสุธา อมิ สฺวาปฺเนปฺศยค-

๑. ทิมวชตนิภคฺช มจฺวิมาณะ
สฺจจณ จารุจระ สฺรกคฺศัสมะ ।
อฺนรฺมปฺโคโต คชปฺรณโ
ธิตถกคฺวฤตฺถวชฺวคฺศัสมะ ॥
๒. น จ มม สฺข ชาคฺ เหวววิ
ฤตุภูมปํ สฺวตํ นามิ จานุภตฺน ।
กายนจจคฺคเสาศฺยภาวา
ยถวิ ชฺชานสมาทิตา อภฺวณู ॥

อด ชฤ มายทเว อวฤทเวคธิตวสนา ปฺรหฺลทคิกายจิตฺตา ปฺริคิปรุโม-
ภฺยปฺรสาทปฺริคิลพฺธา ศยนวคธาทคฺถาย นาวีคณปฺริวฤตฺตา ปฺรสฺฤตฺตา ปฺรสาท-
วคฺชราทวคฺชฺย เชนโศกวนิกา เคนปฺจคณ ! สอ โศกวนิกายา สฺโฆปฺริมุ-
ภฺยา วาชฺเช สฺสุโรธานสฺย ทฺตํ ปฺเรนชติ สม- อคจคฺค เทโว เทวี เค
พฺรหมฤกามคิ ॥

ศรภูวณฤคยปริวรรต ๗๗๕

๖. ทิมรชฌนิกาศุจนทวารสุรชาติเวกะ
สุจวน สุวิกฤตชะ มชาวิมาโธ มหาคฺมา ।
กขวรุ ทุฤตเสธิววชฺรกลุปะ - สุรุปะ
อุทวิ มม ปุริวิมฺภูสุตสุข เทคุ สุฤตฺมุว ॥

๗. วิติมฺริ คุริสทสุวํ ปุสุยมิ ภูวชมนำ
เทวนชฺค เทว เช สุคฺวนุติ สขานา ।
น จ มม ชิตโกโธ ไนว โรโธ น โมโธ
อุชานสุขสมังคฺ ชานมิ สมนฺคจิกฺคา ॥

๘. สาธ ทุฤปะติ สุริสุวิ พุราหฺมณานนชาสมินิ
เวทสุป็นปำชา เช คุฤตฺหมู วิชฺชณะ ।
สุป็น มม หิ เชนิ วุยาทวิ ตตฺตฺวชฺคุติ
กิมท มม ทเวชา เสวชฺ ปำปี ฤตสุข ॥

๙. วจนมิญฺ สุริฉิตฺวา ปำฤตฺวิสุตฺตฺกฺมณเณ
พุราหฺมณ ฤฤตเวททานนชฺชิตฺวาสุตฺรปำชานุ ।
มาย ปุริต สุฤติว พุราหฺมณานนโวจตุ
สุป็น มมิ ห ทุฤตฺมุสุตสุข เทคุ สุฤตฺโณต ॥

พุราหฺมณา อาทะ— พุทฺธิ เทว คุวชา กิฤตฺติ สุวปฺนิ ทุฤตฺมุญฺ !
สุริคฺวา ชฺฉนาสุชาน ।

เทวชาท—

ครุภาวกรรมตีปวิวรรตะ มหุชะ

- ๑๐. หิมวชฌณิกาสุณฺหุรสุวสุยาคีวณะ
 สจฺวณ ฐวักกุตตะ มหฺวิมาโณ มหาคฺคมา |
 กขวฺรฺ ทุตฺตสจฺจิววชฺววกถปะ สฺวฺรปะ
 อฺทฺวิ มม ปุ่วิญญุสฺสสุย เทคฺ สุตฺโตถ ||
- ๑๑. วจนมิมฺ สุวฺธิตฺวา พุรฺาหฺมณฺา เอวมาหุชะ
 ปุ่วิทฺ วิปฺลฺ จินฺตฺยา นาสฺติ ปปฺปี กฺลฺสฺย |
 ปุ่กฺวฺ ทว พเนสฺสํ ลกฺขณโธมฺมฺกฺกิตฺตํ
 วาชกฺลฺลํนํ จกฺขวฺวคฺติ มหาคฺคฺมมฺ ||
- ๑๒. น จ ปุ่ วิชิตฺวา กามวเรชฺชํ จ เกทฺ
 ปุ่ววฺชิต นวเปกฺขชะ สฺวฺวโธถกนฺมฺมํ |
 พุทฺโธ ภวคฺติ เอโหม ทกฺขณฺธยสฺสุวฺโรถ
 อนฺนุคฺตรสวเวณา ครุเปเชตฺ สฺวฺวโธกมฺ ||
- ๑๓. วุชากฺวิทฺว คีรี เสณฺชํ ภุกฺกฺวา ปุ่รฺุถิวโกชณฺม |
 อจฺจุตาทนํ โยทฺถจฺจุทฺย ปุ่กฺวฺรณฺคฺา พุรฺาหฺมณฺาสุตตะ ||

อิตฺถิ ทิ ภิกฺขุโณ วาชา สุทฺโธทโณ พุรฺาหฺมณฺเณโทย ลกฺขณฺธเนนํมิตฺติคฺกโวเปตฺจ-
 เกภฺชะ สฺวปฺนารุชฺชํเปจเกภฺชะ ปุ่วคฺสิสุทฺย พุณฺญุสฺสฺสฺมฺญ อฺทฺกฺวฺ อากฺมณชะ
 ปุ่ณฺมฺทิตชะ ปุ่วคฺเสณฺมณฺสฺยชาตฺสฺตณฺ พุรฺาหฺมณฺมฺ ปุ่กฺวฺเตน จาทนํโยชนํเยชาสฺวาทนํ-
 เชน สํคฺตรฺปุชฺ สํปุ่ววฺรฺุชฺชาจฺจุตาทนํ จ ทคฺวา วิสฺสุชฺชคฺติ สฺม | คสฺยํ เวลทฺยํ
 กปฺปิตฺวสฺสฺนํ มทนฺกเว จคฺคฺมฺ นคฺวทฺวเวมฺ สฺววนฺคฺจคฺวารสุตฺตจฺจกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทาเปตฺติ สฺม อนฺนมนฺนํนารุถิเกภฺชะ, ปาณํ ปาณารุถิเกภฺชะ, วสฺสุวราณํ วสฺสุวราณํ-
 เกภฺชะ, ยานานํ ยานารุถิเกภฺชะ | เอวํ คณฺธมาลฺยวิเลปนํสฺยโยปํสาชฺชํ ปุ่รฺาชฺชํ
 ปุ่รฺาชฺชํวิการุถิโภย ยาวเทว โฟลสฺสคฺคฺวสุย ปุ่ชฺชากฺรุมฺเต ||

อด ขลุ ภิกขุโว ราชณะ สุกุโธทนไสยททกาคุ— กตมสฺสวีนุ กุณเ
นายนแก้ว สุขมนุปลุกอุหมฎา วิเนเทถิ ! อด ตตฺกุนถเนว จตุวาโร มหาราชาโน
ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาหะ—

๑๔. อดโปตฺสฺสโก เทว ภว สฺขํ คินฺทฺธ อูปฺเภทโก !
ฉนํ หิ โโพสฺสคฺคฺวสฺสย เวศฺสม โว นนปชามเห ॥

อด ขลุ สโกฏ เทวณณินฺทโร ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาห—

๑๕. ภันฺวา วิมานา ปเลทฺทวํ คุชฺชคุฐิสาณนุคฺคมาหะ !
โวชเชนฺตสฺม เวศฺสม โโพสฺสคฺคฺวสฺสย ทนฺนชามนุ ॥

อด ขลุ สุขยโม เทวปฺโตว ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาห—

๑๖. มทฺธิยํ ภวนํ ทุณฺณฎฺฐว วิสฺสมคฺคหะ สกฺกรโกฏฺฐหะ !
สฺสฺยณภวนํ สฺหฺมทฺโพสฺสคฺคฺวสฺสย ทนฺนชามนุ ॥

อด ขลุ สคฺคฺมิโต เทวปฺโตว ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาห—

๑๗. ชโควฺร อุนฺท ปฺรวิ สฺมฺมเทมฺ มหายสฺสาหะ !
คเทว ภวนํ รมฺมํ โโพสฺสคฺคฺวสฺสย ทนฺนชามนุ ॥

อด ขลุ สฺนฺวิมฺโต เทวปฺโตว ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาห—

๑๘. มโนมชฺมทํ สฺหฺมทฺเวศฺสม คทฺรคณนชฺม !
โโพสฺสคฺคฺวสฺสยปฺชารุณนุปลเนนฺชามิ ปารุณิ ॥

อด ขลุ ปฺรณฺวิมฺคฺวสฺวรุติ เทวปฺโตว ราชานํ สุกุโธทนมนุปลักฺกรโมชวมาห—

กฎการกวดขันปรัวระ มหุระ

- ๑๘. ขาวนุต กามธาศูดา วิมานะ โสภณะ กุจิจุ |
ภภิสุเต มหุวิมานสุข ภวนุคยภิกคปรัวระ ||
- ๒๐. ตตุ ปรัขจุณามุขหิ สุวิมทเวศุม รตนเมขิ สุกุม |
โพธิสตุคฺวสุข ปุระรุตมามนินฺขามิ ปารุณิ ||
- ๒๑. ทิวระ ปุเนปฺระ สมารุณิ ทิวคณฺโธปวาสิตม |
อุปนเมอเมข วิปฺติ ขตุ เทว วิสินฺขติ ||

อติ หิ ภิกุณะ สวโระ กามาวจโรวโรทเวศุวโรโพธิสตุคฺวสุข ปุระรุต กปฺลา-
หุขะ มหารปฺวเว สุวกสุวณิ กุคฺหาณิ มานิตนุขกฺวณ | วาสุณา จาณี สุทฺโธ-
ทเนน มนุขชาติกฺวณุต ทิวขาสปฺราปฺติ กุณฺทริ ปฺริตีสสุการวมกฺกุ | ตตุ โพธิ-
สตุคฺว มหาสตุคฺว มหารวฺขุหสุข สมนชเวนภาวเน สวเวมุ เดมุ กุคฺเทมุ มายา-
เทวมุปารุขยติ สุข | อภฺยนุครกคฺคฺจ โพธิสตุคฺว มายนทวฺยาะ กุณฺมา ทกฺขณเ
ปารุเศว ปรัขจุณมกฺกุข นินฺธณเ กฺกุ | สวเว จ เต เทวสุววา เอโกกเมวิ
สัชนเเต สุข — มไมว กุคฺเท โพธิสตุคฺวมาตา ปฺริคฺวสติ นานุขเตรติ ||

คเตวามุขเต —

- ๒๒. มหารวฺขุหาย สฺติคคะ สมาริเย
อจินฺตยา นิรมิต นิรมิตฺตวา |
สวเววม เทวานภิปฺรช ปฺริตา
นุคฺปสุข ปฺริวเสจ คทา มโนวระ ||

อด ขตุ พุทฺธมา มหาปติสฺสคานุ พุทฺธมณเฑนตทวโจสุ— คิมฺขณฺตุ
ดาวทฺถวณฺโต ยาวทฺฐวํ รัตนวฺยฺหํ โทษิสฺสคฺควปรีโลกามณฺนิขฺขามะ ॥

อด ขตุ พุทฺธมา สหอปติวฺกทวตะ ปนทา ศีรสาภีวณฺทิกฺควา ภทวตะ
ปฺรูโต ’ นุตฺวทิตสฺสคฺคทฺถมณเฑว พุทฺธมโลเก ปฺรูตฺยสฺสคฺค ॥

อด ขตุ พุทฺธมา สหอปติสฺส พุทฺธมณเฑน เภวปฺรูตฺเรมตทวโจสุ— ทฺถุจ คุวํ
มารุมา อิตฺ พุทฺธมโลถมฺปาทท ยาวคฺคววคฺควิสฺสทฺถวณฺม— สทฺททฺททฺท, โธมมณฺ-
ศฺรวาย | รัตนวฺยฺหํ โทษิสฺสคฺควปรีโลกํ วมํ ตถากลสฺสยอนฺตฺกมฺปนามณฺนิขฺขามะ | โย
ยฺหมนํทํ ทฺถมฺภูถนมะ ส ศันชวณฺคทฺถวตี ॥

อด ขตุ พุทฺธมา สหอปติสฺสคฺควสฺสคฺควา เภวโถถฺยยา นุตฺตคฺคสทฺสวระ สวธฺ
ตี รัตนวฺยฺหํ โทษิสฺสคฺควปรีโลกํ ปรีคฺคทฺถุย มทตี ทฺฐวณฺม วมณฺ ทฺวิโยชนคตเถ
ปฺรูคฺคิมฺจาเปยณนโถวโถถฺยนฺยคคคคสาโถสฺวะ สมณคโต ’ นปฺวีววฺช ชนฺพุทฺธวํปมวค-
วยตี สฺม ॥

เตน ขตุ ปุณฺส สมนฺเชน ตมวาวจวณเฑ เภวณฺนํ มหาสณฺปโต ’ ภูคฺ
ภทวคฺคสกาเส ทนฺตุ | ส ขตุ ปุณ รัตนวฺยฺหํ โทษิสฺสคฺควปรีโลกโต ทิวฺชวสุคฺควว-
ทิวฺชวมาโถยวทิวฺชวคณฺโถวทิวฺชวะ ปุณฺปฺรูทิวฺชววาทิวฺชวทิวฺชว ปรีโลกโถวคิ-
สฺสคฺคโต ’ ภูคฺ | ควณฺมเหสทิวฺชวคฺคว เทโวะ ปวีวฺจโต ’ ภูคฺ ขจฺจโถว เภวณมณฺนทฺ
สฺสมเฑว (สฺมฺมเฑว) สฺสคฺควา ทฺฐว เหว มฺเช คตจฺจคฺควทํ ทคฺควา ศันชววชวโลเก
นानฺนฺวโถถยตี สฺม อุนฺเมทฺทยยทฺททว วา | น จ ศกฺคโนตี สฺม ทฺฐมฺภู | ตคฺคท-
มวคฺ? มเหสทิวฺชว ทิ เภว พุทฺธมณเฑ | อิตฺวาสฺสคฺคววคฺควา ชามาสฺสคฺคคิตา
นิรฺมณเฑคยะ ปณฺณวณฺควสววฺคินะ | กะ ปุณฺนวาทะ สโถว เภวณมณฺนทฺเร | โหมทฺ
เต โว ยานฺตี สฺม ॥

ศรภาวกรรมตีปรัวระ มหะ

เจตนา ฤทธาววสุย โทษิสศุควน มหาสศุควน มนุษยโลก อุปปตฺตวรมกัณิฆุกรรมย
จามุคควา สมุขกสมุโพธิมภัสสุหุชย ชวมจกัวี ปรัวระคิขุณู ! ขสฺยา มาคฺะ
กุกุมารูปตฺติวภาวติ, ตสฺยา ทกฺกมเณ กุกุมารวาทิต เหว วรฺนวยุหกุฎาภาโร ' กัณิฆุ-
วฺตเต ! ปศฺจากุโพธิสศุควสศุคฺคเณยศฺชยฺยควา ตสฺมिณ กุฎาภาเว ปรัยฺจกัณิฆุณฺเณ
สํภาวติ ! น หิ จรมภวักสฺย โโพธิสศุควสฺย กถถารุพทฺชนเปสํภาวัก กายะ
สํคิฆุเต สฺม ! อด ตวฺหิ สฺววจฺกปรัยฺจกถกฺกมเณสมฺปนฺนํ สันนิฆุณฺเณ เหว
ปรัวหุภาวติ ! สฺวาปฺนเนตรคฺคตา จ โโพธิสศุควมาตา นายนาถวี มหานนากุณฺยชรม-
วภาวเนติ สํชานเเต สฺม !

ตสฺย ชลฺ ปฺนสฺตถา นิมฺเณสฺย สโกโร เทวานามินฺนุหฺระศฺจวาวุสฺจ มหाराชาโน'
นุภาวีสคฺคฺจ มหายกฺกมเสนาปตฺโย กุหฺยกาธิปตฺคฺจ นาม ชกฺกมกฺกั ชโย วชฺรปฺเนวฺรฺต-
ปคฺคิสฺสเเต โโพธิสศุควี มาคฺะ กุกฺกมกคฺค วักควา สคคฺค สมคคฺคมนุพฺพธา ภาวเนติ สฺม !
สนฺติ ชลฺ ปฺนสฺจจคโลสุโร โโพธิสศุควปรัยฺจวภา เทวตา— อุกฺกขคฺค จ นาม สมคฺคขคฺค
จ นาม ชฺวชวคฺค จ นาม ปรัวภาวคฺค จ นาม | ตา อปฺปี โโพธิสศุควี มาคฺะ
กุกฺกมกคฺค วักควา สคคฺค สมคคฺค วกฺกมเนติ สฺม ! สโกโร' ปี เทวานามินฺนุหฺระ สวฺธึ
ปณฺจมาโลวฺรเวทปฺตรสโลวฺโรโพธิสศุควี มาคฺะ กุกฺกมกคฺค ชฺวณาควา สคคฺค สมคคฺคมนุพ-
พฺพธาติ สฺม !

โโพธิสศุควสฺย ชลฺ ปฺนมาคฺะ กุกฺกมคคฺคสฺย กายสฺตถาวโธ' กุคฺค, ตกฺกยถาปฺปี
นาม ปรัวคฺคมนุชฺชิ วคฺควาวนุชฺชกาวคคฺคสฺวธาชา มหานคฺคินฺนุสฺกนฺโธ โยชนาทปฺปี กุคฺคยฺยเต
สฺม, ขวาคฺค ปณฺจกฺกยา โยชเนนโกย กุคฺคยฺยเต สฺม ! เหวเมว โโพธิสศุควสฺย มาคฺะ
กุกฺกมคคฺคสฺยาตฺตมภาโว' กัณิฆุวคฺคคฺค' กุคฺค ปรัวภาสฺวโร' กัณิฆุ ปรัวสาทโก

ทรุศนียะ | ๗ คสมินุ กุฎาคาระ ปุชฺจกนิหณโณ ' คิวโสกเต สุม | ไวหุชฺช-
 ปุชฺชบุตฺตนิวาภิชาติ ชาครูป | โหธิสศคฺควสฺส มาตา จ นิชฺชยาย สฺสดีลา ปุชฺชติ สุม
 กุฎมิลลิต โหธิสศคฺควมฺ | ตทฺษณานิ นนม มหโต' กฺวภูฏาทิวิปุชฺชโต นิยะสฺสคฺชย มหามุค-
 มวภาสํ สํชยณนฺติ, เอเวเมว โหธิสศคฺโคว มาตฺเต กุฎมิลลิตะ สุวีชา เตชสา วรฺธเน
 จ ตํ ปุณฺณมํ วรฺณภูฏาคารมวภาสยติ สุม | อวภาสย ทฺวิตียํ กนฺธภูฏาคารสม-
 วภาสยติ สุม | ทฺวิตียํ กนฺธภูฏาคารมวภาสย ตฺมุติยํ วรฺณภูฏาคารมวภาสยติ สุม |
 ตฺมุติยํ วรฺณภูฏาคารมวภาสย สรฺวาวนฺตํ มาตฺราตฺมภวามวภาสยติ สุม | ตมวภาสย
 ชคร จาสเน นินฺนโณ ภวติ สุม ตทวภาสยติ สุม | ตทวภาสย สรฺว
 กุฎมวภาสยติ สุม | สรฺวํ กุฎมวภาสย กุฎมโหชฺชปรีชฺชานนฺติเยสฺสคฺชย ปุชฺชว
 ทิสมวภาสยติ สุม | เอวํ ทกฺกมณฺเฑ ปสฺสจิมฺมา อุกฺคฺควรณธ อูรฺรวิ สมนฺตาทุทสฺสทิสะ
 โทวสมาทฺตมเฑโกสฺสยฺมา ทิสํ มาตฺเต กุฎมิลลิต โหธิสศคฺควะ สุวีชา เตชสา วรฺธเน
 จวภาสยติ สุม ॥

อาทจฺจนฺตํ สุม ชฺคฺช ปุณฺณภูฏิกมฺวสฺสจฺจวโร มหาราชานินฺ ' ญฺญวีสจฺจ
 มหยภุชฺเสนาปคฺชยะ สารฺธํ ปุณฺณจมาตฺตยภุชฺสทิสะ ปุชฺชวภูณฺณกาลสมชเย โหธิสศคฺควสฺส
 ทรุศนาย วรฺณนาย ปุชฺชปฺปาสนาย ธมฺมสรฺวณนช ๗ | ตทา โหธิสศคฺควสฺสคานาตฺตานุ
 วิทิตฺวา ทกฺกมณฺเฑ ปาณิมภุชฺชคฺกมฺปิเย เอกาจฺจกฺกิตฺถยา อาสณานนฺตฺตปฺปทฺชยติ สุม |
 นินฺนทฺนฺติ สุม เต โลกปาลาทโช ชดาปฺปชฺชณฺณปฺปคฺชวาสเนนฺ | ปุชฺชยณฺตํ สุม โหธิ-
 สศคฺควํ มาตฺเต กุฎมิลลิต ชาครูปเมว วิภฺรหํ หสฺสํ จาถยณฺตํ วิจาถยณฺตํ อุกฺคฺกมฺปิณฺตํ
 ปุชฺชิตฺถจายณฺตํ | เต ปุชฺชิตฺถปฺปารโมทฺชยปฺปสาทปฺปวถฺทธา โหธิสศคฺควํ นมสฺสภฺรวณฺติ
 สุม | นินฺนณฺเฑนฺทฺสจ คานุ วิทิตฺวา โหธิสศคฺโคว ธมฺมชฺชยา กถยา สํทฺชยติ สุม

สมาทปยติ สุม สมุตเตชชยติ สุม สัมพรหุชยติ สุม | ยทา จ ปุ่กรวมิตุกามา
กราวนิตี ตทา โพธิสตุควสุเตน้า เจตโสว วิจันนิตี วิชณาย ทกมณั ป่าณิมุตกมปิย
สัจรายติ สุม | สัจราย วิจายติ สุม | มาคว์ จ น พายเต สุม | ตทา
เตน้า จครุณ้า มหราชานาเมว้ กวติ สุม— วิสวชิตะ สุม วยั โพธิสตุควะ-
เนติ | เต โพธิสตุคว์ โพธิสตุควมาคว์ จ ตวิปฺรกกมณัณิฏกคฺช ปุ่กรวมนติ สุม |
อัย์ เหตุยั ปุ่คฺชโย ชทุโพธิสตุคว์ วรทฺรข้า ปุ่กรานตาข้า ทกมณั ป่าณั สัจราย
วิจายติ สุม | วิจายติ ปุ่กรนั สุมฤตะ สัมพรานิสฺติ ป่าณั ปุ่กรนุชรายติ สุม |
ปุ่กรนั ยทา โพธิสตุควสุช เกจัทฺรสมนายากจฺจนนติ สุม สตุวิโย วา ปุ่กรโฆ วา
ทวโร วา ทวโร วา, ตานุ โพธิสตุควะ ปุ่กรควเมว ปุ่กรตีสมิทยเต สุม,
ปศุจาทุโพธิสตุควสุช มาคว์ ॥

อิตี ทิ ภิกฺขโว โพธิสตุคว์ มาคะ กุณฺณคคะ สนุ สตุควานุ ปุ่กรตีสมิทย-
กฺสโต กวติ สุมเต | น จ กศุจาทุไว วา นาคโ วา ยโณม วา มนุโฆย
วา ชมนุโฆย วา ชะ สกฺโนติ สุม โพธิสตุคว์ ปุ่กรคว์ ปุ่กรตีสมิทยมฺ | อด
ควฺโพธิสตุคว เหว ควาทุ ปุ่กรคว์ ปุ่กรตีสมิทยเต สุม, ปศุจาทุโพธิสตุควมาคว์ ॥

นิกฺกเต ชตุ ปุ่กระ ปุ่กรวาทุชคเณสมเม มชฺฐาทุชคเณสมเม ปุ่กรคฺชปฺสฺสเถ
อด ชตุ สโกฏฺร เทวานามินุโฏร นินุฏฺรานุชะ | อภินินุฏฺรานุชคจฺจ คุรายคฺวีสหุทวปฺุร
โพธิสตุควสุช ทฺรสมนาย วนุทนาย ปุ่กรยปาสนาย | ชฺรณศฺรวนาย จากจฺจนนติ สุม |
คำศุจ โพธิสตุคว์ ทฺรเต เหวากจฺจนโต ทฺรณมฺภูวาทกมณั สฺวฏฺรณวณั พาทุ ปุ่กราย
ศฺคว์ เทวานนินุฏฺร เทวาคจฺจ คุรายคฺวีสหุ ปุ่กรตีสมิทยเต สุม | เหวากจฺจลิกฺข
จาสนายนุชปฺุชยติ สุม | น จ สกฺโนติ สุม ภิกฺขวะ สโกฏฺร เทวานนินุโฏร
โพธิสตุควสุชชาน้า ปุ่กรตีสมิทยมฺ | นินุฏฺร สุม สโกฏฺร เทวานามินุทฺรศฺทนเมจ

ปรัตตีโมทเต สุม | เอกาธุลิกขา จาสนาญูปารุสยตี สุม | น จ
 สกตุรัสตี ภิกุมโว พุรุมณะ สหาปเตวโพธิสตุควาสุยาซุณำ ปรัตตีโรหุม | นิมิตตี
 สุม ภิกุมโว พุรุมมา สหาปตีสุตทาเนย จ พุรุมกาชีกา เทวปรัตรา ยถาปรัชณปุ-
 เตมวาสเนมุ | ตาณู โพธิสตุควา นิมิตเตนานู วิทิตวา ธุมุชยา กถยา สัรุตศ-
 ยตี สุม สมหาปยตี สุม สมุคเตชยตี-สุม- สัปรุหุมยตี สุม | เชน จ โพธิ-
 สตุควะ ปาณิ สัจรายตี สุม, ตาณูโฆว นานาเทวี ภวตี สุม | คคสุเคตามเโก-
 กโศยวี ภวตี สุม- มยา สวรุธั โพธิสตุควะ สัจปตี, นามว ปรัตตีโมทเต
 สุม อิติ | ยทา จ พุรุมมา สหาปตีสุตทาเนย จ พุรุมกาชีกา เทวปรัตรา
 คนุกุมา ภวนตี สุม, ตทา โพธิสตุควาสูเตนā เจตโสว เจตะปรัวิตกรมาชุนาย
 ทกมิตี สุวุดเววณิ พาทุมคูกุชปัย สัจรายตี สุม | สัจราย วิจรายตี สุม |
 สัจราย วิจราย อวสาทตากรเวณ ปาณิ สัจรายตี สุม | นาคี จ น พาทเต
 สุม | ตโต พุรุมณะ สหาปเตสุตทาเนยมา จ พุรุมกาชีกานā เทวปรัตราเนมวี
 ภวตี สุม- วิสวชิตา วยั โพธิสตุเควเนตี | เต โพธิสตุควี โพธิสตุความาตรี
 จ ติวปรัทกมิตีภูกุช ปุเนเว ปรักรรณนตี สุม | โพธิสตุควาสุ สุมฤตะ
 สัปรุชานนุ ปาณิ ปรัตตีชยปตี สุม ॥

อาคจณนตี สุม ขลุ ปุเนวภิกุมวะ ปุเนวทกมิตีปรัจโหมคตราโภย ทิคุโภย
 'ธสุตาปุปรันิฐาตุ สนตาทุทโศโภย ทิคุโภย พุทธิ โพธิสตุควาศคสหาสุวณิ โพธิ-
 สตุควาสุย ทุศนาย วุทนาย ปรัยุปัสนาย ธุมุสุวณาย จ ธุมุสัจจตีสัจจายนาย
 จ | เตชานวาคคาคคานā โพธิสตุควะ กายาตุ ปรักามุตสุกชย ปรักาวยุหანი สहा-
 สนาญูปาณิวิมิตเต สุม | อภินิรุมาย ตาณู โพธิสตุควาสุเคมวาสเนมุ นิมิตยตี

हेर्वृषेण गीष्वा गृष्ठीप्रतिहारेण समुवाकितो षोडशकुटो मातृषु गृष्ठी-
कितो 'सुधाकु । चक्र खड्गो ग्वाणानुमनानुमानानुभवते सुम— त्रुष्ठी
कुमाननु वन्दुयुत् षोडशकुटोपरिगोक्तं चक्र षोडशकुटो मातृषु गृष्ठीकितो
व्याहारुत् । आह— प्रसेच्यं ग्वाणु प्रसेच्यं सुक । त्रुष्ठी सुम तदाक
आनुमत् आनुतस्य सवस्य ग्वाणानुभवस्य जटुर्त्वा ज लोकपालना क्तनेयमा ज
तेमनुयात् । त्रुष्ठीवृत्ता ज ते कुम्भवा ओम्वा ओम्वा आकुम्भस्य प्रुष्ठीक
प्रुष्ठीसामनुष्यकते । स ज त्रुष्ठी सहापति प्रुष्ठी त्रुष्ठीलोक समा-
प्रुष्ठी प्रुष्ठीजापति सुम जोक्ष्यवत् ॥

चक्र खड्गो ग्वाणु प्रुष्ठी गीष्वाणुनुभवते सुम— ओत्ति हि गीष्वा
तस्मात्तृष्ठीकते षोडशकुटुवन् षुष्ठीसन्नुत्तान् तेमनुयात् त्रुष्ठी चानु
प्रुष्ठीजापति ग्वाणु । चक्रतनुष्यते चक्र—

३०. षोडशकुटो चक्रसकुटो मातृगृष्ठीसुधैः
प्रुष्ठीप्रीता ज मत्रुष्ठी मेथि सगान्ना ।
सुवृण्वृण्वा आग मुकुत् सुवृषाय शोचिता
प्रुष्ठीकते ज ग्वाणु त्रुष्ठीकते ग्वाणुते ॥

३१. सुधैः सुधैः महाविमानु नोकरकुञ्जितो
चक्र वृष्ठी आरुष्ठी त्रुष्ठीते विनायके ।
कनुष्ठीकते जनुष्ठी प्रुष्ठी विरोज
प्रुष्ठीकते त्रुष्ठीसहस्रनुष्ठीकते ॥

๒๕. มหาสหัสวโลกธาคู เหนวี ภินุทิตฺวานา
อุทาคโต กุณเภาวสุช ปทุมโฆพินทุโก !
โส สปลวาทว ปุณฺเขตช พุทฺหมโลกิ อุกฺกโต
กุณฺหิตฺว พุทฺหม โฆพินทุ โพรสิสฺสฺสฺว นามซี ॥

๒๖. น อสุติ สวฺวสฺสฺสฺวกาภิ กุกฺกุ โย ชเวช คี
อนฺยฺสฺว ภาวี โพรสิสฺสฺสฺว พุทฺหมกถฺปสันเภา !
อนนกกถฺป ปุณฺเขตช โฆพินทุ สํสฺสฺสฺสฺว
ภุชฺสฺว สฺสฺสฺว ภาวชฺสฺสฺสฺว ชฺชเวชชฺสฺสฺสฺว คจฺฉินฺ ॥

๒๗. ศกฺว พุทฺหม โลกปฺลาต ปุชฺชเวช นยฺก
คฺวณฺเภา กถา อวคมิคฺว โพรสิสฺสฺสฺวมนฺตฺกนิ !
วณฺทฺยฺสฺว ปุชฺชเวช ชฺชเวช ศกฺกนฺต วั
ปฺรทกฺกนฺตฺกนฺตฺกนฺตฺกนฺตฺกนฺตฺกนฺต ๖

๒๘. โพรสิสฺสฺสฺว ชฺชเวชกาณ เอนฺติ โลกธาคู
ปฺรทวียฺช อวคมิคฺว เช นินฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
ปฺรทวียฺช ๑ ศกฺกนฺต ชฺชเวช นานฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
ปฺรทวียฺช สวฺว หุณฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน ๖

๒๙. เช ๑ อิมฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
กฺกนฺตปฺรทวียฺช กฺกนฺตปฺรทวียฺช นกฺกนฺตปฺรทวียฺช !
เต ๑ สวฺว หุณฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
สวฺวคฺกนฺตปฺรทวียฺช เช เช คจฺฉินฺ ๖

ครุภาวกรานติปริวรรตนะ มนุสสะ

๓๐. วาดโต ว ปิตุติโต ว เสถมมสันิปาตโกชะ
เข จ จกมุโรค โสรวคโรค กายจิตตปปัจจา ।
โนกรูป โนกชาติ วุยาธิกิจฺจ เข หตา
สุถาปเต สุม มาย มุรุณี ปาณิ โภณติ นิรุชรา ॥
๓๑. อถาปี วา ตุณฺณเสษฺส ตฺถิ ภูมิโต กุณฺหิตฺตวนา
ททาตี มาย อวฺคฺรวณฺ สฺววิ โภณติ นิรุชรา ।
เสาชฺชปรวฺปติ นิรุวิการฺ เกหิ เกหิ คจฺฉิมฺ
โภณชฺชภูติ วิทฺธยฺวราชิ กุณฺหิสํปรตฺติณฺจิตฺเต ॥
๓๒. ชฺสนิ กาลิ มายเทวิ สุวาตฺนํ นิรุณฺเต
อฏฺฐสาคิ โพรธสฺสคฺคว กุณฺหิเช ปรตฺติณฺจิตฺตํ ।
ชฺสโถว จนฺทรฺ อนฺตรํกุณฺ คารโถก ปรวฺวตฺติ
คโถว นนฺดู โพรธสฺสคฺควลฺกุนฺโถวตฺถกฺกตฺตํ ॥
๓๓. โน จ ตสฺสฺส วรค โทณ โนว โมห พาสเต
กามณฺณทฺ โนว ตสฺสฺส อํริมิ โนว ทิสฺสา ।
คฺกุณฺณจฺจิตฺตํ หุณฺณจฺจิตฺตํ ปรฺวติ เสสมนฺสฺสธิตฺตา
กุณฺธาปฺปาสํ สํคํ อมฺมณฺ โนว ตสฺสฺส พาสเต ॥
๓๔. อณฺณจฺจิตฺตํ นิคฺชกกาล ทิวฺชคฺควฺช วาทิมุ
ปรวฺวณฺชนฺติ ทิวฺชปฺปฺป คณฺชเสฺรฺมฺชฺช โสภนา ।
เทว ปฺปฺปฺป มาณฺณาสุจ มาณฺณา อมาณฺณา
โน วิเหจฺจิ โน วิหิสฺสํ คคฺร เต ปรสฺสฺสวณฺ ॥

ครุภาวกรรณัติปรัวรุเดะ มนุจะ

๓๕. รมนุติ สตุคว กุวัทชนุติ อนนุปาทุเทนุติ จ
อานนุทศทุท โหชนุติ หุณุฏตุณุฏมานุสาะ |
กุมมา รโชนากุตา จ กาลิ เทว วรุมเต
ตุณุณาศุจ ปุณุป โอนุจชัย ตสุมิ กาลิ วโรหิมุ ||
๓๖. ราชเกหิ สปุตราตุร วรตุณวรม วรุมโต
ยโต ทวิทุรสตุคว กุณุหุช ทาน เทนุติ กุณุชเต |
นาสุติ สตุคว โย ทวิทุร โย จ อาสิ ทูชิตุ
เมรุมุรุณิ นนุทเนว เอว สตุคว นนุทิมุ ||
๓๗. โส จ วาสุ สากิขาน โปณัถิ อูโปมิโต
ราชการุช ใน กโรติ ชรุมเนว โคจรั |
ตโปวัน จ โส ปุรัวิมุฏ มายเทวั ปุตุจตุเต
กัฏตุเสนุติ กายิ เสาชุช อตุรสตุคว ชวติ ||
อติ หุวั ลลิติวสุตเว ครุภาวกรรณัติปรัวรุโต นาม มนุจโม 'ชุชახะ ||

ชุมนุมปรีวฤๅชะ สยตมะ

๒. คุรมิห คปสี ซินโน ธรรมจิตตปรุขุกโต
อหุ จ จีรวิวิมฺภา สุภุสศตฺตฺวิ ธเรนฺตี |
หุฏุมวรวุฑิตพุทฺธาหะ มุถุถิตา ศาถวตุถุภะ
ยุกต ภวีย เทวา กนฺตุตฺตฺยานภุมฺมิ ||
๓. ฤตุปรุวร วสนฺโต โยนิตา มณฺเฑนโย
ภุฏุมวรวุฑิตพุทฺธา โลกกลพุทฺธิตาหะ |
สุจฺจวิวิจฺจฺวา ภุฏุมยเต ปุณฺเปเรนะ
สาธุ ททฺธี อาชฺณเฑา คจฺจโม มา วิธมฺพะ ||
๔. วจนเมมฺ สุวณฺตฺวา เทวเย ปาฐณฺเวนุทฺระ
คฺมุญฺเฑ มุทฺตจิตฺตะ ปาฐนุทฺทณฺไวจฺจ |
หยคชวถ ปุณฺคฺชฺยา วาหนา โยชชฺชฺว
ปรุวรคฺคณฺสสมฺพุทฺธา สุมฺพน มณฺเฑยชฺชฺว ||
๕. นัตถินิกาคำ เมฆวณฺเฑนพุทฺธา
วิศิตฺ จ สหสฺสุวานุ โยชชฺชฺว คชานามฺ |
มณฺเฑกนกวิจฺจฺวา เหมชาโลปคฺคิตา
มณฺเฑจฺจปรุสุวานุ มหฺววิฆาณเฑา คเชนฺทฺวานุ ||
๖. หิมวชตนิกา คำ มุณฺชเกคำ สุกเกคำ
วิศิตฺ จ สหสฺสุวานุ โยชชฺชฺว หยชานามฺ |
กนกรจิตฺตปรุสุวา กิจฺจินฺชาถมฺพา
ปวนชวิตเวกา วาหนา ปาฐณฺวิสุชฺ ||

ขนบปรัวระ สປคມະ

๗. นวคณ วดเสาดูจານู สุว สัความกามานู
อสิทธนุสวศกคิปาสาขากุคหเสดานู ।
วิศคิ จ สหเสวานู โยชชยวู สุสัษนุ
นมาย สปรัวาวู รกษณา อปรัมคุดา ॥
๘. มณิกนกนนิคุดำ ลุนพิน การชวู
วิวิธวสนนคูนเระ สรววุดคุดำ ปรัเวดา ।
วิวิธกุดสมจิคูว นนุทนน วา สรวาณา
วทถ จ นม สัษนุ สรวเมคั วิชาย ॥
๙. วจนมิมุ นิสุมย ปาวิมโทษะ กุมเดเน
วาทน กุดค สขุชา ลุนพิน มนุชคิตา สว ।
ปาวิมโทษ อาท—
ชช ชช หิ นเนนุทวา ชช ปาเลหิ ทวูน
สรว กุดค ชโตกุด กาวู เทว ปรัคิกุม ॥
๑๐. โส จ นรวเนนโทษ รุกษณจคุดโต กวิคฺวา
คุดทววมนุวินุโย อัญญิกนวมมาห ।
ชชช อหุ มนาไป ชว จ เม ปรัคิกามา
สามิ กุดค อาชุนา มนุชชิตวาคุมภาวณู ॥
๑๑. วรสวภิสกนุธา ภาววจุกำ วิจิตฺวา
วสน มุดทุมโนชุนำ ปรัวอูโตเถตา อุกุระระ ।
อูวสิ วิคคิตานำ มุกุดทาวรา ภาเวตา
อาภรณเวกฺษณำ ทวุศเขตาทุษ สรววระ ॥

ขนบประวัติพระ สุปตนะ

๑๒. คุตเปตเวมฤตุงกัา วัฒนเวณมุกุณเจ้า
คุตยศตสหัสสุวานุ โยชชชวี่ มโนชุล้า !
ภูช กุรุต ทรุณั เทวกนุชาน ชุขั
สุรตุว มชฺรโชนั เทวคานั สุลุเทชฺเช ॥
๑๓. เอกภวเวสุมินุ คิมชคัา นายเทวี
มา จ ปุรัม อีสลัว อนุช คตุรารุเฮฮา !
นาวิ วิชชวูมา ตั วถั วาชนนคัา
มา จ ปุระกถลั นว มนทั สุวณเณชฺฮา ॥
๑๔. ทยลชวถปคัตุ สานุชศวมทวัจจตุร่า
ทวารั สุลิต นุฏปสุชา สุชชเต อชฺชโชนาเ !
กมุภิตชลนัธวูวา สุชชเต เฮว สทโท
* * * * * ॥
๑๕. มาย ชท คุฎหาโต นวคลา ทวารมถั
ชณญุ ศคสหัสสุวา ตาจิตา มงุคถารุณมุ ॥
๑๖. โส จ วถ วิจโฏว มณเฑิตะ ปาฐถิเวณ
อปี จ มรุสหาโสวรุทิวชสาหัสเนภะ !
จตุริ วัฒนวฤกษนา ปตุรปุมโปปเปคตา
อกินทิตมโนชุล้า หัสเกวารุณจานุ มชฺรวานุ ॥

ขมปวีววระ สปกมะ

๑๗. ฉศรชวปคากาศุโจจฉวิตา ไวชชนนุชช
กัจฉกัณเฑวชาโลกศุฉฉาทัก ทิววสุไศระ ।
มววชุ คคฉฉะมัม ตัม วถั ปะระกษชนนเต
ทิวชมชวโชนัม สุววชนนุชช สคฺฉวนนุติ ॥
๑๘. อูปวีศติ ยทา สว มาย สหสาสนนคฺฉ
ปุระฉติศ ศุฉิสหสฺฉว เมทินัม มชวฉฉววมุ ।
ปุฬุเป มว กษณัมสฺฉ อมพฺฉว กุฉฉฉฉฉ
อหุช ชคติ สฺฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ॥
๑๙. จฉฉ ฉคฉปฉฉฉฉฉ วถ ฉฉฉฉฉ
ศุฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ
ศุฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ
อฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ॥
๒๐. นฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉ ฉฉฉ
ศฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ
ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ
ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ॥
๒๑. นฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉ
ฉฉ ฉฉ ฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ
ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ
ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ฉฉ ॥

ขมขมปรีชาวระ สປคມະ

ອດ ສ ປຸ່ດກຸມວຸດໂກຸມ ໂພຣີສັດສຸວສຸຍ ເຕໂຊນຸກວນາວນເມຍ ປຸ່ດມຕີ
ສຸມ ມ ອດ ມາຍາເກວີ ຄອນຄອດຄເວ ວິທຸຍຸດ ທຸດຸມູື ທຸກຸນິດ ພາຸຸ ປຸ່ດສາວຸຍ
ປຸ່ດກຸມສາຂ້າ ຄຸດຸທິຕຸວາ ສັລິດ ຄອນຄອດ ປຸ່ດກຸມມາເວ ວິຈຸດຸມຸກມາ ສຸດິຕາກຸດ ມ
ຄສຸມິນຸ ສມເຍ ມຸດຸຍປຸ່ດສະເສດສາສຸຣາມິ ກມາວຈວາເກວຸຍ ອຸປັສັກຸຣມຸຍ ມາຍາ-
ເກວຸຍາ ອຸປັສຸດານ ປຸ່ດຈຸວິ ກຸວາມຸຕີ ສຸມ ມ

ເອວິວເປດ ຂດ ປຸ່ນ ຄຸຸອຸປຸ່ດກຸມວຸດ ສມຸວາກໂຕ ໂພຣີສັດໂຊວ ມາຕະ
ກຸກຸນິຄໂຕ ສຸດາຕ ມ ສ ປຸ່ດປຸ່ດນ້າ ທສຸນ້າ ມາສານາມຄຸຍເອນ ມາຕຸກຸກຸນິດປາວຸສ-
ວານຸນິກຸມຕີ ສຸມ ສມຸດຕະ ສັປຸ່ດຈານຸນຸປັດໂຕ ກຸກຸມໂລຸຍດາ ນານຸຍະ
ກສຸຈິກຸອຸຍເຕ ເມຍຸນ້າ ກຸກຸມຕີ ອັດີ ມ

ຄສຸມິນຸ ຂດ ປຸ່ນວິກຸມວະ ສມເຍ ສໂກຸ ເກວນາມິນຸໂກຸ ທຸກຸມາ ຈ ສາບາຕີຍະ
ປຸ່ດະ ສຸດິຕາວຸດາມ ເອ ໂພຣີສັດສຸວີ ປຸ່ດເກວຸຣວເຕ ທິວຸຍາສິກວສຸຕຸຣາມຸຕິວິຕິ
ສຸວາຈຸກປຸ່ດຍຸໂລະ ສມຸເຕ ສັປຸ່ດເຍດາ ປຸ່ດິກຸດຸກຸນຸຕ ສຸມ ມ

ຍສຸມິສຸຈ ຄຸດຸກາເວ ໂພຣີສັດໂຊວ ມາຕະ ກຸກຸນິຄໂຕ ສຸດາຕ ມ ທຸກຸມາ
ມາທປັຕິທຸກຸມກາຍິກາສຸຈ ເກວປັຕຸວາ ອຸດຸຍຸຕຸກຸມິປຸ່ຍ ທຸກຸມໂລກິ ໂຈຸຍາວຸດິ ປຸ່ດາວຸດິ
ໂຈປານາມາສະ ມ ອປິກຸດຸທິຕະ ຂດ ປຸ່ນວິໂພຣີສັດສຸວະ ເກນຈິນຸມຸນຸຍຸດເຕນ, ອດ
ຄຸກຸ ໂພຣີສັດສຸວີ ເກວຕະ ປຸ່ດມຕີ ປຸ່ດິກຸດຸກຸນຸຕ ສຸມ ມ

ອດ ໂພຣີສັດໂຊວ ຂາຄມາຕຸວະ ປຸ່ດຸວິວຸຍາມວຕຸກິ ສຸມ ມ ສມນະຕຸວາວັດຸວສຸຍ
ຈ ໂພຣີສັດສຸວສຸຍ ມາສັດສຸວສຸຍ ມາທປຸ່ດິວີ ກິຕຸວາ ມາທປຸ່ນິ ປຸ່ດາທຸກຸດ ມ ນຸໂ-
ປນາເກ ຈ ນາຕຸຣາຣາເນ ຄອນຄອ ມ ຸອກເຍ ສຸດິຕຸວາ ສິໂນເຊ ເກວ ວາວິອນວີ
ກິນິວິຕຸວາ ໂພຣີສັດສຸວີ ສຸນາປັຍຕະ ສຸມ ມ ສຸກຸທຸກຸມໂລກປ່າຕະ ປຸ່ດິວິຄມາສຸຈາເນຍ

ชุมนุมปี่วระตะ สປคมะ

จ พทโ วิ เทวปุตฺตวระ สคสทสฺวา เษ โโพธิสตฺตฺวิ ชาตมาคฺควิ นานาคณโธทกมุกฺตฺกตุสฺไมะ
สุนาเปยนฺตฺยคฺคฺยวทิตฺติ สฺม | ธนฺตฺวิเกฺน จ เทว จามเว วคฺนจฺดคฺวิ จ ปฺรฺวาทฺกคฺม |
ศ คสฺมินิ มหฺาปเทฺม สฺติคฺวา จคฺวทิสฺมาโลกยฺติ สฺม | (จคฺวทิสฺมาโลกยฺ)
สํหาวโลกิตฺติ มหฺาปฺรฺวาทฺโลกิตฺติ วฺยวโลกยฺติ สฺม |

คสฺมินิ จตุ ปฺุนะ สมฺเช โโพธิสตฺตฺวระ ปฺรฺวาทฺกคฺมฺลวิปํกเขนาปฺรฺติเทคฺน
ทิวฺยจกฺมฺปฺรฺวาทฺกคฺน เทวฺยธฺน จกฺมฺมา สฺวเวเนตฺติ คฺวิสาทฺสฺวิ มหฺาสาทฺสฺวิ
โลกธาคฺติ สนคฺวณิคมฺขนเปทฺวาทฺกคฺนระธฺนํ สเทวมภฺนํ ปฺศฺยติ สฺม | สฺวเวสฺต-
คฺวานํ จ จิตฺตจฺวิตฺติ จ ปฺรฺจนาตฺติ สฺม | สฺวเวคฺวา จ วฺยวโลกยฺติ สฺม—อสุตฺติ
คฺวเสา กสุจิตฺตฺสฺตฺวิโร โย มชฺา สทฺกฺคฺส ทฺเอน วา—สมฺชานา วา ปฺรฺชฺดชฺา วา
กคฺมฺลนฺตฺยวชฺา วา | ยทา จ โโพธิสตฺตฺวระ คฺวิสาทฺสฺวมหฺาสาทฺสฺวโลกธาคฺตา น
กํจิตฺตฺคฺคฺวมาคฺนคฺคฺย ปฺศฺยติ สฺม, ธตฺ คสฺมินิสมฺเช โโพธิสตฺตฺวระ สํห อิว วิกคฺกช-
โภวโวิ’ สคฺวคฺคฺส อสฺตฺมกํ สฺจจฺนิตฺติ สฺมฺลคฺวา จินฺตฺยคฺวา สฺวเวสฺตฺคฺวานํ จิตฺต-
จฺวิตานิ สฺวเวคฺวา อปฺริกฺกทฺโธ โโพธิสตฺตฺวระ ปฺรฺวาทฺ ทิสฺมกฺมฺชะ สປคฺ ปทฺานิ
ปฺรฺกฺรานฺตฺะ—ปฺรฺวาทฺไม ภาวฺยชฺา สฺวเวเนตฺติ กคฺมฺลนฺตฺยานํ ทฺรฺมาธฺนํ | คสฺย ปฺรฺกฺว-
มคฺ อฺปฺรฺยชฺนคฺวิเกฺน’ ปฺริกฺกทฺทิตฺติ ทิวฺยเสวลคฺวปฺรฺดคฺวิ จามเวสฺเส กคฺคฺนคฺนคฺคฺคฺนคฺ
สฺม—ชทฺร ชทฺร จ โโพธิสตฺตฺวระ ปทฺนคฺกคฺนปคฺติ สฺม, คคฺร คคฺร ปทฺนคฺน ปทฺนคฺนคฺ
สฺม | ทคฺนคฺน ทิสฺมกฺมฺชะ สປคฺ ปทฺานิ ปฺรฺกฺรานฺตฺะ—ทคฺนคฺนคฺน ภาวฺยชฺา
เทวมนฺชฺาธฺนํ | ปศฺยจฺมา ทิสฺมกฺมฺชะ สປคฺ ปทฺานิ ปฺรฺกฺรานฺตฺะ | สປคฺเม ปเท สฺติคฺวา
สํห อิวาทฺทาทนคฺมิกํ วาจํ ภาณคฺ สฺม—อหํ โธเกฺ เชฺยโฆธฺ’ ทิ โธเกฺ เสฺรนฺชะ |
อึยฺ เม ปศฺยจฺมา ชาคฺะ | กวิญชฺา ชาคฺะชวามเวทฺชะชฺยชฺานคฺน | อคฺคฺวาทฺ ทิสฺมกฺมฺชะ
สປคฺ ปทฺานิ ปฺรฺกฺรานฺตฺะ—อนคฺคฺวโร ภาวฺยชฺา สฺวเวสฺตฺคฺวานํ | ออสุตฺตาทฺทิสฺม-
กฺมฺชะ สປคฺ ปทฺานิ ปฺรฺกฺรานฺตฺะ—นทฺนคฺนคฺน นวํ จ มวเสนา จ | สฺวเวโนวชฺ-

ชุมนุมปวรรตะ สປคมะ

เอโหม'หิ ภควิสฺสจฺจนุญจกฺกฺโฏว'ปี่ ทศกฺกฺโฏว'ปี่ ยาวคฺปญฺจาสกฺกฺกฺโฏว'ปี่
สกฺกฺกฺโฏว'ปี่ ยาวทเนกสกฺสทสฺวโส'ปฺยหิ ภควนุ พุทฺธึ ภควนฺตึ สรณึ กฺขณฺณํ ।

เอวมฺกุเต ภควานาธุหมฺนุคฺคานนฺทเนกทโวจฺ—ภวิญฺชนฺติ ชลฺ ปรุณฺนเมหฺ
อนาคเต'ชฺวณิ เกจฺญฺภิกฺกฺนโว'ภาวิตถายา อภาวิตจิสฺสทา อภาวิตสํถา อภาวิตปฺเรชฺญา
พลาตา อปฺเนจํธา อภิมานิกิ อุตฺทชฺธา อุนฺนตา อสฺวีจฺจทา วิกฺกฺนปฺจิตฺตํ อภาจฺจนุ
ปฺริชฺฐา วิจฺจิตฺตาสทฺถา อศฺรทฺธระ สฺรมณณเถ สฺรมณปฺเรชฺฐิปกะ ! เต น
ศฺรทฺธาสฺชนฺติ อิมเมวํวโป โสธสฺสทฺทฺชฺย คุฏฺฐาวณฺณนฺติเวิสฺสุทฺถินิ । เต'นฺโยนฺย-
เมกานเนตฺ สนฺนเปโตยวิ วุญฺชนฺติ—ปฺศฺยต โภ ชฺยเมตทฺชฺยเมหฺนํ โสธสฺสทฺทฺชฺย
กิล ภาตะ กุญฺจิตโตยฺจจเรปฺเรสฺวรวณฺณโหปฺรมิสฺสวฺชฺย อํพุทฺธา' วิจฺจิตฺตวํสํ ! ๓ ๗
กิล อภินิฏฺฐวณฺณ ภาตฺฐวณฺณนฺตยาระ กุญฺจวณฺณเปยโต คุฏฺฐนณณภาทิตฺ ! กถเมต-
โทยชฺชเด ? น ปฺนสฺสเด โมหฺปฺรมฺหา เอวํ ชฺญาสฺชนฺติ—น สฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สคฺคฺวณณญฺจเรปฺเรสฺวรวณฺณนฺทา ทายะ สมนฺทวํสํ ! ภทฺธิว ชลฺวปี่ ตถาวปฺณํ
สคฺคฺวณฺณํ คุฏฺฐาวณฺณนฺติวณฺณ ! คุฏฺฐาวณฺณนฺติชฺช สคฺคฺวณฺณกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
มนฺนุชฺชโตเก อฺปฺนทฺชฺยเต, น เทวญฺจ เอวํ ชฺรณฺชฺฉวี ปฺเรวฺชฺฉกฺ ! ตตฺถสฺมาท ?
นา ชฺฉวณนฺท สคฺคฺวระ เกทสํญฺยมาปฺนทฺชฺชนฺเต ! เทวญฺจ ๗ ภควนุ ตถาทโต'
วณฺณ สมนฺนุชฺฉทฺทฺชฺช, วมํ คุ มนฺนุชฺชมาศฺวระ ! น วมํ สมนฺนุชฺฉทฺทฺชฺชนํ ปฺริปฺเรชฺช-
นฺติ เกทสํญฺยมาปฺนทฺชฺชนฺ ! น ชลฺ ปฺนสฺสเดหํ โมหฺปฺรมฺหา คุฏฺฐนณณกถานเมว
ภวิญฺชนฺติ—อจินฺโตย หิ ๗ สคฺคฺวระ, นาสาวสฺมาภิเช ปฺเรมาณิเก กวฺชฺย อิติ ! อปี่
คุ ชลฺวณนฺท พุทฺธกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกปฺริชฺฐิตฺทวณฺณเม'เท คสฺมินฺนิ ทถเน นาวกฺกฺกฺกฺกฺก
ปฺนุโสธสฺสทฺทฺทฺชฺย ตถาคคฺชฺย โสธสฺสทฺทฺทฺชฺยปฺริชฺฐิตฺทวณฺณ ! ปฺศฺย อานนฺท

ชุมนุมปรัวระ อปคมะ

ภิกษุณี เต โมหปุระมา พหุปรุชยาภิสัสการมภิสัสการวิมุขนิติ, เข พุทธธรรมาน
ปรุติเกุหมปุสขนิติ ฉากสตุการโสฤทกาภิกุตา อชฺฐจารวคณา ฉากสตุการภิกุตา อิศร-
ชาติชยะ ॥

อานนุท อาท— มา โมหปุระมา ภควนุ อนาคเต' ชฺวนิ ภิกุณโว ภวิมุขนิติ
ช อิมามเว' ภทฺวิกา สุตฺรานเต' ปรุติเกุหมปุสขนิติ ปรุติเปกฺหม์ ปกฺหมนิติ จ ॥

ภควานาท— เอวฺวปุสจฺ เต อานนุท สุตฺรานเต' ปรุติเกุหมปุสขนิติ, ปรุติวคฺหม-
ขนิติ จานนปฺรการณฺ จานุชานฺ ปฺรปคณภิสัสการมภิสัสการวิมุขนิติ | อนฺวิธิกาสจ
เต สุวามเฉยชน ภวิมุขนิติ ॥

อานนุท อาท— ภา ปฺนฺรภควนุ เตมา' ตถวูปาณามสคฺปุระมาฉา' ศคฺวิร-
วิมุขิตี ? โท' ภิสนฺปฺรชยะ ?

ภควานาท— ชว' ศคฺวิพุทฺธโพธิมฺนฺตรชยาปฺเรตฺตคานาคตปฺรคฺชคฺปุระมาฉา
พุทฺธานฺ ภควโต' ตฺยาชฺชชย ตา' เต' ศคฺ' คมฺวิมุขนิติ ॥

อต ชฺฉวาชฺชฺมานนฺนชชะ สํหฺมิตโรมฺกุปฺชาโต นโม พุทฺธชย อคฺชฺยคฺควา
ภควนุคฺเมคฺทวโจจฺ— มฺรฺฉา เม ภควนุ' ถายสฺชยาภิกฺมิ' เตชามสคฺปุระมาฉา
สมฺทาจวฺ' ศฺรฺคฺวา ॥

ภควานาท— น เตชามนฺนุท สมฺจาโร ภวิมุขิตี | วิมฺสมฺทาจวระ
ชฺฉุ ปฺนฺสฺเต สคฺคฺวา ภวิมุขนิติ | เต' เตช วิมฺเมน สมฺทาจวเรตฺวเ'จา' มหฺนรเก
ปฺรปคฺมิมุขนิติ | คคฺกสฺชฺ เมโตะ ? เข' เกชฺทานนุท ภิกุณโว' วา' ภิกุณฺโฆชฺ' วา
อฺปาสโก' วา' อฺปาสิกา' วา' อิมามเว'วูปานฺ สุตฺรานเต'นฺ' ศฺรฺคฺวา' นชฺโฆมิมุขนิติ น

ศุภุชสาสุขนุติ, น ปริดิเวคสุขนุติ, เต จุชตะ สมนานา อวิเจ มทานนเก ปุรป-
 คิมุขนุติ | มา อานนุท ตถาคตาปฺรามณิกิ อการุหะ | ตถุคสุมาทฺเชโตะ ?
 อปุรเมโย หุชานนุท ตถาคโต กมฺภโร วิปฏิโต ทฺวารกาหะ | เณฺหิ เกณฺหิจิตานนุท
 อิมานนวิรูปานํ สุตฺรนาตฺตถาณฺดรฺโควปฺคฺสุขเต ปฺริตฺติปฺราโมชฺชนํ, ปฺรฺสทฺถาภาสฺโตะ
 สคฺโควระ สุตฺรภาหะ ! อโมรํ จ เณฺหํ ชฺวีตม, อโมรํ จ เณฺหํ มานุหุชมนํ, สฺจฺริต-
 จฉนฺนสฺจ เต, อาทคฺคํ จ โตะ สวณฺม | มุคฺคาสฺจ เต คฺวิโคชฺ' ปนชฺชเยชฺ,
 กวินฺชฺนุติ จ เต ปฺคฺตฺวเสตถาคตฺสุข, ปฺริปฺราปฺติ จ โตะ สวฺวการุชฺชนํ, อโมรฺสฺจ
 เณฺหํ ศุภุชสาปฺริคฺคณฺนเก, สฺวีภุคฺค จ โค วาหฺญวปฺนฺชฺชนํ, ปฺรฺสทฺถนาสฺจ เต 'ศฺว-
 สคฺโควระ, สฉินฺนนาสฺโควณฺนวปฺนฺชฺชาระ, นิสฺสฺติวณฺนสฺจ โตะ สํสวฺวาวฺภิگانฺนคฺคระ,
 สมนุทฺตคฺคสฺจ โตะ สคฺคสฺสฺจ, อณฺปุรปฺติ จ โตะ ปฺราโมทฺชวสฺสฺ, สคฺคทฺหิตานิ
 จ โตะ สวณฺนคณฺนนิ, ทกฺคณฺนินฺชฺชาสฺจ เต ปฺชวฺวระ, ทฺุคฺคปฺรฺวทฺุทฺทวฺวสฺจ
 เต โธถ, ทกฺคณฺนินฺชฺชาสฺจ เต ชฺวชฺชวฺวระ | ตถุคฺคสุย เทโตะ ? ตถา ทิ— เต
 สวฺวโธถ อิมเมวํ สวฺวโธถวปฺริชฺชนิกิ ตถาคคฺคณฺนํ ศุภุทฺทนุติ | น เต
 อานนุท สคฺคฺวา อวฺวณฺน กุชคฺคณฺนณฺ สมนฺนวคฺคตา กวณฺนติ | เต จานนุท
 สคฺคฺวา มโมกชาตปฺริคฺคทฺุชานิ นิตฺวณิ กวินฺชฺนุติ | ตถุคฺคสุมาทฺเชโตะ ?
 กศฺจิจิตานนุท ศฺววณฺนทว ปฺริโย กวติ มนนาปฺสฺจ น คฺุ ทฺุชฺชนน | กศฺจิจิ-
 ทานนุท ทฺุชฺชนนํ ปฺริโย กวติ มนนาปฺสฺจ น คฺุ ชคฺุ ปฺนุชฺ ศฺววณฺน
 กศฺจิจิตานนุท ทฺุชฺชนนํ ปฺริโย กวติ มนนาปฺสฺจ | เณฺหิ เกณฺหิจิตานนุท
 อหิ ทฺุชฺชนน วา ศฺววณฺน วา ปฺริโย มนนาปฺ ภาเวชฺ นินฺชฺชา คฺุ
 คฺุทฺุท กฺุชฉนฺน— น ตานิ มโมกชาตปฺริคฺคทฺุชานิ นิตฺวณิ | ทฺุคฺคณฺนาสฺเต
 ตถาคคฺคณ, โมกชฉคฺุชวสฺเต ตถาคคฺคณ, เต สมนฺนปฺริคฺคชฺชาระ, เต ตถาคคฺคณ-
 ปฺริคฺคชฺชาระ, เต ตถาคคฺคณ กวฺวชฺชา ชฺวปฺสฺชาระ, เต ตถาคคฺค สวณฺน คฺุชฉ,

อุปราศาสเต ตถาคเตน | มมานุคิกาคุ ขลวปุยานนุท ปุรุวั โหธิสตคุวจขุขามเว
ดาวจจวโร เต เกจิภกขาวุคิระ สตุคุวา อากคช อภี ปุริชยาจนเต สุม,
เตโภข'หิ สตุเควโภข'ภี ทคฺควาน, กิมจก ปุเนวคฺวหุณนุคฺควา สมุขกุสฺโฬธิม-
ภิสฺพุทฺธะ | สุวทุธายามานนุท โยคะ กรณิเช | อิทฺ ตถาคโต วิชฺฐาเปยติ |
ชทานนุท ตถาคเตน ชุณฺณากิ กรณิเช กุตุคฺม, ตตุคฺตถาคเตน โสธิตโต มานสฺลชะ |
สุวณฺเณนาปุยานนุท มิตฺวสุย นนุ โยชนสคานคฺรมนํ กจฺจนฺติ, กคฺวา จ สุชิตา
ภวานฺติ อทฺถนุคฺปุรุวั มิตฺวํ ทฺถนุคฺควา | กะ ปุเนวโรโก เต มํ นิระหฺวิคฺช กุสฺลนุ-
ถานชวโรเปยนฺติ | ชฺวณฺสยนคฺชยานนุท ตถาคตา อวฺहनฺตะ สมุขกุสฺพุทฺธะ— ปุรุวั
มิตฺวาณฺเชเต สตุคุวาสุตถาคคานนุ, อสมากมเปยเต มิตฺวาณิ ภวานฺติ | ตตุคฺสมุมาค
ขตุ ปุเนรานนุท มิตฺวํ มิตฺวสุย ปุริช'จ มนเป'จ ภวติ ? คสุขามิ (ตามิ)
ปุริชเมว ภวติ, มิตฺวสุย ชตุปุริช' มิตฺวรม, ตทเป' ปุริชเมว ภวติ มนเป'จ |
คสุมาคฺตวฺชยานนุท อวโรจยามิ จ ปุริชเวทยามิ จ | สุวทุธายาคฺวคฺมคฺปาทชด |
อนุปรีนุทินฺชยาโม วชฺมมากคานา ตถาคคานามวฺหิตา สมุขกุสฺพุทฺธานามนฺติเก,
เต' สุมากมเป' มิตฺวาณิเต วิทฺววา ชดถิปุริช' ปุริปุริช'นฺชยฺนฺติ | ตทฺชยณิ นาม
อานนุท กสฺยจเทว ปุณฺนโสชฺชกปุริช'โก ภเวคฺ สุวชะ ปุริทกฺมิตฺควาหิ | ส จ
ปุรุโธ พหุมิคฺโร ภเวคฺ | ส คสมิน' มิตฺวํ กถกเต น ทิ วิเวเนยติ ปิตฺถ-
มิตฺวสุปฺริคฺคฺทหิเช | เหวเมว อานนุท เต เกจินฺนม สุวทุธาสฺยนฺติ คานทฺมปาท-
ตามิ | มิตฺวาณิเว มม ตานิ | (เต) มม หวณิ คคะ | พหุมิคฺวสุจ
ตถาคคะ | ตานิ จ ตถาคคสุย มิตฺวาณิ ภฺววาหิ'น น มฺถนวาหิ'น | อนุปรีนุ-
ทามฺชหิ ภฺววาหิ'น | ชานิ ตถาคคสุย มิตฺวาณฺเชนาคคาสฺตถาคตา อวฺहनฺตะ
สมุขกุสฺพุทฺธะ | สุวทุธายามานนุท โยคะ กรณิเช | อคฺวราหิ ชุณฺณานุ
วิชฺฐาเปยณิเต ॥

ขมปรีวระ สปรตนะ

๓๑. ปุภา จ วุจิรา มุกตา อปายาสุง วิโสธิตะ |
 เกตุสหะซาหุง เต ศานตา ชนต โลกวินายเก ||
๓๒. กุมิปเนติ มวตะ ปุมี ชนต' สุมินรนายเก |
 กุรม สปรต ปัทา วีระ กุรมเต พถวิธวานุ ||
๓๓. ปาธา นิภูมิปเต ชคร กุเมา ปทุมวระ สุภาะ |
 อภุทุกจฉศุคโต มหุชา สรววคณวิภูมิตะ ||
๓๔. ยทา สปรต ปัทา กตุวา พุรพุมสุวรมุทาหริ |
 ชรามรณวิภาติ ภูมิควว อโวกุตะ ||
๓๕. วุขวโลกขิตวา จ วิสารโท ทิสะ
 คโต คีรา มณเจติ อวถขุกตามุ |
 เชษมุโร' หิ สรวโลกสุช เสรมโร (โลกะ วินายกะ)
 อธิ จ ชาตรีนม ปศุจมา (อติ) ||
๓๖. หาสัย จ มุกตึ นรนายแทน
 สโลกปาลิตรมวักสุจ เสนุโพระ |
 ปุสนุนจิตโตวรวคณชวาวีระ
 สัสการโต โลกหิตาวุถกัวิ ||
๓๗. อปี โจรเคนุโพระ สหิโคะ สมโพระ
 คนโฆคุรชาราวิสโร สุนปัสสุ |
 อเนข' นี เทวา นยตะ (สทธิตะ)' นตวิเกษ
 สุนปัสสุ คนชาคูจเน สุขมกมุ ||
๓๘. เสวติ จ วิปถึ ถตุวิ จามร่าสุจ สุกานุปวานุ |
 อนตวิเกษ คคา เทวาะ สุนาปยนิ นรวณกมุ ||
 ปณจกถิกศคานิ ปุสุชนเต สุม |

ขนบปรัวรรค สยุมะ

๓๘. ปุ้ม ฑูวัก คุคว ศุโธทนมพรวัก ทรุโมโต
 วุฑุทธิ วิปัด ชาติ เทว สโต ภูมโต ฤทณโธะ !
 มหฤตรัตนสุข (วุฑุทธิ ภูตา) วุฑุโท อเสา จกัรวักสิสุวะ
 น จ กวี ปุริศศุฑุ ขมพูธูวะเข เอกฉโคฐ ภเวศ //
๔๐. ทวีติย ปุ้ม คุคว (วาชูณิ) ศุโธทเน เสถณชิตวา ภูม
 วุฑุทธิ วิปัด เทว ชาติ นฤเป สากิยานำ ภูต !
 ปณจวิศคิสหสฺร ชาติระ สุตระ สากิยานำ คุฤเท
 สรวี พลอเปต นคฺนระ สมา ทุมปุวัชฐูวะ ปโระ //
๔๑. อปฺร ปุ้ม อวท เทว สุธนา นนทศพฺท มมา
 ฉนทกปุ้มขานิ เจฏิสฺตา ชาติ อมฺฎา ศคฺา !
 อปฺ จ ทศสหสฺร ชาติ ทยะ กณฺชกสฺย สขา
 ฑุรควรวุฐาน เหมปุฐภา มณฺชุเสทวาระ //
๔๒. วิศคิ จ สหสฺร ปุ้ยเนตภา โภฏฏวาชุสคณ
 นฤปติ ภูมคเลภิ จานุวภูมึ สวชฺ เทว ชยา !
 อาชูณว ชุฑุ ททาทิ คุชฺฉาม กิ วา กโรโม นฤปา
 คุมฺภเว วิศคิ ปุฐาปฺติ ภูตฺตยา วชิ ภูฏ เทว ชยา //
๔๓. วิศคิ จ สหสฺร นนทศคฺมา เหมชาโลชฺชวลา
 ฑุวักนุปคฺมึสุ วาโชณ คุฤทฺ คุฐมนานา นภ !
 ฤทณฺฉพล วคฺศ โคปามฺชา ชาติ นนฺฎิสคฺา
 อิมนปํ สฺติ เทวเทโวคฺตเม วุฑุทธิ วาโชณ คุฤเท //
๔๔. อปฺ จ นฤปติ คุชฺฉ ปรุภุณ สุวัชฺ สุวเนว ปุโร (ปุณฺชเตช ปุโร)
 นรมวคฺสหสฺร เข ทรุมิคฺา ฤทณฺฎว ชาติ คุณำ
 โพธิว อโศก สํปุฐคฺิตะ ภูมปุโร โภมา ชินะ //

ชุมนุมปรีวาระ สປคมะ

๔๑. ปศุขนุชยชนนา ขทวจุโถวครห้มาะ สุวณนุติ จ ।
 อุณุมคุดกาะ สุมุกคัมมโถ ภาวตา โลกเจติยะ ॥
๔๒. น พาทนเต ขถา เกถสา ขาคี ไมครชนัน ชกตุ ।
 นิะสศษี พุรหมโกฎีนา ภาวตา ปุขนาเวหะ ॥
๔๓. ขถา สปัมูบ้ตาะ ศาถา เมถัน จ สฆา สติศา ।
 รุวิ สุวชคคปุชชะ สุวโซฒ บั ภาวิมุขติ ॥
๔๔. ขถา นีรวกโธ โถโก มหาปทุมโม ยโตทภาวะ ।
 นิะสศษี มานคชา โถกนาโต ภาวิมุขติ ॥
๔๕. ขถา จ มุถุกถา วาธา ภาวคณโธปราวสิตาะ ।
 สมนนุติ วุขาธิ สคตุวานัน โวหุขวาโซ ภาวิมุขติ ॥
๔๖. วัคธาภา ขถา เจเม วุปธาคา มุจจตาะ ।
 กุถดาณชฉั นมสขนุเต ทกวมธิโย ภาวิมุขติ ॥
๔๗. ขถา จ มนุชา เทวณู เทวาะ ปศุขนุติ มานุนานู ।
 เหษนุติ น จาโมณนุ สาทถวาโห ภาวิมุขติ ॥
๔๘. ขถา จ ชวถนะ ศานนุเต สุวา นทษศุจ วิสติตาะ ।
 สุกหมัน จ กมุปเต ภูมิ ภาวตา ตคตุวาทุสกะ ॥ อิติ ॥

อิติ หิ ภาวิมุขะ สปริวาทุขาคสข โหอิสคตุวสข มาตา มาษาเทวี กถ-
 มกไวตุ । สวา กถกถา ครวยควิสติ เทวณูเปปทุมค ! สขาค ชฉุ ปุณวภิภุมไว
 ยุมมากเมวี โหอิสคตุวาปรารธณ มาษาเทวี กถกคเคติ ? น ขเลววี ทุมภูฏวษมุ ।
 ตคตุสุมานเธโตะ ? เอคตุ ปรมัน หิ คสยา อายุมปูรมาถมณุก । อคิตานามนั ภาวิมุขไว

ขมขั้ววรุณะ สปริตมะ

ศุภโรทนสุข กุณเฑ กุมาริ ชาตะ สคปุณฺเฑเตชสุเตชิตะ สวฺวโลกมทิต
ทฺวาคฺวิศามหปฺรฺหมลกุณฺโฉะ สมนฺวาคะ | ๕ เจกฺโส' คารมธฺยวาสินฺยติ, วา
ภวิมฺยติ จตุรงฺคสุจฺจวฺวติ วิชิตฺวานุ ชวฺวโมโก ชวฺวมาโช ชานเปทฺสถานวฺวึชฺชปฺรฺปุ
สปริตฺตฺนสมฺนวาคะ | ตฺสฺยมานิ สปริตฺ วตฺตานิ ภวฺนฺติ | ตฺทฺยธฺวา—จฺจวฺวตฺตฺน
หสฺสิตฺตฺนํ อสุวฺวตฺตฺนํ มณฺเฑตฺตฺนํ สฺสฺวตฺตฺนํ กุณฺเฑปฺลิตฺตฺนํ ปฺริยาชกฺวตฺตฺนํ | เอว
สปริตฺตฺนํ สปริวณฺสุจ | อสุยปฺตฺราสาสฺวริ ภวิมฺยติ ชฺวณฺเฑา วิวณฺเฑา ววฺจกฺวปฺปณฺ
ปฺริวีสฺนฺยปฺรฺมฺวทฺถานาม | ๕ อิมํ มทฺทปฺตฺตฺวณฺเฑจฺจ สมนฺวปฺริชฺชทฺตฺนเทนสค
เตวณฺ เสงฺวน (ชฺวเมณฺ) พฺลณฺเฑภิกฺขณฺภินฺวฺวชฺชชฺช วาชฺชภฺ ภวิมฺยติชฺชชฺววฺวชฺช
เปตฺตฺน | สเจตฺตฺนปฺรฺวาทนคฺวริกา ปฺริวฺวชฺชชฺช, ตตฺถาคโต ภวิมฺยติ อจฺจหฺนุ สมนฺย
กฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เนตา อนนฺยเนชฺช สาสฺสฺสา โฉนฺเต สปริวรุณะ | ตตฺเททฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท
ทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท

อต ชฺววฺวสฺสฺสฺสฺสฺส มทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท นวทฺตฺตฺน เภทฺตฺนเนชฺช วาชฺชทฺส อวิ
คคณตฺตฺนทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท สมนฺยปฺตฺตฺนชฺช เชน กปฺปิตฺวสฺสฺสฺส มทฺทนคฺวริ เตโนปฺส
กฺวรมคฺ | อฺปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส กุณฺเฑ ปฺริวติสฺสฺสฺสฺสฺส ปฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท กปฺปิตฺวสฺสฺสฺส
มทฺทนคฺวริ ปฺริววิชฺช เชน วาชฺชชฺช ศุภโรทนสุข นินฺเวชนฺ เตโนป
สฺสฺสฺสฺสฺสฺส | อฺปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วาชฺชชฺช ศุภโรทนสุข กุณฺเฑทฺท
วณฺเว' สฺสฺสฺส

อิตฺติ นํ ภิกฺขุณฺโหว' สฺสฺสฺส มทฺทฺทฺทฺทฺทฺท ปฺสฺยติ สฺมฺน วาชฺชชฺช ศุภโรทนสุข
กุณฺเฑทฺทวณฺเว' เนกานิ ปฺริวณฺเฑสคสทฺทวณฺเฑ สนิปิตฺตานิ | อต ชฺวว
สฺสฺสฺสฺสฺสฺส เทวาวิกมฺปฺสฺสฺสฺสฺสวมาท—คจฺจ จฺจ โกะ ปฺรฺหม วาชฺชชฺช ศุภโรทนสุข,
นินฺเวชช ทฺทวณฺเว กุณฺเฑวฺวชฺชชฺช อิตฺติ | ปฺริวเมตฺติ เทวาววิโก' สค
สฺย มทฺทฺทชฺช ปฺริวติสฺสฺสฺสฺสฺส เชน วาชฺช ศุภโรทนสุขเตโนป
สฺสฺสฺสฺสฺส | อฺปฺสฺสฺสฺสฺสฺส กุณฺเฑทฺทวณฺเวปฺปฺริว

ขมปวีระตะ สปกตะ

อด ขลุ วาชา สุทธิโชน ' สักขุ มหระนะ สภาสาคุมารเสฐที่ วยากรณ์
ศุขุควา สักขุญ อุกุว อาตุคมนาะ ปุรัมพิตะ ปุรัตติเสมนสุขชาต อุตถายาสนาทุ-
โพธิสตุควาสุข จวงโยะ ปุรัมปเคชมา คานามภานค-

๔๕. วนุทักสุตวิ สุโระ เสนไทวะ ฤนิภิกุจาตี ปุริตะ |
ไวหุย์ สรวสุข โลกสุข วนุเท' หมปี คุวา วิโก ॥

อติ ทิ ภิกุมไว วาชา สุทธิโชน ' สัก มหรัม สวรัถิ นวทคเคน
ภาคินเนขนานนุเปล ภาเคน สัตวปยติ สม | สัตวปยาภิจุกทวย ปุระกณินเมกโรตุ |
อด ขลุสโต มหรัมสตุต เอวทุทฐยา วิหยาสา ปุระกวมตุ, เชน สุวาสุรมสุเต-
โนปาสักกวมตุ ॥

อด ขลุ หุขี้ สักกวมตุ คุควา ขลุสโต มหรัมมวทคตุ มาเวกเมตทโวจคุ-
ยทา คุวิ นวทคตุ สุกุณยา พุทธิ โสเถ อุตปนเน อติ, ตทา คุวิ คุควา
คสุข ศาสนเน ปุรัมวะชะ | ตตุต ภาวิมุขติ ทุรัมวควมวธาช ทิตาย สุขานติ ॥

คเคฐมมุขเต -

๔๖. ทุณญุวา เทวอนาณนภัสตคตคาน พุทธิสุโรหุทวโร
เทวรัมวสโต' ทุรัมกนทวคตะ ปุรัต ปวี ปุระปุตวานุ |
พุทธิ นาม ปัท กิเมคทท โภ ทุรัมวาท ปุระณินา
ปุระหุตาหิ มม ทาย เอติ สุกจิติ ศานติ จ จิตติ ปรัม ॥

๔๗. ทิ เทโว คุวสุโร' ตวาปี ส ภเวทุ คุโร' ตวา กิณนระ
พุทธิ นาม กิเมคทคตุตปัท ปุรัตติวิ โมทนมุ |
ทุริยา จกวม ทุรัมกนคท ทส ทิศะ โสทานุ มหิ ศาครานุ
ภูชะ ปศุขติ จาภุติ พุทธิ วิ ภูมา คิเว ศาครเว ॥

ขมปวีวระ สปริตตะ

๕๘. อนถิ ปวีวระเต สุจิรา ปรีหุลาทชนดี ตัญ
ชาตสุใจว ขลา ที โสถสัชเว สุนิคุธะ ปวีวลาจุงุวระ ।
วฤตุมหาสุใจว ขลา สุปุมปกริตา นานาผลโธรมณฺฑิตา
สุวขกุตฺ ตริภเว ภวัญชลิ ถนุ วฤโนทวระ โสภนะ ॥
๕๙. ภูมิวกาติ ขลา จ ปาณิสัยฤสา สุวา สมา นิรมล
เทวสุใจว ขลา ปรีหุณฺณมฺสสะ เข ภวามบญฺตชมฺพวน ।
ชทวตุ สาควนาภวณฺธเนย วตฺนาระ ปฺลวเนตฺ ฤคธะ
สุวขกุตฺ ชินเวตฺน ชมฺพุนฺธเนย อวฺนากโรสุทวระ ॥
๖๐. ยทวจุฉานุต อปาย ทะชวีกธะ สตุคฺวาหุจ เสาชชนวีกธะ
ยทวทฺทวธเนย นกสฺตถกธา คจฺฉนฺติ ทวฺมานวีกธะ ।
ยถ จ สุนิคุธวี มโนชฺฉล ศฤณฺษา ทวีชาน สกฺกิตฺนํ
วตฺนสุชา อิว ปวีวทฺทวาว ตริภเว ยสุชา นิมิตฺตา อิม ॥
๖๑. อสิตะ เปวัญชลิ ชมฺพุสาหุวณฺฑิ ทเวชน ไว จกฺกุนา
โส ทุวัญชลิ กบถาหุเวย ปวีวเว สุทโธทนสุชาธเนย ।
ชาโต ถกฺกณฺธเปวฺนุเตชภริโต นวาวณฺธสุถามวณฺ
ฤคฺกณฺฑวา จาตุคฺมณา อุกคฺวมนสสะ สุถานาสุช สวีวธิตะ ॥
๖๒. อุกฺกุกตฺสุคฺวีวโร ตวีสมฺมคฺมณา จาเสา สุวสิมฺพานวีกธะ
อาคฺคฺวา กบถาหุวี ปวีววี ทุววี สฺถิตโต ภูปะเต ।
อนฺททวธา ททปฺราณโณฏฺฉินฺชุตฺตา ฤคฺกณฺฑวา ฤมิวฉีวณฺธะ
อวฉี สวณฺธิ วาชฺฉล เวทช ถนุ ทุวเนว ฤมิสฺถิมฺชติ ॥

ขมมปรีวระ สปตมะ

๖๓. สุตุควา จาสุ ปุริสสุย วาขณัน วาขุณเสตมาชุกาความุ
 ทวารเว เทว ตปสฺวี คิมุจติ มหามุ ชฺวีโน ภูมิชฺวระ |
 โส จาปี อภินนุเทเต ภูมิวระ ปุริเวมฺภู วาโซณ กุณหิ
 อากุณา ทิปฺตุ คาว ปาฏิตีววา เทมิ ปุริเวสํ ตสา ॥
๖๔. สุตปุยา จาสนมสฺย จาห มฤปฺติระ กชฺตุ ปุริเวสํ ทท
 อสิตะ สวาถีวากุย สุตุควา มุทิตะ ปุริคฺยา สุขเขมานุวิระ |
 สํติ วาปี ขตภาถาญฺญิมิ คุณฺนิโต คุณฺคุวาทิโต จาสนํ
 ตทวคฺสุชฺยภินนุทิตโต ภูมิวระ ตํ ทฺวามฺภู สตุโศวคฺคฺคมมุ ॥
๖๕. ชย โธระ ปาฏิตีว อิตฺชฺวาจ มุทิตโต จาปฺ จิ ปฺลาช
 วุณฺหิ คุณฺคุว นินฺดฺเต ทนฺตมนสะ สานฺตคฺทฺวิระ สุวระ |
 วาชา วิ อภีวาทฺย ตํ สุนฺนุทฺตํ โปริวาช ทิ ทาวณิ
 อากาณเสตุว ปาฏิตีวเนทฺว นินฺดฺเย ตทฺ ทฺวหิ สฺวีมิ มฺน ॥
๖๖. ปุตุวเสเต ววรูป ปาณิมคฺโต ชาโต มทนต์ชวามุ
 ทฺวาคฺวิศทฺววธกฺมฺไนระ ทวจฺโต นาราชณเสตทานวามุ |
 ตํ ทฺวามฺภู หิ มเมปฺสิตํ นวปเต สวฺวาวุตฺตาทฺธิ สฺวี
 อิตฺชฺวณํ สมนฺปาถโต 'สฺมิ นฤปเต นาสฺตุชฺนุชกาวิ มม ॥
๖๗. สาชฺ สุวาคฺตุ ขาณเส ทิลมิตะ ปุริโต 'สฺมิ เต ทฺวสนนฺตุ
 เอโหม 'เสา สยิตะ ภูมว วรโท ทฺวามฺภู น สโกชฺ 'ตฺนา |
 สาชฺ คาว มุทฺตมาคฺม อีหา ชทฺ ทฺวทฺนุชเส นินฺดํ
 จนฺทฺวํ วา ชถ ปุริเวมาสี วิมถํ คาวาทฺโตวณฺณจิตฺม ॥

ขมขมปริวรรต สปริวรรต

๖๘. ขท จนเสา ปุริคิพุทฺธ สาวถิวระ ปรีปฏิณเณพุทฺธปุระ
คท ราชา ปุริคิพุทฺธ วหุณีวปุม สวฺวธาติเรกปุระภมฺ ।
หนุตา ปศฺย ฤษฺ เณ นฤทเทวมหิตี เหมมาครพิมโปปมม
อสีโต ทุณฺณฏว จ คสฺย เตา สจฺวเณา จกรวฏฺกิตฺเตา โสภเนา ॥

๖๙. ปุริคฺชุกดาบ คคธ กุฏคานุชฺฉลิปฺโปฏ จวณานิ โส วนุทเต
องฺเก กุฏฺหุชฺ มหาคฺมสฺสาสุทฺธกฺสโล นิธฺยาบโธ ปฺเรกฺขนเต ।
โส ปศฺยทฺวารถกฺขนโณระ กวจิตฺติ นารายณฺเสฏฺถานวิ
สํวณฺ กมฺปฺโย ส เวทสฺสาสุทฺธกฺสโล เทว คสฺย ปศฺยทฺทคฺติ ॥

๗๐. ราชา วา ภวิ จกรวฏฺติ พถวานุ พุทฺธโร ว โลกโศคฺคฺมธ
พหุปฺ สฺยทฺท สฺยทฺททณฺนโส คณฺภวํ นิศฺวสฺย จ ।
อฺทฺทวักฺขนศฺจ พทฺว ปารุถิวระ กิ พุทฺธทณฺโณ ไทกฺติ
มา วิชฺชนํ ชลฺ ปศฺยเต ฆมฺสํคธ สวฺววฏฺถสิทฺธสฺย เม ॥

๗๑. ภูติ ภูยทฺทว กิ ตฺ ไรทฺธิ ฤษฺ เสงฺโย ติ กิ ปาปํ
ปาปํ นาสฺติ น จานฺนุระยมิท โภธ สวฺววฏฺถสิทฺธสฺย เต ।
อาคฺคฺมานํ ททฺ โสจฺมํ นวปเต ชฺริโณ สฺมิ ชฺชชฺชวระ
ชทฺธิ เภษฺยติ พุทฺธ โลกมฺหิโต ธฺวณํ ขทว วกฺขนฺเต ॥

๗๒. น ทฺวเรภฺม อหุ กพฺทฺธปฺริคิณฺนโส อคฺชวฏฺ ไททณฺนุท
ชฺชชฺชา กายิ ภวณฺติ ลกฺขนณฺนวรา ทฺวาคฺคฺวิสฺสิ นิธฺมถา ।
เทว คสฺยทา คคโย น อนฺช คคฺคฺคิชา ชานฺนุว เองฺ นฤป
ราชา วา ภวิ จกรวฏฺติ พถวานุ พุทฺธโร ติ โลกโศคฺคฺมธ ॥

ขณัมปวิวรรตะ สปลมตะ

๑๓. นาย กามคุณเอภิวฤฤ ปุณะ พุทโธ อัย เกษุขติ
 ศุฏฐวา วุชากรวณั ฤณะ ๕ อนุปติระ ปุริตี สุขั ลพูธวานุ ।
 ปุริตยตุตถาย คตะ กฤตตามะขลัปโปฏุ จฉณาวเสา วนุทเต
 เทวไอศุฏวั สุวักปิฆิตะ สุพลวานุ ฤณิกัสสุจ สัวฏเฐตะ ॥

๑๔. วนุเท ฐวั ววสธรรวาทิ ฐุวิภเว สธเว ฆเก ปุจิตี
 อสิคะ ปุราห จ ภาลิเนช มุทิตะ สัศฐยคำ ภานโต ।
 พุฑุธา โหชิ ษภา สตุไณมิ ฆกโต วนุเตติ จกัริ หุชยั
 สัทธิ ปุริววัช สาสเน สย มนเช ตคปุราปัสชเส นัวิวัณณินุ ॥

๑๕. วนุทิวาว จฉณา หุชเสา มุนีวระ กฤตฐวา จ ปุราทฤณัน
 ตาภา เตะ อนุปเต สตุพฐ วิปุลา ษสชยทศสุค สุตตะ ।
 เอโม โลก สเทวกั สมนุชั ฐวเนน ฐวเปหุชติ
 นิหุฏฐณั กนัปัลลาหุชยทฤณิวโร มเชช สุกิตะ สุวาสุวเน ॥ อิติ ॥

อิติ ทิ ภิกฺขวั ชาตมาศฺรสุช โทสิสศฺควสุช มหเสวโร เทวปุระ
 ศุฑฐาวาสกชิตานุ เทวปุระวานามนุศฺรุไชวมมา—โย'เสา มาราธา อัสชยชกฏป-
 โถฏินิยตศศสสสุตฺถกฏกฐมทานเสถกฺขนานติวัชชชยานปุโรชฺชเปชศุคจระเวฏคปะ-
 สจฺจิตจระเน มามาโมศฺรมิหารกฐณามานุทิตาสมนุวาคตะ ฤเปณาสมนุทค-
 จิตตะ สวสศฺควหิตสุชิตยตะ ทุณฉวัชยทวจสุสันหาสันทุระ ปุวัชัน-
 กฤตกศฺคณฺเฏโกทิตะ ศคปฺเตลฤณฉสมถัถฤคตะ สุกฤตนิหุชยปาวาฏฐะ ปางุ-
 ฬุมถณะ สุวันลศุฐธาศยสัปฺนุนะ สจฺจิตจโรไม มหาลุณานแกคฺชชช
 มวารพลาณชกฐณะ ฐุวิสาหสุวมหาสาหเสวสธรรวาทะ เทวมนุชยปุจิตมาชชชชชชชช

สุสมฤตบุรุษประพันธ์นิพนธ์สวดอภิปราย ชาติขจรมณฑลนครไชยศรี ชาติชวตศก อดิ-
ภคภูมิกวาทสกลสกลโต ชลทิวโพธิชลา โพธิสกลโต มหาสกลโต มนุษย์โลก อุปนิพนธ์
น จีรทสวณุตตว สมนุภัสโพธิภัสโลกสุยเต | หนุต กจลลมนสุตมกัณฐิ มานยิ
ปุชชิตมกัณฐิกลุมเบญหม่า จ มานกัณฐิหม่า เทวปุตระถา มานมททพยุเจทเทวณู |
เต' สุมานกัณฐิหมานานู กุณฐิภา เต' ปิ โพธิสกลโต วนทิษยนุติ มานยิษยนุติ
ปุชชิตยนิติ จ | ตตเตน้า กัณฐิยติ ธีรชวตศกมรดา ย หิตาย สุชาย ยาวทกต-
ธิคมาย | ราชุณสุย สุโรโชนสุย ชยวฤทธีรวิสุววิดา กัณฐิยติ | ตตคววยากรณ
จ โพธิสกลโต วุยาถกตย ปุณรปุชชิตยนิชาม อธิ ||

อด ชล มเหศวโร เทวปโต กวาทสกลเทวปิตุสกลสาโษระ ปรวิฤต
ปุตสกลตศ สรวกัณฐิตสุมานคจรวภาเสณ สุณฐิตว เชน ราชุณ
สุโรโชนสุย นิเวศน์ เตโนปัสถวามต | อุปัสถวามต เทวาวีเก นิเวช
ราชุณกชนุชชิต ราชกัณฐิ ปรวิชช โพธิสกลโตสุย ปนทา ศัรสาภินุโทษก้า-
สมุตตวาสกัณฐิ กุณฐิวนนคสกลสรวกัณฐิตว ปุทกัณฐิยนิชชิต โพธิสกลโตมจเก
สมาโรปช ราชานั สุโรโชนมาศวาสยติ สม-คณุญ มหาราช ภว ปรมปุตสจ |
ตตคสมานูเจโตะ ? ยถา มหาราช โพธิสกลโตสุย สกมไฉนวนุชชิตในสุย กายะ
สมถัถุตศ, ยถา จ กุมาริ' กัณฐิ สเทวมานูมาศวโรโลกั วุณณ เตชสา
จ ยศสา ถกนุชชา จ, นิชศัศย์ มหาราช โพธิสกลโต' นุตตว สมนุภัสโพธิ-
ภัสโลกสุยเต ||

อธิ หิ กัณฐิ มเหศวโร เทวปิตุระ สรวุธิ์ สุชชิตวสกาภิโกฏเทวปิตุระ-
วุโพธิสกลโตสุย มหตปุชชิตสกลนั กุณฐิภา โพธิสกลโต ตตคววยากรณ
วยาถกตย ปุณรปุต สวกัณฐิ ปรวิชชิต ||

ขนบปริวรรต สप्तมะ

คเวรทมนุชเช —

๑๖. ชาดสฺย ตสฺย คุณสาครสาครสฺย
ชณาตฺวา สุเวศฺวรมวฺว พฺรเวเต อุกฺวระ |
ยสฺยา สุทฺถุถกฺขวโร พหุถุโปถฺถยา
หนฺเตถ ตํ วฺรชเม ปุชฺชิตํ มานนฺทฺรณ ॥
๑๗. ปวีปฺรูถทฺวารทศสทฺสฺว มรฺทฺวิสุทฺธา
มถิวคฺนจฺจาสมถํกฺกุต อธิววนฺตะ |
กปถทฺหุขํ ปฺรูวํ สมเปตฺย สํขฺร
ทฺวาริ สฺถิตา นวโรคะ สฺวณฺนพฺพจฺจาธ ॥
๑๘. เต ทฺวารปถมวาทนํ สฺมโนชฺธโรหณะ
ปฺรูตเวทธสฺว นฺถุปลเต ภวานํ ปฺรูวิสฺสฺย |
เทวาริโก วจนํ สฺวทฺว คฺฤทํ ปฺรูวินฺถุ
ปฺรูทฺวะ กฺฤตฺตาณฺชธปฺปฺโย นฺถุปลํ พภานธ ॥
๑๙. ชย เทว นิคฺขมณฺนปฺลาถย ทฺวารณาชฺช
ทฺวาร สฺถิตา วิปฺรูปฺรูถเขวิศฺทฺธกาธะ |
มถิวคฺนจฺจาสุวิภูมิต อธิววนฺตะ
ปวีปฺรูถเจนฺทฺวารททา ศศินฺนวมถาธะ ॥
๒๐. ฉาธํ น เตม นฺถุปลเต กฺวจิทฺทปฺรยปฺสฺยน
ศพฺทํ น โจว จโรถคฺฤทฺทปฺเปธ สฺถุโถณฺมิ |
น จ เมทํ วิจโรโต วชฺศคฺฤทฺทปฺนฺติ
คฺฤทฺทํ น ชานฺติ จ ชนธะ สมฺทํกฺกนฺตํ ไว ॥

ขมขั้ววรรณะ สัปตมะ

๘๑. กายปรุภา สุวิปล่า จ วิภาติ เตมา
วาจา มโนชอุช ขณ นาสติ ห มานุมาตนาญ ।
กมภูวศุดกมุชสุศิตา จ สุธากวา จ
ศงกา หิ เม สุรอกถา น หิ เต มนุชยะ ॥
๘๒. วรปุณปมาลช อเนแลปนเปฏฐทานา
ป่าน์ กุฏหิควน อุกุณมิหุ เกธวณ ।
นิะสัศขั นุฎปติ ทุหญู กุมารเมเต
เทวธเทว มรตาศศ ปุชานเวธม ॥
๘๓. ราชา นิสามช วอนิ ปรมิ อุกุโฐ
หจดา ภณาทิ ปุริวิสนุต กุฏหิ กวษุตตะ ।
น หิ มานุมาต อิมมัททศ กุฏหิ กาจ
ชธ ภานเส จ กุณ เณ ชดา จ อิริยา ॥
๘๔. เทวาริณะ กุฎคปุฏฐ มรโตควมาท
ปุริวิหิ กวษุต อณุชณาคู มราชิเปน ।
เต หุฎหุฎคหุณมนโส วรมาลชหศธา
เกหิ ปุริวิญญ นุฎปเคธมวราชิ วา ॥
๘๕. หุฎหุฎวา จ ต่า สุรวรา ปุริวิสนุต เกหิ
ปุริคชุตติโต นุฎปคิธชติ สปุริคชุตติ ।
สวัชชชชุตติ อิม อาสน วคณปาทา
อศวา นิหัทธ กวณนุณนุชชุตติ หุฎหุฎวา ॥

ขมมปรีวรุตะ สปกตะ

๔๖. เต มานทวปวิคตา สฤติธ อสเนมุ
ขสฺยวรุติ ธากค อิทา นฤปเต ศฤตฺตมุว ।
ปฺตรสฺสวาคปฺฤตฺตปฺนฺยวีสุทฺธกาโย
ชาตะ สฺซุชาคจวเน วช ทฺวมุญฺญกามาเช ॥

๔๗. อสฺโม วิชฺชุน วรรตกฺขณตฺถกฺขณชฺชเย
เขมฺมา ตถา ภวติ ยะ กติ ชะ ปฺรโยกะ ।
ตตฺตฺสาธ ปฺรเวถิวว ปฺรชทสฺว เขทฺติ
ปฺสฺชยาม สกฺขณตฺตวิจฺจววิภูนิตฺตาทฺตมฺ ॥

๔๘. ส สฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปฺรวิจฺจโต นฤปติช ปฺรทฺตมฺโถ
กฤทฺทช กุมารมสฺม ชฺชวตนาจฺจวณฺนุ ।
อฺปนํมยฺน สฺรววรา สฺวตมฺพชฺชทา
ทฺวารวตฺต นมฺกมฺมค กมฺปค สฺวิสทสฺสวช ๐

๔๙. ทฺตมฺโถวว เต สฺรววรา กฺรุม มาชกสฺย
ตมฺวรา นชฺชา วิมตฺปฺตรววิทฺทชเตชา ।
เต อฺตฺตติตา ตฺวริต วิปฺลตมฺพชฺชทา
มฺวฺรฺรนาทวิทฺททฺท ทฺวรา วิมตฺปฺรทฺชช ๐

๕๐. ยถ สกฺขณตฺตา ยถ จ ทฺวหิต สกฺขณิตฺตา
ยถ ปฺนฺยชเตชฺช สฺวิ มฺวฺรช วิโลกิตฺต จ ।
ยถ อฺริช เนตฺร วิมตฺปฺรทฺท อฺวฺรณโกทฺสา
นิสฺสฺสชฺช สฺปฺฤตฺตติ โทช วิชฺชชช มํวรม ๐

ชุมนุมปวิวรรตะ สປคณะ

๘๑. เต คี สตุณฺติ กุณฺนุช ชถารุทหุสี
ชฺชชช กุณฺนํ วิคคเกุสคโมนุทสุข |
สฺจเณ สตุทวตนสุข หิ ปฺรารุทภาโว
ชาติชวามรณเกุสพณฺชชสุข ॥
๘๒. อาทปฺเต สรวทฺวิทฺวิ ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
สํกฺกปฺรทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
ทฺวิ ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
อมุทฺโตทฺทณ ปฺรศเมทฺวิทฺวิ ฤคฺสคปฺนุ ๑
๘๓. ทฺวิ โมทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
กฺกนฺนํ ปฺรณฺนํ ฤคฺสคปฺนุ ๑
๘๔. ฤคฺสคปฺนุ กุทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
กฺกนฺนํ ปฺรณฺนํ ฤคฺสคปฺนุ ๑
ทฺวิ ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
สํกฺกปฺรทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
๘๕. ฤคฺสคปฺนุ กุทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
กฺกนฺนํ ปฺรณฺนํ ฤคฺสคปฺนุ ๑
ทฺวิ ทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ
สํกฺกปฺรทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิทฺวิ

ขนมปวีรวุฒะ สปุคมะ

๘๖. ตภา สุตพฐ วิปฺลา มฺรฺมานุมาณเ
ขโฏฏทฺภวาทฺ หนฺต อีเหฏทฺสี สฺยฺชสฺตฺตฺว |
ปฺถิตา อปายปถ สฺมิต มฺวตฺตฺปถานี
เกณฺขนฺติ สฺตฺตฺวตฺตเนน วิโพธเกณ ॥

๘๗. วรฺมิตฺว ทิวขฺกฺสุมา กปฺถาทฺทฺวเข' สฺมิน
ภฺตฺตฺว ปฺรฺวทฺทฺมฺน สฺตฺตฺว ๗ เททฺวเนน |
พฺทฺช สฺพฺทฺช อิตฺติ วาทฺทฺมฺนทฺวขฺนฺต
ปฺรฺวทฺทฺนตฺเต เต สฺวคณา กคเน สฺตฺตฺต ๗ อิตฺติ ॥
อิตฺติ สฺวตฺตฺตฺตฺว สฺตฺตฺว ขนฺมปวีรวุฒิ นาม สฺปุคโม' ชฺยฺชช ๗ ॥

เทวฤโธปขนปวิวโรโต' นฏมะ

สม । ตูรขานิ จ ปุรวาทขนุติ สม । อิติ หิ ราชา สุโรโธทโน มหตา ราชวู-
-เหน มหตา ราชวูหุชยา มหตา ราชานุภาวณ กุมาริ कुठुहिक्वा เทวकुठि ปุर्वิสติ
สม । สมเนนตวปุठिनुจาปัดศจ โโพธิสตุเควณ ทถมิถศจวณโธะ กุณนคตสตุคสมินิ
เทวकुเถ อถ ตา อเจคโนษ เทวปุठิมะ । ตथยถา— สิวสกุณทนารรายถถเกวเจจนุหุ-
-สุวขไวศววณศกฺวหุหุมโลกปถลปฏกุกุชะ ปุठิมะ— สววระ เสวกุชะ เสวกุชะ
สตุณนโภษ วุชुकถาย โโพธิสตุคฺวสุช- กุณนคตโธวณปคनुติ สม । ตตุร เทวณนุช-
-ศคสทสวราณี ทิหทกรกถิตถาปุมุชะ ปุठिनुเวจิตศคสทสวราณี ปุठามุชณ । โฉถวิ-
-เกณปถณี จากรมุช । สววิ จ กบิลวสตุทนทนทริ นชววิการิ ปุठากุมปิตุม ।
ทิวขานิ จ กุสมานิ ปุठาวรณุ । ตูรยศคสทสวราณี จาณภูฏิกานิ ปุठเนทุ ।
เขมา จ เทวานา คาชะ ปุठิมะ, เต สวเว สวสววปุมุปาทุสุมมา กถา อภานต—

- ๑. โน เมว กวิราช ปุठวไว ชาคู นม สวหมป
 โน วา สาคว นนกรเชนโธ ชาคู นม โถมูปเท ।
 จนุหุรทิตุช ปุठิกว ปุठกรว ชโทยศเก โน นม
 ปุठจณปฏยภูโลกิโต कुठจระ กสมานุนเม เทวเต ॥
- ๒. ยหุตุ สวหมป โถมูปเท จ สลธิ ชโทยศถา วา ภเวตุ
 เอวิ จ ตูริสทสว เทวณุชชา เข เลจิ นานาสุठิระ ।
 เมวสากจณหุสุวขสภูกุโส โถเก สวขินุคตโม
 ย โถโก หุชกิวณหุช ถาก ถกเต สววติ ตถา นิรวูฏิตุมิ ॥

อสมินิ ชตุ ปุมุวิกุมไว โโพธิสตุเควณ มหาสตุเควณ เทวकुเถ ปุठเวศ
สัททศุชมานเน หุวาคุสคทา เทวปุठุรศคสทสวราณนุคตวณำ สมุชกุสโโพธา จิตตา-
-นุชคูปุชุนเต । อชั วิกุมไว เทคฺวชั ปุठุชโย เขโนแปกมโก โโพธิสตุคฺว
-ภาติ สม เทวकुณุปนเขมาน อิติ ॥

อิติ สฺวถิตฺวิสฺตเว เทวฤโธปขนปวิวโรโต นาม อมฺฤโม' ชุยาชะ ॥

อาการปรัวโต นวมะ

ภูวน, ตานี โภธิสตุควสุย กาย อพชฺชนเต สุม | ตานี สมมนฺตราพทฺธานิ
โภธิสตุควสุย กายปฺรภษา ชีหฺมํกฺฤตฺตานุชฺฌวนุ, น ภาสฺนเต สุม, น ตปฺนฺติ
สุม, น วิโรจฺนเต สุม | ตทฺยถาปํ นาม ชามฺพุทฺทสุย สุวฺรณฺสุย ปฺรโต
มสฺสปีนฺเตฯ อุปนิทฺมปฺโต น ภาสฺติ น ตปฺติ น วิโรจฺเต, เอเวเว ตานฺยาภรณานิ
โภธิสตุควสุย กายปฺรภษาสุปฺถุณฺณานิ น ภาสฺนเต น ตปฺนฺติ น วิโรจฺนเต
สุม | เอวํ ยฯ อากฺรณวิภฺกฺติวิโภธิสตุควสุย กาย อพชฺชนเต สุม, สฯ
สฯ ชีหฺมํภวฺติ สุม ตทฺยถาปํ นาม มสฺสปีนฺเตฯ ॥

คฺจฺร วมฺถา นโมทฺธานนเววตา สฯ เอทฺวิภฺกฺมาตฺมกาวนภิสํหฺรสุย ปฺรตฺเต
สฺถิตฺวา วาชาเน สฺสุทฺโธหนํ คํ จ มหฺนตํ ศาสุยคณฺเฑ คธาภิรภิกฺษานเต สุม—

๑. สฺวเวชฺชํ ทฺวิสทฺสฺว เมถินํ สมนฺครนิกฺมา
 ปฺรูณา กายจฺนสํจิตฺตา ภเวตุ สฺสุจฺจ วมฺถา |
 เอกา กากฺกนิ ชามฺพุทฺทญฺเจเนน ภวฺติ อุปฺพทา
 นา ภาสี อีคฺระ ส กายจฺน ปฺรภสฺสวโรหิตะ ॥
๒. ชามฺพุทฺทญฺเจเนนสันนิภา ปฺนฺรภเวตุ ชฺจว อธิ มํ
 โรเม อาก ปฺรฺมุกฺต นายเก ทฺวิสฺวิภฺเว |
 นา ภาสี น ตปํ น โสภเต น จ ปฺรภวฺติ
 อากาย สฺสุคตฺสุย กายิ โน ภวฺติ ยถ มสฺสี ॥
๓. เสว เตเชน อชฺชํ สฺวถฺกฺฤโต कुณฺเสคภฺวโต
 โน ตสฺยาภรณา วิโรวิหฺมฺ สฺสวณฺถาปฺหะ |
 จนฺหฺรสุยปฺรภาสฺจ โชชฺติมา ตถ มณฺชฺวณฺนระ
 ศกฺรพฺรหฺมปฺรภาน ภาสเต ปฺรตฺเต สฺวิจฺนเน ॥

อาการปรัวรุโต นวมะ

๔. ขสุชา ลกฺขณิ กายุ จิตฺตึชเช ปุริมสุภฺหโลเช
ก็ ตสุชาภวณเภวิคฺวาโรเช ปรักฺกตฺทวโรเช ।
อปเนตา ภวณา ม เหชตา อปุช พุชกวี
นาชัย กุฏฺตฺติมภฺษณาวุฏฺก ปรมมตฺกระ ॥

๕. เจฏฺสุชาภวณานิ เทณิเม-สุจฺจึ วิมลา
สหชาโต ช สุภฺษิ ฉนฺนุทโก นุฏฺปตฺกุกฺกุเส ।
คฺมุฏฺทา สากฺขิ วิสมิตฺตาสุจ อภวณปุรมมตฺตมโนโส
วฺฤทฺทึชเช สรณฺยฺกฺกตฺนเนทฺสุช จิตฺตฺตมา กวฺมุขตฺติ วิปฺลลา ॥

อิตฺตฺตฺกฺกฺวา สฺวา เทวตา โพรชิตฺตฺตฺตฺวึ ทิวฺชเช ปุณฺโปปรัภชวักฺกึช คโตว-
วานุตรธาตุ ॥

อิติ สุวตฺตติคฺวีสฺสเร อารณฺยปรัวรุโต นาม นวโม'ชฺษาชเช ॥

ฉบบัศสาธานัศพรคณปรัวรุโศทศคณ

นารุปปรัชฎาสฬหะ | ปกาเร ปรมารุศฬหะ | ผลกาเร ผลปรัวปรัศากุฬาสฬหะ |
กุรึยาสฬหะ | พกาเร พนุณนโศกุฬหะ | ลกาเร ลวรัวฬหะ |
มกาเร มทมาโนปศมณฬหะ | ยกาเร ยถาวรุศรุมปรัศเวธฬหะ |
รกาเร รคยรคปรัมารุศฬหะ | ลกาเร ลถาถณฬหะ | วกาเร
วรายณฬหะ | สกาเร สมถวรัศยนาฬหะ | นกาเร นทาทคณนัศรทถา
ภัศยชฎานาวาปรัศฬหะ | สกาเร สวรัชฎณนาภัศโศนฬหะ | หกาเร
ทถถศวรัศฬหะ | กุฬกาเร ปรัศรัศยมาเน กุณถปรัศนุศากัถาปรัศวรัศรุม
ฬหะโศ นัศจวธึ สุม |

อธึ นัศ ภัศนุศศคณัศ ทวรัศคณัศ มาศคคณัศ วาจยคณัศ โศธึศคคณัศ—
นุศกาเรโนว ปรัศนุศานุศศัศยชยานัศ รุศมณศศคคณัศสฬหะวณัศ นัศจวณัศ สุม ||

คทานุศปรัวเวณัศ โศธึศคคณัศวณัศ ลัศปรัศคณัศศคณัศคณัศ ทวรัศคณัศทวรัศคณัศสฬหะวณัศ
ปรัศปรัศคณัศนุศกณัศ | อณุศคคณัศวณัศ สุมชคคณัศโศธึศคณัศ จัศคคณัศนุศคคณัศปรัศคณัศ
ทวรัศคณัศสฬหะวณัศ | อธึศคคณัศวณัศ นุศรัศคคณัศวณัศ ยจธึศคคณัศวณัศ ' นัศ โศธึศคคณัศวณัศ
ลัศปรัศคณัศนุศคคณัศจธึศคคณัศ สุม ||

อธึศคคณัศวณัศ ลัศปรัศคณัศนุศคคณัศนุศจธึศคคณัศวณัศ นาม ทศนุศ ' สุมชคคณัศ ||

. กุณิศุขรามาปริวรรต เอกาทศะ

ตตะ สว วณเทวตา คานุกุณินุ กาลชยา ปุรตฺยภาณตุ ।

๔. ขา สุวี วัศฺรวณเ จ วั นวิสเต ขา วา สหเสวฺรณฺณ
โลกานา ปรีปาลณฺมุ จตุมุ ขา จาสฺวเรณฺทฺรสุวียา ।

พฺรหฺเม ขา จ สหปเต นวิสเต กุณฺณเ จ ขา จ สุวียา
สา สุวี ปฺราปฺย อิมิ หิ สาถฺยคณฺธิ โนไปติ กัจจิกถาณ ॥

อก ขตุ เต ฤษฺยสฺสฺสฺยา เทวตาชา วณฺมุปฺสุรตฺย ธวณฺเต ปุริณ-
จนเต । เต ปฺสุยฺนติ สฺม โฟธิสฺตฺตฺวิ ฤษฺยณฺตนาณิฤษฺยมนน กานน
เตโฆราสีมิว ชฺวณฺตฺมุ । เต โฟธิสฺตฺตฺวมฺปฺนฤษฺย คาถาภริกฺคฺมุฏฺฐะ । คโฑวค
อาห—

๕. โลก เกตุหาคฺนสํคปเต ปฺราทฺรภูโต หุขิ หุหะ ।
อฺยํ ตํ ปฺราปฺสุยเต ธฺวมิ ชฺชชกฺทฺ หุลาทฺธิมุขติ ॥

อปโร ’ ปฺยาห—

๖. อชฺวนคิมิเว โลก ปฺราทฺรภูตฺส ปฺรทฺปเก ।
อฺยํ ตํ ปฺราปฺสุยเต ธฺวมิ ชฺชชกฺทฺสาธิมุขติ ॥

อปโร ’ ปฺยาห—

๗. โสภสาควกานฺตเว ยานเสวฺมจฺมุปฺสฺติคฺมุ ।
อฺยํ ตํ ปฺราปฺสุยเต ธฺวมิ ชฺชชกฺทฺวาริมุขติ ॥

อปโร ’ ปฺยาห—

๘. เกตุสพฺนธนพฺรธาณา ปฺราทฺรภูตฺส ปฺรโมจกะ ।
อฺยํ ตํ ปฺราปฺสุยเต ธฺวมิ ชฺชชกฺทฺโมจิมุขติ ॥

อปโร ’ ปฺยาห—

- ๘. ชรววชกัถิณญาณำ ปุราทุภูโต กิณคววะ ।
 อัม คัม ปุราปุสยเต ชรัม ชัตติมฤคยปุระโมจกมุ ॥

อด ชตุ เต ฤษโย โภธิสศุความาภิวคธาภิวภิสศุควา ตรีปุระกฤษีณิฤคย
 วิชาสา ปุระวานเตชะ । วาชาเม สุกุโธโธโน โภธิสศุควาปศุขณ โภธิสศุควาน
 วินา น รวตเต สุม । โส' วัจตุ । กุมาระ กว คตะ ? โนนี ปศุขามิตี ! ตตุ
 มาเชนกาโย นิธวโต' กุตุ กุมาริ ปุระกวมณะ । คโค' นุชตม อมาโคช
 โภธิสศุควิ ปศุขติ สุม ชมพุจลาชาชา ปุระกวมินณณิ ชุชานนุคมุ । สรววฤกษานำ
 จ คสมินุ สมเช ฉาชา ปวีวฤคตาภุค । ชมพุจลาชา จ โภธิสศุควสช
 กาย น วิชาติ สุม । ส ตี ฤกษภูวา อาศุชวปุระปัสตุนนุ อุกว อาคตมณะ
 ปุระกัตะ ปุระเสวมนศุชชตะ ศัชวี ศัชวี ตวรมานวโป วาชาเน สุกุโธทนมปัส-
 กวมุช คธาภาชานชชกามค—

- ๑๐. ปศุช เทว กุมาริ' ยี ชมพุจลาชาทิ ชุชานนุค ।
 ยลา สโกฏ' ตว พุทมา สุวีชา เตเชน โสภเต ॥
- ๑๑. ชสช วฤกษสช ฉาชาชา นินณโธ วรรกษณะ ।
 โสนี น ชเต ฉาชา ชุชานนุค ปุระโมคตมมุ ॥

อด วาชา สุกุโธโธโน เชน ส ชมพุจลาชสเสโนปัสตุนนุค । โส'
 ฤกษภูโภธิสศุควิ สุวีชา เตชสา จ ชวตมมุ । ฤกษภูวา โจนำ คธาณภษค —

- ๑๒. ฤคาสโน วา ถิมูรชุนิ สัสติตะ ศัชวี นกมตวคณานุจันณะ ।
 เวปนุติ คธาณณิ มี ปศุชโค อัม ชุชานนุค เตโช นุ ปุระปอกุปมุ ॥
 ส โภธิสศุควสช ปาทาวกัวินุชชมำ คธาณภษค—

กฤษณิครามปรีวรด เอกาทศะ

๑๐. ขทา จาสิ มุเน ชาโต ขทา ขุขยสิ จาวิจิมนุ |
เอกทวิวี เต นาด ปาเทา วญเท วินายก ||

คตฺว ตฺวิผลวาเทา ทารกาะ สฺพทํ กุวฺนุติ สฺม | คานมาคฺษา เอวมาหุะ—
มา สฺพทํ มา สฺพทํ การุญฺญเอติ | เต 'ไวจญ | กิเมคทิติ | อมาคฺษา อาหุะ—

๑๑. วุขาวฤคฺเต คินิรณฺสุช มลฺเจเน 'ปี
ไวขมาเก สฺกาวรคฺกมฺพารคฺชารมฺ |
ขุขยมนฺติ กวินิจติ นเวนทฺมปฺคฺวิ
สิทฺธารมฺติ น ขเท 'โสว วฤคฺกมฺดาธา ||

คเควทฺมฺชฺยเต—

๑๕. กุรมฺเม วสฺนติ สฺมทาเทค เชนฺธิมเส
สํปฺนํเต กฺสมปฺคฺตวสฺปฺวกรฺเณ |
โกวฺรณฺจามขุสฺสวสฺสวกรฺสํปฺรณฺญ
กฺษมฺชฺ สวคฺยสฺตา อกฺนินฺทฺรมฺนติ ||

๑๖. กนฺโท 'กฺษวฺจ ปรีวริคฺ ทเวเกกฺษ
หนฺตา กุมาร วนิ คจฺลม โถจนารมฺติ |
ที เต คฺฤเห นิสฺโต ที ขตา ทฺวิขฺสุช
หนฺต วุขาม วช โจอหนนาริสาํมฺ ||

๑๗. มคฺษาหนฺกาดสฺมเข สฺวิศฺกุสฺสคฺคฺวะ
ปฺญจาศฺไตะ ปรีวฤคฺไตะ สห เจฏฺเภาะ |
น จ มาคฺ โนว จ ปิตะ ปฺริคฺเวทฺธิคฺวา
โส 'พฺทชฺ นินฺทฺรมฺติ คจฺฉติ กุณฺนาคฺเควมนฺ ||

กฤติกรรมปวิวรรค เอกาทศะ

๒๐๐. เต วิสมิตา ทสนชา กวียน มูรจฺนิ
ปฺรณเตา กุตฺตาณฺชติปฺญา นิปตฺนุ กฺวเมหฺม |
สาโธ สุชาต สฺมุจฺจํ กฺวณา ชกฺสุย
สํหฺริ วิพฺพุทฺธ อมฺฤเต วินยสฺว สคฺคฺวานุ ||
๒๐๑. ปวิวุตฺต สฺวฺย น ชหิ สฺสคฺคฺสุย ฉายา
โธลมฺพเต ทฺวฺมวริ ชต ปฺรทฺมปคฺคฺรฺม |
เทวา สหสฺร พหฺวะ สฺสิต อญฺชลฺลิกิ
วณฺหนฺติ คฺสุย จวเณ กุตฺตนิศฺยชฺสุย ||
๒๐๒. สฺกุโธทฺทสฺย สฺวคฺคฺกุเห ปวิมารุคฺคฺมาณะ
สํปฺพุจฺจเต กฺว นุ คคฺช ส หิ เม กุมาระ |
มาคฺคฺจฺจฺวาสา อวจิ มารุคฺค ใน ธกามิ
สํปฺพุจฺจเต นรปเต กฺว คคฺช กุมาระ ||
๒๐๓. สฺกุโธทฺทสฺสฺววิคฺคฺ ปฺพุจฺจติ กายฺจฺจกฺกิ
เทวาริถิ คตฺถิ จานฺตฺทวริ สมนฺตฺต |
ทฺจฺจฺจฺจ กุมาร มม เกนจิ นิหฺกฺวมนฺโต
สฺจฺจเต ววปคฺคฺ เทว กุตฺตนาณคฺความนุ ||
๒๐๔. โส สํหฺรเมว คฺววิติ สห ศากิเยภิ
นิหฺกฺวามนฺตฺต ปฺเรกฺกฺมิ กฤติกรรมกิริ ปฺรวินฺญฺม |
ชต สฺวฺยโกณฺนินฺชฺคานิ สมนฺตฺคานิ
คต ปฺเรกฺกฺมเต หิตกฺริ สฺวิธา ชฺวณฺตฺม ||

กฤษิครามปวิรวุฒ เอกาทศะ

๒๘. มุกุฎิ จ ขงค คต ปาทุก โฉริชิตวา
กุกุฎวา ทศางกุฎิ สิริเว อภิวนทิตะ คม |
สาธุ สุกตวจนา ฤษโย มหาตมา
วษกุต กุมาร อภินิมุกุมิ โพรเทโตะ ॥
๒๙. ปวิปฺรูณ ทวาทศศตา สุปฺรสนนทวาวะ
ปญจาศตา อปฺลคตา ยถ สวภิชยานาม |
ทฤมฏวา จ ฤทธิ สุกเต สุตสาครสฺย
สมุโพธิจิตฺตุ ขนบิ ทฤตอาศเขน ॥
๓๐. โส กมฺปยิตฺว คุริสทฺสว อสมณฺภมิ
สมุฏฺตุ สุปฺรขานู ปฺริคพิทฺฐิ คตะ สมนนธ |
พรหมสฺวระ บคตมาถปเต ทฺยคฺมานู
อุคฺสฤชฺช สวค กฤษิครามภโต กวณ ॥
๓๑. ยทิ สฺวรวถการุญ อหฺ สฺวรวถ ปฺรววรมฺยเมษ
ยทิ วสฺตฺวการุญ อหฺเมว ปฺรวทาสฺย วสฺตฺวานู |
อถ ธานุชการุญ อหฺเมว ปฺรววรมฺยเมษ
สมฺยกฺปฺรยฺกต ภว สฺววชเค นเรนทร ॥
๓๒. อนุสาสยิตฺว บิคฺวิ ขนปวิวิทฺยว
คสมินฺน กุณเณ ปฺรวววิ ปฺน โส ปฺรวเวกฺษิ |
อนฺววตฺมาน ชคตะ สฺถิตฺเตต ปฺรวสฺมิ
โนมฺกวมฺยชฺคฺกมฺนสธ สฺวสฺทฺฐสฺตฺตวระ ॥ อิติ ॥
อิติ สฺวตีถิตฺวิสฺสเว กฤษิครามปวิรวุฒ นาม เอกาทศ' ฐยชระ ॥

ลิลีปล้ำพรสนปวิรุโธ หุวาทะ ๑

อิตี ทิ ภิกษุวะ สัตถุเท กุมาเว ราชสา สุทโธทโน' ปวณ สมนเนน สาทุกคณเณ
 สารุธิ สัสตถากเว นินนโธ ' กุตุ | ศคว เต มหุลลคมมุลลกาห สาทุกา
 ราชานํ สุทโธทนมวมาหะ - อคฺขลฺล เถไว ชาเยาตุ | ออํ สรวารุโธสาทุกุมารโ
 ไนมิตฺติโกวพฺพหุมนโธหะ กุตฺตนิสฺสงฺขโยสฺสงฺ เถไววชฺชกฺขโยสัวํ นวิทฺธิฎฺฐิ ยทิ
 กุมารโ ' ภินิหฺมฺกฺกวมฺมิขฺติ, ตถากโธ ภวิมฺมิขฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นากินิหฺมฺกฺกวมฺมิขฺติ | ราช ภวิมฺมิขฺติ จกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สปรฺต
 หสฺส
 สปรฺต
 มวาทกานามุ | ส อิมํ ปุทฺธวิมฺมณฺณชฺชกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สห อวฺเวเนเต | ตสฺสมฺมานิเวสํ กุมารสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สห สฺส
 รติ เวทฺส
 ภวิมฺมิขฺติ | มานิตาสฺสงฺ ภวิมฺมิขฺติ ' นวทฺทาสฺสงฺ สรวโลกฺกฺกฺก
 ราชเก ๑

ตโต ราชสา สุทโธทโน เอมมาท - ยเทยวํ เตน ทิ วุชฺชวโลกยต กตมา
 กนฺนุชา กุมารสฺส

ศคว ปณฺณมาทฺต
 สฺส
 สฺส

ราช ปุอาท - หุวาทะ กุมาระ | ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปุทฺธิเวทฺทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กตมา เต กนฺนุชา โรจต อิตฺติ |

ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สรวเว สันปฺตฺตฺต กุมารสฺสฺสฺสฺส
 ปุทฺธิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 คานุ กุมาร อวฺวาท - สปรฺตฺต
 ทิวเส ปุทฺธิตฺตฺตฺต
 สฺสฺสฺสฺสฺสฺส

ตโต โทธิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

คิลานุปัสนนปริวารโค ทวารตะ

- ๑. วิทิต มม อนนุค กามโทษาะ
 สรณสไววสโศกทุชะมมูถะ |
 กยกร วิมปคุรสันนิกาสะ
 ชวลนนิภา อสิธวรคุดชรูปะ ॥
- ๒. กามกุนธิ น เม'สุติ ฉนุทวโก
 น จ อหุ โศภมิ อสิศุริการมเชย |
 ชนุญ อหุ นน วเสช ตุมถ
 ชุยานสมาธิสุเชน สำนตจิตตะ ॥ อิติ ॥
 ส ปุณรบี มัมมิโสปายเกาศลยมามังกุกุคช สตตุวปริปากมเวกษณาโต
 มหากรณฺดา สันชชช คสฺยา เวลาชามมฺมา คากามภวต --
- ๓. สักกฺวณฺธิ ปุญฺกิ ปทุมานิ วิวุกทฺธิมฺนฺติ
 อากฺวณฺธ ราช นรมฺมชฺชิ ลภาคิ ปุชามุ |
 ยท โพธิสฺสคฺคฺว ปวิรวรพถฺถิ ลภนฺเต
 ตท สตตุวโกฏฺฐินยฺคตานุมนฺตเต วิเนนฺติ ॥
- ๔. เข จาปี ปุวฺวถ อภฺทวิฑู โพธิสฺสคฺคฺวระ
 สวฺเวภี ภวฺช สฺสท กฺวฺสิตฺติ อสิศุริการะ |
 น จ วรกรกฺต น จ ชุยานสุเชภี ภูวณฺฎะ
 หนฺตานุสฺกฺกฺชชิ อหฺปิ กุณฺเดมุ เตมานุ ॥
- ๕. น จ ปุวฺวากฺกฺตฺตา มม วชฺชิ ออนุกฺตฺตา ยท สุยท
 ชสุยท น อิมฺมชฺชิ กุณฺเด สท สคฺคฺวาทุชฺช |
 ยท จินฺตฺติ มหุชฺชมภีวชฺชเต ปุวฺวมคฺคา
 วุเปณ ชนฺมกฺกฺลโกคฺคฺวคฺชา สฺสุทฺธา ॥

คิลปลักรุคนปวิรวโรโต ทวารวตะ

๖. โส ภาตเสช ติจितะ คุณอรุดชุกตา
ชา กนุช อัทุศ ภาเว มม ต้า วรรณา ।
น มมารุตุ ปุวาทุคชเนน อสัฎุเตน
ชสุชา คุณา กถขมี มม ต้า วรรณา ॥
๗. ชา วูปเขवनววา น จ วูปมิตตา
มาตา สุวสา ว ยถ วรรตักิ โมครุจิตตา ।
คุยาเก วรรต คุวมณเพราหุณนทานเสถ
ต้า ตาทุศ้า มม วัธู ววชสูว ตาต ॥
๘. ชสุชา น มานุ น จิตโต น จ โทณมสัติ
น จ ศาชูป อรุณช น จ มาช น อชชุกรุณญา ।
สุวปุนานุตเว ธี ปุเวเน น ปเว ภัวรุตา
คุณญา สุวเกน ปคินา ชชเค ปุรัมตุตา ๓
๙. น จ คุรวิตา น ธี จ อรุชค น ปุวคตถา
นิรุมาน มานวิคตาธี จ เจฎฐิตา ।
น จ ปานกฤทฐ น วเสนุ น สพุทคนเช
นิวิโลกภิชชวิคตา สุวชเนน คุณญา ॥
๑๐. สเคช สุติตา น ธี จ จญจถ ไนว ภูวานุตา
น จ อรุชโตนุนตสุติตา ทิวีสตุรณนา ।
น จ ฤตุณญิมจุคตวตา สท ฐรมชุกตา
ภาเชน วาจ มนสา สท คุรุชภาวา ॥

อด วาหุณะ สุทโธทโนไสยคทกวคฺ— ทวาสาหะ กุมาระ สุภาหิมุกตสุจ
ปฺรายนธ จ มาคตคุวโม ' สวิทฺยमानคฺโธ ' ปิ กุณณามาคุมินิ ปฺรชานเเต |
ขณฺวหมโสภกภาณฺเจกานิ การเขยฺม, ขานิ กุมาระ สฺวทวาทิกาโภย ' นฺปุรยจฺเจตฺ |
คฺตฺร ขยฺยํ ทวาทิกายํ กุมารสฺย จกฺนฺวรณินเวศฺยติ, ตํ กุมารสฺย วยฺยิมฺหามิตฺติ ॥

อด ชลฺ วาหุ สุทโธทโน ' โสภกภาณฺเจกานิ การยติ สฺม สฺวรณฺเมขานิ
วฺรูณฺยขานิ นานาวตฺนฺเมขานิ | การยิตฺวา จ กปฺยิตฺวา สฺตฺนินิ มหานคฺเว เจณฺญาโชนเณ
การขานาส— สปฺตเม ทิวเส กุมาริ ทวฺสนํ ทาสฺยติ, อโสภกภาณฺเจกานิ จ
ทวาทิกาโภย วิศฺวราณเษนฺยติ | คฺตฺร สฺวทวาทิกานิ สฺสฺยจฺจกฺนฺว สนิปิตฺตวฺยมิติ ॥

อิตฺติ หิ ภิกฺขุวะ สปฺตเม ทิวเส โทษิตฺตฺวอะ สฺสฺยจฺจกฺนฺว
ภทฺวาสน เณ นฺยสํคฺค | วาหุ สุทโธทโน ' ทฺวสฺยปฺรณํ สฺตฺนาเปติ สฺม—
ขยฺยํ ทวาทิกายํ กุมารสฺย จกฺนฺว สนิเวศฺย, ตํ นฺนํวโรจยฺยมิติ ॥

อิตฺติ หิ ภิกฺขุโว ขวานฺนฺยะ กปฺยิตฺวา สฺตฺนินิ มหานคฺเว ทวาทิสฺตฺวา สฺวรา เชน
สฺสฺยจฺจกฺนฺว เชน จ โทษิตฺตฺวสฺเตโนปสํกฺรณฺน | โทษิตฺตฺวสฺย ทวฺสนาย
อโสภกภาณฺเจกานิ จ ปฺรติภุทฺทคฺม ॥

อิตฺติ หิ ภิกฺขุโว โทษิตฺตฺวโจว ขลาคคฺลยฺสฺตฺนาโภย ทวาทิกาโภย ' โสภกภาณ-
เจกานฺยนฺปุรยจฺเจติ สฺม | ตาสฺย ทวาทิกานิ สกฺนฺวณฺนิตฺติ สฺม โทษิตฺตฺวสฺย หฺวีย
เตชฺสจฺ โสภณฺน | ตว อโสภกภาณฺเจกานิ ภูทฺทิตฺวา สฺยํ สฺยเมว ปฺรทฺรณฺนิตฺติ สฺม ॥

อด ทเวจาปนเณ สาภยสฺย ทฺวิตฺตา โดปํ นาม สาภยคฺนฺยา, สว ทาสฺ-
คณฺเปวิจฺจคฺตา ปฺรสุทฺถคฺตา เชน สฺสฺยจฺจกฺนฺว เชน จ โทษิตฺตฺวสฺเตโนปสํกฺรณฺน |
อุปสํกฺรณฺนิกานเเต ' สฺตฺนา | โทษิตฺตฺวคฺมณินเมฆาภฺยํ นยนาภฺยํ เปฏฺกฺมฆาณา |

โพธิสตุควสุโงนั วุตุตตานตมโสรนัคฺคํ । สฺวคฺควา จ เชน วาชา สฺกุโธทาน-
สฺสเดโนปัสกฺกรามคฺคํ । อุปัสกฺกรโมชฺวมาห—เทว กิมิทํ ทินมนนาเสตุมิชฺซี ?

วาชา อห— อถึ เต กุมาร อนเนน ।

กุมาร อห— เทว สฺววณฺทา ควาททศฺยเมวมาชฺชยาตฺวชฺชํ । ชฺวาคฺคฺควริเป
โพธิสตุโคว วาชาเน สฺกุโธทานํ ปริปฺพุจฺจลลิตํ สฺม ॥

คโค วาชา สฺกุโธทานํ โพธิสตุควาชฺ คํ ปฺรภุตุคฺคิมาโรจชิตํ สฺม । คํ
สฺวคฺควา โพธิสตุคว อห— เทว อสฺสตี ปฺนวิห นคเว กศฺชิจฺชโทย มชฺชา สววุชฺช
สมวระ สฺสิถเปเน สฺสิถปฺนปฺทวสฺสชิตฺตํ ?

คโค วาชา สฺกุโธทานํ ปฺนวิหิตวโท โพธิสตุควเมวมาห— สกฺกชฺช
ปฺนสฺสคฺควิ ปฺนุว สฺสิถปฺนปฺทวสฺสชิตฺตํ ? ส อห— วาเช สกฺกชฺชานิ เทว เตเน ทิ
สํปิตฺตคฺควนฺตา สฺววสฺสคฺคปฺนุชฺชเว, เชนํ ปฺรคฺคเต สฺว สฺสิถปฺนปฺทวสฺสชิตฺตํ ॥

คโค วาชา สฺกุโธทานํ กปฺปิลวสฺสคฺคินิ มหอนคฺควเว ทนฺนญาโชนนฺตา กวาชิต
สฺม— สปฺตเม ทิวเส กุมาระ สฺว สฺสิถปฺนปฺทวสฺสชิตฺตํ । คคฺคว สฺววสฺสคฺคปฺนุชฺช
สํปิตฺตคฺควชฺชํ ॥

คคฺคว สปฺตเม ทิวเส ปฺนุชฺชมาคฺควาเน สวคฺควกุมารคฺคานิ สํปิตฺตคฺควนุช-
กฺควนุ । ทนฺนญาปฺนเนสฺสจ สวคฺควสฺสช ทฺทิตฺวา โคปา นาม สวคฺควกนฺนชฺชา ชฺชปฺตคาก
สฺสคปฺตคากฺคว— โช วา อคฺคว อสฺสชินฺนุคฺคกลาปฺนุทฺทสาถมฺนเกนุ เชนุชฺชิต, คสิสฺสนา
กวิมุขคิตฺตํ ॥

คคฺคว สฺววปฺรโต เทวทคฺคเต กุมาริ เทวาททินนิกรมมิตํ สฺม । เสวคฺคชฺช
หสฺสตี มหปฺนุมาโร โพธิสตุควสฺสชวเรถ นคฺคว ปฺนุเวสฺสชเต สฺม । คคฺคว เทวทคฺคเต
กุมาร อวิมุชฺชวา จ สวคฺควพลมเทว จ มคฺคเต । ส ตํ หสฺสคฺคินาคํ วาเมเน ปาณินา
สฺสคฺควาชา กุตุหิตฺวา ทกฺกมิตฺเตเน ปาณินา จปฺนุชฺชวา เอกปฺนุทวเนโรว หโค กุตุ ॥

ศิลปะทวคนปวิวโร หวาทะ

ตสุขานนตรี สุนทรนนทกุนาโร' ภาณินทรนนติ สุม । โส' ทวากุณิคุตฺ หสฺติ-
 นาคี นกรทวาวะ หตม । ทฤษฏววา จ ปววยปฺฤจฺจตุ เณนยั หค อิติ । ตทว
 มหาวชนถาย อห— เทวทศเคนเนติ । ส อห— อโสภณมิตี เทวทศสุข ।
 ส ตี หสฺตินาคี ลางุเล กุณิคุว นกรทวาวะทปกรนนติ สุม ॥

ตทนนตรี โพิสศุโคว วภาวิโร' ภาณินทรนนติ สุม । อทวากุณิคุพิ-
 สศุคุวสุตฺ หสฺตินี หตม । ทฤษฏววา จ ปววยปฺฤจฺจตุ— เณนยั หค อิติ ।
 อหะ— เทวทศเคนเนติ । อห— อโสภณ เทวทศสุข । เณ ปววยปฺฤจฺจตุ-
 นกรทวาวะทปกรนนติ อิติ । อหะ— สุนทรนนทเนติ । อห— โสภณมิตี
 สุนทรนนทสุข । กิ คุ มหาวชโย' ยี สศุคุวะ । โส' ยี กุณินุณะ สววนตรี
 เทวทศเคน สหฺวีษยัต ॥

ตท กุนาโร วดสุข เอไวกี ปัท กุนาโร ปวสาวย ปาทางุณิคุน ตี
 หสฺตินาคี ลางุเล กุณิคุว สปฺต ปววการานู สปฺต จ ปววชนติกรนนท พทว-
 นกรสุข โกรสมวเคว ปววกุนิปติ สุม । ชตร จ ปววทเศ ส หสฺติ ปติกสฺตสุมินู
 ปววทเศ มหพพิถี สวีฤจฺจตุ ชตรสปฺต หสฺติกรเตชยภิชยเต ॥

ตทว เทวมนนุชะ สศสทสฺรวณิ ทวาทกรภิกถิตปววกุนิเวจิกสศสทสฺรวณิ
 ปววณูณญน । โจถวิเกณปัสจากรนนุ । คคณคคตาศจ เทวปฺฤว อิม กณถ'
 ภาณนต—

- ๑๑. ชด มุคคเคนทวคคินา ปาทางุณิคุนคเคน คเคนนทรุม ।
 สปฺต ปววปววิชา อติกรนนท กุณิคุ พวเว สวปววตุ อัย ทิ ॥
- ๑๒. นิเสศยเมฆ สุมธา มานพเลน สมุจฺจวิคทายานู ।
 สวีวปววตุ พทวธา เอก กุณินุษยติ ปววชุนพเลน ॥

คิลป์หรรคมปวิวรรโต ทวารตะ

อิติ หิ ปญฺเจมาศฺรานิ สาภยกุมารสฺตานิ นควานนฺนิหฺกฺกฺนฺยฺ เชนนฺยฺคฺมฺหะ
ปฺฤตฺติวิปฺวเทโส ชฺคฺรฺ สาภยกุมารวระ คีลฺปิมนุพฺทฺรฺสฺยฺนฺติ สฺมฺ เตโนปสํกรฺมานฺนํ !
ราชาปํ สฺกุโธทโน มหฺลตถมฺหฺลตถาสฺยฺ สาภยว มหฺทาสฺยฺ ชนกาโย เชนนฺสา
ปฺฤตฺติวิปฺวเทสฺสฺเตโนปสํกรฺมานฺนํ ! โโพธฺสฺตฺควฺสฺยฺ จาณฺยฺมฺหํ จ สาภยกุมารวํธํ คีลฺปิ-
วิเศษํ ทฺรมฺภูกฺกฺมาหะ ॥

คฺรฺ อาทิตฺ เอว เย สาภยกุมารว ธิปฺขํ ปฺฤตฺติวิปฺวเทโส โโพธฺสฺตฺควฺน
สวฺรํ ธิปํ วิเศษนฺนฺติ สฺมฺ ! คฺรฺ ไคหฺ สาภยววิหฺวามฺคฺรฺ อจาเรวระ สภกฺมฺ
สฺตฺถมฺปโต 'ภูตฺ— สฺ คฺวํ วฺยวโลถย กถโม 'คฺรฺ กุมารโว ธิปฺชฺชฺธวเน วิหฺมฺยฺเต ชฺทํ วา
เลชฺยฺโต ชฺทํ วา พหฺลธิปํนิรฺวฺยฺนฺเต ! อถ วิหฺวามฺคฺรฺ อจาเรวระ ปฺวคฺยฺโกถ
โโพธฺสฺตฺควฺสฺยฺ ธิปฺชฺชฺธวเน สฺมฺติมนุพฺทฺรฺสฺยฺนฺนํ กถมฺ 'ภวตฺ—

- ๑๘. มานฺนฺยฺโธเถ 'ถ จ เทวโลถ คฺนฺธฺรฺวโลเถ' ปฺยฺสฺเรณฺทฺรฺโลเถ !
ยวณฺติ เกจฺลฺลฺปิ สวฺวโลเถ คฺไคฺรฺม ปารฺจฺคฺคฺ สฺกุธฺสฺตฺควระ ॥
- ๒๐. นามานํ ชฺชํ จ อหํ จ เตมฺหํ ธิปํ ชานาม น จาภฺยวธวณฺนํ !
ชานนฺยฺช ชานนฺติ มานฺนฺยฺจฺนฺโทว อหมนฺคฺรฺ ปฺวคฺยฺกฺมฺ วิเชษฺยฺเต 'ยฺม ॥

สาภยว อาหะ— วิเศษฺยฺคํ ควคฺคฺกุมารโว ธิปฺชฺชฺธวเน ! สํชฺยฺชฺชฺธวเน
กุมารโว วิเศษชฺชฺชฺว วิชฺชฺชฺยฺสฺยฺสฺยฺ ! คฺรฺวฺรฺชฺชฺน นาม สาภยคณฺโถ มหามาคฺระ
สํชฺยฺชฺคณฺนาสฺ ปารฺจฺคฺคฺ, สฺ สภกฺมฺ สฺตฺถมฺปโต 'ภูตฺ ! สฺ คฺวํ วฺยวโลถย
กถโม 'คฺรฺ กุมารโว วิหฺมฺยฺเต สํชฺชฺชฺธวเนคฺ อิติ ! คฺรฺ โโพธฺสฺตฺควฺสฺยฺจฺทฺทฺสฺติ
สฺมฺ, เอกสฺยฺ สาภยกุมารโว นิกฺกฺมฺปติ สฺมฺ, น จ ปวิปฺวปฺยติ สฺมฺ !
โโพธฺสฺตฺควฺสฺยฺชฺท เทว คฺรฺชฺชฺยฺสฺยฺวระ ปญฺจทฺส วิสฺทฺคฺคฺสฺยฺจฺทฺววิสฺทฺคฺคฺปญฺจทฺสฺยฺจฺคฺ

ขาวคุดงเจบี่ สากขกุมารศคานี บุกปคุดกนถ นิกุณิปนุติ สุม, น จ ปวีปฺร่าปยนุติ
สุม ! คโต โโพสคตุว อห— อทุกิสค ขุมม, อห นิกุณปฺสุยามิตี |
คโครคสากขกุมารโ โพสคตุวโสยทุกิสค สุม, น จ ปวีปฺร่าปยติ สุม |
ทวาวบี่ คุวโย ' บี่ ปญจาบี่ ทศาบี่ วิศคูปบี่ คุวีสทาบี่ จคววีสทาบี่ ปญจาศทาบี่
ขาวคุดงเจบี่ สากขกุมารศคานี บุกปทุกุทิสนุติ สุม | น จ ปวีปฺร่าปยนุติ
สุม โโพสคตุวสย นิกุณิปตะ ॥

โพสคตุว อห— อถมถนเนน วิวนทน ! สฺรว อิทานี่แมกักุควา
มโมทุกิสค, อห นิกุณปฺสุยามิตี | คคฺร ปญจมาคฺรวณิ สากขกุมารศคานนุยกวไน-
ทททวเนนปฺรวจวิตี สุมทุกุทิสนุติ สุม ! โโพสคตุวสุจาสัมโถ นิกุณิปติ สุม |
เอวมปฺรยนุตทะ สฺรวสากขกุมาระ, อถ ปฺรยนุคศจ โโพสคตุวะ ॥

คโต ' รุขไน คถเกมหามคฺร อาศฺจขฺยปฺร่าปฺต อีเม คถถ ' กถนค—

๒๑. ขุณนสฺย ศฺษวคฺชา สาทฺ พุทฺธเช สวีปฺร่าปฺจจลค |
ปญจมาคฺรวศคานนุคเต อิมฺจคฺชา คถนปถ ॥

๒๒. อีทฺถศี จ อีบี่ ปฺรวคฺฐา พุทฺธวีขุณน สุมฤคฺวิรมติ |
อทุกุยบี่ ศิกุณคเ จบี่ คถนคิ ขุณนสาคระ ॥

คตทะ สฺรวสากขกถน อาศฺจขฺยปฺร่าปฺตะ ปรมวีสมฺขปนุไน ' ภูค |
เอกถญจาสฺเจมฺมา วจณกถนค— ขบคิ ขบคิ โภทะ สฺรวาวุคตฺทิสทะ กุมาระ | สฺรว
จาสเนนุข อคฺคถย กุคคถญจลปฺปฺภา ภูคฺวา โโพสคตุว นมสฺสุกคฺคย วาขานี่
สฺสุทฺธโรทนเมคทไวจญ— อภาสฺสคเ มหาราช ปรมสฺสุคฺคชชะ, ยสฺย คเ ปฺคฺร เอวี่
ศฺษนุคคฺชวจปถปวีปฺร่าปฺจจลปฺรคิกถน อิติ ॥

คิลโล่พรคนปวีรวโศ หวาทะ

ออก ส วาชา สุทธิโชน โโพสศศควเมวมาท— ศกขยี่ ปุ่รว อรุขเนน
คณเกมหามนควณ สาธุธี่ สัชชยาชชณนเกาสลยคณนาคคณนุปรวมณูญ ? โโพสศศคว
อาท— ศกขยี่ เทว ! อาท— เตน ที่ คณขุคตม !

ออกรุขโน คณเกมหามาโศรว โโพสศศควเมวมาท— ชานัเม ทวี กุมาร
โศฎศีคคศควรึ นาม คณนาคคณนุ ? อาท— ชานนุขนุ ! อาท— กถึ ปุ่ระ
โศฎศีคคศควรึ คณนาคคณนุปรวมณูญว ?

โโพสศศคว อาท— ศคั โศฎึนามขุคั นามอชชเต ! สคณขุคานำ นนุโศ นามอ-
ชชเต ! ศคั นนุขคานำ กถึทวี่ นามอชชเต ! ศคั กถึจวราถำ ววี่ นามอชชเต !
ศคั ววี่วาทณนุโศฎษุขี่ นามอชชเต ! สคณโศฎษุขณำ ววี่ทวี่ นามอชชเต ! ศคั
ววี่วาทณนุขศุขกั นามอชชเต ! สคณคศุขคณำ พหุถั นามอชชเต ! ศคั
พหุถณำ นาคพถั นามอชชเต ! ศคั นาคพถณำ คถึถณนุ นามอชชเต ! ศคั
คถึถณนุภณำ ขุขวสถณนุปรุขณปคัรวนามอชชเต ! ศคั ขุขวสถณนุปรุขณปคัรวนำ เทศ-
หถั นามอชชเต ! ศคั เทศหถณำ กถึกถึนนามอชชเต ! ศคั กถึกถึนำ เทศวณ-
ทวี่ นามอชชเต ! ศคั เทศวณทวี่นนำ สคณปคณนุภั นามอชชเต ! ศคั
สคณปคณนุภณำ คณนาคคณนุ นามอชชเต ! ศคั คณนาคคณนุ นววขุขี่ นามอ-
ชชเต ! ศคั นววขุขณำ มุทวพถั นามอชชเต ! ศคั มุทวพถณำ สววพถั
นামอชชเต ! ศคั สววพถณำ วสัชชณคศั นามอชชเต ! ศคั วสัชชณคศันำ
สววสัชชณ นามอชชเต ! ศคั สววสัชชณนำ วถึคคณ นามอชชเต ! ศคั
วถึคคณนำ คคณคณนุ นามอชชเต ! อถึ ที่ คคณคณนุคณนุช สคณปรุขควไรช
คณนุเกณนุปรุขชชา ปรัคณนุ คจถศ ! อโศ ' ปรัขควรี ชวชคววคั นาม คณนุ,
ขสัชชา คณนุชชา คจคณนุทวถึคคณนุ สคณนุเกณนุปรุขชชา ปรัคณนุ คจถศ ! อโศ '
ปรัขควรี ชวชควเรศคณนุ นาม คณนุ ! อโศ ' ปรัขควรี วาทณนุปรุขณปคัรวนাম !
อโศ ' ปรัขควรี อจกา นาม ! อโศ ' ปรัขควรี กถึถณนุ ! อโศ ' ปรัขควรี กถึถวี่ นาม !
อโศ ' ปรัขควรี สววณนุเกณนุปถำ นาม คณนุ, ขสัชชา คณนุชชา ทศ คจคณนุทวถึคคณนุ

กุฑูทวิโป ทศโยชนสหสุวณั । อเนน ปุรวเสณนั จาคูฑูทวิปถั โลกธาคู
 ปุรวุฑั กุฑูทวา ปุริปุรวณโกฎุฑั । จาคูฑูทวิปถานา โลกธาคูนา ชคร โกฎุฑั
 มหาสุมุฑาณานู, โกฎุฑั จกัรวาณหาจกัรวาณานู, โกฎุฑั สุมะวณั
 ปุรวคระมานู, โกฎุฑั จาคูฑูมหาราชกานา เทวานานู, โกฎุฑั คุยคุยसानู,
 โกฎุฑั ชมานานู, โกฎุฑั คุมิตานานู, โกฎุฑั นัรวาณเว็ดดานู, โกฎุฑั
 ปะนัรวุฑัคหะวุดันานู, โกฎุฑั พุฑูมุกาชีกานานู, โกฎุฑั พุฑูมูปไรทิตานานู,
 โกฎุฑั พุฑูมูปรัมพุชานานู, โกฎุฑั มหัพุฑูมูณานู, โกฎุฑั ปะริศูตาทานานู,
 โกฎุฑั อปุรมาณทานานู, โกฎุฑั อาภาสุวณานู, โกฎุฑั ปะริศูตาสูทาทานู,
 โกฎุฑั อปุรมาณสุทาทานู, โกฎุฑั สุกกุฑูสุณานานู, โกฎุฑั อนกัรทาทานู,
 โกฎุฑั ปุณุชปุรวานานู, โกฎุฑั พุฑูทคณานานู, โกฎุฑั อสัชุนิสศูทวานานู,
 โกฎุฑั อพุฑูททานู, โกฎุฑั อตปทานู, โกฎุฑั สุกกุฑูทานานู, โกฎุฑั
 สุทุฑูทานานู, โกฎุฑั อคณินุฑานา เทวานานู । อมมุชเชต คุยสาหะสุมหา
 สาหะสุวโลกธาคูฑูทวิปถุฑู วิสุฑูวณสุง । ส ขาวนุฑั โยชนะศคาน (ปุรมาณุฑูราชั
 คุยสาหะสุมมหาสาหะสุวโลกธคาน) ขาวนุฑั โยชนะสาสุวณั, ขาวนุฑั โยชนะโกฎุช,
 ขาวนุฑั โยชนะนุชคาน.....เปยถั..... ขาวนุฑูทวารนุฑู โยชนะทุรวาณ คณนะ ।
 กิชนุชเชคาน ปุรมาณุฑูราชั อักุชทา । สัชชะคณนา วุชติวุฑูตทา เขยมนั
 คณนานา ตกุชเชต สัชชะยมิถั । อโต สัชชะยคมานิ ปุรมาณุฑูราชั ชานิ คุย
 สาหะสุมมหาสาหะสุวโลกธคานา ภาวนุฑั ॥

เอกสุมิณู จตุ ปุณูรคณนเปวิวิเวต โฬธัสคุควะน นัฎุฑิคุยมนน อรุชุน
 ทถณมหมาคะระ สวสุช สากุชคณสุคุดุฎุ อุกุฑู อคณนะ ปุณูฑิถ อหะจุชทา
 กุฑูปรัวปโต กุฑู । เตะ สวว เตะโกโกรวุสุโควะ สุติตา อภาวนู । ปะริศินุฎุ
 วสุคัรวะไรวุฬุฬุชคุดุมภักาทนุฑิ สุม ।

อด ขลวรุชโน คณกมหนามาคู อิม คานเด' ภามค —

๒๓. โกฎีสติ จ อยุคา นยคาสุตโตว
นียุตานู กงกรลลิต ตถ พินุพราสุจ |
อโกมภินิ ปรมชุณานู น เม' สตุยโต' รุด
มค อุกุตเว กณเนมปวีระิมสุข ชุณานมู ||

อปี จ โกะ สาภุชชะ —

๒๔. ตรีสาหเสวี ราชสุวณุตกา คุณณเวณ โอมธิโย ชลสุข พินุทูนุ |
หุกาเวณ นยเสช เขกนิโม โถ ปูนี วิสุมมู ปณจกะ สคกะชะ ||

คตุว เทวมนุชชะ สคสนสุวณิ ทาหาการกิลิกลาปวีรภูมเวพิตสคสทสุวณิ
ปรัมมูณู | คณคตคคาสุจ เทวปุตฺรา อิม่า คานา อภานนุต —

๒๕. ขวานุต สตุตฺวา นิจเณน ตรีชชวยกุตตะ
จิกุตานิ ใจตสิกัสซุณิ วิตฺติกุตานิ |
หีนชะ ปวีระิต ตถ สักุมปวีรภูมปเา เม
เอกสมฺมิ จิกุตปวีรวุติ ปวีชานิ สุวณู ||

อิติ หิ ภิกุมโว' ภิกูตตะ สรวเว สาภุชกุมวรา อภูวณู | โพธิสตุตฺวา
เฮว วิสิมฺมุเต | คทมนุตฺว ลุงมิเต ปฺถวิตเต ชวิทเต สรวุตฺวา โพธิสตุตฺวา เฮว
วิสิมฺมุเต สมฺมิ | คณคตคคาสุจ เทวปุตฺรา อิม่า คานามภานนุต —

๒๖. วุรตคปัสสุเณน สัยเมน กุมมทมนโมตฺรพเณน กฤปโกณฺฐชะ |
อด กฤคฺคตฺตฺกษยจิกุตเมตตะ คสุข ชวสุข วิสมคฺค้ำ สุกุโณถ ||

๒๗. อีห กุฤหคค ชุมนเ ปศุยดา สคฺคฺวารนุ
อปี จ ทศสุ ภิภูมฺ อจฺจนเต' ยั กุมณเณ ।
อปริมิตจันานำ ปุชานนเมท กุรวนุ
มณเณทวิจโศวโรโลกธาตุณฺวณฺนตา ॥

๒๘. น จ ปุณ คคิ อากคิ จ อสฺยยา ชุบฺ ปุชานนต ดาวทฺฤทฺธิปฺราปฺโต ।
โก' คุว ชวคิ วิสุมไซ ชเนชอ อสทฺฤศ เอม กโรถ เการโว'
สุมนุ ॥

เอวี่ กุฤควา โโพธศคฺคว เหว วิสมุชเค สุม ॥

คฺคว ศาถฺยา อาหุระ - ชุทฺเจมฺ ศาวคฺคฺมาโร วิสมชิตโวย ชฺจุณาสุชศฺจ ।
คฺคว โโพธศคฺคว เอกนฺตฺ สฺถิตโศ' กุศฺ । ตานี จ ปณฺจมาคราณิ ศาถฺยกุมาร-
ศคานิ ชุคปทฺฤชฺชนฺติ สุม ॥

อิตี หนี หวาคฺวีศฺจฺจนกฺษุมาระ สวณฺนภาย สถิตคฺชะ । ตทา นนฺทศฺจจ-
นทศฺจ โโพธศคฺควมภิกคฺจา สวณฺนภาย ! เคา สมนนฺควิ สฺปฺฤณฺณวาว โโพธศค-
คฺควน ปาณินา ! เคา โโพธศคฺควสฺย พลั เตชศฺจาสหมานนา ชวณฺตเคถ ปุวัปติ-
ดาวกฺคฺคฺน ! ตทณฺควิ เทวทคฺคฺชะ กุมาโร กฺรวคฺคฺศฺจ นานี จ พลวณฺนว ตพฺุช
ศาถฺยมาเนน จ ตพฺุโร โโพธศคฺควน สวรุช วิสุปฺรุชมานะ สฺรวาวนฺตฺ รุจมนฺตฺเจถ
ปฺรุทกฺคฺคฺฉิถฺกฺคฺช ชฺกุวัชานาโม โโพธศคฺควมภิกคฺติ สุม ! อถ โโพธศคฺควโศ'
สํภฺวานฺตฺ เอวาคฺควนุ ทกฺคฺคฺณเณ ปาณินา สถิตฺ เทวทคฺคฺติ กุมาโร กุฤทฺควา
คฺควิรคคคเคถ ปรัวโรชฺช มานนิกฺวหารุณมวี่หสาพฺุทฺชฺชา โมคฺควณ จิตฺเคน ชวณฺตเคถ
นิกฺคฺคฺปติ สุม ! น จาสฺย กายั วุชาทะเค สุม ॥

คโต โภธิสตุโตว' ปุยาห- ออมกนเนน วิวาเทณ สรว เอเว เอกโกฏฐวา
อิทานิ สาณภายาชาจุนเตติ ॥

อก เต สรว วมุหิตา ภูตวา โภธิสตุตววมกนิปคิตาเซ | เต สมานนตร-
สุปฺตุภูตวา โภธิสตุเตเวน โภธิสตุตวสุข สุวียิ เตชสง กายพลี สุตานิ จาสหมานาเซ
สุปฺตุภูตวามตรา เอเว โภธิสตุเตเวน ธวณิตเต ปฺราปตนิ | ตตุร มรูนมนุชศค-
สทสรวาณิ ทิทธิการกิลิกลาปฺรภนฺเววจิตศคสทสรวนฺเขวามฺมุ | กณคตคตวสุจ
เทวปฺตุวา มทานติ ปฺมุปฺรเววมกิปฺรเวตุโยชตสวเวเนมา ควตามภานนุค -

๒๘. ขวานุต สตุตวณฺชลา ทสสุ ทิสาส
เต มุหมฺณตฺถมทนคณสมมา ภวฺมุ |
เอกภฺนเนน นิปเตชฺ มรฺวมกสุข
สสุปฺตุภูตวามตรา นิปเตชฺ กุณฺคิตเตสนิ ॥

๓๐. เมวฺสุ สุมฺมุ ตถ วชรกจกรวลาเซ
เช จานฺช ปฺรเวต กฺวจทฺททสฺ ทิสาส |
ปฺถนภฺช กุฏฺช มณฺชฺจฺวณฺณถิ ปฺรกรฺชช
โก วิสุมโย มนฺชชอาหฺชชเท อสวเว ॥

๓๑. เอโห ทฺมุเมนฺทรปฺรเวเว มทฺมุหมฺณตฺถ
มวฺริ สฺสไนฺชสพลี สหฺช ชฺชชชช |
ไมคฺริพฺถน วินฺทชฺช ทิ กุฏฺชณฺณชฺ
ชวคฺ สุปฺตุสฺนิชฺติ อนฺคฺตวโภธิ สาณคฺม ॥ อิติ ॥

เอวฺริ กุฏฺชวา โภธิสตุตว เอเว วิหฺนิชฺชเต สฺม ॥

เอากลุ่ลยแคว่นาโรปี่ตวามภูต ! ตสข ธนุ อโรปี่มามสุข สววิ กบี่ลวสุต
มทานควิ สหุเทนาภวิชฎปี่ตมภูต ! สววนกรชนศุจ วิหวลัภูโต' โนชนนุขมปี่ตจลต .
กศุขายเมววิฉะ สหุท อติ ! ธนุย ตทไวจนุ-สัทธารุณ กิล กุมารณ
ไปตามทลนุาโรปี่ตม . ตสขาย สหุท อติ ! ตทว เทวมนุชศตสทสวณ
หาทาการกิลกิลาปี่ตมเวทศศสทสวณ ปี่ตมณุช . ! กคนคตคทาศุจ เทวปี่ตว
ราชาน สหุโรทานิ คี จ มทานค ขนถาย กาทชยฐถายนต -

๑๒. ขถ ปี่ต เอธ ธนุมนินา
ม จ อตุลัคิ อสนิ โน จ ภูมึ !
นิฉะสศุช ปี่ตมณิปี่ตม มุณ -
วุดมู เกณชคิ จคว จ มวณมู //

อติ หิ กิณโร โทธสศุคฺวสุตทุณนะ ปี่ตมเอวณู กุณัศุวา ตาทุณ
พลสุถามูนา ตมิฏู ภูมึปี่ต สุม, เชน ชา จานนุชศุช เกวี่ ชา จ เททศุคศุช
ชวคฺวสุททรนุชศุช ชวทุณนุชศุชปี่ตมสวณ สววา อกนิวิภูช ตา จ ทศโกธศุค
ศุวถมชศุช เกวี่ สปี่ตคาลา ชนคฺวชคฺววราปี่ตมามกนิวิภูช ส อิมุ-
ฉฉฉฉฉ ปี่ตวิช อทุณนาโรปี่ตม ! ชคว จ ปี่ตมเส ส อิมุชคคค กิควา
ปี่ตมวิชศุคศุชปี่ตมเส ภูปะ สวคฺวค, ชททชคฺว' ปี่ สวคฺวป อติช-
กิลชค ! คคว เทวมนุชศตสทสวณ หิทาการกิลกิลาปี่ตมเวทศศสทสวณ
ปี่ตมณุช . สวคฺวศุจ สาทุชคโธ วิสุมิโต' ภูต ชาศุจชชปี่ตม - อาศุจชช
โกะ ! น จ นน อเนน โยชชช ภูคทา, อติ เจทุศคิ สิลปเกาศมู !
กคนคตคทาศุจ เทวปี่ตว ราชาน สหุโรทานิ คี จ มทานค ขนถายเมวมาทุะ !
โก' คว วิสุมโย มนุชชะ ! คคคศุมาค ?

ศีลปัสัทรุคนปรัวรุโศ หุวาทะ

๔๕. ชานนุติ อาศยุ มม อุชโย มหาคณา
 ปรัจตุคทุทธิกุศลาสุตถ เทวสันนะ |
 ชถ มทุช สัถกุดะสัวรุ อปรัมาโท
 วทานาวกุดะเจณเมตตะ ปรัถโวมิ ถิ เม ||

อโศรหิทธิกัถมโว วาชา สุทโธทโน นาม โคปายะ สากุกนุชยาชา อิมานะวรุปา
 สุววา คาคา ปรัถิกานนิงุเทสมุ | สุวสุวา จ ปรันัสสุณนุ อุกุทว อาศุคณมนนะ
 ปรัมูทิตะ ปรัถิเสามนัสสุชชาโต 'เนกวัตถนปรัตตุปเตน ทูมูชยุเคน โถฎุสศสาสุวณู-
 กุเชน จ มุกุคททเวณนากิชาคโธหิตมุกุคทปรัคยุปรัชยา จ สุวณูเมถชา โคปา
 สากุกนุชยามกัจจาโทชนนุทานนุทานชติ - สุม -

๔๖. ชถา จ ปรัโศว มม ภูมิโต กุโธชะ
 ตถา จ กนุชยา สุวกุนา ปรัถาสเต |
 วิสุทุสสุคเควรา ตทเถา สมากเตรา
 สเมคิ สุวปรัชถ สุวปรัชถา || อิติ ||

(อนุปรัเวณ ชถาปรัววทุโพธิะสัคคตุวปรัมูชชะ สุวปรั ปรัทวามนุค ||)
 อิติ สุวัถถิตวสุตเว ศีลปัสัทรุคนปรัวรุโศ นาม หุวาทะสมิ ' ชุชชะ ||

สัจจนาวีรวัตตสุตฺตโยทสะ

สววกุสณฺณตฺตมฺจฺจวฺยาสุ ทุฏฺเฐกาถิ ๑ กาลโฆฬ เวลาชฺเฐ สมยโฆฬ ภูทจฺจุโต
ภิชฺเฐ ปณฺเฐภิชฺเฐ สมนฺวาคโต ภูคฺค ๑ ฤทฺธิปาทวิภูทิตฺเต สวเวเนหฺวิยฺยกุลฺล
กาลากาลชฺเฐ กาลเวณี มหาสาคร อิว ปฺวาปฺตา เวลา นาคิภฺรณฺติ สมฺ ๑
โส ๑ ภิชฺเฐชฺเฐนทฺเลน สมนฺวาคตฺเต สวฺยเมว สวฺวิ ชาเนติ สมฺ ๑ อสฺสยํ
กาลตฺเต ปฺรคฺคหฺสฺสย, อํ กาลโต นิคฺคหฺสฺสย, อํ กาลตฺเต สํคฺคหฺสฺสย, อํ กาลโต
นุคฺคหฺสฺสย, อํ กาลโต อฺเปกฺกนฺชาเย, อํ กาลโต กามิตฺตสฺสย, อํ กาลตฺตมฺณเฑกฺกาสฺสย,
อํ กาลโต นิมฺภฺรณฺมฺยสฺสย, อํ กาลตฺเต ปฺรวิวฺชฺชเย อํ กาลตฺเต สวาทฺตยสฺสย,
อํ กาลโต โยนิโสมนฺเสการสฺสย อํ กาลตฺเต ปฺรวิเวกสฺสย, อํ กาลตฺเต กุณฺตฺตวิ-
ปฺรณฺทนฺปสํกฺกมิตฺต.....เปชฺฉาถิ.....ชวาทฺตํ กาลโต พฺรทฺทนฺนํสฺสยปฺเลปฺปณฺทนฺปสํ-
กฺกมิตฺตมฺ, อํ กาลโต เทวเนถฺยภฺกนฺนุชฺฉวาสวฺกฺกนฺนุชฺฉวาทฺตนิรฺนวมโฆทฺตสฺสยพฺรทฺทนฺนํสฺสย
ภิกฺกนฺนํสฺสยปฺเลปฺปณฺทนฺปสํกฺกมิตฺตมฺ, อํ กาลโต ชฺรณฺเทสนนฺชาเย, อํ
กาลตฺเต ปฺรคฺคิตฺตนฺสฺสย ๑ สววฺคฺค โภทฺตสฺสย นิคฺคกถาถิ กาลโฆฬ ภวติ สม
กาลเวณี ๑

อต ๑ ปฺนฺนวิภฺกนฺนํว ชฺรณฺตปฺรคฺคิตฺตมฺย เอห ๑ ชฺรณฺทวิภฺกนฺนํว โภทฺตสฺส-
ยทฺวานํ ชวาทฺตํ ทศทฺทิตฺตสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสยสฺสย สํคฺคิ-
ตฺตมฺนินฺนทฺทิตฺตเวกเววํปฺรทฺทนฺนํว สัจจทฺทวฺยา ภวณฺติ ๑

ตฺเตทฺทนฺนํชฺเฐ—

- ๑. เข สคฺคทฺทวฺวา ทศทฺทิตฺตสฺสย เตมฺ นิสฺมาตฺตคฺคทฺท วัตตฺตวิโยเช ๑
คาคา คํคา อิม วัตตมฺชฺรฯ สัจจเทเนติ นวเวปฺรทฺทวฺว ๑
- ๒. ปฺรวิ ตฺทวฺว อญฺ กุคฺค ปฺรณฺธิ ๑ พุคฺคทฺทวฺว สคฺคทฺทวฺว ๑ พุคฺคทฺทวฺว ๑
เตนฺ ตฺทวฺว ๑ ชคฺคนฺชวเว เณนฺชฺช นนฺท ๑ ทิตฺทวฺว ๑ ปฺรณฺธิ ๑

สีโรหนามาปริวรรตคตฺวโยทกะ

- ๓. สาโร วิรา สุมร จี ปุริมำ ยา เต อาสีชฺชกหิตปุณฺนิชฺช |
กาโล เวลา อชฺช คว สมโย นินฺนุญฺจมาหิ ภูมิจฺฉปฺรพฺพวรา ||
- ๔. บสฺสชาวุเด เต ธนเว ววิธา คชฺชกฺคา ปุริเว สิริภวจฺจณฺหา |
เกนฺเชย พุทฺโธ นววมุทฺหมโก โลกสุชาโควฺร กุณฺเสตฺถนิจฺช ||
- ๕. ทฺวิ คีเลน วุคฺคตปฺจวิคฺช ทฺวิ ภูมาบุคฺคิเย ชกฺกหิตภวณฺช |
ทฺวิ วิวฺเชนฺหา สุกฺกณฺเนจฺจิตฺโต ธฺชยาเน ปุริเชนฺ น ตฺถ สมฺม ทฺวิภเว ||
- ๖. โกวฺรชเวมิญฺญา จิตฺตมลพฺพลา เต โมคฺคหิเย ทฺวปฺปิ สฺสญฺญ สฺสคฺคา |
การุณฺชัย เต พหฺวิธมฺพชฺช นินฺนุญฺจมาหิ สุกฺกณฺเวทฺเต ||
- ๗. ปุณฺณชฺชณฺเนน สฺสณฺนิจฺฉิตฺตมา ธฺชยานเกโชฺชเว ปุคฺคปฺปิ วิวฺช |
โสภาเสสฺสิ ทสฺสิ อิมฺ ทสฺสิโต เมธา มุคฺคชฺช สฺสวฺวิ วิมฺช ||
- ๘. เณเต จนนฺช พหฺวิธ วิจฺฉา ทฺวิโธวฺวิจฺฉมา ชินฺนุคฺควณฺหา |
เย โฆเทนฺทฺธิ สฺสวณฺนเกตี นินฺนุญฺจมาหิ อชฺช คว สมโย || อิติ ||

โพธิสत्ตทวสุช ชลฺล ปุณฺนิกุญฺจมาหิ สุตฺตสมฺมิ กุญฺจมาหิ ปุณฺณเน สฺสวโรภวณฺสมฺม-
 กุญฺจสมฺมิเต ชลาปิปฺราจสฺสชฺวารินฺนุคฺเค อมฺมปฺรภวณฺปุณฺนเก วิคฺคทฺธินฺนุชฺชโคตรณ-
 กวาณฺมฺหฺนุชฺชกฺคาปฺราสาทวปฺรเว สฺสวรคฺคณ วิจฺฉวาทฺถการววิจฺฉกฺกทฺธิสฺสวโรกฺเค
 กุญฺจวิคฺคทฺธิชฺชวปฺรภาณนกรคฺคณทฺธินฺนุชฺชลาสมฺมกฺกทฺธิ อเนกปฺญฺญามฺมสฺสสหาสิปฺป-
 ลมฺมิเต นานารคฺคณปฺรคฺคณปฺเต มุคฺคทาหาสิปฺปลมฺมิเต วิจฺฉปฺญฺญวณฺนสํกฺโรปฺโสภิต
 อวสฺสกปฺญฺญนลฺลยทามกฺกนเป กนฺชชกฺกณนินฺนุชฺชปฺเต อวสฺสชชปฺญฺฉิตฺตวณฺเน สฺสวโรคฺค-
 ปฺมฺปฺปวณฺนสฺสคฺคณฺธิ สฺสวโรคฺคณปฺรคฺคณปฺมฺมกฺคณฺธิ ปุณฺณชฺชกฺกณนินฺนุชฺชลาสมฺมกฺกทฺธิ
 ปฺตรคฺคณปฺรคฺคณสวโรกฺกทฺธิสมฺมวณฺนคฺคณนลฺลคฺคณนินฺนุชฺชกฺกทฺธินินฺนุชฺชกฺกทฺธิ
 สฺสวโรคฺคณฺธิ นินฺนุชฺชกฺกทฺธิสมฺมวณฺนคฺคณนลฺลคฺคณนินฺนุชฺชกฺกทฺธิ สฺสวโรคฺคณ

สัจจนาวีรวรรคสุทธกัณฑ์

๑๒. ปุริเว เต ธนรตน วิจิรา
คฺยทุตาภุคฺ กวจรณปริยาตมา ।
เอโหม ทุยา ทว สมมุ มหฺรฺเษ
ธฺรฺเมธา ๕กั วิภช อนนฺตฺนุ ॥

๑๓. สัตถิ เต สุภ วิมตฺมขณฺเฑ
ปุริวานฺเต วร สกตมฺภุช ।
สฺเลนนตฺสทุสุ มหฺรฺเษ
โศเจหิ ๕กั วิวิธกเถโศ ॥

๑๔. กุณานฺตฺเช ภว สกจฺรตฺสฺตฺวิ
กุณานฺตฺเชเต ๕กั วิวิธ ทุฏฺคตา ๕
กุณานฺตฺเช กุณมทมนรตาตฺม
ไนนฺทฺรเมธ มคิ กุฏฺ ทุวิปเทนฺทฺรวา ॥

๑๕. วุฏฺ เต ทุฏฺคตฺมจตฺมกมฺปฺยิ
ปุริวานฺเต ปุฏฺคตฺ สฺกต อภฺวานุ ।
ธฺรฺมิคฺวา นมฺจิ สจฺจิ สโสนฺยิ
โสมฺนิมุช ๕กั ๕กั สกตอปาชาตฺ ॥

๑๖. ชฺสฺยวฺรฺเต วุฏฺคตฺป จิตฺสฺตฺวิ
ธฺรฺยาชฺคฺวา กตฺติกฺลฺยกเถสฺมา ๕
คฺวิ วุฏฺชา อมฺฤตฺชตโมธา
คฺรฺเปหิ ๕กั จิตฺคฺฤณิต อนนาถานุ ॥

สัจจนาศรีวรรคสุตโรทตะ

๑๗. คำ ปุริว กิวิวมนุจินตุยา
นิมกุรณุชา ปุรวว อิต สันนัม ।
พุทฺธิศฺวา ปถมนนุคฺคฺมโสภี
คฺวปฺเปเนช อมฺฤตวสึ ตฺถนารุตาม ॥

๑๘. ปุริชฺฌาชา ปริชฺริภิสฺส ตฺว
ชฺฌนํ เต ปุตุตุ วิปฺถมนนฺตมฺ ।
นุตถนํ วิมฺติปฺถสฺสิดานํ
ปุริชฺฌาถา สฺกุรฺจฺริ กฺรฺ ตฺวณฺ ॥

๑๙. โมตฺวาธํ ภว สคฺชวิตฺตฺตฺว
การุญฺเช ว มุทิตฺ ตฺถเปถฺนํ ।
ชานฺเวว วรฺจฺริ ชวิตฺตฺตฺว
ตฺถเมว จี วิภช ชคฺชย ॥

๒๐. เอวึ ทสฺ ทิสฺ ชนฺเตโช—
วฺกถา วิ คุตฺตุสฺสมฺวิจฺจฺวาเช ।
คฺวฺเชปฺโภช วิวิชฺฌนฺนฺวเนเต
โจเทนฺตุ สฺชนคคฺคฺกมฺวณฺ ॥

๒๑. ชท ปฺน ปฺรมุทิต ฆคฺกร ปฺรมท
สฺสุจฺริ สฺมชฺฐ ปฺรภคฺคิเน ตฺวโฆเช ।
ชถ ชิน ทสฺทิสฺ สฺวณฺวทฺถกาท
กิวิวมนฺนฺว วิ ตฺตฺ ว วิ ตฺวโฆเช ॥

สัจจนาวปวิวรรตสุทธโยทชะ

๒๒. กุญฺต คุวฺยิ หิตกฺว พหุญฺณ ชนโต
นิชฺฉินฺตฺว นิชฺฉญฺณ วิจจฺฉิ คคฺคิณฺนํ ।
สุมฺร สุมฺร ปฺริมก วุคฺคปจฺรณ
ถนุ วุช ทุมฺววฺว สฺปฺปฺยส ปทมนฺนุคฺคณ ॥
๒๓. สุตฺตญฺมิต นมฺว ฌินฺนุญฺณเวทิตา
คุวฺยิ มตฺติ ปฺริคฺคพฺล อมฺนุคฺครสททา ।
ทศพฺลคฺคณธฺว พุชฺชนมฺมิตฺติ
ถนุ คุวฺยิ นรปฺติ วิภชฺชิต อมฺนุคฺคณ ॥
๒๔. คุยฺช คุวฺยิ ปฺริ ภาว ฌนฺนณทณฺธา
สชฺช ปฺริวฺย สุตฺต มหิ สนฺคฺรณฺนคฺคมา ।
คิรฺมปฺป คุยฺช สฺวกฺก ภาวชฺรณฺนนา
ชทฺติ ย หิตกฺว ฌินฺนุญฺณเวทิตา ॥
๒๕. ปฺริ คุม นมฺวสุคฺค นุญฺญุ ฆทฺท
นํ คุว อคฺคณฺน ฌินฺนุญฺณเวทิตา ।
ทท มม ฌินฺนุญฺณเวทิตา สนฺคฺรณฺนคฺคมา
คุยฺชิต ตท ปฺริมฺมิตฺติ น จ มนฺนุ กุญฺญิตโต ॥
๒๖. ปฺริ คุม นรปฺติ สฺวกฺก ทุวฺช ฆทฺท
คฺคฺคณฺน ปฺริจฺฉิ น จ ทุวฺชิต ปฺริโต ।
สุคฺคปฺยิสฺส ทุวฺชวฺว พุชฺชน กุคฺคเส
จฺจฺจฺจ คุคฺค ภาวคฺค นมฺวปฺริวณฺนณ ॥

สัจจนามปิรเวศศุวโทยทศะ

๒๗. ปรี คุม นฤปสุต ฉนิวรุ ชทก
ฉนิ คว ตนุรห กลินฤป ฐมิโต ।
กฤต ตวชิ กฤตวิช น จ มนุ กุมภิตโต
ปยุ ทว สุววิ ตท กวตถจวไละ ॥
๒๘. สุขุม ปุณ ฉนิสุต-ตวชิ ปรี ชทก
ฐวศวศุ ศุวกรุ ฐวิวรรณเย ।
ทศ ถว นฤปคิน วมกฤต อิมุณา
กฤป ทว ตหิ นฤป น จ มนุ กุมภิตโต ॥
๒๙. ปรี คุม กุณชร มฤคปติ ชทก
ฐวิเนททฐล ฐชนนุ ฐุโหม ।
ทศ ถว ตวชิ นรุ สฤตปติ สฤตปโต
อูปเนยิ ทว อวิ น จ มนุ กุมภิตโต ॥
๓๐. ปรี คุม นรवर คุชชี สฤค ชทก
มณิ ทว ฐุปรปติศุ ฐลชร วิปไต ।
อูชวชิตุ กุมปิตุ คุชช มหฤทธี
ลภิ ตท ธนมณิ กฤตพล วมภี ॥
๓๑. ปรี คุม สุปฐม ฉนิวรุ ชทก
ทวิช ทว อูปคศุ ถว มนุ ศรณนุ ।
ภณิ ฉนิ ทวิชว มนุ วิปอุปน
คุชชี คุชช สุวภิ ตนุ น จ ทวิช คุชชเส ॥

ฉัโงพนาปวรวคคควโยทค

๓๒. สขมฺ ฤมิ อูปกคฺ ปรึ ทุมนิตเย
 รุจิ ภาณิ ตรวุห กคิ อิม คณเย ।
 สุวิทติ สุกณิต บถ ตหิ กิสถา
 ตถ ตว อวิตถ สมกวี วจิตา ॥
๓๓. สุกถ สุกถธเว ปรึ ทุมิ วสโต
 กุณยคคฺ น จ คฺยชึ กุจคฺ สุมิ ปรึมนฺ ।
 มรฺปติ ปรึมนฺคฺ ตว กุณ สุมรโต
 สุวชนิ ทุมววิ ชถวิ ปรึมาช
๓๔. อิติ ตว อสฺกฤศ วุตคปจธนา
 พหุคณ กถธเว คณเปถิ จวโต ।
 คฺยชึ มหิ สกเวริ อญฺ ตว สมโย
 ลนฺ ชคฺ สุกปยหิ ชินคณจธเน ॥
๓๕. ขน ปรึนทวตนา สุภาสุคฺวา ภูณิตกาคฺวา
 วรฺปรฺว รุชฺชา มนโนชฺธนา สํปรฺกณฺนิ ।
 อถ ทสสุ ทสโต ชินตโชวฺกถ วิจฺคฺวา
 อิติ วมิ นชฺวา วุตโนพนา คฺยชฺสวเรกฺษะ ॥
๓๖. ตว ปรึณชึ ปรึเน พหุคฺฤปํ โลกปรฺทปํ
 ชวมวณคฺวสฺเต อหฺ โลกคฺ คุวณฺ ภาวฺเมษ ।
 สุม ปรึนปรึณชึ นวสํหา ชา ติ อภฺนิ
 อญฺ สมโย คุวมิทา ทฺวปเทนฺทว นินฺคฺวณนเย ॥

สัจจนามปริวรรตสุตตปิณฑ

๓๗. ภาวนยฺเต ตุมหิทา พหุทานํ ทตฺตมเนกํ
ชนกนกา รตนา สุภาวสุตฺรา รตฺนวิจิตรว ।
กวจรณา นยนา ปุริยปุตฺรา วาขุข สมฺมุตฺตํ
ศฺวขี ศฺวขิตํ น จ เต จิตฺโทฆา ยาจนณฺมุ ॥
๓๘. ศิสุณฺณปติ ตุมหิทา ศฺลเกโกธ อสฺสึ สุกฺกัณฺโณ
กฺฤป กฺรณามนโส มณฺธิจฺโฆ จมฺมวปฺวทํปเ ।
อิตฺติ ปุริมฺฆา กฺริยา ทฺถตฺตสุโร วาขุเนโธ
พฺหุ นฺณปติ นยตา รตฺ ทานเ ทฺว สฺวิกฺขฺวณฺมุ ॥
๓๙. ทว สกฺตา จวิต พหุทฺถปํ สักจฺริเย
มณฺธิรตฺนา วิมลา สทฺถสาณฺณลลิตฺวิสุทฺธิเช ।
ศฺวขี จรตา จมฺริ ชต พาลํ วรฺกฺมิศฺศํ สัก
กฺฤตฺตํ ตุมหิทา ชคิต วิปฺลารุทฺธํ สักวเตนา ॥
๔๐. กขารุ ตุมหิทา วิปฺลพฺุเช วิทฺธ อิมฺณา
กฺฤป กฺรณเ ชนฺธิยา อตฺเวทฺเวร ฉาทิตฺตํ โสเก ।
ปริตฺตชฺชิตฺเต รุจฺจา สุกฺกานฺเตนา น จ ศฺวขี สัก
อิตฺติ ปุริมฺฆา กฺริยา พหุ ศฺวขี สักวิกฺขฺวณฺมุ ॥
๔๑. ศฺวขี สหิตา ชคโต ʼหิต อเนกา กุเชชฺชสฺสว
พหุทฺถกาวจณฺนิ วรพฺนุชฺชา กุณานฺตฺวเตนา ।
ปริจาวิต ปุริเม นร เข เต สรวฺวสุเขนา
ปฺน วรกาสุตฺว เตห อภูวนฺ ตจฺจ ตี กุณานฺตฺม ॥

ฉัโงหนาวปรัวรดศุควโยทกะ

๔๒. คีวีปรัววานิลเช คุม นาดา ฤกษุ ขทาสี
หิมกัรณา สลิตา ฤยภักดี คุวี นรุ ฤฤหุช |
ปรัจรส วิวิชา ฤณมูไลช สรวุสุเชนา
ถษุ วธก่า ส คว้า ฤปเนคุวี ตี จ ตี ฤษานุนุม ॥
๔๓. ฤฤฤ สัสฤติคณจณมกมุปรั วรัษุ คว้าสัค
วรดคปสา วิวิชา ฤณเชณานัน ฤณค ฤโณมิ |
ฤฤฤ ฤฟโล นมจ วสรวุติ วรัษุฤณนา
ฤย สมิโย คุวมิหา นรสัหา นินฤวณณช ॥
๔๔. ฤษปรัวรุ คุวมิหา ปรั ฤาสี ฤณสรวุไร
ถษุ ฤคณ วุรชเส ฤฤปชาโค ฤฤษทวิปรั |
วษสนคค มนุช่า คท ฤฤหุช ฤณมิ ฤปเส
ฤติ ปรัมุชา ฤวษา ฤหุ ฤฤษ วัรววัฤววา ॥
๔๕. ฤณสมณ ฤษมาฤคฤฤฤชา ฤษาน ฤฤ
ถษุ ฤปลั วัมิโย ฤคโลถ ฤฤฤ สมิควา |
ฤฤฤ สวฤฤ คุวมิหา ฤคโต ฤฤ ฤษานฤคณา
ฤย สมิโย คุวมิหา วัรสคควา ฤษานวัฤววา ॥
๔๖. คุวี ปรัเม ฤมิ สุฤฤฤ ฤาสี ฤษานฤคเช
นฤปรัหิตา มนุชา คุวมุ ฤฤหุช วัชษุภันณจ |
ทศฤฤฤ ฤนิตา ฤปิตา ฤ ฤหุหุณปฤณ
ฤฤต มนุชา วัชริน ฤท สรว ฤหุหุณนฤคณ ॥

สัจพนาปริวรรตสุทธโยทนะ

๔๗. ทิศวิหิสี วิชชากคิซุณนเน ทวี สุวธิโซณ
ปรจจวตา ชกคิ รุคซุณนเน อินทวิชชชุณนเน |
นยวินนเข วิวิธามคิธเว ปรกคตสุตฺวิ
อญฺ สมโฆ ตุมมิทา นุตฺปสฺสโน นินฺนุกรรมณนเข ||
๔๘. ตฺวชิ ปุริมา ชกคตา อิม ทฺถนุญฺจวา ทฺถนุญฺจวิปฺนนา
ชรมรณนา วิวิธา ทฺถนุญฺจเช ทฺถนุญฺจกคตา หิ |
ภววิภวีกโรนฺน ญฺชมารุโศ สุวามนุพฺพุธา
ทคตมสฺ ตุมมิทา ทฺถนุญฺจ โลกเก อวฺตุ มนฺนุโศ ||
๔๙. อิติ วิวิธา รุจฺจวา กุณฺนชฺชุกคตา กาล วิจฺจฺจวา
คคฺ ววฺนุ ตฺวชิเชกฺ ชนฺนคชา โจทฺชิ ววฺนุ |
ทฺชชกฺวิคชานนคฺ อิทฺ ทฺถนุญฺจวา มา ตุมฺนุเปกฺช
อญฺ สมโฆ ตุมมิทา วชฺชทฺถนุ นินฺนุกรรมณนเข ||
๕๐. วิจฺจฺจวสฺสฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจว
ปฺรสนฺนุจฺจคฺ เปรมชาคฺ นวฺโฆ ปฺรหฺรณฺนคตา |
ปฺรโฆชฺชนฺนุคฺ เข กุวสฺสคฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจว
ชินานฺนุภาวฺ เอกฺรฺูป กาล ตฺวชิ นิสฺจฺจวิ ||
๕๑. ยสฺสยวฺจฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจว
สฺจฺจฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจว
ชกฺทฺทฺชวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจวฺจว
นินฺนุกรรมณนเข จินฺนุคชวฺจวฺจว มา วิถนุพฺ นนยค ||

สัจจนามปริวรรตอศรโตหตะ

๕๒. คุยกตุ ปู่วิ รตนโกศ สุวณฺเฐปฺยภูมฺณา
ขมฺภฺญา ทิ ขชฺล ในกรุป ตาสฺ ตาสฺ ชาติหฺ !
คุยกตุ ภารุช ปุศฺร ชิตฺ ภาย วาษุ ชวิทฺ
โพธิเหตุรปุรเมช คุยกตุ หุสฺตฺยชา คุยวา ॥
๕๓. อกฺุณิ คุวิ อทฺนเปฺลเย วาช วิสุตฺตฺวิโย
นินฺโธโร นินฺหฺจ กุณฺณฺณ (พณฺุ) พุรหมทศฺต เกศฺวี !
สทฺสรยชฺล สรมฺจินฺติ อวฺจินานฺ ทุณฺณณ
สุจินฺติตารว ทินฺสทฺตฺว เบ ทิ คุยกตุ หุสฺตฺยชา ॥
๕๔. สฺตฺโสมน ทปฺตฺวิวฺช ปุณฺเฆรสุมิ โข โส ภู
มทศฺวากวนฺตุ สฺถานวนฺตุ ชะ กุณฺตฺยชฺล คุวิ อกฺุช !
วาชฺวณฺ จนฺทฺรปุรณฺตุ สฺวิ สฺตฺยววฺชโน
สุภามคฺคเวมิ วาช อสฺ สุมฺติ จ สฺวิโต ॥
๕๕. จนฺทฺรปุรโถ วิเศษคามิ เวณฺภู ทิสฺวาปฺติ
ปุรทานฺสฺว ทาศฺวาวุ รตนฺจฺฐา ศานฺเตศฺชะ !
เอติ จานฺยิ ปาวุณฺเวณฺทฺร เขภิ คุยกตุ หุสฺตฺยชา
ชถา ทิ วุณฺณ คุยวาทฺวณฺณิ เอณ ชฺรณ วุณฺหิ ॥
๕๖. หุณฺณฺญา ทิ ปู่วิ สฺตฺตฺวสฺวท กจฺกวาลุโกปมา
กุณฺตฺยา ทิ เตม พุทฺธปุชฺ อปุรเมชจินฺตฺยา !
ววาทฺวโพธิ เอณมาณ สฺตฺตฺวโมกฺษการณาทฺ
อชฺ ส กาลุ ปุราปฺตุ สฺว นินฺหฺกรมา ปุโรตฺตมาตุ ॥

สัจจนาวปรัวรรตศรโศทตะ

๕๗. ปุ่รณเมน เต อโมฆเทหิ ศาตปุ่รปุ่ชโต
วิโรจนะ ปุ่รสนนจิตฺต ปุ่รกุมิตะ กุณณานุคฺคณฺ ।
หวิคฺคิ จ เอก ทคฺค กุณฺนุกิสุวราย เต
ศุฏโณศฺศต กุฏนุช ธาวิตา ทิ กุฏนุญฺ จนฺทนี กุฏนุญฺ ॥
๕๘. ปุ่รปุ่รเวหิ เรณฺญ กุฏนุญฺ กุณฺนปฺโต จุจฺฉนฺนุญฺนิกา
ธฺวเนศฺวราย สาธุการุ ทคฺค ฐนฺน กานโต ।
นโม นนฺธะ สมนฺนคฺคเทหิ กุฏนุญฺ วาจ กานฺตนา
นทาวุจฺสกนฺนชิ สุวฺจณฺนมาล กุณฺนปฺโต หฺวณฺเตน เต ॥
๕๙. ฐนฺนฐวโร ทศปฺรทาน โรชฺฐ นฺนุคฺค นฺนุญฺนิกา
อโศกปุ่รปุ่ ชฺฉานเกศฺศ ชฺฉวาคุปาน สวโรธิ ।
รคฺคนฺนชิ จ ทปฺทานิ ปุ่รณฺนชิ โธมฺชิ
สุวฺวากุญฺจ นฺนุคฺคเทหิ ปุ่รณฺนทานิ สาธโร ॥
๖๐. วิคฺคานทานิ ปุ่รณฺนคฺคทฺติ สหุ วุชฺฉสฺสคฺคเว
ศานฺตณฺนุชฺฉราช สวฺวณฺทานิ กุณฺนคฺคชฺชาติ ปุ่รปุ่ชโต ।
ยโสทคฺค กุฏนุญฺปุ่รปุ่ สคฺคชฺชเทหิ โภชเน
กายุ ปุ่รณฺนนิ ชฺฉานนฺนุ นาคทคฺค จิวเร ॥
๖๑. อคฺคชฺชจฺฉคามิ จนฺนทนาทฺวิ ทิกุณฺนโลทนฺนุญฺนิกา
นทาวุชฺช ปุ่รณฺนทานิ วศฺฉนฺนราช วคฺคนฺนชิ ।
ศากุชฺชนฺนชิ จ สุวฺจณฺนนฺนุญฺ อินฺนทเรเกศฺศ สฺสคฺคโต
สุวฺชานโน วคฺคศเก ทิ สุวฺจณฺนเปญฺนิ สฺสมคฺคิ ॥

สัจจนวปวิวรรตสูตรโดยกะ

๖๒. นาคาภิกุ มณีปรุธานี ปุ้มขุ มุขยสัสตุเว
โภฆขุขราชู วรณนคฺวิ สีสกคฺ อาสนเ ।
คุณาคฺรวรวิ วรณชาติ สุรววาทิ กาศุขโป
คนุชาคฺริ จูวณิ มุกคฺ อวฺจเกคฺ ปุ้มโปโจคฺขเก ॥
๖๓. อโณภุขราช กุฎากวิ มนุช โลกปฺชโค
คคฺวคฺชิจิ จ วรขุคฺชยาคิ สุรวคณฺธิ มุขุชโย ।
มหานรปฺโป อาคฺมคฺชยาคิ กุณเณ ปุณฺโหมคฺคโค
วิจิตฺวปฺมุเป ชรมเคคฺ ทิปถาวิ อคฺคฺโปเณ ॥
๖๔. เอติ จาณฺธิ สคฺคฺคฺวสาร เข ทิ ปุ้ว ปุ้ชทา
นารูป วิจิตฺว ปุ้ช อนฺนชเนชฺคฺวคฺวา ।
สุมวาทิ เค อตฺตคฺพุทฺธ คจ จ ปุ้ช สาสคฺนํ
อนนถสคฺคฺว โสภณฺวณฺ มา อปฺเปกฺขิ นินฺนุทฺตมา ॥
๖๕. ทิปถเวติ ทุณฺนุคฺคาทฺวิ ลพฺฐ กุณนคฺติ อคฺคฺตนา
อกิขฺณ ปุ้ชจ อญฺจคฺา คิ ลพฺฐ อนฺโณมถา ।
อโนคฺคฺวณเณ เอกเมก พุทฺธ ปุ้ชจินฺนคฺยา
ปุ้ววคฺคฺตา อสํขยคฺคฺโป สุรวโลกชฺธาคฺคฺมุ ॥
๖๖. กุณฺณา ทิ กคฺโป อปุ้วเมช เค จ พุทฺธ นินฺนุคฺตา
ความิ สุรว อาคฺมกาวิ เค จ นาม กว คคฺา ।
กุณนคฺชคฺชวมิ สุรวิ ภาวุ นาสฺติ นิคฺชฺย สัสคฺคฺกคฺ
อนิคฺชฺย กาม วรขุโยคฺ นินฺนุทฺตมา ปุ้วโรคฺคฺตนาคฺ ॥

สัจจนาวีรวรรคสุโขทัย

๖๗. ขวา จ วุขาธิ มฤตยู เอนุติ ทารุณา มหาภยา
หุตาสนโน ว อัครเทษ ภัม กฤปส์กมเข |
กษบานตรรมิ สรวี ภาวู นาสติ นิตยู สัสกฤเต
สุกฤจจตุร ปุราปุต สศคว... นินุกรรมากุณธธา ||

๖๘. ยท นารีกถเสตุณเวณโรช
วิโรชสุตโรช ปุคิโพธิม |
สุขศบณถค มนุชาธิปค
คท ตูรชโร อยู นิสจวเต ||

๖๙. ขวลคิ ตูริภว ขวาวุขาธิโรช
มรณาคณิปุราปุตมณามิม |
ภวนิ สรณ สท มุณ ชกค
ภุมคิ ภุมโร ยถ กุมภคโต ||

๗๐. อจรวู ตูริภว สรทภวนภ
นฏริคสมา ชล วุมิจติ |
คิรินทษสมิ ถษศษรชว
วูชตาบู ชเค ยถ วิทยู นภ ||

๗๑. ภูวิ เทวปุเร ตูริอปายปถ
ภวคฤมณอวิทชวา ชนตา |
ปวีวคิมุ ปญจคคิมุพชธา
ยถ กุมภกวสุช หิ จกรภุมิ ||

สังเฆนาปริวรรตคตโรหตะ

๒๗. อุทจนุทฺรสมา อิเม กามकुณเาะ
 ปฺรติพิมฺพ อีวา คีโรหเฆ ขดา ।
ปฺรติภาสสมา นฏฺรจุกสมา
 คต สุวปฺนสมา วิทิตวฺชไนเฆ ॥
๒๘. กุณณิกา วศิกา อิเม กามकुณเาะ
 คต มาชมฺรจิสมา อลิกเาะ ।
อุทพุทฺทพฺเพนสมา วิตดา
 ปฺรภฏปฺสฺมจฺฉวิต พุทฺธ พุโธเฆ ॥
๒๙. ปฺรุตเม วยเส ววฺวปฺชระ
 ปฺริย อิมฺญ มโต อีย พาลจฺร ।
ชวฺวชาธิไซ หตเตชวฺป
 วิขหนฺติ มฺฤคา อีว สฺมุทฺถนํ ॥
๓๐. ธนธานฺเขวโร พหุทฺทวฺชวล
 ปฺริย อิมฺญ มโต อีย พาลจฺร ।
ปฺริหฺนธนํ ปฺน กุฏจฺฉุรคฺติ
 วิขหนฺติ นรา อีว สฺมุทฺถวํ ॥
๓๑. ขด ปฺมุปฺทฺโร สหแลว ทฺุโร
 นรฺุ ทานวตฺสฺตต ปฺริคิกโร ।
ธนฺหีน ชวฺวตฺติ ขาจนโก
 ภวเต ตท อปฺริยฺ กุฏจฺฉุรสมเฆ ॥

สัจจนาวปวิวรรตศุครโยทชะ

๘๒. ปุรุภู ทุรวุขพลั วรรูปธระ
ปฺริยสัคมเนนทุวิยปฺริตักโร ।
ชรวุขาธิทุขาทุติ ทุมันธโน
ภวเต ตท อปฺริย ฆฤคฺขุสมะ ॥

๘๓. ชรยา ชวิตะ สมัคคฺวโย
ทุรม วิทุยฺหฺเวว ยถา ภวติ ।
ชวชฺรุณ อคาวุ ยถา สภโย
ชวณิชฺสวณั ฌนุ พฺวฺหิ ฆฺเน ॥

๘๔. ชว โสฆบเต นรนาวิคณั
ยถ ฆาตุคฺคา ฆนสฺถาวนุ ।
ชว วิวุขปฺราทุรมเวคหิ
ชว ปฺจฺกนนิคฺคณ ยถา ปฺรุโฆ ॥

๘๕. ชว วุปฺสุวปฺวิวปฺกั
ชว เตชหวิ พลสุธามหวิ ।
สท เสาชฺชหวิ ปฺริภาววิ
ชว ฆฤคฺขุภวิ ชว โธชหวิ ॥

๘๖. พฺหุไวคสไต ฆนวุขาธิทุไชชะ
อฺปฺสุทุฆุ ฆคชฺชวคเวว ฆฤคฺคาชะ ।
ชรวุขาธิคคิ ปฺริสฆฺกฺฆุ ฆคค
ทุขณิชฺสวณั ฌนุ เทสยหิ ॥

สัจจนาวีวรรคตศุขโยหะ

๔๗. ศีหิเว หิ ขดา หิมชาकु महानु
कुण्डकुमुवनेमञ्जि ओखरो ।
कदा ओखरो ओ हु वुयाञ्जिरो
प्रिह्यक्ति ओनुञ्जि रू पलमु ॥

๔๘. ธนธานุมมหาฤกษ์ขานุคกโร
ปริดาปกระ สหุยาञ्จिโร ।
ปริตขาคกระ ปริญู เทวษกระ
ปริทาหกรो ขด สุรุษ นแก ॥

๔๙. มรณั จวนั ชุติ กาดกัวิยา
ปริยทรวุชเนน วิโยคุ สทา ।
อปุณาत्मन्นิ จ อสัत्मन्นิ
ทุมปคุรผลา นทีโสวต ขดา ॥

๕๐. มรณั วิศิตามวิศักรเต
มรณั หเรเต นที ทารุ ขดา ।
อสหายุ นโร วุชเต ' ทูวิตโย
สุวกรวมผลานุกโต วิวสะ ॥

๕๑. มวไณ คุรสเต พหุปรานัสคั
มกเวว ซลา หวิ ภูคคณเม ।
คุรุโจา อุรคั มฤคราษุ กษั
ซวลเนว คุตุไณนชิภูคคณมุ ॥

สัจจนามปรัวรรตลครโยหตะ

๘๒. อิม อังกุสไก พุทโธมสไตะ
ชกุ โมชยัคิ กุกค ยา ปุริณิธิ !
สมร ต้า ปุริมา ปุริณธานจิ
อยุ กาลุ ควา อภินิหุกรรมคิมุ ॥
๘๓. ขท นวักณะ ปุริหุมิโต
โพชชัคิ ตวิไชวรมหามุมิ !
คท กาด วิจิตร นิสวั
ตุรบศพทาค สุกคานภาวตะ ॥
๘๔. ลนุ คทภณชติ สรวสัสสุกุก
อจิรสถายิ แกว วิทบุตะ !
อยุ กาลุ ควา อปัสติคตะ
สมโซ นิหุกรรมณาย สุวรรค ॥
๘๕. สัสการ อนคิย อฐวาระ
อานกุนโรปม เกทนาคุมกาะ !
ปรเกรก ยาจิโคปมาะ
ป้าศุนคโรปม คาวกาลิกาะ ॥
๘๖. สัสการ ปุริโถปฐุมิเม
วรมกาดิ จลิตี ว เลปนมุ !
นทีกุถ อิวา สวาตุก
ปุริตุยขาธิน สุวภาวทุพลาะ ॥

สัจจนาวปวีรุตศุครโศทศะ

๘๗. สัจการ ปุรที่ปอจิวตุ
กมุปปุอตุปคฺคินิไวธธุมิกะ |
อนวสุถิต มาวุโตปมาะ
แผนมณเฑาะ อสวาร ทูรพลาชะ ||
๘๘. สัจการ นวิห สุนยคาชะ
กทลิสฺกนุธสมา นวิทฺกนุชะ |
มาโยปม จิตฺตโมหนานา
พาลอตุลาปม อุกต มนุญฺจิวตุ ||
๘๙. เหตุภิก จ ปุรตฺยเขภิก จา
สวสัจการคตฺ ปุรฺวตเต |
อโนนฺนุช ปุรฺตฺยเขทศะ
ตภิก พาลชโน น พุชฺชเต |
๙๐. ขถ มุณฺช ปุรฺตฺยเขทศะ
วชฺช วุชฺชามพเลน วุตฺตนา |
ชฎิชนฺตฺว สจฺจว วุตฺตเต
เฮม เอลอกศ นาสฺติ วุตฺตนา ||
๙๑. ตถ สวฺจววจฺจวตฺตินิ
อนฺนุชมนฺนุชปจฺเชน นิสฺสุวิตา |
เอลอกศ เตม วุตฺตินิ
ปุรฺวปรานคต โนปฺลภุชเต ||

สัจจนาวปวิเวคสูตรโดยทศะ

๑๐๒. พิชสฺย สโต ชถาญฺโง
น จ โข พิช ส โจว อญฺโง |
น จ ตโต น โจว ตถ
เอวมนุญฺเจท อสาศฺวต ธฺรมตา ||

๑๐๓. สัสฺสกาเร อวิทฺถปฺรคฺขยชา
เต สัสฺสกาเร น สนฺต ตตฺถวตฺเต |
สัสฺสกาเร อวิทฺถ โจว หิ
ศฺนฺนฺย เอเก ปฺรคฺคฺตนิรฺวทาชา ||

๑๐๔. มุทฺทวาคฺคฺปฺรตีมฺหุร ทถฺสฺยเต
มุทฺทวาคฺคฺปฺรตี น โจปฺลภฺยเต |
น จ ตถฺว น โจว สาสฺวโต
เอว สัสฺสกาเรวฺนุญฺเจทอสาศฺวตาชา ||

๑๐๕. จกฺกฺมฺหฺจ ปฺรตีคฺคฺย รุปฺเต
จกฺกฺมฺหฺจณามฺมโหปฺรชาชเต |
น จ จกฺกฺมฺหิ รุปฺ นิสฺวีตี
รุปฺสัสฺสกาเรนฺตี น โจว จกฺกฺมฺหิ ||

๑๐๖. ไนวาทฺตมฺบศฺสาสุจ ธฺรมิเม
ปฺนฺวาทฺตเมตี ศฺสาสุจ กถฺมฺปิตาชา |
วิปริคฺตมสทฺทวิกถฺมฺปิตี
จกฺกฺมฺหฺจณาน ตโตปฺรชาชเต ||

สัจจนาวปวิวรรตสุวโยหตะ

๑๐๗. วิชฺฌานนโรธ สักวี
 วิชฺฌานโนตฺตปาทุขยํ วิปศฺยติ |
อกทํ จ กคฺคํ อนนาคคํ
 สุณฺห มาโยปม โยคี ปศฺยติ ||
๑๐๘. อรณํ ยถ โจตุคฺวรวณํ
 หตฺถคฺวชฺชามม คฺวเขภี สักติ |
อิตฺติ ปฺรคฺคฺยโต ' กุณิ ชยเต
 ชาตุ กุตุคฺวารุตุ ญญํ นโรชฺชเต ||
๑๐๙. อด ปณฺเชตฺ กศฺจฺจํ มารุคเต
 กคฺคยํ อากคฺ กคฺคฺว ชยติ วา |
วิทฺโศ ทสิ สจฺจํ มารุคโต
 นาคคิ นาสฺสย คคฺคฺจ ญญเต ||
๑๑๐. สุกนฺนชชวคฺวชคฺคานนํ ชยคฺว
 คฺคณฺณ อวิทฺยา อิตฺติ กฺคณฺนปฺรคฺคฺยชา |
สามคฺวี คฺ คฺ สคฺคฺวสฺจจนา
 ส จ ปวฺมวตุ คฺ ในปฺลญฺยเต ||
๑๑๑. กณฺโฆนฺนํ ปฺรคฺคฺย คคฺคํ
 ชฺหฺวาปวิวรรติ อกฺคฺวา |
น จ กณฺชกคฺคา น คคฺคํ
 อกฺคฺวาโรโลก คฺ ในปฺลญฺยเต ||

สัจจนวปวิวรรตสุตโรทตะ

๑๑๒. สามควิ ปุริคคฺขสฺย ส
วามนพฺพุทฺโธวเสน นิสฺยวี่ |
มน วาจอทฺถุสฺยวูปัน
พาทุโธ ' ภูษนฺตร โนปถุญเต ॥
๑๑๓. อุตฺปาทวฺยบิ วิปฺสุยโธ
วาช รุตโรเมสฺวรสฺย ปณฺฑิตะ |
กฺษณณีกา วสีกา ตทา ทฺถุส
สฺววา วาช ปุริคฺคฺวตฺถโกปฺมานุ ॥
๑๑๔. ยถ คนฺคฺวิ ปุริคฺคฺข ทาวุ จ
ทฺถุสฺยวชาม ตฺวเขภี สํคฺคิ |
คฺชนวณฺสโรเมสฺยทาทิกะ
สพฺโท นิสฺยจเร ตททฺถุวะ ॥
๑๑๕. อถ ปณฺฑิตุ กศฺจ นารุคเต
กฺคฺย อากฺสฺ กฺคฺว ยตี วา |
วิทฺโศ ทฺทึ สฺวว นารุคเต
สพฺทกฺมนนาคมนิ น ลกฺขเต ॥
๑๑๖. ตถ เหตุภิ ปุริคฺคฺขเขภี จ
สฺววสํสฺการคคฺคิ ปุริวรรคเต |
โยคิ ปุณิ กฺคฺทวฺศนาค
คฺชนุช สํสฺการ นวิห ปฺสุยติ ॥

สัจจนาวีวรรคตศุทธโยทชะ

๑๑๖. สุกนุชยคนานิ ชาคฺวะ
 สุณฺห อชฺฐาตฺถมิกฺก สุณฺห พาทุยกาธะ ।
สตุตฺวาตฺถมววิฏฺฐมณาดยา
 ธมฺมาทาสสฺวาภาวถฺถนธะ ॥

๑๑๗. อธิ อธิฏฺฐส ธมฺมถถฺถนธ
 พุทฺธ ทปฺปกร ทฺฐสเน ตฺวया ।
อนฺพุทฺธ สฺวณฺธิ ยถาคฺคฺคณนา
 ตถ โหเชทฺธิ สหเวณนฺนํ ॥

๑๑๘. วิปฺปิตฺ อถฺถ กถฺถปฺปิตฺ
 วาทโกโฆชะ ปรีทฺทเยเต ชลคฺค ।
กถฺถปฺปเนชเสนามฺพคฺคตฺถ
 มฺมญฺจ ชาวามมฺมถฺถสฺส นยถา ॥

๑๒๐. ตฺวณฺธิ ยสฺสย กถฺถเคน ปณฺจจิกฺคา
 ทคฺคฺค ทานํ พทฺทกถฺถปฺปโกฏฺฐิ ।
สํปฺราปฺเปยฺหิ โหชฺฉิมฺมคฺคตฺถมา
 อารุชชนสํคฺควรห กวณฺหย ปฺราถณินาม ॥

๑๒๑. คำ ปฺราถจณฺมณฺสุมวรา
 นารุชชนเทณินา ทวิทฺทว รุชจิกานํ ।
มา อุกฺคฺคณนํ สตุตฺวาธวเร
 อารุชชนสํคฺควรหิ เณฺย กุวฺวหิ ॥

สัจจนามปรัวรรตสูตรโดยพระ

๑๒๒. ฑุขี สีส สทา สุภณิตฺ
บิถนารุถาย อปายภูมินามุ |
สุวรรณมุตตทวารมุตตมมา
ทรสขีเมษ พุสตุทวโกฏินามุ ||

๑๒๓. คำ ปู่วจรมนุสุมรา
พทฐวา ทวาร นีวชาย ภูมินามุ |
สุวรรณมุตตทวาร มุตตม
ภุกุขยหี สีสโต วิจินตม ||

๑๒๔. ฑุขี ภูฆานติ สทา สุภณิตา
ปรัตทินโกทรสมารุต เททินามุ |
ภาวารุถเว สตุทว ทรวิธา
สุถาปยเมษ สิวี ฤณมิ นีรุชเวเต ||

๑๒๕. คำ ปู่วจรมนุสุมรา
ไวรวุยาปาทวิทสอากุลานุ |
มา อูเปกมุ วิทสจาวริธะ
ภูฆานติภูมึช สุตเป อิมิ ชคตุ ||

๑๒๖. ฑุขี วิวูช ขทรุต เสวิต
ชรุนนาเว สมุทานชิตวนา |
อุตุคาวิษ ชคทวารุถเวาศ
ถปยเมษ สิวี ฤณมิ นีรุชเวเต ||

สีโชนาปริวรรตสุทธโยทชะ

๑๒๗. คำ ปู่วจรมนุสุมรา
 จตุโรไชวี มุหุชเค ชคตุ ।
 ถนุ วุชัยพลั ปราวรมา
 สตุคว สัตวขหิ อนาคตา ॥

๑๒๘. คุวย ชุขานเกิเสเชษนถ
 ภาวิตา ยสุช กุชเคน สุวตา ।
 ภวานเตนหุชัย ปุวากุชเคนหุชัย
 กวมิ จตุคตวขปเถ สุตเปษนหม ॥

๑๒๙. คำ ปู่วจรมนุสุมรา
 เกตุสชาโลวธมาทนต์ ชคตุ ।
 มา อูปะกนหิ เกตุสคปทุวตา
 ชุขานเกอิสิ สุตเปษนินา ปุวชาน ॥

๑๓๐. คุวย ปุ่วชุน ปุว สภาวตา
 โมหวิชชานชคโมวฤเต ชเค ।
 พหุชรมสคากโลกเน
 ทาเสช จกนมิ คตตุวทวสนม ॥

๑๓๑. คำ ปู่วจรมนุสุมรา
 โมหวิชชานชคโมวฤเต ชเค ।
 ททหิ วรปุ่วชุน สุปุวภา
 ชรมจกนมิ วมถ นิลชนหม ॥

ฉัฏฐชาปวีรเวศสุตฺตโยทกะ

มหากุณาวตารคำ จ นาม ธรมุขมานุชั๊กโรติ สุม । สรวุโพธิปทุมธรมปเท
 ปุรเกทารุณากีนิสฺจยชฺฌานสัสารพลวิเศษสมุทานชมหารุขุหิ จ นาม ธรมุขมานุชั๊ก-
 กโรติ สุม । อิมานิ จควาวิ ธรมุขานุชฺฌานุชั๊กกุกฺขย โพธิสศฺตฺวะ สรวุสุขานุช-
 ะปุวสุย ปวีป้าจนารุติ ศสุย้า เวลาย้า ตถารูปมถุทฺธยภิสัสมุการมภิสัสมุโรติ สุม,
 ชถารุเปณ ฤทฺธยภิสัสมุการเวณภิสัสมุฤเตน เตภุชะ สักตฺวิเตโทย โพธิสศฺตฺวานุภา
 เวณมานุชิวุป้าณิ ธรมุขสศสทสุวณิ นิสฺจจวนฺติ สุม । ตทฺยถา —

๑๑๓. อทฺวารณฺเทน จ อาสุเขน
 อชฺชยาชฺฌเนนา กฺรณฺชเย ปุวณฺนิหุ ।
 อชฺชปุทฺยเต จิตฺตฺว วาคุโรโพชฺเช
 สพฺพท จ วุปฺสศฺตฺวิเชภี นิสฺจจฺวี ॥
๑๑๔. สฺวทฺธธา ปุวฺสธาโท อธิมฺภุติ เถรวี
 นิรฺมวณฺตา โอนมฺนา คุวณฺนามุ ।
 ปวีปฺกุจฺจนนา กุกฺกสถิตฺทเวณณา
 อนฺนสมฺมฤตฺถภาวนุ สพฺพท นิสฺจจฺวี ॥
๑๑๕. ทานเ ทน สัสมฺสัถสพฺพท
 กุณานุชิตฺย สพฺพทสฺสถถ วิชฺชยสพฺพท ।
 อชฺชานนิกินิวฺหารสมฺมาธิสพฺพท
 ปุวฺชฺฌณา อูปายสฺย จ สพฺพท นิสฺจจฺวี ॥
๑๑๖. ไมฺตฺววย สพฺพท คุวณฺชย สพฺพโท
 มุทิตาอูปเกฺฆวช อภิชฺฌณฺสพฺพท ।
 จตุสัสมฺมทวารสฺสทฺวินิสฺจยเนน
 สศฺตฺควาน ปวีป้าจนสพฺพท นิสฺจจฺวี ॥

สัจจนาวปวิเวคสุตฺตโยทกะ

ทวารุทศดา เทวปุตฺรสหไสระ ปวิเวคตะ ปุสฺสกุฏโต เชน โโพธิสตุทฺตวไสยปุตฺตนา-
ปฺวาสาทสฺสเดโนปสัฏฺฐามคฺค | อุปสัฏฺฐมฺมุข กคนตลคค เหว โโพธิสตุทฺตว คาทาภิร-
ธฺฐภานต -

๑๔๑. ขุติ ทุสิตา อคฺคสา ขนฺม จ สัทฺตสิคฺคิ ปฺฐนสัห |
อนฺตตะปฺวี วิทฺตสิคฺคิ กุฏฏานฺนุฏคฺคิสฺสทฺตว โสเกเต ||
๑๔๒. ปวิปฺจาตา ติ พหฺวี เทวมนฺนุช โลกิ ธฺรมมนฺนุปรุปรุ |
อฺขมทฺตฺย กาลสมฺมชโย นินฺนุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๔๓. น ทิ พทฺธ โมจยาคฺคิ น จานฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
นุฏคฺคิสฺสคฺคิ โมจยาคฺคิ สจฺจกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
๑๔๔. เชน สคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
เต ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๔๕. โยสฺสวฺวชฺช กมนฺนุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
นินฺนุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๔๖. กิ จปฺป ฐยฺยทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
อถ ปฺน จิวฺวปฺปสฺสคฺคฺค |
๑๔๗. อคฺคปคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
กคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
๑๔๘. ตคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
อคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
๑๔๙. น จ กมนฺนุทฺตฺตฺต |
เต ตคฺคฺค |
๑๕๐. คฺคฺคฺคฺค |
สคฺคฺค |

สัจจนาปริวรรตสุทธโยทชะ

- ๑๕๑. อทิปุต เกตุศดาไปรนิหะสวไลระกาตพณฺฐโนรพพหฺชา ।
 ศักริ ปฺรโมกฺขนมารุเต สฺถาปย สานฺเต อสมวีรฺว ॥
- ๑๕๒. คุวิ ไวรุช ธาตุกฺสสฺสจิวาตุวิ สกฺตฺวาโรกสฺสสุปฺถมฺณฺญู ।
 โภทฺชชฺชชฺรโมโยโครฺนวิรฺวาทฺสฺสเจ สฺถปย ศักรฺม ॥
- ๑๕๓. อนุชานมา อนุชนา โมหาภุทฺตมฺณฺญิชาตพทฺฐาชะ ।
 ปฺรชฺชณาปฺรทปฺถมฺนุชะ โสธย ศักริ นรมฺวณฺญ ॥
- ๑๕๔. สมฺมทฺถนฺนุเต พทฺวิ เทวาสุรนาถยภฺมกฺขนฺนรฺวระชะ ।
 ทฺรภฺมชฺชาม โภทฺปฺรปฺต นฺริศฺศวิ ชฺรุม ไศฺวหฺมฺยานะ ॥
- ๑๕๕. ทฺรภฺมชฺชติ จ ภาชฺคราโช กวณฺ อวภานิตฺ ตว ศฺวีเย ।
 กวฺยติ อนุชตฺปฺชชา ปฺรเวท วิรฺวตสยสฺสสฺส ॥
- ๑๕๖. จตุวารี โลกปฺโรถาชะ สโสนฺยกาสุเต ตว ปฺรทฺถนฺนุเต ।
 ทาสฺชชาม จตุวิ ปาตุวิ โภทฺชฺชวชฺช ปฺรเวณฺนสสฺส ॥
- ๑๕๗. พุทฺหม ปฺรชานฺตจวารี อุตฺถกฺมเต โมคฺขวราภฺมกฺขนฺนธาภิ ।
 อเชชฺชนินฺนุช นเรณฺทวิ วิรฺวเตมฺติ นฺริศฺศวิ จภฺรุม ॥
- ๑๕๘. โภทฺปฺรปฺจิกายิ จ เทวต อภิวฺสศ โภทฺชฺชเณเจสมฺมิโน ।
 อุกฺกปฺตฺสย ' ชฺช สคฺช ตี ทฺรภฺมชฺชามนฺนภิกฺขุชฺชโต โภทฺธิม ॥
- ๑๕๙. สคฺชยฺหิ โภทฺชสคฺควา อนุชเตปฺริเย กวฺยิชา วิทฺเธนฺนุติ ।
 ปฺรวิคฺคโม กว ตฺวิ มา เกนฺนุชชี ปฺสฺจจิมฺสฺสเดชานม ॥
- ๑๖๐. มณฺชชฺรุต มณฺชชฺชโชนา สมฺวาทิ ทปฺกโรชฺชช ฐยวภวณฺญ ।
 ภุต ตถา อวิตถา ชินฺนโมมฺมุตฺติ อฺฐาเนหิ ॥

อิติ สุวตฺถลิตฺตวิสฺสเดว สัจจนาปริวรรโต นาม คุโรทฺโศ ' ฐยชชะ ॥

สรุปปรัวรดศุภฤทสะ ।

อติ หิ ภิกขุไว โทธิสตฤทสะ สัจจิตะ สนฺ เตน เทวปุตฺรณ วาซุณะ
ศุภุโธทนเสฐนํ สุวปฺนุปทฺรหสธลิ สฺม- อทฺตวา สุภุโธทนะ สุปฺตะ สุวปฺนानุ-
ตฺรคโต' ทฺรทฺถุ' । โทธิสตฤทฺ วาเตวา ปฺรหฺสานุตาชามภินฺนุทฺมณฺฑิ' เทวคณ-
ปวิวฤตฺม । อภินฺนุทฺมณฺ ปรฺววจิ' จาทฺรทฺถุ' กามาชวสฺตฺรปรฺวฤตฺม ।
ส ปฺรติวาทุทฺธะ ติวริ' ติวริ' กาลยฺกั' ปฺริเปฺตฺยติ สฺม- กขฺจิกฺ กุมาริ' นฺตะปฺเร'
สฺติ ? ไส' โวจฺ - อสฺติ เทเว' ॥

คโต วาซุณะ สุภุโธทนเสฐนฺตะปฺเร โสถสโลชฺ ฆฺกฺเข' นฺปฺรวินฺญ'
ภูทฺ - อภินฺนุทฺมณฺหฺติ' อวสฺนํ' กุมาริ' ฌนํ ! ฌนฺเจมานิ' ปฺรวินฺนิตฺคานํ' สํกฺทฺศ-
ษนฺเต สฺม ॥

คโสชฺทกฺวคฺ - น ฆฺจฺววสฺนํ' กุมารณฺ กาทฺจิทฺทฺชานภฺนฺมภินฺนุทฺมณฺหฺติ' นุ
สฺตฺริ'กณฺเมฆฺ ' กัวต อโทว' นฺนฺเต' , นภินฺนุทฺมณฺหฺติ' ॥

คโต วาซุณา' สุภุโธทนณฺ กุมารสฺช ปฺริโลกฺวฤ' ติวโร ฆตฺฤทฺธะ ปฺรา-
สาทธะ กาวธา' อภฺนุ' โศภฺนุ' โภ' วรฺมฺโก' โภ' นฺติ' กฺศฺจ । สฺคฺจ โย' โภ' นฺติ' กธะ
ส' เอกานฺตํ' สกธะ । โย' วรฺมฺโก' ส' สชฺวณฺธะ । โย' โภ' นฺติ' กธะ ส' สุวลา-
ไวญฺธะ ! เอกกฺสฺช' จ ปฺราสาทสฺช' ไสปฺนํ' ปญฺจ' ปญฺจ' ปฺรฺนฺสตาณฺตฺย-
นฺติ' สฺม, นฺติ' นฺติ' สฺม । เณฺมา' คโต' กฺษฺมฺปฺรฺมา' นฺติ' นฺติ' นฺติ' นฺติ' น-
จ' สฺทฺทฺท' วุ' โย' ฆนฺ' สฺชฺน' สฺม - มา' สฺจ' กุมาริ' ' นภฺชฺวณฺธะ' เหว' กภินฺนุท-
มฺนฺหฺติ' । นนฺติ' กฺว' ไส' ปญฺจ' โย' สฺจ' วฺช' กฺทฺม' กฺทฺ - มจฺก' ทฺว' น' กุมาริ'
อภินฺนุทฺมณฺหฺติ' । คโต' วา' มจฺก' ทฺว' ว' สฺช' นนฺติ' กปฺปฺนํ' กาวฺติ' สฺม ।
เอกกฺ' จ' กปฺปํ' ปญฺจ' ปญฺจ' ปฺรฺนฺสตาณฺตฺย' นฺติ' สฺม, อปฺนํ' นฺติ' สฺม ।
เณฺมา' จ' วุ' โย' ฆนฺ' สฺทฺทฺท' กฺจฺติ' สฺม । ปญฺจ' จ' สฺช' กาม' กฺทฺน' สฺทฺทฺท-
ป' ส' สฺม । คํ' วาทฺ คณฺ' โย' ฆนฺ' ส' ไทว' ฆว' ฆ' สฺจ' ๥

สุพรรณปริวรรตคจฺจฺรหฺต

อด โปธิสตุโตว ขานนุเนว สารณิภมโวจตุ—

- ๑. ก็ สารณ ปุ้ม ทูพต ชลุปสุดาโม
 อุตฺตมุกมาสูวริคฺจฺงสนฺนยฺนทฺทษะ |
 เสวคฺสิโร วิวตทนฺต กุตุสฺจฺจฺกูโร
 อาตมฺพฺย ทณฺจา วุชเช อสฺสิ สฺซชณฺตษะ ||

สารณิภว —

- ๒. เอโม หิ เทว ปุ้มโฆ ชวขภิกฺกิตฺต
 กุณฺณณทฺทวฺยษะ สฺซทฺทษิต พลวฺวบหฺนัษะ |
 พนฺนุชฺชเนน ปวีกฺกิตฺต อนนตฺตกฺกิตฺต
 การุยาสนฺนวุตฺต อปวีกฺกิตฺต วเนว ทวฺวษะ ||

โปธิสตุตว อาท —

- ๓. กุตฺถรุม เอน อมฺมสฺสย หิตฺติ ภณฺนาหิ
 อถวํปี สฺววชกฺกิตฺต สฺสย อธิ หุยวสุดา |
 สฺสิหฺวี ภณฺนาหิ วณฺนํ ชลกฺกิตฺตเมตฺต
 สฺสิวฺตุวา ตถาวุณฺนมิท โขนิสฺส จินฺตติเมยฺย ||

สารณิ อาท —

- ๔. ไนตสฺสย เทว กุตฺถรุม น รณฺณวฺวชฺชณฺตษะ
 สฺสวเว ชกฺสฺสย ชว เขวณฺนุ ชฺชณฺนยฺนทฺทษะ |
 กุญฺญํ ปิ มาคฺคณฺนํปิตฺตทพฺพณฺนทวชฺชณฺนทฺทษะ
 ชวขา อมฺมกฺกิตฺต น หิ อนนฺนํ กคฺคิชนฺนสฺสย ||

โพธิ์สดุดว อาท -

๕. อธิสวเว อพุช พาดชนสุข พุทธิ
ชเยชาวเนน มทมคุด ขวำ น ปะศุชคฺ |
ฮาววตชาสุ มิ วถิ ปุ่นหิ ปุ่นเวเกมุช
ถิ มหุช กวีชาวติภิวชชชาศุวิตสุข ॥

อด โพธิ์สดุดวะ ปรีตินวีวคฺช รถวี ปุ่นปี่ ปี่ ปุ่นวีศคฺ ॥

อิติ หิ ภิกฺขุโม โพธิ์สดุดว ' ปเวจ กาดสมเขน ทฺภุมเจเนน นคราทฺวา-
เวไถทฺชานภุมมกัณนํกุรมนุ มหตา วุชฺเชน โส ' ทฺรากุณนํมารุค ปุ่นมิ วุชช-
สุปฺจุมถิ ทคฺโชทฺรเวภิกฺกิตฺ ทฺรพคฺกาศ สุเว มุชฺชปฺวีเช นันคฺนวมคฺวาดมปรีตฺสวณํ
กุกฺชเจวโธเจวสนนํ ปฺวีศฺวสนนํ ! ทฺภุมภูวา จ ปุ่นวีโพธิ์สดุดว ชานนฺเว
สวณํทมโวจคฺ -

๖. ถิ สวเว ปุ่น รุชวีวเวทศจตุระ
สวเวทฺชเวภิกฺ วิคฺโส กวี ปฺวีศฺวสนนํ |
สวเวทศฺมุถ อฺทวเกส กฺชชฺชปฺวีปฺโต
มุชฺชเว ปุ่นมิ สวถิ ตฺมจติ กุกฺชสนนํ ॥

สวณิธา -

๗. เอโช หิ เทว ปุ่นโช ปุ่นมิ คิถาโน
วุชชภิกฺช อฺปคฺโต มวเวทศปฺวีปฺเต |
ฮาวโชชเตชวหิโต พลวีปฺวีโน
อฺทวเวทฺวีปฺวีโน หุชปฺวีชช ॥

โพธิสตุคว อาท —

๘. อาโรคชตา จ ภวเต ชถ สวप्นกัรจา
 วุชาธิณิ จ อิมมัทตสุ โขรวุปมฺ ।
โก นน วิชฺฌปฺรโม อิม ทถมฺภูวสฺสตี
 กัรจาเรติ จ ชนเยจฺจุลลสฺสชฺฌตฺตา ว ॥

อด ชตุ ภิกฺขมโว โโพธิสตุควะ ปุริตีนิวรุชฺช วถวิ ปุณฺวี ปุริวี
ปฺรวิวิภมฺต ॥

อิตฺติ ทิ ภิกฺขมโว โโพธิสตุโคว' ปเรณ กาลสมนฺเชน ปสฺสจินฺเนน นกรทฺวาเร-
โธทฺธานภฺมิมภินฺนุกรรมนฺ มหตา วุชฺเชน โส' ทฺวาภฺนึคฺช ปุณฺวี มฺฤตฺติ กาลคฺคิ
มณฺเญจ สฺมาโวปฺนิตฺติ โฉถวิตานิกฺกุตฺติ ชฺฌเวคฺคิสวเปวิวุตฺติ สฺสวโว วุทฺทภฺนึชฺช กฺรณฺนุทฺทภฺนึชฺช
ปฺริเทวมานเณ ปฺริทฺวณฺเณโสเช- ปาสุวากัณฺโณสสิโรกัรฺวาธาตาชฺชทฺถุคฺคิโรทฺทสฺสทฺทภฺนึชฺช
ปฺรฺกฺขมฺสโต' นลฺลจฺจุทฺทภฺนึชฺช (ทถมฺภูว จ ปุณฺวีโพธิสตุโคว ชนมนฺเนว สวารณินฺนท-
โวจตุ —

๘. ทิ สวเถ ปุณฺวี มณฺเญปฺริ กฺกฺกฺกฺกฺก
 อฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปาสุ สเว กฺกฺกฺกฺกฺก ।
ปฺริจารชฺชิว วิเวณตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นนาเววปวณานน อฺกฺกฺกฺกฺก ॥

สวารณิน —

๙๐. เอโหม ทิ เทว ปุณฺวี มฺฤตฺติ ชนฺนุทฺทภฺนึชฺช
 น ทิ กฺกฺกฺกฺก มาคฺคณฺนํคฺคฺกฺก ทฺทกฺกฺกชฺชิตฺติ ปฺริทฺททวธา ।
อปทาช โภคคฺคฺกฺก (มาคฺคณฺนํคฺคฺก) นิคฺคฺกชฺชเวคฺคิสนํ
 ปฺริโลกปฺรปฺรปฺรทฺท น ทิ ทฺทกฺกชฺชิตฺติ กฺกฺกชฺชเวคฺคิสนํ ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๑. ชิกุเขาวเนน ขรยา สมภิกฺขุเตน
 อาโรคฺช ชิกุวิธวฺยชปฺราเทเตน |
 ชิกุชฺวีเตน วิทฺฐมา นจโรสุตฺเตน
 ชิกุปฺเนจเทสฺส ปฺรฺหมสฺสย วคปฺโรสฺสุโลกะ ||

๑๒. ยถิ ชว น ภเวยฺยา โนว วุชฺชาธฺรฺว นฺนุคฺคฺยเต
 คตฺถิ จ มหทะชฺช ปฺเนจสฺสณฺธิ ธฺวเนโต |
 ถิ ปฺเน ชววฺยชธฺรฺว นฺนุคฺคฺย นิตฺยานุพฺพชฺช
 สาธุ ปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย จนคฺคิเพชฺช ปฺเรโมกฺขณฺนุ ||

อด ชล ภิกฺขุโว โพธิสตุควะ ปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย ตฺ วถวฺวี ปฺนฺวปฺนี ปฺรี
ปฺรววิกฺขมฺตฺ ||

อิตฺถิ ทิ ภิกฺขุโว โพธิสตุควสฺสยปฺเรเต กาลสฺมเขนในคฺคฺยเวเน นคฺวทฺวาเรโต-
ยฺชานณฺนิมมิกฺกิณฺนุคฺคฺยวคฺสฺสโตเรว เทวปฺโรคฺชโพธิสตุควสฺสยชานภานวโนว คสฺมฺนิมฺนารุค
ภิกฺขุชฺรภิกฺกิณฺนุคฺคฺยวคฺสฺสโต กุคฺคฺย | อฏฺฐารุณฺนุโพธิสตุควสฺสตี ภิกฺขุ สานฺนตี ทานฺนตี
สํยตี พฺวพฺพจาวิตฺถนวิภิกฺกิณฺนุคฺคฺยปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย ยคฺคิณฺนุคฺคฺยปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย ปฺราสาทิเกในวฺชปาถเน
สํปฺนฺนี ปฺราสาทิเกนภิกฺกิณฺนุคฺคฺยปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย สํปฺนฺนี ปฺราสาทิเกนาวโลกคฺคฺยวโลกคฺคฺย
ปฺราสาทิเกน สมฺมุชิตปฺราสาทิเกน ปฺราสาทิเกน สํปฺนฺนีปฺราสาทิเกนาวโลกคฺคฺยวโลกคฺคฺย
สฺสตีคฺคฺย | ทฺถณฺนุคฺคฺย จ ปฺนฺนุโพธิสตุคว ชานภานว สวณฺนิกฺกิณฺนุคฺคฺย —

๑๓. ถิ สวณฺเน ปฺรฺหม สานฺนปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย
 โนคฺคฺยปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย วุชฺชเต ยคฺคิณฺนุคฺคฺยทฺทฺหิ |
 กานชวสฺสววสโน สฺสฺสฺสฺสฺสฺสว
 ปฺเรตฺถินวฺรคฺคฺย น จ อฏฺฐคฺคฺย อุนฺนโต วา ||

สารณิราห —

๑๔. เอโห หิ เทว ปุรุโห อติ ภิกษุณนามา
 อปฺหยา กามตชยะ สุวินิตจาวี ।
 ปุรวุรชฺชปุราปฺตุ สมนมาตฺตมน เอนมาโณ
 สํวากเทฺวณวักโต 'เนวติ นีถฺจาเชวฺยา ॥

โพธิสตุคว อห —

๑๕. สาธฺ สุภามิตฺมํทํ มม โรจเต จ
 ปุรวุรชฺช นาม วิหฺกึช สคฺตํ ปุรสฺสฺวา ।
 ทิตฺตมาตฺตมนสฺส ปุรสฺสฺควทิตฺ จ ยศฺรา
 สฺสชฺฉวัก สฺสมชฺฉวํ อมฺมกฺตํ ผลํ จ ॥

๑๖. ขณฺ ภิกษุณโว โพธิสตุควะ ปฺรติเนวฺวตฺตย ติ รทวํ ปุเนปํ ปุรวํ
 ปุรวาวิภฺนตฺ ॥

อติ หิ ภิกษุณโว ราชํ สฺนุโรทโน โพธิสตุควสฺสฺยเมวํวูปา สํโจทนํ
 ฤทฺถญฺจวา สฺวตฺวา จ ภูชฺสฺยา— มาตฺตวา โพธิสตุควสฺสฺย ปวิภฺนตฺวํ ปุราการานู
 มาปฺยเต สฺม, ปวิชชะ ชานชฺชิตฺ สฺม, ภาวราณํ จ คานฺณํ การชฺชิตฺ สฺม ।
 อารกฺษณํ สฺตลาปชฺชิตฺ สฺม । สฺวํสฺสฺจโทยชฺชิตฺ สฺม । วาหณํ โยชชิตฺ สฺม ।
 วรฺมาณํ คุราหชฺชิตฺ สฺม । จตุรฺมฺ นกฺรทวารสฺสฺจ
 สฺตลาปชฺชิตฺ สฺม โพธิสตุควสฺสฺย ปวิภฺนตฺวํ ॥ ย เอนํ วาควํทิวํ ฤทฺถญฺจวา
 สฺม— มา โพธิสตุคว ' ภิกษุณฺมิชฺชิตฺ ! อนุชชะปฺเร จาชฺฉวํ ททาติ สฺม—
 มา สฺม ททาจฺจ
 ษาสฺสฺยปฺทวสฺสฺย, นีวฺพนุชฺชิตฺ กุมารํ ชฺฉานํรทฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ชฺฉาโย ॥

ส่วนปริวรรตคฤหะ

คเวรทามุขเต -

- ๑๖. ทวารเว สุธาปิต ยุทธเสาณาปุระมาะ ขงคาอุธาปาลโย
 หสฺสูอสุวราศง วรมิตนรา อารุณ นาคาวลี |
 ปรีชา ไชฎกไตรณาศง มหตา ปุระกาเว อูจจวปิตา
 ทวารวา พุทฺธ สุคาตพนุชนฤฤตาะ โกฎศสุวรามุณจนะ ||
- ๑๗. สรวเว ศากุยกคณา วิมณฺเณนโส รกฺษณฺติ ราตรีทิว
 นิรุโรหมศง พลสฺย ตสฺย มหตะ สหุโท มหา ศฺรยเต |
 นควฺ วยากุฏ ภัคฺตรสฺตมนโส มา สุมาทุ วุระเขตฺตสุวโต
 มา กุจฺจกุกุฏโถกิตสฺย คมเน ฉิเทยต วิโส หุขมฺ ||
- ๑๘. อารุณปฺโต ยุตฺตชนศง สดตฺ สกฺกิตฺ มา เดกฺสุยธา
 วสุธานํ ปุระกโรถ กุวิฑรทิกวิฑรพนุชธา มานสมฺ |
 เข เว อีสฺศฺริยมาย เนกวิฑธา ทวฺเสถ เจมฺภูวิ พุ
 อารกฺษมา ปุระกโรถ วิฑน กุฑธา มา ชุ วุระเขตฺตสุวตะ ||
- ๑๙. ตสฺยา นิมฺภุมิกาทิ สวารถิเว ปุระเว นิमितฺตา อิม
 หิสฺวา โกฎณฺจ มยฺร สารีกฺ สุกา โน เต ววิ มุณฺจิมฺ |
 ปุระสาเทญฺ ความุกมไตรณเวมฺวาคาถมณฺเจมฺ จ
 ชิหฺมาชิหฺว สฺทฺรุมนา อสุจิตา ชฺยาชนุชฺโธมฺรูกาะ ||
- ๒๐. ปุจาณิปุณฺกวิณฺมุ ปทุม วุจฺจา มุถานานิ มุถาชนฺติ จ
 วุฤกฺษะ ศฺมุทปฺลาศ ปุณฺปวทิตาะ ปุณฺปนฺติ กุโย น จ |
 วิณฺวาลูกทวิศตฺนุชฺวิจิตา ฉิหฺยชนุชฺกสฺมาตฺตทา
 เกวฺสุโจว มุฤทฺจก ปาณฺชฺกิทา กิหฺยชฺนฺติ โน วาหฺมิหฺมฺ ||

สุพรรณปริวรรตคุณุทธะ

๒๐. สรวี วุษาทนต์มาสี คจจ นควิ นิทราภิกุติ ภุคฺคิ
โน นุตฺตเต น จ คายิเต น มริเต ภูโย มนะ กสฺยจิตฺ ๑
ราชานี ปรมิ สุกัณมนสเส จินฺตูปโร อูชยเต
หา อิกฺสาทฺยทนต์สฺย ทฺยธิ วิปฺลา มา ไหว สังกฺมฺยเต ॥
๒๑. เอกสุมี สขเน สฺยเต สฺยิตมฺภทฺยโคปเา ตทา ปารฺถิโว
โคปเา ราชฺวีย อฺวธฺราตฺรสมฺเข สุวาปฺนณินฺนํ ปสฺยติ ๑
สรวฺย ปฺฤติวิ ปฺรกมฺปิคมฺภุจฺไฉลา สกฺฎาวุฏฺฐิ
วฺฤกฺขมา มารุคฺเควริตา กุณฺธิ ปตี อฺตุปฺาชฺย มฺโลทฺยฺฤตฺตะ ๥
๒๒. จนฺทฺราสุวฺย นภาคฺ ภูมฺปิเตา สฺยิตฺตฺนํลลิตฺตฺนํ
เกสฺยานทฺยฺสึ ลฺน ทกฺกณฺธิ ภูเช มฺภุคฺคิ จ วิธฺวีสิตฺม ๑
หสฺเตา จินฺน ตฺไถว จินฺน จวเนา นกฺขนํ ทฺยฺสึ อาทฺมณฺ
มฺภุคฺคาหฺร ตฺไถว เมฆลมณฺ จินฺนํ ทฺยฺสึ อาทฺมณ ๥
๒๓. สยณสฺยา ทฺยฺสึ จินฺน ปาท จคฺุโร อรณฺตเตสุมี ฉย
ฉฺเรท หนฺจฺ สฺยจฺจฺ สุรม ฐจฺ จินฺนํ ทฺยฺสึ ปารฺถิเว ๑
สรวฺเว อารณฺวา วิกฺรณฺ ปตีตา มฺหฺยฺนฺติ เต วาริเน .
ภวฺคฺศฺจากรณฺวา สวสฺตรมฺภุคฺญา สยฺยาคฺตา วุษาทฺนํ ๥
๒๔. อุตฺถา ปสฺยติ นินฺยฺมฺนฺต นควาตฺมสาภิกุติ ปฺริ
จินฺนํ ซาติกมฺทฺยฺสาคิ สฺยึเน วตนาณิกํ โสภณาม ๑
มฺภุคฺคาหฺร ปฺรณมฺพมานุ ปตีตฺส กุณฺภิตฺ มหาสาคฺริ
เมรี ปฺรวตฺรชมฺทฺยฺสึ ตทา สฺยฺตนาทฺ สกฺมฺปิคม ๥

สวप्นปวีรเวทศสุทศ

๒๖. เขตานันทุส ศาถุยกนุษ สุมีน้ำ สุมีนาคเว อหุคัส
ทฤมฤวา สว ปุคิตุทฐ วุณเณยนา สุวี สุวามินิ อพรวักุ ।
เทวา ก็ มิ ภาวษเต ชล ภาส สุปิตานุตราณิทุตสา
ภวราธา เม สมฤติ โน จ ปศุขมิ ปุณะ โสการวักิถิ เม มนะ ॥

๒๗. สุรุตวาเสา ทถวิจตุททุภูโต พุหุมสุวระ สุสุวโร
โคปมาตปเต ภาว ปุรมุทิตา ปาปี น เต วิทษเต ।
เข สตุควา ทฤตปุณยปุระจวิธา เตเมติ สวปนา อิม
โก นุชะ ปศุขติ โนททะชวิทตะ สวปนาอนุตราณิทุตสา ॥

๒๘. ชคเต ทฤมฤวา เมทินิ กนุปมานา
ภฤวา โสธา เมทินิเช ปตนาธา ।
เทวา นาคา วรทุมสา ภุตสัฆา
สวเว ตฤขิ ปุชษศุฆุมจัน ภาโรนุติ ॥

๒๙. ชคเต ทฤมฤวา วฤกนุโมโตทฤตทานิ
เกศา ภูน้ำ ทฤมเณนาทฤตสาสิ ।
กมุปวี โคเป เกลศชาลั ฉินิตวา
ทฤมฤชาลั อูทรวี สตุฤตคาตะ ॥

๓๐. ชคเต ทฤมฤวา จนุทรวสุรเขา ปตนาธา
ทฤมฤวา นกมุทวา โชษติษา นิปตนาตะ ।
กมุปวี โคเป เกลศศคฺฐ นิตควา
ปุชษธา โสเถ ภาวินิ คุวี ปุสสุยา ॥

สวप्ณปริวรรตคจฺจฺรหฺส

๓๑. ขตุเต ทุณฺญา มุกฺตหาวี วิสัณฺฑี
นคฺนํ ภคฺนํ สุวภาขาทุสฺสาสี ।
กฺขมปฺปรี โคเป อีสฺสุวิกาบิ ชหิตฺวา
ปฺปฺวณฺสฺสฺสฺว วิ เกณฺยเส โนจเณ ॥
๓๒. ขตุเต ทุณฺญํ มณฺจกํ ฉินฺนปาทํ
ฉเคฺร ทณฺเฑ รคฺนจิตฺวิ ปฺปรกฺขณฺมุ ।
กฺขมปฺปรี โคเป โมน จตุวารี คีรฺตฺวา
นํ้า ทฺวมฺภูตฺสึ เอกถฺตฺวิ ตฺวิโลเก ॥
๓๓. ขตุเต ทุณฺญา กฺขณฺณา อุหฺขมาณา
จฺจหา วสฺสฺตรา มหฺย มณฺเจ ' ทุสฺสาสี ।
กฺขมปฺปรี โคเป อคฺขณฺโณวณฺนิตฺตํ
นํ้า สํปฺสฺย สุวโลโกเช สฺสฺควนฺตฺม ॥
๓๔. ขตุเต ทุณฺญา ทปฺปโกฏฺศคานิ
นคฺวณฺนินฺนทฺวณฺนคฺวา ตคฺปฺปรี จานฺนชฺการณฺ ।
กฺขมปฺปรี โคเป โมทฺวทฺชานฺนชฺการเ
ปฺปรชฺชณาโลเก ทฺวณฺนํ สุวโลกณฺ ॥
๓๕. ขตุเต ทุณฺญํ มุกฺตหาวี ปฺปรกฺขณิ
ฉินฺนํ โจว สุวณฺสฺสฺสฺว วิจิตฺตณฺ ।
กฺขมปฺปรี โคเป เกฺลศฺชาลํ ฉินฺนิตฺวา
สํชฺชณา สฺสฺสฺว อุทฺธวี สฺสฺสฺสฺสฺสฺวคฺช ॥

สุพรรณปริวรรตจตุรทศ

๓๖. ขตุเต โทเป จิตฺติกาวิ กโรมิ
นิตฺยํ ปุชฺชา เภรวโธศฺตเมนํ |
นาสุตํ ตฺกฺขํ ทฺวฺกตํ โนว โสกะ
กฺหมปฺริ โภที ปฺริตฺติปฺราโมทฺยลพฺธา ॥
๓๗. ปฺรุเว มหุขํ ทานุ ทศฺตํ ปฺรุณตํ
สํถิ จฺวณํ ภาวิตา นิตฺยกฺฆานนฺติ |
ตสมฺมานมฺหุขํ เข ปฺรสาทํ ลกฺษณเต
สฺรว โภณนฺติ ปฺริตฺติปฺราโมทฺยลาภา ॥
๓๘. กฤปา โภณิ สํสฺกฤตฺตา เม อนนฺตา
โพธมารุโก โสธิตฺโต เม ปฺรุณตฺเต |
ตสมฺมานมฺหุขํ เข ปฺรสาทํ กโรนฺติ
สฺรว ฉินฺนา เตมฺหุ ตฺริณฺเชปฺยปฺยาธา ॥
๓๙. หฺรมํ วัณฺทา มา จ เขทํ ชเนหิ
คฺฆณฺนิ วัณฺทา สฺชเนหิ จ ปฺริตฺติมํ |
กฺหมปฺริ เกนฺเชปฺ ปฺริตฺติปฺราโมทฺยลาภํ
เสทํ โทเป ภาทฺวกา เต นิมิตฺตา ॥
๔๐. โส ปฺรุณฺเชตฺชกรฺโธ สฺวิเตชฺคฺวโร
ปฺรุเว นิมิตฺตสฺสึเน อิมิ อฺทฺยสาสิ |
เข โภณนฺติ ปฺรุวสฺสฺกกรฺมสมฺมจฺเจชานํ
โนมฺกฺรณฺมฺยกาลสมฺเช นรปฺจฺควานาม ॥

สวปน์ปวิวรรตจตุรทศะ

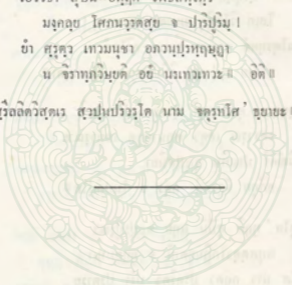
๔๑. โส อทุทสาสิ จ กวางจจรณาทุชคานา
มหาศากเรภี จคุภิวชถ โกลยอนุตา ।
สรวามิมิ วสุมตี สยมน วิจิตู
เมรุ จ ปรวคทวี หิรโสปรชานมุ ॥
๔๒. อภา ปรมุกต สุปเน ตท อทุทสาสิ
โถเก วิโลกิตู มหาตมसानุชการมุ ।
ฉโคทรุกต ษรณเข สหเวต คุวิโลก
อภาย สุปญญ วิเนปาคทุชชา ปุรชานุตา ॥
๔๓. กุญญา สุภา จตุวิ ปุราณก ปาท เดช
จตุรวุณ เศวต สกุนาทุทต เอกวรุณาะ ।
มัตเทวี ปรมहन ชุกุปเสนียา
อภิกษ จักรวมตี คตุว จ โนปลิปโต ॥
๔๔. ภูโย ทุทสาสิ สุปนิ นทุช ชลปุรวุณา
พหุสตุทวโกณินชุตานี จ อหุชมานา ।
โส นาว กุตุว ปุรวคิตุว ปรีา ปุรวารุช
สุธาเปตี โส สุตถเวร อภเข อโสเก ॥
๔๕. ภูโย ทุทสาสิ พหุ อากูร โวกสุปญญุ
อาโรชชเชชวหิตา พลวิปวทานา ।
โส ไวรุช ภูตุว พหุ โอมธ สंपุชจลา
โมเจติ สตุทวนชุตา พหุโวกสุปญญุ ॥

สวप्เนปวีวตศจศรทศะ

๔๖. ส้าหาสเน ว หิ นินนุณ สุเมรปุณฺหะ
สิมุขี ฤตตานุชติปฎานมรณนมนฺตานุ |
สัความมธฺยิ ชบุ อารุติ อาตฺมเนศฺจ
อานนุทศทฺทามนร่า กคเน พุรวนฺตะ ॥

๔๗. เอววิธา สุปนี อภฺตุสิ โทธิสฺสคฺโคว
มจฺกถุช โสภนฺวตฺตสฺย จ ปาริปฺปิมุ |
ข่า สฺวตฺตว เทวมนุชา อภฺวนุปรุหฺมฺญา
น จิราทฺทวิมุขติ อธิ นวเทวเทวะ ॥ อธิ ๒

อธิ สฺวตฺตวิสฺสเว สวप्เนปวีวตฺโต นาม จฺจฺวโรโส' ธฺยายะ ॥

ฉกนิษกรนถปรัวระ ปรุจทษะ

อด ขลุ กิถุมไว โพรธศตควาไสยตทกุต-อชกุตเมตณมม สุยาทกุกตชุตตา
 จ ยทหมปรุติเวทช มททวาชูณะ สุกุโธทนสุข อนนุชอุตคศจ ปัตวา นิษกรเมษม
 ส วตเวรา ปรุสาณคชาป้า สวกาทอุปสทาณปรุสาทาทวักชว ราชูณะ สุกุโธทนสุข
 ปรุสาทตเต ปรุติษจิต' กุต | ปรุติษจิตมาตวสุข จ ปุณวโพรธศตควาสุข สวไว'
 เสา ปรุวสาท อากขา สุมุโฏ' กุต | ศศร วาชา ปรุติวิทษุสตุ้า ปรุภามทวากุมัต
 ทุกุมฎวา จ ปุณสตุวริติ ตวริติ กาทจุกัชมาณนุชวชามาศ-กั โกะ กาท-
 จุกัช สวไร' กุกุทกโต เขเนย์ ปรุภา วิวาชเตว' กณจุกัช-อห-อชยาปี้ ตวทเว
 วาชนยา อูปรุชั นาคิกรานุต | อนี' จ ทเว-

๑. สวชปรุภาย ภวเต ทวุมกุกชยถายา
 สนคตาปยาคี จ คเน' ปรุทไวติ อรุมม |
 หัสสา มชวศุกโกทกิลจกัววากะ
 ปรุติชุมกาลสมเข สววตุ้า ววนุต ||
๒. อากา อิช' ต นวทเว สุชรา มโนชูลา
 ปรุหุลาทน' สุกกัร' น' กไวติ ทาทน |
 กุกชยา จ วุกุกุม อกิกุกช น จาสติ ฉายา
 นิระสัศชัย' กุลชโร อีห อชยปรุปรุช ||
๓. โส ปรุภกนเต ทศกัโศ นุกปต์ วิมณไณ
 ทุกุมฎศจ โส กมลโลจน สุกุทศตควะ |
 โส' กุกุชติคิ' สชนิ อิจุลติ น ปรุโกติ
 ปัตตุเคารวี' ขนชเต ววศุกุทษุทช ||

อภินิมิตฺตมณเฑียรวาระ ปณฺหิตะ

๔. โส จ สฺถิตฺตว ปฺรโต นฺตุปตี อโวจตุ
มา กุญฺ วิชฺฌน ปฺรอกโรหิ ม โจว เขทานุ |
ในมฺหุทรมุขกาลสมโฆ มม เทว ชุกฺโต
หนุต กุณฺมสฺว นฺตุปเต สขนะ สรวานฺตุระ ||
๕. ตํ อสุวปฺรฺวณฺเนโน นฺตุปตี พกานเ
กัจจตุปฺรโยชนุ กเวทฺวณฺวิวฺรุตเน เต |
กั ชางเส มม วิ วห สฺรว ทาเสช
อนฺตุทฺทอน ราชกุล มํ จ อิทํ จ ราชานฺตุ ||
๖. ตท โปธิสฺสฺสฺว อวจํ นฺตุวปฺรฺวณฺเ
อิจฺฉามิ เทว จตุโร ว ตานุ มิ เทหิ |
ชทํ สกฺขเส ทาทุ มหฺเช วเส ตี ตฺตว
ตท ทุรฺกมุขเส สท กุณฺเท น จ นินฺทุทรมฺเมช ||
๗. อิจฺฉามิ เทว ชว มหฺเช น อากฺวเมชฺชา
สุทวฺวณฺ เขวณฺสฺถิตโต กวี นิตฺยกาณฺมุ |
อาโรคฺยปฺราปฺตุ กวี โน จ กเวต ฐยาธะ
อมิตายฺนฺสฺจ กวี โน จ กเวต มฺตุคฺชะ ||
(สํปฺตฺติคฺสฺจ วิปฺลา นุ กเวทฺวิปฺตฺติช) ||
๘. ราชฯ สฺวณฺตีว วจณํ ปฺรมํ กุชชาโรโต
อสฺถานุ ชางสิ กุณฺว น เม' ตว สกฺกฺติช |
ชวฐยาธิมฺตุคฺชฺกฺกฺชฺจ วิปฺตฺติคฺสฺจ
กณฺสฺสฺถิตฺติช กุณฺโย' นี น ชาคฺ มฺตุคฺชะ ||

๘. ขัทธานิ เทว จตุโร ว ใน ททาสี
 ชรวุขานิมิตฺตบุษบคฺคฺจ วิปคฺคิตฺตฺจ |
 หนุคฺเช สฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อสมฺมาจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ น เม ภเวชา ||

๑๐. สฺวโรจฺจว เจม วณฺเณ นวปฺจฺจวสฺส
 ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อนฺนโมทฺมํ หิตฺตฺตว ชคฺคิ ปฺจฺจวโมทฺมํ
 อภิปรายฺจ ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อด ชตุ ภิกฺขโว โพรหิตฺตฺตวสฺส ปฺจฺจวโมทฺมํ สฺวโรจฺจว ปฺจฺจวสาเท ' ภิกฺขุส
สยเน นิพฺพทา | น จาสฺส กฺคฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ วา อากมฺมํ วา สํจฺจานเต สฺม ||

อิติ หิ ภิกฺขโว วาชา สฺวโรจฺจวสฺสวสฺส วาชา อคฺคฺชเนน สฺวโรจฺจว สํคฺคฺชเนน
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํนิปฺปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตฺตฺตฺตฺตฺต
ตฺตฺต
ตฺต
ต

พลโตเปตานี | เอโลกศุจ สากษยกุมาระ ปญจวตสตปริวาระ เอโลกิ จ วถิ ปญจ-
ปตฺติสทตปริวาริ สุตถปิตมกฺข โพลิสศควสุข วรฺฆารถฺนุ | มหาลุททมทลลิกาศุจ
สากษยะ สววจตฺวรสฺสุจกฺกฏปฺภาวธาสุวารกฺษยวถิ สุตฺติตา อภฺวณฺ | ราชา จ
ศุทฺโธทนะ ปญฺจภี สากษยกุมารสไตะ สวธฺธิ ปริวฺจตตะ ปฺรสฺสุทฺตตะ สฺวเก กุฎฺ-
ทฺวาวร หษณฺ จ กษณฺ จ สมภฺริหุชฺช ษากวฺติ สฺม | มหาปฺรชาปตี จ โคทมฺ
เจฏฺวิวฺคณามนฺคฺวชเต สฺม—

- ๑๑. ชฺวเลถ ทป วิมถิ ทฺวษาทฺวิ มถฺนิทฺน สฺววิ สฺวาเปถา |
โธถมฺพยถ ทวฺริ ปฺรภา กฺวตฺ สฺววิ เณสฺมฺนิ ॥
- ๑๒. สักคิ โขชเชถา ษากวถ อดนฺทฺริตา อิมฺา วษณฺ |
ปฺรติวฺกษณา กฺวามิ ชถา อวิทิต น กฺชฺเชถา ॥
- ๑๓. วุณฺคกถาปฺทสฺตา อสฺสนฺสวสฺกฺตโตมฺรทฺทฺทิตา |
ปฺริยตฺนชวรฺกษณฺวถิ กโรถ สฺวเว มหชฺศนฺน ॥
- ๑๔. ทฺวาริ มีถถ สฺววิ สฺชนฺทฺริตา นฺวคฺขํ ทฺฤถกปาณฺ |
มฺุญจถ มา จ อกาถ มา อทฺรสฺคว อิตฺ น วุชชยา ॥
- ๑๕. มถิหารมฺกฺกททวฺริ มฺุชฺปฺมฺุเปถ อวฺจจนฺทฺริ สฺสุทฺจชถา |
เมชถกวฺถิกมฺุทฺริก สฺนฺพทฺฐํ นฺุปฺริ กฺวต ॥
- ๑๖. ยถิ สทส นฺิมฺุทฺรเมชยา นมฺุทฺริก มตฺตวาวเรชวริ |
ตถ ตถ ปฺราวฺกฺรเมถา ชถา วิษาคฺ วิณฺทेषา ॥
- ๑๗. ยถา นเว สกฺกฺชวริ ชยณิ ปฺริวารชฺนฺุทฺ วิมถฺสุข |
ม จ กวถ มิทฺฐวิทิตา ปตฺก อิว วกฺษณา เนโฏระ ॥

๑๘. ฉาเทถ รตนชาไล อิทฺติ คฺฤทฺติ ปารุถิวสุช รกฺษณารุณฺม |

เวณฺหวาสุจ ววถา อิมฺมา รชนิ รกฺษณถา วิวชามฺ ||

๑๙. อโนยฺนุช โพรเชเขตถา ม วสยถา รกฺษณถา อิมฺมา รชนิมฺ |

มา หุ อภินิมิตฺตกรรมเถถา วิชหุช รามฺภูฏี จ ราหุชฺ จ ||

๒๐. เอกสุช นฺริคคสุชา วรชกฺลฺลิตฺติ สวฺวิมฺ นินฺริกรมฺม |

อฺภูจฺฉินฺนุชจ กเวชา ปารุถิววิสุจจรมฺพทฺธจ || อธิ ||

อต ชลฺล กิกฺษไว นฺภูฏีวิสุคฺติมหายกฺษณเสนาเปตฺธ ปาณฺจิกชกฺษณเสนาเปติ-
ปฺรูวักมานิ จ ปณฺจหาริตฺตปฺตรสคตนาชกสมฺมิมฺ สนนฺปิไคยวิ มลฺล วิจารชนฺติ สฺม-
อภุช มารุมา โพรสคฺไตฺว กิณฺนิมิตฺตมฺมิตฺติ คสุช ชุมฺมาภิเช ปุชากฺรมณฺ เอกสุ-
สุกฺษณมาเปตฺตวณฺ ||

จควารสุจ มหรรวชนเณ อตถกฺค วรชชานํ ปฺรูววิสุช ตฺวา มหฺคฺติ ชกฺษณปฺร-
ทมนานนฺตฺรชเต สฺม | อภุช มารุมา โพรสคฺไตฺว กิณฺนิมิตฺตมฺมิตฺติ | ส ชุมฺมาภิ-
หยววจรณฺเปวิคฺฤทฺติไตฺว นิมิตฺตมมฺมิตฺตวช |

สา จ ชกฺษณปฺรชทา-

๒๑. วรฺชทฺถุณฺ อเกทฺช นารายเณ อาตฺมภาไว คฺฤ

วิวชพลอเปตฺติ โส ตมฺมิมฺโย สวฺรสคฺไตฺวคฺตมจ |

คิวิว มหเมวฺ อคฺคปฺราชฺช สกฺษณํ นเก ชาวิทฺติ เณจิจฺ

น ตฺว ชินฺนคฺตเมวฺ โสไถรคฺฤทฺติ ปณฺชชชณานาสุวิชเต สกฺษณ นนฺคฺ กฺวจิจฺ ||

ไวศฺรวณฺ อทา-

๒๒. เข มานคฺควิตฺต นรธา คฺฤ เตมฺ สาสฺตธา

เข ปฺเรมฺเคารวสุถิตฺตา ลชฺ เต วิชานิ |

อชฺชยาชเชน อภิยฺยชยถ เคารเวณ

ลชฺ ตฺติ หิ เวคฺสุชยถ ชกา อิวฺ คฺตลเปสิมฺ ||

อภินิษกฺรณณเปรีวฺรตตะ ปณฺจทศะ

๒๓. อหิ จ ปฺรูโค ยนสฺย ชฺยิ จ วหาถ หยมฺ |
ในมฺกฺรณเมษ โปธิสฺสคฺคฺวสฺย ปฺดฺยเมวราชชาโม พหฺมฺ ||

อด ชตุ ภิกฺษวะ ศโกฺร เทวานามินฺโทฺร เทวัสฺสุรราชคฺวีसानนชฺรยเต
สฺม— อหฺย มารุฆา โปธิสฺสคฺคฺว' ภินฺนุกรรมิมฺหติ | คฺคฺร ชฺยุมภากิะ สฺรวฺโระ ปุชา
กรรมณเ เอกุสฺสเกฺชน กวีคฺวฺยมฺ ||

คฺคฺร สานตมคฺคฺรณม เทวปฺุคฺระ ๕ เอมมาท— อหิ คาวคฺกปฺลิวสฺสุนิ
มหานคเร สฺรวฺรสฺคฺวปฺุรฺมทรรคทวาริกานา ปฺุรฺสฺวาปนี กวีมฺขามิ |

ลลิตวฺยฺโย นาม เทวปฺุคฺระ ๕ เอมมาท— อหฺมปฺี สฺรวฺรหคฺชชโรมฺกฺร-
โคมทิมสฺคฺวปฺุรฺมทรรคทวาริกานา สพฺทมนชฺรธาปฺิมฺขามิ |

วฺยฺยมคฺคฺรณม เทวปฺุคฺระ ๕ เอมมาท— อหิ คณคเต สปฺุตรถวิสฺสุตารปฺุ-
มณฺเ รัตนเวทิการปฺิวฺรจฺจ สฺวฺยภานคณณิรัตนปฺุโรชชฺวลิตมฺจฺจฺจฺจคฺคฺรชฺวชฺวปฺุภาถิ
นนานาปฺุปฺากิถฺวณิ นานากนฺุชชฺจกานิชฺยปฺิตี มารุควฺยฺโย กวีมฺขามิ, เชน มารุคเณ
โปธิสฺสคฺคฺว' ภินฺนุกรรมิมฺหติ |

เอวาวโณ นาม นาควฺชา ๕ เอมมาท— อหฺมปฺี จ สฺวฺสฺยิ สฺุณฺจายิ
ทฺวคฺวีศโทฺยชนปฺุรฺมณฺเ กฺุฎฺทาควี มารปฺิมฺขามิ | ชฺคฺรารปฺุสฺสโร' ภิรฺุชฺย คฺุชฺยสฺคฺคิ
สฺปฺุรฺกณิเคน มหตา จิตฺวาทิตฺเณ โปธิสฺสคฺคฺวสฺยปฺุสฺถานเปรีจฺวฺยิ กฺุรวฺนโศย
คมิมฺขนฺติ |

สฺวฺยิ จ ศโกฺร เทวานามินฺโทฺร เอมมาท— อหิ ทฺวารานิ วิวริมฺขามิ |
มารุคิ จ สฺทฺรชฺชามิ |

ชฺรุมจาวี เทวปฺุคฺร อาท— อหิ วิกฺุคฺคณนคตะปฺุรฺมปฺุทฺรชฺยิมฺขามิ |

สฺโงทโก เทวปฺุคฺร อาท— อหิ โปธิสฺสคฺคฺว' หยนาทฺุคฺคาปฺิมฺขามิ |

อภินิหุกรรมฉบับวิวรรตนะ ปวงพละ

อิห เต พาลา อชฺชวสัคคะ กุกฺกุรา อิวาสฺสัถิกรงฺกมฺมฺเชฏฺ | อิห เต พาลา
ปฺรปฺติตา ทปฺปัสสาสฺสวํ ปคฺคชะ | อิห เต พาลา พชฺชนฺเต กปฺย อิว เณปฺน |
อิห เต พาลา ปรีทชฺชนฺเต ชาโลตฺตกฺกนฺปิฏา อิว ชลชะ | อิห เต พาลา
ปรีทชฺชนฺเต สฺสนากาญฺเจหฺวิไวรภฺวระ | อิห เต พาลา อวสชฺชนฺเต กิลฺลพิกาวิน
อิว สฺสุลาเกฺว | อิห เต พาลา สัสสาณฺติ ชฺวีณคฺชา อิว ปฺมฺเถ | อิห เต พาลา
วิปชฺชนฺเต กิณฺนชานปฺราศฺร อิว มหาสมฺมฺพุทฺ | อิห เต พาลา ปฺรปฺตฺนฺเต มหา
ปฺรปฺต อิว ชาตฺชนฺตะระ | อิห เต พาลา ปฺรชเยถานํ กฺขลนฺติ ปคฺคาลสัคฺคตมฺวิ
วาวี | อิห เต พาลา ชฺชนชฺชนฺเต กฺขลปสัสมฺม อิว มหาปฺฤถวี | อภิวิพาลา
ภฺวณชฺชนฺเต กฺกมฺภกกรกฺกมฺวิวชฺชน | อิห เต พาลา ปรีทชฺชนฺติ โสถานตฺตคฺคา
อิว ชาตฺชนฺตะระ | อิห เต พาลา วิปฺรวิรรตฺนฺเต กุกฺกุรา อิว สฺวทฺถลพทฺชะ | อิห
เต พาลา มฺลชชฺชนฺเต กฺขมฺมกถ อิว ตฺตถฺถนฺตฺตปฺตชะ | อิห เต พาลา ปรีทชฺชน
สคฺวี กุกฺกนฺตปฺกม | อภิวิพาลา ภิกฺกชฺชนฺเต ทฺวเรณว ปฺนฺนคชะ | อภิวิพาลา
ทฺวสฺชชฺชนฺเต มหามถเณว ปฺโรชะ | อภิวิพาลา สฺสชฺชนฺเต โจรสัเรณว สวฺระ |
อภิวิพาลา ภิกฺกชฺชนฺเต มวฺเตเนว ศาถา | อภิวิพาลา หนฺชชฺชนฺเต ทฺตฺตชฺชนฺติไววิ
ชฺชนชะ | อชฺชวสัคฺคเณ พาลา กฺกนชฺชนฺเต มชฺชชฺชนฺติทฺทชฺชนฺติ กฺกนชฺชนฺติทฺทชฺชน
ชาตฺชะ | อภิวิพาลา อชฺชนชฺชนฺเต มวฺตฺตชฺชนฺติ อิว ชเลาไนชะ | อภิวิพาลา
กฺกชฺชนฺติ ทวฺกา อิว สฺวมฺมชฺชนฺติไวชะ | อภิวิพาลา อวชฺชนชฺชนฺเต จฺกฺกชฺชนฺติ
คชะ | อภิวิพาลา พชฺชนชฺชนฺเต สฺสชฺชนชฺชนฺติ พาลชาตฺชะ | อิห เต พาลา กฺกชฺชน
กชฺชนชฺชนฺติ ทฺตชฺชนชฺชนฺติ อิว ฐนฺ | อภิวิพาลา ภกฺกชฺชนชฺชนฺติ วชฺชนชฺชน
ชฺชนชะ | อชฺชนช
ชฺชนช
ชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนชฺชนชฺชนช
ชฺชนช
ชฺชน

อด ชตุ ภิกฺขโว โปธิสฺสคฺควะ กุฏฺถนีสฺสุชเย สฺวีชิตฺมานโส ฐวสฺสิตฺตพฺพุธิ
 สลฺลิตฺตวิณฺณพิตฺติ ปฺรชฺจนฺทวทฺธิชฺช สจฺจกัปปิราสาเท ปุราวาภิมุชเ สฺสติดฺควา ทกฺขณิเดเน
 ปาณินา วคฺขันธาภิถาณวณามุช ปุราสาทโกฏฺฐิกโต ทศนชกฺกุฏฺถกรปฺปโย ภูควา
 สฺรวพฺพุชานํ สมนฺวาทุฏฺฐช สฺรวพฺพุชเฏภฺยสฺสจ นมสฺสกาวิ ภูควา ทคฺนตล-
 นวโลกชฺชิตฺติ สฺม । โส' ฐวากุณฺตีคฺค ทคฺนตลคคตมมวาทิปฺตี ทศศคฺนชฺชนิ เทวศคฺสทศฺส-
 ปริวฺวตฺติ ปุณฺณปฺรคฺคณฺธมาลยวิเดเนจฺจวฺวตฺติจฺจวฺวตฺติฐวชฺชปคฺคาทวตฺติสจฺจทคฺนทวทามปริ-
 กุฏฺฐิตมวเวคคณิ โปธิสฺสคฺควํ นมสฺสชฺชมานํ สฺสติดฺคณฺ । จคฺควสุว โลกปฺปาลาณํ ชกฺขณวาทุช-
 กณฺธฐวภฺยชคคตสฺสปริวฺวตฺตคณฺ สันนุชฺชทุฏฺฐววฺวตฺติคจฺจจิตฺตคณฺ อสฺสชฺชนวศกฺกคฺคิตฺตมวคฺคิตฺตคค-
 ตคณฺ สลฺลิตฺติ มณฺนิมคฺคณฺวิณฺณพิตฺติชานํ โปธิสฺสคฺควํ นมสฺสชฺชมานํ สฺสติดคณฺ ปุชฺชชิตฺติ
 สฺม । จนฺทฺรฐวชวเวเน เทวปฺปเตวรา วมทกฺขณิชฺชโยช ปาฐวชวชโยช สฺสติดคาวปฺพุชฺชคฺ ।
 ปุณฺณชฺชจ นกฺขณคฺคราชปิตฺติปฺปสฺสติดิตฺติ ภูต । อชฺชวราชฺชิ จ สมนฺนิ สฺสปฺราปฺตมฺ । ทุณฺณภูว
 จ โปธิสฺสคฺควสฺสคณฺนทกมมามนฺทวชฺชเต สฺม —

๑๐. ณฺนุททา จปฺปเต มา วิณฺณพฺเพ
 อชฺชวราช ททา เม อถกฺกุฏฺถมฺ ।
 สฺรวสาชฺชิ มม เชตฺติ นจฺจคฺคทา
 อธฺกคฺคชฺชิ ฐววมทฺช เกณฺนชฺชเต ॥

อด ณฺนุทท อธิ วจนิ สฺรวคฺควา อชฺชวคฺคณฺนมา เอมวาท —

๑๑. ทว คณฺนิชฺชเส วิกคิตฺตคฺค
 กมคทาถ สฺสคคคณฺ ।
 นุฏปฺปสฺสท สวาทินุฏปฺปว
 กณฺนทศวจฺจกณฺนทิตา ॥

อภินิษกรรมประวัติพระ ป๋นจกตะ

๑๒. นวนถันโกมลวิพุทธปฐมวหนา |
หาฏกสุธานุตรวิตรณวิมลศกเศษ
ขุดตหุตาจรวิคุมิมฉวิหุตคปุโรโกษชวลิตเตโช ॥

๑๓. วารณเมศตถักขคามิ |
โควฤหมฤเคนทรหัสกรรม สุกรรมา สุจวณา ॥

โพธิสตุคว อห—

๑๔. ฉนทก ขสข อวถิ มขิ ปุรวุ คขฤต กรจณนชน |
คถ อุตตมาฏก คชน ภารุข ปุริยาสุจ ราชุชนกนกวสน
รตนปุรวณ กข ตวกรณฉวเวค วิกรรมพลาธา ॥

๑๕. ศัถุ มิ รกษิ กุฆานคิ ปริภาวิ
วิชัยพลชบานปุระชณนรคสุจาสุมิ พหุกลุปีโกฏินชุตา |
ถิ ตุ สุปุสตุคว โพธิศวาสนัตมิ
ชวามรณเปณชวณรณภูสตุควปวิโมจหสข สมิโย หุขุปสตุคิ มม ॥

ฉนทก อห— ศุภคิ มชยา อวชยุปุตฺร ชฉลา ตฺวิ ชาตมาตฺร เอว โนนคิติ-
กานา พุทธมณฑานามุปนามิต ทธสมาย | ไตสฺจาสี ราชุณะ ศุภุโธทนศุยาศฺวโร
วุชาฤฤตะ— เทว วุฤทธิสฺเต ราชฤตฺสข | อห— กิมิตี?

เต อหะ—

๑๖. อธิ กุมาระ ศคปุณฺยชกนไฉ
ชาตสตุควา อาคฺมช ปุณฺยเตชิตะ |
ส จกรววฺคิ จคฺทวูปอฺสฺวาโร
ภาวิมุขิติ สปุคฺชไนวฺรูเปตะ ॥

๓๘. มรค้ำ จ วัคฉิษุณำ อมวาชปคิรชดา คุวิทสโถเด ।
ปรุจาทุรุตฺตฺรภูตา วุคคปสั อวภินุขามะ ॥

โพธิสตุคว อห— อลั ฉนุทล । อนิขะยะ ชลเวเต กามา อชฺฐววา
อสาสุวตา วิปริตมธรมานะ ปรุทฺตฺราศุจปลา กิรินทเวคคฺลชยะ । อวศุขายพิณุ
วทิจรสุถาอิน อุลลาปนา วิกฺตมฺมณฺฑิตสวาระ กทลัศฺกนุชวทฺตฺรพลา อามภา
ชนวทฺตฺเรทนาคุมเกาะ สวทฺตฺรนิกะ กุณฉาทุคฺคฺวา น กวนฺติ । อจิรสุถาอิน วิทฺต
อิว นกสั สวณโกชฌมิว ปริตมธระชา มาลลาลเควาสุชทา อภิลัชิตา พาลพฺทฺธิ
ภวิทกพฺทฺธิทอปมาะ กุณิปฺริ วิปริตมธรมานะ । มายามวิจิสทฺตฺสอะ สัชฺฉเววิปริ
ชาสสมุคฺคิตะ । มายาสทฺตฺสอะศุจคฺคฺตวิปริชาสวณปิตะ । สวปฺนเสทฺตฺสวา ทฺตฺตฺตฺติ
วิปริชาสปริศฺรทโยเคณาคคฺคฺตปิตฺตวาระ । สาทฺร อิว กุณิปฺริ ฉวโถทล อิว คฺคฺตฺตฺนากวาระ ।
สวปฺสโรวาทฺตฺสอะปรุคฺคฺคฺต
สวทฺต
สวทฺต
อวฺชววิปริชิตะ พุโรชะ ปวิคฺค
เวลชานินำ คาลมภาพท—

๔๐. วิวฺชิตา สวปฺสโร ชดา พุโรชะ
วิคฺค
วินาสกา สวฺวศุคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ชฺฉวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ชฺฉวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค ॥

ตทา ฉนุทลชะ สลฺลชวิทฺต
วาทฺต

๔๑. เทวา ขสุยารุติ เกจิททา คีวฺร เนกวิธา อารภนฺเต วุตตานู
อชินชฎาธว สุกัฏฺรแกศานชา สุมสุวฺจิวาสุตตา ।
วตุกถาธว สุมุถาญค เนเก วุตตานาสุวิตา
สาถศุຍเนากครุทฺถลกฺกมหาศฺจ โอมุฏธกาศฺจาปฺเร โควฺรคําสํสุวิตะ ॥

๔๒. ถึ ตฺ วย ภเวม เสฺรมุชา วิสิมฺภา ชเค
จกฺวรวุคฺคฺวา โถกปฺปภาสุคฺคา ।
ศกฺร วชฺฐิธา ยาม เทวธปฺป นิมฺมิตฺตา ।
พฺรพฺมโถถ ๑ ชุຍเนาสฺสา ทาญกฺกมิตฺตา ॥

๔๓. ตาทิ นววิมุจ วาเชยฺย ตว สฺสํคฺคฺมถุญฺช สํกฺกนฺทึ คฺคา
อวราโมยฺยานปฺปฺราสาถฺจเจวปฺปคฺคฺ วัชฺชนนฺดาสนฺมฺ ।
อิสุคฺคฺวิการสุวฺย เวณฺเวณฺเวว คีตฺวาโทย วัต นฺนถุຍสํคฺคฺ สํโยคิ สํสิมฺมิตฺ
ภฺนุช กมนเนมาทฺ นนา วุชฺชา สุวิตา ॥

โพธิสตุคฺว อาท-

๔๔. ฉนฺทก สฺสุณฺณฺ ยานี ฐะชาศคฺคานรฺบคฺคา ปฺปฺริ ชนฺเนมาศฺคเว
พฺพธนา ฐนฺธนา ฉาญมา ตฺรชฺชนา กานเทโศรฺมชฺชา ।
โม ๑ นวิวิธฺนถุญฺช สํสฺสุกฺกคฺเต นานสนฺม ॥

๔๕. ปฺปฺมทวศคฺค ๑ โมทาถุคฺคิ ทฺถุญฺชชาถวถุคฺคิ อฺนุชฺชคฺคิ ปฺปฺรา ।
อาคฺคณสํชฺชญาคฺควทาการกา เวทนาวิคฺคิถุคฺคฺตา อิม ฐฺรณ อชฺชณานคฺเต ॥

๔๖. สํกฺกตา จปฺลจจล นิคฺย เมไซะ สฺมา วิทฺถุญฺชิตฺเต สาทฺถุคฺคฺสา ।
โอสพฺนินฺนุพฺปมา วิคฺคฺคฺคฺจฺจลา อสวรา อนาตุมา ๑ สฺนุຍสฺวถววา
อิม สฺวคฺสา ॥

อภินิมิตฺตมณเฑียรวาทะ ปณฺหิตะ

๔๗. น จ นม วิมเขมฺ สัมมุขเต มานสํ
เทหิ เม ฉนฺทกา กตฺเชกาลักฺกุกฺคํ อสุววาโซคฺตมฺ ।
ปฺรูณ เม มจฺจลา เข ปฺรวา จินฺติตา
เกหฺยิ สรวาภิกฺขุ สรวุชฺชเมสุวโร ชฺชววาโซ มฺหิ ॥

ฉนฺทกา อาท—

๔๘. อิมํ วิพฺพชามฺพฺชปฺคฺวโลจเน
วิจฺจวาทํ มณเฑียรณฺคานํ ।
ฉนฺเปรมฺคตานิวิ วิทฺยตํ นแก
โน เปกฺขเส ศยฺนาคตํ วิโรจิตฺมฺ ॥
๔๙. อิมํสุจฺ เวณฺณ ปณฺวา สุโชนฺคํ
มฺถุทจฺจวํสาสุจฺ สักฺกิตฺวาหิตามฺ ।
จโกโรโสวํ กถวฺจฺจนฺทิตํ
ชดถยฺ กิณฺณวณฺโณ วิหาสุยเส ॥
๕๐. สุมฺโนคฺปถํ วารุณฺจมฺปถํสุตถา
สุคฺคฺนุชฺชมาถํ กุณฺเปหฺยปฺสัจฺชานํ ।
กาลานฺนฺนฺตมฺคณฺชฺชปฺนํ
โนเปกฺขเส ตานฺนฺนฺถเปนํ วารุณ ॥
๕๑. สุคฺคฺนุชฺชคฺขํสุจฺ วสํ ปฺรณฺธิตํ
สุสาธิตํ วุญฺชนฺโกชนํสุตถา ।
สสุทฺจวํ ปานฺนสํ สุสฺสฺสฺกุกฺคํ
โนเปกฺขเส เทว กหิ คมฺมิชฺชยสิ ॥

๕๒. ศีเต จ อมฺุณานนฺเณปนามุพฺวา
อมฺุณเณ จ ตานฺุรคสารจฺนุทานมฺุ ।
ตํ กาศิกาวสฺตุวรวามุพฺวา สุภํ
โนปฺเภณเส เทว กหิ คมฺิหุยสี ॥
๕๓. อิเม จ เต (เทว) กามคฺุณนา หิ ปญฺจ
สมฺุทฺทฺ เทวณฺุว เทวคานามฺุ ।
วมสฺว ตาวทฺุริตฺเตสาชฺช อนฺุวิคฺเต
คโต วณฺุ ขาสฺยติ หากฺุชฺชปฺุญฺจว ॥
- โพธิสฺตุคฺว อห —
๕๔. อปฺริมิตานนฺเต กถุเป นฺยา กนฺุทกา
ภฺุคฺต กามาณิ วุปฺพิชฺจ สพฺุทาสฺจ กนฺุชฺชา วธา สฺุปฺุส นานาวิธา ।
ทิวฺชฺเช นฺยานฺุมา โน จ ตฺุณฺุปฺุคฺิรภฺุคฺุ ।
นฺุณฺุปฺุคฺิรวสฺุเตน โอสฺุววฺุชฺช กวรณฺุคฺิ
จาทฺุทวเป ยทา วชฺช ภฺุจฺจกฺุรววฺุคฺิ สมฺุณฺุวาคคฺเต สฺุปฺุคฺิมิ รคฺุณภิ
อสิคฺุวคฺิวสฺุชฺช มฺุชฺช คคฺเต ।
คฺุริทศปคฺิสฺุชฺชามเทวธปฺุคฺิยฺ จ กวรณฺุคฺิ
เขภฺุชฺชจาทิ จฺุยวคฺิวา อิทาภฺุชฺชากโต นฺุณฺุมิโต นฺุณฺุมิคฺุณ
มาโน อาคฺุณิกา จ สุวฺิชา อุตฺุคฺุมา ।
ภฺุคฺุคฺุ ปฺุณฺุเว นฺยา ।
สฺุปฺุริ วสฺุวคฺิ มาเรศฺุวคฺุว จ กวรณฺุคฺิ
ภฺุคฺุคฺุ กามาธ สมฺุณฺุทฺุชฺชา ววา โน จ ตฺุณฺุปฺุคฺิรภฺุคฺุ ।
กิ ปฺุโน อทฺุชฺช นํ ทินฺุสเสวคฺิสฺตุคฺุปฺุคฺิ คจฺุเจทาหิ
สฺุณฺุณเมคฺุณนฺุ สฺุวทฺุชฺชเต ॥

โพธิ์สดุดว อาท—

- ๔๘. วชวาสนิะ ปุศุศกุกิตฺวาสุจ วุเม
 วิทยุคฺปรุคานชวลิตะ กุวถิตฺ จ โถหฺม |
 อาทปฺโตสโตสชวา ปรุปรคฺย มุรฺฐนึ
 ไนวา อหิ ปุณ ชเนย คฤหาภิตานฺม ॥
- ๔๙. ตทา อมร นภคฺตาะ กิลกิลตา มุณฺจิมุ กุสมฺวณฺญะ |
 ชย เท ปรมฺมคฺชวา ชคฺติ อภยทาทภา นาด ॥
- ๕๐. น วชฺยเต ปรุณวรสฺย มานสึ
 นโถ ยถา คมรชฺชวมเกตุภึ |
 น ตปฺยเต วมยสฺเชนุ นิมฺลโถ
 ชเล ยถา นวนลัน สมนุทฺถามุ ॥

อด ชดู ภิกฺขมว โโพธิ์สดุดวสุย นิสฺขยั วิกิตฺวา สานตฺมคฺสิจ
เทวปฺโตว ถลิตฺวชฺยเทว เทวปฺโตว กิมลวสฺสุนิ มหานคเว สวสฺสุวปฺรูณทวารกทาวิกา-
นามปฺสุวาปณมฺกุรฺตานุ, สวสฺสุทฺทาสฺจจานฺตวฺธาปฺยามาสฺสุ ॥

อด ชดู ภิกฺขมว โโพธิ์สดุดว สววิ นครชนึ ปรุสฺสุปฺตี วิกิตฺวา อชฺชวาทวิ-
สมยั โงปฺสฺสฺติคฺ ชฺญาคฺวา ปฺนุณิ จ นกฺษตฺวาทิปตี บุกฺติ ชฺญาคฺวา ส้าปรฺติ
นิมฺกุรฺมณคาล อติ ชฺญาคฺวา ฉนุทกมามนฺตฺวชฺยเต สุม— ฉนุทก ม้า เมทานึ
เจทย | ปรุยจฺจ เม กณฺฐกั สมนลฺกฤคฺช, มา จ วัฒนฺพินฺชเ ॥

สมนฺนตฺไวทาหฺฤตฺตา จ โโพธิ์สดุดเวเนย วาฤ | อด ตคฺกุณณเมว จคฺวาไว
โลกปฺลาถ โโพธิ์สดุดวสุย วจนมฺปฺสุวฺชฺย สวคฺสวกานึ จ กวานานึ คคฺวา โโพ-

สตุควสุย ปุชากุมธเน ไสวะ ไสวว วุโยโสตุวิติ คุวิติ ปุเนบี กปิล-
วสุตุมหานครมาคจูณนติ สม ॥

คตุ รุตุครามโฏว มหาราโฆ กนุชวธาปติะ ปุรวสุยา ทิศ อากโต ' กุตุ
สารวมเนโกฏนุชคตสหาไสรวนานาคุรบสัคคีสำรวทิตน | อากคย
จ กปิลวสุตุมหานคร ปุรวกณิน์กุกคย ขถาคคะ ปุรวัว ทิศมุปนัศุริคยาสุถาค
โพธิสตุควิ นมสุขมานะ ॥

ทกณิน์สุยา ทิศ วิตุตโก มหาราโฆ ' กุชากโต ' กุตุ สารวมเนโก
กุนถาณเจโกฏนุชคตสหาไสรวนานาคุรพาธปัดปุรัมพิไครวนานาณณิรคณปวิคฤท
ไครววิชคนโรทกปุรัมเจฏปรีคฤทไคระ | อากคย จ กปิลวสุตุมหานคร ปุรวก-
ณิน์กุกคย ขถาคค เอว ทกณิน์ ทิศมุปนัศุริคยาสุถาค โพธิสตุควิ นมสุขมานะ ॥

ปศุจิมายา ทิศ วิรูปาโกม มหาราฆ อากโต ' กุตุ สารวมเนโกฏนาค-
โกฏนุชคตสหาไสรวนานาคุรพาธปัดปุรัมพิไครวนานาณณิรคณปวิคฤทไครวกนุ-
จรูณปุเนปวรัมเมธสมคฤทไคระ มฤทกะ สุนุชริกรันนาเวไคระ ปุรวาษทกะ |
อากคย จ กปิลวสุตุมหานคร ปุรวกณิน์กุกคย ขถาคค เอว ปศุจิม้า ทิศมุปนัศุริ-
คยาสุถาค โพธิสตุควิ นมสุขมานะ ॥

อตุครสุยา ทิศ กุเพโร มหาราฆ อากโต ' กุตุ สารวมเนโกฏนุชคตสหาไสรว
นุชคตสหาไสรวุโยชิตวสมณิรคณปวิคฤทไครวที่ปกาปัดปรีคฤทไคระจ ชวลิตคฤท
ปัดปรีคฤทไครวนุชสิหคฤทไคระจกุรณนยภินิษที่ปธาที่นานาปุระหณปวิคฤท
ไครวฤตสันทรวุมคจไคระ | อากคย กปิลวสุตุมหานคร ปุรวกณิน์กุกคย
ขถาคค เอวคตุวิ ทิศมุปนัศุริคยาสุถาค โพธิสตุควิ นมสุขมานะ ॥

ศกฺวสุจ เทวานามินุทฺระ สารุชฺ คุรชคฺวีสหุเทไววาคโต ภูคฺ ภูวฺปฺนุปคณฺธ-
มาลยวิเลปมจฺจวณฺจิวรคฺชวชฺชฎากาวคํสกากรณณปรีคฤทฺทํโตะ | อากคฺช ภูปฺถวสุคฺ-
มทานคฺวี ปฺรทกฺษณณคฺฤคฺช ษดาทคฺ เอะ สปริวาร อุปฺยชนคฺวีเกณ ๑ สฺดาทคฺ
โพธิสคฺคฺวี นมสฺกฺวณฺ ๑

อิตฺติ หิ ภิกฺขวคฺชุนทโลก โพธิสคฺคฺวสุช วณฺมปฺสุคฺชวคฺชวปฺรณณณโย โพธิ-
สคฺคฺวเมวมาห— อวฺยปฺคฺว คฺวี จ กาลโชน เวลชฺชวสุจ สมชฺชชฺช | อปฺ ๑
อกาโล ๑ สมโย คนฺตมฺ | คคฺกมาชฺชณณปฺส อิตฺติ ๑

โพธิสคฺคฺว อห— ฉนฺทก, อปฺ ส กถะ |

ฉนฺทก อห— กสุชวชฺชวปฺคฺว กถะ ?

โพธิสคฺคฺว อห—

๖๑. ชคฺคฺนุชชา ปฺรเวคฺคฺ ภูทชวคฺวี
สคฺคฺวณณมรุตฺ ปฺรณณวคฺคฺ ๑ |
อวาปฺโย โพธิ อชวณณ ๑ ปภ
โมจ ชคฺคฺคฺชว ภูมโย อุปฺสุคฺคฺช ๑

อิมคฺว ชฺชุนตา ๑

คคฺวณณชฺชชช—

๖๒. เกณณณคฺวีภูณณสุจ คโลว ปาถะ
ศกฺวสุจ เทวาอฺปคฺช สชคฺช |
ชามาสุจ เทวาสุคฺคฺมิคฺชาสุจ นิมฺมิคฺชา
ปฺรณณณนโตะชฺชชช คโลว เทวา ๑

สถินิษุกรรมปวิวรรตะ ปณฺหุทตะ

๖๓. วุโณ มนสิวํ อปี นาคราชา
อนาวคปฺตสุจ คโตว สาकरะ ।
อภียุคฺต เต จาปฺยภิกฺษุชารุณํ
ในนุกรรมุขกนถ นรโควสุย ॥
๖๔. เข จาปี วุปราจเวหุ เภวระ
ปฺรศานนฺตจวระ สห ชยนโถจวระ ।
อภียุคฺต เต จาปฺยภิกฺษุชารุณํ
ไตรโลกยปฺเรชฺชช นโรคฺคฺมสุย ॥
๖๕. ทสทมิโส อุกกต สหุสสฺตวระ
สหยเกาะ ปฺรวิจวริ จรนฺตระ ।
ทฺรภุชชานนเห นนฺนุวมชเ ชนฺสุย
ปฺฐา ฉริชชานํ คตทนฺวปํ ๖
๖๖. ส จาปี สหุชชปฺตฺรมหาตฺตนา
ปฺรทปฺตวโชร นกสิ ปฺรวิคฺคฺสฺติคฺระ ।
สันทฺธศาทฺร พลวิจววิกรรมะ
กเวถ กุฏฺทช ชวณฺนํ วชรฺน ॥
๖๗. จนฺทฺรสุจ สฺวโย อภิ เทวปฺเตว
ปฺรทกฺกนํ วานกุ สฺปฺรวิคฺคฺสฺติคฺธา ।
ทสางฺคฺคฺติ อพฺชฉิภิกฺษุคฺคฺทว
ในนุกรรมุขศฺพโท นฺวิจารชนฺติ ॥

๖๘. ปุ่ฆยสุจ นกฺขมฺว สปรวมโทย
เอาทาริถิ นิมฺมิถิ อาคฺคณากาณฺว |
สฺสิตฺตวาคุรตสฺสทสฺสย นโรคฺคตมสฺสย
มโนชฺเชนโฆณาภีรติ ปุ่ฆนฺนฺนฺจตุ ॥
๖๙. สฺวเว ทุย สัทธาธา สฺสณฺนํ ตฺตฺตฺตฺต
ปุ่ฆยสุจ ยุกฺคตฺตา สมฺมยสุจ กณฺนฺนํ |
อหํ นี ฆาเสยมิ ตฺวโยว สวรัถิ
อนฺนฺนฺนฺนฺนฺนํ ภาว วรคฺคณฺนํ ॥
๗๐. สฺสโองทกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
อฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ทฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
โนนฺนฺนฺนฺนฺนฺนํ สมนฺนฺนฺนฺนํ ॥
๗๑. สฺมาคตฺตา เทวสฺสสฺสสฺส
ปุ่ฆนฺนฺนฺนํ กุสฺสมานํ มโนชฺเชนํ |
ส จาณิ ปุ่ฆนฺนฺนํ นิมฺมิถํ
เทโววฺวฺวฺวฺว ภาวตฺติ ทิปฺตฺเตชฺช ॥
๗๒. นกฺเว อีสฺสฺสฺสฺส ทารกาสุจ ปุ่ฆนา ฆาสุจกาณฺว ทาริกา
สฺวเว เต สฺสิตฺตา กิถานฺนฺนฺนํ อีวฺวฺวปฺปณฺนฺนํ สฺสฺสฺส |
ทฺสฺสฺส อฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค โกรณฺนฺนํ มยฺวราสฺสฺส
สฺวเว เต สฺสิตฺตา กิถานฺนฺนฺนํ สฺสฺส ปุ่ฆนฺนฺนํ น เต ॥

๑๓. เย จา เต ทุตตมวฑฺโฒมรณะ สาโกชฺช สุตา สุตาปิตะ
หสฺสือสุวเรณฺุ ไตรณเว เต จาปฺยสุวาปิตะ ।
ราชา ราชกุมาร ปฺรณวณะ สวเว ปฺรสุปฺตา ภวนุ
อปี จา นวีกณา วินคฺฉนวาสนา สุปฺตา น เต พุทฺธิมฺ ॥

๑๔. โส จ พุทฺหมุโธ มโนชฺฉวนสเน กถวีกฺโขมสุวโร
วณฺฺวา นินฺคฺช อธฺธวาทฺตสมเข คํ ฉนฺทกํ อหฺรวุคฺ ।
สาชฺช ฉนฺทก เทหิ กณฺุชฺช นม สุวาลกฺกุตฺ โสภนํ
มา วิชฺญํ กุรฺ เม ททาหิ จปฺลํ ยถิ เม ปฺรวิชัยํ มนฺุชฺเส ॥

สุวฺควา ฉนฺทก อหฺรวฺรฺณนเขนสฺสํ สุวณินํ อหฺรวุคฺ —

๑๕. กุรฺ คฺวี ชาสฺยสํ สคฺควสารถิวา กิ อหฺว การุชฺช จ เต ।
กาถชฺฉเน สมชชฺฉน ชฺฉวมจฺรโธ กโธ น กนฺุคฺ กุจิจฺช
ทฺวารวสฺเต นีถิลา ทฺถณวาทฺกถกฺกฺตา โท ทาสฺยเต คํ คว ।
ศฺเกวณา มนสาถ เจตนาศฺวคฺเต ทฺวาร มุคฺตา กุจฺฉา
ทฺถนฺุฉฺวา ฉนฺทก หฺรมโธ ปฺน ทฺช อหฺรวณิ โส' วรคฺช ।
หา อิกฺโก นี สหาชฺช กิ สฺ กุรฺน ชวณิ กํ วา ทิ
อหฺวเตชฺชเวณ วาชฺช ภาณคฺ ศกฺช น สํชาวคฺน ॥

๑๖. ธา เสนา จตฺตฺถนํ พถวคฺ กิ ภู กโรตีห ทา
ราชา ราชกุมาร ปฺรณว ชโน เนมํ ทิ พุชฺชนฺุติ เต ।
สฺสฺวสํเน ศยคฺสฺสฺตา ศยวคฺ โอสฺวาปิตา เทวโธ
หา อิกฺกจฺฉนคิ สฺชชเต' สฺช ปฺรณชฺชวสุจฺฉนคิฉะ ปฺรฺวศะ ॥

๑๗. เทวชะ โกฏิสทหฺสฺร หุณฺุณฺมณสฺสคฺ ฉนฺทกํ อหฺรวฺรฺนุ
สาชฺช ฉนฺทก เทหิ กณฺุชฺชกฺว มา เขทฺช นาชกฺน ।
ภเวศฺฉนฺุทฺทกฺคฺชวณฺุตา เทวสุวโรวาทิตะ
โนนํกํ ปฺรคิพุชฺชเต ปฺรฺววิ โอสฺวาปิตํ เทวโธ ॥

อภินิษุกรรมปรัวระตะ ปณฺหทตะ

๑๘. ปศุข ฉนุทท อนุตริกฺขม วิมล หิรฺวยา ปุรฺภา โสภเต
ปศุข คุวิ พหุโพธิสตุควนฺยตา เข ปุชฺณาชากคฺคา |
สกุวิ ปศุข ศังปตี พลวฺฤตฺติ ทวารสุตฺติ ภูวราชเต
เทวาศุจาปฺยสุวาศุจ กิณฺเระคณฺา เข ปุชฺณารวฺลาคคฺคา ||
๑๙. สฺวฺตุว ฉนุทท เทวตฺน วจนํ ตํ กณฺจกํ อถปฺปี
เอมฺวาคชฺฤตฺติ สฺสฺสฺสฺวสฺวโรวระ คุวิ คาว เหมมิหฺยเส |
โส ตํ วุมิทฺววฺวณฺ กายฺจณฺขุริ สุวตฺถุตฺติ กุฏควนา
อุปนฺนคํ สฺนฺนสวครสุข วนฺนํ โรทฺนตโก ทฺมฺนา ||
๒๐. เอมา เต วรลภฺมณา หิตถฺวา อสุวํ สฺสาชเต สฺโก
กชฺณ สฺธิชฺชคฺ คุลฺลฺล เหว ปฺรณฺธิชฺชวสุจฺฉินฺนิตฺตะ ปฺรฺวศะ |
เข เต วิจฺจนฺทว วุชฺชนฺนคฺ ปฺรหฺมํ อสฺวา วุตฺติ สฺธิชฺชคฺ
ภวํ สฺววชคฺสุข เสาชฺชยทฺทนะ สฺววคฺสุข สานฺนคฺชยาสุตฺถา ||
๒๑. สฺวฺวา กมฺบิตฺ มจฺวีกว ฐวณฺิ สฺชนนทฺยทา โสคฺคิตฺตะ
อวฺวณะ ศศฺปฺรฺวณฺนณฺทฺนิกํ ตํ อสุวฺวาโชคฺคตฺมฺนํ |
ปฺลา ปาณฺวิคฺสุทฺยปฺทฺมวฺมลา นฺยสฺยสิสุ อโศวคฺคตฺเม
ศโกว ทฺวทฺม อฺเถ จ คฺสุข ปฺรโต ทฺวสุชนฺนิตฺติ มจฺวโค ทุชฺชนฺนํ ||
๒๒. อภา เตน ปฺรฺมฺกุตฺ อชฺฉณวฺมลา โสภาสิตา เมทฺธิ
สฺวเว สนฺนต อปฺย สคฺคฺคว สฺจิตา กฺฤตฺโสวฺน พวฺชฺชิตฺติ ตทา |
ปฺมุปฺปา วุมิหฺมิ คุชฺชยโกฏฺธิ วนฺนํ เทวสุวสุคฺคฺนฺนฺนฺนฺน
สฺวเว กุฏคว ปฺรทกฺกณฺิ ปฺรฺวริ กชฺฉณนฺนิตฺติ หฺรฺวานฺนิตฺติ ||

อภินิษกฺรณณปวีรวตะ ปณฺจทศะ

๔๓. ปุรวโรตุตมิ เทวค ทันเมนา
อุปกมฺข คจฺจติ มหาปุริเช |
ปุวตะ สฺถิตา กรุณทันเมนา
คิวยา สماعيل ปทุมมฺขมฺ ॥
๔๔. ตมาสากฺถํ ภูมิ สรวุปรึ
นควํ น โสภติ ตฺวยา วหิตมฺ |
น มมาตฺว กาจ วติ ปุริตฺกวี
ศฺยกฺถํ ตฺวยา จ ขทฺถิ ภวณฺมฺ ॥
๔๕. น ปุเนะ สฺรณฺมุขิ รุคฺ ปุณฺนิคเณ
อนุตะปุเว มชฺรวณฺวณฺมฺ |
มจฺจกฺลฺยสฺวเว ตถ กิครวิ
ปุริตฺโพธนํ ตว อนนฺตยสฺเซ ॥
๔๖. ทฺรเศ น ภูยฺ สุวสิทฺฐคณฺา
กรฺวณฺตฺ ปุชา ตว วาคุริทฺวณฺมฺ |
จฺวาชฺมุขิ คณฺธ น จ ทิวฺช ปุเน
ศฺยบิ นินฺวคเต นิตฺตเกฺลสฺคเณ ॥
๔๗. นินฺวคฺกตฺมาลฺยมิว ปุริยฺมิตฺ
ศฺยกฺถํ ตฺวยาทฺช ภวนํ หิ ตถา |
นฏฺรจฺจกฺกถฺยํ ปุริตฺถายติ เม
ศฺยบิ นินฺวคเต น ภูยฺ เตชสิวิ ॥

๔๘. โอโช พถั หวสี สวปุเร
น จ โสภเต อฏฺวิคฺคฺยมิทฺม |
วิตถั ภูมฺเณ วจนาทฺต ภูคฺ
เขทฺ วิชาภุคฺคฺ ภูวิ จกรฺพโล ॥
๔๙. อพถั พถั ภูวิมฺ สกฺขพถั
อฏฺฐินฺน วิส อห ราชภุคฺเ |
อาศา ปุณฺนฏฺ อห ศาภุคฺคเ
คฺวชฺ นวิคฺเต มหติ ปุณฺขทฺรเม ॥
๕๐. อหเมว ตฺกฺข ภูคฺ ภูคฺคฺคฺม
ขถ คฺว ปุณฺวาสิ อมตา วมตา |
อปี จา ภุคฺปฺภา กรุณฺ สชฺนชฺ
วฺยวโลกฺยสฺว ภวนิ คฺวมทฺ ॥
๕๑. วฺยวโลกฺย ใจว ภวนิ มคฺคฺมานุ
มชฺว สฺวโร ภิรมฺทวิคฺวานุ |
นทฺ ปุณฺเวภฺมิ กบฺลิสฺส ปุริ
อปุณฺปุชฺ ชาติมฺรณานุคฺกรมุ ॥
๕๒. สฺถานาสนิ สขมจฺกุมณฺ
น กวิมุขุ ทฺ กบฺลิตฺสฺตฺมฺขมฺ |
ชวานุณ ลพฺชฺ วรโพิชฺ มชฺา
อชฺรามฺวิ ปทฺวริ หุขมฺฤคฺตฺมฺ ॥

อนิยฺหกรรมปวิรรุตะ ปณฺจทศะ

๕๓. ขกเสา ชคคฺปุรธาโน นินฺนุภวานุคฺ โภธิสฺสคฺโคว
ตสฺสยา นนฺถ วุชฺชนโต สฺสวขีสุ อปฺสฺรณามุ |
เอม มห ทกฺกมฺฉโย เอม มห ปุณฺนุชฺเชนฺทฺวิ
ปุณฺนุชฺชวฏฺถิกาน เภณฺทฺวิ อนุตฺตาทลสฺสย ทาทา ||
๕๔. เอน พทฺทกฺลปโกฏฺฐิ ทานทมสฺสเมนา
สมฺมทานิตาสฺสย โภธิสฺส สคฺคฺวกรฺวณฺนนา |
เอม ปรีสฺสทฺธสฺสโก สฺสวตฺต อชฺฉนฺนเจจว
น จ กาน โนว โถคฺคา ปฺรารุณฺนคฺคฺ สฺสวกรฺมฺ ||
๕๕. เอม สก กุณฺนคฺคฺวาทิ นินฺนุชฺชนิตฺ อญฺจมฺมฺ
น จ โกรธฺ โนว โวมะ สคฺคฺวปฺวิทฺวณฺนารุณฺนุ |
เอม สก วิชฺชวณฺนโต อวิจฺฉินฺน กฺลปโกฏฺฐิ
สมฺมทานิตาสฺสย โภธิสฺสวณฺณฺนา จ ชฺชณฺนโกฏฺฐิ ||
๕๖. เอม สก ชฺชานชฺชวชฺช สานฺนคฺคฺปุรฺสานุจฺจิตฺ
ชฺชวชฺชคฺว สฺสวณฺนคฺคฺคา โมจฺฉนฺน สคฺคฺวโกฏฺฐิ |
เอโม อสฺสจฺจ ปฺรารุณฺนคฺคฺ กฺลปฺวิฏฺถิกฺลปฺมุกฺโต
กฺลปฺวิฏฺถิมุกฺตจฺจิตฺ ชฺฉินฺน เภณฺนคฺคฺ สฺสวชฺชคฺ ||
๕๗. เอม สก โมจฺฉนฺนจฺจิตฺ กรฺวณฺนชฺช ปวปฺรารุณฺนคฺคฺ
มุกฺโต อปฺเปกฺกนชฺชวชฺช พฺรารุณฺน ปถิ วิชฺชณฺนคฺคฺ |
เอโม 'ติเทวเทโว เทวณฺน ปุชฺชนฺนโย
สฺสวณฺนคฺคฺคฺคฺจฺจิตฺ กฺลปฺนินฺนคฺคฺปวปฺรารุณฺนคฺคฺ ||

อภินิษฺยุกรมณปวิรุฑะ ปญฺจทศะ

๘๘. สรณํ กยวตุคานํ ทโป อจกฺขฺมานํ
ถยโน อุตฺตฺรคานํ ไวทฺยสุจิวาตุวณฺมุ ।
วาชว ธฺมวาช อโนทฺระ สหสฺรเนทฺร
พฺพหฺมสุวํภูกฺตฺระ กายปฺรศฺพจฺจคุโต ॥
๘๙. ชีวํ ปฺรูกฺตปฺรโหฺถ วิโร วิวกฺกจฺจคุตฺตะ
สุวํ ภิกฺขุสฺมาภู อชิตฺตฺโร ชิตฺตฺโร ।
สํโห กยปฺรหิโณ นทฺธะ สฺถานนฺตจฺจคุโต
จฺจโย กตฺตปฺรชานํ กุญฺยานํ ปฺรหิณฺโปกฺปะ ॥
๙๐๐. จนฺทฺระ ปฺรภาสฺชนฺตฺระ สุวํ ภาสฺสวํ
อฺลฺลภา ปฺรโหฺยตฺกมํ สฺววคโมวํมฺกฺตฺระ ।
ปฺพหฺม อโนปฺลปฺตํ ปฺพหฺม สฺสํลปฺตํ
เมวฺรกนฺนํ สาสฺตว ปฺรจฺฉวํ ยโตปฺรโหฺย
วคฺนทว อโณมฺกฺตฺระ ॥
๙๐๑. เอน ชิตฺตํ เกฺลสฺมาโร เอน ชิตฺตํ สฺกนฺตฺมาโร
เอน ชิตฺตํ มฺกฺตฺตฺมาโร นนฺโต 'สุย เทว (ปฺตฺร) มาโร ।
เอน มห สวฺลวาทโ กุปฺตปฺรตฺตฺตฺคานํ
อนฺญาจฺกมวฺรคฺเสวหฺมจฺจํ เทเสหฺมยเต นจฺเรณ ॥
๙๐๒. ชฺรณฺวณฺเกฺลสฺรณํ คมคิมิวิปฺรโมกฺโต
ภฺวํ ทิวํ จ สํปฺรหฺมโณ จินฺนํ เกหฺมยเต สุวณฺนํ ।
สฺตฺตฺต สฺตฺตฺตฺต อปฺรเมโย ววปฺรหฺมปฺรชวํ
ยตฺตฺตฺตฺต ควํ สฺตฺตฺตฺตว โภม ยถ วาทิสฺสํ ॥

อักษรนิรุกตยารัตนจำรัส ประถม

อิตี หิ ภิกขุไว 'ภิกขุภุฏฏานโต โภธิสตุโฏว' คิฏุมย สาภยานเตภุมย
โฏฐชชานเตภุมย มตุถาน นมเนชานามนุไวเนช นิค เม มฎสุ โขชนนุ ।
คตุ โภธิสตุคตุสุข ฆตุวิปฺภาโต 'ภูตุ' คโต โภธิสตุคะ กณชกาหวิฏฐ
ธณเดเตล สุถิตวา ตัม มหานัต เทวนาคยภูษคณฐวาวสุคฺจากิณนมโหระคคํ
วิสฺซชตี่ สุม । วิสฺซชช จาไสยคทภูตุ—อิมานูฆารณานิ กณชกั จ ฉนทุกศุข
หเสเต วิสฺซชชามัตถิ ॥

ออก โภธิสตุคตุสุขฉนทุกมามนฺตฺรโยคทไวจตุ—คตุล คฺวิ ฉนทุก,
อิมานูฆารณานิ กณชกั จ คตุหฺคฺวา นวิฏฐชว । ยตุ จ ปฺเรนเส ฉนทโก
นวิฏฐคคตุคฺว โจคฺยฺ สตุลามํคภูตุ । อหฺชานี คฺวิโจคฺยฺ ฉนทกนวิฏฐนเมถิ
ชฺณชเต ॥

ปฺนศจ โภธิสตุคฺวไสยคทภูตุ—กถั ช นาม ชฺชาน จ ปฺรววชฺชช เทติ ।
ศ ชชกณ ชฺชานี ฉิตวา ฉนฺตริเกณ ภูเมถิ สุม । ศจ จ คฺวชคฺวิศคฺส เทไว
ปฺวิคฺตุหฺคคภูตุ ปฺชารณมฺ । อหฺชานี จ คฺวชคฺวิศคฺส เทไว ชฺชานนโห วัฏฐเต ।
คฺวชานี โจคฺยฺ สตุลามํคภูตุ । อหฺชานี จ คจฺชานปฺรีคฺฐหณเมถิ ชฺณชเต ॥

ปฺนรฺบิ โภธิสตุคฺวไสยคทภูตุ—กถั หิ นาม ปฺรววชฺชช จ กาศิกานี
วสุคฺวานิ । ศ เจฏวนวसानูปฺธานี กานชานี วสุคฺวานิ ลเกชม, โสภน
สุชคฺ । ออก ศุภฐวารสกาชกานา เทวานนมคทภูตุ—กานาโยธ โภธิสตุคฺวสุข
กาชชเมถิ । คฺวิคฺโรโก เทวาปฺคฺโร ภาวียํ ฐนมนฺตฺรชฺชช สฺฐชคฺฐนปถ
กานชชวสุคฺฐปฺรววตฺโต โภธิสตุคฺวสุข ปฺเรคฺ สตุลคฺ । ออก โภธิสตุคฺวสุคฺเมคค
ไวจตุ—ศ เจณเม คฺวิ มาวนา กานชานี วสุคฺวานิ ทกฺชช, อิมานี เต 'หิ
กาศิกานี วสุคฺวานี ทกฺชช । โส 'ไวจตุ—เอคานี วสุคฺวานี คว โสภนเต ।

อิมานี มม । โโพธิสตุคว อห—อหิ คุวา ยามมิ । ตตสฺเตน ภูพฺพกฺวึณฺหา
เทวปฺเรวณ โโพธิสตุควาย กามายนั วสุตฺวาณิ ทตฺตานุชฺฌานุ । กาศิกานิ
กฺฤตฺตฺตฺเต สฺม । อถ ส เทวปฺเรวฺร เภววชาตสฺตานิ วสุตฺวาณิ อฺกฺภาภฺยั
ป้าณภฺยั สิริสั กฺฤตฺวา ตต เอว เทวโลกมกฺมกฺุ เตมฺวา ปุชฺฌารกฺมฺุ ।
ตจฺฉณนฺเทน ภูณฺณมฺภูตฺ । ตควานึ ใจฺคฺยึ สฺถาปิตฺมฺุ । อภฺยณึ ตจฺจฺใจฺคฺยึ
กามายกฺวฺรหณฺมฺเคฺยวฺ ฆุณฺยเต ॥

ขทา จ โโพธิสตุควน ฐาํ ภูตฺควา กามายนั วสุตฺวาณิ ปฺวาวุตฺตานิ,
ตสฺมึ สฺมเช เทวปฺเรวฺรหคฺสทฺสฺวา ภูณฺณภูตฺสฺคฺยึ อฺกฺภาภฺยั อฺคฺคฺคฺมณฺส
ปฺรมปฺรมกิตฺตา ปฺริตฺเตสํนสฺยชาตา ทัทฺทวํกิลกิลปฺรภฺยเวจฺจิตา นินฺนาทนฺวิ-
โชนศพฺพมกฺวฺรหฺ । สัทฺธารุโถ โถ มรฺฐา กุมาระ ปฺรวจฺจิตะ । สอ'ยมนฺตฺควา
สฺมฺยภฺยัโพธิมกิสฺพฺพชฺ ภูณฺณจฺกฺวึ ปฺวาวุตฺตฺยฺมฺยิตฺวา อส'เชฺยชฺยชฺยชฺตฺรฺมาณะ
สตุควานุ ชาตฺยา ปริโมจฺยฺมฺยิตฺ । ยาวชฺชวาวุชฺชวณฺโสกปฺริเทวทฺชะเทวณ-
โสฺยป้าชาเสกฺยะ ปริโมจฺย ส'สฺวสํกฺวฺร ปฺวาวุตฺตฺวฺรชฺชวณฺตฺควเร ภูณฺเม'ภฺยั โสเก
นินฺปฺทฺเว สิว วิชเส' มฺภูเต ฐวณฺนตา ปฺริตฺตฺนชฺยปฺมฺยิตฺติ । ส จ ศพฺพ
ศพฺพปฺริชฺยา ชาวทกนฺมฺจกฺวณฺมฺยฺกฺวฺรทฺโต' ภูตฺ ॥

ตโต' นฺตะปฺริกาภิยะ กุมารมปฺศฺยนฺตฺภิยะ ภูณฺณภูตฺวฺรชฺชวณฺตฺควเร ภูณฺณ
เทววสฺนเน ๑ กฺฤตฺตฺเต ปฺริมาวฺคฺมานา ขทา น ปฺศฺยนฺตฺ สฺม, ตทา เอภิกฺวฺรชฺชวณฺ
กฺวฺรวิภฺยัไวคฺคฺกฺวฺรชฺชวณฺภูตฺ । ตตฺร กาสฺจฺจิตฺสฺตฺวิชเย ปฺรมโสเกววทา ทา ตนฺตติ กฺวณฺทฺนฺติ
สฺม । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชฺ อติ กฺวณฺทฺนฺติ สฺม । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย กาสฺจฺจิตฺ
สฺม । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย สฺวามินฺตฺติ । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย ปฺริวจฺจณปฺเรวปฺเร, กาสฺจฺจิตฺทฺว
กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย กฺวณฺทฺนฺติ สฺม । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย ปฺริวจฺจณปฺเรวปฺเร, กาสฺจฺจิตฺทฺว
กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย กฺวณฺทฺนฺติ สฺม । กาสฺจฺจิตฺทฺวฺรชเย ปฺริวจฺจณปฺเรวปฺเร, กาสฺจฺจิตฺทฺว

กิตยา รุทนต์ สุม । กาศุจิจุญะเปรี้ยวระกิตยา, กาศุจิจุญะพรหมานี วสุโคจรุญดาทุย
รุทนต์ สุม । กาศุจิจุญะ ปาณิกะ ปุสสุโคญนุคยะ, กาศุจิจุญะกุกขี
ปาณิกะสุตาชยนุคยะ, กาศุจิจุญะพาทุนุ ปาณิกะ ปุสสุโคญนุคยะ, กาศุจิจุญะวิราสี
กาศุจิจุญะ ปาศุภิวาทิรโคญ รุทนต์ สุม । กาศุจิจุญะปุตตะกษยะ, กาศุจิจุญะเกศ
วิคคณนุคยะ, กาศุจิจุญะชวาหะ อัจจิวะโคจรุญคณติ สุม । กาศุจิจุญะมุกคยะ อิว
ทิกขวิทุชชะ สหสา ปุระชานโคญ รุทนต์ สุม । กาศุจิจุญะมวคคณปิตา อิว
กทลยะ ปุระวิกรมุขมานา รุทนต์ สุม । กาศุจิจุญะชวณคเณ วินปิตคชะ กิจิคุปฺราณชะ,
กาศุจิจุญะโลคคณปิตคคสุยอ อิว ปุคควิชัย ปุระวคคชมานา รุทนต์ สุม ।
กาศุจิจุญะมุลฉินนา อิว วุคคชชะ สหสา ชวณคเณ นปคค รุทนต์ สุม ।

ค จ สหสา วาชา สุคฺควา ศาภยานามนคฺชยเต สุม — กิเมคคฺชวจิรณคชะปุระ
สหชะ สุคฺชยเต? ศาภญา วิชฺฌาย กถณคฺติ สุม — กุมาระ กิล มหาราช
อนคชะปุระ น ทุคฺชยเต । วาชา อาท — กุณิปุริ นคฺชวรวาณิ ปิตคค ।
กุมารมคฺชยคชะ มคฺชยคชะ । เต สานคฺชวพหิมคฺชยคชะ สุม । สานคฺชวพหิม
มคฺชยคชะ น ปคฺชยคฺติ สุม ॥

มหาปุระชาปคฺชยคฺติ เคาคฺมิ ปุริเทวชานา นกิตเต ปุระวคคเต สุม ।
วาชานี สุคฺชวโรทณเมวมาท — กุณิปุริ นมา มหาราช ปุคฺชวณคชะ สมจฺฉิน กุระมุคฺติ ॥

คโค วาชา จคฺชวทิสสมคฺชวคฺชานุ ปุระนคคิ สุม । กคฺชยคค, ยาวคคคุมาริ น
ปคฺชยคค, คาวนุมา นีวคคคค ॥

โนมคคฺติโคจรุญปณจิกคฺชจ วุชากุคคณคค — มจฺฉลทฺวารณคชะ โภคิสคฺคโคจรุญ
ภิกษุกรรมณนคคคิ । เต มจฺฉลทฺวารณคชะ กคฺชยคคชะ ปคฺชยคคิ สุม อนคฺชวาปติ
ปุระปุระวคคิ ปุระปิตคคมิ । เตชามคคทคค — อนเนน ปดา กุมาโร ภิกษุคคค อิติ ॥

เต สุวณฺณมุนี ภาวํ ตํ เทวปุตฺรํ ปศฺยเนติ สฺม โพลิสฺสคฺคฺวสฺย
กาศิกวสฺสฺตรวณิ ศีรสี กุณฺฑควา อากจฺจนฺตมฺ | เตฆาเมตทวฺกฺ - อิมานิ ชฺดู
กฺุมารสฺย กาศิกวสฺสฺตรวณิ | มา ชฺดูวเนเนนํ วสฺสฺตรวณามรฺเต กฺุมาริ ชฺวีตา-
ทฺวฺยปโรปิตะ สฺยาคฺ | กุณฺฑโกโตนมิตฺ | กฺุชะ ปศฺยเนติ สฺม | ตสฺย ปุณฺนุชฺต-
สฺสจฺจนฺทกํ กณฺจกมาภรณานิ จาทายากจฺจนฺตมฺ | ตตฺสฺเต ปฺรสุปฺรณฺจ - มา
คาวทฺุโธะ สาหสฺ มา กาวฺมฺ | เอฆ ฉนฺโท กฺุชากจฺจติ กณฺจกมาทาย,
ชวแทนํ ปฺรกฺุชยานะ ॥

เต ฉนฺทกํ ปฺรปฺรฺจฺจนฺติ สฺม - เท ฉนฺทก, มา ชฺดูวเนนํว ปฺรฺเมณ
กาศิกานํ วสฺสฺตรวณามรฺตถาย กฺุมาริ ชฺวีตาทฺวฺยปโรปิตะ สฺยาคฺ | ฉนฺทก
อห - น เขยตฺ | อปฺ ต อเนน กฺุมารณ กานายเนติ วสฺสฺตรวณิ ทฺคฺตานิ |
กฺุมารเณ จาสิยฺตานิ กาศิกานิ วสฺสฺตรวณิ ทฺคฺตานิ | อถ ส เทวปุตฺรฺสฺตานิ
วสฺสฺตรวณฺยภาภฺยํ ปาณฺภฺยํ ศีรสี กุณฺฑควา ตตฺ เอฆ เทวโลกมกมฺ เตฆา
ปฺุชามรฺตมฺ ॥

เอว จ เต กฺุชฺสฺจนฺทกํ ปฺรปฺรฺจฺจนฺติ สฺม - ตคฺกํ มนฺยเส ฉนฺทก
คจฺจโม วณฺ? ศกฺุชะ กฺุมาระ ปฺรฺตนิวฺรฺตยฺตมฺ? ส อห - มา ชฺดู |
อนิวฺรฺตยะ กฺุมาริ ทฺคฺคฺววิวฺยปฺรํกฺุมะ | เอว จ เตโนกฺุณฺ - น ควาทํ
ปฺุณฺวิ กปฺิตวสฺสฺตมฺหณคฺวิ ปฺุเวกฺุชยานิ, ชวเนนํ นานฺตคฺวิ สฺมยฺกฺุสฺโพิชฺมิภิสฺสุ-
เชยฺติ | ยถา จ กฺุมารเณกฺุชฺ ตโลว คทฺกวิหฺยติ | ตคฺคฺสฺมาคฺ? อนิวฺรฺตยะ
กฺุมาริ ทฺคฺคฺววิวฺยปฺรํกฺุมะ ॥

ตตฺสฺจนฺทกะ กณฺจกมาภรณานิ จาทายานฺตะปฺริ ปฺุววิกฺุชฺ | ตตฺสฺตานุช-
ภรณานิ จิเวณ กณฺเสน ภทฺวิกฺุชฺย ศากฺุชฺกฺุมารสฺย มหานามฺโน นฺิวฺรฺตย
จาทฺุชฺยเนติ สฺม | ตานิ มหานารายณฺสํชฺญนฺกาทายรฺตมฺเนช นรารายณฺสํหณนา น

สกุณวุฒิ สุม ชวบิฑุม | ขทา น กศุจิตตานิ ชวบิฑุ สกุไนติ สุม, ตทา
มหาปุรชาปศุขา เกตมยา จินิตตมกุต - ขวทหมิมาอนุชากรณานิ ปศุขามิ,
ควนุมนม หุตทาเช โสโก ภาวิษยติ | ขนุทหมิมาอนุชากรณานิ ปุ่ฆกวิฒุษา
ปุ่ฆกมิเปชมิตติ | คโต มหาปุรชาปติ เกตมมิ ตาอนุชากรณานิ ปุ่ฆกวิฒุษา ปุ่ฆกมิปติ
สุม | อทุยาปี่ สว อกรณปุ่ฆกวิฒุ่เศววิ สัชฺชทายเต ॥

คเตวามุชฺชเต -

- ๑๐๓. นิฆกรวนตุ สุโร ขา วิห โพรสตุไตว
นคฺวี วิพฺพชฺช กบิณปุริ สมนุวม |
มนุชนติ สวเว สชนคโต กุมาริ
อโนชนนุช หุณฺณฐา ปุ่ฆกต อลาถนเต ॥
- ๑๐๔. โสปา วิพฺพชฺช ตถ อปี่ อัสสุวการ
สชน นรฺกมฺ น จ กุตฺติ โพรสตุคฺวม |
อตุโกวสุ มกุโต นรปติโน อคาเว
หา วณฺจิตาเย สุมะ กทิ คสุ โพรสตุไตว ॥
- ๑๐๕. ราช สฺวณฺตีวา ชวณิตเต นิสฺสุโต
อตุโกวสุ กุตฺตวา อโห มม เอกปุไตฺเร |
โส สฺเตมิตโต ทิ ชลนฺถสัปุรสีโกโต
อาศฺวาสชนฺติ พฺพสค ศาถิขานาม ॥
- ๑๐๖. โสปา สขาโต ชวณิตเต นิปศุช
เกก้า ตุนาติ อวสิวิ ภูษณานิ |
อโห สฺภานุญฺ มิ มมิ ปุ่ฆกมิ นาชเกนา
สวเวปี่เขภินฺจเรศุ ปุ่ฆกมิชฺชเต ॥

๑๐๗. รุปา สุรปา วิมลวิจิตริตาจุกา
 อจุลา วิสุทธา ชคติ ปรุชยา มนาปา ।
 ธนุยา ปุรศสุตา ทิวี ภูวี ปุชเนธา
 กฺว คุวี่ คโต' สี่ มม สยิ โจรบิตฺวา ॥

๑๐๘. น ปาสฺยิ ปานี่ น จ มชฺช น ปุรมาทิ
 ภูเมา สยิเมษ ชฏมกฺกฺยิ ธริเมษ ।
 สุนานี่ จหิตฺวา วุคตป อจาจิเมษ
 ยาวนุน ทฺรูกุมฺเช กฺุณฺธวู โทธิสศฺตวมนู ॥

๑๐๙. อุกฺขาน สรวเ อถล อปฺคฺรปฺนุเปา
 หาวา วิสุทธา คมวชปาศฺศฺลฺยธา ।
 เวสมี่ น โสภี อฏวี่ ปรี ปุรฺกาศิ
 ชตฺเตน คฺยฺกฺตึ นรวรปฺุคเวน ॥

๑๑๐. หา ตคฺวาทฺยธา สุมชฺชวมเชฺชฺโชนธา
 หา อีสฺศฺวี่ทฺวรา วิภลิต ภูณณเกษ ।
 หา เหมชาไลธ ปรีสุญฺญมนฺตฺวิภฺม
 น ภูยฺ ทฺรูกุมฺเช กฺุณฺธวูปฺุทินา ॥

๑๑๑. มาศฺตฺสฺวสา จา ปรมสฺกฺตฺจฺจฺจฺรปฺุรปฺุตา
 อาศฺวาสยาคิ ม วุทฺทิ ศาภฺยกเมษ ।
 ปฺุเว จ อุกฺตึ นรวรปฺุคเวน
 กฺวตาสุมิ โถเก ชวรมธเตปฺุรโมกฺกฺม ॥

อภินิษฺกรรมปริวรรต ๒๐๔๓๓

๑๑๒. โส จา มหุวิ กุสสสทสุ จัฏฐะ
มจฺ โยชนานิ ปุริคคฺ วาควิเสม
ฉนุทสุข เทคิ หยวฺ ภูณณานิ
ฉนุทา กุฏทิตฺวา กบิถปฺริ ปฺรยทอิ ॥
๑๑๓. มาตปิตุฏฏา นม วชเนน ปุฏฐเด
คตส กุมาริ น จ ปฺน โสชเยทา |
พุทฺธิทฺวา โฬสิ ปฺนวิหมาคฺมิเนย
ชฺวมิ สฺวณิตฺวา ภาวิมฺยถ สานฺตจิตฺตาธ ॥
๑๑๔. ฉนุโท วุณฺโถ ปฺริภณิ นยทสุข
น เม สฺติ สกฺคิตฺวเทต ปวทฺทโม วา |
หเนยฺ มหฺยิ นววชฺชเวตฺตํสาธ
ฉนุทา กฺว นโถ คฺณธฺว โฬสิสฺสฺสฺสฺว ॥
๑๑๕. มา ตทอิ ฉนุทา ปฺริภณิ โฬสิสฺสฺสฺว
คฺนุญา ภาวิตฺวา อปฺิ มม ชฺชเวตฺตํสาธ |
สาสฺสวสฺสฺชเวตฺตํ สฺวมิ สท ภาวิมฺยนฺนฺติ
เปฺรเมเนน มหฺยิ ตฺวณฺมปฺิ วุคฺคิมฺยนฺนฺเต ॥
๑๑๖. ฉนุโท กุฏทิตฺวา หยวฺ ภูณณานิ
อุทฺธานเปฺราปฺโต นววปฺุคฺวสุข
อุทฺธานเปลาธ ปฺรมุทฺติ เวชชาโต
อานนฺทสพฺุทฺติ ปฺริภณิ สากฺขิยานเม ॥

อภินิษฺกฺรณณปรีวฺวระ ปณฺจทศ

๑๑๗. ยชั กุมารโ หยวฺว ฉนฺทกศฺจ
อุทฺธานปฺรานุโตน น จ ปฺนุ โสจิตโวย |
ราชา สุวณฺตีวา ปรีวฺวตุคฺ สากิเยภี
อุทฺธานปฺรานุโตน ปฺรณฺทิตฺ เวคชาโต ॥
๑๑๘. โทปฺรา วิทิตฺวา กุณฺดมตฺ โทชิสฺสตุคฺ
โน จมฺย หฺรฺมฺ น จ คีรฺ สุวทฺททฺธาติ |
อสุถานเมตฺทวณฺนิกคฺ ชยคฺกุมารโ
อปฺรานุชฺ โทชั ปฺนุวฺว ห อคเมชฺยา ॥
๑๑๙. กุณฺดภูวํ ทฺ วาชา หยวฺว ฉนฺทก จ
อุคฺโกกรฺสุ กุณฺดฺวา ชวณฺตีเต นีวสุโต |
ทา มหฺย ปฺรุตฺรา สุกฺสลคฺคฺวาทฺยา
กฺว ตฺว คโต ส วิชฺยาเย สวฺวราชฺชนฺต
๑๒๐. สาชฺ ภาณาทิ วณฺ มเมห ฉนฺทก
กั วา ปฺรโยคฺช กฺว จ คคฺ โทชิสฺสตุคฺวะ |
เกณต นโตน วิวิตฺ เกณ ทฺวารา
ปฺรชา ช คศฺยา กถ กุณฺด เทวสฺสไนะ ॥
๑๒๑. ฉนฺโท ภาณาทิ ศุณฺณ มม ปฺรวิถิเวณฺทฺวา
วณฺเตวา ปฺรสุปฺเต นคฺวี สฺพาลวฺวทฺทฺเช |
โส มณฺชฺุไนโย มม ภาณิ โทชิสฺสตุคฺ
ฉนฺทก ททาหิ มม ลชฺุ อสุวราชฺชนฺ ॥

อภินิษฺกรรมณปวิวรรตະ ปณฺจทศะ

๑๒๒. โส โปชชามิ นรคณิ นาริสฺสํ
 สุปฺปตา ปฺรสุปฺปตา น จ คีว เต สุรฺรณนฺตึ ।
โส โรหมาโน ทถิ อหุ อสุวราชํ
 หนุต วุจหาหิ หิตถว เชน กามมฺ ॥
๑๒๓. ศกฺเขวณ ทฺวารว วิวิตฺต ชนฺตฺวชฺชุกฺคตา
 ปาลาสุจฺจตฺสโร หยจวณฺเณ สลฺลิมฺภูฏา ।
อรุตฺติ สุเว ปฺรจฺฉลิตฺตํ คฺคิสฺสหาสุวระ
 มรฺรโต นนฺทํ สฺมิมฺ สฺวิปฺปฺล เชน กฺุวณฺโฑ ॥
๑๒๔. อภา ปฺรมุกฺคตา วิหคฺคโมนฺนชฺคาวา
 ปฺมุปฺปา ปตฺติสฺสํ คฺคิชฺชิตฺตา วณฺณิมฺ ॥
เทวาระ สฺตฺวิสฺสํ คคปฺปํ ทิ จาปฺปฺสวาณิ
 นภสา ปฺรียาโฑ ปฺรียวฺคฺค เทวสฺสํ ๥
๑๒๕. ฉนฺโท คฺคฺคหิตฺตว หยวฺว ภูณณานิ
 อนฺตตะปฺเร โส อฺปฺคคฺค โรหมาโน ।
ทฺถุณฺณวฺวา คฺค โคปฺปา หยวฺว ฉนฺทํ จ
 สํมฺมวณฺณิตฺตว ชฺชวณฺณิตฺเต นิสฺสตา ॥
๑๒๖. อฺหุชฺชุกฺค สฺววา สฺวิปฺปฺล นาริสฺสํ
 วาวี คฺคฺคหิตฺตว สฺนปฺปิมฺ สากฺคชฺชณฺณมฺ ॥
มา ไหว กาลํ กวณฺณชฺชิตฺติ โสภปฺปฺปฺปฺตา
 ทฺทวณฺณํ ปฺรียาณฺณํ พหุ ภวิ วิปฺปฺปฺโยโฑ ॥

อภินิษฺภกรณณปริวรรตตะ ปณฺจทศะ

๑๒๗. สุตมํ ขนิตฺวา สฺยจฺจิตฺ สากฺขกณฺยา
 กณฺเจ ' วณฺมุขฺยา หยววอสุวฺวาเช |
 อนฺุสฺมวิตฺวา ปฺริมก กามกฺวํจํ
 นานาปฺรลาปํ ปฺรตปฺติ โสกปฺราปฺตา ॥
๑๒๘. หา มหุชฺ ปฺริตฺชนนา หา มม นรปฺกฺวา วิมฺลจนฺทรมฺมุขา |
 หา มม สฺวปฺรปฺตา หา มม วรรณกฺุณนา วิมฺลเตชชวา ॥
๑๒๙. หา มม อนนฺิตาจุกา สฺยชาติ อนฺุปฺรฺวอฺกฺกตา อสฺมา |
 หา มม กุณฺนาคูรฺธาวิ นรมฺรภิเช ปุชฺตา ปรมกการุณฺนิกา ॥
๑๓๐. หา มม พโธปฺเปตฺวา นรราชณฺสุตฺตมวณฺนิตฺตคฺคฺกนา |
 หา มม สฺมณฺญโฆนฺนา กลลวิจฺจวตฺตสฺววา มชฺชรพฺพหฺมรฺธา ॥
๑๓๑. หา มม อนนฺตกฺุเว สดปฺนฺเชยฺสสมฺภกฺตา วิมฺลปฺนฺเชยฺสวา |
 หา มม อนนฺเตวฺวณฺนา กุณฺถณฺนปฺริตฺมณฺเชยฺสวา ภูมฺกณฺนปฺริตฺกฺวา ॥
๑๓๒. หา มม สฺยชาติขาคา ตมฺพินฺน อุตฺตเม ภูมฺนวิคฺคฺรเต |
 หา มม วิจฺญฺญุสฺสพฺพา ทิว ภูว อภิปฺุชฺตา วิปฺลชฺชานทฺฐมา ॥
๑๓๓. หา มม รัสวารสาครฺวา พินฺโพนฺชา กมฺลโธจนา กนฺกนฺภา |
 หา มม สฺยสฺยทฺถนฺตา โสภณฺวตฺถนฺนวิคฺคฺกนฺนทฺธา ॥
๑๓๔. หา มม สฺนาส สฺกฺว อฺฐนาภฺว นฺุชานฺตเว สฺวติตา วิมฺลา |
 หา มม สฺวฤคฺคตฺตกฺุณฺธา จาโปทฺเว เอนฺเชยฺชชฺวฤคฺคตฺตกฺุณฺ ॥
๑๓๕. หา มม คชสฺสโตวฺว กวฺจจณฺเวสฺยทฺธโสภนา ตามฺรนาชา |
 อิติ ตสฺย ภูณฺณานิ ปฺนฺเชยฺสิ ฤคฺคานิ ปาวิจฺเวิ ปฺริตฺกฺวา ॥
๑๓๖. หา มหุชฺ คิตฺวาทฺฐา วรปฺนฺพิวเลปฺนา สฺกฤคฺคปฺวฺวเว |
 หา มหุชฺ ปฺนฺพิวคฺคณฺธา อนฺุคฺคปฺริ คิตฺวาทฺธวฺวทฺฐนฺนทฺธา ॥

๑๓๗. หา กณฺเฐกา สุชาตา มม ภวตุ สหายกสฺสฺวชา กุว นโธ |
หา ฉนฺทกา นิกฺวเธา น โโพยสึ กจฺจมานนฺท นววิมุเจ ||
๑๓๘. กจฺจตฺตฺยํ หิตกโร เอกา ทิว สฺสุมินฺนฺตฺวิ น ภสึ กสฺมาตุ |
อิกฺุ อภฺย ปุวฺวโรโต กจฺจติ นรทนฺยสวโรถิ กาวฺณิเก ||
๑๓๙. กถ วา คโต หิตกโร เกน จ นินฺทรมโธ อิกฺุ ส ราชกุลาตุ |
กตมํ ทิสามนฺคโต ธนฺยา วรทฺลุมทเวตา ยาสฺย สขึ ||
๑๔๐. อติทฺเชช มหฺย ฉนฺทา นิสฺสทฺทฺย เมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตา จกฺกฺกฺกฺก |
สฺวไววฺชในฺสจ ฉนฺทา นวตํคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ปฺชนฺนิชชะ ||
๑๔๑. ตานํป ชทิว นิกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
หา สิกฺุ ปฺริโยวฺวิโยโค นนฺทจฺกสฺวภาวสํนภา อนฺคฺชยา ||
๑๔๒. สขฺยภาควรเทณ พวตา ทฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ปฺรณฺคว เตน ภณฺตี มาสฺติ ชววมรณสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
ภาสฺจ สขฯ ||
๑๔๓. ปฺริปฺรฺยโค สฺย อาสว สฺปฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
วรโพธิมฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ทฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ปฺรณฺว วิมุเจ |
ทฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
อิกฺุ อิทา ปฺรณฺว อสฺมินฺ ||
๑๔๔. ฉนฺทกะ ปรมทํนมานโส
โคปํกาย วจัน สฺวณฺคฺคฺคฺค |
สวสฺวกณฺเฐ ทิว สํปฺรภามเต
สาธฺุ โคปํ นิสฺสฺสฺสฺส |
เม วจะ ||
๑๔๕. วคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |
ยมิ มชฺชเม
สฺวณฺวโรคณิ สํปฺรคฺคฺค |
โส ตทา จ สทปฺณฺยอฺคฺค |
อวเปติ มม เทหิ กณฺเฐกนฺ ||

อภินิษฺพกรณณปรัววระ ปญจทชะ

๑๙๖. ตํ นิสามฺภ วณฺ์ ทานุคฺวี
 คุภฺย เปฺรภฺณมฺิ สุขานฺิ สุปรฺติกาณฺุ |
 อุจฺจโหมฺุ อหฺุ คคฺว มฺุณฺุจฺมฺิ
 อุคฺคฺติ โคปฺิ อญฺุ ยาทิ เต ปฺุริโย ॥

๑๙๗. ทเวตวา วณฺุ ตํ นโรธิ
 เอก อีสฺสุวฺริ นมฺิ กาจฺิ พุชฺชิตฺเต |
 โรทมนนฺุ สมฺมถฺลวฺควเน
 อสุววราชฺุ ทณฺุ นโรคฺคเม ॥

๑๙๘. กณฺุชฺโถก หนิคฺติ อุกฺวเรชฺสุวฺริ
 โภจฺจสมาคฺคฺว สฺววฺวฺว ตสฺสยฺุ ทจฺจณฺุคฺติ |
 โน จ กคฺจฺจ สฺุณฺุณฺุเต ปฺุริวฺวคฺคเม
 ทเวตวาถิ อีสฺสุวาเปนฺิ กุณฺุณฺุ ॥

๑๙๙. สฺววฺวณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ
 กณฺุชฺคสฺสยฺุ จวโณชะ ปฺุราเทตวา |
 สวา วณฺุ มชฺุรฺกานฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ
 โน จ เกจฺจ สฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ ॥

๒๐๐. ปฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ
 จนฺุทฺวโรชฺชิตนฺุ นนฺุ ปฺุริวฺวคฺคิตวา |
 ทเวทโถถิ กคเน กุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ
 โอนเมณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุณฺุ ॥

๑๕๑. ขกฺขวากุขสกลเฏปสฺสิดิถา
โลกปาดจตุโร มหฺวริกาธา |
กณฺชีกสฺสย จวณฺเฒ่า กเว นุขสฺ
ปทุมเกศวสุทฺธอนิรมลฺม ॥
๑๕๒. โส จ ปุณฺยศตเคชฺชอฏฺทโก
อาวูหิ กุณฺหวรุมโกปมฺม |
มหฺวริกาถ ฆวณฺ ปุณฺกมฺปิตา
พุทธเกณฺธว สฺสฺสฺส อากนิรมลฺลา ॥
๑๕๓. ศกฺว เทวคฺคฺว สจฺปิถะ
สฺววม ทฺวาร วิวริ ททณฺฑเร |
เทวโกณฺณนุโคธะ ปุณฺสฺสฺสฺสโค
โส วุชฺช อมรนาถปฺชโค ॥
๑๕๔. สํชฺชณฺมาศฺว อีห ขาคิ กณฺชฺชโค
โลกนาถุ วหฺติ นโก นฺฑเร |
เทวทานวคณฺธา สอนฺหวริกาธา
เข วหนฺติ สฺสฺสฺสย กจฺจตตะ ॥
๑๕๕. อปฺสฺวา กุศลคฺคิถวาเท
โพธิสฺสคฺควคฺคณฺณภานิกธา |
กณฺชฺชีกสฺสย พฺลฺล เต ททณฺฑิกาธา
มฺณฺจฺจิ โฆมฺม มจฺจิวฺ นโนวณฺม ॥

อภินิษฺกรรมปรัววุตะ ปณฺจทศะ

๑๙๖. กณฺฐิกา วทฺหิ โลกนํยถิ
สํขุร สํขุร ม ชนฺเหิ เขตตมฺ |
นาสุติ เต ภยมปายทฺฐคฺคิ
โลกนํตมภิกขารชิตฺวานา ||

๑๙๗. เอกเมก อภินนฺทเต สุโร
วาทฺหิ สุมฺ อหุ โลกนํยถ |
โน จ กิจฺหปฺ เกสุ วิทฺถนเต
เทวโกฏฺฐโรจโรน มรุตฺตมฺ ||

๑๙๘. ปศฺย กณฺฐิก นโม นุตฺเต อิมิ
มารุกฺ สํสุตฺตุ วิจิตฺโรสภนฺมฺ |
รตุเนวทิกวิจฺจรมณฺยชาติ
ทิวฺยสวารวคฺคณฺฐูปตฺนฺ ||

๑๙๙. เอน กณฺฐิก สฺสภน กวณฺณา
ตุวาทฺตุรศฺวเน สุนฺธิมฺโธ |
อปฺสโร ปรัววุตะ ปุสฺสฤตฺโต
ทิวฺยกามรตฺถิ วมฺนุเส ||

๒๐๐. สาธุ โสปี ม ชุ กฺขุ วรทฺหิ
ตุญฺญ โภหิ ปรมปรุหฺมุติ |
ทฺฐกฺขเส นจิวฺโต นโรตฺตมฺ
โโพปฺราปฺตมฺมโรเช ปุสฺสฤตฺตมฺ ||

ภินิหารกรรมประวิรูปะ ปุณฺหุสกะ

๑๖๑. เย นวระ สุกฤตกรรมการกา
เต น โคนี สท วโรทิตฺวฺยกา ।
โส จ ปุณฺหุสคฺคฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
หฺรมฺหฺวฺย น ส วโรทิตฺวฺยกา ॥

๑๖๒. สปรตฺวทฺว ภาณานํ โคนํเก
สา วิยฺห นํ สกฺข เกณฺปํคฺคฺม ।
ยา วิยฺห อภฺย ตฺว ปฺรณฺโณ
นินฺหฺมฺนฺติ นวเวรฺปฺชฺชฺช

๑๖๓. ลากฺ คฺกุบฺ ปรมฺมา อจินฺตฺยา
ยํ คฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
มฺหฺย สํชฺชฺช สฺวณฺเมว วฺจฺช
คฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค อธิ ๓

อธิ สุวณฺณวิสุตฺเว 'ภินิหารกรรมประวิรูปะ' นาม 'ปุณฺหุสโก' ฐายะ ॥

นิพนธ์าโรปล่องครุณณปริวรรต โภทสะ ।

เอวี่ ชล ภัทรวศุณนุทโก โภทิสศุควาธิสุตตามน ราชูณะ สุกุโธทนสุข
โคปายะ สาทุกนุยาชาสุจ สรวุสุข จานตะปฺรสุย สรวุสุข จ สาทุกคณสุข โสภ
วิโนทกถามการุหมฺค ॥

อิติ หิ ภัทรว โภทิสศุโควิ สุทุทกรุปาย เทวปฺรคฺรเว ย กาศิกานิ วสุตฺรวณิ
ทตฺตฺวา คสุข สกาศศุควาษายานิ วสุตฺรวณิ คุฤทฺทฺวา สุวเมว ปฺรวัจฺจยา โถกานุ
วฺรคณณุปาทาย สศุควทฺถณณุปาย สศุควปฺริวาจนารุณณ ॥

อด โภทิสศุโควิ เขไนว สาทุกา พฺรหฺมณฺเฒา อาสุรมฺสุตโนปสฺสฺกฺวามฺค ।
ธา โภทิสศุควํ วนเสน ภูทเคน โจปนิมนฺตฺวิโค ภูคฺ ॥

ตโต โภทิสศุทฺวะ ปภุมายา พฺรหฺมณฺเฒา อาสุรมฺ คชฺถติ สุข ।
ตยปี่ โภทิสศุโควิ วนเสน ภูทเคน โจปนิมนฺตฺวิโค ภูคฺ ॥

ตโต ไรวตสุข พฺรหฺมณฺเฒาสุวณณคฺคฺ ๑ สวามี โภทิสศุควํ ตโตไว
ปนิมนฺตฺวยเต สุข । ตโตว ราชโก ๑ ปี่ ทคฺคฺมทเททฺกปฺโรวิ โภทิสศุควมฺปนิ
มนฺตฺวยเต สุข ॥

อิติ หิ ภัทรว โภทิสศุโควิ ๑ นุปฺรูเวณ ๑ ไวสาถึ มทานคฺฉิมฺนุปฺราปฺโรวิ ๑ ภูคฺ ๑ ।

เตน ชล ปฺนุชะ สมเขนราชชะ กาลาโป ไวสาถึมฺปนิสศุคฺย ปฺรคฺิวสติ สุข
มหตา สุรวากสฺเรน สารุธิ คุวิภิช สิมุขสฺโคชะ । ส สิมุขภุช อาถึจฺนุยาชตฺน-
สทฺรวคฺาโย ธฺรม ๑ เทสยติ สุข । ส โภทิสศุควํ ทฺวคฺ เวนาคชฺถนุคฺ ๑ ทฺถณฺณูวา
อาสุจฺรยปฺราปฺโรชะ สิมุขานานนฺตฺวยเต สุข । ปฺสุขต ปฺสุขต โภ รุปมฺเสยติ
เต ๑ พฺรฺวณุ — เอวี่ เขยตคฺปฺสุขานะ ๑ เอนมคฺวิสุมนฺนิมฺม ๑

คโคท' หิ ภิกษุโฆ เชนรเวาจะ กาลาปัสเตโนปัสสุกรมขรเวาจํ กาลาปเมค-
ทโวจตุ— จรยเมหํ โภ อรเวาจะ กาลาเป ทูรหุมจรมฺ ! โส' โวจตุ— จร โภ
เกาตม คตารุเปณ ชรมาชชานเน ชสมินฺตุสุราทุระ กุณฺโปกุ' ลุปฺกตุจเฉว-
ณาชุตถามารชชติ ॥

คศฺย เม ภิกษุว เอตทกฺตุ— อสฺติ เม ฉนฺโท' สฺติ วิชฺชนสฺติ สฺมฺกฺติ-
สฺติ สฺมาจิรสฺติ ปฺรชฺณา, ชนฺนุเวมเมโก' ปฺรมคฺตุ อคานํ วุชปฺกตุญฺโฏ วิหเรชํ
คโศชว ชรมฺสฺย ปฺราปฺตเช สวคฺมาคฺกุชฺชาโย ॥

อด ชลฺวหํ ภิกษุโฆ เอโก' ปฺรมคฺตุ อคานํ วุชปฺกตุญฺโฏ วิหระนฺนลุปฺกตุจ-
เฉวโณวํ คํ ชรมฺสฺยวคฺฉนฺสวคฺมาคฺกุชฺชาโย ॥

อด ชลฺวหํ ภิกษุโฆ เชนรเวาจะ กาลาปัสเตโนปัสสุกรโฆชคทโวจตุ—
เอคาวทฺโภ คุชฺชา อรเวาจะ ชฺรโม' อิกคະ สวคฺมาคฺกุชฺชค ? โส' โวจตุ—
เอเวเมคทฺโภ เกาตม ! คมฺहनโวจตุ— มชานํ โภ เอช ชฺรเม สวคฺมาคฺกุชฺชค
อิกคະ ! โส' โวจตุ— เตน หิ โภ เกาตม ชทหํ ชฺรมํ ชานามิ, กวานเม
คํ ชานาคิ, ยํ กวาณชานาคิ, อหฺมเม คํ ชานามิ ! เตน ทฺยวามฺกาวปํมํ สิมฺชคณ
ปฺริหฺรเว ॥

อิตฺติ หิ ภิกษุว อรเวาจะ กาลาเป ปฺรมชฯ ปฺุชชฯ มํ ปฺุชชติ สฺม ।
อนฺเตวาสินฺ จ มํ สฺมานารุคชฯ สฺตลาปชติ สฺม ॥

คศฺย เม ภิกษุว เอตทกฺตุ— อชํ ชลฺวารเวาชฺช ชฺรโม น นฺนุชฺชาณโโก
น นฺนุชฺชาติ, คคฺกคฺวศฺย สฺมฺยคฺกุชฺชชกฺษมชช ? ชนฺนุเวมค อคฺคฺวิ ปฺรมชฺชนมาคฺศฺยเวชฺม ॥

อด ชลฺวหํ ภิกษุโฆ ชลาภิรํมํ โวสาณฺชวํ วิหฺตุชฺช มคฺเชนฺ จ ปฺรฺกฺวานคโค'
กฺตุ ! โส' หิ มคฺเชนฺ จชฺชํ ชรฺม ! เชน มาคฺชกานํ วาชคฺกุหํ นคฺวิ คทฺนุสฺตุค

พิมพ์สารไว้ปล้ำกรรมผลปริวรรต โศกตะ

เขน จ ปาณเขวระ ปุรวคฺวราชสุเตโนปล้ำกรรมโค' ภูวนุ | ตฺตฺราหิ ปาณเขว
ปุรวคฺวราชปุรวเสว วุชทาเรหมเมกาถุชทฺวิคฺไช ' สทาโย ' เนโกรวเทวโกถฺนินชุตศต-
สทาโสวระ สํวภูมิตะ ॥

คโค' หิ กถุชเมว สํววิวสฺย ปํคฺวจิวรมทาช ตโปททฺวเนน ราชคฺฤหิ
มหานคฺวิ ปิณฺชชาย ปุรววิคฺชชุต | ปุรวสาหิเกนาคิกรรมโคเตน ปุริคิกรรมโคเตน วุชวโลกิเตน
สํมณฺชโคเตน ปุริสวโคเตน ปุริสวาทิเกน สํมณฺชปฺปฏปํคฺวจิวรรเทเนนาวิคฺชปฺปโคตริชฺชว
พหุคฺโคเตน มานเสเน นิมฺมิตตฺวโคตปํคฺวจิวรรเทเนนาวิคฺชปฺปโคตริชฺชว
ราชคฺฤททา มนุชฺชา ทฺตฺตฺมณฺชวา วิสฺมิตา อภฺวณุ - กิ สฺวาทิ พุระมา กวิมฺชติ
ศโกฏฺร เทวานเนนฺทฺร อโหสฺววิทฺทฺวโรน อโหสฺวคฺคิจฺทฺทฺวิโรตม ॥

คฺเชวทฺมชฺชเต -

๑. อถ วิมลชโร ทฺตฺนเนตเตโช
 สุวณฺนิห ปุรวจฺชยาน โภชิสฺสคฺคฺวะ |
 สํมณฺชมนุ ทานุต อํวชฺชโค
 วิหติ ปาณเขวโสวราชปุรวเสว ॥
๒. วชนิ วิคฺท ชฺชเนตฺว โภชิสฺสคฺคฺวะ
 ปรมสฺทฺรศนฺนิ นํวสฺชิตฺวา |
 ปํคฺว ปุริคิคฺฤทฺช นํจมาโน
 ปุรวิสฺติ ราชคฺฤหิ สปิณฺชปาคฺวณุ ॥
๓. กนณฺมิว สฺฐาตุชชาตฺวปํ
 กวจิตฺถ ลกฺกมณฺชคฺวิศสา ทฺวิคฺสิชฺจ |
 นรคณ ตถ นวํ เปรฺกมฺมาโถ
 น จ กวเต กวจิ ตฺตฺปติ ทฺวศเนน ॥

๔. วิต วจิต รัตนวสุทวารวโย
อวสิวิชา ชนุ ขาติ ปุณฺหุจโต 'สุข' ।
โก นุ อษุ อหุณฺหุปฺรวัสตโตว
ขสุข ปุรกาย ปุริ วิกาติ สรวนุ ॥
๕. อูปริ สติหิข นาวินา สหสุวา
ตถวิว ทวาริ ตโตว วาตชนน ।
รฤช ภวิต เภหิ สุนฺช กฤตฺวา
นรรุ เปฺรภุมิหุ เต อนนฺชกฺรมาษ ॥
๖. น จ กฤษุ กฤษวิกฤษิ ภโรนฺติ
น จ ปฺนุ เสถนฺช นีพฺนฺติ มฤชปฺนนุ ।
น จ กฤษิ น จ วิตฺเช รมนฺเต
ปฺรฺนหฺวรสุข นีรฺกฺนนาถ รุปฺนุ ॥
๗. ปฺรฺน ทววิฑู กฤษิ ราชเกหิ
อวจินุ ราช ส พินฺพิสว คุมฺโถ ।
เทว ปฺนุ คุฤษุ ลุพฺช ลากา
สุขมิมิ ทฺวหฺม ปฺเร จราติ นีตฺชานุ ॥
๘. เกจิ อวจิ สกฺร เทววาโซ
อปริ ภถนฺติ สุขาม เทวปฺุฑฺระ ।
ตถ อปฺิ สฺคฺมิตฺ ว นีรฺมิตฺสุข
อปริ ภถนฺติ สฺนฺวิมฺเคนุ เทวษ ॥

พิมพ์สาโรปลักรวมแป้ววระ โหหะ

๘. เกจิ ปุ่น ภณนุติ จนนุทสุวเขา
คตปี่ จ วาหุ พลิสจ เวมจิตวี |
เกจิ ปุ่น ภณนุติ วาจเมว
อญุ โส ปาณชาวโสถวราชวาส ๥
๑๐. วจนมิมุ สุวณิตว ปาฐิตไว'เสา
ปรม อุกุณมมา สุตโต ทวาทนุ |
เปรวณติ วรตคตุว โหหิสคตุว
ซวดคฺ สวีช สฺซาทกานจนฺ วา ๥
๑๑. บัณษา ทาทย ราช พิมพ์สาโร
ปฺรณมโวจนเนวักุณ กุว ปฺรยชาติ |
ทุดนุฎว ทิวว' ส กจฺจมาโน
อวจิมุ เทว คคะ ส โสถปารุศฺวณุ ๥
๑๒. ธรณี วิคคฺ ซุณาคว พิมพ์สาโร
มหค ซไนะ ปวีวาวิต นเนนุหระ |
อุปกมิ ปาณชาวโสถวราชนุเถ
สวีช ซุถนุคฺ คมทุดศาติ โสถนุ ๥
๑๓. ธรณี วุชิตฺ ขาน โอฐิตฺวา
ปรมสุเการว เปรวณมิ โหหิสคตุวณุ |
เมววิว ขดา หุขณปฺยมาโน
นุชสัช ตุดถาณิ นินนุณฺ โสสุติเกณ ๥

พิมพ์สารโปสถ์กรรมประวัติพระ โศภิตะ

๑๔. ศิวสี จรณี วนุทยัตว ราชา
วิวิธกถา สมุททาหริตวไวจตุ ।
ททามิ ทว อุปารชु สรววราชยาทุ
รม อีห กามकुโธเรหิ ॥ ๑ ॥
๑๕. ปุรงคเณ คิริ โภธิสศตคว สุตกนุณ
ชวณเปเต จิรมายู ปาถยสว ।
อหมี ปุรวิชหุช ราชชมิณญ
ปุรวุชิตอ นีรเปกมิ สานุกิเโธช ॥
๑๖. ททสุ ครุณเขาวโนรูเปตช
สุกตทวณนโก 'ส' ส เวกปุราปุตช ।
วิปुถน ปุรัตจถ นริสัณ
อีห มม ราชชปี วสาหิ กุงกุนว กามานุ ॥
๑๗. ปรมปุรมุชิตอ 'ส' มิ ททศนาทเต
อวจิมุ ส มากธราช โภธิสศตควมิ ।
ภวหิ มม สहाยु สรววราชช
อหุ ทว ทาสชปี ปุรงค กุงกุนว กามานุ ॥
๑๘. มา จ ปุณ วนน วสาหิ สุนเข
น กุชु कुणเณมุ วสาหิ ภูมิवासु ।
ปรมสุกุนารु कुชुช กายो
อีห มม ราชชปี วสาหิ กุงกุนว กามานุ ॥

พิมพ์ลายรูปอักษรแปดประการ โยพตะ

๑๘. ปุรงคเต ทิว โยชิตศุคว สุตกฤษณ์
อกฤษณ์ เปรมฉยา หิตานุกรมปี |
สวสดี ชวณิปาด เต ' สตุ นิตย
น จ อหุ กามกุณเภาวฤทธิโก ' สมิ ॥
๒๐. กาม วิชสมา อนนุตโทมา
นวกปุรงคเนน เปรงคตริยคุโยเนน |
วิหฤติ วิหฤติท จาเปยนารุช กามา
ชหิต มยา ชดา ปุรงคเชฐปณามุ ॥
๒๑. กาม ทูรมผลา ชดา ปตนุต
ชตมวิ อมูวลาทาทา วุชนุต |
อชวูว จปลคามิ มวูต วา
วิทิวณ สวูวศุสชช วณจนยา ॥
๒๒. กาม อตถมาน ทชชนุต
ตถ อปี ลพช น ตฤปตี วินทชนุต |
ชท ปุณ อวศชช ภกชนนุต
ตท มทชชช ชนนุต โชวคามะ ॥
๒๓. กาม ชวณิปาด เข จ ทิวชา
ตถ อปี มานุม กาม เข ปุรงคตา |
เอก นรู ลเกต สวูวคามิ
น จ โส ตฤปตี ลเกต ภยู เอนนุ ॥

โพธิสคฺคว อห —

๒๘. สฺรุตฺ ติ ชฺวณเปลา สากิยานํ
 กบิลปุริ ปรมํ สุตฺตฺหิสุตฺตมฺ ।
 ปิตุ มม สฺรุตฺโธทเนติ นามฺนา
 ตนุ อหุ ปุรวุจฺฉิตฺ คุณฺดาภิลาสิ ॥

ราชา อห —

๓๐. สาทฺ ตว สุตฺตฺกณฺฏทฺรสนํ เต
 ชนฺ ตว ชนฺม วปี ปี คสฺย สิมฺบาช ।
 อป จ มม กุณฺมสฺว อาศเขนา
 ชมปี นมฺนุคฺวิตฺ ภาววิตราโต ॥
๓๑. ขทฺ คุวฺช อนฺปุราปฺตฺ โภคิ โภชิตฺ
 ตท มม เสติ โภคิ ชฺรุมสฺวามิมฺ ।
 อป จ มม ปุรา สุตฺตฺหุช ฉลา
 มม วิชิตฺ วสฺสํ ชคฺสฺวชนฺโร ॥
๓๒. ปุณฺรปํ จรณานํ วนฺทชฺคุว
 กุฏฺตฺว ปุทฺทกฺกณฺณํ เภรเวณ ราชา ।
 สฺวกรณเปริวโร นเรนฺทุระ
 ปุณฺรปํ ราชคฺคฺทํ อนฺปุรวินฺทุระ ॥
๓๓. มคฺชปุริ ปุเวหิ โลกนาโถ
 วิหวิช สานคฺมนา ชลาภิปุราชนฺ ।
 อรุตฺ ทรวิช เทวมานุฆาณํ
 อูปคฺมิ ตฺร นเรนฺธุรนา นเรนฺทุระ ॥

อิติ สุตฺถิลลิตฺวีสฺสเว พิมพ์สาโรปลักรมณเปริวรุโต นาม โนชาศโม' ชฺบาช ॥

คโต โปธิสตุคว เอกานนฺตํ คควา ปฺรยจฺกมากุโชยปฺริสคิ สฺม |
สมนฺนคโรวปฺริหฺนุสฺย จ โปธิสตุควสฺย ปฺลฺยฺเวสฺเมณ จ ชฺยอนวิสฺเมณ จ
ปฺรฺวสุจฺริทจฺรยฺสณฺนวิสฺเมณ จ สฺวสฺมาธิปฺริจฺยวิสฺเมณ จ อฺชฺยานปฺรมุขานิ สฺวราณิ
เลกิกานิ โลโกตฺตราณิ สฺมาปฺคฺติศฺคฺคานุชฺยมนุชฺยมนุชฺย สฺมา สากวณิ โสภนฺทศานิ
ยถาปํ คจฺจิตฺตวสฺวตฺตวาทุ | อถ จ โปธิสตุควสฺย สฺมฺนุคฺทสฺย สํปฺรชานนุ
อฺตุกฺกชานนฺทศานนุ รุทฺรโก รามปฺคฺตฺสฺเตโนปสฺกฺวณนุ | อฺปฺสํกฺวณนุ รุทฺรโก
รามปฺคฺตฺสฺเตโนปสฺกฺวณนุ - อสฺสฺยโนยํ นํ มรฺจนํ กสฺสฺยจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
โนวสํชฺยณานา สํชฺยณานา สํชฺยณานา สํชฺยณานา สํชฺยณานา สํชฺยณานา สํชฺยณานา
สฺมาปฺคฺเตรฺมวระ ? โส พฺรฺวณฺนสฺสฺสฺสฺส |

คโต โปธิสตุควสฺยคทฺทว - น ชฺล รุทฺรโกสฺยวาสฺสฺสฺส สฺวทฺธา วิวฺย
สฺมฺนุคฺทสฺย สฺมาธิ ปฺรชฺยณ | มฺมาปฺยสฺสฺสฺส สฺวทฺธา วิวฺย สฺมฺนุคฺทสฺย สฺมาธิ ปฺรชฺยณ |

อถ โปธิสตุคว รุทฺรโก รามปฺคฺตฺสฺเตโนปสฺกฺวณนุ - มชานปฺยณ มรฺจนํ อฺจฺจฺจ
อฺคฺคโต ชฺยว คุวํ นินฺนชฺย | โส วิจฺจ - เตน หุชฺยจฺจฺจ คุวํ จาหํ เจมํ กณิ
ปฺริทราว อธิ | สฺมานนฺนุค จ โปธิสตุคว สฺมาปฺยคิ สฺม อชฺยวสฺสฺสณน จ |
โปธิสตุคว อหา - โนม มรฺจนํ มรฺจโค นินฺนชฺย น วิวาทน น นินฺนชฺย
โนปสฺมาช นนินฺนชฺย น สํปฺยช น สฺวณนช น พฺรฺวณนช น นินฺนช
สํวฺจฺจ |

อติ นิ ภิกฺขุว โปธิสตุคว รุทฺรโกสฺย รามปฺคฺตฺสฺเตโนปสฺกฺวณนุ สหฺนุชฺยสฺววฺจฺจฺจ
ชวทฺทณนฺติ กุทฺตว ปฺรฺกฺวณนุ - อติ มนฺนณนฺติ |

เตน ชฺล ปฺนุช สมนฺน ปญฺจกาท กทฺทววิชฺชา รุทฺรเก รามปฺคฺตฺ
พฺรฺหมจฺจฺจ จนนฺติ สฺม | เตนามตฺทกฺค - ชฺยช ชฺล วชฺยวณนุ ทิวชวทฺ
ชฺยวณนุ อฺชฺยชฺยวณนุ, น จ สกฺกนฺนุ นฺติ วา ปฺรชฺยณฺติ จาอฺคฺคณฺนุ, คจฺจฺจจจจจจ

เกาศนเนนอุปกถุจเฉวเนถิกนุติ สากนาคถุคตุม | คชุจาสุย น โวเจเต | ตถา
โจศคฺวี ปฺรเชนเต | นนํสํคยเมม สาสุตา โลกเก ภวิมุขี | ชยฺโจม สากนาค-
กวมุขี, ตทสมฺภุขํ สวีกกมุขคฺคี | เอวํ วิมฺลมุข ปญฺจกา กทฺทวฺวคฺคิยา
วฺทฺทวรมปฺรฺวสกาสาทปฺทวฺมุข โปธิสคฺคฺวมนนฺวพฺพณฺนุ ||

อิตฺติ หิ ภิกฺขุโน โปธิสคฺคฺว ขลากิเปฺรตฺติ ราชกถฺตเห วิหุคฺชช มกเชนุ
จววิกิ ปฺรฺวทวรมคฺ สวฺวธํ ปญฺจโกฏฺทวฺวคฺคิโยชะ ||

เตน ชลฺ ปฺนชะ สมนเนนตฺรจจ ราชกถฺตสฺย อนฺตรจจ คยยา โย
นุขคโม คณ อุกฺสวํ กโรติ สฺม, เตน จ คณเนน โปธิสคฺคฺว 'ภินิมฺนฺคฺวโร' ^๑
ภุคฺ วนเสน ภเกตน จ สวฺวธํ ปญฺจโกฏฺทวฺวคฺคิโยชะ ||

อด ชลฺ ภิกฺขุโน โปธิสคฺคฺว มกเชนุ จรฺยา จรฺน เชน มาชคทานํ คยา
ตามนฺสุถุคฺช ตามนฺปฺรฺวาปฺโร' ภูคฺ | คจฺจ ชลฺวปํ ภิกฺขุโน โปธิสคฺคฺวชะ ปฺรฺวทาถวฺวคฺ
วิหฺรติ สฺม คยาสฺวเม ปฺรฺวเต | คจฺจสฺย วิหฺรตสคฺคฺสว อฺปฺมาชะ ปฺรฺวคิภานฺติ สฺม
อศฺรตฺปฺรฺวา อนภิชฺชเวคปฺรฺวชะ | กคมาสคฺคฺสวชะ? เข เกจคฺเต ชลฺวปํ สฺมณ -
พฺรฺวาทฺมณชะ กามโยช 'นวกถฺมฺภูคฺกยา' วิหฺรนฺติ สฺม | กามโยช 'นว -
ภุคฺชฺจิกฺคฺตาสุจ วิหฺรนฺติ สฺม | ชวํ โยชํ กามนฺนุ นนฺทชะ กามนฺนุ วคชะ
กามนฺนุ ฉนฺทชะ กามนฺนุ ตฺถนฺนุณ กามนฺนุ ปฺปฺโรสา กามนฺนุ มฺรฺดา กามนฺนุ ปฺรฺวทาชะ
กามนฺนุชฺชวสาณฑา, สาปฺเชนฺนฺปฺสาณฑา | กิ จวํ เต อถฺโมปฺทวฺวิกิ สฺวีโรปคานํคิ
ทชะ ชวํ คจฺจวํ กถฺกามนฺนาปํ เวทนํ เวชนฺเต | อด คจฺจ อภวฺยา เอว
เต อุกฺคฺวมนฺนุชฺชวาทฺมณวฺชชณนทฺทวฺนเวสํ สากนาคถฺคฺคฺตุม | คชฺชกานํ นาม
ปฺรฺวโน 'คฺนุชฺชวคฺ' โชชฺชวคฺวณํ โชชฺชวคฺ ปฺรฺเชนมาณะ ส อวฺทฺทวํ กานฺชฺชวาท
อวฺทฺทวํ โจศคฺวรวณนฺนุทเก ปฺรฺกณฺปฺช มณฺนึชยทฺ อถฺโชช 'สวาคฺนฺนฺนุคฺปาทอคฺ' เลชะ
ปฺรฺวาทฺมณฺคฺคฺตุม | เอวเมว ช อิม สฺมณนพฺรฺวาทฺมณชะ กามโยช 'นวกถฺมฺภูคฺกยา'
อนวถฺมฺภูคฺจิกฺคฺตาสุจ วิหฺรนฺติ, ชนเปชนํ กามนฺนุ นนฺทชะ กามนฺนุ วคชะ กามนฺนุ

ณนุช กามมู ตฤมณา กามมู ปิปัสสา กามมู มูรธา กามมู ปรีทาหะ
กามมูชชิวสานิ ตทปฺยณฺเปสํนตมฺ । กิ จาปิ เต อคฺโหมปรุจรมิกิ หริโรปตานิเก
ทุชะชา คีวฺริชา ชวริ กญฺจิกิ เวทานิ เวทยนฺติ । อถ ครฺหิ อภวฺยา เอวิตฺตวมนฺนุช-
ชฺรมาทถมารุชชฺชณานาทุสฺสนวิเสสํ สาธุมาตฺตฤมฺ । อธิ โปธิสฺสत्ตฺวาสุช ปฺรณมา
อุปฺมา ปฺรติภาติ สฺม ॥

ภุชฺจาไสยตทภุชฺ — ข อิมํ สุรณฺฑพฺราหฺมณา กามโภช วุชฺปฤถฺมญฺ-
กายจิกฺคา วิหฺรณฺติ, ขาปิ เตหิ กามมู นนฺทิตฺ สฺวริ กฏฺฐวํ ยาวชฺไชชฺคิ
ปฺรเชนต อธิ । ส อารุทฺริ กามฺจมาทาย สฺถเถ สฺถณปิยฺทฺวา อารุทฺริ โจศฺตวฺรณฺ
มณฺเณชฺช, อภโวย 'สวณฺณิมฺคฺปิยชฺคฺมฺ । เหวเนว ข อิมํ สุรณฺฑพฺราหฺมณา
อธิ สฺวริ ปฺรวัจฺจกาเรยฺ ยาวทภวฺยา อุตฺตวมนฺนุชชฺรมาทถมารุชชฺชณานาทุสฺสนวิเสสํ
สาธุมาตฺตฤมฺ । อธิ ทฺวติชฺชา อุปฺมา ปฺรติภาติ สฺม ปฺรวัจฺจกา จาวิชฺชณาคา จ ॥

ปฺนฺรปฺริ ข อิมํ สุรณฺฑพฺราหฺมณา ภวฺนฺตสฺ กามโภช วุชฺปฤถฺมญฺกายจิกฺคา
วิหฺรณฺติ । ขาปิ เตหิ กามมู นนฺทิตฺ । อธิ สฺวริ เปชฺชณฺ । ตทปฺยณฺเปสํนตมฺ ।
กิ จาปิ เต อคฺโหมปรุจรมิกิ หริโรปตานิเก ทุชะชา คีวฺริชา ชวริ กญฺจิกิ เวทานิ
เวทยนฺเต । อถ ชลฺ ปฺนฺรภวฺยา เหว เต อุตฺตวมนฺนุชชฺรมาทถมารุชชฺชณานาทุสฺสนวิเสสํ
สาธุมาตฺตฤมฺ । ตทฺยถาปิ นนฺนหฺ สุชฺชาตฺปฺริโณ 'คฺนฺนฺรภูติ ไชยคฺิริกเวมิ
ไชชฺคิเต ปฺรเชนมาเถ ส สฺนฺทิกิ กามฺจมาทาย สฺนฺทิกิ โจศฺตวฺรณฺ สฺถเถ
ปฺรติหฺจฺจาเปยฺ มณฺเณชฺช, ส ภโวย 'คฺนฺนํกนิวัจฺจชฺคิ เตชฺช ปฺรวัทฺมฺกฏฺมฺ ।
เหวเนว ข อิมํ ภวฺนฺตสฺ สุรณฺฑพฺราหฺมณา อธิ สฺวริ ยาวทฺวานิ เวทยนฺต
อธิ । อถ จ ปฺนฺรภวฺยา เหว เต อุตฺตวมนฺนุชชฺรมาทถมารุชชฺชณานาทุสฺสนวิเสสํ
สาธุมาตฺตฤมฺ । อธิ ตฤติชฺชา อุปฺมา ปฺรติภาติ สฺม อสุจฺตปฺรฺวา จาวิชฺชณาคปฺรฺวา จ ।

อถ ชลฺ ภิกฺขุโณ โปธิสฺสत्ตฺวาไสยตทภุชฺ — อหิ ชฺเววครฺหิ กามโภช
วุชฺปฤถฺมญฺกาโย วิหฺรณฺมิ วุชฺปฤถฺมญฺจิกฺคฺสฺจ । ขาปิ เม กามมู นนฺทิตฺ สฺวริ

อติ หิ ภิกขุโวก โทสิตฺตฺวา เอวฺ จินฺตฺติชฺชา มหาวุณฺถิ มฺหาโฆรฺ
 วุตฺตปะสฺสํกุณฺดรตฺตฺกุณฺถกฺวา ทุภฺกฺรจฺรฺขมาอกเต สฺม | เถน กาวฺเตโนจฺยเต
 ทุภฺกฺรจฺรฺเขตฺติ? ทุภฺกฺรทวโถมา, เตโนจฺยเต ทุภฺกฺรจฺรฺเขตฺติ | น ส กฺขจฺจิตฺตฺสฺสคฺควะ
 สคฺควานิกเข สฺวิทฺยเต มฺนุโฆย วา อมฺนุโฆยวา ขะ สมฺมตฺสคฺคตฺตฺวูป ทุภฺกฺริ จริตฺม,
 อญฺยทฺว จมฺมภวีกาทฺโปกฺสคฺควาตฺ, ย อาสฺสํนํกชฺชานํ สฺมาปทฺยเต สฺม | เถน
 กาวฺเตโนจฺยเต อสฺสํนํกมฺมิตฺ? ส จคฺคฺรตฺตฺชฺชานมาทิตฺ เอว สฺมาปทฺยมา
 อชฺชาตฺปฺวสฺวาสาปฺวโรชฺชิตฺ สํมโรชฺชิตฺ | อทฺถปํ ตทฺ ฐฺชานมฺวิกฺกตฺปมฺนิฉฺชณม-
 ปนฺตมสฺสฺปนาถํ สฺวคฺคฺรณคฺคํ จ สฺวคฺคฺว จานสฺวคฺคฺม | น จ ตทฺ ฐฺชานํ ชาตฺ
 เถนจิตฺตฺสฺมาปนฺนํ ปุํวํ โสณฺยณ วา อโสณฺยณ วา ปุํวเคยฺกทฺททฺธน วา
 จฺรฺษาปฺรติปนฺนํน วา โปกฺสคฺคฺควม | อตฺตฺจฺจสฺสํนํกํ นานอจฺยเต | อากา-
 สฺมสฺสคฺคณมกฺกณเมวีกวณฺ คฺจจฺ สฺวํ สฺสคฺคฺคิตฺ ทุภฺกฺรจฺรฺสฺม ตทฺ ฐฺชานมฺ |
 เตโนจฺยเต อสฺสํนํกมฺมิตฺ ॥

อด ชฺคฺ ภิกขุโวก โปกฺสคฺคฺโคว โลกฺสฺมาศฺจฺจฺยสํทฺรฺศนารุติ คฺวีติกาถา จ
 ทฺวปนฺนิจฺจกตฺนารุติ ปฺรปฺวาทิกถา จ นิสฺสฺรทารุติ เถวาทํ ชาวฺชฺชนารุตฺมจฺยเตหสาศฺ-
 วคฺคาทิกถา จ สคฺควานา กุมภฺกฺริยปฺรณญฺญานา กุมภฺกฺริยชฺชาวคฺคณารุติ ปุํนฺยชฺโลทฺ-
 ทวณารุติ ชฺชณมคฺคสํทฺรฺศนารุติ ฐฺชานมฺกวิภฺชนารุติ กายพฺพสฺสคฺคณสํทฺรฺศนารุติ
 จิตฺตเสารุชฺชํนารุติ จ อสฺสคฺคฺคฺคจฺจา ปุํนฺยชฺชา ปุํนฺยชฺชณมกฺขชฺช นินฺทิตฺ สฺม |
 นินฺทฺย จ สฺวคฺคยฺ เจตสา นิคฺคฺทฺตฺตฺเต สฺม, นินฺทฺยชฺชิตฺ สฺม ॥

คโต เม ภิกขุโวก โทมนฺนํกาทฺสวณฺญกฺรทฺวิมุ ตทา กายํ นิคฺคฺทฺตฺโต
 นินฺทฺยชฺชิตฺตะ กณฺนากุณฺมปํ เสวทา ปุํสฺวณฺนิตฺ สฺม | ตลาฎาถปํ เสวทา
 ปุํสฺวณฺนิตฺ สฺม | ภูมา นิปคฺนิตฺ สฺม อวสฺชยชฺชนิตฺ อุมฺมาชฺชนิตฺ พามปายนฺตฺตะ |
 ตทฺยถาถปํ นาม พฺลวาน ปุํโฆ ทฺวพฺลตฺตฺวิ ปุํนฺ คุวฺวาชา กุณฺทฺทฺวา นินฺทฺยชฺชิตฺ,
 เอเวเมว ภิกขุว อิมํ กายํ เจตสา นิคฺคฺทฺตฺโต นินฺทฺยชฺชิตฺตะ กณฺนากุณฺมปํ เสวทา
 ปุํสฺวณฺนิตฺ สฺม | ตลาฎาถปํ เสวทา ปุํสฺวณฺนิตฺ สฺม | ภูมา นิปคฺนิตฺ สฺม
 อวสฺชยชฺชนิตฺ อุมฺมาชฺชนิตฺ พามปายนฺตฺตะ ॥

คสุข เม ภิกษุว เอตทกฺข — ชนฺนุหมาสฺสานํ อฺขานํ อฺขนฺนํ |
คโต เม ภิกษุว อสฺสฺสานํ อฺขานํ อฺขนฺนํโต มฺขโต นาสีกาสฺสจฺจวสา
วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ | กฺวณฺณํ อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ มหาสฺสฺสฺส นิสฺสฺสฺส |
คทฺตํ นาม กฺวณฺณํ อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ มหาสฺสฺส นิสฺสฺส |
เอวเมว เม ภิกษุว นฺนํ นาสีกาสฺสจฺจวสา วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ
อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส |

คสุข เม ภิกษุว เอตทกฺข — ชนฺนุหมาสฺสานํ อฺขานํ อฺขนฺนํ |
คโต เม ภิกษุว นฺนํ นาสีกาสฺสจฺจวสา วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ
อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส | คทฺตํ นาม ภิกษุว นฺนํ นาสีกาสฺส
จฺจวสา วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส |
เอวเมว เม ภิกษุว นฺนํ นาสีกาสฺสจฺจวสา วฺปนฺนํ
อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส |

คํ จวสฺสํ อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ
อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส | คํ จวสฺสํ อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺส
จฺจวสา วฺปนฺนํ อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส |
เอวเมว เม ภิกษุว นฺนํ นาสีกาสฺสจฺจวสา วฺปนฺนํ
อฺวาทฺตํ อฺวาทฺตํ นิสฺสฺส |

- ๑. มา ขลุวํ สกฺขณฺณํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
- ๒. หา สกฺขณฺณํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา
อฺวาทฺตํ นาสีกาสฺสจฺจวสา

อด เต เทวปุตฺราสุตฺตราชคฺวีเสมฺม เทเวมฺม กคฺวา มายาเทวฺยา เอวมรฺกั
ศฺวราชนุติ — กาลคคฺเช กุมาระ | อด มายาเทวี่ อปฺสฺราภคเนปวิวุตฺตา อรฺชวาทฺตสมฺเบ
โนนฺนชานาชาสุตฺเต เชน โทชิสฺตคฺวสุตฺเตโนปสฺสักรานคฺตา | สฺวา ปฺสฺยคฺติ สฺม โทชิสฺตคฺว
ศฺมุทฺถาคคฺวณฺ | กาลคคฺมิว ทฺถณฺนุทฺวา พานุปคฺทกทกณฺชา โรทิตฺตมวพฺธา | ตสฺยั
จ เวลาชานิมิ คาลานภานค —

๓. ขทา ชาโต 'สึ เม ปุตฺร วเน ลุมฺพินิสํหาหุเข |
สัหฺวจฺจอกุทฺทิตฺตคฺว ปฺรกรานคฺเช สปคฺ ปทา สุวณฺ ॥
๔. ทิศา จาโลกฺย จคฺเร วาจา เต ปฺรวิชฺชาหุตฺตา สุภา |
อิชฺ เม ปฺสฺยจิม่า ชาคฺเช สฺวา เต น ปวิโรจิตา ॥
๕. อสฺสเณนาภินวฺกัณฺโฏ พุทฺโธ โธเถ กวณฺขสึ |
กฺขณฺณํ วุชากวณฺ คสฺย น ทฺถณฺนุทฺวา เตน นิคฺชตา ॥
๖. จกฺวรวุคฺคิวัชฺช ปุตฺร นมิ กุทฺตา มโนรมา |
น จ โทชฺมนุปฺราปฺโต ชาโต 'สึ นินฺนํ วเน ॥
๗. ปฺตรวเรถ กั ปฺรปฺพชานิมิ กั ว กฺรณฺทามิ ทฺชจิตา |
โก เม ทฺเทยกปฺตรสฺย กัจฺจปฺราณสฺย จัวิตมฺ ॥

โพชิสฺตคฺว อหา —

๘. โภษา อคิ ตฺวํ กวณฺ วุทฺทาสึ
ปฺรกักรณฺคเสวา วินิวุทฺตคฺโสภา |
ปฺตรวิ หุชฺชิวา ปวิเทวชนุติ
วิเจมฺภูมานา ธวณฺคตฺสฺธา ॥

ทิวัดยั กายโย คุชฎักิ กุสสิโต ภูททุพละ | ตทุยถาปี นาม ภิกขุว
 อัสสัถักิปรุวาณิ วา ถาถาปรุวาณิ วา, เอเวเมว เม ัจจุปรุคชัจจานุชฎานู |
 ตทุยถาปี นาม กุรกกุปรุสุกธา, เอเวเมว เม ปาฐุสุกา อฏานู | ตทุยถาปี
 นาม พาทนการสาถายั วา หสัทธิสาถายั วา ัจจุณเฆฆาณุกยโต วิฎุถายั
 โถปานสุยानุควิกาสุจ วิวาชนุเต รุชวภาสนุเต, เอเวเมว เม ปาฐุสุกา อนุเตกาช
 อุกยโต วิวาชนุเต สุม รุชวภาสนุเต สุม | ตทุยถาปี นาม วุคณุชา เวณิ
 อุนนทาวนทา ภวติ สมนันนา, เอว เม ปุณุมัจฉินนุโก ภูททุนทาวนตะ
 สมนันนะ | ตทุยถา ตักุทกาถาพุสสุทโรธ อุน อานนุถาโน ภวติ สมนันน
 สมนุคปุณุกชาต เอเวเมว สิว อานนุถาเนนุคสมันนัง สมนุคปุณุกชาตม | ตทุยถาปี
 นาม คุชัมมาถา ปะสุจเน นาส กุปิตเรกา ทูคคะ ภวนติ, กุชุชเจวณ
 สัปรุถากุชานุเต, เอเวเมว เม ภูมิตาเรถา ทูคคะภวติ กุชุชเจวณ สัปรุถากุช
 สุม | ตทุยถาปี นามาชปะถิ ไวมุฏฐปะถิ วา, เอเวเมว เม ตกขากุภูมิจูภมา
 ทัณชฎานู | ตโต ยททัง ภิกขุวะ ปาณินา กุกขมิ สุปุคสามันติ ปุณุมัจฉินนุ
 เมวาสุปรากุณม | อุกคัมหมันติ จากัสสัถักิวัสสุคโถวาวกุพพะ ปุชยามเนถ ปุราเปตม |
 ตตะ กุชุชเจวณคคิโต ีป ปัสสุกุกถานิ กาคูระณิ ปาณินา ปุณุมุชโต เม
 ปุติโรมาณิ กายาจันุชุนุเต สุม | อหิ เม ภูคปะวาทิ สุกาวุณคณุ
 สปรุยอนุชธาทุยถาปีถิ วุณุปุชานัง ปุทธิตาตุนนะ | สานนุตาสุจ เม โถจวุคความวาสน
 เอว สัชทเนต สุม - กาลโก วก โกะ สุรมโธ เถาคมะ | สุขยามโก พท
 โกะ สุรมโธ เถาคมะ | มกุชุจจณวิพค โกะ สุรมโธ เถาคมะ | อปรุยสุยากุค
 เปวราณิ สุกาวุณเภา นิกา, สปรุยอนุชฐิตา ||

ตสย เม ภิกขุว เอกทกุกุ - ชนุนวหัง ภูชสุชา มาตฐบาลาปาทเรตยา ปุคิเปทุชช
 มิติ | อภิชานามุชหัง ภิกขุว เอกเมว ตตทุอมทิวัดยัฆาหารมาทวคุม | สยาทุภิกขุวโ

ราชาสี ททา สุขุโธทนะ ปุริตปุริตทิวส์ โหธิสศุควสุขานุกิเก ทุติ
แปรวมยติ สุม ॥

อติ หิ ภิกขโม โหธิสศุโคว โถกสุยาหุคตทิวชาสัทธสนารุติ
ปุรววทชวตตุกรมทิวาปุรงมญุณำ สตุคควานำ กรมทิวชาวธาตเรติ ปุณยสัจชานำ
โฆทภาวนารุติ มหาชุนานสุข จ कुณสัทธสนารุติ ชุขานางุณำ จ วิภชนารุติ-
เมกคิลโถกตณเชุเทน มชวรวุณธิ ทมฺภกรจรวชานนารุติขณุมปทรสยติ สุม ।
อทินนมานสะ มชวรวุณ โหธิสศุโคว ชกา นิฆนุณ เหวาสตุลาตุ ปรูบงุเทน ।
น จ อธิชวาปถาจุชวเต สุม । นาคปราชูนายามกมฺพุน ฉชชชวา อาศปุม । น จ
วาตาคปวฤคญุปีวระตมกโรนุน จ ทิสสมสคสวีสตุปเนนปยติ สุม । น โจอจว-
ปุระวเวศุณนมสัทเทณทานุคตุชติ สุม । น จ สวมิตฺชนปุระวเวศุณมกโรว ।
น จ ปาวุคโหวหระปุณยิสศุณเนนาสุลาตุ । เม บิ จ เต มทมนนา ทูรทินวฺรพา-
ศนิศรทุมินฺโทมนนุคิเก, เต บิ โหธิสศุควสุข กนเข นิปคเนติ สุม । น
ชานคโต โหธิสศุควะ ปเรเนนาปี ปูระจาทนเมกโรว । น เจนทิวชาน
ปีถยติ สุม । น เจนทิวชารุณ กุคฺกุตเต สุม । เม จ ตตุวคมฺพ कुรัมกุมารกา
วา कुรัมกุมาริกา वा โคปาลกา वा ปุสฺปาตกร-วา ตญฺจนहेริกา वा กามุชहारिका वा
โคมยहारिका वा, เต โหธิสศุคว ปิเศฐสวามิตฺ มนุชเชเต สุม । เตन จ
กัวชานติ สุม । ปำคฺกิสฺใจนี มฺวกรรมนุติ สุม ॥

คตุว โหธิสศุควสุลาโระ มชวปฏิวฺวโรสุตาวลุลฺลหณฺนุณทวุพถลาชะ สิวคฺคโค
ภูต, ชทสุข กรุณโสฺระตภาชํ สตุคฺคตุคฺกิตฺ ปูระกฺมิปฺย นาสาโสฺระตภาชํ นิฆกาสุขเต
สุม । นาสาโสฺระตภาชํ ปูระกฺมิปฺย กรุณโสฺระตภาชํ นิฆกาสุขเต สุม ।
กรุณโสฺระตภาชํ ปูระกฺมิปฺย มุชทวเนน นิฆกาสุขเต สุม । มุชทวเนน ปูระกฺมิปฺย
กรุณนาสิกาสโระตภาชํ นิฆกาสุขเต สุม । นาสาชํ ปูระกฺมิปฺย กรุณนาสิกา-
มุชทวเนน นิฆกาสุขเต สุม ।

ศุภกรจรรยาปรีวารตะ สปกตตะ

เบ จ เต เทวนาคยภุมกนธรวาสุรคฺวาเทนิรมโหระ มนุชฺยามนุชฺยา
โพธิสตุคฺวสุข कुणे पुं कुचकुणः, ते वाकुर्वीवं समिधुजा पोथिसत्त्वसुख पुं
कुवन्ति सुम । पुं निधानी ज कुवन्ति सुम ॥

ตत्त्वं โพธิสत्त्वเควน โตะ มจกัฏฐวโนวรุณหกรจธยา สักรุสศตา ปรีปุณานี
ทวาทสนชฺชานี เทวมนุชฺชาณเา คุวิกีวฺยาโนะ ปรีปจิตานุชฺชานุ ॥

คเฐวามุชฺเช

- ๑๑. ตสฺย จ कुณานุคฺตสฺย ปุราทฺวินิมุทฺตมฺย โพธิสत्त्वสฺย ।
อินฺตา อูปายตฺตฺกตา สत्त्वสฺวาวุถหิตาย อุตฺปนเนว ॥
- ๑๒. ปญฺจสฺส กษายถนเถ หนึ ธรรมวธิมุคฺตเก โถเก ।
ชาโต ๑ สฺมิ ชมฺพทฺวึเป ธรรมกฺวิยอุทฺธเว โถเก ๑
- ๑๓. อากฺขณ คุวตฺตกโณ เกาธหณมฺวโถวเม ชฺชุตฺตา ।
ทาทโยปถวมกรโณวณนุชฺเชเต พาทฺสหา สุทฺธิม ॥
- ๑๔. อคฺคณิเปวเสมฺวปฺเปปตฺป้าสุกฺสุมาถิมกฺมิตา นคฺชานะ ।
กชปฺริคเนปเนวธึ ปญฺจาทปโยคฺมณฺชฺชุตฺตะระ ॥
- ๑๕. มนุชฺชววิจจรกฺวณา เกจฺจทฺธสฺสตาเวเตหา อพฺุชชะ ।
น จ กุมฺภกฺชกโรฎฺधानุ นธวคฺชถานคฺชวาจฺจ คุถฺทฺทฺธเนติ ॥
- ๑๖. น จ ชฺชว สุวานุคฺตึ น จาหิตฺเต เนน คินฺชวาทฺชสฺย ।
กฺกตฺกิกฺม เอก คุถฺทฺทฺธา สุทฺธิ มนุชฺเชติหาตฺมมานม ॥
- ๑๗. วุจฺเชเนติ สวฺปิโคถึ หาณฺเตทฺธิกุธมคฺชสฺยมาสาณิ ।
สุชานากสาวกกฺกมา มุถฺถเนถคฺชวคฺชถเนถกฺชานะ ॥

พุทธจรุอาปวีวระ สปกทชะ

๑๘. มุถผลปคุรภุณชะ กุศจักรวมคททชวาหุจ ।
อปเว ภุวมนุติ นคุณชะ สคชมท โมหมนุยทิตี มุถชะ ॥
๑๙. ธนเวนุติ อูธูวหเสดา อูธูวเกศา ชฎาสุจ ธนเวนุติ ।
มารุทานตีปฺรณญา อมารุคสเสดา สุกคิคมกามชะ ॥
๒๐. ตฤถเมสถกสมุชชะ กณญกชชะนาสุจ อตุกฏุชชะยิ ।
สุถิต เกจเทกปาเท อูธูวุมุชชะนาสุจปฺรสุช ปสุชนชะ ॥
๒๑. อตุส้า สวสุตจาวท สากวสวคสุจ จนุทสุชชะ ๑ ।
วุกุณคิวิโสคคิชาวิ กุมภี ฉวฉี นมสุชนชะ ॥
๒๒. วิวิธสุจ การโถสุเต ฉายี ปวิโสชชนุติ สัมถชะ ।
มิถุชทฤญญีปวีวระ กุมภี ปวีปคณุชชะนชัย ॥
๒๓. ชนุณนมหี วุคคปฺ ทุษกรจุชชะ สมารเก โมชามุ ।
ยิ ทุษกริ น สกยิ จงคฺ เทโววมนโมชวรา ॥
๒๔. อาสุสณกั ๑ ชุชาน ชุชชะยิ วชวลปฺทฤถสุสณนุ ।
ยิ ชุชาน น สมารุชะ ปวีเตชกชานมิ ทุชชคฺม ॥
๒๕. สนคฺท เทวณุชะ ตีรฤถ ฉุหฺวเตน ทุญฺญชนุติ ।
เตช ปวีปาคเทโต ทุษกรวุคคปฺ วัณช สุคฺวีรณุ ॥
๒๖. ปวีชจกมกชิตุวา อปวีมิฏฺ ๑ กุศสุลเต อสเสคฺวีรณุ ।
โถลคิตคณุชชะนา ออาหารวิชิ วิทุชชะยิ ॥
๒๗. อาสุวาสวปฺรหิณะ ปวีสุวาสวชิตุ น เจชชะเต พทวานุ ।
นชวฺรณฉฉี ปวีววิ ชุชชะยิชชะสณนกั ชุชานนุ ॥
๒๘. กฤปี โน น วิกฤปี น เจชชะนนิ นามิเนชชะน ปวีจาวิ ।
อากาษชชะสณฉฉี ชุชชะยิชชะสณนกั ชุชานนุ ॥
๒๙. น ๑ อาคปาคฺ ฉายี ฉายาชา นาคปฺ กคฺชชะนฉฉา ।
เมววิวิ นิมิปฺรคฺมิปฺโยช ชุชชะยิชชะสณนกั ชุชานนุ ॥

พจนานุกรมศัพท์พจนานุกรม

- ๓๐. น จ ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อโศกวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาการ
- ๓๑. น จ ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อนุปริญญาตรี โท เอก สาขา วิชาการศึกษา
- ๓๒. น จ ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปริญญาโท สาขาการศึกษา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ๓๓. อักษรย่อ จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๔. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๕. ศาสตร์ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๖. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๗. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๘. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๓๙. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๔๐. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
- ๔๑. น จ ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา
ศึกษาศาสตร์ วิชาการศึกษา การศึกษา การศึกษา

ในรอยนขาปรีวัฏโธ' นฤหะ |

มารุจ ภิกฺขวะ ปาปียานุ โปธิสศฺควสฺส มจฺจวฺมานนํ ทฺมฺภวฺจฺจฺยํ จรตฺส
 ปฺปฺนุจตฺส ปฺปฺนุจตฺส สมนุพฺพุโธ' ภูตฺ อวตารปฺเรภฺมํ อวตารกเวภฺมํ | น จ กทาจิคุ-
 กิจฺจิวตารมชฺชชฺชฺช | โส' วตารมณฺธิคฺชฺชฺช นวฺวฺวโธ วิปฺรติสวํ ปฺรฺวกรามคฺช ॥

ศฺเรยฺหฺมชฺชเต -

๑. รณฺธํยานุรณฺธยานํ วนคฺคฺมาศฺช วิรุชฺช |
 ปฺรฺวจฺฉนฺนรพฺพิวชฺชา ชคฺคฺ ในรณฺธชฺชา นทํ ॥
๒. ปฺรฺวทาณวโยทฺตํ ศฺคฺคฺ สคฺคํ ภูตฺตวฺกฺกมฺม |
 ปฺรฺวกรฺมณฺธํ วิวชฺช โยคฺคฺกณฺมสฺส ปฺรฺวปฺตชฺช ॥
๓. นนฺจฺจฺจวฺจฺจ วาจิ ภาณมาโธ อปฺภกมคฺช |
 ศฺชาภฺยปฺตฺวา สมนุคฺคฺนฺธิ กายเชนเน ทํ ทว ॥
๔. ชฺวโต ชฺวโต เสวโย ชฺวนุ ชฺจฺจ ชฺจฺจชฺช |
 ชฺวํ ทํ ตวนํ กฺกฺกฺกฺก ยานํ กฺกฺกฺกฺก น โสจฺจ ॥
๕. กฺกฺกฺก วิวฺวโธ ทนฺนสฺสฺส อณฺธิก มรณํ ทว |
 สหสฺสฺสกาถ มรณํ เอกภกคฺ - จ ชฺวคฺค ॥
๖. ททตฺส สคฺคํ ทานํ อณฺธิกทฺวิ จ ชฺจฺจชฺช |
 กฺกฺกชฺช นทคฺคปฺตฺตํ ทํ ปฺรฺวทาณ กวฺนชฺช ॥
๗. ทฺชฺช มวฺกํ ปฺรฺวทาณเสชฺช ทฺมฺภวํ จิตฺตนิคฺคฺรหฺม |
 อิมํ วาจิ ตทา มาโว โปธิสศฺควมณฺธาปฺรฺวคฺช ॥
๘. คํ ตถาวทณฺธิ มวฺกํ โปธิสศฺควสฺสโต' พฺรฺวคฺช |
 ปฺรฺมคฺคทณฺธิ ปาปียํ เสวนาณฺธเน ทฺวมาคช ॥

๘. อตนาควิ หิ เม ปุโณธรวุโธ มว น วิหุยเต |
อวุโธ เขมา ตุ ปุณฺเยน ตานนํ วิหุตุมวหสิ ॥
๑๐. โนวาหิ มวณิ มนฺเษ มวณานุติ หิ ชวิตมฺ |
อนิวฺริติ ภวิหฺยามี พุทฺหมจฺรฺยปฺราเช๓ ॥
๑๑. โสฺวตาสุยปํ นานํ หิ วาญฺเรห วิโสหมเชตุ |
กํ ปุเษ โสหมเชตุถาย โสณิถํ ปุริทิตาคุมมาม ॥
๑๒. โสณิเต ตุ วิสุหมเก วั ตโต มาสิ วิสุหมยติ |
มาเสหฺ กุหมมมามเน ภูยสุจฺจตุํ ปุริสาต |
ภูยสุณฺนทฺเสจ วฺริยํ จ สมนวิสฺจาวตมฺเชเต ॥
๑๓. ตสฺยิว เม วารตะ ปุริปฺโตสฺยิตุมเจตนาม |
จิตฺตํ เมวณฺนเต ภายํ ปศฺย สฺสฺทวสุย สุหฺุชฺชาม ॥
๑๔. อสฺสฺติ ฉนํถิ ตถา วฺริยํ ปุริชฺชณํ มม วิหุยเต |
ติ น ปศฺยามยฺหิ โสณิ วฺริยํวิหุย นํ วิชฺชเเต ॥
๑๕. วิ มุถฺตฺย ปุริณทโร ธิกฺขณมฺยํ โนปชฺวิตมฺ |
สํคฺราม เมวณิ เสฺวโร ยจฺจ ชฺเวตฺยปฺราจิต๓ ॥
๑๖. นาสฺวโร ชยเต เสนํ จิตฺวา ใจนํ น มนฺยเต |
สุวสฺสฺ ชยเต เสนํ ฉยฺ มว ชยมิ เต ॥
๑๗. กามาสุเต ปุริณมา เสนา หุวิคฺชา อวคิสุตฺตา |
ตุฏฺฐิชา กุณฺตฺยปํสา เต ตฺถณฺนา เสนา จตุรฺกิตา ॥
๑๘. ปณฺจมิ สฺสฺตฺยานเมวฺริยํ เต ภายํ มหฺจํ นิรุชฺชเต |
สฺปฺตํ วิจิกฺขฺสา เต โกฎฺณนฺวเกฺวา ตถามฺภูมิ ॥

คสุข นโมตทกุกุ - นนสา นารุคะ ศกข เอิวิ เทวรูปสุข -
ปรุวาเตนากีสุมโพทฐุม । สเจตปุเนรมภิกษณาชฎานพเลในว ลุหิ ทูรพถกข
เอว โพธิมณเจามุปลักรูเมษมุ, น เม ปศุจิมมา ชานตา อนุกมบิตา สุขาทุ ।
น โจม นารุโค โพเธะ । ชนุณหเมทาวิกมาหรรมาหตุคข กายพถสฎามิ
สัชนนข ปศุจาทุโพธิมณเจามุปลักรูเมษมุ ॥

คตุร ภิกขโม เว เต ลูหาธิมุกตา เทวปุตฺวาสุเต นม เจตสสุเจตโสว
ปวีตฺวูกมาชฎาย เชนาหิ เตโนปลักรูเมษ นนเมวมารุ - มา สุม ทวิ สตุปรุณ
เอทาวิกมาหรรมาหระ । วธิ เต โรมกูปโรชะ ปุเกณปสุชาม อิติ ॥

คสุข เม ภิกขว เอกทกุกุ - อหิ ชลวนสน อิตฺชาคฺมานัน ปุติชาน,
สามนุตาสุจ เม โคจรกรรมวาสนโน ชนา เอิวิ สัชานนุเต สุม ชถานสนะ
ศวมโธ เกาตมะ । อติว เม ชล ลูหาธิมุกตา เทวปุตฺวา โรมกูปโรชะ
ปุกรูมิปนฺติ । ส นม ปโรโม มุณาวาทะ สุขาทุ । คโต โพธิสตุคฺว
มุณาวาทะปรีหารวูถิ ตาน เทวปุตฺวานุ ปุติคฺกิมเปยาวิกมาหรรมาหตุจิ จิตฺต นนบชติ
สุม ॥

อิติ หิ ภิกขวะ นจวรวุคฺชิตปะสมุตฺตฺวโธ โพธิสตุคฺว ' สุมทาสนาทุ
ถยาทาวิกมาหรรมาหริชยามิถิ วาจิ นสุจาวชติ สุม । ตทฺยถา ฉานนฺกุกฺติ
มุกฺคชฺชัม หเวณฺกชฺชัม นโถยทนฺกุกฺชยามมิถิ ॥

อถ ชล ภิกขวะ ปณฺจามา ภทฺวาวุคฺชานนเมตทกุกุ - คชปี คาวจุจฺจชชา
คชปี คาวตุปุติปทา ศวมเตน เกตเมน น ศกิตฺถิ กิจฺจตุคฺคริมนฺนุชฺชรมาทถ-
นารุชชฎานทวสนนวิเสสิ สากุมลคฺกวคฺคฺม । กิ ปุเนเวตฺวหิ เอทาวิกมาหรรมาหรร
สุชถุถิกนฺนุชฺชกนฺนุชฺชุตโต วิหรรุ । อชฺชกฺคฺโต พาลอ ' ยมิถิ จ มนฺนุชฺชามา
โพธิสตุคฺวสุชานนฺคิกาทุปรุกรวามนุ । เต วารานเส คคฺวา ภูมิปตเน มุณคฺททเว
วฺยาหารนฺนุช ॥

คตุร โภธัสคตุรมาทิต เอว ทุฆกรจรุข่า จรณัตติ ทส คุรามาถิกทหิตระ
กุมารุช อุปคจฺจนุ ทุสณาย วรุทนาย ปุรุษปาสนาย จ | ไทวปี่ ปญจโกฏฏภท
วุกัโยรูปสุถิตโต' กุตุ | เอกโกถคิตตณฺชุลปฺรทาเนน จ ปุริคปาทิต' กุตุ |
พล จ นาม ทาริกา พลคฺคฺปตา จ สุปริยชา จ วิชยเสนา จ อติมุกคกมลลา จ
สุนฺทรี จ กุมภกาวี จ อุฏฺฐิลลิกา จ ชฎิลลิกา จ สุชารตา จ นาม คุรามาถิกทหิตา |
อาภิฆ คุมวริกาภิวโรธัสคตุรเวย สรวาสตา ยุนวริฆะ กุตุโฑวปนามิตา อกฺวณู |
คาสฺจนาภยวหุคฺคฺชย โภธัสคตุระ คุรเมน โคจฺจคุรเมน ปญฺจาย จรณู วรณูปพล
วานกุตุ | ตทเกวณ โภธัสคตุระ สุนฺทระ คุรณโณ มหาคุรณณ อธิชยจกฺขมเต ||

คตุร จ ภิกฺขวะ สุชารตา คุรามาถิกทหิตา โภธัสคตุรเวย ทุฆกรจรุข่า
จรค อาทิต เอว โภธัสคตุรเวย วรคคปะสมคฺคฺคาวณารุฏี หวีสุชยาปฺรยาคนแหโตสฺจ
ปุริคทิวสมนฺนุคฺคิตฺ พุราหฺมณนํมา โภชยติ สฺม | เอว จ ปุริคทิวคิต สฺม |
มม โภชนํ กุตุคฺวา โภธัสคฺโคว' นุตฺตวี่ สมนฺนุคฺคฺสมโพธิมภิสฺสพฺเชยเตติ ||

คสุข เม ภิกฺขวะ มหาวรณฺวชฺชิตฺวฺจฺจคฺคฺคสุข กามาชานี วสฺสุรานิ
ปฺริชฺชฺชฺณานุชฺชฺณานู | คสุข เม ภิกฺขว เอกทกฺกุตุ — สเจทท์ เกาป็นปฺรจฺจาทน
ลเกยณู, โสภณํ สุชารุ ||

เตน ชตุ ปุณฺนุภิกฺขวะ สมนฺน สุชารตาชา คุรามาถิกทหิตุทาสี่ วาชา นาม
กาลคคากุตุ | สว สาคเโละ ปฺริเวษฺชฺชฺช คุมसानมปฏฺกฺกฺชย ปฺริคฺชยคฺคากุตุ |
ตทแหวาทุรากุณฺนํ ป่าสุคฺคฺกฺกฺก | คโค' หิ คคฺคป่าสุคฺคฺก วาเนน ปาเทนาถรณฺน
ทกฺกฺกณฺณ หสฺสตี ปฺรสาธาธาเวนโต' กุตุ คทฺททหิตฺตม |

อด เกามา เทวา อนฺนคฺคิภฺกฺกณฺณ่า เทวาน่า โชนมนฺนุสุราราชนฺนิต สฺม — อาสฺจจรุข
มารุณา อทฺทกฺกมิที่ มารุณา | ยคฺร ทิ นานิวิ มหาราชกฺกคปฺรสุคคฺชย

จักรวรรดิราชูปริศยาภินะ ป่าสุกเถ จิตต์ นคมิติ | อนุตรีภุมรา เทวา เทวานำ
เทวานำ สหุที สุวสุวา จาตุรมหาราชิกานำ เทวานำ โชนมัทธบุนิ สุม |
จาตุรมหาราชิกา เทวาสุตฺตราชวรีศตะ | ตรีราชวรีศา ยานานาม | ยามาสุตฺตนิทานาม |
คฺมิตา นิรฺมาณเรคฺคินาม | นิรฺมาณเวคยะ ปรีนรฺมิตวสววฺคินาม | ปรีนรฺมิตวสววฺคิโน
ยวาทุพฺพหุมภายิกานาม | อิติ หิ ภิกฺขวสฺสคฺคณณํ คฺคณวํ คณฺมฺหุวฺคิ
ยวาทกณฺนิชฺชวณนเทกโขฬ เอกสัณฺนรฺนาโท ภูยฺยทฺคโต ภูตฺ — อชฺชจฺจรมหิ นารฺฐา
อภฺตฺตมัทธมํ | ชฺชว หิ นานโมวี มหาราชกฺคปฺรสุตฺตสฺส จจักรวรรดิราชูปริศยาภินะ
ป่าสุกเถ จิตต์ นคมิติ ॥

อด โโพธิสฺสคฺควสฺส ปุณฺนเปยฺยคทภวฺค — ลพฺฐํ มชา ป่าสุกถฺม |
สเจทฺทกํ ถเลขฺม, โสภณํ สุยาทิ | คคฺสฺสคฺคิรฺว เทวค ป่าณนา มหิ
ปวาทนฺติ สุม | คคฺร ปุณฺนเรคฺคํ ปวาทภวฺค | อชฺชยํ ส่า ป่าณนเทคคิ ปุณฺนเรคฺคิ
สัชฺชเวชเต ॥

ปุณฺนเป โโพธิสฺสคฺควสฺสคฺคปวฺค — ลพฺฐํ มชา ป่าณนํ | สเจจฺจดิถ่า
ถเลขฺม, ชฺชเวทํ ป่าสุกถฺม ปุณฺนเวคคิ, โสภณํ สุยาท | อด คคฺเรว สเจจฺจณ
สิดา คคฺคณณณเมโวปนิกฺกนปวฺค | คคฺโ โโพธิสฺสคฺควสฺสคฺคป่าสุกถฺม ปุณฺนเวคคิ
สุม ॥

อด สโรจ เทวาโช โโพธิสฺสคฺควเมวมหา — ททเสวทํ สคฺคปฺรุม มชฺชมฺ |
อหิ ปุณฺนเวคคิ มชฺชยํ | คคฺโ โโพธิสฺสคฺควะ สวํถาริถ่า ปวฺรฐยชฺชเว สัทฺทสยคฺคิ
คคฺคป่าสุกถฺม สคฺคสุยาทคฺควา สวชฺชเมว ปุณฺนเวคคิ สุม | ส สุรานคฺค
กฺคณนคฺคกโช วัคฺชช ปุณฺนเรคฺคิ มชฺชคฺคิ มชฺชยํ | มาเวณ จ ป่าณนส่า อชฺชยชฺชวรมปรีคณ
ปุณฺนเรคฺคิเชว อคฺคยจฺจวคฺคินิ คคฺคณนิ นรฺมิตานชฺชวณฺ | คคฺคสุยชฺชจ ปุณฺนเรคฺคิเชว

มหาย กกุปราชปะ | ตตว เทวตา โพธิสตุโคว โลกานวุตตุคยา เทวตานุครหารุต
จาทรวุต - ทอว เทวเต ๙ วุตตุนสาขามติ | ตยา วุตตุนสาขานามิตกุต | ตา
โพธิสตุโคว' วลมโพยคตวติ สุม | อุกคัฐย จ ตสย กกุปราชปะสาธส-
ตาคตคปัสกุต สัมภาฏักตย อาสวติ สุม | อทฺยามี ตตุ ปัสกุต สันนิเตยวิ
สัซุณายเต สุม ॥

อด วิมลปุโร นาม สุนธวาทสทโย เทวปุคระ, ส ทิวยานิ จิวรณิ
กานยชวกรุกานิ กุปัทนนิ สุมณเสวรูปยณิ โพธิสตุคฺวาโย ปนมายติ สุม |
โพธิสตุคฺวสจ ตานิ กุฏักฺควา ปุรวาหเน นวสย สัมภาฏักวตฺย โคจรุกรานา-
ภินุไซ' กุค ๙

ตตว เทวตาทิวพิชวาเสณเปตฺกกรมเก นนัทกฺวามิกฺวหิตะ สุชาตยา
อาโรจิมกฺวทวราทวสมเซ - ยทวติ ทฺวิ มหายชฺเช ยชเส ตสฺมาทวตาทุคฺวเ
สะ | สุกเมาทวริกมาทวรามวิหฺยติ ทฺวยา จ ปุเว ปุเวธานิ กุคตม - มม
โกชนิ กุคฺควา โพธิสตุโคว' นคฺควา สมนุคฺสโพธมภิสฺทฺยชฺเชต อติ | ยคฺเต
กรณฺยํ ตตุ กุคฺเวต |

อด ชตุ ภิกฺวระ สุชาตา นนัทกฺวามิกฺวหิตา เตมา เทวตานา ตทวจนิ
ศฺวคฺวา สัฏฺวิ สัฏฺวิ โคสทสฺวสฺย กฺวราตฺสปตฺกุตฺสวาไวทฺชฺชตาทคฺวยโมชฺมณฺยํ
คฺวทฺถนฺเต สุม | กุฏักฺควา จ สว ตตุกฺวรม (ภินวม) ภินไวสฺตณฺย-
โลภินวาช่า สฺดาถฺยภินว่า จุคฺคฺนุปฺลึปฺย ตทฺโกชนิ สาชยติ สุม | ตสฺมิศฺจ
สาธฺยมาน อิมานิ ปุรวานิคฺตานิ สัฏฺยชฺชนเต สุม - ตสฺมิชฺชวปี กฺวเว
ศฺวีวคฺสสฺวสฺติกนนฺทฺยวตฺตปทฺมวฺรณานทานิ มจฺคฺถยานิ สัฏฺยชฺชนเต สุม |
ตคฺสฺตศฺย อาคทกฺว - ยาทฺกฺสานิมฺทานิ ปุรวานิคฺตานิ สัฏฺยชฺชนเต, นิเชสฺสยมิท

อด โโพธิสคฺควสุตํ ปิณฑาปาทุมมาทาโยรพิถววา นินฺหุกรรมุข นาคณํ
ปฺรฺวาทุณกาลสมเข นทํ ในรณชนาปวีกรรมุข คํ ปิณฑาปาทุํ จีวรานิ โจกานุเต
นิกฺกมฺปิเย นทํ ในรณชนาปวีวโร สุม กาศฺวาวณิ คีตถิกรุมฺ ॥

โพธิสคฺควสุข ขลฺล ปุณฺรวิภวเระ สุนายโต' เนกานิ เทวปฺตุรศคฺสทสฺสวณิ
ทิวฺยาคฺคฺจนฺทนจฺจฺรณเวเลปโนรณทมิมาโลชยนฺติ สุม । ทิวฺยานิ จ นานาวรณานิ
กฺกุสมฺมานิ ขเล กฺกมฺปิเยติ สุม ยทฺธ โโพธิสคฺควสุข ปุชฺชากรมณเ ॥

เคน ขลฺล ปุณฺระ สมเขน ในรณชนา นทํ ทิวฺยวฺกฺกนฺโธระ ปุชฺชไปสฺจ
สมากุลา วทฺธิ สุม । เขน จ คนฺโธเกน โโพธิสคฺควเระ สุนายโต' กฺกุ. คํ
เทวปฺตุรโกณินฺยตศคฺสทสฺสวณเษภฺยตฺถกฺกมฺปิเย สวคฺสวณนินิ กวนนินิ นนฺนฺติ สุม
โจคฺชยวฺถิ ปุชฺชาวฺถิ จ ॥

ขานิ จ โโพธิสคฺควสุข เกศศฺมฺสฺสวณฺเษภฺยวฺ. ตานิ สฺสวณนินิ สฺชวตา
กรรมิกทฺทิตา มจฺจกฺกขานนฺติ กฺกุทฺวา โจคฺชยวฺถิ ปุชฺชาวฺถิ จ ปรีคฺคฺกหฺนฺเต สุม ॥

นทฺยตฺถิตฺวเษฺจ โโพธิสคฺควเระ ปฺลนฺนิ นีรฺกฺกนฺเต สุม อฺปฺลเวณฺฎกฺกนเ ।
อด ยา ในรณชนาปวี นทฺยํ นาคกณฺเษฯ สฯ ธวณฺเตลาทภฺยตฺถกฺกนฺย มณฺนิมฺข
(มโนรม) กฺกวราสนํ โโพธิสคฺควาโยปนามยติ สุม । คฺคว โโพธิสคฺควอ นินฺทฺย
ยวทฺถิ คํ มจฺจปายสํ ปรีกฺกฺเกตฺ สุม สฺชวตาฯ กรรมิกทฺทิตฺรณฺกมฺปามฺปาทาย ।
ปรีกฺกฺชย จ คํ สฺสวณฺเปาครฺมเนเปโกณ วารณิ ปุรฺกมฺปิเยติ สุม । กฺกมฺปฺตมาครฺวํ จ
คํ สวคฺสวณนินิ นวทฺทิตฺวาทพฺพมานาชาโต กฺกุทฺทิตฺวา สฺสวณนินินฺชเ ปฺรฺสฺถิตฺโต'
กฺกุ. ปุชฺชาวฺเทติ กฺกุทฺวา । อด ทศศนฺนเขน ปุรฺทโว คฺคววปฺมกฺกนฺนิรฺมาย
วชฺชวณฺโธโร กฺกุทฺวา สวคฺชย นวทฺทิตฺวา สฺชวณนินินิ กาคคํ สฺสวณฺเปาครฺมํ หจฺจฺมวพฺพะ ।

ขทา น สกุนติ สุม, ตทา สุวรูเปตาทเวณ ชาจิวา ตฺวายคฺวีศฺทฺวณ
นิตฺวาน ใจฺยวรุถึ ปุชฺวารุถึ จ | นิตฺวา ปาตุวียาตุว้า นาม ปฺรวณิ ปฺรวรุถิตฺวานุ |
อทุยามี จ ตฺวายคฺวีเสนุ เทเวณุ ปฺรุติสัวตฺสวํ ปาตุวิมโห วรุคเต | ตจฺจ
ภทฺรวาสนํ คโยว นาคกนฺยชา ปรีคฺฤหิตํ ใจฺยวรุถึ ปุชฺวารุถึ จ ||

สมนฺนตฺรปรีคฺฤคฺศจ ภิกฺขุโฆ โโพธิสตุคฺเววเนาทวริก อาทวระ | อถ
ตคฺฤทฺถเมว โโพธิสตุคฺวสุช ปฺรุเชทฺเพลน ปฺรุชฺเณาทเพลน ปฺรุวีภา กาเช สฺทฺวรุณปฺมุทฺว
ปฺรุวาทฺ ภูคฺ | ทฺวาคฺวีศฺจจ มหาลปฺฐนถฺกฺมณานิ อสฺสิคฺชจานุชฺยณฺนานิ วุชฺยามปฺรภคฺ
จ | ตเตวาทฺมุชฺยเต —

๒๓. มหาวรรุ วรุค อุตฺคฺวีคฺว ภทฺวณุ เอวํ มถิ จินฺตยณุ
โส'หิ ธฺยฺยานอภิชฺยณฺนพลาเนวํ ภูคฺสวฺจโล'ปํ สนุ |
คจฺเจชึ ทฺฐมฺวราชมฺลวฺภูปํ สฺววชฺเณคฺว พุชฺชิตฺ
โน เม สุชฺยาทนฺกมฺปิตฺวา หิ ชนคฺวา เอวํ ภเวคฺ ปสุจิมฺ ||

๒๔. ชคฺเววาทวริก ภูคฺคว โภชฺนวี กนฺย พถิ ภูคฺควนา
คจฺเจชึ ทฺฐมฺวราชมฺลวฺภูปํ สฺววชฺเณคฺว พุชฺชิตฺนุ |
มา โทเวคฺววปฺรุชฺย เทวมนุชา ธฺยฺเยน ชฺเณนถฺกฺมโธ
โน สกฺคา สิชฺ พุทฺธยฺนเช อมฺฤติ กนฺเชน เต ทฺฐพลาธ ||

๒๕. สว จ คุรณิกชิต ปฺรุวจฺวิตา นามฺนา สุชฺยาคฺวา อธิ
ชฺเณนา นิตฺยฺ ชฺยาคิ เอวมนฺสา สิทฺทว วรุถึ นายเก |
สว เทวาน นิสามฺชฺ ใจฺทน ตทา ภูคฺฤชฺยา มฺฐปฺยสฺสิ
อุปคฺนฺยชา นทิตฺเว หุณฺมฺกฺมณฺสว โนระชฺยนาชฺย สฺติคฺวา ||

๒๖. โส จากอุปสหัสจันตเจวโต สานุกปฺวสานุกเตนทฺวิโย
เทวีวณาคคโณวรุณํ ปวีวโรโต อากคฺช ในรณฺชนามํ |
คฺวีวเสตารํ ปาวสคฺคฺวคฺคิมํ สุนนํ มคฺคิ จินฺตฺชนํ
โอรุหฺยา นทฺติ สุนนํ สุกุชฺฉิมโต โลกทฺนฺกนฺนํ มุนี ॥

๒๗. เกวธะ โทฏิสทสฺส หุณฺณนฺนสา กนฺธานพฺพ จฺจวนนํ จ
โอรุหฺยา นทฺติ โธทชนฺนํ สลิตํ สุนนํวโรต สคฺคโฑวคฺคเม |
สุนนํ สุนนํคฺคฺว โทธสคฺคฺว วมลสคฺคฺเว สคฺคิธะ สฺวธะ
หฺนฺนํทวสทสฺส สุนนํสลิตํ ปฺวารุณํ สคฺคโฑวคฺคเม ॥

๒๘. กามชานํ จ วสคฺควํ นฺนฺมถ สฺกฺกา คจ เทวปฺโฑว ทท
กณฺนฺชานํ จ สันนํสฺสย กคฺควํสคฺคฺเว หิ นทฺทฺยา สคฺคิธะ |
นาคทนฺนํ อทคฺควํหุณฺณนฺนสา กทฺทวสนํ สานฺนํชคฺค
ชคฺควํเสว นนฺนสทฺท สานฺนคณนโส โลกสฺสย จกณฺนํทระ ॥

๒๙. ทคฺควา โภจนํ สจ สฺซวต มคฺคิมํ สฺววณนเม ภาชเน
นทคฺควา จวณนํ สจ ปฺรณฺนํทคฺคา ปวีวโรจฺจกฺควํ เม สวณนํ |
ภคฺควา โภจนํ ชวทวโรต มคฺคิมานํ ปวคฺควํ ชล ปฺรณฺนํทคฺค
คํ ชคฺควนเม ปวีวโรธะ สคฺควุระ ปวคฺควํ กวณฺนํชวณนํ ॥

๓๐. ชท ภคฺคิ จ ชนเนน โภจนนํว โธทวคฺคิ คคฺคกณนเม
คคฺควา กายพลํ จ เตชสคฺควิชา ปวคฺควํ ชลา สคฺคิคคฺค |
ชวณนํ ภคฺควํ ทถา สฺซวต นนฺนํทคฺควา จ อจฺจคฺคิ ทท
สโธ หคฺคคคฺควิธคฺควนทคฺควนโน โธทคฺควนํ สคฺคิคคฺค ॥

อิตฺติ สคฺควิลลคฺควิสคฺควเว ในรณฺชนามปวีวโรโต นามานนฺนทสโธม ' ชฺชวชะ ॥

อภวนุ ! เข' นี' จ' คบโหชาลา พาลทวิกาสุเต' นี' โพธิมณฑลห้อมกา
 สุวปนติ สุม | เข' นี' เจท คุวิสาหสุวมหาสาหัสวโลกธาดา สุมรปูมฺจา
 ปรวุคาสุเต' นี' สรวเว เขน โพธิมณฑลสุเคน ปรวุคตา อภวนุ | นที' จ'
 ไนวณฺชณนุปาทย ขวาทโพธิมณฑล ' สุมินฺนุนุคเว กามาจไววเทวปฺโพฐะ
 โกรสวีสฺตาโรกปุมมาโธ มรุต ' ภาวฺหิต ' กุตุ | ตสฺย จ' มรุตสฺย วมทกฺขินฺโธ
 ปรวุคฺโยธะ สปรคฺคณมฺหิ เวทิกว' อกันฺธิมฺค ' กุตุ | สปรคฺคตาณนุโจสฺสุควน
 อฺปวินฺฎาทฺตุนชาตสํณนา ทิวฺยตฺตฺรทฺวชปฺปภากาสมณฺญคฺคา ! อฺนุเกฺนเป' สปรค-
 คฺคณมฺชาสุคตา อกันฺธิมฺค อภวนุ | ตสฺยเวทิกายา อภฺยฺยคฺคาธะ สรวสุมาจ
 คตาทฺตุนสุคฺวา ทิวฺคฺเช พาลมวสทฺตมฺกฺตุ | ทิวฺโยสฺจ คาลโยมเกฺย ปุมทฺวิน
 มปฺคากุตุ | กนฺโธทกปฺปิวฺธนา สุวณฺวาลิกาสฺสุคฺตุตา อฺตุปฺเตทฺมกฺกมฺพาปฺนุจเวท-
 สํณนา วคฺนเวทิกปฺปิวฺคฺคา ไวทฺตฺยมณฺวคฺนโสปานปฺรวุคฺยปฺปะธา อาทิพฺลาคทฺสงฺก-
 วากมฺชโรปฺกฺชิตะ | ต' จ' มรฺคฺมสฺคฺยปฺสวระสทฺสฺรวาณิ กนฺโธเนกน สฺนฺจนฺติ สุม |
 อคฺคฺยปฺสวระสทฺสฺรวาณิ มฺกฺกคฺคฺสฺไมรฺกฺยวทฺนฺติ สุม ทิวฺยรฺคฺนชวาทฺธิ | สรวสฺย
 จ' คาลวฺกฺกนฺสฺย ปฺริโต วคฺนโยมกธะ สฺสฺสฺสฺส ' กุตุ | สรวสฺมฺสฺจ วคฺนโยมกธ
 อคฺคฺยปฺสวระสทฺสฺรวาณิ จมฺนเนวคฺจ
 ปฺริคฺคฺทฺคานิ สฺสฺสฺคานฺชภวนุ | สรวสฺมฺสฺจ วคฺนโยมกธ ปฺนุจปฺนุจปฺนุจปฺนุจ
 ทิวฺยสคฺคิสีปฺรวาทิคน สฺสฺสฺคานฺชภวนุ ॥

อิตฺติ ทิ ภาทุมไว โพธิสคฺทฺวะ ปฺรณมฺปฺยมาโนธ เกฺนทฺว วศฺมิโกฏฺธินฺชิต-
 ศตสทฺสฺรวาณิ นิสฺจจวธสฺคฺทฺยศตสทฺสฺไรวะ ปฺรวาทฺทฺยมาโนธ, มหตา ปฺนุปฺนุชฺชน
 ปฺรววฺธนา, อมฺพวศตสทฺสฺไรวฺรฺกฺวามฺยมาโนธ, กุณฺทฺกฺศตสทฺสฺไรวะ ปฺรทฺทฺยมาโนธ,
 คฺจ, ปฺรทฺกฺกนฺธิกฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 สฺคฺคฺสวโรกโลกิถ

โพธิมณฑลคณปรีชาต เอโกนวิเศษ

อด ขลุ วสวต มหาพุมมา ศสุยา เวลาขมิมี กาลมภาต --

๑. ขสุยา เตชตุ ปุณฺเขตศฺจ ศฺวีเข พุมามะ ปโต ชุณยเต
 โมคฺวี วา กฺรณ กุเปกฺม มุทิตา ชุขานนุภิกฺขุณาสฺตถา ।
 โส' ยํ กฺลปสทสฺสจฺจนจฺริโต โปถิตฺตุมํ ปฺรสุตฺติเต
 ปุชฺชา สาธุ กโรถ ศสุย มุนินฺ อาศฺวเต สาชานมู ॥
๒. ยํ กตฺวา ศฺรณํ น มุทิตฺตมํ ปฺราปฺโนติ โมวากุณฺธํ
 เทวณฺวิษฺณุสฺสํ จ ปฺราปฺย วิปฺลิ พุมมาณํ กจฺจติ ।
 นพฺรฺวณฺธํ จิวฺว พุทฺธจฺจ ชนฺตยม โปถิตฺตุมํ
 สาธุ สฺวํ อุกฺทพฺทกฺกมฺนเส ปุชฺชาศฺย กุรฺวณฺเท ॥
๓. วาชนฺสา ศฺวีสาสฺวี อํศฺวโร ชฺรเมศฺวระ ปฺรชฺชิตฺ
 ศกฺราพุมฺปฺเร จ นพฺรฺสฺวเณ มาสฺตศฺยศฺย กศฺจิตฺ สมะ ।
 ขสุยา ชยต เกณฺศฺวโรกฺกนฺชฺตา สกฺมฺปิตฺตา นพฺริชฺชา
 โส' โน' ทฺย วุชฺเต มหาพุมฺมวํ นรฺสฺย เขตุํ จมฺนุ ॥
๔. มฺวฺจฺนํ ขสุย น ศกฺกนฺภิกฺกมฺมํ พุมมาณเฑ' ปํ สฺวติเต
 กายิ ขสุย ววาทฺถกฺกนฺธโร พุมมาศฺวโร สฺสฺวโร
 วากุยฺเสยฺห มโนชฺชวตฺถกฺกมฺมํ พุมมาศฺวโร สฺสฺวโร
 จิตฺตํ ขสุย ปฺรสาณฺต โทณฺหิตํ กจฺจณม ตตฺตฺปน ॥
๕. เขมฺวา วา มลฺลิตฺตํ พุมมาศฺวโรวเน นิตฺยํ สฺสํ เกณฺปิตฺ
 อดฺวา สฺววณฺโศพฺพนฺธนฺธํ เจตฺตํ ทิ ตํ ชาลนฺมู ।
 อสุรฺคฺวา ปฺรตเต สฺสฺปฺกฺกนฺมมฺมฺมฺมํ ปฺรเจยฺกโถธิ ศฺวี
 พุทฺธจฺจ ยถิ เวปฺสฺสิตฺตํ ศฺวีวเน ปุชฺชิตฺเต นวณฺมู ॥

โพธิมณฑลปวัตติปาลกา เทวปุตฺตวาระ สรว ' ไวรวิศยภุมานนิตฺติปริคคิพฺพาสฺสเด
 โพธิสคฺควาสุข ปุชารุณฺโณ โพธิมณฑลํ มณฑลขณนิตฺติ สุม ! สมนนฺตาทศกัโฆขณนนิ
 สปฺตกั รัตนเวทิกากิระ ปวีวฤคฺติ สปฺตกัศฺสตาลปฏฺกิตฺติระ สปฺตกั รัตนกิงฺกนิชาโร
 สปฺตกั รัตนสุโศวระ ปวีวฤคฺตมฺ. สปฺตรัตนปฺรคฺตปฺปไตศฺย ขามพฺพทสฺสวฺรณเปฺลฺย
 สวฺรณสุโศวฺรขมฺพทสฺสวฺรณปฺรทฺไมศฺยจวักฺกัณฺโณ สวาวคณฺธนินฺวชฺชิตฺติ รัตนชาตสัณฺณมฺ. |
 เข จ ทสฺสุ ทิกฺกมฺ นานาโลกธวคฺคฺมฺ วิวิธา วุจฺจนวระ สนฺนคฺคฺภิกขาตา อภิปฺมุชิตา
 ทิวขมามนฺธยกาสเด ' นี สรว คคฺคฺว โพธิมณฑลํ สัทฺถุคฺคฺชนนฺเต สุม ! ยาสฺย
 ทสฺสุ ทิกฺกมฺ นานปฺรคฺทวระ ขณฺธสฺสธวระ ปุณฺนปฺจลยสฺสตา อปฺป สวฺวาสุคฺคฺว
 โพธิมณฑลํ สัทฺถุคฺคฺชนนฺเต สุม ! เข ' นี จ ทสฺสุ ทิกฺกมฺ นานาโลกธวคฺคฺมฺ
 โพธิสคฺควา โพธิมณฑลํคฺคฺควนคฺคฺยปฺรมาณเปฺลฺยเขชฺชวณนสัทฺถวฺวโหสฺสเด ' นี คคฺคฺว
 โพธิมณฑลํ สัทฺถุคฺคฺชนนฺเต สุม ॥

อิตฺติ ทิ กัณฺโณไว โพธิมณฑลํปวีปาสโถวเทวปุตฺตวสุคฺคฺทพฺพทสา วุชฺชทา โพธิมณฑลํ
 อภินิรมิตฺตา อภูวนํ, ยานํ ทฺถมฺภูวาท เทวณคฺคฺภุมคฺคฺนคฺคฺวราสุวระ สุวณฺณนนิ
 สุมสณนสัชฺชวณคฺคฺยปาทขมมาสุระ | คัศฺย วุชฺชทา ทฺถมฺภูวาคคฺคฺยวักฺกั จิควัการมคฺคฺยปาท-
 ขมมาสุระ | เอมมฺทานํ โจทานขมมาสุระ - สาสฺวโห ' จินคฺคฺยะ ปุณฺนชฺวีปาทนินฺนคฺคฺย
 อิตฺติ | จตุวาระสุจ โพธิวฤคฺคฺมเทวคาะ | คทฺชธว - เวณฺณสุจ วลคฺคฺยสุจ สุมนคฺคฺย
 โธชาปคฺคฺย | เอเต จตุวโร โพธิวฤคฺคฺมเทวคาะ โพธิสคฺควาสุข ปุชารุณฺโณ โพธิ-
 วฤคฺคฺม นปโยนคฺคฺติ สุม นุตสัปฺนนิ สคฺคฺนคฺคฺยสัปฺนนิ สาขปคฺคฺวปฺนปคคฺคฺยสัปฺนนิ
 อโรหปวีณเทสัปฺนนิ ปฺรเวสทิกั ทรุคฺคฺนคฺคฺย วิสฺสัคฺคฺวณนคัคฺคฺยสฺสตาลนุจโจสุคฺคฺย
 คทฺทนฺนปคคฺคฺย ปวีณนทน จิควั ทรุคฺคฺนคฺคฺย มโนรมํ สปฺตกั รัตนเวทิกากิระ ปวีวฤคฺติ
 สปฺตกั รัตนชาตปฏฺกิตฺติระ สปฺตกั รัตนกิงฺกนิชาโร สปฺตกั รัตนสุโศวระ

สมนุตทานุปรีวจุโตนุปรีกณปรีคั ปรีชาวดกโกวิทาวปรีภาสมคตุปรีจกณุมทฤษณนุ |
ศ จ ปรีถวิปรีเทศสตุวิสาหสวมหาสาหสวโลกธวาชวณณากิถุณะ สาโร'
เกทขวชรมณะ สสสิโค' กุค ยศร โพธิสตุโคว นินณโณ' กุทโพธิมกิสัโพทฐ-
กามะ ||

อติ หิ ภิกษุโหว โพธิสตุเกวน โพธิมณฑลนปรีสักรมตา คตาวปรี กายาตุปรีภา
นุกุตาภูค, ขษา ปรีภาษา สรว' ปาชาะ สกนตา อถวนุ | สรวาณชกณณณานิ
ปรีตทานุชกณนุ | สรวทริคตเวทณนาศโณปโณนตา อณนณนุ | เข จ สตุควา
วิกถนทริยา อถวนุ, เต สรวเว นีวปรีถณนทริยคณนปรีวาปรีนณนุ | วุชิตาศจ
วุชธโทย วุชมจชนุค | กษวทิตศพุจาสวสปรีวาปรีตา อถวนุ | พนชนพทฐาศจ
พนชนโทย วุชมจชนุค | ทริทริวสุจ สตุควา โลกนโน' กณนุ | เกถศสัคปรีตาศจ
นินุปรีทาหา อถวนุ | พกณนคาศจ สตุควา ปรีโณทาว อถวนุ | ปรีปรีตาศจ
ศุณนปรีคตา อถวนุ | กุรวนณชศจ สจเขน ปรีสชนุค สุม | ชีวณทรีพลาศจ
พลสัปรีนา อถวนุ | น จ กศยจกศศควสช คสมินุสมเข วาโก พวชเต
เทวโฆ วา โมโท วา โกรโธ วา โถโถ วา จิโธ วา วุชปรีโท วา อีวุนุชา
วา มาคศวโฆ วา | น กศจกศศควสชคสมินุสมเข นริชเต สุม, น ชุชวเต
สุม, โนปเปทชเต สุม | สรวสตุควาศจ คสมินุสมเข โนคจจคตา หิคจจคตา
ปรีสุปรี มาคปรีคตุสัชณโน' กณนุ ||

คเตวทณนุชชเต -

- ๑. ขาวจจาวจิปรีชนุคั นกาว โทวทฤษณนุ |
ทุชั ปรีสมนุคั สตุควานำ สุชั วินุทนุคั เวทณนุ ||
- ๒. คิวชโยนินุ ขวณุคะ สตุควา อโนชนุชกถกาะ |
โมคจจคตา นินค ชาคทะ สุปรีถนุภา ภาถิวนทณนุเช ||

โพธิมณฑลคณปวีรรค เอโกนวิเศษ

๘. แปดโลเกนุ ขวานุตะ แปดทาส ภูมิตุตรมปัทมา |
ปฐาปฐามุขยณนปทานิ โพธิสตุควสุย เตชสา ||
๑๐. อภุมณะ นีถิตา สรวะ ทุกถิสุใจโพธิมา |
สุชิตา สรวสตุควาสุง ทิวเสาขยสมรปิตา ||
๑๑. จกมุโสรวททาสุย เข จนุช วิกเลนทิวช |
สรวเนทิวช สสมรปฐมา ชาตา สรวจกโสภนา ||
๑๒. วากเทวาทิกะ เกตุโส สตุควา พาวุชนุช เข สทา |
ศานตเกตุสาสุตทา สรวะ ชาตา สขสมรปิตา ||
๑๓. อญมุตตา สมุตคินนุตสุจ ทิวทวา อนินสุตทา |
วูชิตา โวคนิมุตตา นุกตา พนชนพททา ||
๑๔. น ชิต น จ มจตุสรว วุยาปาทิ น จ วิสุระ |
อโนชนุช สปรตุรวเท ไมศวจิตา สติตาสุตทา ||
๑๕. มาตา นิตสุใจกปเตว ขตา เปรม ปรววตเต |
คตาโนชนุช สตุควาเน ปุตรเปรม ตทเทว ||
๑๖. โพธิสตุควาปฐาชาโละ สมุชเย เกมตุรา ทูชจินุช |
คงคาवालิกัสชิตา สมนุตทิว ทิโส ทศ ||
๑๗. น ภูษจกฐวาลาสุจ ทุกศุชนุชเต กาลปฐวตา |
สรว เต วิปฐา เกมตุรา ทุกศุชนุชเชก ขตา ตทา ||
๑๘. ปาณิตลปฐกาสุจ ทุกศุชนุชเต สรวคูนิกะ |
โพธิสตุควสุย ปฐารุถ สรวเกมตุรา อถักตุช ||
๑๙. เทวาสุจ โมทศ ตตา โพธิมณใจปฐวาทะ |
อถักกฐวโพธิมณเจ้า อศักวิโยชนาวฤตม ||

โพธิมณฑลคณปวีรเวศ เสด็จนิเวศ

๒๐. เย จ เกจิมหารวชฺหา เกษมฺพรโกภูมฺวาเนตฺตาปะ |
เต สฺวเว ตฺตฺว ทฺตฺตฺวสุบฺบเต โพธิสฺสคฺคฺวสุยฺ เตชสา ||
๒๑. เทว นาคาสฺตถา ชฺกฺษะ กิณฺนรสาธุจฺ นโหระคาส |
สุวานิ สุวานิ วิมานานิ สุมฺसानันฺว เบนฺนเว ||
๒๒. ตานํ วุชฺหามํ สมนันฺวักุณฺเยห วิสุมฺมิตา สฺวมนานฺหา |
สาธะ ปุณฺนุสฺสย นิสฺสยฺนฺหา สัมมฺบุสฺสยฺมํทฺตฺตฺสึ ||
๒๓. กโรติ โทว โจโตยฺมํ กายวรมฺมณสา ตถา |
สฺววฺจ |
สฺววฺจ |
๒๔. อภิปฺป |
วิปฺป |
วิปฺป |
๒๕. ยถํทฺต |
ปฺป |
ปฺป |
๒๖. คฺค |
เย วุชฺหา โพธิมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม |
เย วุชฺหา โพธิมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม |

อติ นี ภิกฺขุวาสุตฺตา โพธิสฺสคฺคฺวสุยฺ ฉายปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺป | ปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺป | กาลิกสุย
นาคราชสุย ภวเนวภาสฺสคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค | วิสุทฺตฺตฺตฺตฺต | วิมฺมฺมฺม | กายจิตฺตปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺป
ชมนฺนฺนฺน | สฺวเวกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค | สฺวเวสฺสคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค | ปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺป | ปฺปฺปฺป
ทฺตฺตฺตฺต | จ ปุณฺนุสฺสย | กาลิก | นาคราชสุตฺตฺต | เวลาชํ | สุวสุย | ปวีรเวศ | ปฺปฺป
สฺสคฺคฺคฺคฺคฺค | กถา | อภานศุ --

๒๗. กุรฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก | อภาน | ทฺตฺตฺต | วุจฺจ | ทฺตฺต | จ | กนฺน | ทฺต |
ชฺช | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต |
นึช | สฺส | วร | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต | ทฺต |
เยเนทํ | ภว | วิโรจ | นี | เม | สฺว | ทฺต | ทฺต |

โพธิมณฑลพนปรัวค แลโกนวิษ

๒๔. นาสมิ จนุทรววิปรกา สุวิปลา สักฤศยเต เวศมนิ
 โน จากุเนรุน มณเรุน วิชุกุมลา โน จ ปรกา โชคติมาห |
 โน วา ศกรปรกา น พุทหมณ ปรกา โน จ ปรกา ฮาสวี
 เอกานต คมสาฤติ มม กฤท ปรากุทุมฤติโระ กุมภี ॥
๒๕. อเทยที ภวน วิวชาติ สุภี มชเย ววิปติวค
 จิตฺติ ปรตี ขนตี กนย สุชิตี ภาควาทุภา สัตตา |
 ตปรตา วาติ ย สวี นปติ ขาตา ส เม สัตตา
 สุวัชุตี พุทฤปโตจิวิโต โพธิทุมิ อชุตี ॥
๓๐. สวีริ กฤทฤเต นากปุมุ วิจิว วสุควา สุกนธา สุภา
 มฤคาทรวินทูลาสุจ วลยาสุจรวณิ ฮโปตตมา |
 สัตติ ปรฤทฐว วาทย วิธา เภวินฤทญโระ สุโระ
 หนตา กชุตติ ปุชณา ทัคตี ปรารุท สวีว ชเต ॥
๓๑. โส กฤษฺติลาช จ นาคกนฺยสวิศสุโร วิษะ ปรุภุมเต
 ฮทรวากุมภี เมวปวคณิก สุวติกฤติ เตชสา |
 เทโวรทรวโลกุณิ ปรวิฤติ พุทหมนุทรวโยชิตตา
 ปุช่า คสุช ภิโรนติ กฤทหมนโรท กุสเนติ มวฺโลก หุชมนุ ॥
๓๒. สักฤมุจ ๕ ที นาควณฺ สุมุทิตสุคฺฆวว โสโกตคณิ
 วนทิตฺวา จวณา จ เภรวกฤตสุตเสธา มุเนวควตะ |
 นาคกนฺย ฮทรว กฤทหมนสะ กุวณฺติ ปุช่า มุเน
 ปุมุ คนฺธวโรปมา จ กุมบิสฺสุคฺฆวณิ นิรนาทมนุ ॥
๓๓. กฤควา จาฤชติ นาควณฺ สุมุทิตสุคฺฆวว คโยชริโระ
 สาชฺวทรวสิคฺ ปุจฺเจนุทรวทเน โสโกตคเม นาทเท |
 ชต เม กฤทมุจ นิมิคฺต ปรวณฺณิ ปชฺยามิ คนนว เต
 อชฺย ทวี วินฺทศฺย มวเรทวานิมุจฺ ปทึ ทปฺสุเช ॥

โพธิมณฑลคณปวิวรรต เสดินวิเศษ

๓๔. ขสุขารุเด ทมทานสัสม ปุเว สรวา ตี ตุยาถิ อญตุ
ขสุขารุเด ทมกัถโมครกฤดา กุณานุพิลลั ภาวิตนุ |
ขสุขารุเด ทมวิบุชชานันวิระ ปุรุชลาปรุทธิปะ กฤตุระ
ไสมา เต ปวิปุณณ สรวปุณณิ อทุยา ชโน เณษเส ॥

๓๕. ขทวทวฤกษ สปริครปฺนุปล สเสลา โพธิทุมิ สันตะ
ขทวคฺคฺกมฺภสเสว ปุณฺณเสถลา กุรวนฺติ ปุราทกฺขินฺเนนุ |
ขทวชฺจาปฺสวคตเตสุจ สปริมฺภกตา สฺมฺภุช ฐิตฺ กุรวเต
หฺสสา ไทฺรวชฺคณฺนา ขตา จ คคณฺ กชฺฉนฺติ ฉฺฉานฺวิติ
กุรวนฺเต สฺมฺภเว ปุราทกฺขินฺเนนุณิ ภาวิ คฺควมทฺขารุหฺวานุ ॥

๓๖. ขถ ว ภาณฺจนวฺรณฺ อถ ฐิจฺวา กฺษมฺพรเสธา-คฺชฺฉนฺเต
ศานฺตาศฺจาปฺ ขตา อปฺยาช นฺชิตา ทฺเวจฺจวฺนฺนฺกฺตา ปุระชา |
ขทวทวฤกษิตฺ จนนฺทวสุชฺชภวนา วาชฺชุนฺนฺกฺทววชฺเต
อทุยา เณษเส สรวถวาทุ ตฺวิภเว ชาตฺชวาโมจโก ॥

๓๗. ขทวคฺคกามวติ วิหะช จ สุวาสุคฺควคฺคฺปุชฺเช ภูยาทคฺคา
ทฺวหฺมา ทฺวหฺมปฺปวาทคฺคฺชฺฉ อมวา อุตฺตสุชฺชช ภูยานํ สุชฺชนุ |
เช เกจฺจิตฺตฺวิภเว ตโลว จ ปุเว สรวเว อิทาภฺยาคคฺคา
อทุยา เณษเส วิทฺทวราชู ตฺวิภเว ชาตฺชวาโมจโก ॥

๓๘. มารุคฺคฺจาปฺ ขตา วิโสชฺติ สุไวเรนนาทฺช ตฺวิ คชฺฉนฺเส
เชเตนาคคฺ กุวคฺชฺฉนฺนุท ภาควานุ กนกาทฺชชเช ภาชฺชปฺปะ |
ขถ ว ปุทฺม วิสุทฺธ นิวรตฺต ศุลา กิตฺตฺวา มหฺมฺมฺทคฺคา
ขสฺมึ นิกฺขมิปฺเส กุวมาณตีพิลลั ภาวิ คฺควมทฺขารุหฺวานุ ॥

๓๘. มาระธ โภฏีสหสฺร เนกนยฺดา คจฺจกา ขดา วาถิกาะ
เต ตฺถุภี น สมฺรุต โโพธิวิฏฺเฒาจฺจนเตตุ กฺมฺเปตุ วา |
ขชฺฐณา โนนวึธาะ สหสฺรนยฺดา คจฺจกา ขดา วาถิกาะ
ขมฺภูตฺเต จรตา ทิตาย ชกตฺเตเนห วิภฺวราชเส ॥

๔๐. นกฺมฺตรว สศฺสี สตารทวี่ กุเมา ปเตทมนุพฺรตฺ
สุวสุธานาจฺจ จเตนฺนมหาทวี่วระ สุเมฺยทโต สากระ |
จตุโร ธาตว กศฺจ วิชฺฐาปฺรโม ทฺวเสย เอโลกสสะ
โนว ตฺวี่ ทฺวมวราชมฺลปคโต อปฺราปฺย โทษฺยฺคฺติเหตุ ॥

๔๑. ธนภา มหฺย สฺสพฺพ วุฏฺฐิ วิปฺลา ทฺถุณฺโฏ สี่ ยฺคฺสาธเน
ปฺฐา โจว กฺฤตา กฺฤตฺสงฺ กถิตา โทษาย โจคฺสาหิตะ |
สฺรวา นนทวฺย อหี จ สฺสตา มุเขยฺนโต โยนิตะ
ทฺวี่ ยาสี ยถ มตฺตวาวตเตต กขเจม เอวี่ วชฺม ॥ อิติ ॥

อิติ ทิ ภิกฺษุวระ ทาถิตฺตฺย นนทวาชฺชยาคุมฺหิมี่ สฺรวฺณปฺรภาสา นาม,
สา สัพฺพธฺมาทฺวินนาคกนฺยาภีละ ปวิวฺฤตา ปฺรสุทฺถฺฤตา นนทวคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ
นนานาทฺตฺยปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ นนทวคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ นานาทฺตฺยปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ
ทิวชฺชานนทฺยคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ นนทวคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ นานาทฺตฺยปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ
สํกัถิสํปฺรวาทิตฺตวคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ นนทวคฺคณตฺตวปฺริคฺฤทฺหิตาภีละ

อาภิสฺสจ กาลภิสฺสคฺคณตฺตว —

๔๒. อภฺรานนฺดา อตฺตวสุตา อภฺว อณฺภิก
อถันนา อทฺนนา ปฺรทฺถุณฺภูวา ทฺฐวฺฆา |
อภฺรฤตา อภฺรณฺธา อณฺธนา อตฺตวธา
วิวฺฤตา วิมฺภฤตา นนทฺเตเนห มหฺวเม ॥

โพธิมณฑลคณปวีรวาด เอลอนวิเศษ

๔๓. ภินงกา วิศฤชา วินเษา วินนั
สุไวทฺยา ชกสฺยา ทฺุเขกฺขะ ปฺวโมจึ |
อเสนา อตุวณนา อหฺนา วิทฺติว
ภวา เณฺน ตฺวโณ ตฺวิโณเกสฺมิ ชาตนะ ॥

๔๔. ปฺวสนฺนา ปฺวทฺุณฺญา ขตา เทวสฺสชะ
ปฺววฺรฺมฺมฺ นกสฺสว นทฺุณฺนปฺววฺรฺมฺมฺ |
นทาใจตฺถุณฺปิ กโรนฺตฺ ขณเม
ชฺโน เณฺนชฺสฺ ทฺุยา กฺุณฺนํ ปฺวทฺุณฺนํ ॥

๔๕. อฺุเปทฺิ ทฺุเมนฺทฺุรฺ นมฺทา อณฺมกฺ
ชฺนา นารเสนา ธฺนํ เทถฺสชฺรณฺมฺ |
วิพฺทฺุชฺช ปฺวสณฺตฺวา วรณฺกฺโร
ขตา เมวฺวโกสฺสฺไตรวิพฺทฺุชฺช ชฺเนนฺโหระ ॥

๔๖. ทฺุชฺชา ชสฺช ธฺนํ พฺุทฺุณฺนํโกฏฺุช
กฺุณฺดา กฺุณฺกวณฺ ชคนฺไมจณฺวณฺนํ |
ปฺวปฺวณฺนา ตฺ อหา อชฺ ปฺวปฺวฺจฺ ทาโล
อฺุเปทฺิ ทฺุเมนฺทฺุรฺ สฺปฺถุสฺสฺวา กฺุโรโพธิมฺ ॥ อิติ ॥

อด ชตุ ภิกฺขโว โพธิสฺสทฺุวโสชฺททกฺว — กฺุณฺนํ นินฺนํโยสฺสฺโค
ปฺววโกสฺสทกฺวโคตรนฺตฺตฺวา สมฺมกฺุสฺสฺโพธิมฺภิสฺสฺทฺุชฺช อิติ | คโค' โสชฺททกฺว —
ตฺุณฺนํสฺสฺสฺทเว นินฺนํโยสฺสฺโค ॥

อด ชตุณฺนํภิกฺกคทาณิ สฺทฺุชฺชวาวสกาชฺชกเทวสฺสทสาสุวณฺนิ โพธิสฺสทฺุวโสชฺ
เจโตภิเว เจตปะววิตรฺกมาชฺชณาไชวฺ วาโจ ภานนฺเต สฺม — เอมมตฺุ สฺทฺุปฺวณฺ,

เฮวมตศุ ! ตฤณเสสฺตเว สศุปรุณ นินทษ โละ ปุรวโกสฺตถาคโคธนุคฺตวา
สมยฺกสฺโพธิวิภิสฺพุทฺธา อิติ ॥

อหฺรํกัณฺฑชฺฌวํ ภิณฺโณ โปธิสฺสคฺโคว มฺรคฺตสฺย ทณฺเณ ปฺรหฺเสว
สฺวสฺตึถิ ขาวสิกฺกมฺ ตฤณานํ อุนาติ สฺม นินฺทานิ มฺนุทฺทกานิ สฺกมฺวาราณิ วมณฺเฑยานิ
กฺุณฺฑชฺชาตานิ ปฺรหฺกณฺเณวรวฺตานิ มฺขวทฺวํสฺสนิถานิ กาจินฺทิกสฺสขสฺสํสุปฺรฺสทานิ
สฺกนฺธินิ วฺจเวนฺคิ มโนรมานํ ! ทถมฺญวํ จ ปฺนุโรโปธิสฺสคฺโคว มฺรคฺทาทปฺกฺรฺมฺย
เชน สฺวสฺตึโก ขาวสิกฺกเสฺตโนปสฺสํกรมฺตํ ! อปฺสํกรมฺย สฺวสฺตึถิ ขาวสิกฺก
มฺรคฺชวา วาจา สมาลปฺติ สฺม ! ยนเสว วาจาชฺฌาปณิ วิชฺฌาปณิ วิสุปฺมฺญา
อนนทโลโกทวฺรณฺสฺสา วลฺล
ปฺเรมณิ อกรุกฺสวา อกรุกฺกา อปฺรฺมา อปฺรฺมา สฺกณฺฑมฺหา มฺขวา กฺรณฺสฺสา
ทชฺยจฺโคทฺทพฺลยฺกณฺเณ วรคฺโทษโมทกถิกถมฺวินนทนิ กถวิภฺรคฺตสฺวาว กฺุณฺฑา-
ชฺวีชฺวากินทิกโรมา ทนฺทกิสฺสคฺตฺตวฺจวคฺทนิโชนวติ อนปฺรฺเตลา สฺตฺตยา อจฺจลา
กฺุลา พุทฺทมฺสฺวาวฺจวคฺทนิโชนา สมฺพุทฺทสฺวเวคฺคาเกา โสถสฺสํญฺญมฺวติ เทวณฺุทฺรา-
สฺสเนทฺรภาณฺุทฺรา คมฺภวํ ทฺรเวคฺคาเกา นมฺจพฺลาพฺลวณฺเณ ปฺรปฺรฺวาทมณฺเณ สํสฺวเวคฺคา
ทชฺยชฺลวฺจิตฺโชนา นาคนฺุทฺทาเน เมฆสฺสคฺคินฺทิกทวฺจิตฺสฺวาว ทชฺยทฺทสฺวพฺททชฺลวคฺทสฺ-
ทวณฺเณ เวเนยสฺสคฺคฺวสฺโชนิ อทฺรคฺตา อนปฺรฺเตลา อวิถนฺุทฺตา สทฺคา ชฺชุกฺตา
กาลวาทินิ สมยฺนทคฺทมณฺเณ ชฺรุมสฺสคฺคสฺสสฺสคฺคฺจฺจลิตฺตา เสาเมยฺยา อสฺกคฺตา อธิมฺจิตฺปฺรเว-
คฺคาเน เอกคฺตา สฺววคฺคจฺจณิ สฺววคฺคปฺรชฺยชฺฌาปณิ สฺววคฺคสฺสชฺชนิ โมกฺขปถสํทวฺจิกฺกา
มฺรคฺคสํกาววาทินิ ปฺรชฺชนทคฺทมณฺเณ สฺววคฺคปฺรชฺยคฺคโชนิ สฺววคฺคทชฺลวคฺคินฺทิกคฺคา
อฺทฺทคฺชฺยวาจา โปธิสฺสคฺคฺว สฺวสฺตึถิ ขาวสิกฺก กาทาภิรชฺชภานค —

๔๗. ตฤณ เทหิ มํ สฺวสฺตึถิ สํวํ
อหฺม มฺมารุคฺ ตฤโณเส สฺมทานุคฺเต !
สพฺถํ นมฺจํ นินฺทฺวา
โพธิมฺนคฺตฺวสฺสานนฺติ สฺปฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล ॥

โพธิมณฑลคณปวีรวรต เอโกนวีตะ

๔๘. ขสฺย กุฏเต มชฺชิ กุฏปเสหสฺวา
ทานุ ทโม' ปิ จ สัมมตฺยาโล ।
สีถวฺรติ จ คปฺสฺย สุจฺจฺจนา
คสฺย มํ นินฺนุเปทฺติ เภมฺยติ อหฺย ॥
๔๙. กุฆานฺตฺยพฺลํ ตถ วฺรูชพฺลํ จ
ชฺยฺยานพฺลํ ตถ ชฺยฺยานพฺลํ จ ।
ปฺนฺนุชฺชอภฺยชฺยวโมกฺขพฺลํ จ
คสฺย มํ นินฺนุเปทฺติ เภมฺยติ อหฺย ॥
๕๐. ปฺรชฺยพฺลํ จ อฺปฺเรชฺยพฺลํ จ
กฺกฺกฺกฺกฺก สํกคฺคโมคฺคพฺลํ จ ।
ปฺรตฺตสํวปฺรตฺตคฺคพฺลํ จ
เตม มํ นินฺนุเปทฺติ เภมฺยติ อหฺย ॥
๕๑. ปฺนฺนุชฺชพฺลํ จ ตวํปํ อนนฺนํ
ชฺยนฺนํ ทาสฺยสํ อหฺย ตฺตฺตฺตํ ।
น หฺยปฺริ ตว เอตฺตํ นินฺนุคฺคํ
ตฺตํปํ อนนฺนํคฺคํ เภมฺยสํ ทาสฺตํ ॥
๕๒. สฺวคฺคฺวา สฺวสฺตฺกํ วาจ นายถ สฺวจฺจิมชฺชวํ
คฺคฺกฺกฺก อคฺคฺคณนาสฺย หฺรฺมิตฺตะ ปฺรํมฺกิตฺตณนฺตฺตะ ।
กฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก คฺคฺกฺกฺกฺกฺกฺก สฺวปฺรคฺคณวติ นฺนุคฺคฺคฺคฺกฺกฺก
ปฺรคฺคฺตะ สฺตฺตฺตฺตํ วาจ ทานนฺตํ ปฺรํมฺกิตฺตฺตฺตฺต ॥

โพธิมณฑลคณปวีรเวศ เกลอนวัชระ

๕๓. ยถิ คาวศตฤณเกภี ลภยเต ปถาวรมนุญติ
โพธิ อุตฺตมคานุต หุรฺหุสุชา ปุริมชินปะละ !
ติมุชฺช คาว มหาคุโณทเธ อปรินิคยชา
อหเมว ปุโรธเม นุ พุทฺธมึ ปถาวรมนุญตมฺ ॥

๕๔. โนมา สุวสุตฺถิก โพธิ ลภยเต ตฤณเววสยโนะ
อจฺวิคฺชา พหุทฺถป ภูมฺภี วุรคป วิวิธา !
ปุรุชฺฌาปุณฺธอปรยอุทฺทโค ยถ กวี มคินฺวา
คท ปสฺสงฺฆุชฺชน วุชกโรนฺติ มฺนโย กวิมุขสี วิวระ ॥

๕๕. ยถิ โพธิ อีช สกฺขุ สุวสุตฺถิกา ปฺรชฺนิ ททิสฺ
มฺลฺลจกฺกฺกฺชย ททช ปฺรณินฺวา ม กวตฺ วิมคิระ !
ยถ โพธิ มย ปุราปฺต ชนสี วิภชฺมิ อมฺฤตฺ
อาคคฺวา สกฺขุ ชฺรณยฺกฺกฺช ตฺวี กวิมุขสี วิวระ ॥

๕๖. กุทฺทนฺตฺวา ตฤณมฺนุญฺติ หยคธะ ปรมสมฺฤทฺทกา
สํหาหฺสคคิสุจ ปุโรธคิระ ปุโรธิต ชฺรณ !
เทวา นาคคณเระ กุทฺทาณฺธลึ ปรมทคณนสธ
อามฺยา มารพณฺ นีหคฺชยฺ สุปฺพุทฺธิยชิต อมฺฤตมฺ ॥

อิตฺติ หิ ภิกฺขโว โพธิสคฺคฺวาสุช โพธิวฺฤทฺถกมฺปสฺสํวามโล 'สํลโพธิวฺฤทฺถก-
สทสุวณิ เทวาปฺริวสุจ โพธิสคฺคฺวาสุจ มณฺเจคานยฺกฺวานุ - อีห นินฺทย โพธิสคฺคฺวา
โพธิ ปุราปฺสฺยคฺคฺกิสํโลกฺสุชค อิตฺติ ! สนฺติ คจฺจ เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ ปุเมปมย
โยชนสคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ ! เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ กนฺธมย ทฺวีโยชนสคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ !
เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ กนฺธมย ทฺวีโยชนสคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ ! เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ
วสุทฺถมยชะ ปณฺธโยชนสคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ ! เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ วสุทฺถมยช
ทศโยชนสคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ ! เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ สวฺวคฺคณมยช ทศโยชน-
โกฏฺฐินยคคสทสฺวาทฺวิภชฺธาะ ! เกจฺหุโพธิวฺฤทฺถกนฺธะ วสุทฺถมยช โกฎฺฐินยคค-

สหธรรมิกวิฑูชา ! สรวเฆ เตมุ โพธิวิฏุกุมมเธมุ ขตานูวปภาถิ ส้าหาสนานิ
ปรัชณปรัคานุชฎานู นานาทิวชทุบขสัศตุฎตานิ ! กุวจิทธิโพธิวิฏุกุม ปรทุมาสนั
ปรัชณปรัคณกุต, กุวจิฏุกนุชาสนม, กุวจินูนานาวิชรตนาสนมู โพธิสตุควสุจ ลลิตวัญหิ
นาม สมธาธ สมปรทุยเต สุม ! สมเนนฺตรสมาปนุสย จ โพธิสตุควเสฆม ลลิตวัญหิ
นาม โพธิสตุควสมาธมู, อถ คคกุนเมว โพธิสตุควะ สรวเฆ จ เตมุ โพธิวิฏุกุม-
มเธมุ ส้าหาสน สันนิชณเฆ ส้าหุชยเต สุม ลกุนถเนนฺตรสมลัฏุกเตน กาเชน ।
เอโลกสุจ โพธิสตุคว เทวปฏิไควสุใจวิ ส้าขานเฆ สุม - มโฆว ส้าหาสน
โพธิสตุคว นิมณโฆ นานุชฆามถิ ! ขธา จ เต ส้าขานเต สุม - คถาใสชว
ลลิตวัญหิขย โพธิสตุควสมาธเรนุگانว สรวนริขตริชคโยนิขมโลกิเกช สรว
เทวมนุชชาสุจ สรว คคยปรปุนาช สรวสตุควา โพธิสตุควิ ปชยนุติ สุม
โพธิวิฏุกุมมเธ ส้าหาสน นิมณเณ ॥

อถ จ ปุนริทานธิมกุตกาน้า สตุควาน้า มคปรีโคณนเรฎั โพธิสตุคว-
สตุฎถนุชฎินาทาย เชน โพธิวิฏุกุมเสเตนปรัฎฐานค ! ออุปัสถวนุช โพธิวิฏุกุม
สปรคกุตวะ ปรัทกุนถัฏุกช สวชเมวาทชยนตราทวิ พหิมล สมนคททวิ ตุฎ-
สัศตริณ สัศตริช ส้าชวชฎวาทพลาทุฎถเววชวตุสตุตามนนาทวโหชวชวตุสวัช
วชชฎานาวิทนุชตรวทวิเสฆวททชยทคตวชยโสวคทริชวาทานวชฉฉลวคกุนานติ-
วทวิชวทชยानวตุปรัชณาวชชฎานาวตุปรัชณนิตคตมารปรัชยวิฏุกคสังวคปรัชยจก-
มาทชย คสมัสตุฎถสัศตเร นุชฆาตุ ปรัจมุช ฏุกาช ปรัณิชาช อกิมุช้า
สมุฏถิมุปรัธานุ ! อ้าฎุสั จ ฏุกฉิ สมททานมกโรฎ -

๘๗. อ้าหาสน สุหุชค เม สววิ
ควลสตุมิสาสิ ปรัถย จ ขาตุ ।
อปรานุโพธิ พทกถปรัฎถก้า
โนวาสนาคากายมคศุจลิมุชเต ॥ อธิ ॥

อธิ สุวัถลิตวิสตุเว โพธิมณฑลคณปรัววุค นาม เอลโกนวิศติโม' ชุชชช ॥

โพธิมณฑลพุทธปริวรรต วิถีคิณะ ।

อิตี หิ ภิกขุโรว โปธิสถควสุข โปธิมณฑลนิมณฑลสุข ปุรวสุขำ ทิสิ
 นฎกามาวจระ เทวาระ สุตติลา อภูวนุ—มา โปธิสถควสุข กศุจิทนต์ราย
 การุณทิตี ! เอวี่ ทกฺกนิมปลสุจิมคตฺตรา ทิโส เทโวะ ปวิภูตฺทิตา อภูวนุ ॥

อิตี หิ ภิกขุโรว โปธิสถโคว โปธิมณฑลนิมณฑลสุคสุขำ เวลาขำ
 โปธิสถควสัจจทานิ นาม วสุมิ ปุรวมณฑล, ขยา วสุมุขยา สมมุตาททศสุ
 ทิกฺขุมาปุรวเมฆาสเชยฺยานิ อวฺมุขชาติปุรวมาเนฆากาชาตปุรววसानานิ สรวพุทธุ-
 เณศฺตราเนฆวภาสิตานุชภูวนุ ॥

อด ขล ปุรวสุขำ ทิสิ วิมถายา โสภชเนลา วิมลปุรวภาสสุข ตถาคคสุข
 พุทฺธเณศฺตราลลิตวฺยไพ นาม โปธิสถโคว มหาศคฺตราสุคยา ปุรวภา สัจจิตะ
 สนิ คณนาสมตฺทิกฺขุมาโคหจ โปธิสถโควาระ ปวิภูตฺทิตา ปุรวสุกฺกโต เชน โปธิมณฑล
 เชน จ โปธิสถควสฺสโคโนปสักรวมตฺ ! ออุปสักรวม จ ตสุขำ เวลาขำ โปธิสถควสุข
 ปุชากวมเน ตถารุเนฎกฺขุชภิสัศฺการณภิสมกโรหุ เชนวพุทธุภภิสัศฺการณภิสัศฺการณ
 ทศสุ ทิกฺขุมาวภาชาตปุรววसानานิ สรวพุทธุเณศฺตราเนฆกั นเนฆาตมาตฺรมาทศ-
 ยติ สุม สุทฺธสุข นิลโวจารุชสุข ! ปณฺจกคฺคฺยปเปนนานา สรวศคฺควานา ปุวโต
 โปธิมณฑล นิมณฑล โปธิสถควมปฺทศฺยติ สุม । เต จ ศคฺควาระ ปุรวปุรวเมฆารุ-
 ลิตากวิโปธิสถควมปฺทศฺยติ สุม—โก' ยเมวี่ปุระ ศคฺโคว ลลิตะ, โก' ยเมวี่-
 ปุระ ศคฺโคว วิราชต อิตี ! เตมา จ ศคฺควานา ปุวโต โปธิสถโคว โปธิสถ-
 ควานานิรมิมิเต สุม । ตตฺร เต โปธิสถคววิคฺครหา อีมา กาดา อภานนฺต—

๑. ขสุยา กิณน วคโหมกถุษา สว วาสนา อูพุชฺชุตตา
 ขสุยา กายปุรวภา กุชฺชตา ทศฺทิสเส สรว ปุรวา นิหปุรวภาะ ।
 ขสุยา ปุณฺยสมาริซฺชานนิจชะ กถุเปาฬสัรวุชิตะ
 โส' ยี สากุชฺชุนิรมทานุนิวระ สรวา ทิโส ภฺวาชเต ॥ อิตี ॥

โพธิมณฑลพิวโรโต วัคคิตมะ

อด ชลฺ ภิกฺขโว ทภฺมิณฺสุรํ ทิสฺสิ รัตนวฺยฺหาบาย โลกธาทโต รัตนวฺจิม-
สฺตถาคคฺสุย พุทฺธเกฺษฺตุวาทฺตุนฺนตฺตวฺกฺกฺกฺสํทวฺสโน นาม โพธิสฺสคฺโคว มหาสฺสคฺควสฺสคฺขา
ปฺรภวยา สํโฆทิตะ สนฺนุ กณฺนาสมตฺติการานฺโถวฺโพธิสฺสคฺโควะ ปวิวฺกคฺตะ
ปฺรํสฺสคฺกฺกฺโต เชน โพธิมณฺโฑ โชน จ โพธิสฺสคฺควสฺสคฺโคโนปสํการามคฺคํ | อูปสํการมฺย
โพธิสฺสคฺควสฺสคฺ ขุชากรมฺเณ เณรคฺคณฺนคฺคเณน คํ สวฺวาวนฺตํ มณฺเฑถลมาคฺคิ
สํถาทคฺคิ สฺม | คคฺว สกฺวพฺพมฺมโลภปฺปาทะ ปวฺสฺสปรเมตทวโฆณฺ — กเสฺยทํ ผลนฺ,
เกนยเมวํวโป รัตนตฺตวฺวฺยฺหะ สํกฺกฺสฺยคฺ อิติ | อด คสมฺมทวฺคฺคณฺนตฺตวาทิํ คถาว
นํสฺจวคฺคิ สฺม —

๒. เชน จุลตฺตวสทสฺสโรภฺภิณฺนตฺตา คณฺฐาน รัตนาน จ
ทคฺคา อปฺรคฺคิเมญฺ โมนฺครมฺนเสว คินฺนินฺตํ เก นํวฺวฺกคฺเต |
โส เณโฆ วรลภฺนโณ ทคฺคโฆ นรเวณฺนเสถวามวฺน
โพธิมฺมณฺนปฺปาทโต กุณฺธะสฺสคฺโคสฺสคฺม ปฺรํชา กุคฺคคา || อิติ ||

อด ชลฺ ปศฺจิมายา ทคฺคสมฺมปฺกทวฺวณฺนชย โลกธาทิตะ ปฺนุปฺปาวถิวนราชิ-
กฺกฺสุมิตถาภฺชคฺสุย ตถาคคฺสุย พุทฺธเกฺษฺตุวาทฺตุนฺนตฺตวฺกฺกฺกฺสํทวฺสโน นาม โพธิสฺสคฺโคว มหา-
สฺสคฺควสฺสคฺขา ปฺรภวยา สํโฆทิตะ สนฺนุ กณฺนาสมตฺติการานฺโถวฺโพธิสฺสคฺโควะ ปวิวฺกคฺตะ
ปฺรํสฺสคฺกฺกฺโต เชน โพธิมณฺโฑ โชน จ โพธิสฺสคฺควสฺสคฺโคโนปชคาม | อูปศฺย จ
โพธิสฺสคฺควสฺสคฺ ขุชากรมฺเณ สวฺวาวนฺตํ มณฺเฑถลมาคฺคเมกคฺคณฺนชานถน สํถาทคฺคิ
สฺม | คคฺว ทคฺสฺ ทภฺนุ เกวณาคภฺนคฺคณฺนตฺตววะ ปวฺสฺสปรเมวมาทุะ — กศฺยชยเมวํวโป
ปฺรภววฺยฺห อิติ | อด คสมฺมทวฺคฺคณฺนตฺตวาทิํ คถาว นํสฺจวคฺคิ สฺม —

โพธิมณฑลพยุหะปรัวโรติ วิกิตคัมภ

๓. วัฒนากโร วัฒนเกตุ วัฒนสุตวิโลก
 วัฒนคตโม วัฒนกัรติ วัฒน สุธรมเ !
 วัฒนานิ วัฒนิน น จ วัฒนสุยติ วัฒนปรัวโรติ
 โส โพธิ ปรัวปรัยติ วัฒนนิย วัฒน สขย ปุชชา ॥ อิติ ॥

อด ขลุคตวรรษย์ ทิศ สุธรวารุตาษา โลกธาโคศจนทวสุธวชนิกรปรัยสุย
 คตาคตสข พุทธรณทวทวสุยทวโรไซ นาม โพธิสตุโคว มหาสตุคตวสุตยา
 ปรัภยา สัจจาทิตะ สมนุ กณนาสมตักวณโควโพธิสตุโคว ปรัวโรติ ปรัยสุยโค
 เชน โพธิมณฑลโพ เชน จ โพธิสตุคตวสุยโควปรัยสุยโคว | อุปัสถวณมย โพธิสตุ-
 คตวสุย ปุชชากรณมณ ชวณโคว ทสสุ ทิกุม สุวโลกธาคุม พุทธรณทว -
 คตวสุยทวสุยทว สุวสุตคตวสุยทวสุยทว สทวสุยคต สมนุ | คตว เชนโพธิ-
 สตุคตว เชนทว - กเสยมน เชนปรัว วสุยทว ? อด เชนทว สุวสุยทว เชน
 ทว นิสจวติ สมนุ -

๔. ทาโย เชน วิโสธิตะ สพทุสะ ปุณณม ชุณณม จ
 เชนา วาจ วิโสธิตา วุคคปไระ สคตุน ชุณณม จ !
 จิตติ เชน วิโสธิตี ฌิตติ ภาวณมไมคตวตา คตา
 โส เชน ทวสุยทวสุยคตว สากขณมกะ ปุชชเต ॥ อิติ ॥

อด ขลุ ปรัวทวสุยคตว ทิโส คตวกรวษา โลกธาโคศจนทวสุยคตว
 ปรัภยาสข คตาคตสข พุทธรณทวทวสุยคตวนาม โพธิสตุโคว มหาสตุ-
 คตวสุตยา ปรัภยา สัจจาทิตะ สมนุ กณนาสมตักวณโควโพธิสตุโคว ปรัวโรติ
 ปรัยสุยโคว เชน โพธิมณฑลโพ เชน จ โพธิสตุคตวสุยโควปรัยสุยโคว | อุปัสถวณมย
 โพธิสตุคตวสุย ปุชชากรณมณ สุวคตวสุยทว กตวคตว สคตวสุยทวสุยทว ' กัณนิ-

มิมิตฺเต สฺม । คฺชฺย เต ปวีวรา เอมมาหุ — กฺชฺยยาเมวฺวปะ ภูฏาการวฺยหะ ?
คคฺสุจ ภูฏาการวทิมิ คาลา นิสุจวติ สฺม —

- ๕. ยสฺย กุโณะ สคฺคิ कुณเคนฺธิกา
โกณฺธิ สุราสุวณฺมโหวคาะ ।
โส कुณวานุ कुณวราชकुโลทโต
โพธิวฺยิเป อุปฺวิมฺญ कुโณทเท ॥ อิติ ॥

อด ชลฺ ฤทฺธิณปฺสุจิมยา ทิสฺ รัตนสังวยา โลกธาโต รัตนขมฺญฺสุ-
คตาคคฺชฺย พุทฺธเกฺษฺมคฺรานุรัตนสังโว นาม โพธิสฺสุโตฺว มหาสคฺควาสฺตยา ปฺรภยา
สังโฆทิตะ สนฺ ฌณฺนาสมคฺกิฏฺรานุโตฺวโพธิสฺสุโตฺวะ ปวีรุตตะ ปฺรสุทฺฤโต เยน
โพธิมณฺโฑยา เยน จ โพธิสคฺควาสฺเตโนปฺสังฺกรามคฺคิ ! อุปฺสังฺกรมฺย โพธิสคฺควาสฺย
ปฺุชากรมฺเณ อุปฺราเมยาสฺเชยฺยานุ รัตนไวยมกฺกิสฺตสมฺนิมฺเณหฺลอมานคฺว ' ภินฺนมิมิ-
เต สฺม ! เตภฺยสุจ รัตนไวยมเกภฺย อิมิ คาลา นิสุจจว —

- ๖. คฺชฺยกา เยน สสากรว วสุมคฺคิ รัตนานฺยโต ' เนกศะ
ปฺราสาทาศุจ คฺวาภฺนฺหฺรมิกฺวรา ยฺชฺยานิ ยานานิ จ ।
ไวยมกฺกิตฺต ปฺุปฺพทาม วุจฺจวา อุทฺธาน กุปา สภา
หฺสฺตาปาท สโรตฺตมาจฺจนฺยนา โส โพธิมณฺเฑา สุทิตะ ॥ อิติ ॥

อด ชลฺ ปฺสุจโมคฺตรสฺยยา ทิสฺ เมฆเวคฺชฺยา โลกธาโตฺวเมฆวราชสฺย
คตาคคฺชฺย พุทฺธเกฺษฺมคฺรานเมฆภูฏาภิกฺวชิตฺสวาโว นาม โพธิสคฺโคฺว มหาสคฺควาสฺตยา
ปฺรภยา สังโฆทิตะ สนฺ ฌณฺนาสมคฺกิฏฺรานุโตฺวโพธิสคฺโคฺวะ ปวีรุตตะ ปฺรสุทฺฤโต
เยน โพธิมณฺโฑยา เยน จ โพธิสคฺควาสฺเตโนปฺสังฺกรามคฺคิ ! อุปฺสังฺกรมฺย โพธิสคฺควาสฺย

โพธิมณฑลขุทปรัวโรโต วิตติมะ

ปฐชากรมณเณ กาลานุสสาวขุเมจมนภินิรมายโรคสวารจนทจนจุนวณัน คสมินุ
มณฑลมาเทว' ภิปรัวโรติ สุม | คสมินุจ กาลานุสวามณฑลมาเทวาทิ
กาลา นิศจโรติ สุม -

- ๑. ธรรมาเมฆ สหวิคฺว สรวตฺวิกเว วิทยาธิมฤคิปฺระ
 สทฺธรมฺ จ วิวาถ วรฺหิ อมฤตํ นิรวาณสํปฺราปกฺม |
 สรวา รกฺกิลเสพพฺนธนลตา โส วัสสนา เจตฺตฺสยฺติ
 ธฺยนาทรุธิ์พลอินฺทริโยะ กุสมฺมิคะ สุวฺทฺธากัรฺ ทาสฺยเต ॥ อิติ ॥

๑๑. ขลุตฺตรปรัวสุธา ทิโส เหมฆาลปฺรติฉนฺนาธา โลกธาโต รตนจฺจฺจฺวรา-
 ภูยฺทฺลทวาราสฺสยฺ ทตถคคฺสยฺ พุทฺธเกฺษฺทฺวาทฺธเมฆาลาถฺกฺฤโต นาม โพธิสฺตฺโต
 มหาสฺตฺตฺวสฺสยฺ ปฺรภยา สํจิตฺตะ สนฺ กถนาสมฺตฺกฺรณฺโถโรโพธิสฺตฺโต
 ปรัวโรติ ปฺรสุกฺฤโต เชน โพธิมณฑฺโย เชน จ โพธิสฺตฺตฺวสฺสยฺเตโนปสํกรณฺตุ |
 อุปสํกรณฺย โพธิสฺตฺตฺวสฺสยฺ ปฐชากรมณเณ สรวณฺุ เทนฺ กุฎฺฐาคาเรนฺ รตนไวยมเกนฺ
 ทฺวาทฺธิ์ศฺลฺกฺกฺมณฺธสมฺถฺกฺฤตฺนํ โพธิสฺตฺตฺววิคฺรทาณภินิรมฺมิเต สุม | สรวเ จ เต
 โพธิสฺตฺตฺววิคฺรทา ทิวสมฺนํนฺยกปฺนํปฺทามปฺริคฺฤทฺธา เชน โพธิสฺตฺตฺวสฺสยฺเตนา-
 ภินตกาธาสุตฺตานิ ปฺนํปฺทามานฺยภิปฺรณฺมพฺชนฺติ สุม | เต อิมํ กาลามภาณฺตุ -

- ๑. เชน พุทฺธนฺยฺตา สฺตฺวิต ปรัว
 เคารเวณ มหตา ขนฺธิ สุวฺทฺธานํ |
 พุทฺธมฺโจฆวจฺนํ มธฺวาวณฺิ
 โพธิมณฑฺโยปภฺตํ สิริสํ วนฺเต ॥ อิติ ॥

๑๑. ขลุตฺตรปรัวสุธา สมนฺตฺวิโลกิตาธา โลกธาโตะ สมนฺตฺทฺวสฺนสฺต-
 ธิคคฺสยฺ พุทฺธเกฺษฺทฺวาทฺธคฺนฺคฺโร นาม โพธิสฺตฺโต มหาสฺตฺตฺวสฺสยฺ ปฺรภยา

โพธิมณฑลพายุกปวีรวโรโต วัคคิตมะ

ศเควทามุขเต -

- ๑๐. เปยาดเมม ทิศาสู ชินเนรสา เข
 สปุชิตุ หิตกวี อนุปรวปุตโพธิม
 เตมา วิชุต กุรมวิกุมรสกุรมาถา
 โอปมขมาตุร นิสฺสุโตถ ชินเนรसानมู ॥
- ๑๑. เก จากตา นกสี เมฆ อิว สุตนนุโต
 ทาวา สทสวนนุคานี ปุณฺณพชนฺตะ ।
 เก จากตา มกุฏารทุนวิทมพจจาเร
 เปนุปี วิมาน คคเน อูปทรสชนฺตะ ॥
- ๑๒. เก จากตา ธตฺตีสท อิวา นทนฺตะ
 สุนฺธา นิมิตฺตปฺรเวธรวมณฺจมานาเร ।
 เก จากตา ยถ ฐุตฺตา อภิรณฺทมานาเร
 น จ ทุภฺตปฺรเว ฐุจฺราณี กุณฺปนฺติ ปุณฺเปนุ ॥
- ๑๓. เก จากตา นกสี สว อิวา รวนฺโต
 วุฒเสทสุว สฺวถิ อาตุมนิ ทฺรสชนฺตะ ।
 เก จากตา ศศิวา คคเน สฺปุฏฺธนาเร
 สฺกตาคุมชสฺย คุณฺมาถมฺทวชนฺตะ ॥
- ๑๔. เก จากตา ววิว ปุณฺณ มณฺจมานาเร
 สฺวธาณี มวทวนานิ กโรนฺติ ชินฺมา ।
 เก จากตา วิมถเกตุ ยถนุทฺตชนฺตฺต
 สฺกาวปฺรเวชนิ จิตฺตาสฺสทฺธิ โพธิมณฑฺล ॥

โพธิมณฑลพยุหะปรัวโค วิกิตคมะ

๑๕. เกจิคุภมิปนต์ิ คคนานมณดิรคุนชลา
จนุทรา สจจนุท คต พาล วิโรจมานา ।
มนุทาวรา สุมน วาฐมิคจมุปทามา
สมโพธิสศคคว ทุมราชสฤติเต กุมิปนต์ิ ॥
๑๖. เก จากตา ชรณิ กมุปยमान ปทุภุยา
สัคมิปศิลา วสุธ ปวีติกริ ชนสุข ।
เก จากตา คุรหิข เมรุ ทเวคเถมิ
อุคสุณุมุปุมปุม สัศฤติค อนุคเวกุน ॥
๑๗. เก จากตาสุจคริ สาคว สฤทหุข มุวฐุนา
อุคสุณุมุ สฤจิจิ วสุธำ ววคनुโคโยะ ।
เก จากตา รัตนขมฺภู คุฤทศว จิคุริ
สัโพธิสศคควมุปทวศย สฤติคว ทเว ॥
๑๘. เก จากตา ภวिय พุทธุม ปุสสานุควปุระ
सानุคตา ปุสสานุคมนสชะ สฤติค ชุขานชุขายิ ।
ไวเมภิ เตฆ สวรู นิศุจเวค มโนชฤ
ไมคฤอุเปกุนกฤณามุคิตาปุรมาณาะ ॥
๑๙. เก จากตา มรุต สกฏ อิวา ชโลว
เทโวะ สหสฺวนชฺุโคศจ ปุวากุคตาสุคเต ।
อุปกมุข โพธิวัญ คุฤทหุข คุฤคตาชฺุคมิ
สกฏวภิตคุน มณดิรคุน กุมิปนต์ิ จิคุรา ॥

โพธิมณฑลพรวัดโค วิคิตมะ

๒๐. เก จากตาสุดทุทศา จ บโถว ป่าถา
 กนุชรวารุกษสปริวฤต กิณนธะวเฐ |
 วิทุยตุสสุณานุต กุสุมานิ ปุรวรรณมาณะ
 กนุชรวากิณนธวเตน สตุวนติ วีรมุ ॥
๒๑. เก จากตา กุสุมิตำ ปุริศฤหิตว วฤกษานุ
 สผถำ สปุมปุวคณุช ปุรมุณจมานามุ |
 ชานมุ เทมุ สตุคิ พุทุช สุกุชกายนะ
 อวลมพมาน ปุริศมณุช กุณิปนุติ ปุมุปา ॥
๒๒. เก จากตา กุสุมิตา ปุจินิ กฤหิตว
 ปทุโมตปุไลธะ กุสุมิไตสตุต ปุณจาวิโกธะ |
 ทวารุวิศลกนุชธธระ สตุคิ ปทุมคฺรเก
 สตุคิวิญญ อติปุตมณสั วิทุ โพธิสตุคฺวณุ ॥
๒๓. เก จากตา วิปฺลถาย ตโถว เมรุ
 สตุคฺวานุตวิกนุช สวกมาตมณนุคฺสตุคฺชนุติ |
 อุคฺสตุคฺชยมาคฺร ภวียา นวปุมุปาทมาชะ
 สัถาทยนุติ คฺวิสหสฺวิ ชินสฺช เกษคฺรณุ ॥
๒๔. เก จากตา อุภยจกฺษุณิ กฤปทาหิ
 สัทรุคฺชนุติ วิภวิ คต สัภวิ จ |
 เตมำ สรวี พุชฺชุนุสฺซา รณนุติ
 ค้ำ สฺรฺคฺว สตุคฺวณุชฺคา ปุริชฺชนุติ คฺฤณุณามุ ॥

โพธิมณฑลขุทนต์ปริวรรต วิสคิดมะ

๒๕. เก จากตา วัตถิกินุรคฤชโยธมา
 ฝิมโพฆจจรวาณะ ปรีปฺรณเวกฺขวระ ।
 กนฺยา ขโถว สุธลฺลิตฺต จิตฺตวหาระ
 ปฺรอกฺขมุตฺต ข้า สุรคณา น ถกฺกนฺติ ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ॥
๒๖. เก จากตา วัชรกษย อีวา อเกทฺยชะ
 เหมญา ปสฺสณฺชจวโรธะ ปรีตฺติวาทฺตฺตฺตฺต ॥
 เก จากตา วัรวา ศสาปฺรณเวกฺขวระ
 ไซยตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ปฺรอกฺกวา หตฺตฺตฺตฺตฺต ॥
๒๗. เก จากตา รัตนมณฑล รัตนปาด
 สลิตฺตฺตฺตฺต พหุเกชฺตฺตฺตฺต ๥
 วรฺมณฺติ รัตนว ปรุญฺป สฺสณฺชกนฺธา
 สตียธวโร พหุสฺสคฺตฺตฺตฺต สฺซาวรณฺ ॥
๒๘. เก จากตา มหติ ชวณิ รัตนโกศชะ
 โรเมถิ สฺสฺตฺตฺตฺตฺต ปฺรอกฺกมาธชะ ॥
 ปรีตฺตฺตฺตฺต มคฺตฺตฺต สฺสฺสฺสฺสฺส
 มคฺตฺตฺตฺตฺต ปรีตฺตฺต ๥
๒๙. เก จากตา กุทฺตฺต เกวิ ขโถว เมฏ
 อโกฏฺตฺตฺต กคเน สฺสมโนชฺชโยธามุ ॥
 ขสฺสฺซา ววิ ทศกเส วุชฺชิ เกชฺตฺต ๥
 อทฺตฺตวโทฏฺตฺตฺต อนุทฺตฺตฺต ศาสฺตฺตา ॥ อธิ ॥
 อธิ สุวธิตฺตฺตฺต โพธิมณฑลขุทนต์ปริวรรต นาม วิสคิดโม' ขุทนต์ ॥

นารชยุณปริวรรต เลกวีละ ।

อิตี หิ ภิกฺขุโรว โปธิสตุโตวสุเจม เหววูปา วุฑฺหา โปธิสตุควสุช
 ปุชากรุมเน โปธิมณฺเฑท' ภิสฺสตุตฺตา อภฺวานุ । สุขี จ โปธิสตุโตว ขวานุโต
 ทสสุ ภิกฺขุวตฺตานาคตปฺรคฺคฺยปฺนนานา พุทฺธานา ภควตฺตา สรวฺพุทฺธเกฺษฺมฺเขว
 โปธิมณฺเฑทถการวฺยูหาสุตฺตานุ สรวฺวาสุตฺตสมฺมฺนิ โปธิมณฺเฑท สทฺทฺสฺยคิ สฺม ॥

อด ชตุ ภิกฺขุโรว โปธิมณฺเฑทนิมฺณฺเณสุช โปธิสตุควไสยตทกาวตฺ — อิท ชตุ
 กามธานตา มาระ ปานฺยานธิปคฺคิหฺวโร วหฺวฺวตฺ ! โนตมฺมม ปฺรคฺคิหฺวโร ภเวทฺยทท
 เคนวาทิโต' นคฺคฺวโร สมฺยกฺสโโปธิมณฺเฑทสุชฺชมฺ ! ยนฺนุทฺติ มาระสุช ปานฺยิสะ
 สํโงทฺนํ กุญฺยานุ ! ตสฺมฺนิหฺวิเชเต สรวฺเว กามาวจฺจเว เทวาทโย นิคฺคฺทฺทา
 ภวิญฺชนฺติ ! ตตฺสจฺจ มาระปฺรุมทะ ปฺรูวาวโรปคฺคฺสอุมฺตา มาระกาชิตา เทวปฺคฺคฺวาสุเต
 มม สํวิทฺวิจฺจิตํ พุทฺธมฺภูวโร อนคฺคฺควาเยา สมฺยกฺสโโปธา จิตฺตมฺคฺคฺปาทธิญฺชนฺติ ॥

อด ชตุ ภิกฺขุโรว โปธิสตุคว เอมฺมณฺเฑทนิมฺณฺเณสุช เอมฺมณฺเฑทนิมฺณฺเณสุช
 ตวาทฺฐนาคทสฺสว สรวฺมารมณฺเฑทนิมฺณฺเณสุช นโมกฺกา รคฺคฺมฺนิทสฺสจฺจ । ยชา
 รคฺคฺมฺนิยา สรวฺสุมฺสฺสคฺวิสาหฺสวมหาสาหฺสเว โลกธานตา สรวฺมารภวานุชวภาสุช
 จิหฺมฺกิตฺตานิ สํปฺรภมฺมิตานิ จภฺวานุ ! สรวฺสุชาเย คฺวิสาหฺสวมหาสาหฺสว-
 โลกธาคฺคฺรุมททวากนฺสน สฺสุโณ' ภูตฺ ! คสุชาสุจ ปฺรภาชา มาระ ปานฺยานิทมฺว
 ฐปฺ สทฺทฺมฺเสวณฺคฺคฺ —

๑. กถฺเปาจจฺจเวโรโต หุชฺภิกฺขุทสฺสคฺคฺวระ
 สฺสุทฺโธทนฺสุช ตนฺชะ ปฺรูวิจฺหุช วาชฺชมฺ ।
 โส นิคฺคฺโต ทิตฺทโร หุชฺมฺคฺคฺวาภิกานฺตี
 โโปธิทฺฐมฺ หุชฺเปกฺคฺโต' หุชฺ กุฑฺ ปฺรูชฺคฺนุมน ॥

๒. โส ตัณฺเฑ อคฺคฺคณ ปฺรณเปี คารฺเขชา
 โมจฺมฺยเต ๕ ๑ ปฺรึวํ สุวเมว มุกฺคฺคเ |
 อาศฺวาสฺปฺรึวปฺเจต ๕ ปฺรณเปี จาศฺวเสชา
 นิรฺวึวาปฺยนิมฺมิตฺติ ปฺรึวํ ปฺรินิรฺวึจฺจคฺคฺคจ ॥

๓. สฺมุณฺธา กวฺนิมฺมิตฺติ อปฺยคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ปฺรึวณฺธา กวฺนิมฺมิตฺติ ปฺรึวํ สฺรฺมณานฺนฺนาถานํ |
 อฺภูชานานภิกฺขุณฺ ปฺรณมํ อมฺมุกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ทาสฺยคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ทาสฺยคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค

๔. สฺมุณฺธา กวฺนิมฺมิตฺติ ปฺรึวํ คว กุณฺนฺนฺนฺนฺนฺน
 อพฺโถ พฺโถ พฺลวํหิณฺ อปฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 น ชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
 ยท อธิ อธิ อธิ อธิ อธิ อธิ อธิ ॥ อธิ ॥

อติ หิ ภิกฺขุณฺโว มาระ ปฺรึวณฺธา กวฺนิมฺมิตฺติ สํโฆทณานํ กวฺนิมฺมิตฺติ สํโฆทิตฺเต สนฺ
 ทฺวาทฺตฺวิศทาการํ สุวปฺนเมปฺสฺยคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค | กตมทฺ ทฺวาทฺตฺวิศทาการมฺ? คทฺยดา - คตมสากฺคฺค
 ๑ สุวภวณเมปฺสฺยคฺคฺค | วชสากฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค ๑ สุวภวณเมปฺสฺยคฺคฺค |
 กิตฺตฺวสุคฺค ๑ วิภฺรณฺณมฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 กุณฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน ๑ จาคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค ๑ สฺมุณฺโถนุจฺจคฺคฺคฺค
 จาคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค ๑ สฺมุณฺโถนุจฺจคฺคฺคฺค ๑ สํคฺคฺคฺค
 ปฺริศฺมุณฺกาสุจ ปฺมุณฺนฺนฺนฺนฺน ๑ ทิสฺโถนุจฺจคฺคฺคฺค ๑ สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค | อปฺคคฺค
 สุคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค ๑ สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค ๑ สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค ๑ สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค
 วาทฺตฺวิศทาการํ สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค | สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค | สํโฆทณานํ เมปฺสฺยคฺคฺค

มารชมนปวิวรรค เอกวิเศษ

๕. กุณฺณภูวาน คำ ส สุบีณา นมุจ ทุชาโรโต
อามนฺตรชาติ สุต เข' ปี จ ปวีนทุยา ।
เสนาปตี นมุจ สัทนุสจ นามฺนา
สวเวฆ เคม ปรีปฺจฺจลลิต กุณฺณเพนฺธุะ ॥
๖. ลาดานี คีตฺวจิตฺ ทุช สุโรโต' นตฺวิภฺมา —
จฺฉนาถฺยเม ชาติ วรตฺกฺษณเจตฺวิคฺฉาญฺชะ ।
นชาวฺรณ ทุณฺณวฺรตฺตานี จิวฺว โหเว
โพธิทฺรุมิ ทุยฺปคฺชะ ปฺรํกฺรุมฺว ยตฺนเม ॥
๗. โส เจทฺวิพฺพุช สฺวขเมว ติ โพลิสฺสโตว
พฺพสฺสคฺคฺวโกฏฺณนฺยตฺตานี วิโพชเยต ।
ศฺนฺยํ กวิมุขิตี ส เม ภวนิ ทุยฺเสนํ
ยท ลปฺสฺยเต ทุยฺนฺยตุ สุปฺรฺสนศฺคฺติภฺวณ ॥
๘. หนุต วุชฺชาม สหิตา มหตา พณ
นาคเม ตี สุรมณฺ เอกุ ทฺรฺเมณทฺรฺมเด ।
อุโทชชยชฺว จตฺรฺกฺกณิ คฺชฺนฺร เสนํ
ยท อิฉฺฉนา มม ปฺริยํ ม จิวิ กโรต ॥
๙. ปฺรํเศยฺกพฺพุชฺฉิ จ อฺรทฺถิ ปฺรฺณ โลก
นิวฺวายนานุ น พถิ มม ทฺรฺพถิ สฺยาค ।
โส กฺขุ เอกุ ชินุ ฅณฺมุขิตี ชฺรุมฺวาโช
กณฺเนตฺวิจฺจตุคฺคฺ ชินฺวิศฺ น ชาติ จิเทฺยคฺคฺ ॥

มารรหมปวิวรรค เอกวิเศษ

อด ขลุ ภิกษวะ สารวาทโ นาม มารปุระ, ส มาริ ปาปียาธ
กาลาภีรชูปภานตุ —

๑๐. ถิ ตาต ภินนทโน ' ส วิวรรเวกโคตร
หฤทมิ สมุคฺปเลวติ เวชติ เต ' จุณจุณนุ ।
ถิ เต สรุคิ อถว หฤมฺภู ภณาทิ สัฆริ
ชุนาสุยาม-ตคฺคฺวคฺ วิชฺนุคฺย ตถา ปฺรโยคณ ॥

๑๑. นิรฺมาน มาร อวํ สฺกฺณ มหุช วคฺส
ปฺปํ มิ หฤมฺภู สฺมํ ปรมิ สฺโชวณุ ।
ภณนช สรวนท ปฺรณท อหุช เสมิ
สัฆริคฺตา กุณคฺคเต ปฺรปเตชฺช ชฺชนุ ॥

สารวาท อท —

๑๒. รณภเว ปฺรเวปฺติ ยถิ นาม ชโย น โทณะ
คโครว ชสฺส นินโต ภเว ส โทณะ ।
สฺวปฺนानตเว ตฺย ยถิ อหฺฤสฺเต เต นิมิตฺตา
เสฺวโย อูปฺเภณ น รณ ปฺริกาธุ ลชฺเชตฺตุ ॥

มาริ ' พฺรวคฺติ —

๑๓. วุชวสาชพฺพุชฺชิ ปฺรฺนชฺช รณ ปฺริสฺหิตฺติ
อวณนุพชฺช ไชวชฺช สฺกฺฤคฺติ ยถิ โน ชยิ สฺชยาคฺติ ।
กา คชฺช สกฺฤคฺติ มน หฤมฺภู สปฺริณนุชฺช
โนคฺคาคฺติ มหุช จวณ สิริสา ปฺรเวคฺคณ ॥

รวมโต ' โยคจานี นิกรวนโต ชุมเกลตุยตุตถชนโต ชวลิตคานวโรหรวรณ
 ปุรวรณโต วิภยทุรวรณญ ภูมิปนโต วชราสนี ปุรวุญจนตสตุปตามโยวาลิก้า
 ปุรวรณนุตะ กาดเมฆานญ สันชนโต วาดวณญิมุตตปาทนุตะ สวรมฆรณญนุ-
 สตุชนุตะ กาดวาคูรี ทวศชนโต ราว สันชนโต โทธิสตุคตวมภักชวนุติ สม |
 เกจตุปาทนญ ภูวณชนโต มหารปุวคานญ ปุรวปตชนโต มหเสถกวณญ โทณภชนโต
 ดจนชนโต มหารปุวคาศุจถชนโต เมฐ ปุรวควาช วิธวณุตะ ปลายมามา
 วิภณปนโต ' จตปุวคยจกานญ ภูวณชนุตะ สวรวณญี ทัศนโต มหหสาสุยานิ อูรัส
 ปุรวสุโณญชนุตะ อูรัส ตาชนุตะ เกศาสี อุนนุตะ บัตมชานี จ นัตสวรว
 ชวลิตสวส อูฐุมเทศา อิตสโต เวเคน ปุวิธวณโต เกฐนจาภุมาสจ
 โทธิสตุควิ วิภณนุติ สม | ชันนา สตุยสุจ รุณโตโย โทธิสตุคตวมปัสตุร-
 ไมยว วาณติ สม - อโห ปุคฺร, ทา มม ปุคฺร, อุตคินโจคคินุส, สัหวิ ปุรวปลายสุว |
 วากุณสวูปะระ ปีสางวูปะระ กาดฆณฆกรวเถาสจ ปุรวคาะ กุมตถกนามากุณา
 อูฐอพาทโว วิภตุคาสุขะ คุรณชนโต กณมปาทุศชนตสตุวาสี สันชนโต
 โทธิสตุคตวสุย ปุรวโต ' ภักชวนุติ สม | ดก้า โจวรูปยา มวเสนษา สมุกคยา
 สมนุตทาสักวิโยชนานุชชวณนญ วิสฺตวณญี สหุญมกตุ | ขถา โจกสุย
 มวโรยวิ โภกีสคานำ ตวิสาหสุวปฺริยวาปฺนิณำนำ มวธำ ปำบิยสำ เสนา-
 ภิสฺตวิยวูฐวิ จ ปวิสฺหุญมกตุ ॥

ตเตวามุจเขต -

- ๑๖. ยกษณุมภานญมโหระกูปะ
- วากุณสเปวคปีสางกูปะ |
- ยตุคก โถกั วิวูป สฺเรทุวระ
- สววิ ต นิรมิต ตตุว สเจก๊ะ ॥

มารธรมปวิวรรต เอกวิเศษ

๑๗. เอกศวี ทุวิศวี คุวิศวีสุจ
 ชาวคุสทศวีศวี พหุคุศวีระ |
เอกภุชา ทุวิภุชา คุวิภุชาสุจ
 ชาวคุสทศวีภุชา พหุภุชาระ |
เอกปทา ทุวิปทา คุวิปทาสุจ
 ชาวคุสทศวีปทา พหุ-อเนช ॥

๑๘. นตมฺขาน ๑ นตศรวระ
 นตมฺขาน ๑ นตศรวระ |
อนนฺมฺขาน ๑ อนนศรวระ
 เอกมฺปกตฺ ๑ กวไสนฺม ॥

๑๙. วต ปรววต ฐฐต ฐฐ
 วิยสทศวีศตานิ ปตฺนตฺ |
เทว ทวาตต ฐฐกม ฐฐนต
 โพธวญฺสุย น อฐตต ปตฺนตฺ ॥

๒๐. ฐฐต เทว ปรวฐฐต ฐฐ
 โธษ วหนต ๑ ฉลาภุณฺม ๑ |
อฐฐต ๑ กณณิกา พหุราศ
 ขตฺร อเจตน ฐฐกม ปตฺนตฺ ॥

๒๑. ฐฐนฺญว ๑ ตานตฺกณณตฺฐป้า
 ศฐวิ วิสศฐต ฐฐวิฐฐป้า |
ศฐวิคฺตฺเลกมณฺเตชธวสุยา
 จิตฺต น กมฺปตฺติ เมฐฺ ขโถว ॥

๒๒. นายสมาสูตต สุวปฺนสมาสุจ
 อภฺรณิก้า สมนุทฺถนคิ ฐฺรณามุ |
 อัทฺตุส ฐฺรณนยิ วิมฺถนุโต
 สฺสูตฺตํ ฐฺรณยติ สฺสูตฺตํ ฐฺรเม ||

๒๓. ยสุย ภเวต อหิติ มเมตติ
 ภาว สมนุชฺชยิ ศคฺคฺควนวิมฺถนุ |
 โส พฺลิตฺตพฺพทฺเธ สฺสูตฺตํ ฐฺรณ
 อตฺถมนิ สํกฺขมํ ญฺจฺจ นวฺทฺถนุชฺช

๒๔. ศาญฺยสฺสูตฺตํ สุวภาวนภาว
 ฐฺรณํ ปฺรคฺคย สมนุคฺคิต พฺพทฺธว |
 คคฺคนเปมฺจฺจคฺคํ สฺสูตฺตํ
 น ภูวนเต สพลํ สส นุทฺถนุชฺช

อิตฺติ หิ ภิกฺขุณฺโณ มารุชฺช ปาเปยฺสส ปุคฺครสเสวณํ | ตตฺตว เช มารูปฺตรา
 โโพธิสฺสูตฺเตวํ กิปฺปฺสาเนน สวฺรุตฺตวาทปฺรวิคฺคาเร, เต มารุชฺช ทกฺขินเณ ปาฐฺเสว
 สฺสูตฺตา อภฺรณํ | เช มารูปาญฺญานาเร, เต วณฺณ ปาฐฺเสว สฺสูตฺตา อภฺรณํ มารุชฺช
 ปาเปยฺสส | ตตฺตว มารุชฺช ปาเปยฺสสคฺคานํ สวณํ ปุคฺควาเนนุคฺควยเต สฺสม— กิทฺตฺเตน
 พฺเตน วชฺ โโพธิสฺสูตฺตํ ฐฺรณชฺชินฺยามะ ? ตตฺตว ทกฺขินเณ ปาฐฺเสว สวฺรุตฺตวาทิ นน
 มารูปฺตรา | ส ปิตฺติ คาคาธา ปุคฺคยกาณคฺ —

๒๕. สฺสูตฺติ ปุโรโพชชิตฺติมฺจฺจลิติ ปนฺนเคนทฺฐว
 สฺสูตฺติ ปุโรโพชชิตฺติมฺจฺจลิติ โย ญฺจเนทฺฐนุ |
 สฺสูตฺติ ปุโรโพชชิตฺติมฺจฺจลิติ โย นุทฺถนุทฺฐว
 สฺสูตฺติ ปุโรโพชชิตฺติมฺจฺจลิติ โส นวณฺนทฺฐนุ ||

มารวมอยู่ด้วย เอกวิเศษ

วาม ปาฐเสว หุมคิรนาม มารปฺคุระ ส เอวมทา —

๒๖. สเปวณณณ หุทฺหุขานุกิสังสุณฺณติ
โถณฺญู สววมทณนํ ปาถปณานํ |
กา สกฺติวสฺสํ นม หุณฺณภูทศฺชย คศฺชย
สํวํตฺติ ชลติ นุณฺณคฺชย วาสฺสุ ॥

ทกฺกณเณ มธฺรณฺนุโฆโฆ นมทา —

๒๗. วุณฺณนุ สว ก อิทาสฺสํ คโต หุวณฺ
หุณฺณภูวา กิณณฺม มนุชฺชวตฺตา อวสฺสตา |
เมวํ คิวิ ยทา กิณฺณส นฺนุณณณ
ไนวาสุชฺช คฺชย นยณนํ พโตนนฺนพฺรณ ॥

อปํ จ —

๒๘. ชะ สาควํ ตวิคฺคณฺจจติ วั กุชานฺญา
โตยํ จ คศฺชย นวิคฺค มนุชฺชวสนฺนุ |
สกฺกณฺ กเวทิตตสฺสว วทานํ หุชฺช
ชสฺสคศฺชย วุณฺณคฺชย ปโยณนํ นวิณฺณคฺชย ॥

วาม สคพาหุณนามทา —

๒๙. มเมท เทหฺสฺสมิ สคฺ กุชานา
กฺกณปณํ โฆณน สคฺ สวณณนํ |
กิณณฺมิ กายํ สฺวณณคศฺชย ตาท
สฺชํ กว ทวํ วุช มา วิณณพ ॥

ทกฺขิณเณ สฺพุทฺธิราห —

๓๐. สคฺติ ภุขานํ ยถิ โท วิเสโฆ
ภุขา กิมนฺตํ น กวณฺติ โธมาห |
ภุชกเมเกน ตโถว สุฉา
ไตฺสจามิ ภุขานนํ ทิ คสฺย กิจฺจํ ||
กิ กวณฺเณ ?

๓๑. โฆคฺควาวตสฺตสฺย มฺนนะ สวีเร
วิหิ น สคฺคฺวิ กฺวณฺเต น จาคฺคฺนึห |
กฺกฺมิปฺตานิ สคฺคฺควาวนํ วุชฺชนฺติ ปฺนุปฺตํ
โฆคฺคฺวิ ทิ โทโกคฺคฺควาวนํ คสฺย ||

อิม จ ๑

๓๒. ทวิ ภฺวิ จ ชเล จ เข พลาหฺชฺย
อสิปฺริสฺสวาสฺจ กฺกฺเขกา นฺน วา |
กฺกฺมพฺลมิณํ ปฺราปฺย เต นฺนเนทฺธิ
ปฺริพฺลพฺลาณฺปฺลา กวณฺติ สฺวเว ||

วณเณ อฺกฺวเรชฺช อห —

๓๓. อนฺตฺรคฺโต ทิ คกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
วฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก |
วฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก |

ทกฺขิณเณ สฺนคฺคว อห —

๓๔. เมวฺ ทเวสฺคฺคฺวิ ยถิ วาปี กฺกฺกฺกฺกฺก
ปฺริวฺสฺย จานฺตฺรคฺคฺ เมทฺธิ วา |
ทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก |
คฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค |

อมี จ |

๓๕. ขลยฺวฺกัระยะ สฺวเว กุณฺหํ กขฺยฺนุมนโหทหิระ |
 จนฺทฺวฺสฺวฺธา ปตฺเทกฺกฺกฺมา นหิ จ วิถิํ วุระชฺเต ॥

๓๖. โลกฺสุยวฺรุตฺ กุฏฺตวามฺภะ ปฺวติชฺชวากุฏฺตนิสฺสุยะ |
 อปฺวาไปฺยช วรํ โหถิ โนคฺตฺวาสุยติ มหาทฺตฺวมาตุ ॥

วาม ทฺวฺนวาทฺตฺววิคฺ อห -

๓๗. อาถบิ จนฺทฺวฺสฺวฺธาณํ นกฺกฺมฺคฺวธาณํ จ สฺวฺวหะ |
 ปาถินนหิ ปฺรุมฺวฺนมิ ตเวท กวเน สฺถิตฺตะ ॥

๓๘. จสฺวฺกฺขะ สวคเวกฺขฺยฺสุจ ชฺติ กุฏฺตฺนมิ ลิตฺธา |
 ตํ กุฏฺตฺนํ สฺวมนํ ตวค สวคฺสฺย ปวิ กุณฺเป ॥

๓๙. สิมฺจลํ ตวค เสนนํ นว ตฺวิ สิกฺกาฏฺโถ กว |
 สไฟชฺวฺกฺกฺมฺคฺปวฺกฺกฺ เกนปฺเสยฺ ปตฺเตยฺ ทิโส ทหะ ॥

ทกฺกฺมฺเด ปฺรสาทปฺรลิตฺตฺ อห -

๔๐. สทเววสฺวฺกฺนฺจฺวฺวํ สสวคฺนคฺว นหฺม |
 ตฺวิ มวฺกฺตํ ปฺรํกฺวฺนํสุจ ปวตฺเตยฺ มทวฺวิตะ ॥

๔๑. ตวทฺวฺธาณํ สทสฺวธาณํ กฺจฺกฺววลิตฺธา สมะ |
 โรมิ คสฺย น จนฺลยฺวฺโพธิสฺตฺตฺวสฺย ธิมคตะ ॥

วาม กฺยิถว อห -

๔๒. กฺยิ ทิ เต ตวค กุฏฺศํ กิมนฺติ
 เสนนช มชฺช กิมนฺตฺตฺสฺย |
 เสนน น ตสฺยาสฺติ กุฏะ สหยาช
 กสฺมาทฺกฺยิ เต กวคฺท กสฺมาตุ ॥

ทกฺขิณ เอกาคุรมติราห —

๔๓. ชุณฺณํ น โถเก' สฺสฺติ สหฺวีวํธา
น จกฺวรวุฑฺฒํ น จ เอกสฺวีวณฺเฑ |
น โปธิสฺสฺสฺตฺวานิห คาค ชุณฺณํ
เอกะ สมนฺวโร นมฺจํ นินาทฺตฺนุ ॥

วณฺเฑ' วตารเปฺรภฺนฺยหา —

๔๔. น สกฺกิสฺสฺตา น คจฺวา น ชงฺกาะ
น หสฺสฺติโน' สุวา น วธา น ปฺตฺติชะ |
คิ' เสอาณามะถิ' สฺวรมณฺเฑ' นินฺนถฺนเฑ
ทฺนุเสชฺ' ทุชฺ มา สํกฺวรม คาค กิจิ ॥

ทกฺขิณเฑ ปุณฺนุชฺชาถฺถว อหา —

๔๕. นารายณฺเสชฺ ฆถิ กาย อเฉทฺยเกโทช
ภฺนฺยานุคฺทปโละ กวจโธ' ทุฏฺธวฺรชฺชงฺกชะ |
ศฺววิโมภฺนฺนฺวหาหนสิ' ปุณฺนุชฺชอนุชะ ๕ คาค
ปุณฺนุชฺชาทถเลน ๕ ทิ' เซหฺมุชฺติ' นวเวสนานฺนุ ॥

วณฺเฑ' นีวฺรตฺตฺยาหา —

๔๖. น นีวฺรตฺเต' ศฺฤณฺนเกชะ ปุรฺวาทนุ ทวาคฺนินะ
ภฺนฺนิปฺตฺติ' ศฺไว' น จ นีวฺรตฺติ' สิกฺขิณเฑน |
วชฺชวํ นเถ' นิปิตฺติ' น นีวฺรตฺเต' จ
น สฺตฺถานเม' สฺสฺติ' นม' สากฺขยฺสฺสฺติ' ทุชฺจิจฺจฺวา ॥

มารชุนนปวีรุต เอกวิเศษ

ทฤณเฒ ฐรมกาม อห —

๔๑. อารุทรคฤณ ปุราปุย นีวุดเต คุนิ
 คิวิภูฎมาสาทุย นีวุดเต หวะ |
วชฺร มหิ ปุราปุย อชะ ปุริชาติ
 อปุราปุย สานุดมมูตติ น นีวุดเต ฮมมู ॥

ที การณเม ?

๔๔. ศกฺย ตาด ฮนคฺวเณ เดชฺยจฺจฺร จิตฺติ
 ชวณุตฺ เตจฺ สวสฺตฺคว เอกจฺจฺต สฺถาปฺคฺมู |
จนฺทฺราสุวฺช มวฺตฺ จ ศกฺย ปาส พฺนุชฺช
 น โโพสฺตฺคว ศกฺย ตาด โโพมฺเฒา จาตฺคฺมู ॥

วาม ๑ นุปฺสานุต อห —

๔๕. ทฤณภูวิเฒ มหฺตา ปุรฺทหมิ เมว
 ภสฺมกโรมิ สลฺลิตฺ จ มโหทฺชนนุ |
โพธิ จ ปุสฺย สฺวมนฺ จ ฮหิ หิ ตาด
 ทฤณภูวา ขทาทุย อุภฺย หิ ภโรมิ ภสฺมมู ॥

ทฤณเฒ สิทธิารุฎ อห —

๕๐. วิเฒ ปุโรโธ ยหิ โวม สฺวโร
 ภเวตฺตฺวิสาหฺสฺรวะ ปุรฺทปฺตฺชะ |
นวิภฺมณฺเฒว กุณฺทาเวสฺย
 สุนิวฺฉนฺทฺวิ วิณมฺภฺยเปยาค ॥

๕๑. วิฆาณมุคฺฉิ ฐวิภเวห ชยจ
 วาทศุจ โทษศุจ ตโลว โมหะ !
 เต คสฺย กายะ จ ตโลว จิตฺเต
 นเถ ขลา ปุณฺณวโร น สนฺติ ॥

๕๒.
 ตสมฺมณฺเณวตฺตมเห ตาต สวฺว ॥

วาม วัตโลโต นามาท —

๕๓. อหุ ฐุยฺสหาสฺว ปุวฺวาทีโต
 อฺปฺสวโกฏฺฐิสหาสฺว อตฺถกฺกุโถว !
 โลกชฺชวณ เณยฺหิ ปฺปวตฺตมฺ
 กามวตฺติ นี กโรมิ วเส ตว ॥

ทกฺกมฺเณ ชฺชวณวตฺตาท —

๕๔. ชฺชวณวตฺติ สก คสฺย วตฺตาท
 ชฺชวณวตฺติ อมฺภุคฺควตฺตคฺชย !
 สคฺคฺควปฺปวณฺณมฺเณ นโมคฺควตฺติคฺชย
 วาทวตฺติ ส วตฺติ น กโรตี ॥

วาม วาตชโล นามาท —

๕๕. ชเวเนทฺถิ จินฺนุทฺตววิ คุณฺเสยฺหิ
 ปุวฺวาชมนานี คคเน จ วชฺชุน !
 อโฏยว ตาต ชฺชวณฺเณ คุณฺหิตฺตว
 ปุวฺวาสสฺย มฺมุญฺหิ วิทวานิ วชฺชุน ॥

ทกฺขิณเฒ' จมตฺตฺวานม มวปฺปฺคว, ๕ เหวมาห —

๕๖. ขถา ตวิโน ชวเวท อฺกฺวระ
ตทวทฺชทํ สฺยาคฺคฺสฺวมาณฺญาถาเน |
สฺวเว สมกฺวาปํ น เต สมวฺธถะ
กฺวคฺคํ วุชามปฺวคฺคิทุกฺลสฺย ॥

รวม พุทฺทมมตฺตฺราห —

๕๗. สฺยาคฺคฺตทกฺกฺสฺวานามํ วุณฺณทฺมฺภฺวํ
กฺวฺชานฺนํ กิจฺจคฺคฺว มาเนจกฺคฺม |
ปฺรฺวคฺคว ไสกะ ปฺรฺกโรคฺคิ กิ เต
วุณฺณเทณ สฺวอฺชฺยคฺคิ ทิ สฺววฺกฺวชฺยา ॥

ทกฺขิณเฒ สํหมตฺตฺราห —

๕๘. น สฺสวฺกฺกฺกฺกํ กฺวํ กฺวํ กฺวํ กฺวํ
วุณฺณวุณฺณภาถา อมํ นาสฺสํ วุณฺณทฺมฺ |
เตชฺสฺวํนํ สคฺคฺยปฺรฺวทฺมฺภาถา
ปฺรฺวณฺวณฺณภาถา อมํ นาสฺสํ วุณฺณทฺม ॥

รวม สฺววฺจฺจชาโร นามาท —

๕๙. น เต สฺวฺคฺตา ตาท กิโร' กิวิปฺปฺตา
ขถา นทฺมฺเต คณยาสฺสคฺเวเม |
วิวฺเชน เวเคน ทณน อฺกฺกฺตา
วุชาม คํวํ สฺวมนํ นทฺนคฺม ॥

มารชยชนปวีรุต เอกวิเศษ

ทกฺขณเณ สัทธานํ นามาท—

๖๐. พหเว ศุภฺคาลา ทิ วรณตเว
นทนฺติ นาทานํ สคฺท สหิ |
เต สัทธานํ ตุ นิสามฺช ภิมฺ
ศุวสุตา ปถายนฺติ ทิโส ทิสาสุ ॥

๖๑. มาเววสาสุคฺคฺวณฺมึ ชยปณฺจคเ
อศฺรฺตว นวํ ปฺรโมคฺคตมสฺสย |
นทนฺติ ตาวตฺสวตฺวา คฺคิยฺจฺญญา
มณฺมุชสฺสเท เณเต น สนฺติ ॥

วามคฺคปฺรศฺวาทฺทศฺจฺจนฺตคฺจินฺตฺยาท—

๖๒. ชยฺจฺจนฺตฺยามี คตฺทาสฺส โภคิ
กถํ น เอนิ อมํ วิภฺนเต ช |
มฺุไล ช เอนิ อนนฺทฺสว กิ ว
ชทคฺคิหฺตฺวา น ปถายเต สจฺญ ॥

ทกฺขณเณคฺคปฺรศฺวาทฺสจฺจนฺตคฺคฺวโร นามาท—

๖๓. มฺุไล น วายํ อปฺราวฺกฺวโม วา
ชฺญโมว มฺุลาศฺจ อสฺสคฺคาสฺจ |
น ชฺญมึ ชานาถ อมฺุสฺส วิวชฺ
ปฺรชฺชฎาพเลนาสฺส ชคเเต สฺถ สวเว ॥

๖๔. มาวาคฺคฺฆานํ ชย คจฺจควาถิกา
เอเตน วิวชฺเนน ชโลว ชฺญมฺุ |
ไวมสฺสย เอถํ น สมฺวตฺ จาถคฺ
ปฺราวคเว ชยจฺจนฺตฺยิ ชยคชฺนิเมช ॥

มวธรมณเปวีวรด เอกวีตะ

๖๕. มา ชุชมตว กุณิณเขต มานสี
 ปฺรสนนจิคุตา ภวตา สเคารวระ |
 นิวรุตธา มา ปฺรกรโรถ วิคุหิ
 ภวิมุขเต เสา คุวิภเวสุมิ วาข ||

แปลตาม ! เอว้ เค สรุเว มวปฺรตวระ ปวีปฺรณั ปฺตรวสทสุวิ สุกุลเปากุณิกาสุจ
กุณฺมุถเปากุณิกาสุจ มววิ ปาปฺยีสั ปฺรณฺถกปฺรณฺถกคฺคาถากวีชุกานนุค ||

อด ชลฺ ภาวเสโน นาม มวสฺย ปาปฺยีสะ เสมนปิตะ, ส มววิ ปาปฺยีสั
คฺคาถากวีชุกานนุค —

๖๖. เข เค ตวทษุชวตวระ ศโคว โลกปฺราธาสุจ กิณนวกณาสุจ |
 อสุเวเนทวรา คุรเจเนทวระ กุณฺดาชเชถิปฺรฏวะ ปฺรณต คสฺไม ||

๖๗. กิ ปฺรณวณชฺชวตวรา พุทฺธมา อภวสุววสุจ สุวปฺตรวระ |
 เทวาศุจ สกุทวเวสทาสุเต นี จ สรุเว ปฺรณต คสฺไม ||

๖๘. เข จ ทเวเน ปฺตรวระ ปฺรชฺชเว เนธวเนสุจ ทณินสุจ |
 เค โพธิสคฺคฺควทฺถุทฺธิ อณฺุปฺรวิณฺญว นมสฺยทฺธิ ||

๖๙. ขาเปฺยฆ มวเสนา อสสิ สฺสฺสุกฺ ไซชนานิ ชกฺษมาโทชะ |
 กุณฺมุจ สรวปฺเรกฺษิ ปฺรสนนภณโส หิ นิวิโทษนุ ||

๗๐. ทฺฤณฺญว ชตา สุกฺกิมฺา เรทฺฐว วิกฺฤตฺตา จมฺมิมฺา โชรานุ |
 น จ วิสฺสมิโต น จถิโต ชฺฐวณสฺย ชโย ภวคฺชทฺษ ||

๗๑. สฺสูติค ชฺชว จ เสเนชฺ คคฺว อุลฺลภาะ ศิวาสุจ วิวฺวณฺติ |
 วาชสกรทภวฺกิตฺติ นิวฺวติคฺวชฺชิ กุณฺมิ ศีชฺชนุ ||

มารวมฉบับวิวรรต เอกวิเศษ

- ๑๒. วิภณสฺว โทษิมณเฑา ปฏิกโรธญจาเสโถกถิมชฺวาระ ।
อภิกถุณินัน ภโรนติ ชฺวรมสฺย ชโย ภวคฺชยทฺย ॥
- ๑๓. ยตร สฺถิต เสเนยฺย คฺชว มสฺเส ป่าศฺวสฺสจ วรฺหฺมคฺติ ।
มทิมณเฑา กุสฺสมวณฺญิเย กุรฺมว วจัน นัวฺรคฺชว ॥
- ๑๔. ยตร สฺถิต เสเนยฺย อุตฺถลนิกฺถล สกฺชยภณฺญกาทิรฺชวเม ।
มทิมณเฑา กนกันวรมฺกุ นัวฺรคฺชวชฺย กุณฺม ปุร่าชฺเชน ॥
- ๑๕. ทุณฺญา ตี สฺฐินี ปุรเว เกษฺยสํ ปุรคฺชยทฺย ยทิม น กจฺฉลาสํ ।
ภสฺม จมฺ จ ภิรมยลฺล กุณฺภีรเทศา กุณฺดา ยลา ภสฺม ॥
- ๑๖. ราชา ยโต กุณฺวโร โรมฺคฺ อาสฺกฺ ส พุทฺหมทฺยเตน ।
อฺพุทฺทศฺร ทณฺฑาทวนํ วุโรนฺวทฺเทสฺสคฺชวณ น ชวตา ॥
- ๑๗. เม เกจิ สฺวโรถเก ญโย (ภโย) วจฺจาริณฺสฺสคฺชวไปยฺยคฺชวเ ।
เตมยฺย ปุรฺชวโน ทฺยทิสฺกเ สฺววคฺชวณาม ॥
- ๑๘. ทิ เต น สฺวคฺชวปฺวิว กนช ทัปฺลา สฺสคฺชวณน ชยฺย ।
นิมฺกฺรณฺนติ จาการวคฺชว ภวคิ พุทฺโธ ชิตเกถศเ ॥
- ๑๙. อิม อํทฺยสํ วิภคิ ปุชฺชวคฺชว นริมฺชว ชนฺสฺสคฺชวเ ।
ติ นนฺมคฺชวสฺสคฺชว ทฺยคฺชวคฺชวสํปฺริคฺชวท ॥
- ๒๐. อฺจฺฉวณ ชลา สฺวณลา วิวาชเต เกษฺยคฺชวโกณฺนินฺชวเคมฺ ।
จํหฺมํกฺชวลา สฺม จ คยา นิสฺสยฺย เอน มวพททฺนลา ॥
- ๒๑. มุชฺชนิ ยลาชฺย เทโววฺจฺจวทฺย น สคฺชว น โว ภวคฺชวสฺสคฺชวเ ।
นุณํ สฺววคฺชวคฺชว ปุร่าปฺชยคฺชวโนชฺวณปทิมฺญ ॥
- ๒๒. ยถ เมวฺจฺจววลาชวณทฺยวสฺสวคฺชว สคฺชวทฺยวทฺยวณเ ।
วคฺชวคฺชว ปุร่าคฺชววเ ปุร่าคฺชว สฺวเว มทิมณเฑน ॥

๘๓. นิระสัศฺยุ ปุณฺณพฬิ ปุริชฺฌาพฬวักฺขจ ชฺฌานาพฬวักฺขจ ।
กุมาเนติพฬวักฺขจ วิชฺฌาพฬวาทถฺกฺวธา นมุจฺเปกฺขมา ॥

๘๔. ทสฺสัถิ ชฺฌานาภาณฺเจ ปุริชฺฌเท โฉวมุญฺญานฺญ ชฺฌา สัทฺเธ ।
ชฺชโทยถิ วาโทยฺ เอกุสฺสยถิ สฺสคฺคสฺสคฺคา เสสนนฺ ॥

เอกจฺจุทฺตฺวาปโร มารุปฺโตว 'ถฺว โรมาทฺตฺสวักฺคณฺชนโน ' พุริชฺชวัก -

๘๕. เอกุสฺย วุจฺเจเนชฺชปุริชฺชเยชฺช
ปุริชฺชานเส ทสฺสย ทฺวมกฺคสฺย !
เอโถ นี กฺวฺถุ ชฺชถิ น สมนฺโถ
มทาพลา ปสฺยสึ ถิ น กฺขมา ॥

๘๖. ทกฺขณิณฺทปฺริชฺชวาทฺตมารุปฺริชฺชวาทฺต นม มารุปฺโตว อทา -

๘๖. สฺวชฺชสฺย โฉถ น สทวชฺชกฺคชฺช
ฉนฺทวชฺช สทสฺย น จกฺววฺชิตฺเต ।
โทเช นนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
น โทชฺชสฺสทฺตวชฺช สทวชฺชกฺคชฺช ॥

๘๖ โทชฺชสฺสทฺตวชฺช มารุชฺช กุฬณฺทวณฺนโรชฺชวักฺคสฺสคฺคปฺคฺคณิถิ วาถิ สจฺจวชฺช
สฺม । ยิ ทฺจฺจกฺคชฺช มารุชฺช ปาณิชนฺญ ปุริชฺชปทาโน ' กฺวฺถุ । มน จมฺ โทชฺชสฺสทฺตวชฺช
วาถิ ปุริชฺชเยชฺช นนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน ปุริชฺชานนฺ ปุริชฺชานนฺ ปุริชฺชานนฺ ปุริชฺชานนฺ
ปุริชฺชานนฺ โทชฺชสฺสทฺตวชฺชปฺริชฺชวาทฺตวชฺช สฺม สฺเมวมาทฺตวักฺขจ ปุริชฺชานนฺ ।
เต จ โทชฺชสฺสทฺตวชฺชปฺริชฺชวาทฺตวชฺช ปุริชฺชวาทฺตวชฺช วิมานานิ สทฺติมฺชฺชเต สฺม ।
เย จ ทฺจฺจกฺคชฺช อาสวฺนนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน สฺวาเสวมาทฺตวักฺขจ สฺม
ทฺจฺจกฺคชฺชปฺริชฺชวาทฺตวชฺช ปุริชฺชานนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน สทฺติมฺชฺชเต สฺม ॥

อด โหสิศตฺโตว มรํ มรปรุณท์ จ โมคฺฉิกรุณเภาปฺรวิคฺคเมณ จิตฺเตน
สุณฺวิตุวา สํหวาทํโต' นุตฺตวสุโต' สุตฺตมํ อทินโน' ถึนธ อสํกฺกมฺปิโต' ลลิต
วิคตกยโถมหารุฆะ สฺงฺขชฺวขมฺนิกลสฺวสุตฺติกาจุกฺขจกรฺวจฺจนฺเชยฺน ชาลาวิตานา
วณฺหุเจณ สุวฺจิวคานฺนรณชาตํกุกฺคเตน นุกฺคตฺตวณฺคสุมาเวณนุกฺคตฺตปาวีมิคฺคตฺตมฺนุค-
สํภาโรปฺจเคณ ทณฺณิเจเน ปาณินา สุวฺวากย์ ปริมาวฺชฺชย สํถึถึ มหึ ปฺรวาหนฺติ
สุม | ทสฺสุยํ จ เวลายนฺนินํ ภาตํนภาหฺมคฺ —

๙๘. อธิ มหิ สุวฺวชกฺตฺตปฺรคิณฺธา

อปฺภนฺปาตา สจฺวาจเว สฺมา |

อธิ ปฺรมาณา มนฺ นาสฺสุติ เม นุกฺคมา

สํกฺกมฺคฺวมฺสุณฺ มนฺ สํปฺรยจฺจตุคฺ ||

สํสฺปฺฤณฺภูณฺคฺวรา เขยฺ มหารปฺฤถิวี โหสิศฺตฺเตวณ มหฺวิการมกนฺปฺค
ปฺรเวกนฺปฺค สํปฺรเวกนฺปฺค | อวณฺตฺ ปฺรเวกนฺตฺ สํปฺรเวกนฺตฺ | ตฺยชฺฉาปํ นาม
นาคธิกานํ กํสฺปํคฺว กามฺเจนาภฺยาสฺหตา วนฺคฺยนฺนฺวณฺติ, เขวเมวชัยฺ มหารปฺฤถิวี
โหสิศฺตฺเตวณ ปาณินาพิคฺวา วนฺคฺยนฺนฺวณฺติ สฺม ||

อด ชลฺล ชฺชยํ คุวิสาหฺสฺวมหาสาหฺสฺวโถกฺชนฺเตา สุถาวฺวา นาม
มหารปฺฤถิวีเทวตา สา โภยฺสิศฺตฺปฺฤถิวีเทวตาปวิวารว สุวฺวา มหารปฺฤถิวี สฺมปฺรเวกนฺปฺย
นาคิณฺธ โหสิศฺตฺตฺวสุย ปฺฤถิวีคถึ กิคฺคฺวาวุชฺชกาษาภฺยนฺนฺนามฺย สุวฺวาลํกํวปฺรคิณฺธเจตฺตา
เขน โหสิศฺตฺตฺวสุเคนาเวนคกฺกยา ปฺรเวกนฺตฺกุกฺคตา โหสิศฺตฺตฺวเมคฺทวโจจฺจ — เขวเมคฺค-
นฺมหารปฺรฺนฺ เขวเมคฺคฺ ชฺชตา คุชฺชาภิกิถฺม | วนฺมคฺว ปฺรคฺยกฺกนฺธา | อปฺปี คุ
ภคฺวิสุคฺคฺวเมว สเทวคฺสุย โลกฺสุย ปฺรมฺสากฺกมฺกฺคฺธา ปฺรมาณฺภูกฺคฺยเจติ | เขวณุกฺคฺวา
สุถาวฺวา มหารปฺฤถิวีเทวตา มรํ ปาปํยํสฺมเนกปฺรการํ นีรฺกฺวคฺคฺสุย โหสิศฺตฺตฺว
จาภฺยภิกิสุคฺคฺย วิวัธึ จ สุวํถึ ปฺรเวกนฺตฺ สํทฺวสุย สปวิวารว คฺไครวานฺนฺวณฺตฺ ||

๘๘. ตี สุรวุ เมทินีวี่ ส หระ สโสนุช

อตุครสุด ภินนทุทโย ปรูปถาน สรว

สุรวุคว สักนทัก วน ที สุสุกาลา

กาลา ๖ โถหฎปคเน สหสา ปรุณฎา

อด ชล มระ ป่าบขานู ทะซัด ทุมนา อนาคตมา ปรุควปรมาตุโป
มานากิถวานน อจลติ สุม | น นัววุตเต สุม | น ปถายเต สุม |
ปัสจามนุขี สติควา อตุคร เสนามนทุชเวเต สุม - สหิระ สมควาสวาทุ
ภวนตสุตมฺหฺนต มหุวตี ชวทวอ ฐณาสุยาโม ขที พาวรณกฤษดาชมนนเขโนตุ
ถาปยฺคฺม | มา ชลวาวุปสฺย สติคววคฺนสฺย สหสา วนโร ภูทิก

อด ชล มระ ป่าบขานู สุวา ททิตฺตฺวามนทุชเวเต สุม - อจลตุวิ ฐย
กฤษกา, โทษมตจามปัสสิภวนน โทษสติควสฺย ชชณาสนา ภูท - ที สุวาโก ๓
วิทวาระ | ที มุโธ ๖ ปรุชณะ | กิมโย ๓ เทสโยธ ๓ ฐอปรายณะ |
ทีโน ๖ ฐโร เวตี | อด ชล ๖ จนี สุรวุคว พอ ปรุสรโร เชน โทษมตฺโย
เชน จ โทษสติควสฺยเตปัสสิภวานน | อปัสสิภวนน โทษสติควสฺย ปรุช
สติควา ทุวตฺวิสหทวโร สฺตรวมนามปรุชชมนน สุม | กตมา ทุวตฺวิสหทวโร ?
ตฺทชถ | กาสฺจิจฺจิตฺตฺวาวุจวณน ฆาพยฺนติ สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺนคณจฺมามนุโฆธวณ
ทฺรชชนติ สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺวโรหโรทฺรทฺนควโร ทฺรชชนติ สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺนคณ
ปรุชชชณมกมมามนุคฺกณานุ ทฺรชชนติ สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺนคณโถปมาโนหฺจามนุ ทฺรชชนติ
สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺนคณโฆธวณนโรโฆธสฺตฺวิ นัวภวนน สุม, ทุณฺฎวา ๖
สันวี นิมิตฺนติ สุม | กาสฺจิจฺจิทฺตฺนคณปรุชชชณนุโฆธวณน ทฺรชชนติ สุม | กาสฺ
จิจฺจิตฺตฺนคณพรว สเมชลา โสรวณ ทฺรชชนติ สุม | กาสฺจิจฺจิสเมชลา คณทุทถนัวสตี
โสรวณ ทฺรชชนติ สุม | กาสฺจิจฺจิตฺตฺนคณพรวทฺรทฺนคณนุโฆธวณน ทฺรชชนติ สุม |

มารชรรณปวีรเวศ เอกวิเศษ

๕๐. สุวสนุตเถ กุตุว อากคเถ
รมโม ปุริย ผลลิตปาทเถ ।
คว รูป สุรูป สุโสภณเถ
วสววุคีสุตกนณเจตวุคเถ ॥
๕๑. วช ชาค สุชาค สุสัสถิตถา
สุขการณ เทวนวณ สุสัสถิตกา ।
อตุติ ถนุ ปรัภุช สุเขาวนิก
ทูลถ โทช นีววุช มานสกนุ ॥
๕๒. แปรงุขสี ดาว อีมา มรुकนุย สุตกุตติกา
คว การณ สุขุชิต ภูมิต อากติกา ।
โก รูปมม สมนเวกุนุช น รุชติ วากรโต
อปี ชวุชรกานุช ว โสมิตชีวิตโต ॥
๕๓. เกศ มฤทุ สุวักรกนุชนิกา
มกุกุกนุชเชลปทรวโทชิตอนนิกา ।
สุตถาญ สุเลปนอาเนกา
ปทุมวิศุทวุทวิศาลสุโลจนิกา ॥
๕๔. ปวีรปุคจनुทุนิกานนิกา
พินุพสุปกวนิกาวริกา ।
สงขกนุทหมิสुकถสุทนุชนิกา
แปรงุข กานุต วติถาดสีگانุ ॥

อด ชล ภิภุมโว โหสิสฤโคว' นิมินนขณะ ปุริหสิควณะ สุมิตมโข'
วิโลกปีโควินทุริไชเรนภิสัสฤฤโคควคาโครวจโหม' รฤโค' ทุมโฏ' มุดะ
โสเดณทุรวทปุรณมุโปย' นวลโณ' นวทุโธ' สัมภิตะ สุตัสติคชา พุทุชยา
สุวาทเนน ชุณณมูเขนาคุชนุคสุปุรหัตถควาเทเกตุกานำ สุตถุหุณชา มชฺชวา วาจา
พุมุมาคิเวเกณ โยเนณ กววิงกฺวเตน สุวเนณ วถฺกุนา มโนเชฺณณ คำ
มารทุหิตุฏานุคาลาภิะ ปุรคฺชภานคฺ =

๑๐๐. กานา โถ พหุชะชัสจนา ทะขมูลา
ชฺชนรพุคปัส จ ภูวสัน อพฺชานนุ |
น สฺชวคามคฺเชนํ ตฺถุปฺปิตฺตา วิทุมหะ
ปุเรชฺเฌาตฺถุปฺปิตฺโต ภวฺนิชฺชํ อพฺชานนุ ||

๑๐๑. กานำ เสวยโต ววฺชเต เปนฺ ตฺถุหุณชา
ปิตฺวา โว ลวโณถถิ ชลา นรฺ กสฺจ |
นาคุมารุเถ จ ปวฺวณฺติ โภคิทา ปุริคิเปฺนฺโน
อาคฺชมารุเถ จ ปวฺวณฺติ อคฺชสฺโถ ภวิตฺถนุ ||

๑๐๒. แหนพุกพุกคฺลยสันนํ คว วุปี
มาชวจฺกมิว วิลาปิตฺ สวมนฺ |
ภูวฺชา โว สฺปนฺเนว อชฺชวว อปฺนิตฺชยา
พาลานำ สว จิตฺตโมหนา อพฺชานนุ ||

๑๐๓. เนตุวา พุกพุกคฺลยสาทุคฺสา คฺวจนพฺชระ
กจฺนํ โสเดณปฺนฺชานมฺกคฺ ชน คณชานุ |
อุทฺโธ มชฺชวปฺรฺนํสจฺไช อสฺสโฏกฺช
กวมฺเกตุคฺสสมฺมุติโต พุชชนฺคฺชระ ||

มารธรรมฉบับวิเวค เอกวิเศษ

๑๐๔. สัมมา ขี พาลพุทโธ น คุ วิชฺฐา
ศุกโต กอุยฆมาน อาสุวขี วิตถเนน |
สัสสาเว พุกกาลสัสวี ทุชฆมเล
อนโลกุตตา นิมฺมุ เวทนา พุกุชชา ॥
๑๐๕. โสฺวณิ ปุสฺสวเต วิตถนิจา ปุณฺณิกลา
อุชฺชุกฺกวมาศุจ สัสสิดิศา ขถ ขนฺตุรมฺ |
ภูตฺติ ขุณฺณิ อหิ นริกฺขมฺ ขถ มาชา
เหตุปุตฺตขยตะ ปุวฺวตฺตภา วิตถเนน ॥
๑๐๖. ทุณฺณิกฺกา กามคฺคณาสุจ นริคฺคณา อถหิเนน
ฮารุชฺชุลานปถสฺสย อุกฺกปถิ วิปถิลาสุจ |
วินปถฺวาคฺคณสวมา นโรทฺถา ขถ กุวฺวตฺธา
พาลา อคฺคฺว หิ นริคฺคณา สฺชสฺสชฺฐา ॥
๑๐๗. กามาทสุ ภวติ โย นว ปุณฺณทานา
สัสเส อุกฺกปถิ ทุชฺชวชิ อุกฺกปถิ มคฺคินฺน |
ชฺฐานน โส หิ สฺสุทฺวิ คฺคฺคฺคฺเต วัตถิลโล
โย เสธา ธฺมมวตฺติ ขหิตฺตนา วมิ กานิยะ ॥
๑๐๘. โน วาเลถ สหิ วสาณฺยหิ น จ โทไนยะ
โน โนวณิคฺชยอสุกฺกอนาตฺตมภิวาสี สวฺวธฺมฺ |
ฮารวตฺติขยตฺติขสวสนน จ สวฺวธฺ
นิมฺมุภุตฺติ มน จิตฺตุ มาวฺวโต กถเน วา ॥

๑๐๘. ปุริณฺ สุวชคคฺควมํพุทฺโธสุยทฺโถ สยาคู
กอุปํ ตาภิ สหา สโมสฺสุโต วิหเรณฺนํ ।
โม วา มหุย จิถํ น วชฺชณา น จ โมโห
อาภาสะสมคฺคอุขมานสา ชิน โภณฺติ ॥

๑๑๐. ขยฺเยนํหิ วุชฺชิวาสฺสวฺวิชฺชเย
เกวอปฺสว สมนฺนึถาเย สุถาเย ।
เต นํ สฺสวํ สมหทฺเทเช สุถิตาเย
นิตฺยภาวเรหิตา อสาศฺวตาเย ॥

อด ขลฺล ตา มารทิตฺตโร สฺสีกุณฺตีเย สฺส
วาคมาทะรุปํ สฺสชเมยฺ เจนญฺยานุปาทะรุชฺช คาคฺคฺคาณํ วิภฺษิตฺตวา สฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โพธิสคฺคฺควํ ปุริโลกยนฺตํ สฺสม ॥

ตเควฺวามญฺเจเต —

๑๑๑. ตุกฺกุณฺนเวตํ รัตฺตํ สหิตา ปุริมทฺว มชฺชวา
มารสฺสมํวิตาเย สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วายุสฺสมํหิตา กิถิตยาสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
นุถุตฺตค โลกนํ นุถุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

๑๑๒. เอม วสนฺตกาลสมมฺเช ปุริวเร กุคฺควโร
นาวิรนฺนเวท นฺนทคฺคมาเร ।
โกกิลทํสโมววิศา ทฺวิชคฺคนกิลิตะ
กาล อฺอุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

๑๑๓. กฤปสหสรวุสัถนิโรต วุคตปจวิโต
นิศุจถ ไสถวาชสาทุศสุตจุนรววิรูปะ |
เมฆนิมาทวตุคฺจโน มุฏกปตินินโท
วจนมฺวาจ ไส' วุคสหิตฺ ชคฺติ หิตฺกระ ॥

๑๑๔. กามวิวาท ไวร กถา มวณเภยกว
พลาชโนมเสวิต สภา พุชชนรหิตา |
ปฺรเวปฺตยฺ กาลุ ชฺศฺรฺ สุคฺโตรมุฏกมธิตฺ
อหฺย ภาวฺมฺย มวฺ ชฺนิยา ทศพลฺ อรฺหณฺ ॥

๑๑๕. มาย นินฺทศฺยนฺตยฺ วหิ สฺฤณฺ กณฺธมฺชา
ราชฺ ภาวฺมฺยเสศฺวรวระ กุณฺตีปฺตี พฺลวณฺ |
ศฺรฺยฺสหาสฺรฺ สํปฺรฺกณฺเต ปฺรมทวรกณฺ
ที มฺนินฺเวณฺ เกณฺ ภวโต วิรมฺ วติ ภฺชา ॥

โพธิสคฺคฺว อห —

๑๑๖. เกณฺยฺ อหิ หิ วาสุ คุมฺภเว ทวี ภาวฺ มหิโต
อศฺวฺว จุมฺจกฺวจฺรโณ ทศพลฺ พฺลวณฺ |
โสภฺมฺยอโสภฺมฺยปฺตรณฺยโตะ สคฺคสมฺมิตฺมณฺโต
จุมฺวติ รมฺมฺยฺ วิมฺไบรฺน รมิ รมฺติ มนฺธ ॥

ตา อาทะ —

๑๑๗. ขาว จ เขวณฺ น คลิตฺ ปฺรฺถมวชโร
ขาว จ วุยาธิ นากฺวณฺตี เคน จ ขว อสิตา |
ขาว จ วุปะเขวณฺชโร วยมฺปํ จ สุชฺ
ทาว นุ ภูจฺกฺภฺว กามวตฺชเย ปฺรฺหเสติวทณฺธ ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๑๘. ขาว จ หุฏโก' หุช ฌักตะ กุณณเวร อมฤโต
 ขาว จ วุชิตา กุณณทะชา อสุรัสวปุเร |
 ขาว ขวา จ วุชาธมวณิ น กุปิตวปวี
 คาวหุ ภาวณินิ สุปถิ อภยปุกมมู ॥

คา อาทะ —

๑๑๙. เทวปฺรณเช' ปุสรวุฏตสุคฺวีทเทปถิววา
 ขามสุขามสํคฺมิตเท อมวรวรสฺสุโต |
 มารปุเร จ กามวคชะ ปรมทวสคค
 กุวิฑฺฒนภุจฺกมุหฺว อสุมภิ สทา วิปฺรตฺติกระ ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๒๐. กาม คุณณาสพฺนทจปถา หรทนนสมมา
 ปนฺนคกนฺยไวมสสาทุกฺสา มฺจุสภยถวณา |
 สกฺวสุขามเทวคฺคินตา นมฺจิวสคคตา
 โโก' คุร วเมต นารุชภิลนิต ฆุชสนปวีกเต ॥

คา อาทะ —

๑๒๑. ปุณฺปิถ ปุชฺชิมิมา คุรววิ คุรณเกสธยา
 โภกิตชิวชิวกฺวตา มธฺกรววิฑฺดา |
 สุนฺคฺชฺสนนถกฺณจตมฺฤทฺธิ ธวณิเคถฺวเห
 ภิ นวสีท เสวิท วเน วมสุ ฆุชฺตภิช ॥

โพธิสัจฉว อหะ —

๑๒๒. กาลวศาตุปฐมัต อิมะ กิสะย ตรวโ
ภูณบปัสติตา มชฺชวระ กุสมมกิตตะ |
ภาสฺสกุ โสณบิษยติ ขทา ชวณิเตตุหิ
ปฺรูวชิโนปฺภุกตมมุตฺตํ วยวสิตฺตมโห เม ॥

มารทุหิตว อหะ —

๑๒๓. เปรัภุณหิ ตาว ชนฺทุวททา นวณินนิภา
วจ มโนชฺเช สุตฺตฺตฺตฺต ทศนา ทิมวชคณิภา |
อํกุตฺส ทฺตฺตภา สุวปฺเร กุคฺ มนฺชฺชวเร
เต ตฺวช ตฺพชฺเช เม สุวไวโรภิตฺต สทา ॥

โพธิสัจฉว อหะ —

๑๒๔. ปศฺุขมฺมิ กชเมชฺชชฺช กุณฺณมุตฺตวิคิต
ชวชวมิคฺววิ จ ภฺภุโร อสุชปฺริคตฺต |
ยตฺตสจวชชชช ชกตตะ ปฺรมสุชชช
ตตฺตปทมิชชชช ปฺริคตฺตภา พุชชชชชชช ॥

๑๒๕. ตา ชตฺตมฺมิภิกามตฺตคณิ นมฺนภวชิยา
นุปฺเรเมชลา อภิกนฺนิ วิคิตฺตวสนา |
กามชวทคตา สมทนาช ปฺริหสิตฺตวทนาช
กํ ตว อวชชชชชช วิภุคิตฺต บิทธิ น ภชชช ॥

๑๒๖. สุวภเวญฺ โทณ วิภิกิตฺต วิจิ วิชฺชชวชา
กาม สิกฺกิตฺตสุตฺตภุคิตฺต สมชฺชชชชชชชช |
สุวปฺริคิตฺตคณิภิกามตฺตคณิ สุวภิกิตฺต อห เม
เตนฺนุ นววิสันฺน ชชชชชชชชชชชชชชชชชชช ॥

๑๒๗. ตา พหุเกะ ปุ่การนชโยตะ ปุ่มทกุดเกวระ
โลกบิตุ๋ น เสงุ สุกต๋ กษกรภกตมฺ ।
ถชชหิโรควปาคตุ มุ่เนน ปุ่ปรตมิญุ จวณ
เคารวุ คุมภูฏ เป่รม ชนียา สุตวิญุ หิตกรมฺ ॥

๑๒๘. นิรมลปทุมควุกสาธุสา สวทศสิมุษา
สวภูตารุจเคชสาธุสา ภนภกวิ่นมา ।
สอิชตุ จันตดา คี ปุ่รนิช ภวศจวิธา
สวเนปตริช ตวช ชกาหุยสนปวิคตมฺ ॥

๑๒๙. ตา กวณเคารชมปถนถิ์ สุตวิช พหุวิช
ภุจตุว ปุ่รทกุนิณ อคิซชั คีรวีว อจณมุ ।
คคคว บิตุรเนปคช หีรสา อิกมวจิ คีวิ
สาชวส นั หิ ตาค ปุ่รติชั อมวณรกุโระ ॥

๑๓๐. ปุ่ชยติ ปุ่หมปควนชณะ ปุ่รเสควภโน
นถั สวภคฺ เป่รภุมติ ชนั นเป่ จ สภตถุญิะ ।
เมวุ ชลช สุมช อุทชั ศศวีว ปุ่รไปเค
โนว ส โทษารุสิ คุวิภเว ปุ่รมทวศ คมิษา ॥

อต ชตุ มวระ ปเป่ชานถิ์ วจัน หุจตุวา ภูชสุษา มาคชวยา ทุชะโค
ทุรมนา อนาคคณนระ ปุ่รทุภูณณนาสุต่า สวทุหิตถุณนณนุชชเวค สุม — กถั โภ
น ศกชเวค ส โภชมนลชาทุคตาปชิตุมุ? มา ชตุ มุชชะ อโชณ 'ถ ชุมมัท
วปาคุตุ น ปุ่ชยติ?

อต ชตุ ตา มวรทุหิตระ สวเป่ควิ์ กาดถิชะ ปุ่รคชภานนุค —

มารธรรมปรีวรด เอกวิเศษ

๑๓๖. แปรงฤษสุวรรณ ตาค คคเน มณีนุชญา
สโพธิสศตควนชุตตะ สติค เคาเวณ |
รตนากรว กุสมทานมวิจคฺวีตาจุกา
สแปรงฤษคา ทศพลไถวิท ปุชานารตม ॥

๑๓๗. เข เจตนา อป จ เข จ อเจตนา จ
วฤกษหฺสจ โสถ คุรเจกษุสเวเนนุชฤษภา |
อโกษนตา อภินุชา คุณปวรดสฺย
เสฺวโร ภเว ปวตฺนวิวตฺตมทฺย ตาค ॥

๑๓๘. น ตี ตเวทฺยสฺย น ปารมุตฺตเว
น ตี ชเนทฺยสฺย น มลฺมทฺษเรศ |
น โกปเขศฺต คุณเขศฺตปโนป ตี
กฺวณน น ตี เขม ภเวจฺจ ทฺวนนธ ॥

๑๓๙. อถ ชตุ ภิกฺขวสฺตสฺสนิสมเข มุฏฺเฐา โพธิวฤกษเทวตตะ |
ตทฺยถา - สุวีระ วฤกษะ ตป้า เสฺวรส วิษุโธ โสโฆพลา สคฺยวาทินิ สมจฺจนิ
จ | ตา เฮตา โพธิสศตคว สแปรงฤษ โภชสภวากาโรวโรโพธิสศตคว สุวีระ วฤชยนฺติ
สฺม, อภินุชฺญา นฺติ สฺม -

๑๔๐. อูปโสภเสศ คุวี วิสุทฺธสศตคว จนทฺว อิว สุกฺกนเปกฺษ |
อภิวโรจเสศ คุวี วิสุทฺธพฺพทฺธ สฺวช อิว ปุโรทฺยมานธ ॥

๑๔๑. ปฺรหฺมุถิตสศตคว วิสุทฺธสศตคว ปทฺมมวี วาวิมเขฺย |
นทสตี คุวี วิสุทฺธสศตคว เกศวีว วนราชาวนุจวี ॥

- ๑๔๑. วิภวาทเส ศิว อครุสศศิว ปฐวคธา อิว สาครมเชษ |
อภยทุคตศศิว วิศุทธศศิว จกฐวาท อิว ปฐวคธา //
- ๑๔๒. กฐวคธาศศิว อครุสศศิว ชลธร อิว รจนสมปฐวณะ |
วิศฐิธณพทุชรสิ โลกนาค คคณมิวาปฐยณคณ //
- ๑๔๓. สสุตติพทุชรสิ วิศุทธศศิว ธณคตลวคฐวศศิวคฐวปฐวณะ |
อภคณพทุชรสิ อครุสศศิว อนวคปค อิว สธะ สทา ปฐสนนุช //
- ๑๔๔. อนคคตพทุชรสิศศิว อครุสศศิว นรค อิว สฐวโลก สทาปฐสคคธา |
กฐวศศิว อครุสศศิว เตชธราช อิว สฐวมณุชนา ปฐหณช //
- ๑๔๕. พลวณสิ ศิว อครุสศศิว นรราช อิว กฐธฐนุช |
กฐณสมาทานศศิว โลกนาค อนคคตธา โภธมณุช //
- ๑๔๖. อนันวคยศศิว อครุสศศิว อนันทรกโรคศศินุช อิว วฐระ |
สคคพทุธกาสศิว อครุสศศิว ทศนลสมคฐวไซ จิวาภุภวินุช //

เอวิ ชล ภูภณไว โภธวิภูภณเทวคธา โภธสากาวิ โภธศศิว ศุวิชา
วฐธณคธิ สุม //

คคธ ภูภณวะ ศุภฐวาทสากาภิกา เทวปคฐว โภธศศิวาภาไวฐนาริ ปาปฐิชาส
กฐพค กฐวณคธิ สุม | กคโมช โภธสคธิ ? คคคคธา —

- ๑๔๗. ชฐสคคศศิว ปาปฐิชา ชฐณโกฐธณุช อิว ชฐยเส |
กฐพคศศิว ปาปฐิชา ชฐณคช อิว ปคณคณนุช //
- ๑๔๘. เอกากุชสิ ศิว ปาปฐิชา นิฐจิต อิว สฐปคคิฐนุช |
อภุคคิยศศิว ปาปฐิชา อภุคคิย คคคคค อิว ไวคคคคธา //
- ๑๔๙. อพคศศิว ปาปฐิชา ภาวคคคคค อิว พคคคคค |
อปวิภุชศศิว ปาปฐิชา วาคคคคคค อิว คคค //

- ๑๕๐. กุปตสุตีสสุตวิ ป่าบิษฐ์ มารุกกรมภู อิว สารุณิเกะ |
ทั้นหันสุตวิ ป่าบิษฐ์ มตุสริน อิว ทวิทูปรูณะ ๥
- ๑๕๑. มุขรสสุตวิ ป่าบิษฐ์ วายส อิว ปุ่กตุณะ |
มานาเกกตุตสุตวิ ป่าบิษฐ์ อตุตุคชุษ อิว ทูวีนิตะ ๥
- ๑๕๒. ปถาขิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โทษตุเควณ อิว สัทนันทน |
วิฐนมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ ไวรุมภวายุวิภูนิปุต อิว ปุกุมิ ๥
- ๑๕๓. อกาลชุลสุตวิ ป่าบิษฐ์ ปุ่ณษปรีกัณณ อิว โทษตุณะ |
วิวฐนมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ กัณนกาชเนมิว ป่าสุปรีติปุตเม ๥
- ๑๕๔. นิกุทิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โทษตุเควณ มาตุเควณไวระคาะ |
สรวพตปรีทโน 'ส ป่าบิษฐ์ ฉินนกรจณ อิวโรฎษาะ ๥
เอวิ ชตุ ภิกุณวะ สุกุฐาวาสถยิกา เทวปุตฺราะ โฆทสภิวากาไวรูณวิ
ป่าบิษาสึ ทูพถมการุณะ ๥
- ๑๕๕. ตตุ ภิกุณโว โพิษปรีจาวิกา เทวปุตฺราะ โฆทสภิวากาไวรูณวิ ป่าบิษาสึ
วิจุณนุทนต์ สุม | กตโมะ โฆทสภึะ ? ตตุยดา -
- ๑๕๕. อทุย ตวิ ป่าบิษฐ์ นิฐนมุขเส โพิษตุเควณ ปรีโสณษ อิว สุเวณ |
นิกุทิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ ทูพถมตุต อิว มทานตุเถณ ๥
- ๑๕๖. อภิกวิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ ชโทยคกมิว สฐุมณฺเฎณ |
วิฐวิสขิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ มุชษมฺมุณิ มิว มทานารุเณ ๥
- ๑๕๗. วิคราสิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ เกสวิเณว สตุคาคะ |
ปุ่ปถาขิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ มหาสาด อิว มุตฉินนมุ ๥
- ๑๕๘. วิโลปฺสุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณามิครนครมิวิ มหารนชน |
วิโสณิมุขเส ตุมทุษ ป่าบิษฐ์ โพิษตุเควณ โคนปทวาริวิ มหาคเปน ๥

มาร อาท —

๑๖๕. กามศุวโร' สุมิ วสีตา อีห สรวโลเก
เทวา สทานวคณา มนุชาสุจ ตริชวา |
วูยาปฺตา มชา มม วเสน จ ยานุกิ สรวเว
อุคฺติมุช มหุช วิมยสุถ วจํ กุรุหฺว ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๖๖. กามศุวโร' สิ ยทิ วุชกฺตมนศุวโร' สิ
ชฺรูเมศุวโร' หมบี ปศุยสี ตตฺควโต มานุ |
กามศุวโร' สิ ยทิ วุชกฺติ น ปฺรยาสี
ปฺรวาปฺสุยามิ โพรณิวสสุช ตุ ปศุยตฺสเด ॥

มาร อาท —

๑๖๗. เอกาคุมกะ สุรมณ ธี ปฺรฏโรมิ วัฒนฺย
บี ปฺรวารุชฺสยสุถกะ ชตุ สํปฺรโยคธ |
ภุกฺควจฺจึรปฺรภุกฺติภิสฺตปฺโรส ปฺรณคฺณา
ปฺรราปฺติ น ตตฺปทวริ มนุชธ กุตฺสฺควนุ ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๖๘. อชฺฌานปฺรวุกุ ตโป ฤณภิ ปฺรตปฺโต
โกฺจรธภิกฺตมคฺกิริทิวโลกกาโมธ |
นิตฺยํ น นิตฺยมคฺติ จาคฺมนิ สํสุวชฺชุกิธ
โมกฺษํ จ เทศคมณฺสฺติคฺมาศฺรยชฺชุกิธ ॥

มารรชณปวิวัต เอกวิคะ

๑๑๔. ชามพูนทากนภจมุปกครุภคาวา
 สุกุมาร เทวนเรสัสตุค ปุขันย |
 อหุข ปุชาสุขสิ วินาศุ มหาวณสมิ
 มารสุข เอมุขสิ วัค อสุรสข เวนุทะ ॥
๑๑๕. พุรหุมศวเรน กววิจกุตศวเรณา
 ตานุ ยภุมวากุณสกณำ สุกโต พกานฆ |
 อากาศุ คุวสยคัมจุลค โย หุขวิฑูวานุ
 โส สุมทวิช ฑูมวราฑุครุหนาย อิจฺเจตุ ॥
๑๑๖. ภิกุวา จ โย วฑุ กณเฆ มหาสทเสว
 โถมุนา จ สากวธลั จ สุมทุอเวฑุปะ |
 วฑุรมยั คีรวัว วิกเรตุกษณานุจ
 โส จาบี มา ฑุคคั น วิเพชเขต ॥
๑๑๗. ยุกมมุตระสมิ สลิต มารุ ปุรฑุณญจิตโต
 นิมุโกฆ ปาณินมสิ ปุรคฤหิตว ฑัณฺณณนุ |
 อุตุคิมุช ฑัชฺร ฑุวมณาสุมมเตน คจุล
 มา เวลฺเบณญี ฑุคตา ว ฉินฑุมิ เต ฑุข ॥

โพธิสตุคว อาท —

๑๑๘. สรุเวยั ฑุริสทสุว เมทนิ ยทิ มาโระ ปุรปุรณา ภเวตุ
 สรวณำ ยถ เมฑุ ปุรวควระ ปาณินุ จงฺโก ภเวตุ |
 เต มหุขั น สมรุต โถม จลิตุ ปุราแคว มา ฑุคคิ
 มา ฑุขั นตีเวล สปรินทเท สมารมิ เต ฑุณฑุณนุ ॥

มารธรมณปวีรุต เอกวิเศษ

๑๗๖. วิชุนนติ ไสลดศิขลัา ชวลิตาคุนิวรณำ
วฤกฤษำ สมนุถ กฤษี คด ตามรโลหมุ ।
อุมฤวาศูจ โภคฆมนุชาศุดต ไภรวากฤษำ
อาศัวมา กฤษค ทฤษณูวิฆวาศูจ โฆวาระ ॥
๑๗๗. เมฆเว อุดฤต จครุทิส คุฤษมนำ
วชวรษัน คด อโยคฆา วฐมมาธาระ ।
อสิศกฤตฤษณูปฤษี สวณำศูจ พณำ
ภินุทฤษิต เมทินคต ปรุภมณนิต วฤกฤษำ ॥
๑๗๘. พาทุสโตะ ศรสคานี กฤษปฤษิต เกจิ
อาศัวมา หุคหวำศูจ มุฆา ศฤกฤษนิต ।
นภรททักำศูจ ชลชำนุทเชรฤกฤษิต
วิชุนนติ เกจิ กฤษคำ คุฤษวาศูจ กฤษวำ ॥
๑๗๙. เกจิศุสมะฐฤษทฤษานชสา คุฆานี
คปฤษคฤษนัวฤษศัฆว นฤษปฤษิต ฤษนุฎวาระ ।
อาสาทฤษ เมทินคต กฤษภฤษนิต โจ้ว
เหมฎวำ ปฤษกฤษ ษลิตฤษ วิโลฆฤษนิต ॥
๑๘๐. เกจิคุปฤษนิต ปรุคฤษต ปรุฤษโต ฤษ
วามะ จ ทฤษณ ปรคฤษนิต อโห ตี วฤษ ।
วิปริตฤษศตจธนะ ชวลิตคฤษคฆมาจุฆา
เนคฤษภี นิสฤษต วิฤษทิว ปรุทฤษิต ॥

๑๘๙. ทุณภูวา วิกาววิกฤดา นมุเจสุคฺ เสนา
มาขากุคฺติ จ ยถ เปรุภุมติ สุกุทธศคฺวะระ |
โนวาคฺว มารุ น พลฺล น ชคฺนุน จาคฺมา
อุทจนุทฺวรูปสทฺฤโส ภูมคฺติ คุวิโลกะ ॥
๑๙๐. จกฺมฺรณ อีสฺสุริ ปฺรุโหม นปฺปี จาคฺมนนฺธิ
โสฺรคฺติ จ ฆฺรฺวณ ตถ ฆฺหฺว ตฺไลว กายะ |
อฺฐยาคฺมฺสนฺนฺธิ พหฺสฺนฺธิ ปฺรุคฺคฺยชาลา
ชฺรฺมา อีเม กรทเวทกฺวิคฺฤคฺคาะ ॥
๑๙๑. โส สคฺคฺยวากฺยมกฺโรคฺสา สคฺคฺยวาทิ
เยเนทฺ สคฺคฺยจเนนฺนิ สฺนฺธิชฺรฺมาะ |
เย เกจฺ เสวณฺธิ วินเย อนฺนฺกฺตปฺกฺมาะ
เต สคฺคฺว ปาตฺนฺธิ นวิคฺนฺธิ ปฺนฺธิปทามาะ
๑๙๒. โส ทกฺมฺนิเน กรตเต วจิตฺวคฺฐชาเถ
คาไมวฺรณโฆะ สฺฐจฺจิโร สทฺสฺวารจเกว |
ชานฺพฺนทาวฺจิสทฺฤโสะ สฺกฺมฺปฺนฺธิชฺรฺมฺญ
นฺวฺรณาคฺ ฆว สฺปฺฤคฺเต จวณฺธา สลฺลิตฺนฺ ॥
๑๙๓. พหฺหุ ปฺรุสฺวราย ยถ วิกฺยฺยวาทิ นกฺสฺธา
อภาภเต วสุมคฺคฺนฺธิ มหฺย สากฺมฺนิ |
จิกฺว มิ ชฺชฺณนฺยคฺคานนฺธิ ชฺมฺญ ปฺรุเว
น มิ ชาคฺ ฆาจนก พฺนฺธิชฺรฺฤคฺตา นฺ ทาเสฺย ॥

มารชรรณปรีวรรค เลกวีตะ

๑๘๘. อาโป มิ สากมิ คต เศษ คไถว วายุ
 พฺรหฺมา ปฺรชาปติ สโชติม จนฺทรสุวฺยาเซ ।
พฺพุธา มิ สากมิ ทสฺสุ สฺถิตฺเต เข ทิศาสุ
 ยถ มหฺย สํถวฺรค อุทฺถค โพรอิฏฺฐาเซ ॥
๑๘๙. ทานํ มิ สากมิ คต สํถุ คไถว กุมาเนติ
 วิวฺยาเม สากมิ คต สฺชฺยาน คไถว ปฺรชฺญา ।
จตุร ปฺรมาณ มม สากมิ ทถา อภิชฺญา
 อนุปฺปว โพรอิฏฺฐิ สฺรว มเมท สากมิ ॥
๑๙๐. ขวานุติ สฺสฺจฺจว นิจฺฉิตา ทสฺสุ ทิศาสุ
 ยถฺเศสฺ ปฺนฺนุช พล สํถุ คไถว ชฺญาณมฺ ।
ยชฺญา นิวฺรคฺชา ย ยมฺภู สฺระกํภี
 เต มหฺย โรม สฺติมา กถ โนปฺชานุติ ॥
๑๙๑. โส ปาณินา ชฺฉณิ อานนเต สํถิตํ
 รณเต อิชํ วสฺสมติ ยถ กํสฺปาตุริ ।
มาโร นิสมฺย วฺว เมทนิเย นิวฺสฺตะ
 ศฺฤณฺเต วจฺ หนค ศฺฤณฺเต ศฺฤณฺเตเพณฺณมฺ ॥
๑๙๒. ปฺรสุวฺนิณคาคฺตุ ทคฺเศชฺ วิวฺจฺจวกฺุโต
 มาโร ชฺรเวทิตฺตุ อาคฺมณฺ สํปฺรปฺสฺยิ ।
อุวคฺชา กุณฺนุคฺ ภาวฺวคฺ อนุทฺถกฺุโต
 ภาวณฺติ มโน นมฺจฺจโน คตฺ จิตฺตโมหนมฺ ॥

๑๕๔. หสฺสขุขุขุขานวต ภูมิตเถ นีรสฺสตา
 ชาวนุติ รากุณสฺ กุมฺภานาธา ปีสาจ ภีตาธา ।
 สัมมต มารุค น ถกฺกนุติ อเถนศฺราธานา
 ปุณฺนี ทวาคุนปตเนว นีรฺกมุข คุรฺรานตาธา ॥
๑๕๕. มาตา สุวสา ปิตฺร ปุคฺร ตโตว ภูวตา
 ปุณฺณนุติ ตศฺร กที ภูณฺณญ กที กตา วา ।
 อโนชฺชนุช วิคฺรห กโรนุติ ตโตว เหาธา
 ปุราปฺตา วขฺ ฆุชฺสน ชฺวตฺ นาวภาสธา ॥
๑๕๖. สฺมา มารเสน วิปฺลา นหิตฺ อโณชฺชนุช
 วิภฺรณฺญ สว วีสกฺกุตฺ โนว สนฺธิธา ।
 ทิวสฺสนิ สปรุคฺ อภิขานิ ปวสุปฺเรณ
 อาภาสี ภูณฺณญ ยที ชฺวสฺ ตํ ชฺช ปุริตธาธา ॥
๑๕๗. สฺมา ภูณฺณญเทวคฺ ตทา กฺรณฺธา ที ภูณฺณญ
 วารฺรณฺญ คุรฺทึชฺ สนิชฺจติ ภูณฺณญเพณฺชฺมฺ ।
 อุตฺติมฺชฺ สันนฺ วุชฺช เหา ม ปุโน วิถมฺพ
 เหา ที เตชฺ ภวเต คุรฺอุทฺทฺรธาธานู ॥

มาร อาท —

๑๕๘. ทุชฺช ภูชฺ ฆุชฺสน โสก วินาศนํ จ
 อิกฺกาเวศฺพทมนวมานคฺคํ จ โทณฺชฺมฺ ।
 ปุราปฺโต 'สฺมึ อทุชฺช อปรารุชฺช สฺสุทฺทฺสฺสฺตฺเตว
 อสุทฺทฺว วาทุชฺช มชฺชฺรึ หิตมาคฺมฺขานานู ॥

มารชฎมปวิวัต เอกวิเศษ

เทวดา อห —

๑๘๘. ภย์ จ ทุขํ ฆุขสนํ จ โทณญํ
 อธิการศหุทธิ ฆุขพุนณํ จ ।
 โทษานนณกั ลภเต ฆุขวิทวานุ
 นีราปราธฆุขวี ฆุขเขต ฆะ ॥
๒๐๐. เทวาสุรา กุฎา วาทุณส กิณนเรณทวา
 พุทพุมถ ศกฺข ปวณิมิต สากนินุจาเอ ।
 ภาณตเต คศุข วิชัย ฆบ โลกวี
 ฆเขตฺตฤศ นมฺมิตเสน คุฆษา นิสฺสุตา ॥
๒๐๑. ทวารุชจนทว ฆุขฆตฺตปรฎาก เทนฺตติ
 ปุณฺปาครุ ศฺคฺรจนททฆุขเวรุมาน ।
 คุฆษา ปราพนิช วาทุณนทวณนเต
 อจฺฉนา ทวฺนเม คุฆ จ สุว ฆิตฺตวิสีทา ॥
๒๐๒. อเตวฺว จาสนนเว ลภเส ฆุข โฟธิ
 ฆนเวณิกั ทศพลั ปุริตฺตวิหิ จ ।
 สวฺว จ พุทฺธวินยิ ลภเส ฆุข สุว
 ไมตฺวา วิชัย วิปฺปลั ศฆนารปุกฺขาน ॥
๒๐๓. อิท มารชฎมตฤฤเต จ เวณ ปุริตฺตฤเต
 สโฬสศคฺคฺวพลวิกรม เขภิ ฆุขณฺณุ ।
 นฏฺฐวิศโกฏฺฐินยฺคา จตฺเว จ วิสา
 เขภิฏฺมเน ปุริตฺตเทค ววพุทฺธโฆธา ॥ อิติ ॥
 อิติ สุริตฺตติวิสฺตเว มารชฎมตปวิวัต นานโมกฺวิศคฺคโม ฆุขายะ ॥

ถกถึงโพธนปริวรรโต ทวารวีสะ !

อติ หิ ภิกฺขุณโว โพธิสตุโคโว นิหคตมารปรุคฺยวุถฺติโก มวุทฺติกถณฺญโก วัฒนฺสิวสี
 วิชฺชิตฺวาชชะ อุจฺจุตฺติคฺคฺวชฺชวปะคาคโก วิวิฏฺฏํ ทาโมรวุวิฏฺฏํ ปาเปโกกรุกฺสโถวธฺวโรไมะ
 สวิตฺวฏฺฏํ สวิทฺวารํ วิเวกขํ ปุริคฺสิขุํ ปุริณมํ ชฺชานนฺมุปฺสฺมปฺทฺย วิหริตี สฺม ।
 สวิตฺวฏฺฏสฺวิทฺวารณฺเฑา วุชฺชปะสมาทชฺชยาคฺคฺมสํปริสาทาจฺเจตฺสะ เอโกติถาวาทวิทฺวฏฺฏมวิทฺวารํ
 สมาริขํ ปุริคฺสิขุํ ทฺวติคฺคํ ชฺชานนฺมุปฺสฺมปฺทฺย วิหริตี สฺม । ๕ ปุริคฺเตววิวาคาทุเปกฺขโก
 วิหริตี สฺม สฺมฺมุตฺติมานุ สํปริชานนุ สฺขํ กายน ปุริคฺสิสํวทฺยเต สฺม ชคฺคทาธุย
 อาจกฺขเต สฺม— อูเปกฺขกะ สฺมฺมุตฺติมานุ สฺขวิทฺวารํ, นิหปุริคฺคํ คฺคฺคฺคิยํ ชฺชานนฺมุปฺสฺมปฺทฺย
 วิหริตี สฺม । ๕ สฺขสฺส ๖ ปุริทาณาทฺทฺชสฺส ๖ ปุริทาณาตฺปุวฺแมว ๖
 เสอาณสฺสเทวธฺมณสฺสชฺชโรตฺถคฺคมาทฺทฺชชาสฺซามุเปกฺขาสฺมฺมุตฺติปริหฺรฺฐิ จคฺคฺคิ
 ชฺชานนฺมุปฺสฺมปฺทฺย วิหริตี สฺม ॥

อถ โพธิสตุคฺควาสฺตนา สมนฺทิต จิตฺเต ปุริหฺรฺฐนฺธ ปุริชฺชวทาเน ปุริภาสฺวาร
 นจฺจน วิกโคปเปถฺเตส นฺจฺจฺจฺจํ กฐฺมณฺณปฺสฺสฺสฺสฺส อานนฺธชฺชปฺราปฺเต วาคฺวธฺม
 ปุริณเม ขาม ทิวชฺส ๖ กฺก
 ชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทวฺชฺชานนฺทว
 จิตฺตมภินฺนุหริตี
 สฺม, อภินฺนุหริตี สฺม ॥

อถ โพธิสตุโคโว ทิวชฺชน จกฺก
 สคฺคฺควานุ ปุคฺคิ สฺม ชฺชวมาณานุปฺทฺยมาณานุ สฺววจฺจณานุ ทฺววจฺจณานุ สคฺคคานุ
 ทฺวคคานุ ทินานุ ปุริณคานุ | ขตกรฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สคฺคฺควานุ ปุริชานาตี สฺม— อิม
 วค โกะ สคฺคฺควาชะ กายทฺทฺจฺจวเตน สมนฺวาคคชะ, วาจฺจนทฺทฺจฺจวเตน สมนฺวาคคชะ,
 อารฺชยาณามปฺวาทถา นินฺนฺยาทฺทฺจฺจวเตน | เต นินฺนฺยาทฺทฺจฺจวเตนธฺมมฺมสมาทานเทโธชะ

อภิสิทธิ์พรปวิวัต หววี่ตะ

กายสุข เกทาคุปรี มรดเทพาษทุคติวินิปาคี นรเกณูเปปทุชนเด | อีเม ปุณฺหวณนุตะ
สตุคฺวาละ กายสุจฺวิตเนน สมณฺวาคคาะ, วาจฺมณะสุจฺวิตเนน สมณฺวาคคาะ,
อารุขาณามเนปฺวาทกาะ สมฺมุคฺกุณฺญญุชชะ, เค สมฺมุคฺกุณฺญญุคฺกรมธรมสมทาณแหโตะ
กายสุข เกทาคฺสุคเตา สฺวฺวคฺโลเกณูเปปทุชนเด ॥

อิตฺติ นี ทัณฺเวน จกฺขฺมา วิสฺสุทฺเธนาคิกรานุคฺมมานุชฺเชน สตุคฺวานาปฺสุยติ
สมฺ จยฺวมาณานูเปปทุชฺชานานู สฺวฺวณฺณู ทฺวฺวณฺณู สุกฺคานู ทฺวฺวคฺคานู ทัณฺนา นฺ ปฺรณฺตีตฺตานู
ชดางฺโรมปฺกานู | เอวํ ชลฺล ภัทฺทวโ วิโธสตุคฺว ราชฺวฺวียํ ปฺรณฺเม ยาม วิชฺชา
สากฺขมาตฺกวโติ สมฺ, ตโม นินฺนุติ สมฺ, อวโลกนฺตฺปาทยติ สมฺ ॥

อด โปธิสฺสคฺควสฺสตา สฺมาเท จิตฺเต ปวิศฺสุทฺเธ ปฺรชฺวทนค ปฺรภาสฺวเว
นินฺจกฺเนน วิคฺทโรปฺกฺฤตฺเต นุฏฺทนํ กฺรมณฺชฺยปฺสฺสตีเต อานินฺชฺชวปฺรจฺปฺเต ราชฺวฺวียํ
มธฺยเม ยาม ปฺรฺวณฺวาสาณสฺมฺมุคฺคฺชณฺนทฺวฺวคฺคฺนวิชฺชาสากฺขมฺคฺเรกฺขฺยาโร จิตฺตมกฺกิณฺหวโรติ
สมฺ, อภินฺวณามชฺติ สมฺ, อาคฺมณะ ปฺรสฺสคฺควาณํ จนฺนถวโร ปฺรฺวณฺวาสาณสฺมฺมุคฺค
สมฺ | ตทฺขฺดา — เอถมมํ ชาตี ฆเว สฺสฺวสุจฺจสฺสวะ ปณฺจ ทศ วิสฺสิ
คฺวีสุจฺจวโรสฺสคฺปณฺจชาตฺสชาติสฺส . ชาตฺสสฺสวํ ชาตฺสคฺคสฺสสฺวณฺ อเนกานฺชฺยํ
ชาติสฺสคฺคสฺสสฺวราณฺชฺยํ ชาตฺโกฏฺถนฺชฺยํ ชาตฺโกฏฺถคฺคนฺชฺยํ ชาตฺโกฏฺถสฺสสฺวณฺชฺยํ
ชาติโกฏฺถนฺชฺยมนฺชฺยํ | อเนกานฺชฺยํ ชาตฺโกฏฺถสฺสสฺวราณฺชฺยํ อเนกานฺชฺยํ
ชาติโกฏฺถคฺคสฺสสฺวราณฺชฺยํ อเนกานฺชฺยํ ชาตฺโกฏฺถนฺชฺยคฺคสฺสสฺวาณิ ยาวคฺคสฺวฺวคฺคกฺลฺปมนฺ
วิวฺวคฺคกฺลฺปมนฺชฺยํ สฺวฺวคฺควิวฺวคฺคกฺลฺปมนฺชฺยํ อเนกานฺชฺยํ สฺวฺวคฺควิวฺวคฺคกฺลฺปมนฺชฺยํ
สมฺ — อนฺุคฺราหฺมาสาณฺณวณฺนา เอวํโคตร เอวํชาคฺช เอวํวฺวณฺ เอวมฺหา
เอวมฺชฺยปฺรฺวณฺณเมวํ จิวฺวคฺคิกะ, เอวํ สฺชชฺชชฺชปฺรคฺคเวทํ | โส ทั คคฺคชฺชชฺช
สนฺนมนฺุคฺโรปฺปณฺชะ, คคฺคชฺชชฺชชฺชมนฺุคฺโรปฺปณฺชะ, คคฺคชฺชชฺชชฺชชฺชชฺชช
อิตฺติ สาการ์
โสทฺทเทสมนฺนคฺวิธมาคฺมณะ สฺวฺวคฺคควาณํ จ ปฺรฺวณฺวาสาณสฺมฺมุคฺค สมฺ ॥

อภิสิทธิ์ชนปรีชาไตร พุทรวีระ

อด โพิธัสศควาสุดดา สมาหิเตน จิตฺเตน ปริสุทฺเธน ปุริยวาทเตน
ปฺรภาสวารณ อนฺจนเนน วิคิตฺตปรฺเขตเตน มฤทฺเษนา กฺรุมณฺเษ สติเตนานิณฺยุชฺ —
ปฺราปฺเตน วาตุวธิ ปฺสฺจเม ขาเม อฺรุโณทฺหาณฺนกาถสมเษ นนฺทุมฺขฺยา วาตุรา
ทฺุชฺสรมฺภทฺยาสฺตคฺคตา ย อาสฺวณฺนชฺชเณนทฺุสนวិทยฺยาสานฺนาคฺคฺวียาโย จิตฺต —
มกฺกนิวฺเรติ สฺม, อกฺกนิวฺรณมฺขิ สฺม | คฺไสยคททวฺ — กุฏจฺฉฺว วัตฺถิ โถก
อาปฺนุโน บฺทฺต ชฺยเต ชฺริยฺเต มฺริยฺเต จฺยวเต อฺุปฺปฺยฺเต | อด จ ปฺนฺรสฺย
เกวตฺสฺย มฺโหโต ทฺุชฺสฺกนฺนฺรสฺย นิสฺสรณํ น สํปฺรชานนฺติ ชฺวาวฺยชฺมรณาทกฺสฺย |
อโห วตฺสฺย เกวตฺสฺย มฺโหโต ทฺุชฺสฺกนฺนฺรสฺยนฺนฺนฺนฺทฺุชฺย น ปฺรชฺณนฺต
สฺวสฺย ชฺวาวฺยชฺมรณาทกฺสฺย ॥

คโต โพิธัสศควาไสยคทวฺ — กสมฺนิสฺสตี ชฺวามรณํ ภาวตี, ทิ ปฺรคฺคฺยํ จ
ปฺนฺรชานนฺตมฺ? คฺไสยคทวฺ — ชาคฺคฺยํ สคฺคฺยํ ชฺวามรณํ ภาวตี, ชาคิปฺรคฺคฺยํ
ทิ ชฺวามรณมฺ ॥

อด โพิธัสศควาสฺย ปฺนฺเรตทวฺ — กสมฺนิสฺสตี ชาคิรฺภาวตี ทิ ปฺรคฺคฺยํ จ
ปฺนฺรชานนฺตมฺ? คฺไสยคทวฺ — กเว สตี ชาคิรฺภาวตี ภาวปฺรคฺคฺยํ จ ปฺนฺรชานนฺตมฺ ॥

อด โพิธัสศควาไสยคทวฺ — กสมฺนิสฺสตี กโร ภาวตี, ทิ ปฺรคฺคฺยํ จ
ปฺนฺรชานนฺตมฺ? คฺไสยคทวฺ — อฺุปาทานํ สตี กโร ภาวตี, อฺุปาทานปฺรคฺคฺยํ ทิ
ภาว ๥

อด โพิธัสศควาไสยคทวฺ — กสมฺนิสฺสคฺคฺยปฺาทานํ ภาวตี, ทิ ปฺรคฺคฺยํ จ
ปฺนฺรชานนฺตมฺ? คฺไสยคทวฺ — คฺคฺคฺยปฺาทานํ สคฺคฺยปฺาทานํ ภาวตี, คฺคฺคฺยปฺาทานปฺรคฺคฺยํ
ทฺุชฺปฺาทานมฺ ๥

อด โพิธัสศควาสฺย ปฺนฺเรตทวฺ — กสมฺนิสฺสตี คฺคฺคฺย ภาวตี, ทิ ปฺรคฺคฺยํ
จ คฺคฺคฺยมฺ? คฺไสยคทวฺ — เวทณนฺตํ สคฺคฺยํ คฺคฺคฺย ภาวตี, เวทณนฺตปฺรคฺคฺยํ
จ คฺคฺคฺยมฺ ๥

อภิสิทธิ์ชนปวิรรโต ขวาวีระ

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ เวทนา ภาวติ, ถึ ปุรุคฺชยชา
ปุณฺวเวทนา? ตโลสุยตทภาวตุ—สุปุรุเส สติ เวทนา ภาวติ, สุปุรุสปุรุคฺชยชา หิ
เวทนา ॥

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ สุปุรุโส ภาวติ, ถึ ปุรุคฺชยสุข
ปุณฺะ สุปุรุสะ? ตโลสุยตทภาวตุ—นขาชคเน สติ สุปุรุโส ภาวติ, นขาชคเนปุรุคฺชโย หิ
สุปุรุสะ ॥

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ นขาชคณํ ภาวติ,
ถึ ปุรุคฺชยํ จ ปุณฺะ นขาชคณํ? ตโลสุยตทภาวตุ—นามรูปํ สติ นขาชคณํ ภาวติ,
นามรูปปุรุคฺชยํ หิ นขาชคณम् ॥

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ นามรูปํ ภาวติ,
ถึ ปุรุคฺชยํ จ ปุณฺํนามรูปมฺ? ตโลสุยตทภาวตุ—วิชฺฌานํ สติ นามรูปํ ภาวติ,
วิชฺฌานปุรุคฺชยํ หิ นามรูปมฺ ॥

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ วิชฺฌานํ ภาวติ, ถึ ปุรุคฺชยํ
จ ปุณฺํวิชฺฌานมฺ? ตโลสุยตทภาวตุ—สํสฺสกาณมฺ สติ วิชฺฌานํ ภาวติ, สํสฺสกาณปุรุคฺชยํ
จ วิชฺฌานมฺ ॥

อด โทธิสตุควสุข ปุณเรตทภาวตุ—กสัมมนุสฺสึ สํสฺสกาณํ ภาวติ, ถึ
ปุรุคฺชยชาสุจ ปุณฺะ สํสฺสกาณํ? ตโลสุยตทภาวตุ—อวิทฺถายํ สติ สํสฺสกาณํ ภาวติ,
อวิทฺถายปุรุคฺชยชา หิ สํสฺสกาณํ ॥

อติ หิ ภิกฺขโว โทธิสตุควโลสุยตทภาวตุ—อวิทฺถายปุรุคฺชยชา สํสฺสกาณํ,
สํสฺสกาณปุรุคฺชยํ วิชฺฌานมฺ, วิชฺฌานปุรุคฺชยํ นามรูปมฺ, นามรูปปุรุคฺชยํ นขาชคณมฺ,
นขาชคณปุรุคฺชยํ สุปุรุสะ, สุปุรุสปุรุคฺชยํ เวทนา, เวทนานปุรุคฺชยํ ตณฺณมฺ,
ตณฺณมฺปุรุคฺชยมฺปาทานมฺ, อุปาทานปุรุคฺชยํ ภาวํ, ภาวปุรุคฺชยชา ชาตึ, ชาติปุรุคฺชยชา

ภิกษุ ภิกษุณี ฤๅษเณร ฤๅษเณรี สุมณฺโณ สุวสุภกสมตฺถิกรานนฺโต โสทรคุริยํ นิระสฺสฤตฺถกฺคํ
ศุวมปฺรปาติตฺถวํชํ พลฺลียํสํ ทศพลธาวณฺโณ รตนากกรมิวํ สุวธรมฺรตนํสํปฺรูณํ วิทิตฺวา
โพธิมณฑปาภิมฺขาสุตถาคคตมาภิกฺษุคทาภิกฺษุสฺสวาวุโห —

๖. เอหม ทฺวรมฺราชมฺเถ อภิชฺคฺย มมารโสนุญฺ
สฺสฤตฺถุ เมวฺวทปฺรกรมฺโยปฺย นวิภีรปฺรธาปํ |
อนนทฺพหฺกถฺปโกโฏชฺ ทานทมสฺสขเมน
สมฺมทานญฺ ปฺรโโพธิ เตโนมฺ โสภเต' ทฺย ॥
๗. อนนทฺ พหฺกถฺปโกโฏชฺ ะ สํตฺวรตาคโปภิก
ชิหฺมิกฺกฤตฺ สกฺว พฺรหฺมา โโพธิวฺ เอมฺตา หิ |
อนนทฺ พหฺกถฺปโกโฏชฺ ะ กุณานฺตฺพิถวรมฺเตน
อธิวาสิตา ทฺุชานํ เตน ปฺรภํ สุวฺรณฺวฏฺเถ ॥
๘. อนนทฺ พหฺกถฺปโกโฏชฺ ะ วิชฺชพลฺลิวฺกฺวเมณ
ปฺรารมฺมุจํ กุฏฺฐาสฺยว เตน มมาร ชิตฺ เสนา |
อนนทฺ พหฺกถฺปโกโฏชฺ ะ ชฺยทานา อภิชฺชชฺชฺฉนาโนะ
สํปฺริชิตา มฺนึนฺนทฺวราสฺสเตโนว ปฺริชิตฺ' ทฺย ॥
๙. อนนทฺ พหฺกถฺปโกโฏชฺ ะ ปฺริชฺชฉนา สฺสฤตฺ สํจเขน
ปฺริชฺชฤทฺทิตฺ สคฺคฺวโกโฏชฺสฺเตน ธมฺม โโพธิ ปฺราราปฺตา |
อนนทฺ ชิตฺ สฺกนฺนุชฺมมารสฺสฤตฺ มฺนุคฺคฺยฺ เกตฺตสมาระ
อนนทฺ ชิตฺ ทเวปฺตฺวมารสฺสฺเตนาศฺย นาสฺติ โสภะ ॥

อภิสิทธิ์พรปวีร์วโฑ หุรวีหะ

๑๕. ฉากา สุตพุทธ เตมำ มรุตำ นวณ โจว
เบ คุภย ชรม สุรควา ปุริคิปคิตเมมขัต หิ ।
ขตปุณย ควำ สุตวิควา ชิน ปุณยเดชวาเส
สรวเว ภวณ กุมิปวี ขถ ตวี มนุขจนุทระ ॥
๑๖. พุทธิคว โโพธิ ปุณฺษรชภ นายเกณ
สัคนปุย กุณฺครนขุตานี วิชิตข มวามุ ।
พรหมสุวเวณ กถวิงกฏคสุวเวณ
ปุณฺณเมณ คากา อิมิ ภามิต นายเกณ ॥
๑๗. ปุณฺษเวปำกุ สุข สรวทุชขาปแนค
อภิปฺวาบุ ฮิตขติ จ ปุณฺษเวโฑ นรสุข ।
กุมิปวี จ โพธิ สปุณฺสเสก วิมิตขย นารี
सानเตาปโต คจฺจติ จ นิรุฏคัสสิทภาวนุ ॥
๑๘. ตสมาสก ปุณฺษกเวณ น ภเวค ตฤปะตะ
สุณฺณเวณจ ชรมมมฤคิ ภวี โท วิคฤปะตะ ।
วิชเน เวเน จ วิหริ ภวี โท วิคฤปะตะ
กะ สคฺคว อรฺกถเวณ น ภเวทธิ ตฤปะตะ ॥
๑๙. ปำณิ ปุริสาธว สมวาช จ โพธิสคฺควำ
ปุชำ กฤคตา วุชต เกษคว สุวคสุวกานิ ।
สรวเว ภาวฺนุชย จรณา จ ตถาคคสุข
นนวนวิภูห คต เกษคว สุวคสุวกานิ ॥

๒๐. ทุณภูฏวา จ ตำ นมุจินำ มหัตมวสุถำ
วิภูจำตำ จ สุกตสุขย ตถา สลัถมุ |
โพธาย จิตตมคฺคัฏ ปุณฺณธาย สคฺคฺควำ
มว วิชิตฺย สพลล อดุฏคฺ สฺสุปฺปฺเสม ॥

อภิสิทธิ์พุทธสุข ภิกขุมาสฺสตาภคสุขย โพธิภูฏกฺขมฺมฺเถ สีสาสโนปวิภูฏสุข
ตสมฺมฺนุภูฏนฺเ ' ปุณฺณเมธาณี พุทฺธวิภูจำตำนุขภูฏนุ, ยานี น สุกฺวิ กฺลฺปนฺนํป
นิรฺเทญญู ॥

ตฺเตวามุขฺยเต -

๒๑. กวตตสฺสทฺตสว ภูคฺคฺสุสฺสธิตา เมถินนํ
วิกสิคฺคสฺสปรุจฺวาสุจฺจทฺตสว รุสมฺฆาโลละ |
อมรศตสฺสทฺตสว โอนมฺ โพธิมฺนุจำ
อิมุ ปุณฺณม นิมฺคฺค สีสนาแทน ภูฏนุญญู ॥

๒๒. ทุมฺมศตคฺคฺวิสฺสทฺสว โพธิมฺนุจฺเจ นมฺนฺเต
กวิรร ตถ เมถ โสถวสฺสจ เมฐะ |
ทสพลมธิกมฺบ ทุมฺมศกฺกวา นมฺนฺเต
อิมํ นวสึเห ภูจำจิตฺ โพธิมฺนุจฺเจ ॥

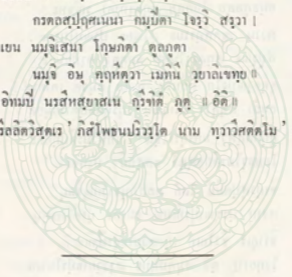
๒๓. วสุมฺมศตสฺสทฺตสว โสวคฺคฺวิวคฺคฺมภาว
สุมุวิ จินวร ภูคฺควา คฺคฺวิณิ สานุคฺตา อปายะ |
ตต ภูณฺณสุมฺมฺหุฏเต โสชิตา จาภูณฺณนํ
น จ ชิตมทโทษา พวธิมุ กิจิ สคฺคฺควมฺ ॥

อภิสิทธิ์พรวิรุโศท ทุวาวีตะ

๒๔. อิมมปี นรสีหสุยาสนสุตสุข กุวีจา
ศศิวิมณวหุเนวิทุยคาภา จ ทุวยา ।
น ตปติ อภิกตา ภาณุโคชชุตเปาสา
น จ ชคทท กศจิตประภมเต ศาสตุ มุรชมุ ॥

๒๕. อิมมปี นรสีหสุยาสนสุตสุข กุวีจา
กรตตสุปุกศเนนา กมบีคา โจวี สุววา ।
เชน นมุจเสนา โภณภิกตา ตลภตา
นมุจ อินุ กุฑทควา เมทิน วุชาติเชทุย ॥
อิมมปี นรสีหสุยาสน กุวีจัต กุศ ॥ อิติ ॥

อิติ สุริตลิตวิสุตเว 'อภิสิทธิ์พรวิรุโศท' นาม ทุวาวีศติโม' ทุยาช ॥ :

ตั้งศิวปรัวรุกตศิวไสวี่หะ |

อด ขตุ สุททาวาสกษิกา เทวปุตรา โพธิมณเฑาะณมณเฑาะณิ ตถาคคั
ปรัวทกมณเฑาะณิ กฤตชย ทิโรยศุจนุทนจตุรเวรุโฆรภยวักฤษ อากิเส สวรูปยาก็วาคา-
ภริภิกษุมณเฑาะณะ -

๑. อุกุปนุโน โลกปรัวโทยโต โลกนาคะ ปรัวภักวะ |
อนุภุคชย โดกชย จกษุรหาคา วนัชหะ ||
๒. ภวานุ วิชิตศักรรมะ ปุโลยะ ปรัวเมโนระ |
สัปรัวณะ สุกฤตชวไมศุจ ชกศุควั คุรปบีมุขสิ ||
๓. อุกุคัรเวปงโก หุชนิมะ สุตเถ ติมชคิ เกาศมะ |
อนุชั สศุควั มโหเนน ปรัวรุกตศิวาณิมุขสิ ||
๔. อุกุคตศุควั มหาปรัวโฆย โลกเกนุวปรัวปรัวคละ |
โลกชวไมรลปรัวศุควั ชลสุมิว ปรัวจชะ ||
๕. จิวปรัวสุปรัวคมิ โลกั ตมศุททาวาคุณเจิตนุ |
ภวานุ ปรัวชเวปรัวทแปน สวมระ ปรัวคโพธิคณุ ||
๖. จิวาตุเว ชิวโตเถ เกลศวราชิปรัวปรัวจันต |
ไวทชวราฎ คุวิ สนมุคปรัวณะ สวรวุชาริปรัวโมจกะ ||
๗. ภวิษุณคชยภุมณา สุนชยา คุวชิ นาคะ สมุทคเต |
มณมุชยาศุโจว เทวาศุจ ภวิษุณคิ สุชานุวิคชะ ||
๘. เขนั คุวททุสนั เสามุช เอมุชเส ปรัวมุชภ |
น เต กฤปสรหุสวณิ ชาคุ ชยชยนคิ ทุคคิมุ ||
๙. ปณเจิตาศุจาปรัวโรคาศุจ ชรัมมิ โสรัมมุชนคิ เข' ปี่ เต |
กมภัรวิศุโจปรัวภุมณา ภวิษุณคิ วิศารทชะ ||

สัสดิวปวีรตศุครโยวีสะ

๒๗. วติกร วณชห วชมถมถนา
 รวมขสี สุวนร สุวิศทวจโนะ |
 วิกสิต สุวิปุต วรตณ กิรโณะ
 สุวนรปติวิว ขขสี ชกาทิถนุ ||
๒๘. ปรงคณปรงมถน ปรงจวิกุศลา
 ปฺริยู ภว นวมรฺ ปรงคิซุนตา |
 ปรงจวิ วิกขสี สุนปฺเรนคิมานู
 ปฺริถิ อิท วิกจตุ ทศพลกมเน ||
๒๙. ศุขช ปฺฤตุ ภวกรฺหิ วิตถทฺชมหา
 วินยสี สุวนร ขถมคิวินเข |
 วิกจสี ขตุทศ ศศวิว คคเน
 จกฺมู ภว ปฺรายณ อิท ภฺวิ ตฺวิภเว ||
๓๐. ปฺริยู ภว นวมรฺ น จ ขลิต วินเข
 รวมขสี สุกรติ กามรติวิวโร |
 ทินทรุสี ปฺริยทิต น คี สมนุ ตฺวิภเว
 นาถุ คคปฺรายณุ ตฺวมิท หิ ชคตะ ||

เฮวฺ ขลฺล ภิกฺขุณโว วสวรุติเทวปฺุทฺรปฺรมุขะ ปฺรณินฺนุมิทวสวรุติโน เทวปฺุทฺราสฺตถา-
คคตมภินฺนุญฺโถยฺกานูเต ตสฺสุถะ ปฺุวาณฺขลขสฺตถาคคิ นมฺสฺขนฺนุตะ ||

อถ ขลฺล สุนฺนุมิโต เทวปฺุทฺร เทวสํหปฺริวฺฤตตะ ปฺุสฺสุกฺฤโต นานารคฺน-
ปฺุณฺณทาโมสฺตถาคคตมภินฺนุญฺ สมนุขมาภิกฺกาถากิรภูยสฺตวาวีตุ —

อัครวปวิวรรตศรายวีตะ

๓๑. ธรรมาโลก ภวานุ สมบุคค ตรีวิธมถนุจติโท
โมหาทฤมฏีอวิหุขชาติโก ทริศวีภวตะ ।
มิตฺยาฆารุครตมิม่า ปุรฆามนุคเต ทยิโต
อุคฺปนโน อิท โลกิ เจตโย ทิว ภูวิ มหิตะ ॥
๓๒. คุวิ ไวโทษ กุสจกิตฺสโก หุขมถุคฺสฺหโท
ทฤมฏีเกุคสมวิหุขสัจฉิ ปุริมมฺนุศฺขมฺ ।
สรวุยารุขปนเนสิ เทเทน่า ปุริมจันเปถ
คสมาทุไวหุขคโมสิ นายกา วิจวสิ ธวณิเม ॥
๓๓. จนุทฺราสุรฺยปฺรภาสฺจ ไซุขคิฆา มณิ คถ ชฺวณนา
ศกฺวพฺรหฺมปฺรภาน น ภาสเต ปฺรคฺ สิริธเน ।
ปฺรชฺวณโลคกรร ปฺรภักกรร ปฺรภสฺวีภวิตา
ปฺรคฺยภุฆาสุคฺว ชฺวณาคิ อทฺกฺเต ปฺรณเปคิ ศิรสา ॥
๓๔. สคฺยาสคฺยกถิ วิณยภา สุมฺชฺวจนา
ทานุตา ศานคฺมนา ชิตฺนุทฺริย ปฺรศมคฺมณสา ।
ศาสฺตา ศาสนิยา ปฺรศาสเส นรมฺปฺริฆา
วณฺเต ศากฺขมฺนี นรมฺภัก สฺรณรมหิตมฺ ॥
๓๕. ชฺวณานํ ชฺวณนถลาศฺวธรรกา ชฺวณเปคิ คุวิภเว
ไตรวิหุขคุวิวิโมกฺขเทสกา คุวิธมถนุทา ।
ภวฺยาภวฺย มุเน ปฺรฆานเส ชถมคฺวินฺย
วณฺเต คุวิ คุวิศหสฺวี อทฺกฺคฺ ทิว ภูวิ มหิตมฺ ॥

ลัทธิศิวพรหมศาสตร์โยคี

เอวี่ ขลุ ภิกษุวะ สุนิมิตโต เทวปุตระ สปริวารศตถาคตมภินุญไคย-
กานเต' สฎาตุ ปราณชถักุกตศตถาคคั นมสฎุรวนุ ॥

อด ขลุ สัคฺมิโต เทวปุตระ สารุชั คฺมิตทากิโกฏเทเววูเบน
ตถาคตสฺเตโนปัสฎุรวนตฺ | อุปัสฎุรวนุ มหตา ทิวชวสฎุรวนถน โพธิมณฺฑานิมณฺฑ
ตถาคตมภิสฎาทุย สัมขมาภิกษุคทาภิกษุสคทาหึคฺ -

๓๖. คฺมิตทาลยิ ชวาวสัคสฎุวั
ตตุว คิ เกสคฺ ฐวม อุทาวโร |
น จ ฉิฏยคิ สว อนสสาสคิ
อทชปี่ ฐวมจวี สวปคฺระ ॥

๓๗. น จ ทวสน คฺฤปคิ ทภาโม
ฐวม สฎุโณคฺ น วิเนทคิ คฺฤปคินุ |
คฺฤสสาทว โถกปฐป้า
วนุทิม เต ศีรสสา มนสว จ ॥

๓๘. คฺมิตทาลย ชจจลคิสฎุวั
โสณคิ อกฺษณ สววี ททว เต |
ชท โพธิวญฺเญ อุปวีญฺญะ
สววชคสฺย กิเลศ ปฐสานุคาะ ॥

๓๙. ชสฺย กฤคเณน จ โพธิ อุทาว
เอม คิ ปฐาปคิ ชินิคฺวาน มารนุ |
คฺวา ปฐณิธี คปสา ปฐปฐณา
กฺหมปฐ ปฐววคฺชย จกฺรณุทารนุ ॥

สังคหะปาวารคสูตรโยวาทะ

๔๐. พหุ ทิกุณินุ ปุราณิสหสฺวา
ชฺรุมรคา สุฏฺเฐยามถ ชฺรุมมุ |
กุณิเปว ปุรววตฺย จกุณฺนทาร์
โมจย ปุราณิสหสฺว ภเวมุ ॥

เอวํ ชตุ ทิกุณวระ สํคฺมิโต เทวปุคฺคะ สปริวารสุตถาคคมภินฺนุโฏไคยกาณฺเฏ'
สุตถาตุ ปุราณชลํกฺกตสุตถาคคํ นมสฺสยมาเน ॥

อต ชตุ สุขฺยามเทวปุคฺครปุณฺนชาเช สุขฺยามา เทวา เชน ตถาคคสุตฺเตโน —
ปสํกฺรามคฺ | ออุปสํกฺรโมช นานาปฺนฺนุเปชฺชปคฺนฺนุชฺชาลยวิเลปโนโรโพชฺฉินฺนเจจฺฉินฺนณฺณ
ตถาคคํ สํปฺปชฺช สํมุชฺชมาภึช สาโรปฺชมาภึชลาตถาสํคฺคฺนฺนุชฺชวระ —

๔๑. สทฺถุโส' สฺสฺติ น เต กุโตนฺนฺน
สํถ สฺมาธิ สฺสฺสว ปุชฺชณฺน |
อธฺมิกุทฺตวิมฺภุคฺคิโกวิทา
สฺวสา วณฺณิม เต ตถาคคฺน ॥

๔๒. ทฺถุณฺนุชฺชา ส วิชฺช โสณฺนา
โโพชฺฉินฺนเจจฺฉิม มฺวภึ ชว กุฏฺฐา |
น คมฺวหฺติ อณฺช กสฺจจฺณา
ชยถ คฺวี เทวมนฺนุชฺชปุชฺชิตะ ॥

๔๓. น มฺวชย ภวานุ สฺมฺมุคฺคโต
ชชฺช อวฺเถ พหุ จฺจฺฉนฺน ทฺถุณฺน |
วิชฺชิตฺ หิ สชฺฉะ สฺสฺสฺสนฺนชฺช
ปุราปฺปฺตา โโพชฺฉิ อณฺคฺคฺวา คฺวชฺชา ॥

ลิลิตวิภวตศุครไวยัชนะ

๔๔. อาโลก กุญโศ ทศาทิเส
 ปฐุขณาทีเปณ ตวิโลก ชวาลิตะ |
คิมวี อปนายชินุชเส
 ทาสุขสี จกุนฺวณฺตุตวิ ชเค ||

๔๕. พหุกลุป สฺตุคนฺติ ภาณโค
 โรมรูปสุช น จามุคฺ อสุคฺ เต |
 คุณสาคร โลกวิสุคฺตา
 หวิสา วณฺทิม เต ตถาคณฺ ๒

เอวี่ ชลฺ เต สุขนฺเทวฺคุรปฐุขนา เทวสุคตภาคณฺกนิญฺโตยกาณฺเต
ตศุณฺเด ปฐุณฺชอลยสุคตภาคฺต นมฺสุขนฺตะ ||

อถ ชลฺ สโถว เทวณนินฺนุหฺระ สวรุชฺ คุววยคุวิศภาชโถวเทโววณฺนา-
ปฐุปฐุปทีปกนุชฌมาญฺยวิเตปณฺชุนฺเดจิวฺรตศุวชฺชวชฺปตภาวฺยฺโยสุคตภาคฺต สํปฐุช
อาภิวคาลาภิวภยสุคตาวคฺ -

๔๖. อสุชณฺตา อนวทฺยา สหา สฺสุตฺติตา เมรุตฺถปฺยา มฺเน
 ทศทิสฺ สฺวิจฺญฺญฺญ ชฺฌณนปฐุณฺตา ปุณฺนยเตชานฺนฺวิตา |
 พฺพุชศตสหาสุว สํปฐุชตา ปฐุวี ตฺถุชฺ มฺเน
 ตศุช วิเศมฺ เชน โทธิตฺถฺเม มวเสนา ชิตา ||

๔๗. ศักฺศุคฺตสมาชิปฐุชฌนากว ชฺฌณนแกคฺชวชา
 ชวมนฺณินฺนาคฺติ โวโทยคุคฺตมา โลกจกุนฺวททา |
 คุวมนฺนชิตปฐุหฺเน สานฺนเตนฺทฺวิชยา สานฺนตจิตฺตา มฺเน
 ศรณฺ คุวมนฺเปมฺ สากุชฺชรณฺภา ชวมนฺวชา ชเค ||

สังคหะปิวิวรรตสุตฺตปิฏก

๔๘. โโพจี อนนุตฺตลฺยา อฏฺฐาวิขุสฺสาโมทุกฺคา
ปฺรชฺฌนาพลฺล อูปาย โมคฺคาพลฺล พฺวาหุมฺปฺณฺยํ พลฺลุมฺ ।
เอตี พลฺลมนนฺตฺตลฺยา ภว โโพสิ สํปฺรสุตฺติเต
ทสพลฺลธาวํ อฏฺฐา ปฺนฺรโโพมณฺเฑทฺ ภูตฺ ॥
๔๙. ทฺถมฺภูว จมฺ อนนฺตฺสฺตฺเตว สุวํ ภูตฺตฺรสุตฺตภาวฺ
มา ชฺ สุวณฺณวราชฺ พฺวาหุณฺยเต โโพมณฺเฑทฺ สฺตฺติเต ।
น จ ภวตฺ พฺวา-เตโกยฺ ภูมฺ โน จ กนฺเชณฺณา
กฺวหฺต คฺกุภว สํกมฺปนา มวเสนา ชิตฺ ॥
๕๐. ชก จ ปฺริมเกภี สํหาสเน ปฺร่าปฺตฺ โโพ วว
ตลฺ คฺวชา อนฺพุทฺธ ตฺลฺยา สวมา อนฺชถา คฺวี น หิ ।
สมมฺนสฺ สมจิตฺต สวชฺเชตฺตา สฺตฺตาม ปฺร่าปฺตฺ คฺวชา
เตน ภว สุวณฺณ โลกฺโกตฺตโม ปฺณฺยเกยฺคฺวี ชลฺ ॥

เอวํ ชลฺ ภิกฺขุวระ ศโรว เทวานามินฺนุวระ สวรัชฺ เทวปฺุไตรสุตฺตวชฺคฺวีโส-
สฺตฺตถาคคมภิกฺขุโคชถานฺเต สฺตฺตคฺ ปฺร่าณฺชลฺกฺกุตฺสฺตถาคคฺ นมฺสฺกฺขวณฺ ॥

อตฺ ชลฺ จคฺวาโร มหาราชานะ สวรัชฺ จคฺขุมฺหราชกษฺยโรวเทวปฺุไตรวฺเรน
ตถาคคฺสฺตฺโนปฺสํกฺขวณฺตฺ । อปฺสํกฺขมฺยภิกฺขุทกฺกจมนฺปฺกสมฺนาววณฺิกถานฺสฺตฺถาวิ-
มาลฺยทามปฺริคฺกุทฺทว อปฺสฺระสคฺสทสฺสวปฺริวฺฤคฺคา ทิวสํกฺกิสํปฺรวาทินฺเตน ตถาคคฺสฺช
ปฺุชฺชา กฺกุคฺควา อภิสฺ สวรูปฺยภิกฺขุคฺคาภิสฺคฺขมฺภูวระ —

๕๑. สุมฺชฺวจฺณา นโนชฺฌโรจฺณา
สฺหิว ปฺร่าสฺนาคฺคิกรว ปฺร่าสนฺนจิกฺคฺวา ।
ปฺร่าทสฺสวทฺนา ปฺร่ากฺคฺชิวฺวา
ปฺร่ามฺสุปฺริคฺคิกรว มฺนฺเน สมฺสฺเสตฺ ॥

สังคwapัรวรรคสุตฺตโยวีสะ

๕๒. รุคฺรวิตฺต ช ย อสุตฺติ สรวฺวโลกเก
 สุมฺมชฺร ปฺรเมณฺธิเย นรณฺมรณฺม |
ภวตฺต สวฺว ปฺรมุกฺต มณฺชฺโชโม
 อภิกวเต รุคฺต สวฺว ภาณมาณนฺม ||

๕๓. วาหุ สมฺบิ โทสมโหมเกตุสสา
 ปฺรวิคฺติ ชเนติ อมานนฺธา วิสฺสุทฺธานฺม |
อกฺกณฺหตุทฺธา นิสานฺนชฺช ชฺรณฺม
 อรุชฺช วิมุกฺติ ตถานฺติ เต หิ สรวฺเว ||

๕๔. น จ ภว อคฺคินฺนยเส อวิทฺวา
 น จ ปฺน วิทฺวมเทณ ชาตุ มคฺตตะ |
อนฺนตฺต น จ โนว โจนตฺตสุวฺว
 คิรฺว สฺสสุตฺต สากวสฺสชฺช มชฺเชย ||

๕๕. ตถ อิทฺ สุตฺตพฺพ มานุสสาณา
 ยคฺคหิ ตาหุสฺส ชเว สคฺคว โลกเก |
สุวฺว ปฺพโม ธนฺนชฺช ทาตุว
 ตถ ตว ทาสฺสชฺช ชฺรณฺม สรวฺวโลกเก ||

เอวํ ขลฺล จตุรุมหาราชปฺรมุขา มหาราชกาชิกกา เทวา โฟธมณฺชานิฆณฺณตี
ตถาคคฺคมีนฺนุโยคฺชกานฺเต ตสฺสจฺเจ ปฺราณชฺลยสฺสตถาคคฺคิ นมสฺสชฺชนฺตตะ ||

อต ขลฺลนฺตวิภินฺนา เทวาสุตฺตถาคคฺคสฺชานนฺตีกนฺนปฺสักรมฺมยภิสสิโธเช ปุชฺชากรุมณฺ
สรวฺวมนฺตวิภินฺน รตนฺชานเณ กิจฺกิตฺติชานเณ รตนฺฉไวฑูร รตนฺปตาคาภี รตนฺปญฺญทาโม
รตนฺนาวคฺคิสสิโกววิวิชฺชมุกฺคทาหารปฺนุปฺพาทามารุชกาชิกเทวคฺคปวิคฺคหิไตฺรวุชจฺนุทฺรโกศฺจ
สมฺมถฺกฤคฺชย ตถาคคฺคช นวิชฺชชยนฺตีสฺม | นวิชฺชชย จ สัมมชฺชมาภิกวคฺคทาภิกวชฺชสวฺววิมุชฺช —

สังคหวิวัตตสูตรโตหีตะ

๕๖. อสุมาถุ วาสี กคเน ชุรวี มุเน
ปศุขาม สตุควา จริยา ขลา ชเค ।
ภวตศุจี เปฺรภุมิข สุกุขสตุคว
สุขัตติ น ปศุขาม ตโวจจิตฺเต ॥

๕๗. เข อากตา ปุขน โหติสตุควา
กคณิ สุมฺภูติ โตรณนวยเกมิช ।
ทานวิมานาน น จภวนุต
ตถา หิ เต โว กคณาคุมภาวะ ॥

๕๘. เข อนตฺวิภุมาคุ ปุวรวุมิ ปุณฺโป
สุยาจฺจุชพนฺธา หิ มหาสทฺสวา ।
เต ตุกฺข กายเ ปคิตา อเสนา
นโทษ ขลา สากฺวิ สวิวิมฺภูจา ॥

๕๙. ปศุขาม ฉควาณฺเขวคฺสกา จ
มาถาคฺคเภา จมฺปโกปฺปฺปทานฺวา ।
หาวาสุจ จนฺทฺรวาสุจ ตถาวุชจนฺทฺรวา
ภุมิพนฺติ เทวา น จ สํสุกโรติ ॥

๖๐. วาสสุข นาทฺทวาทสมฺมุณิ
เทโวเส สุมฺภูติ สรวต อนตฺวิภุมฺมุ ।
ภุมฺพนฺติ ปุชฺชา ทฺวโปโทคฺคสมฺมุ
น จ เต มโท ซาขติ วิสมฺโฆ วาถ

สังคหปริวรรตสูตรโยวาทะ

เอวี่ ขลวนุทวีกษเทวา โหธิมณเฑา นิมณเฑนั ตถาคคณภินุญไคยถนเบค ' วดสุถิวนุคะ ปุรวาณชอชสุตถาคคั นมสุขนุคะ ॥

อด ชลุ เกามา เทวาสุตถาคคสุขย ปุชากวมเณ สรวาวนุคั ธวณเฑคคั
สุโศชโคปถิปถั กนโธทกปริมิทถั ปุณปาวกัธณั จ กถุคฺวา นานาทุณชวิตานวคคั
จ ตถาคคาย นัรยาคคยนุคั สุม । อภิวุคาลาภริกคฺษณุฏฐะ —

๖๑. วชรมิว อเกทฺฐา สัสถิตา คฺฐิเสสสุวา
วชรมยปเทนาคั สุตโต โหธิมณเฑา ।
อิห มม คฺวจนาคั สฺมุขคณาสฺถิมชฺชา
น จ อหุ อสฺปฏฺฐิตฺวา โหธิ อคฺคณชฺช อสมาคุ ॥

๖๒. สวักว นรสาหา สรวุชั คฺฐิเสสสุวา
น การิมุ อธิสฺถณนั สุชาทฺวทิวธเณน ।
คาทุส นหเวคาค อากคว โหธิสคฺคฺวา
เชน กวมคเณมิ กมนิปิตา เกณคฺคฺรโกฏฐะ ॥

๖๓. ลาก อิห สฺถปฐา ภูมิเทไววาทว
ชคฺคฺว ปรมสคฺคฺวคฺคฺจกฺกมมิ เมทนนเช ।
ชคฺคฺว กุ วชฺ โธเก สรวุ โอภาสิตาสฺเต
เจตฺถุ คฺฐิเสสสุวะ ที ปุณสฺคฺคฺภย ทาชะ ॥

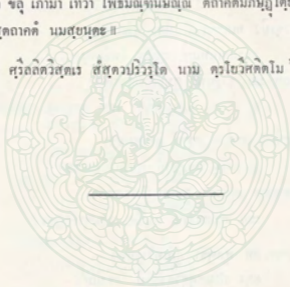
๖๔. เหาสุคิ สคฺคฺสหาสุวี่ ขวาคคฺชฺจาปสฺถกนุโธ
ธวณเฑคคฺคฺ ชคฺคฺชฺชา ขวาคคฺชฺโจปชฺวีชะ ।
สรวุ วชฺ ชเวโม เมทนนั คฺฐิเสสสุวา
สรวุ คว ททาโม กุญฺกนุวมิ คฺฐิ ชเณนุณฺ ॥

ลัทธิปริวรรตศุภไชยคี

๖๕. ยศร ภว สุทธิเหหฺวา จักรเมหฺวา ศยเหหฺวา
เข'ปี่ สุคตปุศฺวระ สุรเวกา เกาตมสุข |
ชรุมถ กถนุติ เข'ปี่ วา ตำ สดุโธเนติ
สรว กุศลมูล โทษเข นามขานะ ॥

เอวี่ ขลุ เกามา เทวา โทษินดเนนินดเนติ ตตาคคมภินุญโตชกาเนเต ตสุธะ
ปฺราณชลยสุตตาคคิ นมสุขนุตตะ ॥

อิติ สุวัถถิตวิสุตเว สัศฺตวปริวรรโต นาม ศุภไชยคีตโม'ธฺยาปะ ॥

สรุปบทกลอนปริวรรตสุภาษิต

อิติ หิ ภิกษุโว' ภัสสุทฺธสฺสตาโคโต เทโวรัมภินุญฺจมานะ ปฺรชฺจก —
มภินุญฺจมานนิมฺมเยโน ทฺววมวชํ เปฺรภฺมเต สฺม | อฺยฺยานปฺริศฺชยาหาระ สุชฺชปฺริศฺสวํ
สฺปฺตรวาทฺริ โฟชฺชวฺจกฺกมฺมเด' ภินามชฺติ สฺม ||

อต สฺปฺตฺทาห' ติกฺขานเต ภามวจฺจว เทวปฺตรุ ทศกฺนฺโฆทกฺกมฺภสฺสสุวณฺนิ
ปฺริศฺจกฺกหฺย เชน ตถาคคฺคฺสฺสฺเตโนปฺสํกฺขรํมฺนุติ สฺม | วุปฺปวจฺจว อปฺปี เทวปฺตรุ
ทศกฺนฺโฆทกฺกมฺภสฺสสุวณฺนิ ปฺริศฺจกฺกหฺย เชน ตถาคคฺคฺสฺสฺเตโนปฺสํกฺขรํมฺนุติ สฺม |
อุปฺสํกฺขรํมฺนุช โฟชฺชวฺจกฺกมฺม ตถาคคฺคฺจ กนฺโฆทกฺกนฺ สุนาปชฺชนฺติ สฺม | คณฺนาสม —
ติกฺขานนฺตาสฺจ เทวนาทชฺชกฺกมฺภนฺนุชฺชวาสฺส
กนฺโฆทกฺกนฺ สุวสฺส
จิกฺขิตฺตํนฺตํปฺปาทฺชยาหฺระ | สุวคฺค
อภฺวิสุตฺตํ กนฺโฆทกฺกนฺเชน. น จานฺยสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เตโนว จ ปฺริศฺชปฺรโมเมฺยฺชน ตถาคคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
อภฺนฺนํนฺต

อต ชฺลฺล ภิกฺษุวระ สมฺมตฺก
สํปฺติโค' กฺกฺก | ส ตถาคคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
นามาชํ ภกฺกนฺ สมฺมชฺชฺชฺช เชน สมฺมชฺชฺช สมฺมชฺชวคคฺคฺคคคฺค
สฺปฺตรวาทฺริ
วิหฺรชฺชภินฺนํปฺรชฺจกฺกะ ? เชนมฺมกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ปฺริศฺชยฺยาหารวฺชฺชโย นาม เทวปฺตรุ อปฺปี สมฺมชฺชฺช เชน สมฺมชฺช
สมฺมชฺชวคคฺคฺคคคคค
สฺปฺตรวาทฺริ วฺชยฺยาหารนํภินฺนํปฺรชฺจกฺกะ ||

ครุภัณฑ์จักรวรรดิสุโขทัย

- ๑๐ ขลุ่ ภิกษุพระ สมณุตตสุโม เทวปุศุรสุตถาคคิ์ คาลาภิกษุสุตาวีตุ—
๑. วรรณเจตจวรรณ ทศศตอรรถช กมลทตเตชา |
สุมนุญญานุญจวรรณ วุนเท จรณา ศวีจนสนุข ॥
 ๒. อภิวนุชย สุกตจรณา ปุมนุทิจจิตตสุตทา ๕ สุรปุศุระ |
อัทมวจิ วัฒนทรรณ ปุ่สาณุตกรณิ์ นรมวณามุ ॥
 ๓. ศาภุญกุลอนนุทชนนา อนนุคกรว วาคโทษโมทานามุ |
ปุ่รณาน อนนุคกรณา วัฒนหิ์ กางกุษา นรมวณามุ ॥
 ๔. กิ์ กรวณิ์ ทศพลท พุญชวา สรวชณตมปวีนวณามุ |
สปรตาทิ์ มัทมณเจา จินา น กิ์นทนุติ ปุ่ชงกนุ ॥
 ๕. กิ์ ตุ ขลุ่ ปุ่ชยมานะ สปรตาทิ์ อนนินเจณ นรสิทา |
เปุ่รณาส วิศุทตโกณ วิคสิตศตปศุรคตยาภุญะ ॥
 ๖. กิ์ ตุ กวตม ปุ่รณิ์ อุตาทุ สรวณ วาสิทานามุ |
เขน ทุณวราชนุเล ปุ่ชงก น กิ์นทิ์ สปรตาทิ์ ॥
 ๗. สาธุ สมนุญญานนทา สุกนุคตณนวมุ ทศพลอสุช |
ปุ่รวท วจนิ์ อวิตถิ์ กุ่รหุ ปุ่รติ์ นรมวณามุ ॥
 ๘. ตมวราช จมทววทนะ สุกนุคเนว เม กลนโค อมรปุศุร |
อสุช ปุ่รศนุสนุชาทิ์ กิ์จันนาศุวิ ปุ่รวกมุขามิ ॥
 ๙. วาชา ขทวทุชสุมนุณนิกิ์นุโค กวติ์ ชุณาติสเจณ |
สปรตาทุ ติ์ ปุ่รเทศิ์ น ขทาคิ์ ทิ์ อุมตว วาชุนามุ ॥
 ๑๐. เอมเนว ทศพลท อปิ์ อภิภิกตว โทณนุติ ขท ปุ่รณิ์ปุ่รณะ |
สปรตาทุ อณนินเจา จินา น กิ์นทนุติ ปุ่ชงกนุ ॥
 ๑๑. สุวีว ขถาริ์สัจจา นวิ์กุนเต นวิ์จิตา นวิวเสมา |
พุทุชามิ โพิธมณเจา เกตุส่า นิตา นวิ์กุนนุเต ॥

คฤปิษภกถิกปรีววคคฤวิษ

๑๒. อีห เต กามโกธธา โมหปรุภาวา ชคตฺปรีนิกาสาะ |
สาโหถา อิว เจเวรา วินาสีตา เต นีวเสษะ ||
๑๓. อีห เม หตาน วิวัธา มานวิธามนฺชุนา ปฺรณีเกตาะ |
สฺวศฺรวา ปฺรทํนา ชฺรณานิ จาคฺริ สโมตฺปนฺนํ ||
๑๔. อีห สา อการุชกรฺวิ ภวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
सानุสฺมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๕. อีห สา อีห เมเมตฺ จ กถิปาสุ ปรุณฺทฺตฺตฺตฺต |
นีวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๖. อีห เต จีวี สมนชตฺ อุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต |
สฺกนฺทฺธา โสปรุทฺตฺตฺตฺตฺต |
๑๗. อีห เต กุชฺชสโมหา มิตฺตฺตฺตฺตฺต |
นช อฏฺฏฺตฺตฺต อเสนา กุชฺชจ น ชวคฺ ชฺรณฺสฺมตฺต |
๑๘. อีห นีวตฺตฺตฺตฺต |
จคฺคฺจ วิปฺรฺธาสา นีวทฺช นช นีวเสษะ ||
๑๙. อีห สา วิตฺตฺตฺต |
วินีวตฺตฺตา อเสนา โพรชฺจกฺวิตฺตฺต |
๒๐. กุฏฺกานี ปญฺจนฺทฺตฺต |
จคฺคฺวิศฺทฺตฺต |
๒๑. โมจาห อสฺวตฺตฺต |
กุตฺตฺตฺต |
๒๒. วิศฺติ รชฺสฺตฺต |
อีห เม สมนคฺทฺรฺนฺต |

ครุปรัชภลิกปรัวรรคจตุรวัด

๒๓. คต พุทฺธนวุทิตานี ปณฺช ศลาสมิ มชา สมฺนุพุทฺธา |
ปรัปฺรุณศตสทสฺวี ธฺวมาณ มชา สมฺนุพุทฺธมฺ ||
๒๔. อีห เม 'นุสย อเสนา อมฺภูณวฑิธ สมฺลปฺรยฺนุคธา |
ปรัยฺยุตฺตานกิสถยา นิรฺทกฺธา ชฺฌานเตจฺเจน ||
๒๕. กางฺกฺฆา วิมคิสมฺมุททา ทฺถมฺภูชฺชาชนฺติธา อสฺกมฺลลา |
คฺฤมฺภูณาทิ คฺฤเวลา ปรัโศภิตา ชฺฌานสฺสุรฺเชยฺ ||
๒๖. กุหนลปฺนปฺรฺพฺรหฺณํ มาชานาคฺศฺรยฺโทมฺอฺรฺมฺยูชฺชาทฺมฺ |
อีห เต กฺฤตสฺวณฺเช อฺนฺนํ วิชฺยาकुณินา ทฺกฺชมฺ ||
๒๗. อีห เต วิวาทมฺลลา อากฺรณฺตทฺเรคฺคิณฺ วิณฺมาสุ |
อารฺยาปฺวาทวจนฺธา ชฺฌานนฺววิเวจฺจโนวฺวานุคธา ||
๒๘. อีห วุทฺติคฺฤมฺภูทิตานี โสจิตปวีทเวทิตาน ปรัชฺชนฺมฺ |
ปฺรฺพฺรปฺตี มชา หุชฺเชนฺ ชฺฌานคฺฤตเสมฺมิชฺชามคฺมฺ ||
๒๙. โอธฺมา อโยคฺฤมฺภูคธา โสกาธฺ สลฺยา นทปฺรฺมาทาสฺจ |
วิชฺตา เมชฺท สฺวเว สคฺคฺยณฺยสมฺมิชฺชามคฺมฺ ||
๓๐. อีห มชฺ กิถศกฺกณฺมา สักกฺปรัวฺรณฺมฺลท กาวฺฤคฺกฺฆา |
สมฺมุตฺติปวีศฺนา อเสนา อฺนฺนํ ชฺฌานนาคฺคินา ทฺกฺธา ||
๓๑. อีห โส มชา หุชฺคิฟโล อสฺมि มรฺสฺสุวิโลกวสฺววิคฺ |
ชฺฌานนาคฺคินา ศจฺจคฺมา หโต ยถฺเนนฺทฺเรณ โทคฺยณฺนุทฺธา ||
๓๒. อีห ชาลัน อเสนา ฆฺฤคฺวีศฺคิ จารินิ ธฺวณิณฺณเจ |
ปฺรฺชฺฌานนาคฺคินา พลวตา จิตฺตุวฺวา ชฺฌานนาคฺคินา ทฺกฺธา ||
๓๓. อีห เต มฺลลเกถฺสวสฺส สานุสฺสว หุชฺชโศกสํภฺกฺคา |
นชฺ อฺรฺชฺชฺชวตา อเสนา ปฺรฺชฺฌานนาคฺคินา ชฺฌนฺมฺ ||

ครุปรัชกฤตปริวรรตคหจรวิเศษ

๓๔. อีห เม ปุรุชณาจกมุรวิวโศชิตฺตํ ปุรุกฤตฺสฺยสุทฺตควานนํ ।
 ชุณนานาตฺยเนน มหา โมหปฏฺถวีสฺตฺวํ ภินฺนํ ॥
๓๕. อีห ธาตุกฺต จตุโร มทนกรวโกลจฺจตา วิปฺลคฺตฺยุมฺหาระ ।
 สฺมฤตฺตฺสฺมถภาสฺกฺวํเสา วิศฺยิตา เม ภวสฺมฺพุระ ॥
๓๖. อีห วิฆยกาธุจฺนงโย วิตฺรฺกสวโม महानถนวฺหุนิ ।
 นิรวาปฺโต 'คฺทิปฺโต วิโมกฺษรสศฺโตเชน ॥
๓๗. อีห เม อนฺศยปฺถลา อาสฺวาทตทาวิตฺรฺกนฺวิโรฆนาระ ।
 วิวฺยพฺลปฺวณเวโกฎฺวฺชฺช วิธยํ สฺมปฺนิตา ॥
๓๘. อีห เม หโต หุยเสษศฺยจฺจจวิปฺรฺกฺวานคฺตวโรวี ।
 ปุรุชฺณาสนา พฺลวตา สฺมฤตฺตฺวณสฺมาธิมาคฺมฺย ॥
๓๙. อีห สว ชฺวชวครฺชาริ หสฺศฺยสฺวโรธฺยจฺจวโร วิกฤตฺตฺวา ।
 นมฺอฺพฺลวฺวฺยเสนา โมคฺวฺมาคฺมฺย วิชฺวสฺตา ॥
๔๐. อีห ปฺลยจฺจคฺตสฺมฤตฺพุธาระ มฺจानวฺยหยา สทา มโถนฺมคฺตาทะ ।
 พฺพุธา มฺชา หุยเสษาระ สฺมาธิสฺสฺกํ สฺมาคฺมฺย ॥
๔๑. อีห อนฺนยมฺปฺรฺตฺชนานา กลเววาทปฺวฺรหณปฺวฺชนคฺชะ ।
 ปฺวฺราปฺโต มฺชา หุยเสโม ธปฺรฺตฺคตสฺมาธิมาคฺมฺย ॥
๔๒. อีห มนฺยิตา จ สฺวเว อชฺชยาตฺมิกพาทฺรโร ปฺริกฺษฺณา ।
 กฤปฺตีตฺวิกฤปฺตีตานิ จ สฺนฺยฺมิตี สฺมาธิมาคฺมฺย ॥
๔๓. อีห ตาถยิตา สฺวเว มฺรฺตฺยฺชา ทฺริยฺชา ภวาทฺรปฺรฺยฺชนาทะ ।
 คฺยกฺตา มฺชา หุยเสษาร อาคฺมฺย สฺมาธิมนิวฺรฺตฺม ॥
๔๔. สฺวรวาทฺพฺนฺธนานิ จ มฺกฺตานิ มฺเชห ตานิ สฺววานิ ।
 ปฺวฺชฺณาพฺเลน นิชฺฉิตา ตฺวิวิธฺมิห วิโมกฺษมาคฺมฺย ॥

๕๖. อีห ทนุฆนพุกุชั ปุริคิคุยสมุทาคคิ ชกจอุณมุ |
จิตุเตกุนเณ' นุชาติ' มวิจกนุชรวาปุริคอุณมุ ||
๕๗. อีห เม ตคฺจอุ สุกุชั วรณษั เชน (โลก) ธาควะ สรวามุ |
ปศุขามิ ปาณิมเชษ นุชสุคานิ ขตา ทูรมผลานิ ||
๕๘. ปุฏเวนิวาสสมุรณิ คิโสว วิทฺชา มเชห สัปรุาปุตา |
อปริมคกถุปนุชตา สุมรามิ สวปฺนาทิว วิพุทชะ ||
๕๙. ไชวาทิปุติ สุนรา วิปริตวิสัชฺฌณิน วิปฺยสุคชะ |
โส' ปิ จ -คตา อวิคตา อีห มช ปิโต หุณมุถมณเฑชะ ||
๖๐. ขสฺชารุถาย ทศพลา โมคฺวิ ภาวณฺติ สรวสคฺเควฺมุ |
โมคฺวิพฺแลน ชิตฺวา ปิโต เม' สฺมินฺนมุถมณเฑชะ ||
๖๑. ขสฺชารุถาย ทศพลา ฆรฺณเ ภาวณฺติ สรวสคฺเควฺมุ |
ฆรฺณาพฺแลน ชิตฺวา ปิโต เม' สฺมินฺนมุถมณเฑชะ ||
๖๒. ขสฺชารุถาย ทศพลา มุทฺตา ภาวณฺติ สรวสคฺเควฺมุ |
มุทฺตาพฺแลน ชิตฺวา ปิโต เม' สฺมินฺนมุถมณเฑชะ ||
๖๓. ขสฺชารุถาย ทศพลา อเปกฺข ภาวณฺติ กถุปนุชตานิ |
คณฺเปกฺขพโลจฺจิตฺวา ปิโต เม' สฺมินฺนมุถมณเฑชะ ||
๖๔. ขคฺปิถิ จ ทศพโลจฺจฺจนท้าวถิกาทฺหุคเวชะ |
ปฺรจฺชินสิโหชะ ปฺรูเว อีห เม ปิโต หุณมุถมณเฑชะ ||
๖๕. ขา ภาณิตา จ วาญเม มารเสษฺยทศสฺย สโสนุชฺช |
เกคฺสุขามิ น ปฺรยจฺถิ อปฺราปฺย ชรามรณปาวณฺมุ ||
๖๖. ภินฺนา มช หุชวิทฺชา ทิปฺเตน ชุณนเกจฺนชฺรพฺร |
ปฺราปฺติ จ ทศพคฺทวี คสมุคฺคปฺรภินทฺมิ ปฺรยจฺถณฺมุ ||

๖๗. ปุราปุคฺติ มยารหควฺ ภูมฺเณ เม อาศฺรวา นีวรเสนาหะ ।
ภคฺณา จ นมุจเสนา ภินทฺมิ คสมาทฺธิ ปฺรชฺจกฺม ॥
๖๘. นีวรตถปภาณิ จ ปณฺจ มฺยท ปุทาวีตา สฺรวา ।
ศฺฤณฺณตธา วิฉินฺนา ทนฺเตท ภินทฺมิ ปฺรชฺจกฺม ॥
๖๙. อถ โส มนฺนุชจทฺร สฺวิลมฺพิตมาสนาคสมฺมคฺตยา ।
ภทฺรทสเน นินฺทมนฺนทมิเนทํ ปฺรติจฺฉสฺจ ॥
๗๐. รตนฺชฺเรศฺสทสฺสวรปฺปํ นานาคณฺโฑทโกศฺจ สฺวสํวระ ।
สฺนปฺยนฺติ โลกทนฺตํ ทศคคฺคณฺเปวมิปฺราปฺตมฺ ॥
๗๑. วาทิตฺรศทสฺสวรปฺปํ สมนฺคโต ทเวโกณฺณยฺตานิ ।
อศฺลํ ภโรนฺติ ปุชฺา อปฺสฺวณฺยโตหะ สท สมนฺควระ ॥
๗๒. เขวฺ ชลฺ ทเวสฺสวระ สวคฺ สปฺรคฺชยฺ จ สนิทฺทณฺ ॥
สปฺตาหฺ อวณฺณเจท ฆินา น ภินทฺนฺติ ปฺรชฺจกฺม ॥ อิติ ॥

อิติ ทิ ภิกฺขวโ ภิกฺษุทฺธอโพิธฺสฺตคฺคตฺตะ ปฺเรตฺเม สปฺตาหะ ทสฺสวรา —
สเน' สฺวคฺ — อีห มยฺนาคฺควา สมฺชกฺสโพิธฺมิภิกฺษุทฺธา, อีห มยฺนาววาทฺสฺย
ชาติชฺวามวณฺทฺชฺชยฺนาคฺทฺตะ กุฏฺค อิติ । ทฺวิคฺเชยฺ สปฺตาหะ คคาคโต ทฺวเรจฺจกฺม
จฺจกฺมยฺเต สฺม ทฺวิสาทสฺวมหาสวสฺวโลคธฺวคฺคณฺเปคฺคทฺย । คฺคคฺเชยฺ สปฺตาหะ
คคาคโต' นิมฺมํ โพิธฺมณฺเจทกฺมยฺเต สฺม । อีห มยฺนาคฺควา สมฺชกฺสโพิธฺ-
มิภิกฺษุทฺธยฺนาววาทฺสฺย ชาติชฺวามวณฺทฺชฺชยฺนาคฺทฺตะ กุฏฺค อิติ । จคฺคฺเรตฺ สปฺตาหะ
คคาคโต ทเวจฺจกฺม จฺจกฺมยฺเต สฺม ปฺวรสฺมทฺวาคฺคปฺคฺจิมสฺมทฺรมฺเปคฺคทฺย ॥

อถ ชลฺ มวระ ปาปฺยฺยานุ เชน คคาคคฺคฺคเณปสฺสํกฺวามคฺ । อฺุปสฺสํกฺวาม
คคาคคฺคเณทวโจจฺ — ปวินฺนวาตฺ ภควนุ ปวินฺนวาตฺ สฺคค । สมช อิทานิ ภควตฺ
ปวินฺนวาตฺช । เขวมฺกฺเต ภิกฺขวสฺสคคาคโต มาวฺ ปาปฺยฺยาสเมทวโจจฺ — น

ครุภัณฑ์ลึงปริวรรคจตุรวิเศษ

คาวกั ป่าบ่ขุ ปรีนิรฺวาสยามิ ขาวนุเม น สุตวิรา ภิกุมโว กวิมุขนฺติ ทานฺตุ
วฺยกฺตา วินิตา วิสวทา พหุสฺรฺตา ธรรมานุธรรมปฺรติปฺนนาธ ปฺรติพลาธ
สฺวขมาจรุภัก ชุณนํ ปรีทปฺปิตฺต
นิกฺก
ปรีนิรฺวาสยามิ ขาวนุเมชา พุทฺธธรรมสํวโศ โดเก น ปฺรติมุขานํโต กวิมุขติ |
อปฺริมิทา โพธิสฺสคฺคฺวา น วฺยากฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
คาวกั ป่าบ่ขุ ปรีนิรฺวาสยามิ ขาวนุเม น จลสฺวธะ ปฺรมโห ทานฺตุ วินิตา
วฺยกฺตา วิสวทา กวิมุขนฺติ ขาวตฺสปฺรติพลาธ ธรรมํ เทสยิตฺตฺตฺตฺต

อต ชลฺ มาระ ป่าบ่ขุณนํ วจนํ สฺรฺคฺคฺวา เอกนฺเต ปฺรฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ทฺทฺชํ ทฺรุมนา วิปฺรติสวํ อโณมุชธ กานฺเจน มํ วิลฺขนุ วมยํ เม ติกฺกฺกฺก
อติ ॥

อต ชลฺ คาสฺสฺติสฺว มรฺกฺกฺกฺกฺกฺก วกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ติกฺกฺกฺกฺกฺก ติกฺกฺก
กาดขารุชกานนฺตุ —

- ๑๓. ทฺรุมนาสิ กณํ ตาต ปฺรฺกฺกฺกฺกฺก ฆทฺทฺเสวา นธะ |
วคปนศน ตํ พฺทฺวา กฺกฺกฺกฺก วั นนวมเท ॥
- ๑๔. อานขิตฺวา จ ตํ สํหํ กวิมุขาน วเส ตว |
..... ॥

นาร ฮาท —

- ๑๕. อุทนุ สฺกฺโต โดเก น วคสฺย วกฺก วัชชฺตุ |
วมยํ เม ทฺทฺติกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ภูกฺกฺก ॥

ครุภัณฑ์อุทิศปรีชาคุณคุณวิเศษ

น วรหุติ สม | เต วิสมิตา ภีตาสุจาภูนุ - ที นุ ขวอตุร การณม, โท' ยี
 วิกาโร ยกิม สุตเต สกญา วิมุจิตะ? ไคสุเตา สุชาตกัฏฐิพัถวูเทา โยชิตะ |
 คาวบี น วรหเต สม ไสคูปถอสฺเสน จ สฺมณาทมเกณ จ วาหุยมนนา |
 เตมเมตทากว - อสฺสยึ ปุระ ภิณฺจิกุภยึ เชนคาวบี น วรหเต | ไคสุหุคเต
 ปุระ ประนิชิตะ | อสุหุคเต ปุระยทคเต | ปุระหุนาสฺติ กิจฺกอบมิตี |
 คยบี เทวคยา สุวรูป สฺมรฺสฺย อสุวาสิชิตะ - มา เกตฺวมิตี | คาวบี
 พถวูเทา เชน ตถาคคฺสฺเสน สกญา ปุระกฺรมิตะ ยวคเต ปศฺยนฺติ สม
 ตถาคคฺ ไวสุวณมว ปุระปัด ทุวคฺรฺสมมทาปฺรณลกฺมไละ สมนกฺกฺกมจโรกิตมิว
 ทินกฺว สุวียา โททปฺยมมม | หุณฺญว จ เต วิสมิตา พฺกฺว - ที นุ ขวอ
 หุรฺมา อิทาปฺรปศฺ อุตฺโท สโกร เทวณฺหุ อุตฺโท ไวสุวณ อุตฺโท
 สุวสุยฺนุเทว ว อุตฺโท กิจฺกฺกิวเทว ว นกฺเทว ว | ตตฺสฺตถาคคเต
 กายาชนี วสุวณฺ ปุระกฺวยตี สม | ตตฺสฺเต ยาทะ - ปุระวชิตะ ขวอ
 กายาสวฺจฺโต นาสฺมรฺกฺกมฺสฺสฺติ | เต ปุระสา ปุระกฺกฺพฺธา อโนฺยณฺยเมวมาหุ -
 ปุระวชิตะ ขวอ กาลโกชึ ภวฺมยตี | อสฺติ กิจฺจ? ยาทะ - อสฺติ มจฺจฺรปณ
 ดิจฺจิกากฺสุเจกฺมว | เต มจฺจฺรปณมิกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 กฺวณฺ | อฺปสฺกฺรฺมย ตถาคคฺสฺย ปาธา สิริมาภินฺนิกฺว ติวปฺรทกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 คสุตะ | เอกานฺเต สฺติตาสฺเต ตถาคคฺเมวมาหุ - ปุระกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ปณฺจปาทฺวณฺสฺมาทมนฺนุณฺนปาทฺย ||

อต ขว ภิณฺจวสุตถาคคฺสฺยคทฺกฺกฺ อสาธุ ขวอวิ สุวาหุยทท หสุตฺกฺกฺก
 ปุระกฺกฺกฺกฺกฺกฺก | กสมฺนุ ขว ปุระโกสุตถาคคฺ สมนกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปุระกฺกฺก
 ปนฺคฺรเมตฺยชฺชวาสฺกฺ ||

๘๖. ส ภาชนิ ชรัมมณิ หุชเกทฺธิ
อิมะ จ โสถามย เกทฺช ภาชนา |
ปฺรติคฺควรํหํ กุณมเต น จาณยะ
ปฺรติคฺควรํหุรตถ วุจขาม หนุต ||

อด ขตุ จควาโร มหาราชา สวสฺวชนปารุณทฺยชะ ปุณฺปอฺฐปคฺคณ-
มาตฺยวិเลปนคฺคฺรยคาทวาชระสํคํคิสิปฺรภานิตน โสฺวะระ โสฺวะระ ปาณิกิสุตานิ
ปาทฺรานิ ปรีคฺคฺทฺหุช เชน คตถาคคฺสฺเตโนปสํกฺรณมนุ | อูปสํกฺรณฺช คตถาคคฺสฺช
ปุชฺชา กุตฺทฺควา คณิ ปาทฺรานิ หนีวคฺคฺคฺคฺมปฺรติปฺรณเท คตถาคคฺาโยปนาณมฺชนฺติ สฺม |

อด ขตุ ภิกฺขุมาสฺสคตถาคคฺโสชฺคททกฺค— อมฺ ขตุ ปุณฺศุจควาโร มหาราชา
ศฺรทฺชชะ ปุสฺสนน วม จควาโร โสถปาทฺรณคฺชปนาณมฺชนฺติ | น จ เม จควาโร
โสถปาทฺรณิ กุตฺทฺปนาณะ อโถกสฺช ปฺรติคฺคฺทฺหํหุชามิ, ศฺรชณฺถา โวมณสฺชํ สฺชยาคฺ |
ชนฺนุหวมิมานิ จควาโร ปาทฺรณิ ปฺรติคฺคฺทฺหุชํ ปาทฺรณมฺชิตฺมเชชนฺ | อด ขตุ
ภิกฺขุมาสฺสคตถาคคฺ ทฺทฺหํณิ ปาณิ ปฺรสาธฺช วัชฺรวณฺนิ มหาราชํ กาดชาธฺชภานค —

๘๗. อฺปนนาณยสฺว สฺคคฺสฺช ภาชนิ
คฺวิ เกหฺชเส ภาชนมคฺชวณน |
อสมทฺวเเทโภช หิ ปฺรทาย ภาชนิ
สมฺมุตฺติวฺมคิสิจว น ชาคฺ ทฺยเต ||

อด ขตุ ภิกฺขุมาสฺสคตถาคคฺ วัชฺรวณฺนสฺช มหาราชสฺชชานฺติคตฺทคฺคฺทฺปาทฺริ
ปฺรติคฺคฺทฺหุณิเต สฺม อนฺนุณปนาณปาทาย | ปฺรติคฺคฺทฺหุช จ สฺคฺคฺควาณฺณฺฉิ มหาราชํ
กาดชาธฺชภานค —

ครุภัณฑ์ปริวรรตจตุรวิเศษ

๔๘. โย ภาชนิ เทติ ตตาคคสุข
น คสุข ขาคุ สมุฤติ ปฺรชฺเวย ทิเบเต |
อนินามย ถาลิ จ สฺขิ สฺเสน
ชวตฺปํทํ พุชฺชติ ศฺติภาวมุ ||

อด ขลุ ภิกฺขวสฺตตาคโต ชฺชุตฺรานุญฺจสุย มหฺวราชสฺยนาฏิกาศฺตคฺคฺปาศฺวี
ปฺรติคฺฤตฺหุณฺเเต สฺม อนุกฺมปํปนาทาย | ปฺรติคฺฤตฺหุย จ วิวฺลภํ มหฺวราชํ
กาถยาชฺชภานต —

๔๙. ททาสี ชฺชุตฺวี ปฺรศฺพุทฺธภาชนิ
วิศฺพุทฺธจิตฺตาย ตตาคคตฺตาย |
ภฺวิหฺยสฺสิ คฺวี ลนฺนุ สฺพุทฺธจิตฺตะ
ปฺรศฺสฺสโต เทวมนฺนุโยเก ฯ

อด ขลุ ภิกฺขวสฺตตาคโต วิวฺลภสฺย มหฺวราชสฺยนาฏิกาศฺตคฺคฺปาศฺวี
ปฺรติคฺฤตฺหุณฺเเต สฺม อนุกฺมปํปนาทาย | ปฺรติคฺฤตฺหุย จ วิวฺปภาณํ มหฺวราชํ
กาถยาชฺชภานต —

๕๐. อจฺฉิตฺตํสฺสคฺคสุย ตตาลคคสุย
อจฺฉิตฺตํวฺรตฺคฺคสุย อจฺฉิตฺตํภาชนมฺ |
อจฺฉิตฺตํจิตฺตะ ปฺรททาสี สุรทฺชยา
อจฺฉิตฺตํ เต เกหฺมุชฺติ ปฺนฺนุชฺชทกฺกนิณฺนา ||

ปฺรติคฺฤตฺหุณฺเเต สฺม ภิกฺขวสฺตตาคโต วิวฺปภาณสฺย มหฺวราชสฺยนาฏิกาศฺตคฺคฺปาศฺวี
อนุกฺมปํปนาทาย | ปฺรติคฺฤตฺหุย โจถิ ปํทฺรฉนฺนิตฺตํหุจฺฉิตฺติ สฺม
อนิมนฺนุชฺชิตฺตํ | คสุยํ จ เวลายานิทฺมฺทานมฺทานนยติ สฺม —

ศุภลักษณ์ปริวรรตศุภครีต

๘๑. ทศคานี ป่าควาณิ ปุเร ภเว มยา
ผลปวีตา เปรมณิชา จ กฤตุวา |
เตเนมิ ป่าควาสุจตุระ สุสัสดิชา
ททนต์ เทวาสุจตุโร มหรรุทิกาะ ॥

ตเตวามุขเต —

๘๒. ส สปฺควาตรี วรโพธิวัณฺณ
สเปฺรกุมฺภ ธีระ ปรมวฤทฺหศี |
นพฺทึชะ ปุรกาโรชะ ปุรวัดนุปรุย โฉววิ
อภุชฺศุติตะ สัมภคิรฺนุภุสัทชะ ॥

๘๓. สมเวเต นากเนนฺทฺร วิลนุพทาม
กฺวเนนเต ตวเรนเนมฺมเมตฺย |
อุปาวิสมเนวฺวทปฺรอกฺนโปย
ฐยเน สมธา จ มุนิ ปุรทศฺยธา ॥

๘๔. ตศฺมึศฺจ กนถ คุปฺปศฺจ ภฤติโก
ภฺวราคุฤทฺวชฺช วนิชคณฺธเน สวรฺชมนุ |
ศกฏานิ เต ปญจ ชเนน ปุรฺธนา
สเปฺรมุปีเต สาลวเน ปุรวินุฎาชะ ॥

๘๕. มหรรุทิกะเชน จ อภุชมาตุรี
จกฺวาวณิ ภูมา วิวิศุชะ กุมฺธเนน |
คัวิ ตาทฤทฺหึ เปฺรอกุมฺภ จ เต อวสฺถิ
มหารุทภี วนิชคณฺธสฺย ชาตฺม ॥

คัมภีร์ภคณีปริวรรตคฤวรีตะ

๘๖. เต จขุภหสตะ สรหฤติปายโย
วเน มฤคิ วา มฤคยญ ก เอณะ ।
วิภูษนุต เต สวาทจนุทรวฤตรี
จีนิ สหสฺวาศุมิวาทรุมฤคมุ ॥
๘๗. ปฺรหีนโกปา อปนิตทฺรปะ
ปฺรณมุข มฺรฺรฺรนา วิมฺรฺรณะ ก เอณะ ।
นภสฺตถาทเวท วาจ ภาณเต
พฺพุโธ หุขฺมิ โสภหิตาวฤถาริ ॥
๘๘. วาตรีทิวา สปฺต น จานนปฺรานิ
อนเนน ภฺกฺติ กฺรฺวณาคุมเนน ।
ชฺทิจฺจธดา อาคฺมน เกฬศฺษานติ
โกเชถมิ ภาวิตถายจฺจิตฺตมุ ॥
๘๙. สพฺพิ จ เต ติ มฺรฺรํ นิสามุช
วณฺทิว กฺฤคฺควา จ จีนิ ปฺรทฺทฺทฺนิณมุ ।
ปฺรฺวตาสฺตคฺศฺเต สหิตฺเต สหโยช
จีนิสฺช ปิณฺชาย มติ ปฺรจฺจระ ॥

เตน ขตุ ภิกฺษวะ สมเชน คฺรฺพฺภคฺคฺฤติกาณํ วณฺชํ ปฺรคฺคฺยฺนุคฺทฺรฺวณฺ
โคชฺฐํ ปฺรฺทิวสฺสิ สฺมุ । อถ ตา กาวสฺตคฺคฺสมฺนิ กณฺธ คฺคฺสมฺนิ สมเช สฺวปฺมณฺชํ
ปฺรฺทฺทฺทฺธา อภฺวณฺ । อถ โคปาถาสฺตคฺคฺสมฺนิมณฺชานาทาย เชน คฺรฺพฺภคฺคฺฤติเกา
วณฺชเฆ เตโนปฺสํกฺวามฺนุ । อุปฺสํกฺวเมษฺมํ ปฺรฺกฺฤติมาโรจนฺติ สฺมุ । ชคฺชฺ
ยฺมิ ภณฺณา ชานฺชยถ — สฺวาวสฺธา กาวะ สฺวปฺมณฺชํ ปฺรฺทฺทฺทฺธา । คคฺคฺนิเมคคฺ-
ปฺรฺศฺศฺตมาโหสฺวณฺเนติ ?

ศรปุณกลดิกปวิวัตตจตุรัส

ศคว โลกุปชาตยา พุราหุณา เอวมาหะ — อมจกฤษเมตพุราหุณานาม |
มหายโชธ ชนุฏฐ อิติ ॥

เตน ชล ปุณวกฤษณะ สมเชน ศรปุณกลดิกานำ วณิชำ ศิขณฺหิ นาม
พุราหุณะ ปุวฺวชาติสาโลหิตอ พุหฺมโลเก ปุรฺวชาโต ภูคฺ | ส
พุราหุณณฺวปมกัณฺวมาช ตาน วณิช โคาถาภีรชฺชภานค —

๑๐๐. ยุนฺมาถิ ปุวณฺหิ ปุวฺว โพลีปฺราปฺตสฺตถาคตะ |
อสุมถิ โภชนํ ภูคฺควา ชฺรุมจฺหฺวี ปุวฺวตฺเชตฺ ॥

๑๐๑. ส ใจม ปุวณฺหิ ปุวฺว โพลีปฺราปฺตสฺตถาคตะ |
อาหฺรณฺพนาเมษต ภูคฺควา จฺหฺวี ปุวฺวตฺเชตฺ ॥

๑๐๒. สฺมจฺกฺลํ สฺมกฺษฺมฺหฺวี คฺวา วัชฺ สวฺปฺโกหณฺม |
ปฺลฺยชฺรุมณฺสฺตสฺยฺม อณฺภาโว มหฺรณฺหะ ॥

๑๐๓. เอวํ สํโฆทย วณฺหะ ศิขณฺหิ ภวณฺ คตตะ |
อุทฺทวณฺสสะ สวฺเว พฺภวฺสฺตฺรปฺนาหฺวยาชะ ॥

๑๐๔. กฺษฺมฺหิ ชฺหาสํจฺจํ หิ โคสฺทสฺสว
อเสนคสฺสํ สมนฺทานนฺยิตฺวา |
อจฺหฺวี จ คสฺมาคฺปฺริกฺฤหฺย โยชะ
सानํสฺส เต โภชน เถรวณฺ ॥

๑๐๕. สคํ สหสฺสฺวถปฺลสฺย มฺฤตฺยํ
ยา วตฺนปํคฺวี อญฺ จนฺทฺรนาภิก |
เจากฺษฺมา สฺเชคฺคา วิมลํ จ ฤคฺควา
สมคฺวฺริถิกํ ปฺริญ โภชนน ॥

สรุปมงคลปกรณัม

๑๐๖. มณี กุฎีควา คณ วรณปาศวี
ตารายณมุลมแปลขย ศาสตฺระ |
ปฺรตฺติกุฎฺหณ ภาภูเต อนุกุฎฺหณ จาสฺมาน
อิทํ ปฺรณํเต ปฺรวิญญฺว โภชฺชน ॥

๑๐๗. อนกมฺปนาวฺรตย อุภา จ ภาวตฺตณฺเ
ปฺรฺวาศยํ ชฺฌนาคว จ โพลีปฺรสุตฺติเต |
ปฺรตฺติกุฎฺหิตฺวา ปฺรวิญฺช ศาสตรา
ภุกฺตฺวา กฺมณํ ปาศวี นกฺสฺตเลสมึ ๑

๑๐๘. สฺพรหมณามา จ ทิ เทววาไซ
ชฺรฺวาท ยสฺสา วรฺรณปาศวี |
อนฺนาปฺยเสว ตํ ชลฺ พรหมโถเก
สฺปฺรชฺคฺยนฺยสฺวโร สหายะ ॥

๑๐๙. อถ ชลฺ ตถากสฺสฺตฺสฺยา เวสฺยา เตมฺหา ตฺวปฺมณฺตฺตฺติกาเนว วณิชานนฺนิมา
สฺพรหมณณการุญฺช —

๑๐๙. ทิศา สฺวสฺตฺกวี ทวีปฺ มจฺกฺตฺยํ ชฺววตฺตฺตฺตฺม |
อวฺธา เว ศาสตรา สฺวเว ภาวฺตฺวาสุ ปฺรทกฺมณฺเ ๥

๑๑๐. สฺววิไว ' สฺตฺย ทกฺมณฺเ หสฺเต สฺววิไว วณฺม ปฺรตฺติญฺจิตา |
สฺววิไว ' สฺตฺย สฺววตฺตฺกฺมฺ มาเถว ทิวสิ สฺตฺติตา ๥

๑๑๑. ชโนมณฺเ ปฺรยาศานฺนา วณฺชา ไร่ ทิโส ทศะ |
อฺตุปฺทฺยนฺตํ มหาลาภาสฺเต จ สนฺตุ สฺวิทฺยายะ ๥

๑๑๒. การุเชณ เณจิทฺยชน กจฺจณ ปฺรวิวิทํ ทิสฺน |
นกฺมฺตฺวณฺนิ เว ปาณนฺตุ เข ตฺสฺยา ทิสิ สฺสฺตฺติตา ๥

สรุปหลักปรัววรรคจตุรวิเศษ

๑๑๓. กฤตคฤกา โวหิณิ โจว มฤคหิรวรทว ปุณวสุชะ |
ปุณยสุโจว ตถา สุลมา อิเคเขมำ ปุวัภาทิสามุ ||
๑๑๔. อิเคเขเต สปรค นกุนคฺวา โลกปลาตา ยศสุวินะ |
อธมฺจิตา ปุวัภาเค เทวา วรณนคฺ สุวคชะ ||
๑๑๕. เตมำ จาธิปคิ วาชา ชุตตราหญฺเฐวคิ วิสุวคชะ |
ศ สุวคนุชรวปคชะ สุวเขณ สห วรณคฺ ||
๑๑๖. ปุคฺวา มี่ คสฺย พทว เขถนมา วิจกฺุณนชะ |
อสิคฺรทศ โจกศฺจ อินฺทวนามา มหาวถชะ |
เต มี่ ว อธิปถนคฺ อโรเขชน ศีเวน จ ||
๑๑๗. ปุวัสุมนุ โว ทิส ภาเค อญฺเฐ เทวทฺมาวิกชะ |
ชยนคฺ วิชยนคฺ จ สทฺชวฺรถ อปวชิตา ||
๑๑๘. นนฺโทคฺคฺว นนฺทเสนา นนฺทนี นนฺทวฺรชน |
ตา มี่ ว อธิปถนคฺ อโรเขชน ศีเวน จ ||
๑๑๙. ปุวัสุมนุ โว ทิส ภาเค ชปถ นนฺ เจคฺชน |
อวสุคิ ชนนิ ชนฺตมฺรทนคฺ จ คยนิชะ |
เต มี่ ว อธิปถนคฺ อโรเขชน ศีเวน จ ||
๑๒๐. เกณมาศฺจ โว ทิสะ สนคฺ มา จ ะ ปาปมากมคฺ |
ลพฺุชารุถาศฺจ นีวคฺชวฺ สุวเทวคิ วกฺุณิตชะ ||
๑๒๑. เชน เกนจคฺกฤคฺเขชน คฺจเจถา ทกฺุณินำ ทิสฺมุ |
นกฺุณคฺรวณิ ะ ปาถนคฺ เข ค้ำ ทิสมธฺมฺจิตา ||
๑๒๒. มชจ จ เทว จ เทลคฺคฺเขชะ หศฺตา จิตฺวา จ ปณฺจมี |
สุวคิสุโจว วิสาชา จ เขเตมำ ทกฺุณินา ทิสชะ ||

สรุปผลอภิปรายวงศ์สุริยวงศ์

๑๒๓. อีเคยเต สปรุต นกษัตรา โลกปาลา ขสสุวินะ |
อาทิมุฎา ทกษิเน ภาค เต โว รกษนตุ สุวตตะ ||
๑๒๔. เตมา จาธิปตี ราชา วิตุตถ อติ สมุฤตะ |
สุวรกุมภานาจาธิปติรุษเมน สห รกษตุ ||
๑๒๕. ปุตฺรา ปี ตสุข พทว เอกนามา วิจกษณเต |
อศัตรีทศ ใจกษุจ อินฺทรนมา มหาพธะ |
เต ปี ว อธิปเตนตุ อโวกษณ สิวเน จ ||
๑๒๖. ทกษิเน สมินุ ทิโส ภาค อมฺเฏา เทวกุมริกาธะ |
สุริยเมตฺติ ขสมตฺติ ขสมฺปฺราปฺตา ขโสธรา ||
๑๒๗. สุตฺตติตา สุปรตมา สุปรพฺพธธา สุชาวทา |
ตา ปี ว อธิปเตนตุ อโวกษณ สิวเน จ ||
๑๒๘. ทกษิเน สมินุ ทิโส ภาค ปทุมนาเมน เจติกฺม |
นิตฺติ ชวลิตเตเจเน ทิวฺย สุวปรุทาสิตฺม |
เต ปี ว อธิปเตนตุ อโวกษณ สิวเน จ ||
๑๒๙. เกษมเสจ โว ทิศะ สนฺตุ มา จ วัระ ปาปมาคมตุ |
ลพฺพธธาสุจ นวฺรตฺตว สุวเทเวกั รกษิตาธะ ||
๑๓๐. เชน เกนจตุฤฤเตชน คชฺเชถา ปศุจิมมา ทิสมฺ |
นกษัตราณี วัระ ปาเตนตุ เข ต้า ทิสมฺนิมิฐิตา ||
๑๓๑. อนฺวธา จ เชยฺมุฐา จ มูลา จ ทฺฤตฺตววิฐิตา |
ทฺวาวาษาเต อภิชิจฺจ สุวโธเ ภวติ สปรตมะ ||
๑๓๒. อีเคยเต สปรุต นกษัตรา โลกปาลา ขสสุวินะ |
อาทิมุฎา ปศุจิม ภาค เต โว รกษนตุ สุวทา ||

ครุภัณฑ์ปลีกปริวรรตจตุรวิเศษ

๑๓๓. เคนำ จาธิปัตย์ ราชา วิรูปาณุมติ ตั วิหะ |
 ส สรวนากาธิปัตย์วูเดเนน สห รกษตุ ॥
๑๓๔. ปุตุรา ปี่ ตสุข พหว เอกนมา วิงกษณะ |
 อศีตวิหส ใจกศจ อินทรนมา มหาพลาธ |
 เต ' ปี่ ว อธิปาลนตุ อโรเขยน ศิเวน จ ॥
๑๓๕. ปศุจเม ' สุมิน ทิโส ภนค อมฎา เทวกุมาริกะ |
 อถมตุศา นิสฺรเกศ ปุณฺทริกา ตถาวธนา ॥
๑๓๖. เอกาทศ นวมิกา ศีตรา กฤษณา จ เทวราปที |
 ตา ' ปี่ ว อธิปาลนตุ อโรเขยน ศิเวน จ ॥
๑๓๗. ปศุจเม ' สุมิน ทิโส ภนค อมฎุโล นาม ปุวัธะ |
 ปุวัณฐา จนทรสุวธนา อมฎุณฺธั ททาตุ วะ |
 โส ' ปี่ ว อธิปาลนตุ อโรเขยน ศิเวน จ ॥
๑๓๘. เกษมาศจ โว ทิหะ สนตุ มา จ ะ ปาปมาคมตุ |
 กพฺธธราศจ นิวตธวั สรวเทเวภี รกษิตาธ ॥
๑๓๙. เขน เกนจิกฤตฺเขยน กษุเจธา อุตฺตรา ทิสมุ |
 นกษตุราณี ะ ปาลนตุ เข ต้า ทิสมอุมิจิตา ॥
๑๔๐. ธนินฺฐา ศตภินา ใจว เทว จ ปุวัธคฺตราปเร |
 เวตติ อสุวิน ใจว ภณั กวติ สปฺตมึ ॥
๑๔๑. อีเคยเต สปฺต นกษตุรา โลกปาลา ยศสุวินะ |
 อาทินฺฐา อุตฺตเร ภาค เต โว รกษนตุ สรวทา ॥
๑๔๒. เคนำ จาธิปัตย์ ราชา กุเพโร นรวาหนะ |
 สรวขกษณามธิปัตริมาณิกเทวณ สห รกษตุ ॥

ครุภัณฑ์ปริวรรตคุณวิเศษ

๑๔๓. ปุ่ควา ปี่ คสุข พทว เอกนมา วิภุมณะ |
อศักรุทส โจงศุจ อินุทรมมา มหาพลาหะ |
เต ปี่ ว อธิปถนุคฺ อโรเคนย สิวณ จ ॥
๑๔๔. อุดตเว' สมนุ ทิโส ภนค อมฺเฎา เทวณุมวโรหะ |
อิลาทเว สุวาทเว ปุ่ถุวี ปุ่ทมาวดี ตถา ॥
๑๔๕. อุปสฺถิตา มหรรษา อสหา สุวฑฺธา ทวี สวี |
ตา ปี่ ว อธิปถนุคฺ อโรเคนย สิวณ จ ॥
๑๔๖. อุดตเว' สมนุ ทิโส ภนค ปุ่รวโรคฺ กณฺธมวาทนหะ |
อวาโส ยภุมภุคฺตานา จิตฺตภูคฺช สุวสุณหะ |
เต ปี่ ว อธิปถนุคฺ อโรเคนย สิวณ จ ॥
๑๔๗. เกณมาศุจ วั ทศะ สมนุคฺ มา จ ะ ปาปมาคฺมคฺ |
ถพฺพธรรมาศุจ นีวฺรคฺชวี สุวเวเวถิ วภุมิตาหะ ॥
๑๔๘. อมฺเฎาวุสตี ฆณฺฑควา สมนุคฺ สมนุคฺ จิตฺตภุคฺสนุ |
ทวาคฺวีสาเหวณฺธมาศุจ อมฺเฎาวมฺเฎา จิตฺตภุคฺสนุ ॥
๑๔๙. อมฺเฎา สุวณฺธา (จามฺเฎา) พุทวาทนฺธา (อมฺเฎา) ขนเปแทนุ ในคฺมาหะ |
อมฺเฎา เทวหะ สอนุทฺธกาสุเต วั วภุมนุคฺ สุวคหะ ॥
๑๕๐. สุวสุติ วั กจฺจคฺคิ โภคฺ สุวสุติ โภคฺ นีวฺรคฺตาม |
สุวสุติ ปุ่ศุคฺ วั ชุณาคฺ สุวสุติ ปุ่ศุคฺนุคฺ ชุณาคหะ ॥
๑๕๑. เสนุทฺธา ขภุมา มหรรษา อวฺทมนฺธมนุคฺปิตาหะ |
สุวคฺว สุวสุติ คจฺจคฺชวี ปุ่วปุ่ศุคฺชวมนุคฺคฺ สิวณ ॥

คฺรปฺมภคฺคิภววิวรตคฺจคฺรวีระ

๑๕๒. สํวฤคิคา พุราหฺมณ วาเสวน
วิมฺภคฺคิจคฺโคศฺจ อนาหฺรวโศจ |
นาโกศฺจ บโภษศฺจ สทานภมฺบิตา
ปาลลธ อายุระ สรทํ สคฺคํ สมฺมุ ॥
๑๕๓. ปุรทฺหมินํ ทกฺหมินโลกนถะ
เตนํ ทิสฺม ปุริคโม วินยทะ |
อนน ชยํ กุศเลน กรฺมณ
มธุสํกฺวา นาม ชินา ภวิหฺมย ॥
๑๕๔. ปุรณมาทํ โลกวินยทศฺย
อสงฺกโค วุชวกรณํ ชินสฺย |
ปฺสฺจาทนณตา พหุโพธิสคฺคฺวา
เช วุชวภคฺคตา โพธิโย โน วิวฺรตฺยาระ ॥
๑๕๕. สฺวคฺควา อิมํ วุชวกรณํ ชินสฺย
อฺพทฺวจิตฺตา ปฺรมาช ปุริศฺยา |
เตา ภฺวาทเว สวฺรชฺชํ สหยโกสฺสโค
พทฺธํ จ ชฺรุมํ สรณํ ปุริสนฺนาระ ॥ อิติ ॥

อิติ สุวณฺณตวิสุตเว คฺรปฺมภคฺคิภววิวรโต นาม จคฺรวีระคฺคิโม'ชฺยาระ ॥

อเลศขณาวีรวัระ ปรณจวีระ ।

อิติ หิ ภิกขุมาศุทธถาคคสุข ตวรายถเมถ เวหระะ ปรณมาภิสัพพุทธไสยกสุข
 วโหคคสุข ปรดิสังสันสุข โลกานาวุตตินา ปรุเศยตททวค — คมภโร วคยั มชา
 ธวโม' จิกโค' ภิสุมพุทธะ ศานุตะ ปรุศานุต อุปศานุตะ ปรณโต หุรพุทธ
 หุรณุโพธ' ควโค' วัคควาจระ । อถมารุชะ ปรุเศยตทวิชณเวทนีโย ชยุต
 สวโวปธินะสวโค' เวทโค' นีเวทิตะ สวเวทคณโรชะ ปรมารุโค' นาดชะ ।
 ศักถาว' นาทาโน นุปรทาโน วิชณปรโต' วิชณาปนีโย' สัสถุฤคชะ । นหุวิษสม-
 ติกุรบทชะ । อถสุโป' วัคสุโป' นภิตาปุชะ । อรุโต' โยโม' นุทาหาระ ।
 อนิหุสโน' ปรดิชะ สวาวถมพทสมตติกวานุตชะ สมถวโมปชฎาทชะ । สุนุชคา-
 นุปรถนชะ । สุกุมถณภุชโย' วัจโค' นีโรโธ' นีรวาถนุ । อหิ' เจทมิ
 ปรเวโรช ธวม' เทตเชษนุ, เตะ เจนนาชานีชะ ส เม สุชาคกุถนโต' นีถยารุชยาโม'
 กุมถเชรมทศนตา จ । ชนุณวหมถุโปคสุกสุคตมถึภวณ เวหเรษนุ । ตสุยั จ
 เวตาชามินา คาดนภามต —

๑. คมภโร ศานโต วัชชะ ปรุภาสุวะ
 ปรุวาปโต' มิ ธวโม' หุณนุโต' สัสถุฤคชะ ।
 เทศช จาหิ' น ปรุสช ชาน
 ชนุนุ' คุมถึ' ปรเน' เวษนุ ॥
๒. อปรคคีวิวากุชปโต' หุชติปโต'
 ชถ' ถคนิ' ตตา' สวภาวธวมุ' ।
 จิตุมน' วัจรวาปรุมุคตี'
 ปรนสุอาสุจวิชัย' ปรโว' วัชานน ॥

อชยชนาปวีวฤตะ ปณฺจวิตะ

๘. เหว จ อญฺ ฐรม กุราหฺมฺ เม สุยาค
ส จิ มม พุทฺหม กุรเม นปีตฺย ขาเจตฺ |
ปฺรฺวาทฺหิ วิวชา ปฺรฺเฒฺตุ ฐรม
สนฺติ วิชานถ สตุคว สุวาทฺราจ ॥

อติ หิ ภิกฺขวสฺสตาถคตฺสตุสมฺนิ สมเข อฺวณฺาโกสาคปฺรฺวามฺตุสฺสตุชฺติ สม
ขยา ปฺรฺภยา ตฺวิสาหฺสุมหาสาหฺสฺวโร โลกธาคุมฺมหา สุวฺวณฺวณฺวณฺาณสน
สฺสุโณ ภูตฺ ॥

อด ขตุ ทศฺวิสาหฺสุมหาสาหฺสฺวโรปติ สฺวี มหาพุทฺธมา พุทฺธมฺกวนฺวินว
ตถาคคฺสฺย เจตฺสฺว เจตะปวีวตฺรฺกมาชฺฌนาสฺส — อตุโปคฺสฺสกาโย ภควคฺสฺจจุคฺคณินคฺ
น ฐรมเทสฺนาขมฺมิตฺ | คโสฺยคทาภาวฺ — ขนฺนุหนฺมปฺสฺกฺวณฺมฺย ตถาคคฺมเขฺยเมฺยมิ
ฐรมจกฺวปฺรฺววฺตฺนคฺลาโย ॥

อด ขตุ สฺวี มหาพุทฺธมา ตสฺยํ เวลาขฺยา ตถนฺยณฺ พุทฺธมฺกขาภิถานฺ
เทวปฺตุวณฺาณนฺนฺตฺรฺยเต สมฺ — นสฺยติ วตฺยํ มเวณา โสโก วินสฺยติ, ขตุ หิ
นาม ตถาคโค นฺนฺตฺรฺวา สมฺยกฺสฺโฬธมฺภิสฺสฺพุชฺชาตุโปคฺสฺสกาโย จิตฺคณณินมฺยติ
น ฐรมเทสฺนาขมฺ | ขนฺนุ วนฺมปฺสฺกฺวณฺมฺย ตถาคคฺมวฺหนฺตฺ สมฺยกฺสฺสฺพุทฺธมฺเขฺยเมฺยมฺหิ
ฐรมจกฺวปฺรฺววฺตฺนขา ॥

อด ขตุ ภิกฺขวสฺ สฺวี มหาพุทฺธมา อณฺุณฺนฺนฺญา พุทฺธมฺนฺสคฺสฺสโสฺวระ
ปวีวฤตะ ปฺรฺสฺกฺกฺวโต เชน ตถาคคฺสฺสฺสคฺโนปฺสฺกฺวณฺมฺย | อุปฺสฺกฺวณฺมฺย ตถาคคฺสฺย
ปาเท สฺวิสาภวฺนฺนฺย ปฺรฺวณฺุชฺติสฺสฺสคฺคเมคฺทวโจจฺ — นสฺยติ วตฺยํ ภควนฺ
โถถ, ปฺรฺเฒฺสุยติ วตฺยํ ภควนฺ โถถ, ขตุ หิ นาม ตถาคโค นฺนฺตฺรฺวา
สมฺยกฺสฺโฬธมฺภิสฺสฺพุชฺชาตุโปคฺสฺสกาโย จิตฺคณณินมฺยติ น ฐรมเทสฺนาขมฺ |
ตฺตฺสฺสาตุ เทสฺยตุ ภควนฺ ฐรมฺ, เทสฺยตุ สฺสฺสโค ฐรมฺ | สนฺติ สฺสฺสฺวระ

สุวการาเส สุวิชฌาปกาเส ศกฺคา ภวฺยะ ปรัคิพลาเส ภควโต ภาสิคสุยารุณาชฌาตุมฺ ।
ตสฺยํ จ เวลาขณินํ คานานภานต —

๘. สมุทธานิ ชุณฺณามหาคุรมณฺเจถํ
 วิสุตฺตชฺช รศฺมฺนิ ทศกัณฺฐ ใจ ।
 คทฺเตช ชุณฺณานํสุ นุถุปฺปมฺโพธกา
 อุเปกฺกนสฺสคฺคินฺนสํ วาสิภาสฺสวระ ॥
๑๐. นิมนฺตฺรชฺชิวารุชฺชเนน สคฺคฺวา
 อาหฺวาเสชฺชวา พหุปรุจฺจโกฏฺยะ ।
 น ชุกฺคเมตคฺคฺว โลกพฺนฺโธ
 ชฺชํ คฺคณฺณภานนํ อุเปกฺกนเส ชคฺคฺล
๑๑. ปฺราหฺนสฺสวคฺคฺคฺมชฺชวณฺนํภัก
 สทฺธชฺชวหฺจฺจ จ ปฺรปฺรฺวชฺช ।
 อุชฺเชวปฺยสฺว มหชฺชวณฺนํ
 ปฺรชฺชวณฺนํสฺว มหชฺชวณฺนํ ॥
๑๒. ปฺรฺวชฺช โว ชฺชวณฺนํ ปฺรฺวชฺช
 ปฺรฺวชฺชวณฺนํ ภวสาครสฺสวณฺ ।
 ปฺรโมชฺชวณฺนํ มหชฺชวณฺนํภัก
 เกถสาคฺคินฺนปฺเต ปฺรหฺม กุหฺว ॥
๑๓. นิตฺตชฺช คฺควิ ชฺชคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 เกณฺนํ หิวิ นิตฺตชฺชวณฺนํ ।
 นิตฺตชฺชวณฺนํคาคมนนทนาถ
 วิปคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค นาด กุณฺนํ กุหฺว ॥

อเสขชนาปรัวระ ปณจวิตะ

ทุทุทุคะ สรวโปอินะสรวคะ สรวสัสสุกาโรปคมะ สรวคโมปะชุตตะ สุนยคาน-
ปถมุกสตุกมุณากุณโย วิโรโธ นิโรโธ นิรวาณมุ । อหิ เจหิ ชัม เทสเชยมุ,
ปเร จ เม น วิภาวเยชฺช, สา เม ปรมา วิหชา ภเวตุ । ชนฺนฺวหมณฺโปกุสฺสกาวิหเวไฉว
วิหเรณฺมุ ॥

อต ชลฺล ภิกฺขวะ ศีชี มหาพรุหมฯ พุทฺธานุภาเวน ปฺนรบี ตถาคคเสชฺช-
เมวฺจฺแปณ เจตะปะวิตรกมาชฺชณาย เชน สโถวฺร เทวานามินฺนุทฺสฺเตโนปัสฺสักรามนฺตุ ।
อุปัสฺสักรามนฺตุ สควฺร เทวานามินฺนุทฺสฺเตโนวโจจฺจ — ชตฺชชฺลฺล เกหสิคฺค ชานฺนํยาสฺตถาคค-
สฺชวาวุทฺตะ สมฺมกฺขสฺสํพุทฺธสฺชวาลุโปคฺคฺสฺสคฺคาโย จิตฺตํ นตฺตํ น ชฺรุมเทสชานามฺมุ ।
นณฺนุชฺชเต วตฺถบี เกหสิคฺค โลกะ, วินณฺนุชฺชเต วตฺถบี เกหสิคฺค โลกะ, มหาวิทฺथนฺนุช-
กาวปฺรณฺนํปโต วตฺถบี เกหสิคฺค โลกโถ ภวิมฺมชฺชิตฺตํ, ชตฺทวฺร ที นาม ตถาคคสฺชวาวุทฺตะ
สมฺมกฺขสฺสํพุทฺธสฺชวาลุโปคฺคฺสฺสคฺคาโย จิตฺตํ นตฺตํ น ชฺรุมสฺสํปฺรกาสนามามฺมุ । กสมฺมาทวฺรบี
น คจฺจณนํสฺตถาคคมวฺรเหตฺตํ สมฺมกฺขสฺสํพุทฺธํ ชฺรุมจกฺกปฺรวัวฺรตฺตนาชฺชนฺนุชฺชนิคฺคฺมุ ?
ตคฺคกสมฺมาคฺ ? น พุทฺธนฺนุชฺชนิคฺคาสฺสคฺคตฺตวฺร ชฺรุมจกฺกปฺรวัวฺรตฺตนฺนุชฺชิตฺตํ । สาธุ นารุเนคฺคิ
สโถวฺร พรุหมฯ เกภานํสฺจฺจ เภเว อนฺนตฺตวิทฺถนาสฺสจฺจจฺจวมฺมทวฺรชกฺกชกฺกชกฺกชวาวุทฺธวฺรชวฺร
ชามาสฺสคฺคนิคฺคา นิรวาณนํวชฺชะ ปฺนรบีคฺควสฺสวฺรตฺตโน พรุหมกชกฺกชกฺกชวาวุทฺธวฺร
พุทฺธกฺคณฺนํ สฺสคฺคกฺคคฺคสมฺมา สํพุทฺธานํ จ สฺสคฺคชวาวุทฺธกชกฺกชวาวุทฺธวฺรชวาวุทฺธกชกฺกชวาวุทฺธ-
ควฺรณํ อคฺคิกรานนฺนคชฺชา วนตฺทวฺร เกวลฺล ควาวชณฺนํลลํ ทีเวชน วรฺรณนํ ทีเวชนาวภา-
เสนาวภาสฺชช เชน ตถาคคสฺสฺเตโนปัสฺสักรามนฺนํ । อุปัสฺสักรามนฺนํ ตถาคคสฺชช ปนฺทา
ศิวสาภิวนฺนุชฺช ปฺรทกฺกนํลลํกฺคคฺคชฺช จิกานนฺเต คสฺสคฺค ॥

อต ชลฺล สโถวฺร เทวานามินฺนุทฺสฺเต เชน ตถาคคสฺสฺเตนารุเนคฺคิ ปฺรณฺนุชฺช ตถาคคค
คชกชกชกชกชวาวุทฺธวฺร —

๑๗. อุตฺตมฺหฺร วิชิตส์กฺวาม ปฺรชฺฌนาถวา คมฺิสฺวา วิวฺร โดเถ |

จิตฺติ หิ เต วิมฺกฺตฺ สหฺิว ปฺรูโธ กฺุรหวิมฺกฺตฺ ||

เอวมฺกฺเต ตถาคคฺสฺตฺมฺณเมวารฺสูตฺ ||

อด ขลุ ศิขี มหาพรหฺมา สกฺุรึ เทวานามินฺทุรเมตทโวจฺตุ — โนว เกาศิก
ตถาคตา อรฺหฺณะ สมนฺกฺตส์พุทฺธา อเชฺยฺมฺยฺนฺติ ธฺรมจกฺุรปฺรฺวฺรฺตนาโธ ยถา
ควมเชฺยฺมเส ||

อด ขลุ ศิขี มหาพรหฺมา เอกัสมนฺตฺตราสฺกฺุคฺ กฺุฏฺทฺวา ทฺกฺุณฺธเชานฺมฺนฺจฺาถ
ปฺฤถิวฺข่า ปฺรคฺมิชฺราปฺยฺ เชน ตถาคคฺสฺเตนฺนาณฺชฺลึ ปฺรณเมยฺ ตถาคคฺ กถายาเชฺยภาวต —

๑๘. อุตฺตมฺหฺร วิชิตส์กฺวาม ปฺรชฺฌนาถวา คมฺิสฺวา วิวฺร โดเถ |

เกศยฺ คฺุวิ มฺุเน ธฺรมึ อาชฺฌนาถาโร กฺุวิมฺยฺนฺติ ||

เอวมฺกฺเต กิฏฺทฺวสฺตถาคคฺะ ศิขีเน มหาพรหฺมานเมตทโวจฺตุ — กฺุมฺกึระ
ขลุขฺ มหาพรหฺมณฺ มฺยา ธฺรมึ กิฏฺทฺุชฺ สฺกฺุณฺโม นปฺเณ เปยาลํ ยาวคฺุสา
เม สุยาคฺุปรฺมา วิเทธา | อมฺิ จ เม พุทฺธมฺนเม สาทํ กิฏฺทฺฺณ ปฺรติภาสะ —

๑๙. ปฺรติโสวฺรคานํ มารฺโถ กฺุมฺกึโร พุทฺธุโกโส มน |

น ตํ พุทฺธมฺยฺนฺติ วลาณฺธา อถํ คฺุสมฺมาคฺุปรฺกาสิคฺุณฺ ||

๒๐. อนฺุโสวฺรคํ ปฺรวาหฺยเมเต กานเมณฺ ปติคา ปฺวชาะ |

กฺุฏฺจฺเจวณ เม 'ขิ สํปฺราปฺติ อถํ คฺุสมฺมาคฺุปรฺกาสิคฺุณฺ ||

อด ขลุ กิฏฺทฺวะ ศิขี มหาพรหฺมา สกฺุรฺสุจฺ เทวานามินฺทุรสฺตถาคคฺ
คฺุณฺธเมถฺ วิกิตฺวา สวฺรธึ ไคฺวเทวปฺุไคฺววฺรฺุชิตา พฺุณฺนาสฺตฺไคฺววาณฺครธฺยนิชฺะ ||

คฺุวิวฺมี จ ตถาคคฺสุยาดุโปคฺุสฺกฺุคฺาโธ จิตฺติ นมยติ สฺม ||

เตน ขลุ ปฺนฺวฺกิฏฺทฺวะ สมนฺเชน มาถกานํ มนฺุชฺยาดนามนฺุชฺยวฺิวฺปานิ
ปฺาปฺกานิ อกฺุสฺถานิ พุทฺธมฺลิกคฺานนฺุชฺยคฺุปฺนฺานนฺุชฺยวฺุ | คฺุพฺยธา | กาจิทวมาหฺะ — วาธา

น วาสุชนฺติ | เกจิเทวมหาหุ - อคฺนฺวิน ชฺวณฺมุขฺติ | เกจิทาหุ - เทโว น
วฺรมฺมุขฺนฺติ | เกจิทาหุ - นโทย น วหฺมุขฺนฺติ | เกจิทาหุ - ศฺสุขฺยานิ น
ปฺรฺชาสุชนฺติ | เกจิทาหุ - ปุณฺณิ อธาเส น กุรมฺมุขฺนฺติ | เกจิทาหุ - กุรวฺโฒษ
นาไวเคฺยณฺ ปฺรฺสวฺมุขฺนฺติ ॥

อด ชตุ ภิกฺขวระ ศิขี มหาพฺรหฺมา ตถาคคฺไสยวเมวฺวปฺ จิตฺตวิตรกฺมาชฺฉาย
มกคฺชานํ จ มนฺมุขานเมมฺมานิ ทุฏฺฏมฺภูคคณิ วิทฺฐวา อตฺตฺทฺรานุคฺชา
วตฺตฺราวภิสฺสฺสฺทฺรานุคฺเชน วฺรฺเธเน สฺววฺวานนฺติ ตารายณฺเมถฺลึ ทิวฺยณฺวเวกาเสนาวภาสุช
เชน ตถาคคฺสฺเตโนปฺสฺสฺทฺรวมฺตฺ | อปฺสฺสฺทฺรมฺบ ตถาคคฺสฺช ปาเท สฺวสภิวนโทย-
ทําสฺมฺมุคฺตราสฺสฺกํ กุฏฺฐวา ทกฺกณฺณ ชนฺมณฺณเชถฺลึ ปุฏฺฐิตฺตฺวา ปฺรฺตฺติหฺจายฺเชยฺเชน
ตถาคคฺสฺเตนาณฺชฺลึ ปฺรฺตฺตฺเมษ ตถาคคฺ ควตฺถาภฺรชฺชภฺษายศ-

๒๑. วาโท พทฺว สมนฺโถววิจฺฉินฺตฺโต
ธฺรฺมฺ วิสุทฺโธ มคฺเชนฺ ปฺรฺวณฺ |
อนฺนํ มฺเน ตทฺววิฏฺฐณฺนฺว ทฺวาริ
สุณฺณวณฺติ ธฺรมฺ วิมฺเลน พุทฺธมฺ ॥

๒๒. กุฏฺฐสฺวการฺโถ ส ภุชฺมิขฺตํ คโต
ทฺเขภภิสฺสฺสฺการมฺสทปฺกฺกุฏฺฐนฺ |
น หานฺวิฏฺฐุทฺธิ กุสฺลสฺช เต สฺติ
คฺวมคฺวธฺวเมหฺวห ปารมิ คคฺ ॥

๒๓. น เต มฺเน สทฺถุส อิทฺสฺติ โถเก
กุโธ ธิกะ สฺชยาทฺเท เต มหฺรฺเม |
ภวานิทฺทาการฺสฺสฺทฺริภเว วิโรจฺเต
คฺวิธฺวตา สฺวาสุวเลษฺสฺเต ॥

อักษรย่อตัวปวิวรรค : ปยจวิค

๒๕. - รุณหาคฤปา ขานย ทุชะเจเต ขนเน
น นวตยช - ฆพณ ทุวาทุคตา ชาติ ภาวนคฺชฺยปฺเชนกา
กฺชฺยโรตฺถ ฆพณ ภาวน วิสวาทุคพิละ สมณวิค
ทุเมว สกโต ขนค้ำ ปุวตาวิตุม ๒

๒๕. อธิ สุกถยา สุจิราตุวา ปุวชา
สเทวกา สสุรมณา ภูวษาชลา ।
อาโรกีน โลก นวาคูชวรา
น จาปุระ สวณมหาสุย วิหฺยเต ๒

๒๖. จิราทพฐาตุตว เภวมนุมา
ถตุชานเจตคา อมฤตารุณินสุจ
อรัม บมวาทิมหฺยเต ชโน
ขถาวทนฺชนนทานนฺยค ๒

๒๗. คสุมาทุชยา จามสุ วิกรม คุว
วินยสุว สคฺคฺวา จิราณูณารุค
อวิสุตารุตา สมเนช กางฺกนิคธา
สุทฺตพลา ทุถุทถถางฺกนิโ ๒

๒๘. อธิ คุถนวตา ขนตา มหามเน
อุทฺกนฺเต อวมชถ ศวานฺเตเก
เมโฆ ขถา สคฺคฺนิตา จสุจวิ
กฺฏ คุวปถา นาชถ อวมจฺตพฐา ๒

อชยขณาปวิรุฑะ ปณจวิฑะ

๒๘. จีรปรุณภูฏา วิจรนุติ มานวา
ภว ภูฏนุฏิกหนะ สกณเฏเก
อกณเฏเก ฆาฏนุฏิก ปรุณภูฏา ติ
ขั ภาวขัควา ฆุณนุฏิก ฌณนุฏิก

๓๐. อนุธาปรุปะเต ปัตตา ฆุณนฆกา
ในทรรุฑมโนยวท สกนฆเมเต
มหาปรุปะเต ปัตตา สมทฐ
ณนุฏิก สมุฏปาทย วุฏโย ๕ พุฑธมานุ

๓๑. น สักคัสเต สัก สภา มน จี
กหาจนาทนมพรปณีสถา
ขินา ปรุฏติวยา ปรุภวนุติ นายกา
ปรุปรุฎากุมโฆ โมจย นาด สคควา

๓๒. อกฐจ เต ปรุภวนุฏิก นดิ
คัฎฐะ สุขั ควขัควา ฆณนุฏิก
อัสสขั ปาวคโต ๕ ส่าปรุฏิก
สคขั ปรุฏิตุฎิก ภูฏ สคขวิภูฏน

๓๓. ฐโมถุกยา วิธม ฆน ฆนธกา
อฐจเรปย ฐวิ ๕ ทถาคคฐวฆนุ
อัย ๕ กาดะ ปรุฏิตถภุฏิก
นุฏคาสไป ๕ นท ฆนนุฏิกสุวระ

อตฺตํ ชลฺลํ ภิกฺขุมาสุตฺตถาคคฺคะ สรวฺวาวนฺตํ โลกํ พุทฺธจกฺขฺมา วุชฺชโลภณฺนุ
สตุคฺควาณํ ปสฺสยฺตี สฺมํ ทินฺนมฺนุชฺชปฺปวณฺตํคานุจฺจนํจมฺมชฺชยฺมาณํ สุวากฺขารณํ สุวโสธกานฺนํ
พุทฺธการณํ พุทฺธโสธกานฺนํพุทฺธภูทิตฺตชฺชานนํปณฺจจิตฺตชฺชานนํ ปทปฺปวณฺตํสุตฺตวํ สตุคฺควาหิเนกํ
มิลฺลยฺตฺตวนิชฺชเมกํ สมนฺยคฺคฺตฺตวนิชฺชเมกมณิชฺชคฺคฺม | ตทฺษยฺถาปํ นาม ภิกฺขุมาวํ ปุชฺช
ปฺปญฺจกฺวิชฺชาสุตฺตเว สุตฺตคฺคะ ปสฺสยฺตี ชลฺลวฺหาณิ กานนิจฺจุทฺทกานนฺตฺตวคฺคานิ กานนิจฺจุทฺทกสมานิ
กานนิจฺจุทฺทกานนฺตฺตวคฺคานิ, เอมเมว ภิกฺขุมาสุตฺตถาคคฺคะ สรวฺวาวนฺตํ โลกํ พุทฺธจกฺขฺมา
วุชฺชโลภณฺนุ ปสฺสยฺตี สฺมํ สตุคฺควาสุตฺตวํ วาหิณฺนุ วุชฺชโลภณฺนุ ॥

อตฺตํ ชลฺลํ ภิกฺขุมาสุตฺตถาคคฺคโสยฺตคฺคทวคฺคํ - เทสฺสเยชฺช จาทิ ธมฺมํ น วา
เทสฺสเยชฺช | ส เอม มิลฺลยฺตฺตวนิชฺชโต วาหิณฺนุในวชฺช ธมฺมมาชานนิจฺจ | เทสฺสเยชฺช จาทิ
วา ธมฺมํ น วา เทสฺสเยชฺช | โย ยํ สมนฺยคฺคฺตฺตวนิชฺชโต วาหิณฺนุชฺชลาสุยฺโยชฺชโยวณ
ธมฺม | (ชตฺตชฺลฺลํ ปุณฺยวณนนิชฺชโต วาหิณฺนุชฺชลาสุยฺโยชฺชโยวณ ธมฺม |) ชตฺตชฺลฺลํ
ปุณฺยวณนนิชฺชโต วาหิณฺนุ, ตสฺสโม สจฺเจธธมฺมํ เทสฺสชินฺนุชฺชามิ, อารุชฺชลาสุยฺยิ | อุตฺตํ น
เทสฺสชินฺนุชฺชามิ, นารุชฺชลาสุยฺยเต ॥

อตฺตํ ชลฺลํ ภิกฺขุมาสุตฺตถาคคฺคโ สนิยฺตฺตวสิวฺวสุตฺตคานํ สตุคฺควานารภุช
มหารุชฺชานนํวรุชฺชานนนิชฺชโต สฺมํ ॥

อตฺตํ ชลฺลํ ตถาคคฺค อวคฺคมนสฺสจฺเจมํ สมนฺยคฺคฺชานนนิชฺชคฺคคฺคชฺช สชินฺนุชฺช มหาพุทฺธมฺมโธ
เรชฺชณนํ วิทิตฺวา สชินฺนํ มหาพุทฺธมฺมโธ กถาภาวิชฺชยฺภาวค -

- ๑๔. อปฺปวฺตุตฺตาสฺสเทหามมฺมุตฺตสฺสยฺ พุทฺธวา
 พุทฺธมฺมํ ติ สคฺคํ เย โสวคฺควณฺตะ |
 ปุทฺธวิคฺชนฺติ สุวพุทฺธา นวิเหชฺชสฺสชฺชลา
 สฺสคฺคณฺนฺตํ ธมฺมํ มกฺกธมฺมํ สตุคฺควาหิ ॥

อด ชลฺ สํหํ มหาพรหมมา ตถาคคสุขาธิวาสนํ วิทิตฺวา คุญฺญ อุตฺตร
อชุตมณเฑียรวาระ ปณจวิเศษ ปณจวิเศษานนสฺยชาตสฺสตถาคคสุข ปาเทห สิวสา วนฺทิตฺวา
คโฑรวานนฺตฺวชฺชาค ॥

อด ชลฺ ภิกฺขุณฺโวกฺก เภมา เทวสฺสคสุขํ เวลายานนฺตฺวเกฺหโยช เทวโยช
โชนนฺทวณฺตฺ สฺม, สพฺพมณฺสฺรวาณนฺตฺ สฺม - อชุตฺ มรฺวมา ตถาคคเตนารุท
สมฺบกุสฺสพฺพเชน ชฺรุมจกฺวปฺรารุทนโย ปฺรติสฺสุทฺตมฺ | ตภฺววิมุติ พุทฺชนทิตาย
พุทฺชนสฺสชาช โถถานนฺกมฺปโย มหโต ชนถายสฺสชาชฺรถาย ทิตาย สฺสชาช เทวณํ จ
มณฺญชฺชาณํ จ | ปวิหาสฺสชเนตฺ วต โภ มรฺวมา อสฺวาระ กายะ | ทิวชาระ กายะ
ปวิปฺริ กมฺมมฺนฺตฺ | พหฺวสุจ สคฺคฺวา โถถน ปณฺนรฺวสฺสชฺนฺตฺ | เอมเมวณฺตฺวิทฺตฺ
เทว เภมมโยช เทวเกชฺชะ ปฺรติสฺสุทฺตย จาตุรฺมหาราชิกานํ เทวณํ โชนนฺทวณฺต
สฺม | จาตุรฺมหาราชิกาสฺสทฺวารคฺวีसानมฺ, ทฺวารคฺวีสงฺ ขามานนฺ, ขามา
คฺวีคณฺนรฺมาณเรคณนฺ, นรฺมาณเรคชฺชะ ปณฺนรฺมคฺวีวณฺตฺนมฺ, เถ นํ พุทฺธมกถิกานํ
เทวณํ โชนนฺทวณฺตฺ สฺม, สพฺพมณฺสฺรวาณนฺตฺ สฺม - อชุตฺ มรฺวมาตถาคคเตนารุ
ทฺหตา สมฺบกุสฺสพฺพเชน ชฺรุมจกฺวปฺรารุทนโย ปฺรติสฺสุทฺตมฺ | ตภฺววิมุติ พุทฺชนทิตาย
พุทฺชนสฺสชาช โถถานนฺกมฺปโย มหโต ชนถายสฺสชาชฺรถาย ทิตาย สฺสชาช เทวณํ จ
มณฺญชฺชาณํ จ | ปวิหาสฺสชเนตฺ วต โภ มรฺวมา อสฺวาระ กายะ | ทิวชาระ กายะ
วิวฺชิตฺมฺนฺตฺ | พหฺวสุจ สคฺคฺวา โถถน ปณฺนรฺวสฺสชฺนฺตฺ ॥

อติ หิ ภิกฺขุวสฺสคฺคฺกมฺณํ คณฺมมฺรุตฺ ตถฺสวํ ชวาทฺพรหมกถิกถา
เทวสฺสคฺคฺคณฺมณฺทวาทฺกชฺชะ เอกวณฺคณฺนรฺมาท เอกนฺนฺโฆโฆ, ภูทฺตฺสคฺคฺ ภูทฺ - อชุต
มรฺวมาตถาคคเตนารุทฺหตา สมฺบกุสฺสพฺพเชน ชฺรุมจกฺวปฺรารุทนโย ปฺรติสฺสุทฺตมฺ ॥

อด ชลฺ ภิกฺขุณฺโวกฺก ชฺรุมจฺจฺจฺช นามา โภชฺชิตฺกมฺเทวทา ชฺรุมถามสฺจ
ชฺรุมมคฺคฺช จฺรุมจจฺจ จ, เอเต จคฺวาโวกฺก โภชฺชิตฺกมฺเทวทาตถาคคคสุข
จวณฺชโยนํปฺริชฺชวมาทชะ - กฺว ภกฺวานฺ ชฺรุมจจฺจฺจ ปฺรารุทฺตฺนฺตฺติ? เอมมฺกฺเต

ภิกฺขุวสุตถาคคสุตฺตานิ เทวคณนตทโวจตุ — วารวณเสฺยฆนุณฺนิปตฺตเน นุฏคทาวะ |
เต อาหุระ — ปรัวตฺตชนกาธา ภควนุ วารวณเสํ มหานครํ, ปรัวตฺตทฺตุมถาขสุจ
นุฏคทาวะ | สมนุชฺชนุชานี ภควนุ มหานคราณิ อุชฺชานี สฺสํคานี เกฺฆมนานิ
สุภิกฺขุฆาณิ รมณฺเษานี อากัฏฺถพหุชฺชนมนุชฺชานิ อุชฺชานวณปรัวตปรัวคิมณฺเจตฺตานิ |
เตฆํ ภควานนุชฺชเม ชฺรุมจกฺขุํ ปรัววุตฺตขฺตุ | ตถาคโค’โวจตุ — โมวิ ภทฺตมุชฺชะ |
คตฺตคสุตฺตาคุ ?

- ๓๕. มนุญฺชิ ชฺชุลลสทสฺสวโกฏฺถนฺนุชฺคา เข ตคฺขุ ชฺชนุญฺจา มชฺชา
 มนุญฺชิ พุทฺธสทสฺสวโกฏฺถนฺนุชฺคา เข ตคฺขุ สํปฺชิตฺตา |
 เปวาวณานุณฺณิณามหาลยฺ อุโร วารวณเสํ นามวา
 เทวานานคณภิกฺขุโธ มหิตโธ ชฺรุมภินฺนินฺนุชฺ สทา ॥
- ๓๖. พุทฺธธา โภฏฺฐิสทสฺสว ในกนฺวคิตะ ปรัเว สุนฺวณํ อทฺ
 เข ตสฺสมนฺนุณฺณิสทสฺสวเช วณฺนเว วุฏฺฐิสฺส จโกฏฺฐคฺคตมฺม |
 สานตฺติ จปฺปโยปฺปสานตฺตชฺชานภิกฺขุชฺ นิคฺขํ นุฏคฺโขเส เสวติ
 อิตฺติชฺชเร ภูมฺมิสทสฺสวเช วณฺนเว วุฏฺฐิมฺมชฺ จโกฏฺฐคฺคตมฺม ॥ อิตฺติ ॥
 อิตฺติ สุวตฺถิลลิตฺติวสุตฺตเว’ อชฺเชษณาปรัววุโธ นาม ปญฺจวิคิตฺตโม’ ชฺชวชะ ॥

ธรรมจักรปรวรัตนปริวรรต ขุทิวสี |

อด ขลุ ภิกขุมาสุตถาคคระ กุกกตกุกคฺชเย กุกกตกรณเณชะ สรวพพุชนสมุจฉินนชะ
 สรวเกตุโสทกุกคโต นีรวาเนตมถเกตุโส นีทคมาวปฺรคฺชยวฺกฉชะ สรวพทุชธรวนชานุ-
 ปฺรวิญญุชะ สรวชฺชชะ สรวทวสี ทศพลสมนฺวาคคฺชจฺจวฺสวาทุชปฺรวาปฺโต'
 มฺหฺญาทศนเวณิกพุทฺธธรวมปฺรคฺฉิปฺรฉชะ ปฺรฉจจกฺขุชะสมนฺวาคคโต' นาววเนน พุทฺธจกฺขุมา
 สรวาวนฺตฺ โลกมวโลโกยวฺ จินฺตยติ สฺม - กชฺชมา อชฺชมา สรวปฺรณฺม ธรวม
 เทชเชยฺม? กคชะ สคฺคชะ สฺกฺกชะ สฺวาทาระ สฺวเณชะ สฺวเณชปเกะ สฺวเณชโก
 มนฺทวาทโกมโมโ' ปโรกฺขณวฺชฺชณาน โช' สฺวคฺชวณุ ธรวมสุข ปฺรวิหฺชเต? คชฺชมาชฺช
 สรวปฺรณฺม ธรวม เทชเชยฺม, ยชฺชจ เม ธรวม เทชชิตฺตมาชานชานน จ นํ ๕
 วิหชเชยฺค ॥

อด ขลุ ภิกขุมาสุตถาคคไสชคทกฺก - วุทฺทชะ ขลุ รามปฺตรชะ สฺกฺกชะ
 สฺวาทาระ สฺวเณชปเกะ สฺวเณชโก มนฺทวาทโกมโม' ปโรกฺขณวฺชฺชณานะ | โส'
 สฺวคฺชวณุ ธรวมสุข ปฺรวิหฺชเต | สฺวาวเกโกย ในวสฺชชณานาสฺชชณายคณสทววคไย
 ธรวม เทชยติ | กุทฺทวสวเวคฺชว ปฺรคฺฉวสคฺคชยชฺชณาสคฺ | อทฺช สปฺคทาเกถค
 อคฺ | เทวตา อนิ คถาคคสุข จวณโยธุมปฺไตยวมาชะ - เอเวเมคทภควน,
 เอเวเมคคสุคค, อทฺช สปฺคทาเกถคโต วุทฺทโก รามปฺตรชะ | คสุข เม ภิกขุมา
 เกททกฺก - มหาทานีววคเต วุทฺทสุข รามปฺตรสุข, ย อิมเมว สฺปฺรณฺค
 ธรวมสฺวคฺชว กถาคคชะ | สจทสววิม ธรวมโมคฺชุนุททวชฺชณาสคฺ | คสฺไม จาหิ
 ปฺรณฺม ธรวม เทชชินฺช, น จ นํ ๕ วชเชยฺมิหฺชค ॥

ปฺรณฺม ภิกขุมาสุตถาคคไสชคทกฺก - โก' นชะ สคฺคชะ สฺกฺกชะ สฺวเณชะ
 ปฺรววาทุชวณน จ ธรวมเทชนํ วิหชชยติ | คโต ภิกขุมาสุตถาคคไสชคทกฺก -

อหิ ขลุวปฺยวาทะ ทาลาปะ สุกุโธ ขวณฺเณ จ เม ธฺมเทศนํ วิหะเขยฺหิตี |
สมฺนวาหริ สฺม | ภิกฺขวสฺสตาถคคะ กุควาสาเวทฺฐหิตี | สมฺนวาหริสฺสจฺฆาสาสาทฺฐ
คฺวีธฺยหานิ ทาลคคเสยฺหิตี | สุกุทวาทสกาปิภา อปฺปี จ ทเวทา เอนเมวฺถิตี ทาลคค-
สฺยวโรจยฺหิตี สฺม - เอนเมคคฺกุทฺถว, เอนเมคคฺกุทฺถว | อหุชฺช คฺกุชฺช ทาลคค-
สฺยวาทเสยฺหิตี ทาลาปฺย | ตตสฺสตาถคคฺกุทฺถว - มหทานํปริวรรตเต อวาทเสยฺหิตี
ทาลาปฺย, ย อิมเมวฺถิตี ธฺมมสฺสวาทว ทาลคค อิตี ॥

ปฐมํ ภิกฺขวสฺสตาถคคฺกุทฺถว - ละ ขลุวเนะ สคฺคฺวะ สุกุโธ สฺวาภาโร
ขวณฺเณ จ เม ธฺมเทศนํ วิหะเขยฺหิตี ๓

อต ขลุ ภิกฺขวสฺสตาถคคฺกุทฺถว - เต ขลุ ปญฺจกา ภทฺทวฺวักขะ
สูกุทวาท สฺวาภาโร สฺววิฆฺญาปะทวาท สฺวิโสธฺดา มนฺทวาทโชนโมทา อปฺโรกฺข
วิฆฺญานาปะ | เต สฺมมตฺทวธฺมมสฺส ปวิทฺธิยฺหิตี | โทสฺสาทฺฐ ทฺฐนฺทววิฆฺญา
จวณฺนุปฺสฺสิตโต กฺกุทฺฐว เอน เม ธฺมเทศนํ เทสิคฺคมาชฺฆาสาสาทฺฐ, น จ เม ท วิหะเขยฺหิตี ๓

อต ขลุ ภิกฺขวสฺสตาถคคฺกุทฺถว - ขณฺนุทฺฐว ปญฺจกาภุชฺช ภทฺทวฺวักขะ
ปฐมํ ธฺมเทศนํ ๓

อต ขลุ ภิกฺขวสฺสตาถคคฺกุทฺฐว ปุณฺนเรคคภาว - กสมฺมิมฺเนตฺฐว ปญฺจกา
ภทฺทวฺวักขะ ปุณฺนเรคคภาว? อต ตาลคคคะ สฺวาวณฺนิตี โถกํ พุทฺธจกฺกุนฺหา
วฺยวโรจยฺหิตี สฺม | อทฺฐวทฺฐวปญฺจกาภุชฺช ภทฺทวฺวักขานํ วราธเสยฺหิตี วิหะ
กฺกิมฺปิคเน มุคฺคทวาท | ทฺฐนฺทววิฆฺญา จ ตาลคคคฺกุทฺถว - ขณฺนุทฺฐว ปญฺจกาภุชฺช
ภทฺทวฺวักขะ สฺวาวณฺนิตี ธฺมเทศนํ | เต ทิ มม สฺวาวณฺนิตี ธฺม
เทศนํมาชฺฆาสาสาทฺฐ | ตตคคฺกุทฺฐว เอนเต? จิตฺตวิโน ทิ เต ภิกฺขวสฺส ปุณฺนเรคคภาว -
สูกุทฺฐวมาธเน โมกฺกมาชฺฆาสาสาทฺฐ นิพฺพชานิตี ๓

อด ชล ภัทรวาสตถาคค เอมมนวิจิตรชย โพนิมตเจาทุคถาย ตรีสาหสว-
มหาสาหสว โลกธาคี สัมภกมุเปชนปุระวณ มกธมุ จรฐา จรณ กาศิมุ ชนปเทษ
จวิธา ปุระวณค । อด คชย้า โพนิมตเจาสย จานุตวาทนุชคณ อาชัวโก
ทวาทมุคตถาคค ทูต เอวาคจณตม । ทูตมุฎา จ ปุณรุเชน ตถาคคสุตโนปชคาม ।
อุเปไตุชกานต สุตค । เอกานต สุตคศย ภัทรว อาชัวคตถาคคเคน สารฐ
วิวิธา สโมทนี กถา กุคตุว เอมมท- วิปุสณนานิ เต อาชุนมณู เคาถม
อินทริยาณ । ปริศุททะ ปุระวาทะ บัตนิวภาสศุจ เต ฉววุธะ । ตฤถาเป
นาม สารฐ กถา ปาณจรววณ ปุระวาสว บัตนิวภาส กวติ, เอมเมว กวโต
เคาถมสย ปริศุทธานันทริยาณ ปริศุทฐิ มชณตชาถ ปุระวาทณ । ตฤถาเป นาม
คาถผลสย ปุระวสย สมณลรววณคชยตสย พนธนาสวระ บัตนิวภาส กวติ
ปริศุททะ ปุระวาทะ, เอมเมว กวโต เคาถมสย ปริศุทธานันทริยาณ ปริศุทฐิ
มชณตชาถ ปุระวาทณ । ตฤถาเป นาม ชามพณทววณคณูก อุตถามุชปุระกมุฎ
ทกณคกรรมวปุระวณ สุปวิกรรมกุกตะ ปาณทกณคปโตปนิทมิปโต ววณวานุ กวติ
ปริศุททะ ปุระวาทะ บัตนิวภาส คว ปุระวาสวระ, เอมเมว กวโต เคาถมสย
วิปุสณนานิทริยาณ, ปริศุทฐิสวทววุธะ, ปุระวาทค มชณตชาถม । กสมินุ-
นาชุนมณู เคาถม ทูรหมจรวมมชยเตวี เอมมุเก ภัทรวาสตถาคคตสุมาชัวก
ลาถยา ปุระชยภานค -

- ๑. อาจรวุโย น ที เม กศุจตุสทฤโส เม น วิทุบเต ।
เอโก ्हมสมิ สัมพุททะ ศีตักุโต นิวาสุวะ ॥

โส วัจตุ-อรุที ชล เคาถมมาตุมาน ปุระชานเน । ตถาคโต วัจตุ-

- ๒. อหเมววท โดถ ศาสตา หุชหมนุคตวะ ।
สเทวาสุวคณูรว นาสติ เม ปุระติปุกตะ ॥

โส' วจตุ - ชินิ ชตุ เกาตม มาคฺคมานิ ปฺรติขานเเม | ตถาคโค' วจตุ -

- ๓. ชินา หิ มาทฺตสา เชฺตธา เช ปฺราปฺตา อาศฺรวกฺขมฺห |
ชิตา เเม ปาปกา ธฺมาสุเตโนปคฺ ชินิ หุขมฺห ||

โส' วจตุ - กฺว ตฺรหุขายฺนฺนุ เกาตม คมิขฺยสึ? ตถาคโค' วจตุ -

- ๔. วารานเส' คมิขฺยามิ คคฺวา วั กาศินา ปฺริณฺ |
อนฺธภฺตสฺย โลกสฺย กฺรฺตาสฺมยฺสทฺตํ ปฺรภาณฺ ||
- ๕. วารานเส' คมิขฺยามิ คคฺวา วั กาศินา ปฺริณฺ |
สพฺพทฺนสฺย โลกสฺย ตฺวหฺยเมยฺ นฺนุตฺตฺนฺนฺนฺ ||
- ๖. วารานเส' คมิขฺยามิ คคฺวา วั กาศินา ปฺริณฺ |
ธฺมฺจกฺวิ ปฺรวัฏฺเฐยฺ โธเกนฺวปฺริตฺวริตฺมฺ ||

ตฺรภวิขฺยสึ เกาตม อิตฺยฺยคฺวา ส อาชีวกิ ทกฺขินเณวฺเช ปฺรภาณมฺห |
ตถาคโค' ปฺยฺยคฺวามฺวฺเช ปฺรภาณมฺห ||

อิตฺ หิ ภิกฺขวสฺสฺตถาคโค ภายิ สฺยวฺสเนน นาคฺวาเชน นินฺนฺควิโค' ภู
วาเสน ภฺกฺเตน จ | ตตฺสฺสฺตถาคโค วัหิตฺวสฺสฺตมกมฺห, ตสฺมาทฺตฺพิฏฺวากฺลปํ
ตสฺมาทฺนาลมกมฺห, ตตฺส สวารูปฺริณฺ | เอมฺ จ สฺวเวมฺ ภิกฺขวสฺสฺตถาคโค
คฺฤทฺทปคฺติภิกฺกฺเตน วาเสน โจบนิมนฺนฺวฺรฺยมาโน' นฺนฺวฺเรณ คจฺจกาชา นฺนฺยาสฺสฺตีวฺม-
ปาภมฺห ||

เตน ชตุ ปฺนฺวภิกฺขวฺเช สมฺเชน คจฺจกา มหานาถิ สฺวปฺริปฺรฺวธา สมตฺวิฏฺกา
วาทิ สฺม ||

สุตตปยิตวาตวิฤตตานุชาสนานิ । วฤตวณฺ ๑ สํวิทฺษนฺเต อิมานุชาตฺถมฺห
 เคาตมฺ อตฺติวิฤตตานุชาสนานิ । สจเจทาถาญฺญสฺสิ นิมิตฺเต । อายฺมฺหํสาสุตฺวา-
 ชฺชญาณเกถาเจนุชฺชจฺเจตนาธิวาสยฺตี สฺม । วาจา ๑ น ปุริตฺถกฺขมฺปิติ สฺม । ขดา
 ขดา ๑ ภิกฺขุวสุตฺถาคโคติ เชน ปญฺจกา ภทฺทวฺวฏฺฐิยาสุเตโนปสํกฺขรณมฺปิติ สฺม, ตถา
 ตถา เต สุวกฺขสฺวเกหฺวาสนเนหฺ น รมฺนเต สฺม, อุตฺถาคฺคานา อญฺญา । ตทฺษดาปํ
 นาม ปญฺญํ สกฺกนํ ปญฺจชฺวคฺคํ สุยาคฺ, ทสฺย ๑ ปญฺจชฺวคฺคสุยโธ ’ กฺุณฺรทฺทฺธิ
 ภเวตฺ । โส ’ กฺุณฺสํตฺตปฺต
 ขดา ขดา ตถาคคํ ปญฺจกานํ ภทฺทวฺวฏฺฐิยาสุเตโนปสํกฺขรณมฺปิติ สฺม ตถา
 ตถา ปญฺจกา ภทฺทวฺวฏฺฐิยา สุวกฺขสฺวเกหฺวาสนเนหฺ น รมฺนเต สฺม อุตฺถาคฺคานา
 อญฺญา । ตถกฺคสมฺมาตฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺต
 ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ทฺตฺตฺตฺตฺต
 ทฺต
 ท

รวมจักรพรรดิสิบแปดพระเศียร

รุทกัทธิธรรมจักรี ปุรวุติคมกฤต, อถ ตสมินิ ปุถุฉิปุระเทเส สปุถุคตุนเม-
มาสนสาหสิริ ปุราหุรภูต ॥

อถ ตถาคคหะ ปุรวากาฉำ ตถาคคานำ เกาเวณ ตวีณยาสนานิ
ปุระกัทธิกัถุคช สห อวิ นิรักัศุจตุรต อาสเน ปุระกัถุมากุชช นินทิตี สุม ।
ปถุจกา อปปี ภิกัถุมาศุคตาคคชช ปะเทา สวีโรภักัถุนุชช ตถาคคชช ปุระโถ
นิเนนุช ॥

อถ ขถุ ภิกัถุมาศุคชชวี เวลฉำ ตถารูปำ กายาตุปุระกั ตถาคคหะ
ปุระมถุจชชช ปุระกัถา อปปี ตวีสาหสุมมหาสาหโสระ โลกธาคัถุมหาตวาภาเสณ
ศุภุฉิ' ภูต । เตณ จาภณเสณ ชะ อปปี โลกานุคริกา อธรา อธศุภุฉา
อนุชการคมิศุวา ยเศเรเนา จันหุระศุวาเฮา เอวิมหุทธิกัถุฉวี มหาอนุกาฉวี
มหาสาชชชช อาภชา อภำ วุณเณน วุณเณ เตชสา เตโช นากัถุปโถ นากัถุโรจตะ ।
คตฺระ เข ศคฺคฺวา อุปเปณนาศุเต ศุวคศุวคคมิ จาหุ ปุระสาวิตี น ปุชชเนติ สุม,
คตฺวาปปี ตสมินิ สมนช มหค อุหระศุชชวภาสชชช โธเท ปุระหุระภาโว' ภูต ।
เข จ คตฺระ ศคฺคฺวา อุปเปณนาศุเต เตมาวภาเสณ ปิระศุภุฉา สมานา อโนช' ญั
ปุชชเนติ สุม । อโนช' ญั สชานเนต สุม । เอวิ จาหุ — อเนช' ญั กิล โกะ
ศคฺคฺวา อโนช' ญั, อเนช' ญั กิล โกะ ศคฺคฺวา อโนช' ญั, อิติ ! อปปี
จ ตวีสาหสุมมหาสาหโสระ โลกธาคะ มาหุวิการมณูฉาทสมหานิมิตฺคคคกฤต — อกมุปค
ปุระกมุปค สมุปุระกมุปค । อเวธค ปุระเวธค สปุระเวธค । อเจธค ปุระเจธค ।
สปุระเจธค । อกมุภค ปุระกมุภค สปุระกมุภค । อธค ปุระธค
สปุระธค । อคชค ปุระกชค สปุระกชค । อนเต' วณนติ สุม, มชช

ธรรมจักรปริวรรตปริวรรต ๖ ทิวตะ

อนุนมิตี สุข | มนุษย์ วนมิตี สุข อนุนเต อนุนมิตี สุข | ปุรุสุชา
 ทิสุชวณมิตี สุข, ปุสุจิมาย้า ทิสุชุนมิตี สุข | ปุสุจิมาย้า ทิสุชวณมิตี สุข,
 ปุรุสุชา ทิสุชุนมิตี สุข | ทกมิตเสชา ทิสุชวณมิตี สุข, อุตตราสุชา
 ทิสุชุนมิตี สุข | อุตตราสุชา ทิสุชวณมิตี สุข | ทกมิตเสชา ทิสุชุนมิตี สุข |
 ตสมุสจ สมเป หรมณัชยาสุโตมณัชเย ประมณัชเย ปุรสาทณัชเย อาโลกนัชเย
 ปุรุทาทณัชเย นิรุวรุณัชเย อปุริทิวรุณัชเย อมสจณัชเย อปุริทิกุลา อนุตตราสกรเว
 สพทเว สุชุนเต สุข | น จ กสยจิตตสุทรวสย ตสมุณี กุมเถ วิเวชา ว
 ตราโส ว กัณ ว สคฺคณิกิตฺตว ว กุต | น จ กฺขะ สุชจอนุทรมโสทร
 สกฺขทรมุโถกปถานา ตสมุณี กุมเถ ปุระเว ปุรุชเวชานเต สุข |
 สรวนรกติวชโยชนิมโถโกปเปนนรสจ สคฺคทวาสคฺคสมุณี กุมเถ วิคคทเวชา อควนุ
 สรวสฺสจสมรูปะคะ | น จ กสยจิตตสุทรวสย วาโร พเวเต สุข, เทวโฆ ว
 โฆโฆ ว อัฐมุชา ว มาตุสฺสย ว มาโน ว มุโรกม ว มโฆ ว โกรโฆ
 ว วุชปาโท ว ปริทาโฆ ว | สรวสคฺคทวาสคฺคสมุณี กุมเถ โมคฺคจิตฺตา
 ทิตฺตจิตฺตา ปุสฺสปี มาตเนตฺตฤสฺสณโน ภูวน | ตลฺลสุจ ปุรุภาวภูเทวมาคาธา
 นิสฺสจวนฺตี สุข

๑. โย'เสา ตุมคาลชาชฺชุตฺวา โอลฺลาหเต มาตุกฺกเถวา ทิ |
 ชาตฺสจ กุมฺพินวเน ปุริทิกุหิตะ สจปีตนา ๥
๔. ยะ สิวักฺกวมคฺคิยะ สปฺตปทา วิกฺรุมิ อัสมึลละ |
 พุรุมุสวรามถ ลีริ ปุณฺโมจ ชกฺคยหิ เสรฺนุชชะ ๥
๘. จคุโร ทุวป้าสคฺคยกฺคฺวา ปุรุวชิตะ สรวสคฺคทวาทิตฺเต |
 ทุมกรตปฺสจวิคฺวา อุปากมฺเทชน นหินนฺนุชชะ ๥

รวมจกรปรัวรัตนปรัวรัตนะ สหวิเศษ

- ๑๐. สพลั นินทศย มารี โพธิปรัวปโต หิตาย โลกศย |
วราวดสัมปโต รุมจกรั ปรัวรัตนะ ॥
- ๑๑. สหุรุมณา สห สุโรรมเชษุมโฏ วุคยสุว สมจกรุม |
อธิวาสิตั จ มุนินา โลกเก การุณเชษุมคุปาทุช ॥
- ๑๒. โส' ยั ทุณตปรัวโตโฆณ วราวดสัมปโต มุณคทาวุม |
จกรั หุณนุคตรมเสา ปรัวรัตนะตาตชทุภักถั สุรัมานุ ॥
- ๑๓. ชะ ไสรัตุกามุ ธรมุ ชะ ภฤปนยโตชะ สมารุชิตุ ชินเน |
ศัษุมเสา คุรมมาโณ อากุณคตุ ธรมสุรวณช ॥
- ๑๔. ทูวราปุมิ มานุหมุ พุทโธตุปาทะ สหุคฤดา สุรทุธา |
เชษุมชั จ ธรมสุรวณ อัญญากุณณเว็วรุชเน หุรปะชะ ॥
- ๑๕. ปรัวปโตชช เต' หุย สุเว พุทโธตุปาทะ กุณณเสศตา สุรทุธา |
ธรมสุรวณชจ วระ ปรัวรามชิตั วิวัชชต ॥
- ๑๖. ภวคั กทาจทวสุตา ชะ ภฤปนยโตธรม สุวัชชะ ธรมชะ |
สัปรัวปะชะ ส จ วาทุช ปรัวรามชิตั วิวัชชต ॥
- ๑๗. เกามาทินุ เทวคณณ สัโธทศั จ หุรุมปรัยณณามุ |
อาชาต ถนุ สุเว วุคยิตา นายโก หุณนุคจกรุม ॥
- ๑๘. สัโธทิตาสจ มหตา เทวโชนเนณ คคฤณณั สุเว |
คชฤคตา เทวสมฤทุธิ ปรัวปโต พุทุชชช เต ปรัวเสว ॥

อติ หิ ภิกุณโว เกาโมรเทพโววราวดศุขั ฤมิปคเน มุณคทาว
รวมจกรปรัวรัตนารุณั ตถาคคศย มหามณุชาตมาโร ' อิมชิตอ ' ฤตุ จิโร

ทรุศนัโย วิปุลโต วิสตุตฺตวณฺโณ สปรุคฺคโยชนศตทนายาโยโม วิสตุตฺตวณฺโณ । อุปริมุฎาจุจ
เทโวสุดตฺตวฺจปรตกาถาวิชาณสมถักฺกฤตฺตํ ทคณคถักฺกํ สมถักฺกฤตฺตมกฺกฺขุ । กามาวจโเว
รฺวปาวจโเวสุจ เทวปฺปฺโตสุจตฺตวฺคิสิทาสนศคสทสุวณฺณิ ตถาคคทาโยปณามิตานุญญวณฺ
อิห นิมทฺย ภควานุ ธมฺมจกฺวํ ปรัววตฺตยฺย อสุมากรมณฺกมฺปาปาทนยติ ॥

อต ชตุ ภิกฺขวสตุตฺตสมฺมิทฺถ สมนยฺเย ปรัวทกฺกมิตฺตเปสฺสจโณคฺคตวาทโกชฺช ทิกฺคกฺข
อุจฺจวมฺภะ สมนุตทาทรุทโกชฺช ทิกฺคกฺข โพงโเว โทชฺชิตฺตคฺควโณชฺช ปรัวปรัวณิชาณ-
สมนฺวาคคทา อากตฺตย ตถาคคตฺตย จรณโฆรฺวนิปตฺตย ธมฺมจกฺวปรัวรัตนปรัวณนฺชยมนฺนค
สฺม । เข เขทฺท ติวฺสทสาสฺสวมหาสทสาสฺสว โลกธวณฺโณ สโกฏฺฐ วา พุทฺธมา วา
โลกปาลา วา คทมนฺนุ วา มหะสาชฺชมฺมมหาสาชฺชา เทวปฺปฺตราสฺสค' ปิ สฺสว
ตถาคคตฺตย จรณโฆระ สิริโณระ ปรัวณิปตฺตย ตถาคคตฺตมฺนฺชยมนฺนค สฺม ธมฺมจกฺวปรั-
วรัตนปรัว — ปรัววตฺตยฺย ภควานุ ธมฺมจกฺวณฺม, ปรัววตฺตยฺย สฺสคฺคโต ธมฺมจกฺว
พฺพุชฺชนทิตาย พฺพุชฺชนสุชฺชาโย โสถานกมฺปปายี มหโต จนทกชฺชยวฺจธาโย ทิตาย
สุชฺชาโย เทวานํ จ มนฺนุชฺชาณํ จ । ยชฺชสฺสว ภควานุ ธมฺมชฺชยณฺม, ปรัววณ
มหาธมฺมวณฺม, อุชฺเชรฺวปฺย มหาธมฺมชฺชวณฺม, ปรัวปรัว มหาธมฺมชฺชวณฺม, ปรัวตาช
มหาธมฺมทฺถนฺนทฺถินิ ॥

คฺคเรทฺถนฺนุชฺชเต —

- ๑๘. ติวฺสทสาสฺสว อิโต พฺพุ พุทฺธมา สฺสวสฺสว ปาล ตถา
อฺปคฺคมฺย จินฺนสฺสย กฺวเมภิ นิปตฺตย อุททาหริณฺ ।
สฺมว ปรัวปรัวติชฺชณํ มหาณฺนิ ชา ตฺวชฺช วาจ กฺกฤตฺตา
อหุ เชชฺชมฺหุจฺจิ วิคิณฺณฺญิ ปรัวชช กิริมฺชย ทฺชชชฺชย กฺกมฺม ॥

รวมจกรพรรดตบปวิวรรต ๘๗๖

๒๐. คุบ ฐนิก มารุ สโสนุ ทูเมนุวิ สติหิตว มุเน
วโรพิธิ วิพุทฐ สฺสานนติ นิปาติต เกตุสทุมมาะ ।
อภิปราย ปรุปรุณ อเสษ ย จินลิต กฤปศตา
ชนตา ปรุสมิภุมย อนาคต วุคช จกรววมุ ॥
๒๑. สุกตสย ปรุภาย ปรุภาสิต เกษตรสทสฺวศตา
พหะ สดพทฐสฺวศจ อุปากศ กุทฐิฟโธะ ।
วิวิธา สุกตสย กวิคฺวน ปุช มทานิจนั
สฺวชัยสฺ ตถากศ กุคฺคณณิ อเชษนิกฺ กาวุณิณมุ ॥
๒๒. กุฏณารน วิทฺฐตปรุชฺฌ วิปฺศยน วายสฺมา
อภิกฺวชิตฺ กฤปสทสฺว นินนุคฺวิตฺ สววชคฺ ।
อนฺฎาจกิกมวคฺชโล ชว วรม สเมหิ ชคฺสย คุฏณั
พลอนุทฺธิชฺชยนวิโมกฺษ วิวฺชช สสฺยธนมุ ॥
๒๓. พหุกฤปสทสฺว สฺสภิกฺมิตฺ สฺนุชคฺคว สฺติตา
สมุทานิตฺ ชฺรุมชฺ โภณชฺ ชานิตฺ สคฺควจฺริ ।
ชนตา อธิ วุชชิสคฺคณิ อุปฺทฺฐต เกตุสคฺโลธะ
จินไวทฺย ปรุโมจย วุคช ชฺรุมจกรววมุ ॥
๒๔. นจิ ปารมิเต จิรวาตรฺ วิวฺชิตฺ โภศฺ คุบยา
อสมิ ตฺ อจาตุยฺ ปรุณฺติศฺ สฺสจฺจิตฺ ชฺรุมธนมุ ।
ปรุชฺ สวว อนาถ ทวฺทวฺ อนาธิกฺ ทฺฤณฺญ อิมั
วิจฺริ ธน สปรฺต วินาชกฺ จกร ปรุววคฺชหิ ॥

ธรรมจักรปรวรัตนปริวรรต ๕ พุทธะ

๒๕. ธนธานุษ หิวนุชสุวรรณ คโคว จ วสฺสฺร สุภา
 วร ปุ่ญฺป วิเลปน ธูปน จูรณ กฤหาศฺจ วระห |
 ธนุตะปรุ วาหุช ปุ่ริยาคุมช คฺยภุต ปุ่รหฺมยโต
 ชิน โพิธิ คเวณค สาคิวิพฺพุธ ปุ่รวรฺคช จกรฺวรมุ ॥

๒๖. คต ศักฺค อชณฺฑุ อกถฺมมฺหุ รกฺษิตฺตุ กถฺปศฺคฺวา
 สทา กุณานฺติ สุภาวิท วุ่ชย อถินฺน อภฺนิ ทว |
 วร ธฺขาน อภิชฺชน วิปศฺขยน ปุ่รชฺชน อูเปกฺขน มฺเณ
 ปุ่ริปุ่รณ มโนเรถ นิมฺรุชฺวร วรฺคช จกรฺวรมุ ॥

อต ขณฺ ภิภฺนวะ สหจฺคฺโคตฺตปาหธฺมจกรฺปฺรวัฏฺติ นาม โพิธิสฺสคฺโคว
 มหาสฺสคฺควสฺสคฺสุยฺยา เวถายฺยา จกรฺวิ สฺวรวฺคณฺปฺรคฺคฺยปฺรคฺติ สฺวรวฺคณฺปฺรโสภิตฺติ นานา-
 วคฺคณฺถกการวฺยฺยหฺวิภฺนิตฺติ สหสฺวารวฺ สหสฺวารศฺมฺมิ สนาภิกฺก สเนมิกฺก สปุ่ญฺปทาณฺมิ
 สหเมฆาลฺล สกฺกจฺกณฺฆาลฺล สกฺกนฺธสฺสคฺติ สปุ่รณฺกมฺภกฺก สนนฺทิกาวรฺคฺติ สสฺวสฺสคฺคาลฺลภฺกฺก
 นานาวจฺจกรภฺกฺกทิววสฺสโคโรปโสภิตฺติ ทิววปฺญฺปนฺคณฺธมาถฺยวิเลปนานฺติปฺรคฺติ สฺวราการ-
 วโรเปตฺติ คคากคตาช ธฺมจกรฺปฺรวัฏฺคณฺย ปุ่รวปฺรณฺชานเรภินฺนวิพฺพุตฺติ โพิธิสฺสคฺควา-
 ศยวิโสภิตฺติ คคากคปฺชาวฺหิ สฺวรวคคาคคสมนฺนวหฺคฺคฺติ สฺวรวพฺพุธาชฺนฺจนาเวโลเปตฺติ
 ปุ่รวโกสฺสคคาคคโคโรหฺทภฺกฺก สมนฺยภฺกฺกสฺสพฺพุทฺโธ ปุ่รคฺยภิตฺติ ปุ่รววัคฺคปฺรวั จ
 ธฺมจกรฺมฺปนฺนามชฺคิ สฺม | ธูปนฺนามุช จ ภฺกฺกคณฺยชฺคิปฺปฺปฺปฺสคคคณฺยภฺกฺกคคณฺยภฺกฺก-
 ภาวฺคฺค

๒๗. ทิปฺกเวณ ธทา วฺยฺยาภฺกฺกคฺคฺ สุภฺชสฺสคฺโคว
 พฺพุทฺโธ ภวฺมิชฺชิตฺติ ทิ คฺควฺ นเรสฺสึสฺสึหะ |
 คศฺมฺมิ สมาสสิ ปุ่รณฺธิ อธิเนวฺวปฺวา
 สโพิธิปฺรเวปฺตุ อหฺ ธฺมจ อชฺเชยฺนเชยฺน ॥

รวมจกัรปรัวรัตนปริววระ ๗ทวิคะ

๒๘. น จ ศกษ สรวี กณนาย อนุเปรเวมัญ
เข อากตา ทศทิสเสกวิหาทวสตุทวเ
อเชยมิ ศากษกถนนทน ธรรมจเกว
ปุระหุว กฤดาณชลิปฎาสุจรโณ นิปคย ๥

๒๙. ยา โพธิมณเจติ ปุระกฤดา จ สุวีรวุวิหา
ยาวา วิยห กฤต สรวีชเนทมนเขมิ
สา สรว สัสถิต วิยห ทิ ธรรมจเกว
ปริปริวตถลป กถเมมานุ กฤษณ น คชฺเชต ๥

๓๐. ตวิสหสวี่ โลกิ ทณน สฺสุญ เทวสีโฆ
ธรมณคัลล อสวทินนรนาโนสจ
อตุถาสสาทท นม สรวชิตี ดนมมูหะ
สรวี่ ปุระสนนมนโส ธรรมกฤษณ ๥

อติ หิ ภิกษวสตุถลลโต วาคุรชเย ปุระถเม ยามะ ทูมณเภาวณชิวาชยคิ
สม । วาคุรชเย มชฺชเม ยามะ สรวณชเยย้า กถา ปุระวตชยคิ สม । วาคุรชเย
ปจฺจิเม ยามะ ปญจกานุ ภทวรวุคชเยนมนุคฺชโยคทโวจคฺ -

ทวาวีเมว ภิกษวระ ปุระวชิตสุยานดาวทวเมว । ชยจ กามมู กามสุขลลิกา
โยโค ทโน คุรามชเย ปาฐคฺชนิโถ นาทมารุโย ' นวุโธปสฺหิตโต นายชฺชย้า
ทวหุมจชฺชเย น นีรวีเท น วิวาคาย น นีโรชชเย นนทิชฺชเย น สฺโพชเย น
นินวณาย สวรวตเต । ยะ เจยมนมชฺชเย ปุระติปทา อากมกษยกถมกถานุโยโค
ทวชโย ' นวุโธปสฺหิตโต ทวณุชฺชเยชชฺชเยชชฺชเยย้า จ ทวชยิปากะ । เอเตจ
ภิกษวโว ทวาวนุทวาวนุปลมชฺชเย มชฺชเยชชฺชเย ปุระติปทา ตถากโต ธรมิ เทชชยคิ - ยุต

สมุขกุญญนิระ สมุขกุสัถุปะระ สมุขควาญ สมุขกุญญาณะระ สมุขคากัระ
 สมุขกุชยาชามะ สมุขกุสุมณุคิระ สมุขกุสมาธิวติ | จควารัmani กิภูว
 อารุขสตุชานี | กตmani จควาริ? ทุระขั ทุระขัสมุทโย ทุระขนิโรธ ทุระขนิโรธคามินิ
 ปุริคิปะตุ | ตตุร กตมทุ ทุระขมุ? ซาติวปี ทุระขั ซวปี ทุระขั วุชาริปี ทุระขั
 มรตเมปี อปุวิขสัปุโรโยโค ' นี ปุวิขวิปุโรโยโค ' นี ทุระขมุ | ยทปี อิจุณ
 ปุระเขมมาโธ น ลกเต ตทปี ทุระขมุ | สัถุณปะตุ ปณโฎปาทานสตุกนธา
 ทุระขมุ | อิทนุชเต ทุระขมุ | ตตุร กคโม ทุระขสมุททะ? เขปี่ ตตุณณา
 เปนารุวิกิ นนุทวากสทคคา ตตุรตตุวาทินเนทินิ อมมุชเต ทุระขสมุททะ |
 ตตุร กคโม ทุระขนิโรธะ? โโย ' สตุธา เอว ตตุณณายะ ปุเนารุวิกิ
 นนุทวากสทคคาชาสตุตตุวาทินนุทินุชา ชนิกายา นีวูติกาชา อเสโหม วิวาโค
 นิโรธะ อปี่ ทุระขนิโรธะ | ตตุร กตมา ทุระขนิโรธคามินิ ปุริคิปะตุ? เอห
 เอวารุชานุฎาจุคมาวุคระ | ตตุชดา | สมุขกุญญนิฎิวาวคสมุขกุสมาธิวติ |
 อิทนุชเต ทุระขนิโรธคามินิ ปุริคิปะทารุขสตุชานี | อิมานิ กิภูวสุจควารุชารุข-
 สตุชานี | อิติ ทุระขนิโรธ เม กิภูวะ ปุรววมสุวเตมุ ชวเมมุ โยนิโสมนสัการาทุ-
 พหุถัการาทุชชณามมุคุปนุณี จกนุวุคุปนุณี วิโทชคุปนุณา กุวิวุคุปนุณา เมโธคุปนุณา
 ปุโรชเชคุปนุณา อาโลกะ ปุราทุรภูคระ | อปี่ ทุระขสมุททะ อิติ เม กิภูวะ
 ปุรววมสุวเตมุ ชวเมมุ โยนิโสมนสัการาทุพหุถัการาทุชชณามมุคุปนุณี จกนุวุคุปนุณี
 วิโทชคุปนุณา กุวิวุคุปนุณา เมโธคุปนุณา ปุโรชเชคุปนุณา อาโลกะ ปุราทุรภูคระ |
 อปี่ ทุระขนิโรธ อิติ เม กิภูวะ สรวุ ปุรววาทุวารทาโลกะ ปุราทุรภูคระ | อปี่
 ทุระขนิโรธคามินิ ปุริคิปะทิติ เม กิภูวะ ปุรววาทะ เปยาดิ ยวาทาโลกะ
 ปุราทุรภูคระ | ยคชตุวิกิ ทุระขั ปุริชเชคชมิติ เม กิภูวะ ปุรววาทะ เปยาดิ

ชาวทาโลกะ ปุราหุญญะ | ส ขลวณิ ทูชะสมุททะ ปุราหุญญะ อิติ เม ภิกขวะ
ปุรวมสุเรเตนุ ชุรเมนุ สววิ ชาวทาโลก อิติ | ส ขลวณิ ทูชะนโรชะ
สากุนาตุกฤตว ย อิติ เม ภิกขวะ ปุรวาทุชาวทาโลก อิติ | ส ขลวณิ
ทูชะนโรชะมานิ ปุริตูปุทาวนิคเวตติ ปุรวาทุชาวทาโลก อิติ | ตตขลวณิ ทูชะ
ปุริชฎาตมิติ เม ภิกขวะ ปุรวมสุเรเตนุ อิติ เปยาลนุ | ส ขลวณิ ทูชะสมุททะ
ปุริหณ อิติ เม ภิกขวะ ปุรวมสุเรเตนุ เปยาลนุ | ส ขลวณิ ทูชะนโรชะ
สากุนาตุกฤต อิติ เม ภิกขวะ ปุรวมสุเรเตนุ เปยาลนุ | ส ขลวณิ ทูชะนโรชะมานิ
ปุริตูปุทาวนิคเวตติ เม ภิกขวะ ปุรวมสุเรเตนุ ชุรเมนุ โยนิโสมนเสการาทุพหุ
การาหุชฎานมุตูปนุณิ จกุนุตูปนุณิ กุวิตุตูปนุณา วิทุยตูปนุณา เมโชตูปนุณา
ปุริชฎตูปนุณา อาโลกะ ปุราหุญญะ ॥

อิติ หิ ภิกขโว ชาวเทเว เม เอนุ จตุรหุวารุชเศเตนุ โยนิโส มนสิ
กุรวโต เหวี ตวิปริวรรต ทูวาทสาการ์ ชุदानทุสนมุตูปนุชเต, น ชาวทหิ
ภิกขโว 'นุตตรา สมยกุสโฬธมภิสัพพโต' สมิ อิติ ปุริชฎาตมิมุ | น จ เม
ชุदानทุสนมุตูปนุชเต | ยตสจ เม ภิกขโว เอนุ จตุรหุวารุชเศเตนุ
ตวิปริวรรต ทูวาทสาการ์ ชุदानทุสนมุตูปนุณุ, อโกปุยา จ เม เจโตวิมุกตะ,
ปุริชฎาตมิมุคิสจ สากุนาตุกฤต, ตโต 'หิ ภิกขโว 'นุตตรา สมยกุสโฬธมภิส
ัพพโต' สมิ อิติ ปุริชฎาตมิมุ | ชุदानทุสนิ เม อุกาเทหิ | กุมถา เม
ชาวตะ, อุณิติ ทูรหุมชยุณุ, กฤต กวณิมุ, นานปรสุมาทุภาวิ ปุริชฎานมิ ॥

ตเศรามาสุขเต |

- ๓๑. วาจาช พุรหุมรุต กิณนวกุชิตาย
- อโสะ สหสฺรณชฺเตภิ สมุทคทาย |
- พหุถูปโกฏี สท สคฺยสุภาวิตาย
- เกาตเจนิชมาลปติ สากุนุณิ สุวณฺชะ ॥

ธรมจกัรปรัรวรคณปรัรวรคช ษทวัคช

๓๒. จกัหมุรนคัชมชวัรวี คถ โศทรค ชุรณถำ
ชัหุวำ ปี่ กาย มน ทุชชำ อนำคัหม ชุรนุชำ |
ชชำศวัภวำ คุถุณกัชชุช อิวำ นัรวัหำ
ในวำคัร อำคัหม น นโรว น จ ชั้วมศุติ ॥
๓๓. เหตุ ปรัคคัช อิติ สัภุค สวัชชวัมวำ
อคัชนุคทุถุณญัวัคคำ คคณปรัภำศำ |
น จ กำรโก 'ศุติ คถ ในว จ เวทโก 'ศุติ
น จ กัรม ปศุชติ กุถุคั หุชศุภั สุภั วำ ॥
๓๔. สกัณฐำ ปรัคคัช สมุเทติ หิ ทุชชเมวั
สัภุณุติ คุถุณุณ สกัธเณ วัรวัชชมำนำ |
มำรुकณ ธรมสมคำช วปศุชมำนำ
อคัชนุคกัณณ กุชชธรมคชำ นัรวัทุชช ๓
๓๕. สกัณฐปคัณฐนคณ อโยนัศเณ
ภวคธ อวัหุช น ปี่ สัภุวโก 'ศุช กศุจ |
สัศุภำรเหตุ ทธคธ น จ สัภุภโ 'ศุติ
วัชชชำนมุทกวัติ สัภุภณั ปรัคคัช ๓
๓๖. วัชชชำน นำน คถ จ ฐป สมุคคัธำศุติ
นām จ ฐปี่ สมุภุณุติ นชำนุทวัชชำน |
นชำนุทวัชชำนปคัธอ อิติ สปุภุศ อุกุช
ศปุภุศเณ คัศุร อนุวัรคคั เวทนำ จ ๓

๓๗. ยศุภิจิ เวทิตุ สรว สตุณฺณ อุกฺคา
ตุณฺณเวท สรว อูปชยติ ทุชชตุณฺณะ |
อูปทานโต ภวติ สรว ภวปรุวตุคฺคิ
ภวปรุคฺคยา จ สมฺเทหิ หิ ชาตฺวิสุย ॥
๓๘. ชาตฺนิตาน ขวฺยธาทุชชานิ โภณฺติ
อูปตฺติ โนก วิวธา ภวปฺนฺชเว ' สฺมินฺ |
เอวเมฆ สรว อิติ ปรุคฺคยโต ชกฺสุย
น จ อากฺม ปุทฺคฺตฺ น สํกฺรมโก ' สฺติ กศฺจ ॥
๓๙. ชสมฺนิเน กถฺปฺ น วิถฺปฺ โยนิมาทุ
ชโทยนฺโส ภวติ น ตฺตฺว อวิทุช กาจ |
ชสมฺนิเนโรธฺ ภวติห อวิทุชตาเย
สรวเว ภวจุคฺ กุณชกฺุณฺณ กุณฺช นฺวิทุธา ॥
๔๐. เอวเมฆ ปรุคฺคยต พุทฺธ ตถาคเคน
เคน สฺวชฺภฺ สวกฺมาตฺมณฺ วุชากโรติ |
น สฺกฺนฺธ อายคน ชาคฺ วเมหิ พุทฺธ
นानุชฺว เทววคฺมาทุภวติห พุทฺธะ ॥
๔๑. ภูมฺิวน ชาตฺร ปรคฺริฎฺก นิเชสฺตุคานํ
ศฺนฺชยา ปรุวาทิ อิท อิทฺุศฺ ธฺรมโยเค |
เย ปรุวพุทฺธจฺริคา สฺวิศฺุทฺธสฺตุคฺวา
เต ศกฺุณฺนฺติ อิมิ ธฺรม วิชานนฺช ॥

ธรรมจักรปรวรดนปรัวระ หพวิคะ

๔๒. เอวิ หิ ทวาทสวากาวิ ธรมจกวิ ปรววิคิมุ |
เกาณฺหิเนชน จ อาหุณฺหิตํ นิวุฏฺฐตา วคณา ตฺวระ ॥
๔๓. พุทฺโธ ธรมฺสจ สัมสฺจ อีเคฺยคทฺตวนตฺตฺวมฺ |
ปรัสฺปรัวคระ หพฺโถ ยาวทฺพฺวหุมฺปฺราถมฺ ॥
๔๔. วุคฺคิ วิวํ จกฺวิ โลกนณฺน คายินา |
อุคฺคฺปนฺนา วคณา ตฺวณฺโณ โธเก ปรมฺทฺตฺถภา ॥
๔๕. เกาณฺหิเนชนํ ปฺรณมํ กุฏฺฐวา ปญฺจกาสุจฺจว ภิกฺขวนะ |
นฺนญฺเฐนํ เทวโกฏฺเฐนํ ธรมฺจกฺขฺววิโสธมฺ ॥
๔๖. อนฺเษ จาสิตฺโกฏฺฐสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
เตนํ วิโสธิตํ จกฺมฺ ธรมฺจกฺขฺวปฺรววคฺคเน ॥
๔๗. จตฺรศฺสิตฺสทสฺสวณฺโณ นนฺนุชานํ สวมาคทา |
เตนํ วิโสธิตํ จกฺมฺ นกฺคตา สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
๔๘. ทศทิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
วคฺค มชฺฐ มโนชฺชว สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
เอม ทศพเถน ศากฺยวณฺโณ ธรมฺจโกฏฺฐคฺคํ
ณฺมปคณฺมปฺเรคฺช ววณฺเส วิวคฺคิโต นานุชดา ॥
๔๙. ทศ ทิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
เตน นนฺนุชเช อุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |
กิมิตฺติ ทศพเถน ธรมฺมากถา ฉินฺนํ สฺสฺสฺสฺสฺส |
สาธฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส |

๕๐. ปัวร์วภาสเทภี วิรุยาฬโถ โหธิ สมุทานิธา
พหว ศตสหัสสุร ปศุจามุชา โหธิสตุควา กุตุคาธะ ।
เตน ทิตกเวณ อุตตปุตตา ปุราปุต โหธิธะ สีวา
จกฺว คุวิปัวร์วุต ปุราววุติตา เตน ทุมณเฏฐาธะ ॥

๕๑. อิมุ วจน สุรณิคว เตมำ มุณิสตุควโกฏฐะ สตา
โมครพล ชนิตฺว สปีรสุตฺตา อกฺวโหธิ สีวานุ ।
วยมปี่ อนุสีกุมิ คสุธา มุณ วิรุยสุถาโมทุกค
กุมิปุร ภาวม โลกิ โลโลกุตฺตา ธรมจกฺวรุททาธะ ॥ อธิ ॥

อด ชตุ ไมเครโย โหธิสตุโตว มหาสตุโตว ภควนุคเมตทวโจจตุ — อิม
ภควนุ ทศาทุโลกชาตุสันปิตตา โหธิสตุควา มหาสตุควา ภควตะ สกาสาทุธรมจกฺว-
ปัวร์วตบวิกุรวณสุย ปุรเวศิ โสริตุกานาธะ । ตตุสาธู ภควานุ เทสยตุ ตถาคโต
รุหนุ สมุภกฺส่าทุธะ กิยทฺวปี่ ตถาคเตน ธรมจกฺว ปุราวุติคฺมวี ภควานาธะ —
คฺมุกีวี ไมเครย ธรมจกฺว คุวาทานปฺลพฺธิตุควาตุ । ทฺวทฺวสุ คจจกฺว ทฺววิภคตุควาตุ ।
ทฺวณุโหธิ คจจกฺว มนสีกาวเนนสีกาวตุควาตุ । ทฺววิชฺชานี คจจกฺว ชฺชานวิชฺชาน-
สมคานุพฺพชตุควาตุ । อนาวิตฺ คจจกฺว อนารวณวิโมกฺฆปฺริคฺลพฺธิตุควาตุ । สุกฺกุนี
คจจกฺว อนุปโมปฺนุยาเสวิกคตุควาตุ । สารี คจจกฺว วิชฺชปฺมชฺชานปฺริคฺลพฺธิตุควาตุ ।
อเกทฺย คจจกฺว ปุราวนุตสีกวตุควาตุ । อปฺรปฺญจ คจจกฺว สรวปฺรปฺญโจปารมฺภ-
วิกคตุควาตุ । อโกปฺย คจจกฺว อคฺชนนฺนินฺชตุควาตุ । สรวฺวราณคฺค คจจกฺว
อากาสสาฏคตุควาตุ । คคฺชชตุ ปฺนุรโมเครย ธรมจกฺว สรวฺวธรมปฺรภกฺกสิฐวภาวิ
ส่าวฺรคณวิกจกฺว อนุคฺปาทานโรธาส่าวจกฺว อนเลชจกฺว อกฺกปฺวาวิกคฺปฐรมนย-
วิสุคฺคเวณจกฺว สุนฺนคจกฺว อนิมิตฺคจกฺว อปฺรณิหิตจกฺว อนภิสํสฺสกาจกฺว
วิเวกจกฺว วิวาคจกฺว วิโรชจกฺว ตถาคคานุโพชจกฺว ธรมธาคฺวส่าเกทจกฺว ॥

อุตถาธวีคฺยุจฺยเต | มหาไวฑูรราช อิกฺยุจฺยเต | ภูตจิกิฺตฺสภ อิกฺยุจฺยเต |
 มหาสยฺยหฺวตา อิกฺยุจฺยเต | วัฒนวิษฺณวนาทฺรฺสน อิกฺยุจฺยเต | สมฺนตฺทฺรศฺคฺยุจฺยเต |
 สมฺนตฺวโลภิต อิกฺยุจฺยเต | สมฺนตฺจกฺมฺวิคฺยุจฺยเต | สมฺนตฺปฺรภ อิกฺยุจฺยเต |
 สมฺนตฺวโลก อิกฺยุจฺยเต | สมฺนตฺมฺช อิกฺยุจฺยเต | สมฺนตฺปฺรภาทฺว อิกฺยุจฺยเต |
 สมฺนตฺจนฺทร อิกฺยุจฺยเต | สมฺนตฺปฺรสาทิก อิกฺยุจฺยเต | อปฺรตฺนฺชานายฺชานาวิชฺยห
 อิกฺยุจฺยเต | ธวณฺสม อิกฺยุจฺยเต อนฺนตฺตวณฺตฺควาตุ | โสเณนฺทฺรสม อิกฺยุจฺยเต
 อปฺรกฺมฺปฺยควาตุ | สฺวโลกศฺวีตฺยุจฺยเต สฺวโลกคฺณสมฺนตฺวาคฺควาตุ |
 อนวโลกตฺมฺฐ อิกฺยุจฺยเต สฺวโลกภฺยทฺกคฺควาตุ | สมฺทฺรภฺย อิกฺยุจฺยเต
 คมฺภีรฺวาทฺคหฺวาตุ | ธมฺมตฺนฺทฺว อิกฺยุจฺยเต สฺวโพธิปฺกฺมฺกธมฺมตฺนปฺรติปฺรณ-
 ตฺวาตุ | วายฺสม อิกฺยุจฺยเต อนฺนเกตฺควาตุ | อสงฺกฺพฺฐธฺวีคฺยุจฺยเต อสฺกฺตฺวาทฺฐา-
 มฺภฺยจิกิฺตฺควาตุ | อวิวฺรตฺกธฺม อิกฺยุจฺยเต สฺวธฺมณฺนิเวทิกฺษณฺนตฺวาตุ |
 เคชฺเสสม อิกฺยุจฺยเต ทฺรสาทฺสฺวณฺนนาปฺรทฺนสฺวณฺทฺลศฺทาหปฺรคฺยุปฺสฺถณตฺควาตุ |
 อปฺรสม อิกฺยุจฺยเต อนวโลกคฺยุปฺนฺรุมตฺกยจิกฺตฺวาทิตปฺรตฺวาตุ | อากาเสสม
 อิกฺยุจฺยเต อสงฺกฺษณฺนนิชฺชานนฺตมฺธฺยธฺมธฺยโศจฺรณฺนณภิชฺยปฺรปฺตฺควาตุ |
 อนาวณฺธฺยณานวโมกฺขวิทฺวคฺยุจฺยเต นานาวณฺธฺยธฺมธฺยปฺรทฺนตฺควาตุ | สฺวธฺมธฺย
 ปฺรปฺตฺกตฺกย อิกฺยุจฺยเต กณฺนสมฺจกฺมฺฐปฺตสมตฺกฺรณตฺควาตุ | อุกฺคตฺมสฺตฺคว
 อิกฺยุจฺยเต สฺวโลกวิชฺชาตฺกฺลิษฏฺควาตุ | อสงฺกฺสฺตฺคว อิกฺยุจฺยเต | อปฺรมาณ-
 พฺฐธฺวีคฺยุจฺยเต | โลกโศทฺรธฺมทฺเสก อิกฺยุจฺยเต | โลกาทฺรภ อิกฺยุจฺยเต |
 โลกไวฑูร อิกฺยุจฺยเต | โลกาทฺรภฺยทฺก อิกฺยุจฺยเต | โลกธฺมณฺนปฺลปฺต อิกฺยุจฺยเต |
 โลกนถ อิกฺยุจฺยเต | โลกเชษฺมธฺย อิกฺยุจฺยเต | โลกเสฐฺมธฺย อิกฺยุจฺยเต |
 โลกศฺวร อิกฺยุจฺยเต | โลกมhit อิกฺยุจฺยเต | โลกปฺรายน อิกฺยุจฺยเต |
 โลกปฺรวิคต อิกฺยุจฺยเต | โลกปฺรทฺป อิกฺยุจฺยเต | โลกโศทฺร อิกฺยุจฺยเต |

โลกกูฏวิคยฺหเต | โลกาวุถก อธิคฺยฺหเต | โลกานวฺรต อธิคฺยฺหเต |
โลกวิทิกฺยฺหเต | โลกชิปเคยฺหปฺรปฺต อธิคฺยฺหเต | มหาทณฺเฑอ อธิคฺยฺหเต |
ปฺชารุ อธิคฺยฺหเต | มหาปฺนุชเกนฺตร อธิคฺยฺหเต | มหาศคฺคว อธิคฺยฺหเต |
อฺกฺรศคฺคว อธิคฺยฺหเต | ววศคฺคว อธิคฺยฺหเต | ปฺรฺววศคฺคว อธิคฺยฺหเต |
อฺคฺตมศคฺคว อธิคฺยฺหเต | อนฺคฺตรศคฺคว อธิคฺยฺหเต | อสมศคฺคว อธิคฺยฺหเต |
อศทฺฤศคฺคว อธิคฺยฺหเต | ศคฺตสมวิท อธิคฺยฺหเต | สวฺรฐรมสมทวาทฺหคฺยฺหเต |
มารุคปฺรปฺต อธิคฺยฺหเต | มารุคทฺรศก อธิคฺยฺหเต | มารุคเทหิก อธิคฺยฺหเต |
สฺปรฺตนิชิตมารุค อธิคฺยฺหเต | มารวมยสมคฺกวานฺต อธิคฺยฺหเต | มารมณฺจล-
วิฐวิสกฺร อธิคฺยฺหเต | อชฺรอมรศคฺคว อธิคฺยฺหเต | วิคคโมนฺธการ อธิคฺยฺหเต |
วิกคกณฺฎก อธิคฺยฺหเต | วิกคถาญฺณ อธิคฺยฺหเต | วิกคเกุศ อธิคฺยฺหเต |
วินคศฺสย อธิคฺยฺหเต | วินคสมฺทฺฐกฺกิต อธิคฺยฺหเต | วิกฺก อธิคฺยฺหเต | วิกฺกุก
อธิคฺยฺหเต | วิกฺกฺว อธิคฺยฺหเต | วิกฺกวรค อธิคฺยฺหเต | วิกคโหม อธิคฺยฺหเต |
วิกคโมท อธิคฺยฺหเต | ญฺณณาสฺว อธิคฺยฺหเต | นิชเกุศ อธิคฺยฺหเต | วิกฺกุก
อธิคฺยฺหเต | สฺวมฺกุกจิตฺต อธิคฺยฺหเต | สฺวมฺกุกปฺรฺชฺณ อธิคฺยฺหเต | อาชานช
อธิคฺยฺหเต | มหานก อธิคฺยฺหเต | กฺฤตฺกฤตฺษ อธิคฺยฺหเต | กฺฤตฺกรณฺเฑอ
อธิคฺยฺหเต | อปฺทฺฤตฺถาร อธิคฺยฺหเต | อนฺปฺรปฺตสฺวการุถ อธิคฺยฺหเต |
ปฺริกฺกฺมณฺวสฺสอชฺน อธิคฺยฺหเต | สมคฺชาชฺณานวิกฺกุก อธิคฺยฺหเต | สวฺรเจโตวทฺ-
ปฺรมปฺรอมิตฺรปฺรปฺต อธิคฺยฺหเต | ทานปารค อธิคฺยฺหเต | สฺถาญฺยฺกฺกค อธิคฺยฺหเต |
กฺุณนคปารค อธิคฺยฺหเต | วัชฺยภยฺกฺกค อธิคฺยฺหเต | ชฺยานกิชฺณปฺรปฺต
อธิคฺยฺหเต | ปฺรชฺณปารคค อธิคฺยฺหเต | สฺถาญฺยฺกฺกค อธิคฺยฺหเต | มหาไมศฺร-
วาทฺหคฺยฺหเต | มหากรณฺวาทฺหคฺยฺหเต | มหาญฺญิตวาทฺหคฺยฺหเต | นโหนปฺกฺุณ-

ชาตุนานาธาคูโลกปุระวศุชฌานพโลเปตควาหเนกชาตุนานาธาคูโลกปุระวศุชฌาน
พโลเปต อิกุชชุตเต । อนเนกาธิมุกตินานาธิมุกตนิรวเสมาธิมุกตวิมุกติชฌาน-
พโลเปตควาหเนกาธิมุกตินานาธิมุกติสรวณิรวเสมาธิมุกติชฌานพโลเปต อิกุชชุตเต ।
สรววคฺรามินีปฺวติปชฺชฌานพโลเปตควาสรววคฺรามินีปฺวติปชฺชฌานพโลเปต อิกุช-
ชุตเต । สรววชฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปฺกฺคิสีเกธสรววททวนวชฺชฌานพโลเปต-
ควาสรววชฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปฺกฺคิสีเกธสรววททวนวชฺชฌานพโลเปต
อิกุชชุตเต । อนเนกวิธปฺวรวทิวาसानุสมฺมุกตชวสฺสคฺชฌานพโลเปตควาหเนกวิธปฺวรว-
ทิวาसानุสมฺมุกตชวสฺสคฺชฌานพโลเปต อิกุชชุตเต । นีรวเสมสรววปฺปานาวรณทฺรศน-
ทิวชจกฺกมุชฺชฌานพโลเปตควานูนีรวเสมสรววปฺปานาวรณทฺรศนทิวชจกฺกมุชฺชฌานพโลเปต
อิกุชชุตเต । สรววาตมานุสํชิตคฺนิรวเสมสรววคฺรวกฺกมุชฺชฌานพโลเปตควาสรวว-
วาसानุสํชิตคฺนิรวเสมสรววคฺรวกฺกมุชฺชฌานพโลเปต อิกุชชุตเต । นีรวเสมสรวว-
ชวรกิสีปฺพุทฺธปฺวติชฺชฌาไวทฺธเสทเวโลกานนํกฺกปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺทปฺวรวปฺกฺควานูนีรว-
เสมสรววชวรกิสีปฺพุทฺธปฺวติชฺชฌาไวทฺธเสทเวโลก ' นนํกฺกปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺทปฺวรวปฺกฺ-
อิกุชชุตเต । สรววสํกฺเกตสํกฺกนุทวชกฺกชวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธ
ไวทฺธเสทเวโลก ' นนํกฺกปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺทปฺวรวปฺกฺควาสรววสํกฺเกตสํกฺกนุทว-
ชกฺกชวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธทวรกิสีปฺพุทฺธ
อิกุชชุตเต । ในชวณนํกํ ปฺวติปํทํ ปฺวติปฺทฺทมาโน นีรวาณ-
นารวคชฺชนุชิตํ ปฺวติชฺชฌาไวทฺธเสทเวโลก ' ปฺวติโจทฺทปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺทปฺวรวปฺกฺ-
ควานูนีรวาณนํกํ ปฺวติปํทํ ปฺวติปฺทฺทมาโน นีรวาณนารวคชฺชนุชิตํ ปฺวติชฺชฌาไวทฺธ
เสทเวโลก ' ปฺวติโจทฺทปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺทปฺวรวปฺกฺ อิกุชชุตเต । สรววคฺรว-
กฺกมุชฺชฌานปฺวาทชฌานนํปฺวติชฺชฌาไวทฺธเสทเวโลก ' วิวรุชฺชปฺวติชฺชฌาไวทฺธทฺท-

ธรรมจักรปรุวรรณปริวรรต ๗ พุทธะ

สวรรุตปุริศุคณิสุจาวณเภาสลุยปรุาปุตควาหุทวนนาคยกณคณฐวาวสุวครุทากินนรมโหระ
 คุรุต อิกขุขุเต | พุทหมสุวรรณุทรวินโรโหม อิกขุขุเต | กถวิงคุรุตสุวรรณ
 อิกขุขุเต | ทุนทุกีสักตริศสุวรรณ อิกขุขุเต | ธนเฑถนวิฐนทมิโรโหมสุวรรณ
 อิกขุขุเต | สากรณนเกนทุรเมฆสศนนิศคุรุตโรโหมสุวรรณ อิกขุขุเต | สัหวิณณิกถิก
 คุรุตมิโรโหมสุวรรณ อิกขุขุเต | สรวสศคุรุตวิคานุจรณสัโถณสุวรรณ อิกขุขุเต |
 อสงคานาวรรณสุวรรณนุณณฐากิฐาณสุวรรณ อิกขุขุเต | เอกฐคตสุวรรณุตสัปรุา
 ปินสุวรรณ อิกขุขุเต | พุทหมนุทรวุชิต อิกขุขุเต | เทเวณุทรวสศกฤต อิกขุขุเต |
 นนเกนทุรณมสศกฤต อิกขุขุเต | ขณณนุทรวาโลกิณนุขณณฐาก อิกขุขุเต |
 คุนทุรเวณโหระปุกิต อิกขุขุเต | วากุณเสณทุรปุสณนุณทุรียานินนิณนุณเสัปรุกมิค
 อิกขุขุเต | อสุเรณทุรวิกิฐุณต อิกขุขุเต | คุรเจณทุรววิสัาปรุกมิค
 อิกขุขุเต | กิณุณเวณทุรวิกิฐุณต อิกขุขุเต | มโหระณนุทรววิกิฐุณต
 อิกขุขุเต | นนุเจณทุรวิกิฐุณต อิกขุขุเต | อหวิคณเสวัค อิกขุขุเต |
 สรวโพิธิสศคุรุตสวาทนคสณคเสชกสัปรุหรมก อิกขุขุเต | นีวามมฐรมเทสค
 อิกขุขุเต | อกนุณณณปรุขุณณฐาเวณนุชฐมฐรมเทสค อิกขุขุเต | กากานคิฐรมณ
 ฐรมเทสค อิกขุขุเต | อหิ คุนโมเศรย ฐรมจักรปรุวรรณิ ตถาคคณฐวณ
 ปรุเทสศุข ชคักัทวคธรมาคูริ สัณณนเปณ นีวเทสศะ | วิสศเวณ ปุณวิโมเศรย
 ตถาคคธะ กถุปี วา กถุปาวะหัม วา นีวเทสศุ | น จาสุย นีวเทสศุขมานสุย
 ปรุณนโค ภาเวต ||

อถ ขถุ กกว่าสุตสุขัา เวธายามิมา กากามภานต -

๔๒. คุนภัวิ ทุรทุกีสั สุกณมม ฐรมจักร ปรุวรรณิคณ |
 ชคุร มวาร น กากานคธะ สรวเว จ ปรุคัวิคิฐะ ||

ธรรมจักรปรุวรรคปวิวรรค ๒๗๖

๕๓. อนาลขิ นิหปุรปญจิ อนตุปาทมสัถวณุ |
วิวิคตัสสิ ปุรกุตัสสิสุณัชฌ ธรรมจักริ ปรุวรรตัม |
๕๔. อนาขุหมนัรขุหมนัมมิตตมถกมถนุ |
สมตธรรมนัรเทศัสสิ จกัรึ พุทฺธเตน วรุตตัม |
๕๕. มาขามวัจสิ สุวณุณิ จ ทกจณุทฺธุ ปุริศสุตฺตกา |
ขไลเต ตถา ตจฺจกัรึ โถกนาถเนน วรุตตัม |
๕๖. ปุริศคฺคชฺชธรรมโถกธรรมนุชฌณามสาศวตตัม |
สววทฺถุณฺณวิสมุชฌเอโถ ธรรมจักรมิตติ สมนุตตัม |
๕๗. อากนเสน สทา ตุคฺคิ นัรวิวิคตัสสิ ปุรกาสุวณุ |
อนนุตมชฺชนัรเทศัสสิ ธรรมจักรมิตติโชชเต |
๕๘. อสฺสึนาสฺสึวิณฺณุคตมตตุนยิเนวคฺคฺคชฺชวชิตตัม |
ปุรกุตคฺคชฺช ชาคมิตฺติ ธรรมจักรมิตติโชชเต |
๕๙. กุตโถกัณฺโณโกฏุ จ ตถตตยิ ตถคฺควตฺเต |
อทฺถวโช ธรรมนัรเทศัสสิ ธรรมจักริ นัรชฺชเต |
๖๐. จกฺคฺคชฺช สุวทฺถุชฌ สุนนัชฌิ สุวทฺถุชฌ นุชฌณิ ตโถว จ |
จิทฺถวา กายิ จ จิตฺตัสสิ สุนนัชฌณานนัรชฺชเต |
๖๑. อิทิ ตทิตฺตัสสิ จกัรึ ธรรมจักริ ปรุวรรตัม |
โทยชคฺคชฺชพุชฌณิ สคฺควทฺถุชฌเตน พุทฺธเตน นัรชฺชเต |

ธรรมจักรปฐมวรรคปรัวรรค ๗๖

๖๒. สุวชิ มขานุพุทธโธ ' ชี สุภาโว ธรรมถกมณเฑ |
ฤเท ปโรปเทศน สุวชิภูตต จกุนฺนํ ॥
๖๓. สรวธรวาศิปุวปุโต ธรวสุวามี นีรุชเต |
นขานชโชธ ธรวเมฆุ นชกสฺเตน โจชเต ॥
๖๔. ขดา ภวนุติ ไวเนยา วินชามุขมิตา ชนํ |
วินชปรัมมิปฺรปฺตสฺเตน ปุวภูโต วินชกะ ॥
๖๕. นมฺภูมวฺรคา หิ เข สตฺตฺวา มาภูติ เทเสมิ อุตฺตมฺ |
นขามิ ปรัมมิ ติวฺ ทสฺมาทสฺมิ วินชกะ ॥
๖๖. สักุทวาสตฺตฺชนเนน สักุทฺหุช ชนตํมฺ |
สํสํวาวินสฺตฺวณะ สํสํวาทสฺตโต หุชมฺ ॥
๖๗. วสฺวติ สรวธรวเมฆุ เตน ธรวเมฆุโร ชินะ |
ธรวจกฺริ ปุววุตฺติว ธรวโรโช นีรุชเต ॥
๖๘. ธรวทานปติะ ศาสฺตา ธรวสุวามี นีรุชฺระ |
สุษนฺนุชฺชเสภฺวธวะ ปุวณาสะ สํธรวจกฺล ॥
๖๙. อาศฺวสกะ เกณมทฺหิ สุโร มทรวณฺชหะ |
อุตฺตฺวธรวสํสํวโรโม มุกฺโต โมจิตา ปุวชะ ॥
๗๐. อาโลกภูโต โลกสุช ปุวชฺฉณชฺฉนํปฺรํกัระ |
อชฺฉนตมโสหนฺตา อุกฺกาธาวิ มทรวุระ ॥

ธรมจักรปรวรดนปรวรดะ มหวิเศษ

๑๑. มหาไวโทย มหาชุนานี มหาเกตุศจิกุสตะ |
สตุควานำ เกตุสววิธานำ สตุยหฺรุตา นวิตุตระ ॥
๑๒. สรวลกษณเสปฺนนะ สรวุชณฺชนโสภิตะ |
สมนุตภทฺรกาเชน หินานำ จานุวฺลคะ ॥
๑๓. ทศกิริพลกิริพลวาน ไวสวทรุชิวิสวระ |
อนเวถโกวฺหฺรุตโส อควฺยานี มหามฺนิชะ ॥
๑๔. เชน สัณฺเษปนิวฺเทโส ธรมจักรปรวรดเน |
คตาคคฺคฺคววฺระ ปวิตุโต ยี ปฺรกาสิตะ ॥
๑๕. พุทฺธชฺชานเมเนตฺติ หิ อากาสวปฺโล สมฺมุ |
กฺุณฺปะเชตฺตฺกฺุณฺปภาวนฺโต น จ พุทฺธกฺุณฺปะ ॥ อิติ ॥
- อิติ สฺวรัถถิตฺวิสุตฺเร ธรมจักรปรวรดเนปรวฺโรโต นาม มหวิเศษิตโม' สฺยาชะ ॥

นิลนปวิวิวต สปลวิส

อด จลฺ เหวปฺคุรา โยสุตถาคโต 'ธมฺโฏ' ภูทสุขฺ ธุมปฺรฺยาบสุขฺ
 สํปฺรฺกาศนย สห มหเสฺวณนุทฺสนนุทฺจนุทฺนมหิตฺสายนฺตปฺรฺสวณฺตวินฺตเสฺวณฺปฺรฺมุข
 อมฺภูทศฺ สฺกุทฺธาเวสทกัณฺธา เหวปฺคุรฺสทฺสฺวณฺธา เย ตถาคตสุขฺ ธุมจกฺรฺปฺรฺววฺตเน 'ปํ
 สนิปฺติกา อฏฺวณฺ । ตจฺร ภาควํสุตฺน มหเสฺวณฺหวปฺคุรฺปฺรฺมุขานฺ สฺกุทฺธาเวสท
 กัณฺธา เหวปฺคุรฺนณนฺตฺรยเต สม - อธิ ส นวฺธา ถลิตฺวิสุตฺโร นาม ธุม
 ปฺรฺยาบสุขฺวานฺโต มหาไวปฺลฺยโพธิสฺสทฺตฺวาทฺวิจฺจาตะ พุทฺธวิมเข ถลิตฺปฺรฺเวศ
 อาตุโมปฺนยิกสุตถาคเตน ภาณิตะ । ตํ ชุมมฺกุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 เอมมิ ธุมเนตฺรํ ไวสุตฺตวัก กวิมฺยติ । โพธิสฺสทฺตฺวานินฺตาสฺจ ปฺรฺกฺลา อิมิ
 ธุมปฺรฺยาบ สุขฺทฺวา พุทฺธเทวี วิชฺชมาตปฺสฺยเนเต । ธุมคฺคฺวธฺธา สมฺบูกฺสํโพธา
 วทฺธาธมฺกุกฺกิกาสฺจ สทฺตฺวา มทฺธธุมวฺมวเฑกํ สํชานธมฺมฺยนิ । นวปฺกฺมฺสฺจ
 นิกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก กวิมฺยติ । สฺวปฺรฺวปฺรฺวทฺนศฺจจวตฺรํ น สปฺสฺยเนเต । ชุมมํกํ จ
 ตทฺธธุมเทสนนเชษฺสนธา กุศฺลณฺถิ มทฺธาธมฺกํ กวิมฺยติ มทฺธาถิ มทฺธาณฺคฺสนฺ ॥

ขะ กฺคฺจฺนินวฺธา อธิสฺส ถลิตฺวิสุตฺตสุขฺ ธุมปฺรฺยาบสุขฺวณฺธา สํปฺรฺกฺกฺกฺก
 กวิมฺยติ, โส 'นฺฏวฺวตฺตฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ธุมานฺ ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । กตฺมานนฺฏว
 ตทฺยธา - อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺกฺกฺกฺก
 นนฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺก
 กฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต । อิมานนฺฏว
 วุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ธุมานฺ ปฺรฺกฺลปฺสฺยเต ॥

ขะ กฺคฺจฺนินวฺธา อิมิ ถลิตฺวิสุตฺต สุขฺ ธุมปฺรฺยาบ ภาณิตฺกานสุขฺ ธุม
 กานสุขฺ ธุมานนฺฏว ปฺรฺกฺลปฺสฺยติ ตฺสฺยานนฺฏวสณปฺรฺกฺลปฺสฺยติ ปฺรฺกฺลปฺสฺยติ
 สทปฺรฺกฺลปฺสฺยติ อาสเน । กตเม 'นฺฏว' ตทฺยธา - เสฺวณฺชฺยสณปฺรฺกฺลปฺสฺยติ ।

กฤตพรคยาสนปรดิถมฺภะ | จกรววชฺยาสนปรดิถมฺภะ | โลกปลาสาสนปรดิถมฺภะ | สกรฺวาสนปรดิถมฺภะ | วสฺวชฺยาสนปรดิถมฺภะ | พุทฺธมาสนปรดิถมฺภะ | โโพธิ-
มณฺฑาวารากรกคฺชฺย โโพธิสฺสคฺทวฺกคฺชฺยาปรุคฺคฺขทาววฺชฺยนิคคฺมาปรุคฺคฺยวฺกสิทฺทาสนปรดิ-
ถมฺภะ | อนุคฺตราสฺมยฺกสฺสโโพธิมฺภิสฺสฺพุทฺธคฺชฺย อโถ ' นฺคฺตรธฺรมจกรฺวปรุคฺคฺนนาสน-
ปรดิถมฺภุคฺจ ปรุคฺคฺกาถฺยฺมคฺทวฺชะ | อิมํ ' นฺญาเวาสนปรดิถมฺภะ ปรุคฺคฺกาถฺยฺมคฺทวฺชะ ॥

ปะ กศฺจนฺนาธุมา อิมํ ถลิตฺวิสฺสฺวตี ธฺรมปรุคฺคฺชาบี ภาณมาธาย สาธุการี
ทาสุขฺติ, โส ' นฺญา วาถฺยปรุคฺคฺชฺชะ ปรุคฺคฺลปฺสุยฺเต | กถฺมา ธมฺญา? ทถฺยถา —
ขลาเวาทถลาเวาคํ สคฺชฺยานุปวิวฺคฺคฺวาทฺถฺกรมปรุคฺคฺชฺยธา | ธนทฺยวจนคฺคํ ปรุคฺคฺภทฺภิภว-
นคฺชา | กุรฺนทฺยวจนคฺคํ อนุทฺทฺรชฺยา | สฺลคฺกฺมฺณธฺมจฺรฺวจนคฺคํ อปรุคฺคฺมุขสฺสคฺคฺวตฺสฺกฺรฺทน-
นคฺชา | กถฺลวิจฺกรคฺคฺคฺวคฺคํ ภายจิคฺคฺโคทฺโพธิยฺกนธนคฺชา | คทฺทกฺคฺคฺวจนคฺคํ สฺรวสฺสคฺโคว-
รณภิกวณคฺชา | พุทฺธมฺสฺวคฺคํ สฺรวสฺสฺวรณภิกวณคฺชา | สฺสทฺโชนาภิกวคฺคฺคฺคฺวคฺคํ
สฺรวปรุคฺคฺวาทฺภิภวณคฺชา | พุทฺธสฺวคฺคํ สฺรวสฺสคฺคฺเวณฺญีขฺยปรุคฺคฺคฺนธนคฺชา |
อิมํ อมฺญา วาถฺยกรมปรุคฺคฺชฺชะ ปรุคฺคฺลปฺสุยฺเต ॥

ปะ กศฺจนฺนาธุมา อิมํ ถลิตฺวิสฺสฺวตี ธฺรมปรุคฺคฺชาบี ปุสฺสคฺคฺคฺจิคฺคฺ กุคฺคฺวา
ธวบีหฺมุขิตฺ สคฺคฺกวีหฺมุขิตฺ กุคฺคฺกวีหฺมุขิตฺ ฆานบีหฺมุขิตฺ ปุ่ขบีหฺมุขิตฺ, ธมาคฺคฺสฺรวจิคฺคฺคฺนคฺชา
จคฺทฺรฺทิสฺมคฺชฺย ธฺรมปรุคฺคฺชาขคฺชฺย วุคฺคฺนํ ภาณิหฺมุขคฺเต วุคฺคฺนํ โจจฺจวบีหฺมุขิตฺ —
อาคฺจคฺคฺคฺคฺมํ ธฺรมปรุคฺคฺชาบี ถิจิคฺคฺ ฆวขคฺ วาจขคฺ จินคฺชฺยคฺคฺ สฺวาทฺชฺยาขคฺคฺ, โส
อมฺญา มหานิธานานิ ปรุคฺคฺลปฺสุยฺเต | กถฺมานุขมฺญา มหานิธานานิ? ขุคฺค
สฺมฤคฺคฺคฺนิธานํ อสฺสโฆนคฺชา | มคฺคฺนิธานํ พุคฺคฺชฺยปรุคฺคฺนคฺชา | กคฺคฺนิธานํ
สฺรวสฺสฺวราณฺดาถฺยคฺคฺชฺยวราถนคฺชา | ธวณฺนิธานํ สฺรวสฺสฺวธาธวณคฺชา | ปรุคฺคฺภานานิ-

นิคมปวิวรรต สप्तวิเศษ

ชานี ปุคฺคิณเฑ สวรสคฺควสุภานิคส์ภานเฑชยา । ธรมนิชานี ปุคฺคิณเฑ
สทฺธธรมปุคฺคิณเฑชยา । โโพธิจฺจคฺคณิชานี ทฺวิรคฺควนิสาณุปฺพเฑชยา । ปุคฺคิณเฑคฺคิ-
นชานี จานุคฺคิณเฑธรมกฺุณานุคฺคิณเฑชยา । อิมานนุชญา นิชานนี ปุคฺคิ-
ณเฑชเย ॥

ชเย กศฺจินนารุชญา อิมํ ลลิตวิสุคฺวี ธรมปฺรชยชัย สฺพปฺรวัคฺคิตํ กุคฺควา
ธารณิษฺยติ, โส ํ นุชญา สํการนุ ปฺริปฺริณิษฺยติ । กตมานนุชญา ? ตทฺชยา — ชยฺ
ทานสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ อามาสฺสวชฺชิตตชยา । สํคสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ สฺว-
กฺุชยาถาลปฺรชยปฺริปฺริณเฑชยา । สฺวคสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ อสฺสุคฺคปฺรชฺชณาสฺมณฺฑานช-
ยชยา । สมคสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ สฺวรสฺมาธิสฺมาปคฺคฺชยณนุชฺชิตชยา । วิทฺฐณนสํการี
ปฺริปฺริณิษฺยติ ไศฺรวาทฺฐยวิชฺชาปฺริคฺคปฺรชยา । ปฺริณเฑชยสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ ลกฺุณณนุชฺช-
ยณนุชฺชเกชฺชคฺควาลลิตทฺวิสุคฺควชยา । ชฺชณนสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ สฺวรสคฺควชยถาณิณุคฺคิ-
สํคิณเฑชยา । มหากฺุณนสํการี ปฺริปฺริณิษฺยติ สฺวรสคฺควปฺริปฺรชยณนุชฺชชยา ।
อิมานนุชญา สํการนุ ปฺริปฺริณิษฺยติ

ชเย กศฺจินนารุชญา อิมํ ลลิตวิสุคฺวี ธรมปฺรชยชัย ปฺเรกฺชชย วิสุคฺเวณ
สํปฺรชยณิษฺยติ, เอวิจฺจคฺคิณเฑ ชยฺ ทณนนิ สคฺควา เอชานนุชฺชปฺรชยณนุชฺชชยา
ถากิโน กเวชฺชิต, สฺ คณ กุชฺชณนุชฺชชยณนุชฺชชยา มหปฺเรชฺชชเย ปุคฺคิณเฑชเย ।
กตมา อนุชญา ? ตทฺชยา — วชช กวติ จกฺุรววฺคิตํ, อิชฺย ปฺเรชฺชชยา มหปฺเรชฺชชยา ।
จกฺุณนหาราชกชยณนุชฺชชยา เทวณนุชฺชชชยณนุชฺชชย การณิษฺยติ, อิชฺย ทฺวิคฺชชยา มหปฺเรชฺชชยา ।
สคฺควิ กวณิษฺยติ เทวณนุชฺชชเย, อิชฺย คฺควคฺชชยา มหปฺเรชฺชชยา । สฺชยณนุชฺชชย
เทวปฺเรชฺชช, อิชฺย จกฺุณนนิ มหปฺเรชฺชชยา । สคฺควิโน กวณิษฺยติ, อิชฺย ปฺเรชฺชชยา มห-

นิคมปวิวรรต สप्तวิเศษ

ปฤชตา | สุนิรมิตโต ภาวิมุขิตี, อธิป มหุธี มหาปฤชตา | วสวรุตี ภาวิมุขิตี
เทวราชะ, อธิป สप्तมิมิ มหาปฤชตา | พรหมมา ภาวิมุขิตี มหาพรหมมา, อธิป
อมฤถมิ มหาปฤชตา | อนนเต จ ตถาคโค ภาวิมุขิตี อรุหนุ สมุภกฺสฺพุทฺธะ
สรวากุสฺสธรมปฺรหิณะ สรวากุสฺสธรมสมนฺวาคตะ | อีมา อมฺฤธา มหาปฤชตา
ปฺรติลปฺสฺยเต ॥

ยะ กศฺจินฺนารุมา อิมิ ตลิตฺวิสุตฺวิ ธรมปฺรยาชํ ภาษุขมาตเมวหิตโศวระ
โศวมุขิตี, โส ' มฺฤธา จิตฺตนิรมลตา ปฺรติลปฺสฺยเต | กตมา อมฺฤธา ?
ตพฺยตา - ชยฺต ไมตรี ปฺรติลปฺสฺยเต สรวโหมนิรฺวาทาย | กตฺมา ปฺรติลปฺสฺยเต
สรววิหิสฺสวฺสวฺสว | มหิตฺตา ปฺรติลปฺสฺยเต สรวารชฺยปฺกฏนตฺตโย | อูเปกฺมา
ปฺรติลปฺสฺยเต อนฺนธปฺรติโฆตฺสวฺสว | จตุรวิ ชฺยชานานิ ปฺรติลปฺสฺยเต สรวุป-
ธวฺสวฺสวฺสวฺสว | จตฺสว อรุปฺยสมนปฺคฺตะ ปฺรติลปฺสฺยเต | จิตฺทวสวฺสวฺสว |
ปฺยจกฺชฺยตา ปฺรติลปฺสฺยเต อนฺนทพฺพธฺกฺชฺยทวคฺมตฺตโย | สรววสาณนฺสฺธิสมฺม-
จกฺกํ ปฺรติลปฺสฺยเต สฺวคฺมสมนฺวิปฺรติลปฺสฺย | อีมา อมฺฤธา จิตฺตนิรมลตา
ปฺรติลปฺสฺยเต ॥

ยสฺมิสฺสจ มารุมา กฺวาม เว นกเว วา นิลเม วา ชนปเท วา ชนเปทปฺรเทศ
วา จํกรม เว วิหเน วา อธิ ตลิตฺวิสุตฺโว ธรมปฺรยาชะ ปฺรจวิมุขิตี, ตฺตวามฺฤธา
ภยานิ น ปฺรภาวิมุขิตี สฺตทาเปยฺตวา ปฺรวักรรมวิปากมฺ | กตมานุชฺยมฺฤธา ?
ตพฺยตา - ชยฺต วาสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี | เจวสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี |
วฺยตสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี | ทฺตฺกิกฺกณณนฺตวสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี |
อโนชฺยนฺกถหวิวาทวิคฺรหสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี | เทวสฺสโณภกฺกํ น ภาวิมุขิตี |

นิคมปวิวรรต สप्तวิเศษ

๑. สศคฺวา ทฺฤณฺญา เย นฺยา พุทฺธทฺฤณฺญา
สฺยสฺสเด ' วุหนฺตะ สวิปฺเตวณฺ คุลฺยาเช |
คําสฺเจตฺตฺกฺสุจิปฺเชเขตฺตฺกฺลฺปโกฏี
ตฺถุขฺมํ คจฺจวาทิกาทฺวิขฺยโลว ॥
๒. ปฺรฺเขตฺตฺกฺพฺทฺธาย คุ ขฺยฺจ ปฺรฺชา
กฺุขฺยาเทโหวคฺคฺรมปํ ปฺรฺทฺฤณฺญา |
มาโลยฺเช ปฺรฺกฺวโรสุจ คคฺคปโรสุจ
คฺคฺสมาทํ ปฺรฺเขตฺตฺกฺโต วิหฺนฺยเต ॥
๓. สฺยฺเช สฺวสศคฺวา ขฺย ปฺรฺคฺขฺยไวยฺจนา
คํ ปฺรฺเชเขตฺตฺกฺสุจิททาปฺรฺนคฺตะ |
ปฺรฺมฺไปฺสุจ คฺนฺโฆสุจ วิเลปโนสุจ
กฺลฺปานนํกํ สศคฺ หิ คคฺปฺรฺม ॥
๔. เอกสฺย ขฺยฺจิว คคฺคคฺคฺสฺย
กฺุขฺยาตฺรฺปฺรฺตณํ อนํ โฆกฺโส ' นํ |
ปฺรฺสฺนฺนจฺิตฺโต ' ถ วทณฺนโม ' วุเท
คฺคฺสมาทํ เสวฺนฺชคฺวํ จ ปฺรฺเขตฺตฺกฺ ॥
๕. พุทฺธทฺ ภาเวยฺยขฺยํ สฺวสศคฺวา
คํ ปฺรฺเชเขตฺตฺกฺสุจ ขฺยโลว ปฺรฺวณฺ |
ทิวฺยสุจ ปฺรฺมฺไปฺรฺถ มานฺโฆวโร
กฺลฺปานนํกํ พุทฺธํ ปฺรฺกาวโร ॥

นิคมปวิวรรค สปกวีตะ

๖. ขสุใจจ สทฐรมวิโลปกานถ
 คชกตุวา สุวากย์ จ ตโลว ชีวัตมฺ ।
 วทฺยทโทหระคฺรมภี หิ สุคฺวี
 วิสิษเขต ปุณฺยเมภี หิ ตสุมาตุ ॥
๗. ขเสษปฺสตี ปุชชิตฺ วิเนชกั
 ปุเรเขตกพทฺฐาสุจ ตโลว สุรวากมฺ ।
 ทฤคฺฉิ สมตฺปาทฺย ส โภชิจิตฺ
 อิหิ สทา สุคฺรววิ ทธาตุ ॥
๘. ราช หุชฺชี่ สุรวสุภานคานำ
 โย ’ภุชฺชกตะ สุรวตถาคทานมฺ ।
 ศุคฺคเห สฺถิตฺสฺถิตฺสฺย ตถาคตะ สทา
 คิมเจหิหิ ชคฺว หิ สุคฺวรคฺนมฺ ॥
๙. ปุริคิกำ ส ปุราปฺโนคิ สุภานนคฺตา
 เอภี ปทฺธิ วทฺษชฺติ กถฺปโกณฺฐี ।
 น วุชฺชชนา ภวสุชฺติ นภี จารุถา
 ททฺฐาจุจ ชะ สุคฺวเมภี ปเรภุช ॥
๑๐. อนุคฺตโร ’เสา นรนาชกานำ
 สคฺโคว น กศฺจิกฺสทฺฤโค ’สฺย วิทฺษเต ।
 ภเวคฺสมุเทวณ สมศฺย โส ’ภุชชะ
 ศฺวคฺวา หิ โย ชฺรมมิมี ปุเรปฺทฺษเต ॥ อิติ ॥

อิทมโวจทุกควาเนาคฺตมเนช । เต มหะศฺวเรทเวปฺคฺวปฺววิคฺมาเช ศุทฺฐาวสกา-
ชีกา เทวปฺคฺวา ไมคฺเรชปฺววิคฺมาศฺย สุรวโฬอิสคฺควา มหาสคฺควา มหากาศฺยปฺววิค-
มาศฺย สุรวมหาศฺรวากาเช สเทวามานุสาสุรคฺนชฺวสุจ โถโก ภกวโถ ภาณคฺมภุช-
นนุทฺน ॥ อิติ ॥

นิคมปวิวรรต สप्तวิเศษ

อิติ ศุวลลิตวิสูตรเว นิคมปวิวรรโต นาม สप्तวิเศษคิคโม' ฐยาชะ ॥

สมาปติ เจท สรวโพชิตตวจรยาปฺรสุถานนุ ॥

॥ ศุวลลิตวิสูตรโว นาม มหายานสูตรุ รัตนราช ปวิสมาปฺตม ॥

.

เข ธรม เหตุปรภาวา เหตุ เตมา ตถาคโต หุชวทฺตุ ।

เตมา จ โย นิโรธ เอว วาที มหาศุวมณะ ॥

สทฺธิวิสูตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานนาม ๑๒ สิงหาคม ๒๕๐๒

ลลิตวิสูตร

โอม นโม ทศกัณฐดาปยุขนุตโลกธาตุปรุตินฐ
สรวพุทธโพธิสตุควารุศรวาก
ปรุเทศกพุทธเอโกย ๑ คตานาคค ปรุตุยุปนุเนญชะ ๑

โอม

ความเอิบอิ่มของข้าพเจ้าจงมีแก่พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์
พระอารยศรวาก และพระปรัศเยกพุทธทั้งหลายทั้งปวง ทั้งในอภิศ
อนาคค และปัจจุบัน อันประดิษฐานดำรงอยู่ในโลกธาตุ อันไม่มี
เขตสุก และไม่มีขอบเขตในทิศทั้ง ๑๐

อถายที่ ๑ ขื่อนิทานปวิวรรค

อถายที่ ๑ ขื่อนิทานปวิวรรค (ว่าด้วยเหตุบังเกิดพระสุต)

เอวี่ มขา สุตฺตมฺ ข้ำพเจ้ผู้มน่ววี่ อานันทะ ใ้ศศับมาแล้วอย่างนี้—

เอกสุมนุสมมย ภควานู โนสมัยกาลครั้งหนึ่ง พระผู้มีภค^(๑)ทรงสำราญพระอิริยาบถ อยู่ในพระอารามเขตวันอันเป็นอารามของท่านอนาถบิณฑิตะในนครศราวตีพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ผู้มีจำนวนประมาณ ๑๒,๐๐๐ รูป นั่นคือ ท่านชฎาน เกาฬทินยะ ท่านอัครชิตะ ท่านพาสปะ ท่านมทานาม ท่านภทริกะ ท่านยศเพระ ท่านวิมลละ ท่านสุพหุ ท่านปุระณะ ท่านกะวาปิกิ ท่านอุรวีธวากายปะ ท่านนทิกายปะ ท่านคยภคคยปะ ท่านสววิปุระ ทั้งเมทาเมทาภคคยณะ ท่านมหาภคคยปะ ท่านมหาภคคยณะ ท่านภคคิลละ ท่านเกาฬทินยะ ท่านจันนทะ ท่านปุระโฆคยปะ ท่านเอธิฐระ ท่านนันทิกะ ท่านภคคิลละ ท่านสุภคิ ท่านเวระกะ ท่านชทิวณิกะ ท่านอโมรวาระ ท่านมหาปาระณิกะ ท่านพักกณะ ท่านนันทะ ท่านรพทณะ ท่านสวากะ และท่านอานันทะ ๆ เช่นเดียวกัน พระองค์พร้อมด้วยปุระมุข คือ พระภิกษุ ๑๒,๐๐๐ รูป พระโพธิสัตว์ ๓๒,๐๐๐ รูป สืบเนื่องด้วยสหชก คือ เกิดคราวเดียวกันทั้งหมด เป็นผู้ถือกำเนิดมาเพื่อบารมีแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้สันทุสสำราญอยู่ด้วยภิชฌณาแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้ได้รับการแก่กลาน (มีปฏิภาณ) ในสิ่งที่ทรงจำแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้ได้รับมเหศวริชารณแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้สมบุรณด้วยประณิธาน (ความตั้งใจแน่นอนจะเป็นพระโพธิสัตว์) ทั้งปวง เป็นผู้บรรลุดถึงสัมภักคิ คือ ทางคณินชอบแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้มีความปรารถนเพื่อจะเป็นพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้ท้าว้นไปรอยความเพียรแน่นอนจะเป็นพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้บ้ำเพ็ญภูมิธรรมแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง

(๑) ผู้มีภค คือผู้มีสมบัติ ๖ อย่าง ได้แก่ ๑. ทรัพย์ ๒. วรรณะ ๓. ปริชญาชฎาน ๔. วิชาธรรม ๕. ๗ศ ๖. ศวารีอสิ ๓วี่ ภควเป็นภาษาเขมร ภควาณเป็นภาษาสันสกฤต โทณแปลว่า พระผู้มีพระภาค

อธยาศัย ๑ ขอนทานปวีรบรรด

นั่นคือ พระองค์ทรงสำราญพระอิริยาบถพร้อมทวยพระโสมกวีผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระธรรมาศวรรราช ผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระสังหฤคณ์ผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระสังหารระณผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระประศานกะจระวิกรมคดียุเป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระประคังสิวิกปรายปะ ผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระนิโคยทยกกะ (นิโคยทยกุต) ผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระมหากรณจาณหวิระณผู้เป็นพระโพลีศักดิ์มหาศักดิ์ พระโพลีศักดิ์เหล่านี้เป็นประมุขในจำนวนพระโพลีศักดิ์ ๓๒,๐๐๐ พระองค์

กัและสมัยนั้นแล พระผู้มีภักะทรงสำราญพระอิริยาบถอาศัยมหานครศรวาลตี ทรงเป็นที่สถัการเคารพนับถือบูชาของพระราชานผู้เป็นประมุขชน (บริษัท) ของพวกนับถือไศรวรณาคม ราชกุมาร ราชมนตรี ราชมหาอมาคัย ราชปาทมุลิกา (ผู้ทำหน้าที่สกัดขีตแทบพระยุคลบาทของพระราชาน) ประมุขชน (บริษัท) แห่งภคิวิยพวาทมณั กฤททคัย อมาคัย ผู้อยู่ในเมืองหลวงและอยู่ในชนบท เกียรติยอื่น ๆ สมณะพวาทมณั นักบวชเวรื้อนและปริพาชกา พระผู้มีภักะมีปริภคัไตรีบขของขบเคี้ยว ของกินที่กำหนคักวีสงถึงของมีรสอว้อและเคืองใช้สอยคือ จิวร บาตะ เสนาสนะ ขารักษาโรค อย่างเพียงพอ พระผู้มีภักะทรงไตรีบภานอันเลิศ ทรงไตรีบเกียรติยศชื่อเสียงอันประเสริฐ ทรงไตรีบถาวรเอาอกเอาใจ ประทับประคองในที่ทั่วไป ดังว่านับไตรีบการประคัมประคองทวยหน้า มีคักกล่าวสรรเสริญพระธรรมาศวรรของพระผู้มีภักะอย่างใหญ่หลวงเอิกเกริกขึ้นในโลกว่า "พระผู้มีภักะเป็นพระอรหันคักวีสักวัญพระองค์เองถึงพร้อมทวยวิชา^(๑) และจรณะ^(๒) เสกัจไปคัแล้ว (คือทรงพระคานเินไปในทางที่คั) ทรง

(๑) วิชานี้มี ๘ อย่างคือ ๑. วิภัสสนญาณ ๒. มโนอธธิ ๓. อภวิวิ ๔. ทิพโสด ๕. เจตปริชญาณ ๖. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ๗. ทิทธจักขุญาณ ๘. อาสวาระญาณ

(๒) จรณะมี ๑๕ อย่าง นับแต่อาชาน คือ ๑. สัสสัมปทา ๒. พริยอชคัย ๓. อันทวีอสังวร ๔. อันทวีอินทวิ ๕. โภจนมคคัณุคทา ๖. ปุระมาณนกรบวิโลกอหาร ๗. ธาตวิชนโลก ๘. ประคอบคัวยความเพียรคันอยู่เสมอ ๙. อหิธา ๑๐. มคัทรา ๑๑. ทวี ๑๒. มคัทระอชอโร ๑๓. โอคัมปะ ๑๔. เกรงคัถบป ๑๕. ทศสังระ ๑๖. สคัคณบพิงคัเอวณน ๑๗. วิวิธะ ๑๘. มคัทระเพียร ๑๙. สคั ๒๐. มคั ๒๑. มคัฎฐา ๒๒. ปฐมณ ๒๓. กุสิณณ ๒๔. คคัชณ ๒๕. จคัคคณณ

รู้แจ้งโลก ทรงเป็นเสารัตติกัตบุรุษ (ปวงชน) อย่างยอดเยี่ยม ทรงเป็นศาสดาผู้
ตั้งสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเป็นผู้ศรีสุแล้วสิ้นแล้ว ทรงเป็นผู้มีภคะ
ทรงประกอบด้วยจักขุ ๕ ดวง(*) พระองค์ทรงรู้แจ้งซึ่งโลกนี้โลกหน้าพร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์เองซึ่งหมู่สัตว์พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย พร้อมทั้งสมณะและพรอหมณ์ ทรงกระทำ (ความรู้) ให้ปรากฏบรรลุแล้ว
ประทับอยู่แล้วฯ พระองค์ทรงแสดงสัทธิธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามใน
เบื้องปลาย (สัทธิธรรมนั้น) ประกอบด้วย อรรถพัญญณะ สมบูรณ์บริสุทธิ และ
สะอาดที่สุด ได้ทรงประกาศพรหมจรรย์ (ศาสนา) แล้วฯ

และในครั้งนั้น พระผู้มีภคะทรงเข้าสมาธิชื่อพุทธาสังการะวูหะ (มีชบวน
ประทับด้วยพระพุทธ) ในยามกลางราตรี และเมื่อพระผู้มีภคะอยู่ในระหว่างเข้าสมาธินั้น
ขณะนั้นเบื้องบนพระเศียรของพระผู้มีภคะทรงเปล่งรัศมีชื่อชฎาณาโลกาลังการะ
(ประทับด้วยแสงสว่าง คือ พระญาณ) อันสืบเนื่องมาจากทรงระลึกถึงพระพุทธในอดีต
เปล่งออกจากช่องพระอุษณีษะ (กลุ่มพระเกศา) รัศมีนั้นสว่างทั่วเทวพิภพปลุกเทพยดา
ในชั้นศุทธาวาสทั้งปวง และเทพยดาทั้งหลายหาประมาณมิได้มีพระผู้เป็นเจ้ามหุศรว
เป็นต้น และภายหลังจากนั้น คาคา (คืออัยก้าอันศักดิ์สิทธิ์) เป็นเครื่องปลุก ซึ่งได้
เปล่งออกจากรัศมีของพระคาคาคคน ก็ได้เปล่งเสียงออกมาว่า

๑. ท่านทั้งหลาย จงอาศัยพระองค์ผู้มีรัศมีคือญาณ กำจัดความมืด
ทำให้สว่าง อำนวยความสุข มีความงาม บริสุทธิ มีอำนาจสูง มีกายสงบ
มีจิตงามและสงบ ได้โอบอุบาทพระมนัสผู้เป็นสิงห์แห่งกายฯ

(*) จักขุ ๕ ดวงแบบหินฮิน คือ ๑. มโนจักขุ จักขุคือดวงตา ๒. ทิพจักขุ จักขุคือหู
๓. มัญญจักขุ จักขุคือปัญญา ๔. พุทธจักขุ จักขุแห่งพระพุทธ ๕. สมมติจักขุ จักขุรอบคอบ

อภินิหาร ๑ ชื่อมหานปวิวรรค

๒. มีมหาสมุทร คือ พระปวิชาญาณ เป็นผู้วิเศษ มีอำนาจใหญ่ เป็นใหญ่ด้วยธรรม รอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นใหญ่กว่านักปราชญ์ทั้งหลาย เป็นเทพเจ้าเหนือเทพเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้ควบคุมการบูชาของมนุษย์และ เทวดาทั้งหลาย เป็นผู้ตรัสรู้เองในธรรม มีความชำนาญ

๓. เป็นผู้ซึ่งไม่ยอมตกอยู่ในอำนาจของจิตอันยากที่จะจับได้ มีใจ หันแล้วจากบ่วงมาร พระองค์ก็มีการเห็นและการฟังอันหาโทษมิได้ในโลกนี้ พระองค์เสด็จถึงฝั่งแห่งวิโมกข์ (การหลุดพ้นจากกิเลสและโลก) ด้วยความ สงบ และไม่เสด็จกลับมา

๔. ท่านทั้งหลายทั้งปวง จงเข้าหาพระองค์ด้วยความภักดี ซึ่ง พระองค์เป็นแสงสว่าง เป็นธรรมอันหาสิ่งเทียบเทียมมิได้ เป็นผู้บันเทา ความมืด เป็นผู้ชี้แจงให้ผู้อื่นรอบรู้นัยต่างๆ มีพระกิริยาอันสงบ เป็นผู้ตรัสรู้ มีปัญญาอันประมาดมิได้

๕. พระองค์เป็นแพทย์ ปรุทานยา คืออมฤต พระองค์กล้าในการ ทวีตเจราแสงลัทธิ ทำให้พวกมิชฌาทีฐฐีเร็วร้อนไปคามกัน พระองค์เป็น พงศ์พันธุ์แห่งพระธรรมทรงปราชญ์เป็เรื่องในปรมัตถธรรม พระองค์เป็น ผู้นำ เป็นผู้ซึ่งทางไม่มีใครยังไปกว่า คั้งนี้แล

และหนึ่ง เทพบุตรผู้เป็นศุทธาวาสกยิกา (คือผู้อยู่ชั้นศุทธาวาส) ได้ปรากฏ ขึ้นรอบค้ำ ถูกกักเคียนด้วยคาถาตั้งกล่าวร้ายบนนี้ อันมีอำนาจซึ่งด้วยตัวมีแสง สว่างแห่งญาณอันไม่เกี่ยวเนื่องด้วยพุทธานุสมถุติกัน เป็นผู้มีความสงบระงับรอบค้ำน ออกจากสมาธิแล้ว ระลึกถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นพระผู้มีภักะเหล่านั้น ผู้กล่าวถว้

อธิบายที่ ๑ ชื่อพยานปวิวรรค

(อยู่นอกเหนือ) กัลป พันธแล้ว หาประมาณมิได้ นับมิได้ กำหนดมิได้ หากจะเสมอมิได้ช่วยพหุฐานะภาพ มณฑลแห่งสภานี้เป็นชบวนแห่งพุทธเขตโค เทพบุตรผู้เป็นศุภราสถายิกาทั้งหลายได้ระลึกถึงมณฑลแห่งสภานี้เป็นชบวนแห่งพุทธเขตนั้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งเป็นพระผู้มีภักดีและพระธรรมทั้งหลายทั้งสิ้น ฯ

ครั้งนั้นแล ในราตรีนั้น เทพบุตรผู้อยู่ในชั้นศุภราวาส ชื่อประธานกายามิควะระ และชื่อมหะวระ นันทะ สุนันทะ จันทะ มหิตะ ประธานกะ และประธานกะวินิ-
เทศวะระกับเทวาทอื่น ๆ ที่อยู่ในชั้นศุภราวาสมากด้วยกัน ล้วนมีวรรณะเกินกว่าแสงสว่างโค ๆ ไต่ยงวิหารเขตวันทั้งหมดให้สว่างด้วยทิพย์โสมาส (แสงสว่างทิพย์) พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีภักดีถึงที่ประทับ ครั้นแล้วโดยภิกษาภะนาทั้งสองของพระผู้มีภักดีด้วยเกียรติ ถิ่นอยู่ ณ ที่ควราช้างหนึ่ง เทพบุตรชั้นศุภราวาสเหล่านั้นซึ่งอยู่ ณ ที่ควราช้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีภักดีว่า ข้าแต่พระองค์ผู้มีภักดี มีพระสุทธอันหนึ่งซึ่งเป็นธรรมบวรชาย (ชายอภิมพระธรรม) มีนามว่า สลิตวิตร (ความพิสดารแห่งการกิจารของพระพุทธเจ้า) เป็นที่รวบรวมซึ่งพระธรรมอันไพศาลใหญ่ยิ่งเป็นแดนเกิดแห่งกุศลมูลของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เป็นเครื่องแสดงพิเศษถึงห้องประทับในพิภพมุขีอันประเสริฐ เป็นที่ก้าวลงสู่ความศีกอันแปรหลาย เป็นที่เสด็จสมุทสาธาญ และเป็นเครื่องแสดงถึงอานภาพแห่งสถานที่อยู่บิณฑของผู้มีก้านะคฤง เป็นการระงับพิเศษซึ่งโทษอันเป็นความประพฤติกองพาลชนทั้งปวง เป็นแหล่งคิดประจำโลกทั้งปวง เป็นแห่งการกระทำทุกอย่าง เป็นที่นับศิวอักษร จำนวนและตราประทับ เป็นที่อาศัยกระบวนบวคคือกลุ่มแห่งนักพันคามและนักอักษุ เป็นเครื่องแสดงถึงความวิเศษเฉพาะสัตว์ทั้งปวง เป็นเครื่องแสดงซึ่งเครื่องใช้สอยอันเป็นนิสัยของชาววัง ประคับด้วยการบรรลุผลสำเร็จซึ่งผลิตจากการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เป็นกวีศาเครื่องเสด็จสมุทสาธาญของพระโพธิสัตว์ เป็นเครื่องกำกัณมณฑลของมารว้างทั้งหลาย เป็นที่รวบรวมกำลัง

อธบายที่ ๓ ชื่อมหานปวิวรรค

ความเพียรของบุคคลทั้งหลายผู้ดำเนินการไปสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อสงเคราะห์
ช่วยเหลือพระสังฆธรรม เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือปวงวิฑูรย์ของพระรัตนตรัย เพื่อ
กำหนดเกื้อหนุนการปวงวิฑูรย์ของพระรัตนตรัยและเพื่อแสดงให้เห็นซึ่งพุทธกิจให้ปรากฏ

พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาของเทวบุตรเหล่านั้นด้วยพระอาภากรหนึ่ง โยอาศัย
พระอนุเคราะห์ที่มนุษย์ชนพร้อมทั้งเทพยดา ฯ

ครั้งนั้นแล เทวบุตรทั้งหลายทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วย
พระอาภากรหนึ่งแล้ว ต่างก็มีความพอใจ ชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง เกิดนิมิตโสมนัสด้วยบังคม
แทบพระบาทพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า กระทำประทักษิณ ๓ รอบแล้ว ไพร่ยหง
จันทน์ทิพย์ ผงกฤษณชาติทิพย์ และไปร้อยดอกมณฑาธารแล้ว หายวับไป ณ ที่นั้น ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปลงพระวชิรมณีเป็นวงกลมพลงเสด็จเข้าไปยังอุทยาน
เวฬุวัน ภายหลังราตรีนั้นล่วงไปแล้ว ครั้นแล้วพระองค์ประทับนั่งบนอาสนอนิจจังไว้
แล้ว มีหมู่พระโพธิสัตว์และพระสงฆ์สาวกอยู่ ณ พระพุทธคีย์พระผู้มีพระภาคประทับ
นั่งแล้วจึงตรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เทพบุตรชั้นศุภชาวาสมีนามว่าประศานกายา-
มิตวาระ และเทพบุตรมีนามว่า มณฑวาระ นันทะ สุนันทะ จันทะ มัทตะ
ประศานตะ และเทพบุตรมีนามว่าวินเคศวระกับเทวบุตรอื่น ๆ ซึ่งเป็นชาวศุภชาวาส
มากด้วยกัน ได้มาเฝ้าในราตรีแล้วหายไปเหมือนแก้วก่อน ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์
ทั้งหลาย และพระมหาศรทวารกนัมัสการแทบสถานที่ซึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้ว
กราบทูลพระองค์ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค กังวาลเจ้าทั้งหลายขอโอกาส ขอพระองค์ผู้มีพระ
ภาคจงแสดงธรรมบรรยายมีนามว่า สลลิวัดครันันตเจติย ธรรมบรรยายสลลิวัดครันัน
ตเจติยเป็นประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก จักเป็นสุขแก่ชนเป็นอันมาก จักอนุเคราะห์

อริยาบทที่ ๑ ชื่อนิทานปวีรบรรค

ช่วยเหลือชาวโลกทั้งหลาย เป็นประโยชน์แก่ชนหมู่ใหญ่ เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่เทวดาท้องหลาย แก่มนุษย์ทั้งหลายและแก่พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้มาในขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาของพระบรมโพธิสัตว์และของพระมหากษัตราภคทั้งหลายเหล่านั้นด้วยพระอาการหนึ่ง โดยอาศัยความอนุเคราะห์แก่โลกอันประกอบด้วยเทวดามนุษย์และอสูร

ในเวลานั้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า-

๖. ศุกรวิภังขุทั้งหลาย ในคินนระ เมื่อพระศตภาคกัมมันอยู่ในความสุข ปราศจากเกลศ มีใจกัมมันในพรหมวิหาวอันคังาม จิตเป็นเอกกภา คือ มีอารมณ์เดียว มั่นคงแล้วฯ

๗. ครั้นนั้น เทวบุตรที่มีฤทธิ์มาก มีวรรณะปราศจากแจ่มแจ้ง มีรูปโฉมสะอาดสดใส มีความบันเทิงใจ ทำบำเรอตนในที่ที่โหดว่างด้วยวิศมี พวกกันมาสู่สำนักของศตภาคฯ

๘. เทวบุตรมีนามว่า วเทศวร จันตะระ อิศระ นันตะ ประศานตะ จิตตะ มหิตตะ สุภาเทนะ และเทวบุตรมีนามว่า ศานตะ กับเทวบุตรเป็นอันมากนับจำนวนเป็นโกฏิ ๆ เหล่านั้นฯ

๙. ได้มาไหว้พระยุคลบาทและทำประทักษิณศตภาคแล้วขึ้นประนมมืออยู่ในที่ที่เฉพาะพระพักตร์พระศตภาคฯ เทพบุตรเหล่านั้น ประกอบด้วยความเคารพ ทูลขอร้องศตภาคว่าฯ

๑๐. ข้าแต่พระมุนี ขอพระองค์จงกระดึบเสกมahanิทาน (เรื่องใหญ่) ซึ่งมีชื่อว่า ไวยปุลยสูตร สามารถประหารวาระโคธัน ซึ่งพระศตภาคทั้งปวงได้ควัดเสกมาแล้วแต่ครั้งก่อน ๆ เพื่อประโยชน์แก่โลกทั้งปวงฯ

อธิบายที่ ๑ ขอนิทานปวีรบรรค

๑๑. เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าขอโอกาส ณ บัดนี้ ขอพระโพธิสัตว์ผู้เป็นเมตตานั้น เมื่อทนต์แสดง ขอให้ทนต์แสดงมหายานอันยิ่งใหญ่ขึ้น ขอให้พระบัลลังก์ฝ่ายอื่นและมารทวย เพื่อต้องการนำวามโอชะ

๑๒. พระผู้มีพระภาคทรงรับคำอาราธนาของคณะเทวดาค้ำยอาภาวหนึ่งอยู่เฉยๆ ฝ่ายเทวดาทองปวง ต่างก็พอใจ มีความยินดี เพื่อพอใจ ได้ไปรยคอกไม้ค้ำยความดีใจ

๑๓. ศุภรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังมหานิทานของตถาคตชื่อไวปถยสูตร ซึ่งพระตถาคตทรงแสดงได้ทนต์แสดงในครั้งก่อนๆ แล้ว เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งปวง ดังนี้

อธิบายที่ ๑ ขอนิทานปวีรบรรค (ว่าด้วยเหตุบังเกิดพระสุตตร)
ในกัมมวิตรลลิตสูตร

ดังนี้

อธิบายที่ ๒ ข้อสมมุติฐานปวีรเวศ

ทั้งสิ้น มีใจมุ่งหมายในสัจธรรมทั้งปวง (ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง) มีพระพุทธเจ้าองค์แสนล้าน
โกฏิ นับไม่ถ้วนเข้ามาบังรอบ ๆ มีพระพักตร์อันพระโพธิสัตว์จำนวนมากตั้งแสนล้านโกฏิ
มองแล้วมองอีก มีพระยศเป็นที่ชื่นชมยินดีของหมู่ อินทร์ พรหม อิศวร โลกบาล เทวดา
นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร กุศลา กิณเรว ภูผใหญ่ รากษส เป็นผู้ฉลาดในบท ประเภท นิเทศ
อสังกะ ประคัมพิพิทะ และอวตารชฎานทั้งปวง เป็นผู้ได้รับมนตรีธรรมาดีอันไม่พึงสรวาน
ไม่มีสิ้นสุดไม่มีขอบเขต เป็นภารณะ คือ สมฤทธิอันของวิบุตยภักษาทั้งปวงไว้เป็นนาย
พาณิชใหญ่ บรรพชากรรมเววารันธระวงค์ด้วยสันคำ คือ ธรรมาวัชระโคกแก่ สมฤทธิบุตตาน
สัมภักปรพาทม ฤทธิปัท อินทริยะ พละ โปธยังคะ มรวก บารมี อปายโกศล และบุตย
มุกที่จะข้ามโอชะทั้ง ๔ มีความประสงคฺเฉพาะหน้าที่จะก้าวเข้ามาเน บำราบลัทธิอื่นทั้งหมด
อย่างเต็มที่ ดำรงอยู่ในฐานะเป็นเอกนักรบ ทำลายล้างหมักัศุรคือเกลศ มีวิธารวอิน
ประเดวีศคือชฎานเป็นเครื่องประหารเช่นเชิง ทรงเป็นคอกบแก้วคือมณฑุบุรุษ มีรากทั้งวิ
คือจกัศวัศ มีลัทธิเกี่ยวหมวดภูษา สูงด้วยอริยาทย์ (คือมหาภูษาประจําอยู่ภายในใจ)
รศด้วยน้ำคือความเพียรอันลึกซึ้ง มีชื่อยกคือความฉลาดในอนาญ มีเกสรว คือ โพธย
ครยาน (ฉานเป็นของศวัศวัศ) มีโยคือสมาธิ บำบัดเกิดแล้วในสระที่มีน้ำใสสะอาด
คือหมู่แห่งคุณธรรมทั้งหลาย มีกลีบปราวจากมถันอันแผ่กว้างคังดวงจันทร์เพ็ญไม่มี
รอยรั้วคือปราศจากความมีเฆและกลัวกลัว มีกลิ่นหอมกลบไปในทิศทั้งสิบกลิ่นหอม
นั้นคือศีล ๓๖๓ (การเล่าเรียนสดับฟัง) ปฐาปะ (ความเลื่อมใส) เจริญแล้วด้วยชฎาน
ในโลก ไม่เปราะเปื้อนด้วยโลกธรรมทั้ง ๘ มีกลิ่นหอมอันกระจายไปช่วยป้อนอัมภาระ
และชฎานสัมภาระ (สะสมบุญและสะสมชฎานมีจำนวนมาก) เป็นบัวศับบวณ (๑๐๐
กลีบ) อันรุ่งเรืองบริศุทธิพิเศษยิ่ง บานแล้วด้วยรัศมีแห่งอาทิตย์คือปรัศญาชฎาน
ทรงเป็นชายชาติสิงห์ผู้ว่ามณศรั้อย่างคองเป่งกระแสมนศรัออกปคือมฤทธิบาท ๔ มีเล็บ
เขี้ยวอันคมคืออวธยศัศย์ ๔ มีวงคางประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ มีศิระอันสงแกระหึ

ที่ตัวท้ายสังกรหรัส ๔ มีภายในชั้นสามลำดับด้วยกวาวควัสรูปปริศนีสวมภาพามียงค์ ๑๒ มีกลุ่มชนนอกคือการควัสือวิชายอันเกิดแล้ว สมบูรณ์พร้อมแล้วด้วยโพธิ์นักขธรรม ๓๗ ประการ มีปากอ้าหาวมคคือวิโมกข ๓ มีแววตาใสบริสุทธิคือมณะและวิหรรณา อากัย์ อยู่ในถ้ำชอกกุเราคืออรหัน วิโมกข สมาธิ และสมาบัติ มีต้นไม้อันเจริญงอกงามคือ แล้วอยู่ในสวนอุทยานคืออิริยาบถทั้ง ๔ อันชื่นช้อยละมุนละม่อม มีกำลังอันเจริญด้วย การฝึกซ้อมคืออทกผล (*) (ถ้าตั้ง ๑๐) และไวสารทยะ (๒) (ความกล้าหาญ ๔) ปราศจากความกังวลความสยดสยองในความเจริญและความเสื่อม ระบุว่าหมู่คณะกระทำน้ำ และมฤคคือพวกเคียวดี บรรดิสมหาสีหนาพาคือแปลงเสียงประกาศ ในราชมณะ (อนัตตา) ทรงเป็นมหาบุรุษชาวชาติกวางกะวันที่ต้องแสงวีนแรงด้วยรักมีแสงสว่างคือบุดเอนใหญ่ เทวคาและมนุษย์ทั้งหลาย ช่มแสงหมู่หึ่งห้อยก็อพากเคียวดีด้วยรักมีแสงสว่างคือปรัชญา อันมีวิมุกคิและธยานเป็นภาคพื้น มีวีระยะ (ความเพียร) เป็นกำลังแห่นลาดูเคียวธมมือ แห่งความมีคซึ่งไถ่แก้ความมิถมนคืออิชวทยา ทรงเป็นมหาบุรุษเทียบเท่าดวงจันทร์ ลกสว่างในนักขข้างแวง รัชชทวิชั้นเป็นนั้ เสนบในนักขข้างขึ้น เป็นที่อมัจและนำคไม่ เคืองนัยน์ตา ประทับด้วยหมู่ดวงดาวคือเทวค่างเงนตน มีชยวน วิโมกข และชญาณเป็น ขอบวงกลม แต่ชาววิมจันท์หรืออย่างสุขสบายก็อโพธิ์ยงค์ (องค์ธรรมเป็นเครื่องทวิษฐ์)

(*) ทกผลคือ ๑. อุทมนัดัง ๑๐ อังค ได้แก่ ๑. ฐานฐณญาณ ญาณกำหนดรู้ฐานะและฐานะ ๒. วิปอกุญ ญาณกำหนดรู้กตแห่งกรรม ๓. สักกโกถคามินญัตถุญาณ ญาณกำหนดรู้ทวงไม่สู้ถิ่นทีเปว่า ๔. นนนาธคุ ญาณ กำหนดรู้โอกาสต่าง ๆ ๕. นนเรณูมคคิกญาณ ญาณกำหนดรู้ขอบุคคือ อธิษทิจของสัตว์ทั้งหลาย ต่าง ๆ กัน ๖. อนธเรยปโรปวิยคคญาณ ญาณกำหนดรู้ความอันและหย่อนแห่งอินทวิยของสัตว์ทั้งหลาย ๗. นนมาคิสาโรสกญาณ ญาณกำหนดรู้โอกาสในความเศร้อนมีขันตนแห่งกรรม มีญาณนัยน ๘. ปุพ เหนียวสนุสคคญาณ ญาณกำหนดรู้ผลกฐนแห่งใจได้ ๙. ซุคูปาทกญาณ ญาณกำหนดรู้จิตและอุปนิสัยของ สัตว์ทั้งหลาย ผู้เป็นต่าง ๆ กันโลกกรรม ๑๐. อสวักขณญาณ ญาณรู้จักเอาสาระให้สัน

(๒) ไวราทยะ ๘ คือ ไม่มีภริห้วโรชธรรมในรูปะ ๔ อย่างคือ ๑. ปฏิญาณว่าเป็นสัมมาสัมพุทธธธนต์มิได้ ทวิษฐ์ ๒. สักกิสธรรมเป็นตนถนวยนวรรณ ๓. ผู้ปฏิบัติธรรมในเวลาใด ก็คือ ธรรมเป็นเครื่องนำออกจาก วิอุสงสารจะท่งโลกนวรรณ ๔. มีประหัดชญาณคือชญาณรู้ความสิ้นลาภหระเปว่า

กลีธบายคอกกมุท (บัวก้านอ่อน) ก็ยอกันที่มีความรู้สามัญและที่มีความรู้พิเศษ แวดล้อมตามลำดับชั้นด้วยหมู่ดาวที่ส่องแสงคือชุมนุมชน (บริษัท) ๔ จำพวก (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) ประกอบด้วยรัตนคือโพธิยังค์ ๗ อย่าง ประกอบด้วยดวงจิตมีความรู้สึกสัมผัสอันสรรพผลดีไม่เลือกหน้า มีความรู้สึกตลกขบขันไปรุ่งไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค ชีตจวาง ทรงประพฤติกิรตและคณะคือกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ทรงค้ำพระหทัยที่จะบรรลุดังธรรมอันวิเศษมั่นคงสมบุรุษยิ่ง ทรงอุบัติในวงศ์สกุลแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งเป็นหมู่จักรรัตนคือพระธรรมอันประเสริฐของพระธรรมราชาด้วยออกเยี่ยม ให้หม่นเจ้ากรรมคณะนั้นเคลื่อนไปโดยไม่มีอะไรชีตจวาง ทรงเก็บนิยมไปด้วยพระธรรมวัคคะทั้งปวง คือ ปรีตยสมุคปท อันลึกยากที่ใครจะหยั่งถึง ไม่ล่วงละเมิดครอบเขตคือชฎานและศีลอันเริ่มขึ้นอย่างใหญ่โตกว้างขวางพึงแล้วไม่ยอม มีพระเนตรกว้างไกลระงับกบฏหลวง มีความรู้กว้างขวางทรงไว้ซึ่งความประเสริฐทั้งวาทะเส มีพระพินยอมอภัย ถิ่น น้ำไฟ ลม ทรงพระกำลังแข็งแรงแรงมั่นคงไม่สั่นเทือนเหมือนเทพเจ้าชฎาเมรุ เมื่อแนะนำก็ไม่ทอดทิ้งละเลยด้วยความโกรธ มีความรู้ของโลโพบูลย์ ไม่จ้าน กว้างขวางเหมือนพื้นแผ่นดิน มีพระอริยาศัษย์วิบุลย์ยิ่ง ทรงให้ทานเป็นอันดี ทรงประกอบความดีมาก่อนแล้ว ทรงสร้างกุศลสมถรรเป็นอันยิ่งยิ่ง ทรงประทานตราเครื่องหมายคือความสำคัญ ทรงแสวงหากุศลมูลทั้งปวง ทรงมีวาสนาดีเยี่ยม ทรงมีกุศลมูลทั้งปวงทั้งที่ว่า บรมกตคือ ทรงดำเนินอันสูงสุด ทรงกลั่นเอาแต่กุศลมูลทั้งปวงอันนำมาเสร็จสรรพแล้วนั้นในกลีบ ซึ่งมี ๗ อสงไขย (*) ทรงให้ทาน ๗ อย่าง ทรงประพฤติกิรตประกอบในบุญยกยิวาตศุ ๔ อย่าง ทรงประพฤติกิรตด้วยกาย ๓ ด้วยวาจา ๔ ด้วยใจ ๓ ทรงประพฤติกิรตประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ และการให้ทาน ทรงประพฤติกิรตใน สัมมยักปะโยค (คือ กัมมัฏฐาน)

(*) อสงไขย ๘ คือ นันทอสไขย สุนันทอสไขย ปฐวีทอสไขย มัตทอสไขย รมณีสทอสไขย สาทอสไขย ปุณทวิทอสไขย

ประกอบด้วยองค์ ๔๐(*) ทรงประพฤติกฎปฏิบัติได้พระพหุโทษใน สมัยกัปวินนิชาน (คือในหลักสมาธิอันสูงส่งโดยชอบ) ประกอบด้วยองค์ ๔๐ ทรงประพฤติกฎปฏิบัติใน สมัยคช-
 ยาศษะ (คือธรรมเป็นเครื่องอาศัยของจิตโดยชอบ) ประกอบด้วยองค์ ๔๐ ทรง
 ประพฤติน้ำเพ็ญ สมัยกวีโมกข (คือความหลุดพ้นจากอำนาจใด ๆ ทั้งสิ้น อันเป็นอิสระ
 โดยชอบ) ประกอบด้วยองค์ ๔๐ ทรงประพฤติธรรมอันตรงต่อ สมัยกวีมุกติ (ให้แก่
 ความถูกต้องปล่อยให้เป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจใด ๆ ทั้งสิ้นอันชอบ) ประกอบด้วย
 องค์ ๔๐ ทรงประพฤติกวีอนาวตามอย่างในตำนานกวีพระพหุพระเจ้า สัตถ์แลนโกฏินิยตะ (๒)
 ทรงประพฤติกวีอาทมนต์สำนักพระพหุพระเจ้าหิรันตัมพันแลนโกฏินิยตะ ทรงประพฤติน้ำเพ็ญ
 อธิการ (สะสมปรามิ) ในพระปรักเพชพรุขลิวธิยโกฏิกัง ทรงประพฤติกวีให้สัตว์ดิ
 สวรรค์นิรवादมีจำนวนนับไม่ถ้วน ทรงนั่งค้อมถวีสวรรค์ อุนตครสัมมกสัมโพธิ แต่ยัง
 คึกอยู่เพียงทรงอนิมกอีกชาติเดียว ทรงเป็นผู้ซึ่งรักจากมนุษย์โลกนี้แล้วประทับอยู่ใน
 สวรรค์ชั้นกึ่งเป็นแดนอันสูงส่งของพระนามว่าเศวตเทก มีเทพพยากรณ์ปวงพากันมา
 บูชาโดยเข้าใจว่าเทพเจ้าพวกของตน เมื่อสิ้นเวรมัจจจากสวรรค์ชั้นกึ่งแล้วจะอุบัติใน
 โลกมนุษย์ ไม่ช้าก็จักตรัสรู้ อุนตครสัมมกสัมโพธิ คือปวิชญาทวิตรุโดยชอบอย่างสูงสุด

เมื่อพระไตรปิฎกประทับอย่างมั่นคงในมหาวิมานนั้น อันตั้งอยู่บนพื้นที่ ๓ พัน
 ๒ พันชั้น ประทับด้วยเรือเนชยกพันเปราสาทอันมีบรรดักดิ์ ประตุ ชุมประตุมีดวงฉาย
 หน้าต่าง ยกฉัตร ธงชัย ธงปฏิภาณ ทาข่ายกระกึ่งแก้ว กุ้ห้อยเพดาน เป็นพิศคึกค่อ
 ด้วยกอมณเฑาะพและมหาณเฑาะพ เคียวคานกลากเคลื่อนไปด้วยเสียงขับลำทำเพลง
 ร้องนางอัปสรทั้งหมื่นแสนโกฏี รวมด้วยรัตนพุกษา คือจำปาออกดอกบานแจ่ม

(*) กัมมฏฐาน ๔๐ คีธ ๓๐ อสุภ ๓๐ อมนุษย์ ๓๐ อปัมมัญญา ๔ พระมหากษัตริย์ ๔ อเทพปฏิภองสถิตยา •
 ธรรมาวุธิกานะ ๓

(๒) นิยตะนั้นทรวา วธิโกฏีเป็นนิยตะ วธิยอตุตะเป็นนิยตะ

อภินิหารที่ ๒ ชื่อสมุทสาหร่ายวิวรรต

แสร้อย ทองหลาง จิกน้อย จิกใหญ่ อโศก ไทร มะขาม ประดู่ วรรณิกา สารภี
วัง ปักกลุมด้วยตาข่ายทองคำ งามด้วยหม้อใหญ่ ใส่หน้าเค็ม งามด้วยจักรเบือบสมน้ำเสมอ
มีพระพายว่าเพชพิศอกอมะถิตุมเหมือนดวงดาวมีแสงสว่างอันเทวคางทั้งหมื่นแสนโกฏิ
ทันหน้ามามอง เป็นเครื่องทำลายเกลศคือกำลังแห่งความยินดีในกามด้วยบทเพลง
คือธรรมอันใหญ่ยิ่งไพบุลย์ เป็นเครื่องนำบทความไกรธ ความหลงหึงใจ มานะ ความ
มัวเมา ความงอของอันครอบงำอันแล้ว เป็นเครื่องให้เกิดความอหิงใจ ความเดือดใส
ความขื่นใจ ความเพียรสูงและศศิอันไพบุลย์ พระองค์ประทับอย่างเป็นสุขแล้ว เมื่อการ
แสงธรรมอันใหญ่ยิ่งนั้นดำเนินไปแล้ว ก็ได้มีคาถาเหล่านี้เปล่งออกมาด้วยการอศัตว์
ของกษัตริย์ในปางก่อนของพระโพธิสัตว์ โดยทวารวรางคณเทวีชั้นรองของเทวคาง
๔ หมื่น ๔ พัน ตน เหล่านี้เป็นอย่างเรียงนี้ ๖

๑. ข้าแต่พระองค์ผู้สถิตสมบุตยอันไพบุลย์ มีสติมมิตี กระทำแสงสว่าง
ก็อ ปญญาหาที่สุดมิได้ อังชาแกล้วกล้าไพบุลย์ด้วยกำลังไม้ม ไกรเทียมเท่า
ขอพระองค์จงระลึกถึงคำเพียรกรรมของพระที่นั่งกรพุทธเจ้า ฯ

๒. ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระหทัยงามมลินินมีใต้อย่างไพบุลย์ ขอ
พระองค์จงทรงระลึกถึงโทษในการมัวเมาที่ได้สงบลงแล้ว เพราะละมลินิน
ทั้ง ๓ นั้นใต้อย่างถึงขนาดเท่ากับเป็นผู้มีจิตงามบวิฤทธปราศจากมลทิน
ประพฤติกตีก่อนมาในภพทั้ง ๓ เหมือนแดนเขือก ฯ

๓. ข้าแต่พระองค์ผู้มีวงศัตรระกุดสูง มีความเพียร มีกำลัง มีรชาน
และปรัชญา ซึ่งใ้ปฏิบัติมาแล้วนับด้วยหมื่น (โกฏิ) กลับ ขอพระองค์จง
ทรงระลึกถึง สมณะ ที่ลพท คือการสมาทานศีล กษมา (การอดทน) และ
หมะ (การข่มอินทรีย์) ฯ

อภินิหารที่ ๒ ข้อสมุทสาหาปวีรวรค

๔. ข้าแต่พระองค์ผู้มิ่งเกียรติหาที่สถิตย์ใต้ เมื่อพระองค์จะทรงกรุณา
ต่อสรรพสัตว์ ขอพระองค์จงทรงระลึกถึงพระพุทธเจ้าทั้ง ๓ นับจำนวน
เป็นหมื่น ๆ ซึ่งเราได้บูชาจนมาแล้ว นึกถึงเวลาแล้ว ขอพระองค์อย่าได้
เพิกเฉยเสียเลย ๆ

๕. ข้าแต่พระองค์ผู้วิรูฬวิสุทธิ ผู้กำจัดชรา มรณะ และเกล็ด ผู้
ปราศจากโรคภัย เกศก เหวศรา อสุร นาค ยักษ์ คนธรรพ์ทั้งหลายเป็นอันมาก
เราทั้งทากออยู่แล้ว ขอพระองค์จงจุก จุกเถิด ๆ

๖. ถึงพระองค์จะขยับเขยื้อนในเทินกลดก ๑,๐๐๐ กัป ก็ไม่มีอันไหนที่พญ
สมมติ เหมือนทะเลไม่มีน้ำ ดังข้าพเจ้าขอโอกาส ขอพระองค์จงอัมปวีต
และยังประมุขแห่งหลายนครหลายชนานแล้วให้อมปวีตอภัยด้วยเถิด ๆ

๗. ถึงแม้พระองค์มี (ความมี) ยศไม่ถูกเทียบ ยืนค้ำอยู่ในสภาพ
เป็นทนต์ค้ำอธรรม มิยหนัก ไหนามกัจจิง แต่พระองค์ผู้มิ่งพระนครไม้นุ่นแก้ว
ของอนุเคราะห์โลกพร้อมทั้งแหวงโลกคือไปเถิด ๆ

๘. ถึงแม้เทพยดาทั้งหมื่นพึงธรรมของพระองค์แล้วไม่มีอัมปวีต
แต่พระองค์จงมองดูสัตว์ที่อยู่ใต้อบายซึ่งจะได้รับความคุ้มครองบ่งกันจาก
พระองค์อีกต่อไป ๆ

๙. ถึงแม้พระองค์มีพระนครแจ่มใส เห็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายใน
โลกทั้ง ๑๐ ทิศ และพึงธรรมอยู่แล้วกัจจิง แต่พระองค์ก็จงจำแนกธรรมอัน
ประเสริฐนั้นในโลกนี้ด้วย ๆ

๑๐. ข้าแต่พระองค์ท่าน ถึงแม้สักกฤษณะจะงามด้วยสง่าราศีแห่ง
บุปผยของพระองค์ก็จริง แต่พระองค์ก็จงมีพระทัยประกอบด้วยความกรุณา
ไปรยผัน (คือธรรม) ให้ตกลงมายังชมพูทวีปอีกต่อไปเถิด ๆ

๑๑. เทวาทังหลายทังมีรูปธาตุ ก็มิรูปร่างอยู่เป็นอันมาก สละ
กามธาตุได้แล้วต่างพากันยินดีไปทั่วหน้า ขอให้พระองค์ประพฤติกเพื่อสำเร็จ
ผล ประสบความครุสัตว์เด็ก ๆ

๑๒. งานของมารพระองค์ก็กำจัดได้แล้ว พวกเคียดชังอื่น ๆ
พระองค์ก็ชระแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นที่พึ่ง เวลานี้ เป็นเวลาที่พระองค์
จะครุสัตว์สภาพงมวด ขออย่าเพิกเฉยเสียเลย ๆ

๑๓. เมื่อโลกตกโชนด้วยไฟก็เกลส ข้าแต่พระองค์ผู้กล้าหาญ ขอ
พระองค์จงเป็นเหมือนเมฆฝนโปรยฝนคืออมฤตธรรมดับไฟเกลสของเทวาท
และมนุษย์ทั้งหลาย ๆ

๑๔. พระองค์เป็นแพทย์ มีความรู้ลึกในธาตุทั้ง ๆ พระองค์
เป็นผู้มีความสกล เป็นแพทย์อย่างแท้จริง ขอพระองค์จงรับบำบักผู้บวยเป็น
ไวศฆานานด้วยข้อมืออไมกษ ๓ ให้เขาอยู่ในความสุขคือพระนิรวาณ ๆ

๑๕. สุนัขจิ้งจอก เมื่อไม่โตยเสียงคำรามของราชสีห์ ก็ยังไม่ยก
กัว พากันเห่ากัวรมาช่วยเสียงคำรามของสุนัขจิ้งจอก ขอพระองค์จงบรรลุ
สีหนาทของราชสีห์คือเสียงของพระพุทธเจ้า ทุกคามให้สุนัขจิ้งจอกคือพวก
เคียดชังอื่น ๆ สะดุ้งกใจ ๆ

๑๖. พระองค์ผู้ประทีปคือรัษฎาอยู่ในพระหัตถ์ อุบัติขึ้นมาด้วย
กำลังแห่งพระและวิริยะในพื้นแผ่นดิน พระองค์จงดับแผ่นดินด้วยฝ่าพระ
หัตถ์อันประเสริฐ ชนะมารเสียเด็ก ๆ

๑๗. เทพผู้เป็นโลกบาลทั้ง ๔ กอจ้องจะถวยาบาตรแก่พระองค์
อินทร์ พรหม หลายหมื่นคอยจ้องจะรับพระองค์ซึ่งเสด็จอุบัติแล้ว ๆ

อธิบายที่ ๒ ข้อสมุทสาทปวีรรวด

๑๘. ข้าแต่พระองค์ผู้มีความกตัญญู พระองค์ทรงอุปถัมภ์ในตระกูล
โคจึงจะแสดงพระองค์ให้เป็นไปตามประวัติของพระโพธิสัตว์ได้ ขอ
พระองค์จงพิจารณาตระกูลนี้ด้วยพระหทัยใหญ่ยิ่ง ด้วยตระกูลที่สืบมาจาก
ตระกูลประเสริฐหลายชั่วตระกูล และด้วยวงศ์ตระกูลสูง ๆ

๑๙. ข้าแต่พระองค์ท่าน แก้วมณีจะเป็นสิ่งที่ตั้งอยู่ในภาชนะใด
ข้าแต่พระองค์ผู้มหาราชปรัญญาวิเศษ ขอพระองค์จงโปรดฝนแก้วมณีลงใน
ภาชนะนี้ ก็จงชุ่มชุ่มพทวีป เด็ด ๆ

๒๐. ศาตราซึ่งเปล่งออกมากลางเสียงขับลำทำเพลงมากมายหลาย
ประการทั้งนี้ กระคนเตือนพระทัยประกอบด้วยพระกรุณาว่า นี่ถึงเวลา
แล้วอย่าทรงเพิกเฉยเสียเลย ๆ ตั้งแต่นี้

อธิบายที่ ๒ ข้อสมุทสาทปวีรรวด (ว่าด้วยความพยายาม)
ในกัมภีร์สวัสดิศวรร

ตั้งแต่นี้

อภินิหาร ๓ ชื่อคุณปวิศุทธินิวัตร

พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยจักรวทันนั้น เป็นอย่างไร เป็นอย่างไร คือ เมื่อพระราชผู้เป็นกษัตริย์ในโลกนี้ได้มูรธาภิเษกแล้ว เสวยพระกระยาหารตามปรกติกันแล้ว ครั้นถึงวันທີ ๑๕ ค่ำ สรงน้ำคันทน์ ถวายพระกระยาหาร เสกขันไปยังปราสาทชั้นบน แวดล้อมด้วยหญิงสาววัง จักรวทันทิพย์จะปรากฏขึ้นในทิศตะวันออก จักรวทันทิพย์ของพระราชผู้เป็นกษัตริย์ ซึ่งได้มูรธาภิเษกแล้วนั้น มีก่า ๑,๐๐๐ ซี่ พร้อมด้วยกม และกุม มีดีเหมือนทองคำสร้างรูปด้วยกรรม สูง ๘ ขั้วลำกาด เห็นได้รอบบริเวณภายในเมือง เล็กกว่า เมื่อพระราชผู้เป็นกษัตริย์พระองค์นี้ได้ได้มูรธาภิเษกแล้ว เสวยพระกระยาหารตามปรกติกันแล้ว ครั้นถึงวันທີ ๑๕ ค่ำ สรงน้ำคันทน์ถวายพระกระยาหาร เสกขันไปยังปราสาทชั้นบน แวดล้อมด้วยหญิงสาววัง จักรวทันทิพย์ จะปรากฏขึ้นในทิศตะวันออก พระราชผู้ทรงกษัตริย์เป็นพระราชาจักรพรรดิ พระองค์ทรงพระดำริว่า เราเป็นราชาจักรพรรดิแห่งหัว ถิ่นจักรวไร เราจะทอดลง จักรวทันทิพย์ ครั้นแล้วพระราชผู้เป็นกษัตริย์ ได้มูรธาภิเษกแล้ว ก็ทรงพระกรุณา เจริญนาราชแห่งจกพระขานมณฑล (เจ้า) เมืองชวาตงบันแผ่นดิน ทรงปรารภทนาย และทรงผลักจักรวทันทิพย์ด้วยพระหัตถ์ของชวาตงบัน จักรวทันทิพย์นั้นมาจกขมณแผ่นดินไป โขยธรรม อโยทมนแผ่นดินไปโขยธรรม ครั้นนั้นจักรวทันทิพย์ พระราชผู้เป็นกษัตริย์ได้ มูรธาภิเษกแล้วส่งให้ขมณแผ่นดินไป ก็ขมณแผ่นดินไปทางทิศตะวันออกโดยอากาศด้วยฤทธิ์ เป็นอย่างไร พระราชาจักรพรรดิพร้อมด้วยกองพล ๔ เหล่า ก็ตั้งขากันไป จักรวทันทิพย์ นั้น ไปหยุดอยู่ในท้องที่แผ่นดินใด พระราชผู้เป็นกษัตริย์ได้มูรธาภิเษกก็ประทับอยู่ใน ท้องที่แผ่นดินนั้นพร้อมด้วยกองพล ๔ เหล่า ครั้นนั้น พระราชผู้ปกครองท้องที่ด้าน ทิศตะวันออกนั้น ๆ ถู้อาภเวณีเต็มไปด้วยทองคำหิง บางทีก็ถู้อาภเวณีเต็มไปด้วย เงินผิง ถู้อันวันพระราชาจักรพรรดิว่า เชื้อเสกเจ้ามาเกิดพระเจ้าเจ้า ธาพระองค์หรือคืออันวัน พระองค์ นี้ราชสมบัติของพระองค์ มังคัง กว้างขวาง ปรวศจากภยันตราย มีอาหาร

อถายที ๓ ชื่อกุลปวิศุทธิปริวรรค

อุกฺกสมบุรณํ นารีนรมยํ กลาถล้าไปด้วยคนจำนวนมาก ขอพระองค์ได้โปรดรับ
ราชสมบัติของพระองค์ ซึ่งตามมาถึงแล้ว เมื่อพระราชาทรงหลายกวางทูลดังนี้ พระราชา
ผู้เป็นกษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว ใ้รับทวงเชิญให้กุมภกรรณบ้องกั้นแล้วทวดแก่พระราช
ผู้ครองท้องที่เหล่านั้นว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายจงปกครองราชสมบัติของทนต์โยชธรรมเด็ก
หนึ่ง ท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงอย่ามาใส่ตัวมีตัวอีก อย่าถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ให้ อย่า
ประพฤติผิดในกาม (ความใคร่หาเพศ) อย่ากล่าวเท็จ อย่าให้ธรรมเกิดขึ้นในแคว้น
ของข้าพเจ้า อย่าพอใจประพฤติธรรม นैयाพระราชจักรวรรดเกษศริยผู้ได้มูรธาภิเษก
แล้ว มีชัยชนะในคานทิกศวันนี้ออกอย่างนี้ จักรวรรดเมธีชนะในคานทิกศวันนี้ออกแล้ว
ก็แล่นลงสู่สมุทรคานทิกศวันนี้ออก ชามสมุทรคานทิกศวันนี้ออก ครั้นข้ามไปแล้ว จึงแล่น
ไปทางทิศใต้โดยอากาศด้วยฤทธิ์เบญเษกอีก พระราชาจักรพรรดิพร้อมด้วยกองพล ๔
เหล่า ก็เสด็จตามไป ทรงมีชัยชนะแก่กษัตริย์ทั้งเจ็ดเกี่ยวกับทิศแล้วในก่อน แล้ว
ทรงมีชัยชนะในคานทิกศวันนี้ตกแก่พิศพนอ เหมือนทรงมีชัยชนะในคานทิกศ
วัน
มีชัยชนะในคานทิกศวันนี้ออกแล้ว จักรวรรดเมธียังลงสู่สมุทรคานทิกศวันนี้ออก เมื่อหยั่งลงแล้วก็
ข้ามสมุทรทิศเหนือ ครั้นข้ามแล้วก็กลับมวรสวรรณ โยชทางอากาศด้วยฤทธิ์เบญเษก
แล้วมาตั้งเพลาเบ้องบนที่ประตูกายในเมื่อง พระราชาผู้เป็นกษัตริย์ ได้มูรธาภิเษกแล้ว
เป็นผู้ประกอบด้วยจักรวรรดะพงกลวิมาน

พระราชาจักรพรรดิประกอบด้วยหัตถิศวันเนนเป็นอย่างไว ๗ เป็นอย่างนี้ คือ
เมื่อพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ในโลเกน ได้มูรธาภิเษกแล้ว หัตถิศวันนี้ได้เกิดขึ้นเหมือนดัง
กล่าวแล้วในก่อน หัตถิศวันเนนนี้แต่กล้วนมีลักษณะที่ปรากฏเป็นอย่างนี้ ๗ อย่าง คือ
กระพองเป็นสีทอง ดังกเป็นสีทอง เครื่องประดับเป็นทอง กลมด้วยคำชายทอง มีฤทธิ์
เหาะได้ มีความสุขสบายเป็นปรกติ ซึ่งพระยาช่างมีชื่อว่า โพิธิ และในกาลเมื่อพระ

อธิบายที่ ๓ ชื่อคุณวิเศษในวิวรรต

ราชารวรรตและกษัตริย์ ได้มรรคาภิเษกแล้ว มีพระประสงคฺจะทอดองค์หัตถ์คิรินนั้น ซึ่งรับ
ทรงหัตถ์คิรินนั้นในเวลาพระอาทิตย์ขึ้น เสด็จเที่ยวไปรอบแผ่นดินใหญ่ซึ่งมีสมุทรเป็น
คูเมือง มีสมุทรล้อมรอบ แล้วเสด็จกลับมายังราชธานี เสด็จพระกระยาหารมือนั่ง
พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยหัตถ์คิรินะ ดังกล่าวมาน

พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยอศวร์คิรินะเป็นอย่างไร

ก็แหละเมื่อพระราชเป็นกษัตริย์ ได้มรรคาภิเษกแล้ว อศวร์คิรินะย่อมเกิดขึ้น
เหมือนดังกล่าวแล้วในก่อน อศว (ม้า) นนสีฬ (เขี้ยว) หวลสีดา มีขนเหมือนเส้นหญ้าญูชะ
(หญ้าขุมกระต่าย) หนามสง่า สังกศ์ทอง เครื่องประดับเป็นทองกลมด้วยคารายทอง
มีฤทธิ์เพาะได้ มีความสดชื่นเป็นปรกติ ซึ่งพญาอศวร์คิรินะชื่อว่า ทาลาทกะ และใน
กาลเมื่อพระราชเป็นกษัตริย์ ได้มรรคาภิเษกแล้ว มีพระประสงคฺจะทอดองค์อศวร์คิรินะ
จึงรับแหงอศวร์คิรินะในเวลาพระอาทิตย์ขึ้น เสด็จเที่ยวไปรอบแผ่นดินใหญ่ซึ่งมีสมุทร
เป็นคูเมือง มีสมุทรล้อมรอบ แล้วเสด็จกลับมายังราชธานี เสด็จพระกระยาหารมือนั่ง
พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยอศวร์คิรินะ ดังกล่าวมาน

พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยมณีรัตนคิรินะเป็นอย่างไร

เมื่อพระราชเป็นกษัตริย์ในโสกัน ได้มรรคาภิเษกแล้ว มณีรัตนคิรินะย่อมเกิดขึ้น
เหมือนดังกล่าวแล้ว มณีรัตนคิรินะเป็นแก้วไพฑูริย์สีเขียวบริสุทธิ์ เจียรในเวียงร้อย ๔
เหลี่ยม นัยว่าภายในเมืองทองมณีวางรุ่งเรืองด้วยรัตนะแห่งมณีรัตนคิรินะ และในกาล
เมื่อพระราชเป็นกษัตริย์ ได้มรรคาภิเษกแล้วมีพระราชประสงคฺจะทอดองค์มณีรัตนคิรินะ ก็
ยกมณีรัตนคิรินะที่ยอชองเวลาเที่ยงคืนในราตรีมีความมืดและมีหมอก แล้วเสด็จไปพระ
ราชอุทยาน เพื่อทอดพระเนกรพินทให้ถนัด นัยว่า ทองพล ๔ เหล่านี้ สว่างรอบ

อธิบายที่ ๓ ข้ออุปมาอุทกนิเวศวรรค

ด้วยรัศมีแห่งมณีรัตนเนตรกลลกลเนื้อที่รอบ ๆ โขจรหนึ่ง นัยว่าคนเหล่าใดอาศัยอยู่ใน
แดนรอบ ๆ แห่งมณีรัตนเนตร คนเหล่านั้น ได้รับแสงมณีรัตนเนตรส่องสว่างจ้ากันได้
เห็นกันได้ พุทกันทั่ว ลุกลินเด็ก ท่านผู้มีหน้าจ่มใส ท่างนกันเด็ก วงของชายที่กลล
เด็ก เราเข้าใจว่ารุ่งแจ้งแล้ว ตะวันขึ้นแล้ว พระราชาผู้เป็นกษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว
ประกอบด้วยมณีรัตนเนตรซึ่งกลลว่ามาน

พระราชาจักรพรรคที่ประกอบด้วยสตรวิทณะนั้นอย่างไร

เมื่อพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ในโลกนี้ ได้มูรธาภิเษกแล้ว สตรวิทณะย่อมเกิดขึ้น
เหมือนดังกลลว่าแล้ว สตรวิทณะหนึ่งมีวระณะเป็นกษัตริย์เหมือนกัน ไม่ซุงกินไป ไม่คำ
เกินไป ไม่ยอมกินไป ไม่ราชเกินไป ไม่กินเกินไป มีบุรีวังสวย น่ารัก น่าดู รุชม
ทั้งปวงแห่งสตรวิทณะนั้นจะเหยียดออกมาเหมือนกษัตริย์กันเจแทน ปากมีกลิ่นระเหย
หอมออกมาเหมือนกลิ่นดอกอบเชย มีสีผิวนวลเหมือนสีผิวกษัตริย์แล้ว เหนือ
หนวย ร่างกายของนางนั้นสัมผัสตอน เหนือวระณะอันมีลักษณะต่าง ๆ นอกจากพระ
ราชาจักรพรรคแล้ว ไม่มีความก้ำกักรัดเค้นในบวระอันแม่เศด้วยใจก็ จะบ้วยกลลว่าไป
ถึงท่าความกำหนัดในบวระอันตัวร่างกาย พระราชาจักรพรรค ประกอบด้วยสตรวิทณะ
ดังกลลว่ามาน

พระราชาจักรพรรคที่ประกอบด้วยกฤตวิทณะนั้นอย่างไร

เมื่อพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ในโลกนี้ ได้มูรธาภิเษกแล้ว กฤตวิทณะย่อมเกิดขึ้น
เหมือนดังกลลว่าแล้ว เป็นบัณฑิต กลล มีบวระชฎา มีกษัตริย์ กฤตวิทณะนั้น
เห็นชุมทรรพทั้งมีเจ้าของและไม่มีเจ้าของในเนื้อที่โคจรโดยรอบด้วยกษัตริย์ ชุมทรรพ
ที่ไม่มีเจ้าของก็เอามาทำประโยชน์แก่พระราชาจักรพรรค พระราชาจักรพรรคประกอบ
ด้วยกฤตวิทณะดังกลลว่ามาน

ธิดายศที่ ๗ ชื่อกุลปวีศุทธิปวีรวรด

พระราชจักรพรรดิประกอบด้วยปวีณายกวีตนะอย่างไว?

เมื่อพระราชผู้เป็นกษัตริย์ในโลกัน ได้มูรธาภิเษกแล้ว ปวีณายกวีตนะย่อม
เกิกขึ้นเหมือนคังกล่าวแล้ว เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปวีชญา พระราชจักรพรรดิเพียงแต่
ทรงพระดำริจะให้จัดกองทัพ ปวีณายกวีตนะก็จัดกองทัพที่ควรจัดขึ้นมาแล้ว พระราชา
จักรพรรดิประกอบด้วยปวีณายกวีตนะคังกล่าวนี้

พระราชจักรพรรดิก็ประกอบด้วยวิณะ ๗ ประการเหล่านี้ พระองค์ก็มี
พระโอรส ๑,๐๐๐ องค์ ถิ่นแก่งกล้าสามารถ มีรูปร่างท้วม ปร่าปรามทวารผ้าย
ประดับยศ พระราชจักรพรรดิแห่งพระชนนแผ่นดินทั้งหมด อันมีมหาสมุทรเป็นที่สุด
ไม่ไหม้เสียหนาม ไต้อไม่ ไช้อชญา ไม่ ไช้อศรา ทรงปกครองดี ถ้าไม่แรงกรองเวียน
จะเสด็จออกบรรพชนอันดี ไม่เวียน ก็จะมีพระสงฆ์เทวาคะเที กลายเป็นผู้นำ เป็น
เทพไม่มีใครเทียมเท่า เป็นศาสนารองเทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย คังแล

อนึ่ง เทวมุขทั้งหลายนี้ ๆ มายังชุมนุมทวิปอบกแก่พระปวีศุทธิกษัตริย์ทั้งหลายว่า
ข้าแต่ท่านผู้กวเรเทพ อหันททั้งหลายจงชำระพุทธเกษตรคือ เขตแดนของพระพุทธเจ้า
ให้สะอาดบริสุทธิ์ นับจากนี้ไปอีก ๑๒ ปี พระโคธิตศัวิกจะลงสู่วรวิฑูระมารคา

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้นแล มีพระปวีศุทธิกษัตริย์องค์หนึ่ง มีนามว่ามกังคะ
อยู่ที่ใกล้เจ้าโคธางคละเนมหานครวราชฤทธิ ท่านโคธินเสียดนั้นแล้ว จึงเดินเข้าไปใน
ภูเข (หิน) เหมือนเดินเข้าไปในโคลน เจ้าโคธชวาคุมมาบิตแล้ว เหาะขึ้นสูง ๗ ชั่วโมง
ลำคาล แล้วคัมภีร์ปวีรวรดนะ ศี เสลค เอ็น กระตุก เนื้อ และเนื้อของพระ
ปวีศุทธิกษัตริย์ ที่มีอยู่นั้นทั้งหมดก็ย่อยยับไปด้วยเหโซธาตุ เหลือแต่ศีรษะอันบริสุทธิ์ตก
อยู่ที่พื้นดิน และศีรษะเหล่านั้นเป็นที่รู้กันว่า ฤษีบท (วอพระฤษี) จนทุกวันนี้

อธิบายที่ ๓ ขัลลอปวิศุทธิวิวรรต

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ยังมีอีก นัยว่าในสมัยนั้น ยังมีพระปรัศนเขตพุทธ ๕๐๐ องค์ อยู่ในป่าฤๅษีบิณฑนฤคทวารโกลีเมืองพาราณสี พระปรัศนเขตพุทธเหล่านั้น ไต่ขึ้นเสี้ยนนั้นแล้ว (เสี้ยนเทวดาสั่งให้ทำความสะอาดพื้นที่) ก็เข้าเฝ้าธรรมาศรมายิตแล้ว เพราะขึ้นสูง ๘ ชั่วโมงแล้ว แล้วก็ขึ้นอธิษฐานวิเวกด้วยเทโชธาตุนั้น ที เสลด เนื้อ กระดูก เอ็น และเลือดของพระปรัศนเขตพุทธทั้งหลาย ที่มีอยู่นั้นทั้งหมด ก็ย่อยขึ้นไปด้วยเทโชธาตุนั้น เหลือแต่ศีรษะอันบริสุทธิรสคฤกษาทินเคน นั้นจึงเรียกว่า ฤๅษีบิณฑน (ฤๅษีตถ) เพราะฉะนั้นถึงแก่นนั้นมา จึงเกิดนามเป็นที่รู้จักว่า ฤๅษีบิณฑน (ฤๅษีตถ) อันที่กล่าวทั้งหลายที่ไว้บริโภคนั้น (ห้ามฆ่าหรือพินาศทำลาย) ก็ให้อาศัยอยู่ในที่นั้นคือที่ฤๅษีบิณฑนนี้ เพราะฉะนั้นถึงแก่นนั้นเป็นที่มา สถานแห่งที่อยู่ของกวางนั้นจึงมีนามเป็นที่รู้จักว่า มฤคทวาร (ป่าเป็นที่อยู่ของกวางหรือป่าทวาร)

ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตตั้งแต่ ได้ทรงเลือกมหาวิโลกิตะ (ฐานะอันใหญ่ยิ่งเลือก) ๔ อย่าง มหาวิโลกิตะ ๔ อย่างนั้น เป็นอย่างไร? นั่นคือ เลือกกาล เลือกทวีป เลือกประเทศ เลือกตระกูล

ศุกรภิกษุทั้งหลาย มีเหตุอะไร พระโพธิสัตว์เลือกกาล? พระโพธิสัตว์ย่อมไม่ตั้งสัจจะบริกรรมมารคาในเวลาที่ดีชั่วในโลกเริ่มจะเกิดขึ้นในเมืองต้นกำลังจะเจริญขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นและก็คือเวลาโลกโลกธาตุ ตั้งอยู่ด้วยอาหารอันดี วัฏจักรดี วัฏจักรชรา วัฏจักรพยาธิ วัฏจักรมรณะ เวลานั้นแหละ พระโพธิสัตว์จึงจะตั้งสัจจะบริกรรมมารคา

ศุกรภิกษุทั้งหลาย มีเหตุอะไร พระโพธิสัตว์เลือกทวีป? พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมไม่เกิดในปัจเจกประเทศทั้งหลาย ไม่เกิดในปุรวินททวีป ไม่เกิดในอปรโลกาณียทวีป ไม่เกิดในอุทกุทวีป เมื่อเป็นเช่นนั้นและก็คือเกิดในชมพูทวีปเท่านั้น

อรรถาธิบาย ๑. ชื่อคุณปวีศุทธิปวีวรรค

คุณวิภิกษุทั้งหลาย มีเหตุอะไรพระโพธิสัตว์เลือกประเทศ พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมไม่เกิดในปัจฉิมภพนภพทั้งหลายที่ห่มมนุษย์มีคาบอศแต่กำเนิด ประสาทเสื่อม
พูนพวงและเป็นไม้ ไม่สามารถหวังรัฐภาษีกและทุภาษีก เมื่อเป็นเช่นนั้นละก็ย่อมเกิด
แต่ในชนบททั้งหลายที่เป็นท่ามกลางเท่านั้น

คุณวิภิกษุทั้งหลาย มีเหตุอะไรพระโพธิสัตว์เลือกตระกูล? พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมไม่เกิดในตระกูลต่ำ คือตระกูลจันทรพรต ๓ ตระกูลข้างสามเสื่อ ๓ ตระกูลข้างห้าเสื่อ และ
ตระกูลเทือกไม้ เมื่อเห็นเช่นนั้นละก็ย่อมเกิดใน ๒ ตระกูล คือตระกูลพราหมณ์และ
ตระกูลกษัตริย์เท่านั้น เมื่อใดโลกนี้เดือดพราหมณ์มาก เมื่อนั้นพระโพธิสัตว์ก็เกิดใน
ตระกูลพราหมณ์ เมื่อใดโลกนี้เดือดกษัตริย์มาก เมื่อนั้นพระโพธิสัตว์ก็เกิดในตระกูล
กษัตริย์ คุณวิภิกษุทั้งหลาย ขณะใดโลกนี้เดือดกษัตริย์มาก พระโพธิสัตว์จึงเกิดในตระกูล
กษัตริย์ อาศัยประโยชน์ที่เห็นดังเห็นนั้น พระโพธิสัตว์จึงประทับอยู่ในสวรรค์ชั้นกุกกัฏ
จึงเลือกมหาวิไลภิกษุ ๔ อย่าง

และคุณเลือกอย่างนั้นแล้ว ก็น้อมย ๓ คุณวิภิกษุทั้งหลาย ดังนี้แหละ เทวบุตร
ทั้งหลายเหล่านั้นจึงสอบถามกับพระโพธิสัตว์ขึ้นว่า พระโพธิสัตว์จะคงอยู่ในตระกูล
ประเสริฐไหน ในพระมารดาที่มีสภาพอย่างไร ยิวรกาพวกเทวบุตรเหล่านั้น เทวบุตรพวก
หนึ่งพูดขึ้นว่า ตระกูลไวเทหิ ในภคชนนภพเป็นตระกูลมั่งคั่ง กว้างขวาง ปลอดภัย อาหาร
อุดมสมบูรณ์ นี่แหละสมควรจะเป็นที่คงครวัพระโพธิสัตว์นั้น ฝ่ายเทวบุตรอีกพวกหนึ่ง
พูดว่า ตระกูลไวเทหิไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุตระกูลไวเทหินั้น มารดา
ไม่บริสุทธิ์ บิดาไม่บริสุทธิ์ เป็นตระกูลไม้ค้ำเขย ไม่มั่นคง มีบุญน้อย ไม่ได้อภิเษก
ด้วยบุญอันใหญ่โต เป็นแต่เด็กประเทศของคนที่มีตระกูลดี ไม่อาศัยไปกับอุทยาน
สระ และบ่อน้ำ เหมือนเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ชายแดน เพราะฉะนั้น ตระกูลนี้จึงไม่สมควร

อภินิหาร ๓ ซื่อคุณปรีศุภนิบววรรค

เทวบุตรอีกพวกหนึ่งพูดว่า นี่ก็อีก ๓ พระกุดเกาศลมีว่าหนะมาก มีบิรवारมาก มี
ทรัพย์มาก พระกุดนี้แหละสมควรเป็นที่ตั้งครววิกพระโพธิสัตว์นั้น ฝ่ายเทวบุตรพวกอื่น
พูดว่า พระกุดเกาศลไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า พระกุดเกาศลนั้น มีข้าง
ก็ตายหมก ไม่บริศุทธทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา มีแต่คนแฉวอาศัย ไม่ใช่พระกุดรุ่งเรือง
ไม่มีทรัพย์รัตนและชุมทรัพย์มากมาย เพราะฉะนั้นพระกุดเกาศล จึงไม่สมควร

เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า พระกุดวงศราชเม็งคัง กว้างขวาง ปลอดภัย มีอาหาร
อุดมสมบูรณ์ พระกุดนี้แหละสมควรเป็นที่ตั้งครววิกพระโพธิสัตว์ เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า
พระกุดวงศราชเม็งคัง ก็ไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า พระกุดวงศราชเม็งคัง เป็น
พระกุดสามัญ ทั่วๆไป ไม่มีเพชรู้งเรือง มีข้าศึกกระหนาบอยู่รอบข้าง การกระทำของ
มารดาบิดาและของคนเองไม่มีศรัทธาหา พระราชาในพระกุดนี้เมื่อลัทธินุชเชท กือ
ลัทธินิบุสเรบุญบาท เพราะเหตุนี้ พระกุดวงศราชเม็งคังจึงไม่สมควร

เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า เมืองไวศาดี เป็นมหานครคือเป็นเมืองใหญ่ มั่งคั่ง
กว้างขวาง ปลอดภัย มีอาหารอุดมสมบูรณ์ ทั่วถ้วนมี ศาลกล้าไปช่วยคนจำนวนมาก
ประทับด้วยเรือนยอดพเนปราวสทอนมีบารดังกับระศุ ชุมประคุมลวดลาย หน้าต่าง มีตาน
สวนดอกไม้และราวไพรออกดอกสะพรั่ง อาจกล่าวได้ว่า เป็นเมืองดวรงค์ เมืองนี้แหละ
สมควรเป็นที่ตั้งครววิกพระโพธิสัตว์ เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า เมืองนี้ก็ ไม่สมควรเพราะ
เหตุใด? เพราะเหตุว่า พวกเมืองไวศาดี ไม่รู้ลัทธินิยายกิวชาครทกวิทายของกันและกัน
ไม่มีประพฤดิธรรม ไม่อยู่ในอารักขาของคนชั้นสูง คนชั้นกลาง คนแก่กว่า คนเป็นผู้
ใหญ่กว่า ล้าคัญไปคนเที่ยวว่า เราเป็นราชา เราเป็นราชา ไม่ยอมเป็นศิษย์ใคร ไม่เข้าหา
ธรรม เพราะฉะนั้น เมืองไวศาดีจึงไม่สมควร

อธิบายที่ ๓ ชื่อกุลปรีศุทธิปวีรรต

แต่เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า ตระกูลบ็ชโชคนั้นมีกำลังมาก มีพาทนมาก ได้ชัยชนะเหนือหัวของเสนาพระราชาม้าอื่น ตระกูลนั้นแหละสมควรเป็นที่ตั้งครวภพระโพธิสัตว์ เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า ตระกูลบ็ชโชคนั้นไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า พวกบ็ชโชคนั้นกลัวภัย กลัวลมกลัว ร้ายกาจ พยายาม ทำการสับปลับ ไม่ซื่อตรง เพราะฉะนั้นตระกูลบ็ชโชคนั้นจึงไม่สมควรเป็นที่ตั้งครวภพระโพธิสัตว์

เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า เมืองมฤดาน มังคัง กว้างขวาง ปลอดภัย มีอาหารอุดมสมบูรณ์ คลาคล่ำไปด้วยคนจำนวนมาก เป็นราชธานีของพระเจ้าสุทนต์ ตระกูลกัณฐะใหญ่ยิ่งกว่าตระกูลสุวรรณะ ราชธานีแห่งละควรเป็นที่ตั้งครวภพระโพธิสัตว์ แต่เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า ราชธานีก็ยังไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า พระราชาที่สถูประสูติในวงศ์ตระกูลมิชเนทิกู การบังเกิดในตระกูลมิชเนทิกูไม่สมควรแก่พระโพธิสัตว์ ผู้เกิดในภพสุกทัช (ปัจฉิมภพ หรือ อหวิมภพ) เพราะเหตุนี้ ราชธานีมฤดาน จึงไม่สมควร

เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า พระราชาในมหานครหัตตินาปุระนั้นประสูติจากตระกูลวงศ์ปานทพ เป็นผู้กล้าหาญ มีวีรยะ (ความเพียร) ประกอบด้วยรูปร่างดีงาม บรรดาตระกูลที่ย้ายทหารของพระราชาม้าอื่น ก็ไต่แก่ตระกูลนี้ จึงสมควรเป็นที่ตั้งครวภพระโพธิสัตว์ เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า ตระกูลนี้ก็ไม่สมควร เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่าวงศ์ตระกูลนี้ พวกที่ประสูติแก่ตระกูลปานทพ ดำส่อนเป็นอย่างยิ่ง พระราชาผู้มีวิริยะว่ากันว่า เป็นบุตรพระยม พระราชามิเชเสนก็ว่าเป็นบุตรพระพาย พระราชาอรุณก็ว่าเป็นบุตรพระอินทร์ พระนกุลและพระสหเทพก็ว่าเป็นอัควินบุตรพระอาทิตย์ เพราะเหตุนี้ ตระกูลนี้ จึงไม่สมควรเป็นที่ตั้งครวภพระโพธิสัตว์

อธิบายที่ ๓ ชื่อคุณปริศนวิปริวรรต

เทวบุตรพวกอื่นพูดว่า เมืองมถิลานี้เป็นทิวรมย์ซึ่ง เป็นสถานทีสถิตย์แห่ง พระเจ้าสุเมศวร ราชวงศ์มถิลานี้ พระราชาองค์นี้ประกอบด้วยพลนิภายซึ่ง ก็มีทหารช้าง ทหารม้า ทหารรถ ทหารราบ มาก มีทรัพย์เครื่องอุปโภค คือ เงิน ทอง แก้วมณี แก้วมุกดา แก้วไพฑูริย์ สังข์ศิลา (ไข่มุก) แก้วประพาฬ เพชรอุกทอง เพชรอุเงิน มาก มีกำลังและความแกล้วกล้าเป็นที่ชื่นชมของทั่วพญาสามนคราชทั้งปวง วิกใน การผูกมิตรและประพฤติกิธรรม ตระกูลนี้แหละสมควรเป็นที่ตั้งครมภ์แห่งพระโพธิสัตว์ เทวบุตรพวกอื่นกล่าวว่า ตระกูลนี้ ไม่สมควรเป็นที่ตั้งครมภ์แห่งพระโพธิสัตว์ ถึง พระราชาพระองค์นี้จะมีมรดกและประกอบในคุณธรรมอย่างอื่น แต่ที่ทรงชราเกินไป ไม่สามารถให้เกิดบุตรได้ และยังมีบุตรมากเสียไปด้วย เพราะฉะนั้น ตระกูลนี้จึงไม่ สมควรเป็นที่ตั้งครมภ์พระโพธิสัตว์

ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์และเทวบุตรทั้งหลายพิจารณาเลือกอารยตระกูลทั้งหลายที่ส่งในรณบท ๑๖ แห่ง อันมีอยู่ในชมพูทวีปอยู่นั้น ก็ย่อมมองเห็นตระกูลทั้งหลายเหล่านั้นประกอบด้วยโทษ

เมื่อพระโพธิสัตว์และเทวบุตรเหล่านั้น มีความคิดและมโนการ คือครุ่นคำนึงอยู่ ในใจ มีเทวบุตรคนหนึ่งชื่อ ชฎานเกตุราช มีเหตุไม่เปลี่ยนแปลง ทำความเกียติเยว เพื่อโพธิญาณในมหาญาณนี้ เทวบุตรผู้นั้นจึงกล่าวคำนี้แก่สภาโพธิสัตว์และเทพเป็นจำนวนมากว่า ดูกรท่านผู้ควรเคารพ เรื่องนี้จะต้องเข้าไปถามพระโพธิสัตว์พระองค์นี้ว่า พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพศกทายะเกิดในตระกูลที่ถึงพร้อมด้วยคุณอย่างใด? พระโพธิสัตว์ และเทวบุตรทั้งหลาย รับว่า สาธุ (ดีแล้ว) จึงประณมมือเดินเข้าไปหาพระโพธิสัตว์ ตามว่า ข้าแต่ศกทับุษ พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพศกทายะ จะเกิดในตระกูลที่ถึงพร้อม ด้วยคุณอย่างใด?

อธิบายที่ ๓ ชื่อคุณปรีศุทธิปวีรรต

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ ได้พิจารณาคุณพระโพธิสัตว์ที่ใหญ่และคณะเทวทวาร
แล้วทศว่า คุณท่านผู้ควรเคารพ ๖๔ ท่านที่ถึงพร้อมด้วยอาการ ๖๔ อย่างเป็นตระกูลที่
พระโพธิสัตว์เกิดในภพสุดท้ายจะไปถึงเกิด อาการ ๖๔ อย่างนี้ เป็นอย่างไร นั่นคือเป็น
ตระกูลที่มีชื่อเสียงก็ เป็นตระกูลที่ไม่ทำชอก และไม่เบียดเบียนใคร เป็นตระกูลมีเชื้อชาติ
เป็นตระกูลมี โศคราเมตถุส เป็นตระกูลที่สมบูรณ์ด้วยคุณบรรพบุรุษ เป็นตระกูลสมบูรณ์
ด้วยคุณบุรุษเหล่ากอ เป็นตระกูลที่สมบูรณ์ด้วยคุณบุรุษมีลักษณะดี เป็นตระกูลสมบูรณ์
ด้วยคุณบุรุษเรื่องนาม เป็นตระกูลที่มีหญิงมาก มีชายมาก เป็นตระกูลไม่ครั้นคร้าม เป็น
ตระกูลไม่อนาถา เป็นตระกูลไม่ละโมภ เป็นตระกูลมีศีล เป็นตระกูลมีปัญญา เป็นตระกูล
มีอำนาจก็คอยดูแลให้บริโลกทวารพินสมมติ เป็นตระกูลที่คงทนคงอยู่ไม่แปรผัน
(มีศีลไม่ทำชอก) เป็นตระกูลมีบริโลกทวารพินสมมติ และมีมิตรมาก เป็นตระกูลไม่
เบียดเบียนสัตว์เพื่อบริจาค เป็นตระกูลที่ขยันขันแข็ง มีศีลไม่แก่งแย่ง และภทวารที่
ชอบแทนบุญคุณ เป็นตระกูลไม่มีฉันทาคติ ไม่มีโทษาคติ ไม่มีโมหาคติและไม่มีภยากติ
เป็นตระกูลไม่มีโทษ ไม่กลัว เป็นตระกูลไม่อยู่ด้วยกลัวคน เป็นตระกูลที่มีอาหาร
เป็นอันเป็นสัน เป็นตระกูลที่พึงใจในการงาน มีใจในธรรมบริชชก และมีใจในการให้ทาน
เป็นตระกูลที่เชื่อถือในความพยายาม เป็นตระกูลที่มีความดีความงามอันมาก เป็นตระกูลที่มี
ความก้าวหน้าแข็งแรง เป็นตระกูลที่มีความก้าวหน้าอย่างประเสริฐ เป็นตระกูลบูชา
บูชาเทวตา บูชาเจตีย์ บูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นตระกูลที่ไม่ผูกเวรกับใครเป็น
ตระกูลที่มีชื่อเสียงดังลือไปถึง ๑๐ ทศ เป็นตระกูลที่มีบริวารมาก เป็นตระกูลที่มีบริวาร
ไม่แตกกัน เป็นตระกูลที่มีบริวารไม่มีใครทำ เป็นตระกูลที่เจริญที่สุด เป็นตระกูล
ประเสริฐที่สุด เป็นตระกูลที่มีอำนาจมาก เป็นตระกูลที่มีชื่อเสียงมาก เป็นตระกูลนับถือ
มาตคา เป็นตระกูลนับถือมิตคา เป็นตระกูลนับถือสมณะ เป็นตระกูลนับถือพาราหมณ
เป็นตระกูลมีขุมเงินคลังอันกว้างขวางมาก เป็นตระกูลมีเงิน ทอง แก้ว มณี แก้วมุกดา

อภินิหารที่ ๓ ชื่อกุลปริศนปริวรรต

เหรียญเงิน เหรียญทอง และเครื่องอุปการณ์ในการหาทรัพย์มาก เป็นตระกูลมีช้าง ม้า อูฐ โกล และแพะมาก เป็นตระกูลมีคนใช้หญิงชายและคนงานมาก เป็นตระกูลที่ใครข่มขี้ ใต้อาก เป็นตระกูลมีความประสงค์สำเร็จทุกประการ เป็นตระกูลจักรพรรดิ เป็นตระกูล ตระกูลเป็นเครื่องช่วยเหตุอุกฤษฏ์แต่ปางก่อน เป็นตระกูลสืบเนื่องมาแต่ตระกูล พระโพธิสัตว์ เป็นตระกูลไม่มีโทษด้วยชาติหรือลัทธิตั้งปวงในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์ สมณะ พราหมณ์ บุรุษทำนุผู้กวระเทพ ตระกูลประกอบด้วย อาการ ๖๔ อย่างนั้นแล พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้าย

ศุกรทำนุศุกรเทวเทพ พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้าย ย่อมลงสู่สุวรรณภิมิ ผู้ประกอบด้วยอาการแห่งคุณสมบัติ ๓๒ ประการ

อาการแห่งคุณสมบัติ ๓๒ ประการนี้ เป็นอย่างไร
พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้าย ย่อมลงสู่สุวรรณภิมิชื่อเสียง มีลักษณะดังนี้ มีกา รคบาทสมากข้งอันไม่ขาดวัน ถึงพร้อมด้วยชาติ ถึงพร้อมด้วยตระกูล ถึงพร้อมด้วยรูป ถึงพร้อมด้วยนาม (รูปร่าง นามเพราะ) ถึงพร้อมด้วยศะโพธิมทรงดังผาย (ตะโพก กว้าง) ถึงไม่มีบุตร ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยการบริจาค มีหน้าเข้มแน่น หนักขวา ฉลาด ได้รับความรักเกลาไว้เรียบร้อย ใจอกกว้างขวางไม่กั้นแค้น เป็นพหูสูต เป็นบัณฑิต ไม่จองทอง ไม่มีมารยา ไม่โกรธ ไม่ริษยา ไม่กระหนั หนักแน่น ไม่ทะเลาะแทะ เทลโหด ไม่ปากกว้าง ถึงพร้อมด้วยกษานติและเสาวภิชะ (อกทนและเสียงม) ถึงพร้อมด้วยหีและอนันตราบัย (ความสะอาดและความเกรงกลัว) มีความกำหนัก ความเกียดข้งและความหลงน้อย ปราศจากโทษแห่งสควิ (ไม่นอกใจสามี) อุทิศคน ให้แก่สามิคนเคียว (ปรติวรรทา)

พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้าย ย่อมลงสู่สุวรรณภิมิแห่งสควิผู้ถึงพร้อมด้วยคุณ ทุกประการ

อธิบายที่ ๓ ชื่อกุลปวิศุทวิวรรต

บุตรท่านผู้ควรนับถือ พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้าย ย่อมลงสู่ครรภ์แห่งสตรี
ผู้ประกอบด้วยลักษณะ ๓๒ อย่าง เหล่านี้แล

บุตรท่านผู้ควรนับถือ นัยว่าพระโพธิสัตว์ไม่ลงสู่ครรภ์มารดาในเคียนข้างแรม
หากแต่ว่า พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในภพสุกท้ายลงสู่ครรภ์มารดาผู้กินอาหารในวันบั้งตี่
ขึ้น ๑๕ ถ้า พระเจ้าเทวีประกอบด้วยบุญคุณ (ลูกชายฝ่ายที่ ๗ ราชสกุลย์)

ทรงหนักแล พระโพธิสัตว์และเทวีบุตรทั้งหลายเหล่านี้ ได้ฟังเรื่องตระกูล
บริสุทธิและมารดาบริสุทธิเจนนางเจ้าสำนักพระโพธิสัตว์ ทางที่ปากนึกในใจว่า ตระกูลที่
ประกอบด้วยคุณลักษณะล้วน ๆ อย่างที่กล่าวมานี้ผู้ใดได้เจอ จะเป็นที่รักพอใจไหนหนอ
เมื่อตรึกตรองอยู่ ก็บังเกิดว่า อ้อ ทรัพย์ตระกูลเป็นพระกุดมังก กวางขวาง
ปลอดภัย มีอาหารอุดมสมบูรณ์ นักรบรเมย์ คลาคล่าไปช่วยคนจำนวนมาก พระราชา
ทรงพระนามว่าศุโธทนะ ซึ่งมีพระมารดาและพระบิดา พระชายาบริสุทธิ ไม่มีความ
ตรากตรำลำบาก รอบรู้ในอาถรรพ์ของคนเป็นอย่างดี วิ่งวิ่งตัวเดียวเศษคอบุณย มีตระกูล
สืบเนื่องมาจากตระกูลจักรพรรดิจำนวนมากในตระกูลมณฑลนิค (ตระกูลใหญ่ที่ยกย่อง
กันทั่วไป) มีขุนทรัพย์และวิเศษหาประมาณมิได้ เป็นผู้เห็นเห็นกรรม (เชือกกรรม)
ปราศจากความเห็นตามก เป็นพระราชาองค์ในศตวรรษวิษทั้งสี่ เป็นที่บูชานับถือ
เป็นที่เลื่อมใสในชมของมนุษย์คือเศรษฐี กฤหบดี และอำมาตย์ทั้งหลาย นำเดือมใส
น้ำจืด ไม่แก่กินไป ไม่หม่นกินไป มีรูปร่างงาม ประกอบด้วยคุณทั้งปวง ผู้ศิลป ผู้กาล
ผู้ตน ผู้ธรรม ผู้ความจริงอันดั่งแท้ ผู้โลก ผู้ลักษณะ เป็นพระราชาองค์อยู่ในธรรม
ทรงปกครองสัตว์ทั้งหลายที่ได้ก่อสร้างกุศลแล้วโดยธรรม ประทับในมณฑลนครชื่อ
กนิสพัลลีย์ ผู้ใดเกิดในเมืองกนิสพัลลีย์นี้ ก็มีสภาพอย่างเดียวกัน พระราชาศุโธทนะ
มีพระเทวีทรงพระนามว่า มายา เป็นธิดาแห่งศาขอบดี ทรงพระนามว่า สุประพุทธ

อธิบายที่ ๓ ชื่อคุณวิเศษมีวรรค

พระนางเป็นสาวรุ่น ถึงพร้อมด้วยรูปและวัย ยังไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ยังไม่
พ้นวัยที่จะมีพระราชโอรสและพระราชธิดา มีรูปร่างงาม น่ายชมเหมือนนุปราค ประทับ
ด้วยเครื่องทกแห่งทั้งปวงแล้วเหมือนเทพธิดา ปราศจากโทษแห่งสควี (ไม่นอกใจสามี)
มีวาจาสุกษณ์ ไม่พูดกระต้าง ไม่พูดหยามคาย ไม่พูดทะเลาะแหวะเหลวไหล ไม่มีวาจา
เป็นโทษ มีเสียงเหมือนนกกะเหว่า ไม่พูดกลบกลอก พูดอ่อนหวานน่ารัก ปราศจาก
ความโกรธ ความฉวีเมา ความถือตัว ความกระต้างและความจู้จี้ขึงขึงประัง ไม่มีวิชา
พูดเหมาะแก่เวลา ถึงพร้อมด้วยกรรมวิเศษ มีศีล ยังถือพระนสามี ยุกติชนให้แก่
สามีคนเดียว ปราศจากการคิดคำนึงถึงชายอื่น มีพระเครื่อง พระกรรม พระนาสิก ได้ส่วน
รับกัน มีพระเทวาทนีอันแมลงภูกันประเสริฐ มีพระนลาภงาม มีพระโองงงาม ไม่มี
อาการหน้าหัวรูด มีหน้าผาเรียบ ปรีดยัยกตัญญู มีพระวาจาสุภาพอ่อนหวาน
ดีเอาแต่สิ่งที่เป็นอภัยมงคล ชื่อกรง ไม่กตัญญู ไม่จงหอง ไม่มีมกยา ถึงพร้อมด้วย
พระ อธิปไตย (ความสะอาดและศรัทธา) ไม่เหวี่ยงและเหลวไหล ทนกันแน่น ไม่
ปากร้าย ไม่พูดพร่ำเพรื่อ มีความดีพหุคุณและคุณมงคลและความหลงใหลบาง ถึง
พร้อมด้วยกษัตริย์และเสนาบดี มีความรู้ระวังกษัตริย์พระหัตถ์ พระบาท พระเนตรเป็น
อย่างดี มีพระพัตย์ พระบาทนึ่งและอ่อน มีสันหลังนึ่งนวลเหมือนสัมผัสนกกระท้ำหรือ
มีพระเนตรบริสุทธิ์เหมือนกลีบดอกบัวฉาย และยวเรียวสด ๆ มีพระนาสิกโค้งน่ารัก
มีอวัยวะประจักษ์ตามสภาพเป็นอันดี มีอวัยวะใหญ่โตส่วนเล็กแล้ว ชักเกล้าไว้
เรียบร้อยเหมือนกษาปณ์ เป็นอาวระขององค์อื่นหรือ มีอวัยวะไม่มีที่คำเหนี ริมพระโอษฐ์แดง
เหมือนลูกคำถึงสุก พระทนต์งาม พระคอดเรียว แต่งพระองค์ชั้น มีพระทนต์ มีพระเนตร
บริสุทธิ์เหมือนดอกมณี พระอังกาฉิ่ง พระพาทเรียวงาม พระอุทรนึ่งเหมือนก้นหนู
พระปรัศวีไม่ผิดปรกติ วงพระนาสิก พระโศณ (กะโปก) กดมกว้างเรียบและแน่นหนา
มีพระวรกายเหมือนแม่ทับแพรวแห่ง มีต้นพระขงฆ์(ชายอ่อน)เหมือนงวงช้างซีกกันเสมอ
มีฝ่าพระขงฆ์เหมือนแข้งเนื้อทราย มีฝ่าพระหัตถ์ฝ่าพระบาทเหมือนอาบแก้วน้ำจิ้ง(แกง)
เป็นที่นำวันมยุณแก่นันต์โลก มีจักขุประสาทของใจ เป็นที่นำอ้อมเอ็นใจและน่ารัก

อภินิหารที่ ๓ ชื่อกุลปวิศุทธิปวิวรรค

๘. อัครมเหสีของพระเจ้าศุภโรทนะ ถึงความเป็นผู้เลิศในสตรี
หน้าเป็นพัน ๆ เป็นที่ชื่นชมยินดี มีรูปร่างเหมือนแสวงทำ พระนางทรง
พระนามว่า มายาเทวีฯ

๙. พระนางมีรูปร่างเหมือนเทพกนิษฐา มีพระวรกายได้ส่วนสัดเป็น
อย่างดี มีอวัยวะงามปราศจากมลทิน เทวคาหวิธมนุษย์เห็นพระนางแล้ว
ไม่ขู้อึมเลยฯ

๑๐. พระนางนั้น ไม่กำหนดด้วยราคะ ไม่โกรธด้วยโทษะ สุภาพ
เยียบร้อย อ่อนโยน มีพระวรราชชื่อทรงแล่มช้อย ไม่ก้าวร้าวพยายคาย จันใจ
มีพระพักตร์อันขมเข้ม ไม่มีพระพักตร์หิวกรวมตาฯ

๑๑. มีหิริ อับการบะ ประพฤติกุศล ไม่ถือพระองค์ ไม่กระต้าง
ไม่หลงระเหลระเหลโหด ไม่ริษยา ไม่ไว้วางใจ (ไม่รองทอง) ไม่มีมายา
ยินดีในการบริหารพร้อมด้วยจิตเมตตาฯ

๑๒. ทรงเห็นกรรม (เชือกกรรม) ปราศจากกรรมประพฤติกุศล ถึง
อยู่ในความสัสดี ระวังระวังกลัวใจ ไม่มีกระแฉกโทษแห่งสตรีซึ่งมีอยู่มาก
ในแผ่นดินนี้ฯ

๑๓. ไม่มีหญิงใด โหนมนุษย์โลก คนธรรพโลก หรือเทวโลก จะ
เสมอด้วยพระนางมายา หญิงอื่นที่สมควรเป็นพระมารดาของพระโพธิสัตว์
ผู้ฤษี (แสงธรรม) จะมีแต่ไหนฯ

๑๔. พระนางมายานั้น บำเพ็ญบารมีไม่บกพร่องได้เป็นพระมารดา
ของพระโพธิสัตว์มาแล้วถึง ๕๐๐ ชาติ และพระราชาศุภโรทนะ ก็ได้เป็น
บิดามาแล้วในชาตินี้ ๆ เพราะฉะนั้น พระนางประกอบด้วยคุณธรรม จึง
สมควรเป็นพระมารดาฯ

อธิบายที่ ๓ ข้อกุลปวิศุทธิปวิวรรค

๑๔. พระนางได้รับพร พระราชาสามพระองค์อนุญาตแล้ว ให้ประพาศพิพทเหมือนพระกามล ทรงประพาศพิพทพร้อมด้วยประพาศภิธรรม พระองค์จึงประพาศภิพทออกเวลา ๓๒ เดือนตามความประสงค์ ฯ

๑๕. พระนาง ยิน นาง เอน เกิน ในสถานทีโค สถานทีนั้น อันพระนางส่องแสงแล้ว ก็สว่างพร้อมด้วยสว่างของเทวคา ด้วยวิเศษของพระนางที่ทรงมีอยู่ในกรรมกิจงาม ฯ

๑๖. เทวคา อสุร พร้อมนฤก ก็คม ที่อาจะมองดูพระนางด้วยวาระจิตนั้นไม่ผิดเลย มีแต่มองดูอย่างเช่นมารคาหรือธิดาไปหมด ค่างที่ประพาศภิธรรมแต่เป็นกตงามความดีอันนำปรารภแล้ว ฯ

๑๗. ราชตระกูลอินโพิสาด ย่อมเจริญด้วยเพนแห่งศกกรรม (กรรมกิจงาม) ของพระนางมาชยทวิ แม้ประเทศหรือภูมิภาคไหน ก็ยงกัและศกยอมเจริญในพระเจ้าแผ่นดิน ฯ

๑๘. อนึ่ง พระนางมวชา เป็นภรรยาของอินสมควรถันโค พระโพธิสัตว์ก็ยอมเจริญรุ่งเรืองอย่างงดงดนั้น จึงเห็นว่า พระนางมาชยผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างยังคู่เดียว มีใจกวดวนและเป็นพระมารคาผู้ประเสริฐ ฯ

๑๙. ในชมพูทวีป ไม่มีหญิงอันที่สามารถรับพระเจ้ายุทวิภาได้ เว้นไว้แต่พระนางมาชย ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างยัง มีกำลังถึงหมื่นช้างสาร ฯ

๒๐. เทพบุตรและพระโพธิสัตว์ผู้มีสูงเสด่า่นั้น เป็นผู้มั่งญาอินโพิสาด ตระเสด็จพระนางมาชยเป็นพระมารคาประกอบด้วยคุณสมบัติว่าเป็นผู้สมควรถักผู้จะทำให้ตระกูลศากยขึ้นชมยัค (คือพระโพธิสัตว์) โทษนัยคังพรณนามานแล้ว ฯ

อธิบายที่ ๓ ข้อกุลปวิศุทธิปวิวรรค ในคัมภีร์สวัสดิทวิสูตร

คังแล้ว ฯ

อภินิหารที่ ๔ ชื่อธรรมบาลิกมฺหปุวิรรต

อปีสตรงหลายแสน ฟ้อนรำขับร้องพรรณนาคุณแห่งหลายแสน มีเทพโลกบาลอภินิหารหลายแสน
คอยระวังรักษาแล้ว มีองค์กักรังหลายแสนนมัสการแล้ว มีพรหมทั้งหลายแสนอนุโมทนา
แล้ว มีพระโพธิสัตว์นับหลายหมื่นแสนโกฏิรักษาแล้ว มีพระพุทธรูปเจ้าหลายหมื่นแสนโกฏิ
ในทิศทั้งสี่บนานแล้ว บรรดลังกันพุทธชนถวายอานตงค์แห่งบุณยที่ใต้มา พญายวมีหมีแสน
โกฏิแห่งกัลปอนันต์ไม่ถ้วน คังนินแฉะ สุกรกัญทงหลาย พระโพธิสัตว์ประทับนั่งแล้ว
บนบรรดลังกักรังประกอบด้วยบุณยอย่างนี้ จึงควรมีเรียกเทพวิษัทธิหมู่ใหญ่เห็นว่า สุกรทำ
ผู้ควรรเคารพทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงพิจารณาเอาคุณของพระโพธิสัตว์ซึ่งประทับด้วย
ลักษณะแห่งบุณยทั้ง ๔๐๐ อย่าง จงพิจารณาเอาพระโพธิสัตว์ทั้งหลายในทิศบูรพา ทักษิณ
นักษิณ อุตตระ เบื้องต้ง เบื้องบน โยชวชน มีจำนวนประมาณไม่ถ้วน นับไม่ถ้วน คำวณ
ไม่ถ้วน พระโพธิสัตว์เหล่านี้ประทับอยู่ในพิภพธรณีทุกชั้นประเสริฐ พระโพธิสัตว์
เหล่านี้ทั้งสี่ นายหน้าเจ้าพระการเอกศรีงศกษาย มีนมเทวดาแวดล้อม ประกาศ
ธรรมบาลิกมฺหุ เป็นเครื่องวันเวียงแห่งทวาร อันเป็นลักษณะแห่งการจุติ เทพสภาทังปวง
ได้เห็นพระโพธิสัตว์เหล่านี้แล้วยกาวธธิฐาน (ตั้งใจ) ของพระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นแล้ว
ได้ประนมกระพุ่มมือนมัสการถวายบังคมแจ้งประกาศรู้ต่อพระโพธิสัตว์ แล้วต่างก็เปล่ง
อุทานอย่างนี้ว่า สาธุ การธธิฐาน (ตั้งใจ) ของพระโพธิสัตว์นี้เป็นอันไทย? ซึ่งเวร
ทั้งหลายก็ได้แต่เพียงมองเห็นเท่านั้นเอง

ครั้นนั้น พระโพธิสัตว์ควรรเรียกเทพวิษัทธิหมู่ใหญ่นี้เรียกว่า สุกรทำผู้ควรร
เคารพ ถ้ากระนั้น ท่านจงฟังธรรมบาลิกมฺหุอันเป็นเครื่องวันเวียงของทวาร อันเป็น
ลักษณะแห่งการจุติ ซึ่งพระโพธิสัตว์ทั้งหลายกล่าวแก่เทพบุตรเหล่านี้ สุกรทำผู้ควรร
เคารพทั้งหลาย ธรรมบาลิกมฺหุอันพระโพธิสัตว์จำเป็นต้องเสดลงในทวาร ๓ สมัยกาล
จะจุตินั้น มีอยู่ ๑๐๘ ประการ ธรรมบาลิกมฺหุ ๑๐๘ ประการนั้น ก็อะไรมัง? สุกรทำ

อธิบายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกนุขปวีรรต

ผู้เคารพ ศรัทธา อย่างไรเล่าเป็นธรรมาโลกนุข ซึ่งเป็นไปเพื่อจิตใจอันตั้งมั่นไม่ถูก
ทำลาย ประสาธะ คือความเลื่อมใสเป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อยังจิตที่มั่นไว้ให้
ผ่องใส ปราโมทชะ คือความยินดีเป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อผลสำเร็จ ปวีติ คือ
ความอัมโมใจ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อจิตใจบริสุทธิ์ กายสังวร การสำรวมระวังกาย
เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อกายสุจริต ๓ อย่าง (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติ
ผิดในกาม) วากสังวร การสำรวมระวังวาจาเป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อเว้นวจิตุจวัติ
๔ อย่าง (ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ) มนสสังวร การ
สำรวมระวังใจเป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อละความโลภอยากได้ ความพยายามปองร้าย
มีความเห็นผิด พุทธานุสมฤติ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ในการเห็น
พระพุทธรเจ้า ขวรมานุสมฤติ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ในการแสดง
ธรรม สังฆานุสมฤติ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อทำให้ถึงความปฏิบัติตามหลัก
เหตุผลตามแนวทวิตรกัตติ ขนิคนุสมฤติ ระวังถึงกรรมวิธีก เป็นธรรมาโลกนุข เป็น
ไปเพื่อละทิ้งอุบธิทั้งปวง สัจจานุสมฤติ ระวังถึงศีล เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อ
บำเพ็ญความอุกตาสะ เทวคานุสมฤติ ระวังถึงเทวดา เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อ
ความมั่นคงมีใจสูง โมหิตวิ ความรัก เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อทำให้มีขันซึ่งบุญและ
กิริยาวัตรอันเป็นอุปธิทั้งปวง คุตตนิ ความสงสารเป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความ
ไม่เบียดเบียนกันเป็นอย่างยิ่ง มุทิตา ความพลอยศรัทธา เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อ
ผลึกความวิริยาออกไป อุเบกขา ความวางเฉย เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อเด็ดขันธ์
กาม อนิคยปรัศยเวกษะ การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อ
ระงับกามราคะ รูปราคะ อรูปราคะ ทูชยปรัศยเวกษะ การพิจารณาเห็นความทุกข์ เป็น
ธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อตัดความหวัง อนาลมปรัศยเวกษะ การพิจารณาเห็นอนัตตา
เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อไม่ตั้งมั่นในอัทธา สานคปรัศยเวกษะ การพิจารณาเห็น

อภายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกมุขปวีรรค

ความสงบ เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความไม่ทอดอ้อยในการประพฤติสงบระงับ หรือ
ความสะอาดเป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความระงับจิตภายใน อภิตราปยะ ความแครง
กัว เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความระงับภายนอก สัตยะ ความสัจย์ เป็นธรรมา-
โลกมุข เป็นไปเพื่อทุกไม่ผิดแก่ทวาคาและมนุษย์ทั้งหลาย ภูตะ ความเป็นจริง เป็น
ธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อทุกไม่ผิดแก่คน (ไม่หลอกตัวเอง) ธรรมจรรณะ การประพฤติ
ธรรม เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อมีธรรมเป็นที่พึ่ง ติวศวนคณนะ การนับถือพระ
พุทธพระธรรมพระสงฆ์ เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อระงับอภายทั้ง ๓ กฤตชฎุตา
เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความไม่พินาศแห่งกุศลผลดีที่กระทำไว้แล้ว กฤตเวทิตา
เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อที่ผู้อื่นนับถือ อาคัมชฎุตา ความเป็นผู้รู้คน เป็น
ธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อไม่ยกตน สัตตชฎุตา ความเป็นผู้รู้จักตัว เป็นธรรมา-
โลกมุข เป็นไปเพื่อควรเห็นแจ้งตัวอื่น ธรรมชฎุตา ความเป็นผู้รู้ธรรม เป็นธรรมา-
โลกมุข เป็นไปเพื่อปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ภาสชฎุตา ความเป็นผู้รู้กาล เป็น
ธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อไม่ทอดทิ้งให้เสียเวลาโดยไม่รู้ย้ายอะไร นัททมานตา ความ
เป็นผู้ไม่ถือตัว เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อไม่เพ้อความรู้อันผิดหลักจิตตา ความ
เป็นผู้มีจิตปลอดโปร่ง เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อระงับตนเองและผู้อื่น อนุปนาท
ความไม่ถือโกรธ เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความไม่ประพฤติชั่ว อธิมุกติ ความ
หลุดพ้นไม่รังอองใจในอะไร เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อความไม่สงสัยเป็นอย่างยิ่ง
อสุภปริคชเวกษะ การพิจารณาเป็นอนุภาวนนคเคืออารมณ์ไม่งาม เป็นธรรมาโลกมุข
เป็นไปเพื่อละภามวิตก อธิขยาปาทะ ความไม่พยายาม เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อ
ละพยายามทวิตก อโมหะ ความไม่หลงเป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อกำจัดอัญญาณ
(ความไม่รู้) ทั้งปวง ธรรมารลิกตา ความเป็นผู้ปรารถนาในธรรม เป็นธรรมาโลกมุข
เป็นไปเพื่อประโยชน์เป็นที่พึ่ง ธรรมกานตา ความเป็นผู้รู้ใจในธรรม เป็นธรรมาโลกมุข

อธิบายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกนุขปวิรวรค

เป็นไปเพื่ออาศัยความอึดเหนี่ยวโลก สรุคปรเมณญิ การชวนชวนในการเล่าเรียน
หรือการลคกับศรบั้ง เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อพิจารณาธรรมอย่างละเอียดถี่ถ้วน
สัมบัคปุระโยคะ การประกอบตนไว้ในทางที่ชอบ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อการ
ปฏิบัติชอบ นามรูปปวิชญา ความรู้กำหนดนามและรูป เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไป
เพื่อพ้นจากความเกียตรงองทั้งปวง เหตุทณภูมิสมุททาคะ การถอนทฎฐิ (ความเห็น)
ในเหตุ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อขจัดพ้นจากความหลดพันด้วยวิชชา อนุนยปุระติ
นปุระหาณะ การละความฉนเฉียวความประพฤตสภาพเวียนปริย เป็นธรรมาโลกนุข
เป็นไปเพื่อไม่ประพฤตสิ่งๆ กอนๆ สกนศเกาศลิตยะ ความฉลาดในฉนธิ เป็น
ธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความรฎทกษิ ธวคสมตทา ความเป็นผู้เห็นทุกอย่างสักแต่ว่า
เป็นธาตุ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อละสมนทษิ (เหตุให้เกิดความทกษิ) อายศนา
ปุคกณะ การระวังอายศนภายในและภายนอกให้แยกจากกัน เป็นธรรมาโลกนุข เป็น
ไปเพื่อมรรคภาวนาที่ก่อให้เกิดมรรคบังเกิดขึ้น อนุตปาทกษณนติ การอดกลนไม่ให้
เกลศเกิดขึ้น เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อเห็นแจ้งฉนิโรธ ภายคตานุสมฤติ การ
ระลึกพิจารณาว่างาย เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อขายวิเวก (แยกตัวเองออกจาก
หมู่คณะ) เวทนาคตานุสมฤติ การระลึกพิจารณาเวทนาคือจักกำลังรับความรู้สึก
เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อระขณอวรมณเวทให้รู้สึกทั้งปวง จิตศคตานุสมฤติ การ
ระลึกพิจารณาจิต เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อจะให้พิจารณาจิตว่าเป็นเหมือนนมาชา
คือ กลันกลอกหรือเล่นกล ธวรมคตานุสมฤติ การระลึกพิจารณาธรรม (อวรมณ
ที่เกิดฉนแลกจิต) เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อขญาณฉนฉนเมโส จิตววิสัมบัคปุระหาณะ
(เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำให้กุศลเกิด
ขึ้นในสันดาน เพียรรักษาทุกุศลนั้นไว้ไม่ให้เสื่อม) เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อละ
อกุศลธรรมทั้งปวง และเพียรบำเพ็ญกุศลทั้งปวงให้เกิดขึ้นเต็มที่ จิตวารฤทธิปาทะ

อภิชายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกนุขปวีรรัต

อิทธิบาท ๔ (ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ เพียรพยายามเพื่อให้ได้สิ่งนั้น
จิตตะ เอาใจหมั่นไม่ในสิ่งนั้น วิมังสา พิจารณาเหตุผลได้ไม่ติดในสิ่งนั้น) เป็นธรรมา-
โลกนุข เป็นไปเพื่อทำให้กายและจิตเบาละ สวทนฺตทวิระ มีอินทวิธคือ ศรัทธา เป็น
ธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความเอาใจใส่ผู้อื่น (ผู้ทักศรัทธา) วิเวชนทวิระ มี
อินทวิธ คือความเพียร เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อชก्यानอันเกิดจากความคิดที่ยัง
สมถุดันทวิระ มีอินทวิธคือสมถุดิ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อการงานที่ทำไว้แต่แล้ว
สามารถทวิระ มีอินทวิธคือสมาธิ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อรักษาตนจากภคค
ปรัชญาทวิระ มีอินทวิธ คือปรัชญา เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อชก्यानเครื่อง
พิจารณา สวทาพละ มีพละ (กำลัง) คือศรัทธา เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อค้ำ
ฉานและพลชอมมาวิ วโรพละ มีพละคือ วิริยะ (ความเพียร) เป็นธรรมาโลกนุข
เป็นไปเพื่อความไม่ละทิ้งแปดทศกณณ สมถุดพละ มีพละคือสมถุดิ เป็นธรรมา-
โลกนุขเป็นไปเพื่อความไม่ละทิ้งนลฺลทพช สมถิตพละ มีพละ คือสมาธิ เป็นธรรมา-
โลกนุข เป็นไปเพื่อละวิคททงเบรจ ปรัชญาพละ มีพละคือปรัชญา เป็นธรรมาโลกนุข
เป็นไปเพื่อความไม่หลงงมธช สมถุดสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อรู้
ธรรมทณความจริง ธรรมปรัชชอสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อบำเพ็ญ
ธรรมทงปวง วิชชสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อความรู้ละเอียตลคชง
ปวีตสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อให้ได้สมาธิ หรือเพื่อปวันปรงจิตให้
เป็นสมาธิ ปรัชชพิธสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อหน้าทอนได้ททำไว้
แล้ว สามารถสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อรู้ระคับอัสสมชกน (จิตไม่
เปลี่ยนชารมณหรืออยู่ในชารมณคเดียว) อูเบกชอสัมโพธิชงคะ เป็นธรรมาโลกนุข เป็น
ไปเพื่อความเบี่ยงหน้ายคชการคคชนทงปวง สัมชคทณณฎิ มีความเห็นชอบ เป็น
ธรรมาโลกนุข เป็นไปเพื่อการวงลุ่นชชชคือหลักตรรกวิทยาอันว่าค้วยความรู้ตามแนว

อภยชาติ ๔ ชื่อธรรมาโลกมุขปวีรรต

ธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อละทิ้ง ที่ยึดเหนี่ยวความมีกมล คืออวิชชาและโมหะ และเพื่อ
รู้จักผู้มีปรีชาญาณ อุปยเภสัช คือความฉลาดในอุบาย เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไป
เพื่อเห็นอริยาบถของคนตามที่ได้ตักต้อนแล้ว และเพื่อไม่กำจัดธรรมของพระพุทธเจ้า
ทั้งปวง จักวีสังคหวาสุด คือ สังคหวาสุด ๔ (ทาน การให้ ปรีชาวิเศษ พุคเพราะ
อรตกริยา ประพฤติเป็นประโยชน์ สมานบรรดว เติบประโยชน์ให้ท่าน) เป็น
ธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อช่วยเหลือคนทั้งปวง และเพื่อพิจารณาถึงธรรมสมบัติ
(การได้รับธรรม) ของผู้มีบรรดปรีชาตวิวิ สัตวะปวีรภัก คือการอบรมน้อมคน
เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อความดีของตน และเพื่อออกสัจความทุกข์ สัทธรรม-
ปวีรหะ คือการรับพระสัทธรรม เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อละแกล้งของคน
ปุนยสัมภาร คือการเจริญบุญ เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อการดำรงชีพของคน
ทั้งปวง ชยฺยานสัมภาร คือการเจริญชยฺยาน (ความดี) เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อ
นำเพี้ยผู้ดังทั้ง ๑๐ (ทศพลชยฺยาน) สมกสัมภาร คือการเจริญสมณะ เป็นธรรมโลกมุข
เป็นไปเพื่อยึดหน่วงสมาธิของพระศากย วิทรรณสัมภาร คือการเจริญวิทรรณ
เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อออกหน่วงปรีชาตวิวิ ปรีติสัมพัทว คือการหยั่งลุ่ม
ปรีชาตวิวิ เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อยึดหน่วงธรรมจักษุ ปรีติศรววตว
คือการหยั่งลุ่มที่พึ่งโดยเฉพาะ เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อความบริสุทธแห่งพุทธจักษุ
ธาวณปรีติลัมภ คือการยึดหน่วงนเรธาวณ เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อความจงใจ
พุทธภาษิตทั้งปวง ประคิกานปรีติลัมภ คือการยึดหน่วงปฏิกาน (เขาวน) เป็นธรรม-
โลกมุข เป็นไปเพื่อความยินดีในสุภาษิตของคนทั้งปวง อาญโถมิกธรรมกษานติ คือ
ความออกทนต่อธรรมโถมโถม เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อค้ำเนินตามธรรมของ
พระพุทธเจ้าทั้งปวง อนุคัมภิติกธรรมกษานติ คือความออกทนต่อธรรมที่ยังไม่เกิด
เป็นธรรมโลกมุข เป็นไปเพื่อยึดหน่วงคำพยากรณ์ อวิวรรคิกภูมิ คือมีภูมิอันไม่

อธิบายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกมุขปวีรรต

เปลี่ยนแปลง เป็นธรรมาโลกมุข เป็นไปเพื่อมาตีฆราวสมของพระพุทธเจ้าทั้งปวง
กุมารภูมิสังกรณคิณยาน คือ ขณานผ่านภูมิไปคามลำดับชั้น เป็นธรรมาโลกมุข เป็น
ไปเพื่ออภิเษกสรรพพญชญาณ อภิเษกภูมิ คือธรรมที่เป็นภูมิอภิเษก เป็นธรรมาโลกมุข
เป็นไปเพื่อแสดงการลงมณเกิด การเสด็จออกบรรพชา การประพฤติกุศกรจรธา การ
เสด็จเจ้าไปตุโพธิมณฑล การผจญมาร การควสวัโครัมโพธิ คำนึงการธรรมจักร และ
มหาปรีณวราณ การทำนุผู้ควรมนคือของหลย ธรรมาโลกมุข ๑๐๘ น ซึ่งพระโพธิสัตว์
จำเป็นต้องประกาศในเทวสถานในสมัยกาลระชุก

การภิกษาทั้งหลาย ใช้แต่เท่านั้น นัยว่าเมื่อพระโพธิสัตว์แสดงธรรมาโลกมุขอยู่
เทพบุตรทั้งหลาย ๘๔,๐๐๐ ในเทวสถานนี้ ได้เกิดความสำนึกในความควสวั เทพบุตร
อีก ๓๒,๐๐๐ ผู้มีพรกรรมเสียหมดแล้ว ก็เสียดายหวังชมชื่นในธรรมที่ยังไม่เกิด
เทวบุตรอีก ๑๖ พันได้เกิดชมชื่นยกยอนบริกษปราศจากอุสิรมณฑล และสวรสัก
ชันคุษทั้งหมตกมีกตมด้วยคอกไม่หทัยประมาณเพียงเข้า

กึ่งแต่ การภิกษาทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ได้ควสภวาพหวนในเวลานั้น เพื่อ
ให้เทวสถานทั้งหลายชมชื่นกันประมาณนี้ กึ่งคือเป็น

๑. ในกาลใด พระนารายณ์คิดเมื่อนายก (ผู้นำ) จุดจากที่ประทับ
สวรสักชันคุษศั ครั้นร้อนหนาวทั้งหลยว่า ท่านทั้งหลายจงละความประมาท
เสียให้หมด ๆ

๒. ท่านผู้มีศรัทษทั้งหลาย กระบวนกรแห่งความยินดีอันเป็นภักษ
โท ๆ ที่ท่านทั้งหลายศักไว้แล้วด้วยใจ ท่านผู้มีศรัทษทั้งหลาย จงพึงผลแห่ง
กรรมนี้ ซึ่งเป็นผลแห่งกรรมทั้งมทั้งปวง ๆ

๓. เพราะฉะนั้น ท่านผู้มีความภักษศรั จงจักสวรสักซึ่งการละสม
ความตั้งมอันไม่เกษมแก่ท่านทั้งหลายไว้ในถิ่นนี้ จงอย่าไปอบายซึ่งไม่มี
ความสุจริตบายและไม่คี่กลย ๆ

อภิชัยที่ ๔ ชื่อธรรมะโลกมุขปวีรบรรด

๑๒. ท่านทั้งหลาย จงศกฺขุทธิ ความไหวพริบ และคุณเกื้อหนุนของข้าพเจ้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปเพราะเหตุแห่งกรรมทั้งามทั้งปวง เพราะศีล เพราะศรัทธา คือการเล่าเรียนและการสดับศรัทธาฟังทั้งปวง และเพราะอัปรมาคะ คือความไม่ประมาท ฯ

๑๓. ท่านทั้งหลาย จงศึกษาตามข้าพเจ้าด้วยศีล ศรัทธา อัปรมาคะ ให้อาน ทมะ คือการฝึกตน และสังยมะ (สังยมะ คือการบังคับภริยาต่างๆ ที่อาศัยอริยาบถเป็นเครื่องนำ คือไม่ใช่อริยาบถไปในการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่อริยาบถไปในการพูดเท็จ ลักทรัพย์ เสพกาม และรับสิ่งของเกินความจำเป็น) ธรรมเหล่านี้ เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นประโยชน์แก่สิ่งที่มีประโยชน์ และเป็นประโยชน์แก่มิตร ฯ

๑๔. เสียงพูดเสียงร้องไม่สามารถจะให้เกิดกุศลธรรมได้ ท่านทั้งหลายจงเริ่มปฏิบัติ พุคฺคยํวโร จงทำอย่างนี้ ฯ

๑๕. มันไม่ใช่โอกาสของผู้อื่น แก่กันเป็นโอกาสของตนเอง ท่านทั้งหลายจงพยายามด้วยความระมัดระวังด้วยตนเองทุกเมื่อเถิด ไม่ใช่ใครทำให้แก่กันได้และเมื่อไม่ทำ ก็ไม่เสียหาย ฯ

๑๖. จงระลึกเนื้อง ๆ ถึงทุกข์ในโลกที่ได้รับมาแล้วเป็นเวลานาน ผู้ทุกข์แล้ว (ไม่มีกัณฑ์) และผู้ไม่มีรากะ จะบรรลู่ได้โดยลำดับ ความผิดจะนำเขาไปไม่ได้ ฯ

๑๗. เพราะฉะนั้น ท่านได้ชดเชยอันดี ได้กัลยาณมิตร ได้อยู่ในประเทศอันสมควร ได้ทั้งธรรมอันดีแล้ว ก็จงระมัดระวังแก่ศกฺขุทธิทั้งหลายมีรากะเป็นต้น ฯ

อธยายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกมุขปวีวรรค

๑๘. ท่านทั้งหลาย จงปราศจากมานะ คือความถือตัว มหะ คือ ความมัวเมา ทรรปะ คือความกระต้าง จงเป็นคนดี ชื่อตรง อ่อนโยน ไม่จองทอง มุ่งหน้าแต่จะไปนิพพาน จงประพฤติธรรมเพื่อตรัสรู้มรรค เด็ด ๆ

๑๙. จงกำจัดซึ่งความมึนค้อนมัวหมอง คือ โมหะ เสียให้หมดสิ้น ด้วยประทีป คือปัญญา และจงทำลายซึ่งช้ายคือโทษะพร้อมทั้งความอาผาค ด้วยขวาวุธ (พระแสงเพชร) คือญาณ ๆ

๒๐. ประโยชน์อะไรที่ข้าพเจ้าจะพูดธรรมอันประกอบด้วยประโยชน์ แก่ท่านทั้งหลายให้มากไป ท่านทั้งหลายไม่ต้องอยู่ในที่นั้น การละเมิดธรรม ไม่มีในที่นั้น ๆ

๒๑. ข้าพเจ้าถึงความตรัสรู้อย่างไร ก็จะไปธรรมอันไปถึง อมตะ ท่านจงมีจิตบริสุทธิ์เข้ามาเพื่อฟังธรรมอันประเสริฐยิ่งเด็ด ดังนั้นแล้ว

อธยายที่ ๔ ชื่อธรรมาโลกมุขปวีวรรค ในคัมภีร์ศีลลิตกัณฑ์

ถึงนแล้ว ๆ

อภินิหารที่ ๕ ชื่อประหลาดปริวรรต

อภินิหารที่ ๕ ชื่อประหลาดปริวรรต (ว่าด้วยกาชุกชี)

กระนั้นแล ชุกกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ได้ขจัดภัยธรรมกถานยิ่งที่ประชุมแห่งเทวคาหมู่ใหญ่นั้น ให้เต็มใจรับ ให้อาษาญา ให้รื่นเริง ให้ออกทน แล้วครัตวียกที่ประชุมแห่งเทวคาอันควรแก่ความบันเทิงนงนวล ว่า ชุกกรท่านผู้ควรเคารพ ข้าพเจ้าจะไปสู่ชุมพุกปีละนะ ข้าพเจ้าประพาศึกษาจนบรรดาของพระโพธิสัตว์องค์ก่อน ๆ ได้เชื่อเชื่อยึดทั่วทั้งหลายด้วยสังกัทธิคุณ ประการ ก่อทาน การให้ปัจจัยวิหะ พุศเพราะอรรถวิद्या ทำสังกัทธิประโยชน์ สมานอรรถคา มีประโยชน์เสมอกัน ชุกกรท่านผู้ควรเคารพทั้งหลาย ความยกทัญญุกชี ข้าพเจ้าไม่ทรวุฒิสมักสัมโพธิกชี นั้นเป็นการไม่สมควรแก่ข้าพเจ้า

ครั้งนั้น เทวบุตรทั้งหลายที่อยู่แห่งเสนคฤชิต ทรงตรึงใจกับบาทพระโพธิสัตว์ไว้แล้วพุกว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นเสกขบุตร (กนถ) ภพคุณิศรเนหะ สัตถ์ท่านเสียแล้ว จะไม่รุ่งเรือง ถ้ากับนั้น พระโพธิสัตว์คิดว่าเสกขที่ประชุมเทวคาหมู่ใหญ่นั้นว่า พระไมเคระะโพธิสัตว์ (พระทวิฮารเมกขทาย) องค์นั้นแสดงธรรมแก่ท่านทั้งหลาย ครั้นแล้วพระโพธิสัตว์ก็เปิดองค์มาโลกพระเคียรจากพระเคียรของพระองค์ ว้างไว้บนพระเคียรของพระไมเคระะโพธิสัตว์แล้วตรัสอย่างนั้นว่า ชุกกรลัทธิผู้รู้ คือจากถ้ากับข้าพเจ้า ท่านจะทรวุฒิอนุตคตสมักสัมโพธิ

ครั้นแล้ว พระโพธิสัตว์ให้พระไมเคระะโพธิสัตว์ประทับในภพคฤชิต ครัตวียกเทพชุมนุมหมู่ใหญ่นั้นอีกว่า ชุกกรท่านผู้ควรเคารพทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะส่งผู้ควรภักดีพระมารดาไปอย่างไร ในที่ชุมนุมนั้น เทวคาบางพวก ก็ทูลว่า ชุกกรท่านผู้ควรเคารพ พระองค์เสกขของลัทธิพระมารดาโดยรูปเด็กชาย บ้างก็ว่าโดยรูปอินทรี บ้างก็ว่าโดยรูปพรหม บ้างก็ว่าโดยรูปมหาราชิกะ บ้างก็ว่าโดยรูปไวศรณะ บ้างก็ว่าโดยรูปกนธธรรพ

อภินิหารที่ ๔ ชื่อประจบปวีรวิตร

บ้างก็ว่าโดยรูปกินเนร บ้างก็ว่าโดยรูปงูใหญ่ บ้างก็ว่าโดยรูปกบฏา ในที่นั้น มีทวยบุตรผู้หนึ่ง เป็นเจ้าพวกรูปพรหม ชื่อ อุกุระเศระ ซากก่อนเป็นฤๅษีจุติมา เป็นผู้ไม่เปลี่ยนแปลงต่อ อหุตรศัมมอภินิหาร ท่านทุกคนนี้ว่า รูปที่มานั้นคือ เวท ศาสตรี ปาฐะ (บทเรียน) ของพรหมณ์นั้นอย่างไร พระโพธิสัตว์จะลงสู่ครรภ์พระมารดา ก็ควรจะเป็นโดยรูป อย่างนั้น แต่รูปอย่างนั้นเป็นเช่นไร ? รูปอย่างนั้นเป็นช้างประเสริฐขนาดใหญ่ มี ๖ งา งามเหมือนนาคชายทอง ศีรษะอ้อมคิ้วแล้ว มีรูปซีกเขนพหยาบ พระโพธิสัตว์เป็นผู้รู้จัก ในเวทและศาสตร์ของพรหมณ์ โยพิงกันนั้นแต่ก็ชอบ และจะต้องเพิ่มลักษณะจาก ข้อนี้ด้วย เป็นว่าต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓๒ ประการ

กระนั้นแต่ อิกษทั้งกลาง พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในสวรรคตวันคล้ายกัทธิจารณตศุกราวที่จะไปบังเกิด จึงเห็นบุพนิมิต ๘ อย่าง ในพระราชวังของพระราชกุโธณะ กิ่งค้อยเป็น บุพนิมิต ๘ อย่างนั้น เป็นอย่างไร นั่นคือ สัตว์นั้นปราศจากหยำ คอบ ทนวม กรวด โสณ เป็นสถานที่สะอาด รุกนาคไว้ก่ดแล้ว แล้วก็วางแล้วเป็นอย่างดี ไม่สกปรก ไม่มีมด หุ่น ปราศจากเหลือบขุง แมลงวัน ขี้ งู ไวกคอกไม้ เป็นพื้น ที่เรียบเหมือนผ้าผืน พระราชวังตั้งอยู่ในที่นั้น มีแบบบุพนิมิตปรากฏข้อแรก

หมื่นกัทธิหลายที่อยู่ในเรือนเขมพินนัต เป็นคันทา นักพิลาป นักแรกเข้า นกขุนทอง นกยูงเหว่า หงส์ นกกระเรียน นกขี้ นกจากพรวก นกภูณาส (นกกุเหว่าลาย) นกกาเวก นกขีวันชีวิต (นกกะทาคง) ซึ่งมีกัลยาณม ร้องเพราะจับใจมาก จับอยู่ที่ คำตักเรือนอก และปราสาทอันมีบรรลึงก็ ประคอง คุ้มประคอง หน้ำต่าง ในพระราชวัง ของพระราชกุโธณะต่างมีความว่าแจ้ง เกิดบิตโสมนัส เปลี่ยนเสียงตามชนิดของตน ๆ นี้เป็นบุพนิมิตปรากฏข้อ ๒

ไม้คอกไม้เหล่งต่าง ๆ มีไม้คอกต่าง ๆ ในสวนสำราญอันนำวันรมย์ ในบ้านอัน นำวันรมย์ ในอุทยานอันนำวันรมย์ ไม้ทั้งหมทเหล่านั้น มีทั้งคอกบาน คอกคุ่ม นี้เป็น บุพนิมิตปรากฏข้อ ๓

อภินิหาร ๔ ชื่อประจลปวิวรรค

สระใหญ่ มีน้ำไว้บริโภคน้ำ ของพระราชสุทโธทนะ สระทั้งปวงนั้น ตามคำไปด้วย
บัวหลวง มีใบทั้งหมื่นแสนโกฏฐิเป็นนอเนก แต่ละใบโตเท่าล้อเกวียน นี่เป็นบุพนิมิต
ปรากฏชื่อ ๔

น้ำมั้นเนย น้ำมั้นงา น้ำมั้น น้ำมั้น น้ำมั้น น้ำคาลกรวคทั้งหลายที่อยู่ในภาชนะ
ในพระราชวังของพระราชสุทโธทนะ บริโภคเท่าไรก็ไม่หมด ปรากฏว่าเต็มอยู่ตามเดิม
นี่เป็นบุพนิมิตปรากฏชื่อ ๕

เครื่องถ้วยภัดทั้งหลายภายในพระราชวังองค์ใหญ่ ที่เป็นประธานของ
พระตำหนักทั้งหลายของพระราชสุทโธทนะ เป็นแก้วน้ำ กลองใหญ่ กลองเล็ก บัดเกาะวี
ธลุข พัดใหญ่ บั พัดเล็ก ใ้รับการบรรเลงพร้อมเพรียงกัน เครื่องทั้งหมดนั้นไม่มีใคร
กระทบ แคะเป่งเสียด เพราะจับใจออกมาเอง นี่เป็นบุพนิมิตปรากฏชื่อ ๖

ภาชนะแห่งภัณฑทั้งหลาย เป็นแก้ว กองคำ เองเตรา แก้วมณี แก้วมุกดา
โพชยุย สังขศิลา (โรมกัศ) แก้วประพาพทั้งหมื่นหลายนั้น เมื่อกองกัศที่ ก้องแจ่มใส
บริสุทธิบริบูรณ์ สุกปลั่ง นี่เป็นบุพนิมิตปรากฏชื่อ ๗

พระราชวัง สว่างรอบค้ำน ด้วยแสงสว่างแจ่มใสบริสุทธิ ทำให้ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ทราวมลง ทำให้กายใจเกิดสันติสุขาน นี่เป็นบุพนิมิตชื่อ ๘

ส่วนพระนางมายา มีพระวรกายตรงสนานทานบึงหมกคพแล้ว พระพาพากแก่ง
งามด้วยเครื่องอาหารต่าง ๆ ทรงพระภูษาเนื้อนิ่มงาม ใ้บัคิปราโมทย์และความเลื่อมใส
พร้อมด้วยสตรีประมาณหมื่น นวกล้อมด้วยสตรีจำนวนนั้น นำพาเข้าไปสู่สำนัก
พระราชสุทโธทนะคู่ประทีปอย่างเป็นสุขในปราสาทอันมีการขบร้องพ้อนว่า ประทีปนี้
บนอาสนอันศักดิ์ ประทีปด้วยชายแก้ว ๗ เบื้องขวา มีพระพักตร์อันนิรมิต มีหน้าหัว
คิ้วมวก มีพระพักตร์เบิกบาน ใ้ทูลพระราชสุทโธทนะ ด้วยคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

อธิบายที่ ๕ ชื่อประจบยิววรรค

๑. ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ผู้ปกครองแผ่นดิน ขอพระราชทานโอกาสได้โปรดทั้งหม่อมฉัน หม่อมฉันทูลขอพระองค์ ขอพระนฤปติได้โปรดประทานพร โปรดตั้งพระทัย อย่างที่จะให้หม่อมฉันมีความรื่นเริงใจ พระองค์ทรงฟังคำของหม่อมฉันแล้วจึงมีพระทัยเอิบอิ่มเพื่องฟู ๆ

๒. ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ หม่อมฉันมีจกเมศกาในโลก จะขอรับปฏิบัติพรตและศีลอันประเสริฐ ขอวิงวอนโมสถมโองค์ ๘ เว้นการเบียดเบียนสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย จะมีภวระบิรึกที่ช้อยทุกเมื่อ หม่อมฉันจะรักสัตว์อื่นเหมือนรักตน ๆ

๓. ข้าแต่พระนฤปติ หม่อมฉันมีใจแฉงจากการเป็นโจร เสื่อมคลายจากความเมตตาและความโลภ ไม่ประพฤติดีในการทั้งหมด ทั้งอยู่ในความสงสัย ไม่พูดต่อเสียด ละครเว้นพูดพล่อย ๆ อันไม่บังาม ๆ

๔. ดะพยานาถ ไทชะ โมหะ และความเมฆาทั้งสี่ ความโลภมุ่งแก่จะได้ทั้งหลายทั้งปวงที่ปราศจากแล้ว มีความพอใจอยู่แต่ในทรัพย์ของตน หม่อมฉันประพฤติแต่สิ่งทีชอบ ไม่อยู่ใต้อาการหลอกลวง ไม่มีความวิษยา ประพฤติกฎศุลกรวมบด ๑๐ ประการ ๆ

๕. ข้าแต่พระเวียงหัว ขอพระองค์ได้โปรดอย่าได้มีความปรารถนากามคุณในหม่อมฉันเลย เพื่อที่หม่อมฉันจะได้มีความยินดีในศีล และในการประพฤติพรต และเพื่อหม่อมฉันจะได้ระวังกษาเป็นอย่างที่ ข้าแต่พระนฤปติ ขอพระองค์อย่าได้เป็นผู้ไม่มีบุญเสวย เพื่อที่จะได้ทรงยินดีกามที่หม่อมฉันรักชาติล บำเพ็ญพรต รักษาอุโบสถ ตลอดจนงาน ๆ

๖. ข้าแต่พระนฤปติ นี่เป็นความพอใจของหม่อมฉัน ขอพระองค์จงรับเสด็จเข้าไปประทับอยู่บนปราสาทชั้นยอดสุด พระตำหนักที่มีรูปหงส์ในวันนั้นหม่อมฉันจะมีพระสหายเป็นมวีจวบนันเทิงอยู่ด้วยความสุขทุกเมื่อ ในพระแท่นบรรพรมอันอ่อนนุ่ม ที่เกิดขึ้นกลาไปด้วยดอกไม้มีกลิ่นหอม ๆ

อธิบายที่ ๔ ข้อปวงลมวิวรรต

๗. ไม่มีกรรมวัง ไม่มีเด็กชาย ไม่มีสตรีสามัญ อยู่ค่อนหน้าหม่อมฉัน ไม่มีรูปที่ไม่ถูกใจหม่อมฉัน ไม่มีเสียงและกลิ่นที่ไม่ถูกใจ นอกจากจะได้ยินเสียงอันไพเราะ เป็นเสียงอ่อนหวานน่ารัก ๆ

๘. คนเหล่าใดต้องโทษกักขังและถูกจองจำ ขอพระองค์ได้โปรดปล่อยคนเหล่านั้นเสียให้หมด ประทานเงินทองเครื่องแต่งตัวทำให้เขาเป็นคนมีทรัพย์สิน และทรงประทานเสื้อผ้า ข้าว น้ำ รถใช้สอย ม้า และอุทยานพาหนะ ตลอด ๗ คืน เพื่อความดีแก่โลก ๆ

๙. ขอไม่ให้มีการทะเลาะวิวาท และไม่พักจวนแรงด้วยความโกรธ ขอให้มัจฉาทหารกัโถวซึ่งกันและกัน มีจิตสุภาพเรียบร้อยคิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน ในเมืองนี้ ขอให้มีคนขายและเด็กชายที่น่ารัก และพวกทางหลาย จงถึงความบันเทิงรื่นเริงบันเทิงใจด้วยประโยชน์ ๆ

๑๐. ขอไม่ให้มีข้าราชการทอรวาธอาชญา และไม่ไว้กับอาชญาชั่วร้าย ไม่มีการเบียดเบียน และไม่ใช้ความเข่นแค้น ขอพระองค์ได้โปรดมีพระทัยเมตตา มีพระทัยเกื้อกูลและเมตตา ได้โปรดยกยกพระเนตรประชุมชนทั้งหมดเหมือนพระโอรสเอก ๆ

๑๑. ฝ่ายพระราช (ศุภโรหณะ) ทรงสทักคำอันสูงอย่างยิ่งแล้ว ทวีตว่า ทั้งหมดนี้ จงเป็นไปตามความปรารถนาของเธอ เธอได้ปรารถนาถึงต่าง ๆ ที่กึกไว้แล้วด้วยใจ ถ้าเธออร้อง ฉันก็จะให้สิ่งที่คุณเลือกนี้แก่เธอ ๆ

๑๒. พระเจ้าแผ่นดินองค์ประเสริฐ ทรงบังคับราชบริพารของพระองค์ให้ทำความเจริญในปราสาทชั้นสุดท้ายของอันประเสริฐ ให้คำชกไป ด้วยกอกไม้ ให้งาม ให้มีกลิ่นรูป และรองหอมอันประเสริฐ ประดับด้วยฉัตรธงปกาท และระเบียบกันศาล เป็นแถวเป็นแนว ๆ

อธิบายที่ ๔ ชื่อปวงปวีรรต

๓๓. นักรบประมาณสองหมื่น สวมเสื้อเกราะวิจิตรงดงาม ถืออุกกรเหล็ก หาดาวศร หอก และมีกระบี่ แวดล้อมพระองค์ผู้ทรงราชย์ มีเสียงกนกรวีเพราะจับใจ ตั้งอยู่ในความกรุณา บังคับรักษาพระเทวีเพื่อไม่ให้หวาดกลัว

๓๔. ส่วนพระนางเทวี มีศรัทธาทั้งหลายแวดล้อมเหมือนเทพกนิยา (นางฟ้า) มีพระวรกายสง่างามท่าเบี่ยงทรงพระศุภยาอันประเสริฐแล้ว ก็เสด็จขึ้นไปประทับเหมือนเสด็จไปพระพราย โดยมีแก้วอุกกรอันบรรเลงก้องพันกนกรวีเสียงเพราะจับใจ

๓๕. ปวงเทวีทั้ง ๗ พระมเหสีบรรทมอันหึงใจ มีข้าท้าวทนต์แก้วอย่างคิงมาวิจิตรมรรจงมีคานาค ศิวราชองค์พิชย์ โธมโธมด้วยดอกไม้ต่าง ๆ ทรงสวาทพระเศียร ซึ่งมักปั้นแก้ว มีระยับอยู่ที่พระแท่นบรรทม เหมือนนางเทพกนิยา อยู่ในสวนเมฆกวัน (ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์) ฯ

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล องค์มหาราชาทั้ง ๔ องค์ลี้ภัยซ่อนเร้นเอาศิว เทวบุตรในสวรรค์ชั้นสุยยาม เทวบุตรชั้นกุกุต เทวบุตรชั้นเสนันิมิต เทวบุตรชั้นปรีสนิมิตวาศวราชเทพรตวตวาระ เทพมารภูควพพหม เทพธัมมพิศพรหมผู้สองฝั่ง เทพสุพรหมบุโรหิต เทพประภาวฤหะพรหม เทพอภิสิทธิ์พรหม เทพมณฑลสุร เทพอยู่ในชั้นศุภชราวาส เทพอยู่ในชั้นนิมิต และเทพอยู่ในชั้นเอกนิมิตเหล่านั้นและเทพอื่น ๆ จำนวนแสนได้ประชุมกันแล้ว กล่าวแก่กันและกันว่า ศุกรภิกษุผู้ควรเคารพทั้งหลาย มันเป็นการไม่สมควร เราจะพึงเป็นผู้เอกกันอยู่ ซึ่งเราทั้งหลายละทิ้งพระโพธิสัตว์ให้ไปผู้เกิดไม่มีเพื่อน ศุกรภิกษุผู้ควรเคารพทั้งหลาย บรรดาพวกเรา ใครสามารถคิดการร่วมกันเป็นนิตย์กับพระโพธิสัตว์ตั้งแต่ส่งศุกรภิกษุ อยู่ในควรถัก ประสูติ อยู่ในภุมมียาววิชัย (เป็นเด็กอ่อน) เล่นหัวกับกอนเป็นเด็ก ศุกรภิกษุเฝ้าไว้ในพระราชวัง ออกอกนิษกรรมณี (ออกบวช) นำพิณทุชกรจรยอย่างเข้าสู่อโหมมณฑล ผจญมาร ศิวสุวิโภกญาณ แสดงธรรมแก่กนกระทั้งมหาปวีนิรเวลาด้วยจิตคิดแก่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้วยจิตสนิทสนม ด้วยจิตรักด้วยจิตไมตรี ด้วยจิตสุภาพเรียบร้อยดี แล้วกล่าวภาฐานขึ้นมาในเวลานั้นว่า

อภายที ๕ ชื่อประจบประจจะ

๑๖. ใครเล่ามีใจเฝ้าแต่เป็นเนกขัมม สามารถกตีกามพระโพธิสัตว์ ผู้มี
รูปร่างประเสริฐ ใครมีเศษแห่งบุญเขย กล้วยศ กล้วยาจา ประรวมเพื่อกตีกาม
พระโพธิสัตว์ด้วยตนเอง ฯ

๑๗. ผู้ใด ประราธนาเพื่อจะร่วมข้อยู่เป็นนิตย์ในเทพบุรีของเทวดา
ด้วยทิพยสุข ด้วยนางอัปสรอันคดียิ่ง ด้วยกามคุณ จึงกตีกามพระโพธิสัตว์ผู้มี
พระพักตร์เหมือนดวงจันทร์ปราศจากมลทิน ฯ

๑๘. และผู้ใด ประราธนาเพื่อจะร่วมข้อยู่ในน้ำมัสถวันอันงาม ใน
เทพบุรีเป็นแห่งกามเนกขัมม มีดอกศอกไม้เหมือนผงทองคำ จึงกตีกาม
พระโพธิสัตว์ผู้ทรงเกษมปราศจากมลทิน ฯ

๑๙. ผู้ใด ประราธนาเพื่อจะร่วมข้อยู่ในเขตอันวิจิตร หรือในสวน
อันแพรว ๘๗ พระแก้วกอก และใบมณฑารพ พริกหรือมิไปด้วยเพกกันยา
จึงกตีกามพระมหาบุรุษ ฯ

๒๐. ผู้ใด ประราธนาจะเป็นใหญ่ หรือเป็นอัครในสววรรค์ชั้นยามา
หรือชั้นกุญชร หรือเพื่อให้มีผู้นับถือบูชาในโลกทั้งปวง จึงกตีกามพระโพธิสัตว์
ผู้ยศหาที่สุกมไถน ฯ

๒๑. ผู้ใด ประราธนาเพื่อจะร่วมข้อยู่ในสววรรค์ชั้นนิรมิตหรือในชั้น
ปรนนิมิตวศวรรค์ อันงามด้วยอาหารบริโภคนามคุณทั้งปวงด้วยใจ ก็จ
กตีกามพระโพธิสัตว์ ผู้ทรงคุณอันเลิศ ฯ

๒๒. ผู้จะเป็นใหญ่ในโลกมาร แต่ไม่ใจร้าย ถึงฝั่งแห่งความเป็น
ใหญ่ด้วยวิธีการทั้งปวง เป็นเจ้าแห่งกามภพ ถึงฝั่งแห่งความเป็นผู้มีอำนาจ
จงไปกับพระโพธิสัตว์ผู้กระทำประโยชน์ ฯ

อัฐยาที ๔ ชื่อปัจจุปัจวิวรรค

๒๓. อนึ่ง ผู้มีมกิ (แนวความคิด) เพื่อจะระงับกามธาตุไปอยู่ในสวรรค์ชั้นพรหม ทรงไว้ซึ่งอำนาจแห่งแสงสว่างมีประมาณ ๔ อย่าง (คือประกอบด้วยชยาน ๔) จงกตคามพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมหาบุรุษไปในวันหนึ่ง ฯ

๒๔. และผู้ใด มีความคิดที่จะอยู่ในมนุษย์ ปวารณาในวิชัย พระราชาจักรพรรดิ อันประเสริฐวิไลพลย์ จงกตคามพระโพธิสัตว์ผู้ทรงไว้ซึ่งบุญเขื่อนกว้างขวาง เป็นบ่อเกิดแห่งวิชนะ ไม่มีภัย ให้ซึ่งความสุข ฯ

๒๕. อนึ่ง ผู้ใดจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เป็นลูกเศรษฐีมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีกองทัพใหญ่โต มีบริวารมาก ทำลายหมู่ศัตรูได้ ผู้นั้นจงไปกับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้กระทำประโยชน์ ฯ

๒๖. ผู้ใดจะมีรูปร่าง มีโลกสมบัติ และมีความเป็นอิสระ มีชื่อเสียง มียศ มีกำลังมาก มีคุณความดี พுகจามคนนับถือ มีความเจริญ มีเสียงกนวันทั้ง จงไปตามพระโพธิสัตว์ ผู้เป็นใหญ่กว่าพรหม ผู้มีบุญญา ฯ

๒๗. ผู้ใด ปวารณาตามภักดิ์ และผู้ใดปวารณาตามของมนุษย์ ปวารณาความสุขทางปวงในเขตทั้ง ๓ ปวารณาความสุขในชยาน และความสุขในวิเวก ผู้นั้นจงกตคามพระโพธิสัตว์ผู้เป็นใหญ่ในธรรม ฯ

๒๘. และผู้ใด ปวารณาจะละระภาค โหชะ และปวารณาจะละเขตต์ มีใจจะจับ สงบ ไม่หึงช่าน ผู้นั้น จงไปตามพระโพธิสัตว์ ผู้ทรงปราบปรามจิตได้ แล้วโดยเร็ว ฯ

๒๙. ผู้ปวารณาเนื้อจะเป็น ไสกษะ อโศกษะ และพระปรักเขกโพธิ์ และสวราชฤษฏยาน บรรลือด้วยทศพลชฎาน (ชฎาน ๑๐) คังวาศีร์ จงไปตามพระโพธิสัตว์ ผู้มีพระคุณเหมือนนทะเล เป็นผู้ผู้ ฯ

อภินิหารที่ ๔ ชื่อป่วนปวีรพรต

๓๐. ผู้ศึกจะเบียดทางอบาย เบียดทางทั้ง๖ (ปาวมิกา๖) และถึงอมฤต (นิรวาณ) ด้วยการเดินไปในทางทั้ง ๔ (มรรค ๔) จึงคิดตามพระโพธิสัตว์ ผู้กระทำที่สุดแห่งทางเดิน ๆ

๓๑. ผู้ใด ปวารณาเพื่อจะบูชาพระสุคต และพระธรรม ปวารณา เพื่อถึงซึ่งหมู่แห่งคุณทั้งหลาย ในกรรมสำเวียนตบกับวันทั้ง และความกรุณา ในพระสุคต และพระธรรมเหล่าทั้งนี้ ผู้นั้น จึงไปตามพระโพธิสัตว์นี้ ผู้มี พระคุณเค่งว่าทะเล ๆ

๓๒. ผู้ใด ปวารณาเพื่อจะปลดเกษังผูกพันเพื่อสิ้นทุกข์คือชาติ ชรา มรณะ และผู้ใดปวารณาเพื่อจะประพฤติให้ถึงที่สุดทางดำเนินอัน บัญญัติ ผู้นั้น จึงคิดตามพระโพธิสัตว์ผู้เป็นสัตว์บริสุทธิ ๆ

๓๓. ผู้ใด ปวารณาจะเป็นที่ระบอใจ เป็นที่พอใจ เป็นที่รักในโลก ทั่วไป เป็นผู้มั่งคั่งละติ เป็นผู้สะสมคุณอันประเสริฐ และเพื่อจะปลดเปลื้อง ทนและผู้อื่น ผู้นั้นจึงไปตามพระโพธิสัตว์ผู้สาวก และเป็นผู้ ๆ

๓๔. ผู้ใด ปวารณาให้ สมาริ บัญญา อันลึกซึ้ง เห็นยาก เข้าถึงยาก ปวารณาจะเป็นผู้ และเพื่อได้มุกติ ผู้นั้นจึงไปตามพระโพธิสัตว์ผู้เป็น นายแพทย์โดยเร็ว ๆ

๓๕. ผู้ใด ปวารณาคุณธรรมอย่างนี้ และอย่างอื่นอีกหลายอย่าง เพื่อเข้าถึงความสุข และความหลุด (นิรวาณ) เพื่อความสำริ่งผลในการ บำเพ็ญกุณิขรมทั้งปวง ผู้นั้น จึงตามพระโพธิสัตว์ผู้มีลัทธิ (ความสำริ่งผล) และพรต (การปฏิบัติ) ซึ่งเป็นผู้ ๆ

นิยายที่ ๕ ชื่อประจบประแจง

นิยาย เทพยาคงหลายได้ฟังคำแล้ว ก็ย เทพยาคงจากรมทวาร ๘ หมัน ๔ พัน ขึ้นดาวกึ่งตแสดหนึ่ง ขึ้นอามาตแสดหนึ่ง ขึ้นกุชชตแสดหนึ่ง ขึ้นนิรมวาวตแสดหนึ่ง ขึ้นปรมนิรมวาวตแสดหนึ่ง ขึ้นมารที่ทาบุดเกล้าในชาติก่อน ๖ หมัน ขึ้นพรหม ๖ หมัน ๘ พัน จนกระทั่งถึงเทพยคาในชั้นอภิเษกู้อกหลายแสด จึงได้ประชุมกันจีน และเทพยคาอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก มาจากกสิกรรม ทักษิณ ประจิม อควหลายแสด ก็ได้ประชุมกัน เทวบุตรซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทพยคาเหล่านี้ ก็ได้กล่าวกับเทพบริษทใหญ่นั้น เป็นคำประจบประแจงว่า

๑๖. ข้าแต่ท่านผู้เป็นเทวทูตใหญ่ทั้งหลาย ขอเชิญท่านทั้งหลายจงฟังคำนี้ ความรู้ในเรื่องกรรมนั้นได้กลั่นเป็นความจริงอันต้องแก่อย่างไรละ เวทางหลายระชือตามพระโพธิสัตว์ ผู้ละกามได้แล้ว ไม่มีความยินดี มีความสุขในชยานอย่างเกินรัก ผู้เป็นตบถวิบุตยที่สุกน ช

๑๗. เราทั้งหลาย จะบูชาพระโพธิสัตว์อย่างพระบาทาวลงประทับในพระศาววัก หม้พระหทัยสูง ผู้สมทวารวิบริวารบูชา ผู้ใหญ่ชง ผู้เป็นพระฤษี (ผู้สละหากุศธรรม) คือหม้บถของหลายภิกษาคแล้ว หม้อ้นนวกษาแล้ว ผู้ซึ่งคืออควร (คือขลุกลงนิก) ไม่มีใจประทุษร้าย ๆ

๑๘. เมื่อพระโพธิสัตว์ผู้มีพระคุณตั้งทะเล ทวีตพวรรณาคุณทั้งหลายด้วยพระวาจาตั้งเครื่องสังคคกนคเวอันบรรเลงแล้วเป็นอย่างดี เราทั้งหลายจะได้ประพฤกตามพระวาจา ซึ่งทำให้เทวคาและมนุษย์ทั้งหลายยินดีทั่วกัน และซึ่งจะทำให้คนทั้งเกิดมีใจหม้ไปโนโพธิอันประเสริฐ ๆ

๑๙. เราทั้งหลาย จะทำเรือนให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ไปรายปลายคอกไม้ไว้ อยคว้นไม้กฤษณาให้มีกลิ่นหอม ซึ่งเทวคาหรือมนุษย์อื่นแล้วจะมีใจเปลอกไปวัง หายใจ เป็นสุข ไม่มีโรค ๆ

อภินิหาร ๕ ชื่อประจักษ์วิจิตร

๔๐. ข้าแต่ท่านผู้เป็นทวงจันทรงงามกว่าทวงจันทร์ทั้งหลาย เรายามาช่วยกันทำเมื่องบิลพัสดุ์นั้น ให้เคลื่อนกลาไปด้วยคอกไม้งามสะทว้งอยู่ในภาชนะ ก็ออกอมณฑลารพ คอกปาริชาติ เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ผู้พึ่งพิงผู้ด้วยกุศลกรรมในชาติก่อน ๆ

๔๑. ทราบใด พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ ไม่เปลี่ยนแปลงด้วยมลทินทั้ง ๓ ทราบใดพระโพธิสัตว์หันให้ชรา มรณะหมกสิ้นไป ประสูติแล้วทราบนั้น เราทั้งหลายจะมีใจยินดี จะโคกศึกษามพระองค์ไป นี่เป็นความรู้เราทั้งหลายจะทำการบูชาพระองค์ทรงไว้ซึ่งความรู้ ๆ

๔๒. สากไฟบดขยี้ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายก็ให้แล้ว เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจะเห็นพระองค์ย่างไปด้วยพระชาน (เข้า) นี้ ๗ ข้าง ข้าพเจ้าจักองเอนาห้อมสงพระโพธิสัตว์ผู้เป็นเสด็จวิบุลกุทรยิ่ง ซึ่งองค์อินทร์และมือพรหมประจำองค์อยู่ ๆ

๔๓. ทราบใด พระโพธิสัตว์ยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก ประทับอยู่ในแผ่นดินกามนิต ถูกกามเกศท้าวร้าย ทราบใด พระโพธิสัตว์ละวราชสมบัติทั้งหมดเสด็จออกบรรพชาทราบนั้น เราทั้งหลายจะมีใจยินดี จะโคกศึกษามพระองค์ไป ๆ

๔๔. ทราบใด พระโพธิสัตว์มีอินทยาเข้าไปยังสถานแผ่นดิน และทราบใด พระโพธิสัตว์สัมผัสโพธิ (ตรัสรู้) กัจจิมารได้แล้ว พรหมจำนวนหมื่น อารามนินท์แสดงธรรมจักร ทราบนั้น เราทั้งหลายจะทำการบูชาอย่างกว้างขวางแก่พระสุคติ ๆ

๔๕. ทราบใด พระโพธิสัตว์เสด็จไปทรงกระทำพุทธกิจในโลกมนุษย์ ทรงแนะนำสัตว์ทั้งหลายอันบังพมโนกุฎินิยมอุทธรวม เสด็จสู่ทางนิรวาลอันมีภาวะเย็น ทราบนั้น เราทั้งหลายจะไม่ยอมละพระฤๅษีผู้มีพระทัยโอบอ้อมอารี ๆ

อภินิหาร ๔ ขอบใจปรีวีวรรค

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล นางเทพกนิยาทั้งหลาย ผู้เป็นใหญ่ในกามธาตุ แลดูรูปโฉมที่ปรากฏของพระโพธิสัตว์แล้ว เกิดปรีวีทกขึ้นว่า นางสาวเช่นไรหนอ จะทรงไว้ซึ่งพระโพธิสัตว์เป็นสัตว์บริสุทธิประเสริฐยิ่ง นางเทพกนิยาทั้งหลายเหล่านั้น ก็เกิดความอิจฉาริษยาใจกันขึ้น ท้างกถือคอกไม้ รูป เทียน ของหอมพวงมาลัย เครื่องขไลมาผจงันท์ ผ้านอน้อย เป็นผู้ถือภาต้าวเร็วจ้วจ้วใจทิพย์ ค้ำรงอยู่ในฐานะตามวิบาก (ผล) แห่งบุญเข แล้วก็หายตัวไปจากเมืองสวรวรค์ในขณะนั้น นุ่งผ้าห้อยชาย ประดับด้วยวิกรม์รุ่งเรืองงามบริสุทธิ มีตำแหน่งประทับที่หัวเครื่องขไลมาผจงันท์ พากันไปในพื้นอากาศ ขึ้นไปทางพระนางมามาหู่ประทับอยู่บนพระแท่นบรรทม ในเมฆปราสาทของนฤปติผู้ทรงคุณธรรมอันเป็นพระศาหิกของพระราชครูโสทรณะ ซึ่งประดับด้วยอุทยานนับแสนใหม่ทานครกบิลพัสดุ์เหมือนเมืองสวรวรค์ แล้วทุกคนเองก็อภินิหารประพันธ์เหล่านี้ว่า

๕๖. นางอภิสวรค์ทั้งหลาย ซึ่งอยู่ในเมืองสวรวรค์แลดูรูปพระโพธิสัตว์อันวิกรม์ใจแล้ว เกิดความกั้นกรนในกรงนเวรา สัตว์ที่จะเป็นมารคาแห่งพระโพธิสัตว์ เป็นหญิงเช่นไรหนอ ฯ

๕๗. และนางอภิสวรค์ทั้งหลายเมื่อถือคอกไม้เกิดความสงสัยเข้าไปสู่พระราชวังของพระเจ้าอยู่หัว ถ้อยคอกไม้และเครื่องขไลมาผจงันท์ ค้วยกระพุ่มมือทอง ๑๐ นิ้ว ฯ

๕๘. นางอภิสวรค์เหล่านั้น นุ่งผ้าห้อยชาย มีรูปงาม ใ้วแล้วขึ้นนิ้วมือขวาไปยังพระนางมามาหู่ประทับอยู่ ณ พระแท่นบรรทม พลังกล่าววาทันแล้ว เธอทั้งหลายจงพิจารณารูปร่างของสตรีนุชย์ ฯ

๕๙. เราทั้งหลายในทณกิตตะนงคน และพวกอื่นก็กิตตะนงคน เหมือนกันว่า นางอภิสวรมีรูปร่างงามเป็นที่ร้นรมย์ใจอย่างยิ่ง แต่เมื่อพิจารณาพุทธะเทวีแห่งพระเจ้าแผ่นดินนี้ จะเห็นร่างกายทิพย์ค้อยไป ฯ

อธิบายที่ ๔ ชื่อประจำวิวรรค

๕๐. อนึ่ง มารดาของบุคลลผู้ประเสริฐยิ่งนี้ ประกอบด้วยคุณสมบัติเหมือนนางวิทเทวี (เทวีแห่งความรัก ซายาของกามเทพ) และเป็นเหมือนแก้วมณีรองรับภาษาของคำ และเป็นเหมือนพระเทวีผู้รับสนองพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ (พระสรัสวดี พระอุมา พระลักษมี) ๖

๕๑. จงดูอวัยวะตั้งแต่พระหัตถ์ พระบาท จนถึงพระเศียร เป็นที่วิเศษยิ่งเกินกว่าอวัยวะอื่น ๆ ไม่มีมี ใดที่จะทำให้จิตใจชื่นชื่นอีกด้วย ๖

๕๒. พระหัตถ์อันประเสริฐของพระนางฯ แจ่มจรัสเหมือนดวงจันทร์ในอากาศ ทั้งวิหิตพระวระกั โขกัช่วง เหมือนดวงอาทิตย์อันสุกสว่าง และเหมือนดวงจันทร์อันปราศจากมลทิน และวิหิตแห่งพระวรกายนั้นชวนออกจากรอคักภพ ๖

๕๓. และพระฉวีผิวพรรณของพระเทวีฯ เปล่งปลั่งเหมือนทอง และเงินอันบริสุทธิ์ พระนางมีวระพระเกศเหมือนเส้นเมลงกว่าประเสริฐ พระเกศานพระเศียรของพระนางอันละมุนระเหยหอม ๖

๕๔. และพระเศียรทรง ๒ ของพระนางผู้มีอนกตบับวิหิต พระทนต์บริสุทธิ์เหมือนดวงดาวในท้องฟ้า พระอุระไม่ใหญ่ โคงเหมือนคันธนู พระปรัศวี (สีข้าง) หนา พระมิ่งสวนเต็มไม่เท่าเรือช้อค้อ ๖

๕๕. ถิ่นพระขงฆ์ (ขาอ่อน) พระขงฆ์ และพระพลารองพระนางเวียงงามเป็นล้ำกับเหมือนวงช้าง ลำพระหัตถ์ และลำพระบาท เวียนเสมอ ย่อมไว้งามก็ พระรูป พระโฉมนี้ ไม่ต่างกับนางเทพกนิยา ๖

๕๖. นางอัปสรทั้งหลาย พิจารณาดูพระเทวีมาอย่างคั่งนั้นแล้ว ใ้ไปปรียอกไม้ ทำประทักยิด (เค็นเวียนรอบขวา) พระนางผู้น่ารักนัก ผู้มีศผู้จะเป็นพระมารดาของพระชินเจ้า แล้วจึงกลับไปยังเทพบุรี ในขณะนั้นอีก ๖

อภินิหาร ๔ ชื่อประจักษ์วิจิตร

๕๗. ขณะนั้น ท้าวโลกบาลทั้ง ๔ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ คณะเวทาคือ อังคันทริเทพอยู่ในชั้นสยาม และเทพอยู่ในชั้นปรีณิมิต คุมภคินี รากษส อสูร นาค และกินนรทั้งหลายเฝ้ากล่าวว่า ๗

๕๘. ท่านทั้งหลายจงไปก่อน ไปทำการรักษาคุ้มครองพระโพธิสัตว์ ผู้สูงส่งกว่าคนทั้งหลาย ผู้เป็นบุรุษประเสริฐ อย่าทำใจประทุษร้ายในโลก และอย่าทำการเบียดเบียนมนุษย์ทั้งหลาย ๗

๕๙. พระนางมายาเทวีประทับอยู่ในพระตำหนักก่อนประเสริฐองค์ใด ท่านทั้งหลายพระบิรมพรหมทั้งบริษัทธิ จงพร้อมเสด็จกันไปเฝ้าขอบบพิตรพิทังพระศาสดาองค์นั้น มีอชิตดาบ ธนู ดุจศร หอก และพระขรรค์ คอยคุมเฝ้าไว้ ๗

๖๐. เทพทั้งหลาย พิจารณาเวลาพระโพธิสัตว์จุติแล้ว มีใจยินดีในนั้น ได้พากันไปเฝ้าที่ประทับของพระนางมายา ครางสัตว์ออกเฝ้า และเครื่องเสนาหา ทิวาเนทิว คุ้มพระพรเมื่อหัว ๑๐ หัว ๗

๖๑. ครั้น (พระโพธิสัตว์) จุติ จิตเสก จิตเสก พระองค์ผู้เป็นใหญ่กว่าคนทั้งหลาย พระองค์เป็นสักขีวิเศษ วันหนึ่งเวลาของพระองค์แล้ว พระองค์มีพระวาจาหม่อมสันนาถ พระองค์จึงเกิดความกรุณาปราณีในโลก ทั้งปวงนี้ ราฟาเจ้าทั้งหลาย - และอสูรวิญญูพระองค์ เพราะเหตุแห่งธรรมทาน ๗

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ในกาลสมัยพระโพธิสัตว์จะจุติ มีพระโพธิสัตว์ในสวรรค์ชั้นดุสิตก็คอยอุทิศชาติเดียว ทั้งหม่อมจ้านวนมากหลายแสนองค์ อยู่ในทิศบูรพา ก็เข้าไปเฝ้าพระโพธิสัตว์เพื่อบูชา เช่นเดียวกัน ในทิศทั้ง ๑๐ แต่ละทิศมีพระโพธิสัตว์อยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต คอยอุทิศชาติเดียว ทั้งหม่อมจ้านวนมากหลายแสนองค์ ก็เข้าไปเฝ้าพระโพธิสัตว์เพื่อบูชา เพราะฉะนั้นจากมหาวิธิกากับนางอัสสว ๘ ด้าน ๘ แสง ก็มรรตลกนทวิษณุจึงทูลกันว่าเข้าไปเฝ้าพระโพธิสัตว์เพื่อบูชา

อธิบายที่ ๕ ชื่อปัจฉิมวรรค

ขณะนั้นแล พระโพธิสัตว์ ประทับนั่งบนบรรดั่งศรีศิวรัศมี ในมหาภูตการ
เวื่อนเขตกใหญ่ซึ่งเกิดขึ้นด้วยบุญของทั้งมวล เป็นที่สำหรับขึ้นแจ้งแก่เทวดาและนาคทั้งปวงกับ
พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย มีเทวดา นาค ยักษ์ ทัมน์แสนโกฏิ แวดล้อมพระองค์นำหน้าเสด็จ
เคลื่อน (จุก) จากสวรรค์ชั้นดุสิต สุภวภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระโพธิสัตว์เคลื่อน (จุก)
แสงสว่างเช่นนั้น ก็ไต่เปล่งออกจากพระวรกาย ซึ่งทำให้โลกธาตุอันกว้างใหญ่ไพศาลคือ
มนุษย์โลกและเทวโลกแจ่มแจ้งด้วยแสงสว่างเกินกว่าแสงสว่างที่อยู่ที่เคยส่องสว่างอย่าง
มิใช่พรมาแล้ว แม้โลกันทรโลกอันเป็นโลกทุกข ได้รับความทุกข์เบียดเบียนแล้ว มีมืด
ด้วยอนธการ (ความมืด) ถึงดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มากก็ปานนั้น มีอนุภาพ
มากก็ปานนั้น มีอรรถพลมากก็ปานนั้น ก็ยังพัวโลกันทรโลกนั้นให้สว่างด้วยแสงสว่าง
โพธิสัตว์สี ใหม้เพชร (อานาจ) ด้วยเพชร ให้อบอุ่น ให้ง่วงระงับใจได้ สัตว์ที่ตกใน
โลกันทรโลกนั้น แม้ที่บนยอดของหินที่เหยียดออกไปก็มีร่มเงาเย็น แม้ที่บนหิน ในสมัยที่
พระโพธิสัตว์เคลื่อน (จุก) นั้น ได้ปรากฏแสงสว่างไพโรฬารส่องไปยังโลกันทรโลกนั้นได้
ถึงกับทำให้สัตว์ซึ่งเกิดในที่นั้น ประจักษ์ซึ่งชื่นด้วยแสงสว่างนั้นได้ ดังที่เห็นกันอย่าง
ฉับชัดแจ่ม ชำกันใจ ต่างก็พูดออกมาอย่างหนึ่งว่า สุภพรวคพวก! จะมีสัตว์อื่นมาเกิด
ที่นี่ใหม่ จะมีใหม่ พรวคพวก!

อนึ่ง โลกธาตุ คือมนุษย์โลกและเทวโลกนั้น ได้มีมหานิมิต ๔๘ มีอาการ ๒ มห
นิมิต ๔๘ นั้นคือ อกัมมิต สัน ปราวกัมมิต สันเทวี สัมปราวกัมมิต สันพร้อม อวชิต
ไหว ปรวชิต ไหวเทวี สัมปรวชิต ไหวพร้อม อชิต กระทบ ปรวชิต
กระทบเทวี สัมปรวชิต กระทบพร้อม อักขุกขิต นินบัววัน ปราวกุกขิต นินบัวเทวี
สัมปราวกุกขิต นินบัวพร้อม อวเนต กัง ปราวณิต กังเทวี สัมปราวณิต กังพร้อม
อกรชิต คำณ ปราวชิต คำณเทวี สัมปราวชิต คำณพร้อม ยุกตอนสุด พงกอน
กลาง ยุกตอนกลาง พงกอนสุด ยุกทิตะวันออก พงกิตะวันตก ยุกทิตะวันตก
พงกิตะวันออก ยุกทิกไถ่ พงกิตเหนือ ยุกทิตเหนือ พงกิกไถ่ ในเวลานั้น

สัปดาห์ที่ ๕ ชื่อประจักษ์วิวรรต

๖๕. พระองค์ได้ประพุกพิพุก คือรักษาศีลไม่จากวิเนนพลย โภจิกกลับในปางก่อน ผลที่ได้รักษาก็คงนั้น จึงทำให้โอบายทั้งหลายอย่าไม่มี เวลาสิ้นยุค สระอากรขึ้นมา

๖๖. พระองค์เจริญภูษานศีลธรรม เพื่อเสกห้วงความพรดีมาหลาย โภจิกกลับในปางก่อน ผลที่ได้เจริญภูษานศีลธรรมนั้น จึงทำให้เทวดา และ มนุษย์ทั้งหลายมีจิตเมตตาต่อกัน ๆ

๖๗. พระองค์เจริญวิริยะ (ความเพียร) สูงสุดไม่ย่อถ่อมมาหลาย โภจิก กลับในปางก่อน ผลที่ได้เจริญวิริยะนั้น จึงทำให้พระวรกายสง่างามเหมือน กุญชรแก้ว ๆ

๖๘. พระองค์เจริญชยาน เพราะจะกำจัดเขตเขตมาหลาย โภจิกกลับใน ปางก่อน ผลที่ได้เจริญชยานนั้น จึงทำให้เขตที่ไม่เข็ญคเบ็ญชาวโลก ๆ

๖๙. พระองค์เจริญปรัชญาเป็นเครื่องตัดเขตเขตมาหลาย โภจิกกลับใน ปางก่อน ผลที่ได้เจริญปรัชยานั้น จึงมีแสงสว่างรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง ๆ

๗๐. ราชเจ้ารอนอบน้อมพระองค์ผู้มีพระเมตตาต่อหม่อม ผู้มาเกลศ ผู้มีเงาพระหทัยสูงค้ำความกรุณาต่อสรรพสัตว์ ผู้ถึงความบันเทิง ผู้ใหญ่ยิ่ง ผู้มีอนุชชา ผู้เป็นพรหม ผู้เป็นพระสุกต (ผลดีจิตแล้ว) ๆ

๗๑. ราชเจ้ารอนอบน้อมพระองค์ผู้เป็นพระเมตตา ผู้มีปรัชญาสว่าง เหมือนอกลาบาทุกยกจากฟ้า ผู้มีศรัทธ ผู้ชำระโทษและโมหะอันลบบั้ง สังกะยงให้บวิศุทธระอากร ผู้มีจักษ ผู้เป็นนายแห่งมนุษย์โลก ผู้ทรง ๆ

๗๒. ราชเจ้ารอนอบน้อมพระองค์ผู้ฉลาดในฤทธาบาทและโอบิษญา อันประเสริฐ ผู้เห็นความจริง ผู้มีประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง ผู้ยกคนอื่นให้ศึกษา ผู้รามีศรัทธพระองค์เองได้แล้ว และยังผู้อื่นให้รามีศรัทธด้วย ผู้เป็นปราชญ์ ผู้เป็น พระสุกต

๗๓. พระองค์เป็นผู้ฉลาดในอุบายทั้งปวงและโอบิษญาอันประเสริฐ ทรงเห็นการจุกคือ สิ่งที่จุกแล้ว และยังไมจุก พระองค์เป็นอยู่ในภพที่ประกอบ ศรัทธาโลกธรรม แต่ไม่เประระเปื่อนเพราะโลกธรรมอย่างใดเลย ๆ

อถายที ๕ ชื่อปรัจลปิวิวรรค

๗๔. เขาได้เห็น โศชน ก็เป็นเลาอย่างยิ่งของเขาบ่าวจีนไทย (อย่างศึกไม่ถึง) แล้ว จะบ่าวกล่าวไปโยกเงาที่เขาได้สืบธรรมนอกเหนือ ไปกว่านั้น พระองค์ทำให้เขามีสวรรหา มีบักอันโพละธา

๗๕. พิกพุกุชเวียเออไปหมกคทุกอย่างพอพระองค์มาอุบทีในบุรี ชมพทูป ก็จะทำให้สควมีชีวิตหมิ่นโกฏี ทวีตวี ที่นจากเกลคอย่างจีนไทย ฯ

๗๖. เมืองอันเม็งคังกว้างขวาง ไม่มีใครรุกราน จะตั้งชื่อความ กล่ากล่าวไปคัวเหวคานหมิ่นโกฏีในศรีธรณ ในพระราชวังจะโคอินแก่เสียง นางอัสสรบรรลคนครโพระ ฯ

๗๗. พระนางเพียบพร้อมไปด้วยบุญ และอำนาจด้วยกรรมดีงาม เป็นศรี ประกอบด้วยรูปร่างงามอย่างยิ่ง ซึ่งมีพระราชาปกครองกันเป็นผู้มีคัง รุ่งเรืองด้วยดีในโลกทั้งสาม ฯ

๗๘. คนอยู่ในเมืองประเสริฐ (กบิลพัสดุ์) จะไม่มีความโลก ความโกรธแค้นระวิจพทักเออเสย ทั้งหมดจะไม่มีพลาจิต พร้อมด้วยความ เคารพ จะจำริญด้วยเศรของพระโพธิสควผู้เป็นกนประเสริฐ ฯ

๗๙. วาชางศของพระเจ้าแผ่นดินอันเกิดแต่ราชตระกูลจักรพรรดิ จะเจริญเมืองจะไกรบการเรียกอวากนล จะมั่งคั่งสืบไปคัวคตงแห่ง วัณนะ ฯ

๘๐. หมุ่กษัตริย์ วรภส กุมภคธา คยทกะ เทพ ทานพ พร้อม ทังหมุ่อินทรวทหลาย ซึ่งอยู่ระวังวษาพระโพธิสควผู้เป็นกนประเสริฐ จะตั้ง ซึ่งโมกษะ (ความรอกพัน) โดยไม่ช้า ฯ

๘๑. เวาทงหลาย ประกอบด้วยความวัคและเคารพ สรรเสริญ พระโพธิสควผู้สละสมบุญกุศล ผู้เป็นเนายก ขอให้เป็นนิมมาขันธ์ผู้ทวิจุทง ทัมค เหมือนพระองค์ผู้สูงสควากนทงหลายโคธวีว เทอญ ฯ

อถายที ๕ ชื่อปรัจลปิวิวรรค (ว่าด้วยการจุติ) ในคัมภีร์ศีลลิตศีลลิต
กัจจเน ๕

อถัยที่ ๖ ชื่อสรรภาวกัรณคปิวิวรรต

อถัยที่ ๖ ชื่อสรรภาวกัรณคปิวิวรรต (ว่าด้วยการลงสู่พระควง)

กระนั้นแล ทูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นดูทูลว่าท้าวผ่านไปแล้ว เป็นเคื่อนวิการะ (เคื่อน ๖) ประกอบด้วยควาววิการะ เป็นกาลสมยวัตต์^(๑) ซึ่งเป็นฤดูประเสริฐ ทนไม่ผลิใบอ่อนประเสริฐ ออกดอกบานประเสริฐยิ่งนัก ไม่หนาว ไม่ร้อน ไม่มีฝุ่นมีกมัว มีทิวาสก่ออ่อนนุ่มประจําอุษเน็อันดี พระโพธิสัตว์ผู้ประเสริฐในภพทั้ง ๓ ผู้ที่โลกบูชา ทรงพิจารณาแล้วจึงอุทาจจากสวรรค์ชั้นดุสิต โดยประกอบด้วยอุชุกฤษ์ (ฤษ์ที่ ๘ ราชารฤษ์) สู่พระควงที่พระนารทวิษณุศาสตร์อุเบธเนในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ ตามสมัยฤดูกาล ทรงมีสมฤตีสัมปธานะ เป็นเหมือนช้างเคื่อนกัม ๖ ๓๑ เคียวเหมือนหัวอินทรีโกปกร^(๒) มีโพรงบนหลังของ มีอวัยวะใหญ่ยื่นช้อยควมทกอย่าง มีอันทวีย์^(๓) ไม่เบ่งทว่อง ลงสู่พระควงที่ พระนารทนางบึงขวาง ครั้นลงสู่พระควงแล้ว ก็ประวักข้อยเบื้องขวา ไม่ประทับอยู่เบื้องซ้ายแต่ขวา ทรงนั่งมาขาเก้าบริวารนั่งหลับสบาย ได้ทรงพระสุมนะ^(๔)

๑. ช้างควมฤตลง คือเหมือนหินระทวยเงินช่วง มี ๖ ๓๑ เพ้างาม
งามเพี้ย ทั่วระทวยงาม ได้ลงมาสู่พระควง ช้างนั้นเป็นงาม มีช้อยค้อย
ตามร่างกายมีหลังเหมือนเพชร ฯ

๒. ความสูงของเราเช่นนี้ ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน ไม่เคยได้รับ
เคย เป็นความนฤกายสมยจึ่งเหมือนทงอยู่เนรชยิน ฯ

กระนั้นแล พระนารทเทวี ทรงเครื่องประดับและทรงพระภูษาอลงม ๆ มีกษ
แลงจิกสุธสมายวันฉิง ได้รับบิคำปาวไมท้อยและค่องโธ เสด็จลุกจากพื้นพระแท่น
บริวารทมนันประเสริฐ นวกลั่นด้วยหมุ่นาวี เสด็จนั่งหน้าอย่างตงจากชั้นช้อยปราสาท

(๑) ววัตต์ คือฤดูใบไม้ผลิ มีเมฆวิกรม ๘ ค่ำเดือน ๘ ถึงวันกลางเดือน ๖ ตามกคินิมของอินทรี

(๒) อินทรีโกปกร แปลว่าแฉกทับ หัวสิ่งคง เหมือนหัวหินทอง

(๓) อันทวีย์มี ๓ ชนิด คือ ๑. ธงบนหลัง ๒. คอกลั่นทวีย์รับ คือ คอ หู จมูก คับ กาย

๓. ครมบนหลังได้กลั่นทวีย์ทำงาน คือ มือ เท้า ปีก คอ ขอรูทวน

ถ้อยคำที่ ๖ ชื่อครุฑวาทกรรมคิปปิวิวรรค

อันประเสริฐ เสด็จไปสู่สวนเอโศก ครั้นประทับนั่งอย่างเป็นสุขในสวนเอโศกแล้ว ทรงส่งพนักงานเสด็จไปยังพระราชอุทยานว่า ขอพระราชทานผู้ประเสริฐได้โปรดเสด็จมา พระเทวีโคจรจะเสด็จ

ครั้งนั้น พระราชาศุภโรทนะทรงสทกคำแล้ว มีพระทัยยินดี จนเนื้อเต้น เสด็จลุกจากอาสนอันเจริญ มือมาค้ำหมอนมณฑราชพระญาคังคแล้วเสด็จเข้าไปยังสวนเอโศก และครั้นแล้วไม่อาจเสด็จเข้าไปในสวนเอโศกได้ ทรงรู้สึกว้าวพระองค์จะหนักเกินไป ได้แต่ประทับอยู่ที่ประตูสวนเอโศก ทรงก้มอยู่สักครู่หนึ่ง จึงได้ครัดเป็นคำประพันธ์ในเวลาหนึ่งว่า

๓. เมื่อเราเผชิญหน้ากับทรพในสมรภูมิ ไม่รู้ดีกว่าร่างกายจะสูญหนัก
เช่นว่านี้ วันหนึ่งเราไม่สามารถจะเข้าไปสู่เรือนตระกูลของตน ร่างกาย
ของเรานั้นเป็นอย่างไร เราจะถามใคร ในสิ่งนี้ ?

ขณะนั้นเทวบุตรอยู่ที่ชั้นศุภราชวาส คำนึงไปในหินอาภุค จึงหวนนึกกายให้เหลือถึงหนึ่ง ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์แก่พระราชินีว่า

๔. พระโพธิสัตว์ผู้มีใจสูง ประกอบด้วยคุณธรรมคือพรกและคัมภีร์
ผู้ควรมบูชาในโลกทั้ง ๓ ได้ซึ่งพระโมคขัลลและพระกรุณา ทรงอภิเษกแล้วด้วย
บุณยและชฎานเป็นเจ้ากนจุกิ (เกลื่อน) ในเมืองคุสิค มาเกิดในพระครรภ์
พระมาชา เป็นพระโอรสของพระองค์ ฯ

๕. ครั้งนั้น พระนฤปทีประนมพระหัตถ์ทั้ง ๑๐ นิ้ว ผงพระเกียรติของ
พระองค์เสด็จเข้าไป ประกอบด้วยพระกิริยาอาการอันสุภาพ ทรงพิจารณาเห็น
พระนางมาชาว่า ยังมีมานะและไว้พระองค์อยู่ จึงท้วงว่า บอกรมาเดคิ ฉันทจะทำ
ตาม เธอต้องการอะไร จะใช้อะไรบอกมา ฯ

ธรรมาธิ ๖ ข้อครรรภาวกราณคปิวิรรค

พระนางเทวีทูลตอบว่า

๖. ข้างประเดวีรู สีมือนทิมะหรือเงินยวงยิ่งกว่าดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ เท้างาม โด่สัดไต่ส่วนเป็นอนันต์ มี ๖ งา มี ๖ โงง มีชื่อค้อมันคง
เหมือนเพชร รูปงาม เข้ามาในท้องหม่อมฉัน ขอพระองค์จงสดับเหตุ
ของข้างเน ๗

๗. หม่อมฉันเห็นโลกมณเฑียรสว่างไม่มีกมล เพศกาทั้งหมื่นพร้อม
ทั้งยาน พากันสรรเสริญ ความเกษม ความเคื่อง และความหลงทั้งหมก
ไม่มีแก่หม่อมฉัน หม่อมฉันเกิดมีความพร้อมเพียงด้วยความสุขอย่างคน
เขาริษยา มีจิตใจสงบ ๗

๘. หม่อมฉันขอประทวนไอลกส ขอพระนฤปติได้โปรดพาพราหมณ์
มาทนมโดยเร็ว ซึ่งเป็นผู้ทนมอันคณาคณภัทรพระเวท และรูวีธในบ้านเรือน
ทั้งหลาย ให้พยากวณ (ทานน) ผู้เรื่องหม่อมฉันให้ถูกต้องตรงตามความ
เป็นจริง ความดีของหม่อมฉัน จงเป็นข้อขจรวิ จะดีหรือจะร้ายแก่กระภูถ ๗

๙. พระเจ้านันทนโคกทรงฟังคำแล้ว ทรงให้พราหมณ์ผู้พระเวท
และยานทั้งรามากมณเฑียรนันทน พระนารมยา ประทับอยู่เบื้องหน้า
(พราหมณ์พราหมณ์) ได้ตรัสกับพราหมณ์ทั้งทูลชวา ดนผ่นไปในวัน
ทำนทั้งหลายจงสภักดีทุกแห่งความดีนันทน ๗

พราหมณ์ทั้งหลายทูลว่า ข้ามศพระเทวี พระนางเห็นเห็นอย่างไว้ จงกลับไปเด็ก
หม่อมฉันฟังแล้วจึงจะทราบ พระเทวีทูลว่า

๑๐. ข้างประเดวีรู สีมือนทิมะหรือเงินยวงยิ่งกว่าดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ เท้างาม โด่สัดไต่ส่วน มี ๖ งา มี ๖ โงง มีชื่อค้อมันคง
เหมือนเพชร รูปงาม เข้ามาในท้องฉัน ท่านจงฟังเหตุของข้างเน ๗

๑๑. พราหมณ์ทั้งหลายได้ฟังคำแล้ว จึงทูลอย่างนั้นว่า ขอพระนาง
จงมีบพิโทบุญ คติเสียเด็กว่า ความร้ายไม่มีแก่กระภูถ พระนางจะเกิดโอรส

อภิชัยที่ ๖ ชื่อครุฑภาวภิรมติปิวิรรค

มีอวัยวะประดับด้วยลักษณะดี มีตระกูลสูง เป็นราชตระกูล เป็นจักรพรรดิ มีพระหทัยสูง ๆ

๑๒. พระโอรสหนึ่ง จะละบ้านเมือง ละราชสมบัติที่เป็นกาม และ ละเหย้าเรือน มุ่งคอบรรพชา จะเป็น พระพุทธช่วยเหลือโลกทั้งปวง พระองค์จะเป็นผู้ควรแก่ทุกขเดเวทานในโลกทั้งสามและจะยิงโลกทั้งปวงให้อิ่ม ด้วยอมฤตรส อันประเสริฐ ๆ

๑๓. พระราชมดเท็จจริงแล้ว โลกทั้งสามก็พากันดีอย่างสุภาพแล้ว บวภิโลกอาหาวของพระเจ้าแผ่นดิน และวิภคิวงหนึ่งหมื่นหลาย ล้านแล้ว ก็กลับไป ๆ

กระนั้นแล กุรุภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระราชกุโรโชนะ ได้ทรงฟังจากพระราชมดเท็จจริงผู้ใดก็ขบขันและหมัก ผู้ก็ขบขันแล้วเรื่องนั้นมาแล้ว มีพระทัยว่าเรื่องอันนี้ จึงประทานเลี้ยงพระราชมดเท็จนั้นด้วยของดีของบวภิโลกอันน้อย และอนุญาติให้ พระราชมดเท็จออกปกครองพระราชทานได้ ประทานเครื่องหนึ่งหมื่นเสร็จ จึงอนุญาติให้พระราชมดเท็จกลับไป ในเวลานั้นพระองค์โปรดให้ตั้งของเบญจขาน ๗ ทัพพระเมืองทั้ง ๔ และทัพทาง ๔ แพร่งในเมืองทั่วไป ในมหานครก็ปลงสัตว์ ผู้ต้องการอาหารให้อาหาร ผู้ต้องการ เครื่องดื่มให้เครื่องดื่ม ผู้ต้องการผ้าให้ผ้า ผู้ต้องการยานพาหนะให้ยานพาหนะ และให้ ของหอม พวงมาลัย เครื่องโสมหา เครื่องเงิน พืชยาอายุ จนกระทั่งผู้ต้องการเครื่อง ประกอบอาชีพก็ให้เครื่องประกอบอาชีพ เพื่อกระทำการบูชาพระโพธิสัตว์

ทั้งนั้นแล กุรุภิกษุทั้งหลาย พระราชกุโรโชนะทรงปริวิตกขึ้นว่า มาอาหาว อยู่ในคำหนักโหนจึงจะอยู่เป็นสุข ไม่ลำบาก ขณะนั้น มหาราชทั้ง ๔ ได้เข้ามาหา พระราชกุโรโชนะ ทูลอย่างนว่า

๑๔. ข้าแต่พระนฤบดี พระองค์จึงมีความชวนชวายน้อย อยู่เดียว ๆ จะให้เป็นผู้สุข ข้าพเจ้าทั้งหลายในแคว้น จะสว่างคำหนักให้พระ โพธิสัตว์เอง ๆ

อภินิหาร ๖ ชื่อศวรรภาวกรรมคิยวิวรรต

ครั้งนั้นแล องค์กัณฐะเป็นใหญ่แก่เทวาทังหลาย ได้เข้าไปหาพระราชา
ศุภโรหณะ ทูลอย่างนี้ว่า

๑๕. วิมานของโลกบาลทั้ง ๔ เลวไป วิมานชั้นดาวดึงส์ที่สุด
ข้าพเจ้าจะให้คำหนักเสมอด้วยเวรยนต์แก่พระโพธิสัตว์ ฯ

ครั้งนั้นแล เทวบุตรสยาม เข้าไปหาพระราชาศุภโรหณะ ทูลอย่างนี้ว่า

๑๖. องค์กัณฐะก็ปฏิ เหนือที่อยู่ของข้าพเจ้าแล้ว แปลกใจ ข้าพเจ้า
จะให้ที่อยู่ชั้นสยาม แก่พระโพธิสัตว์ด้วย ฯ

ครั้งนั้นแล เทวบุตรชยัต เข้าไปหาพระราชาศุภโรหณะ ทูลอย่างนี้ว่า

๑๗. เทพสมัยที่ใหญ่ อยู่ในวิมานใดมาก่อน ข้าพเจ้าจะให้วิมานนั้น
อันเป็นที่รณมัย แก่พระโพธิสัตว์ ฯ

ครั้งนั้นแล เทวบุตรสุนรมิต (นิรมาดเรติ) เข้าไปหาพระราชาศุภโรหณะ
ทูลอย่างนี้ว่า

๑๘. ข้าแก่พระองค์ก็เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ข้าพเจ้าจะขอนำ
เรือนแก้วอันสำเร็จด้วยใจมาให้ เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ด้วย ฯ

ครั้งนั้นแล เทวบุตรปรีณรมิตวสุวรตี เข้าไปหาพระราชาศุภโรหณะ ทูลอย่างนี้ว่า

๑๙. วิมานทั้งหลาย ดำรงอยู่ในภานธาตุ ดึงจะงามสักเพียงไร เมื่อ
มาเทียบกับวิมานของข้าพเจ้า ก็หมกคล้ำ ฯ

๒๐. ข้าพเจ้าจะให้วิมานแก้วอันงามนั้น แก่พระองค์ผู้สมมติ ข้าแก่
พระองค์ผู้เป็นเจ้าแผ่นดิน ข้าพเจ้าจะนำวิมานนั้นมา เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ ฯ

๒๑. ข้าพเจ้าน้อมนำมาซึ่งวิมาน อันเกษกาไปด้วยคอกไม้ทิพย์
อันด้วยกลิ่นหอมทิพย์ ซึ่งพระเทวีจะได้ประทับ ฯ

ครั้งนั้นแล อุกวภิกษุทั้งหลาย เทพยคาโนสวรงค์ขึ้นมากมาพจผู้เป็นใหญ่
ทั้งปวง ก็ไถ่ نرمิตเรือนตามสวรงค์ชั้นของตน ๆ ในมหานครกบิลพัสดุ์ เพื่อบูชา

อธิบายที่ ๖ ชื่อครุฑวักรานคิปีวรรค

พระโพธิสัตว์ แม้พระราชอุทิศพระ ก็ให้สร้างเรือนดีกว่าเรือนมนุษย์ แต่ไม่คิดถึง
วิมานทิพย์ พระบรมโพธิสัตว์ ทรงแสดงให้พระนางมาชาเทวี ปรากฏพระองค์อยู่ใน
เรือนนั้น ๆ ทั้งหมดด้วยอานุภาพแห่งมหาอุทสมารี (*) พระโพธิสัตว์เจ้าผู้พระครุฑ
แล้วก็นั่งธำมณีเบื้องขวาในพระครุฑพระมาชาเทวี เทพยาคูเป็นผู้ใหญ่ทั้งหมดแต่ธ
กนั้นก็เข้าใจอย่างนั้นว่า พระมารดาของพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในเรือนของเราไม่ใช่เรือน
ของผู้อื่นในที่นี้กล่าวไว้ว่า

๒๑๐. พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในธำมณีด้วยมหาอุทสมารี อันเป็น
อจินไตย (คิดไม่ถึง) ทรงนรมิตแล้วซึ่งรูปนรมิตให้อยู่ครบทุกเรือน
ตามความประสงค์ของเทพยดาทั้งหลาย และให้ครบตามปรารถนาของ
พระเจ้าแผ่นดินกัวยาว

ครั้งนั้น ได้เกิดความคิดแก่เทพบุตรบางพวกในเทพชุมนุมเห็นว่า เทวดา
ทั้งหลายแม้แต่เพียงชั้นจาตพาราชา ย่อมเมื่อนานที่ตกหนักคือที่อยู่ของมนุษย์ จะบวช
กล่าวไปโยถึงเทวดาอื่น ๆ ที่สูงสุด คือเทวดาชั้นดาวดึงส์ ชั้นอมลา ชั้นคู้ชิต เมื่อเป็น
เช่นนั้น โฉนเด้า พระโพธิสัตว์ผู้สูงกว่าชาวโลกทั้งปวง ผู้สะอาดปราศจากดินเหนียว
เป็นสัตว์ปวงเสวรี จึงอุทิศจากหมู่เทวดาชั้นคู้ชิตมาอยู่ในพระครุฑพระมารดาถึง ๑๐ เดือน
ในที่อยู่ของมนุษย์อันมีกลิ่นเหม็น

ครั้งนั้น พระอานนท์ผู้มีอายุ ได้ทูลพระผู้มีภักโดยอานุภาพของ
พระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้มีภัก เป็นกาเรอัสจรวรที่พระศาสดาได้กตวิไว้ มาตุคาม
(ผู้หญิง) นำเกลือบก คือชื่อที่พระผู้มีภักผู้สูงกว่าชาวโลกทั้งปวง เป็นพระโพธิสัตว์
มาก่อนแล้ว จุติจากหมู่เทวดาชั้นคู้ชิต ลงมาสู่พระครุฑเบื้องขวาของพระมารดา (อันมี
กลิ่นเหม็น) ในที่อยู่ของมนุษย์ ข้าแต่พระผู้มีภัก ข้าพระองค์ไม่อาจกราบทูลอย่าง
ที่พระองค์เคยพยากรณ์ไว้ พระผู้มีภักจะครุฑวิว่า ทูทอานนท์ เธอปรารถนาจะเห็น

(*) สมมติเพียงคำว่าเป็นธรรมดี

วิมานแก้วอันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์ คือเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์เมื่ออยู่ในพระศาริรของพระมารดาหรือ พระอานนท์พูดว่า ข้าแต่พระผู้มีภคะ นีถึงเวลาแล้ว ข้าแต่พระสุคต นีถึงเวลาแล้ว ที่พระศากยจะทรงแสดงเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้นอันจะทำให้ข้าพระองค์ ได้เห็นแล้วรู้สึกอึ้งใจ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีภคะทรงกระทำนิมิตอันเป็นเหตุให้สหาคีพรหมกับพรหม ๖๙ แสน อันตรธานจากพรหมโลกลงมาปรากฏเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีภคะ สหาคีพรหมอภิวาทพระบาทพระผู้มีภคะด้วยหัตถ์แล้ว ทำประทักษิณเวียนขวา ๓ รอบ ยืนอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง แล้วประนมกรถวายนมัสการพระผู้มีภคะในขณะนั้นแล พระผู้มีภคะทรงทราบแล้ว จึงตรัสเรียกสหาคีพรหมว่า อุกุรพรหม ท่านรับเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์สำหรับใช้ ๕๐ เกียนไว้หรือ ซึ่งเป็นเครื่องอาศัยของศากยาคณะเป็นโพธิสัตว์มาแล้วเมื่ออยู่ในพระศาริรพระมารดา พรหมทูลว่าใช่แล้ว พระผู้มีภคะ ไรแล้ว พระสุคต พระผู้มีภคะตรัสว่า อุกุรพรหม เดี๋ยวนี้ เครื่องอาศัยนั้นอยู่ที่ไหน? ช้ให้ทูลหรือ? พรหมทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีภคะ เครื่องอาศัยนั้นเดี๋ยวนี้อยู่ในพรหมโลก พระผู้มีภคะตรัสว่า อุกุรพรหม ฉากะนั้น ท่านจงรู้เถิด ซึ่งเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์สำหรับใช้ ๕๐ เกียน กงทั้งหลายเขาจะคิดว่า เครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์ทำก็เพียงใด

ครั้งนั้นแล สหาคีพรหม จึงพูดกับพรหมทั้งหลายเหล่านั้นว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงคอยอยู่ก่อนจนกว่าเราจะนำวิมานแก้วอันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์มา

ครั้งนั้นแล สหาคีพรหมน้อมเศียรอภิวาทพระบาทพระผู้มีภคะ แล้วจึงหายกลับไปคือพระพักตร์พระผู้มีภคะ ไปประดิษฐานอยู่ในพรหมโลกในขณะนั้น

ครั้งนั้นแล สหาคีพรหมได้กล่าวคำนี้กับสุพรหมเทวบุตรว่า อุกุรท่านผู้ควรเคารพ ไม่ดิศกัสน์ จงร้องประกาศให้ โศกันตแก่พรหมโลกจนถึงพิภพดาวดึงส์ว่า

อภินิหารที่ ๖ ชื่อศรรภาวการณฉบับวิวรรต

เวททั้งหลายจะนำวิมานแก้ว เครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์ไปสู่สำนักพระศตาดก โกรทไควเห็นก็จึงวิ่งมา

ครั้งนั้นแล สหาศักพหุพร้อมด้วยเทวดา ๔๔ พมื่นแสนโกฏิ ช่วยกันประคองวิมานแก้ว เครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์ ประคิบฐานในพรหมวิมานสูง ๓๐๐ โยชน์ มีเทวดาทรงหลายหมื่นแสนโกฏิแวดล้อมโดยรอบแล้วนำลงมายังชมพูทวีป

ก็ในสมัยนั้นแล เทวดาชั้นภวมาพรหฺมทั้งหลายได้ประชุมใหญ่เพื่อจะไปในสำนักพระผู้มีภกะ และนัยว่าวิมานแก้วซึ่งเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้นได้ถูกยกตั้งงกงามด้วยคำทิพย์ พวงมาลัยทิพย์ ของหอมทิพย์ ดอกไม้ทิพย์ เครื่องประโคมทิพย์ เครื่องใช้สอยทิพย์ มีเทวดาทรงชื่อลือชื่อนามแวกล้อม ออกล้อมทั่วผู้เป็นใหญ่แก่เทวดาทั้งหลายก็เอื้อยบันเรารุเมว (ทะเล) เข้าไปคานสและร่วมเบื้องหน้าแก่โกลที่เคี้ยว ทอกสาธกาไปโกลอย่างเห็นหัวไร่ ๆ หรือเพ่งด้วยกรกระพริบคานี้ ๆ ก็ไม่สามารถเพื่อจะเห็นได้ เพราะอะไรจึงไม่เห็น เพราะเทวดาชั้นชื่อลือชื่อนาม และพวหมทั้งหลายคือเทวดาพวกอื่น เทวดาชั้นกาวคิงส์ เทวดาชั้นขงมา ชนเคุคฺต ชลหิรพนาครตี ชนปรพรมิกวศวรรตี ก็ไม่สามารถเพื่อจะเห็นได้ จะบ่วงกลาวไปไม่ถึงองค์ศักรผู้เป็นใหญ่แก่เทวดาทั้งหลาย เทวดาทรงหลายเหล่านั้นแล ต่างถึงรองหลังไหลกันไปหมด

ครั้งนั้นแล พระผู้มีภกะจึงบันดาลให้เสียงกึกก้องก้งวาลแห่งเครื่องประโคมทิพย์นั้นหายไป นั่นเป็นเพราะเหตุใด เพราะเหตุว่ามนุษย์ชาวชมพูทวีปทั้งหลายจะพากันเป็นบ้าพว้อมกัน เพราะได้ยินเสียงนั้น

ครั้งนั้นแล มหาราชทั้ง ๔ เข้าไปทูลองค์ศักร ผู้เป็นใหญ่แก่เทวดาทรงหลายทูลว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นใหญ่แก่เทวดาทรงหลาย ข้าพเจ้าจะทำอย่างไร ข้าพเจ้าไม่เห็นวิมานแก้วอันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์ องค์ศักรจึงพุกกับเทวดาทั้ง ๔ นั้นว่า อูกร

อธิบายที่ ๖ ชื่อศรภาวักรานคปิวิวรรค

ท่านผู้ควรเคารพทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะทำอย่างไร แม้ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เห็น ศุภรทำผู้
ควรเคารพทั้งหลาย แต่ว่าเราจะคอยดูเมื่อเข้าไปใกล้พระผู้มีมฤคะ มหาราชทั้ง ๔ นั้น
จึงทูลว่า ข้าพเจ้าทำผู้เป็นใหญ่แก่เทวกาทั้งหลาย ถ้ากระนั้น ท่านจงทำอย่างไรที่จะให้เห็น
เร็ว ๆ เข้าเถิด องค์กักรพทว่า คอยสักการะเด็ก ท่านผู้ควรเคารพ ชั่วแต่ให้เทวบุตร
ทั้งหลายหลังไหลกันเข้าไปชื่นชมพระผู้มีมฤคะก่อน ทั้งนั้น มหาราชทั้ง ๔ จึงพากันไป
ยืนอยู่ที่หนึ่ง ดูพระผู้มีมฤคะด้วยอาการระลอคสายศิระ

กวางนั้นแล สหามสัทพทหมกับเทวิกา ๗๔ หมิงแสนโกฏี ประคองวิมานแก้ว
อันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีมฤคะ นัยว่า วิมานแก้วอันเป็น
เครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้น กวาม นวลล้อมสี่ หน้า เป็นรูป ๔ เหลี่ยม ๔ มุม และ
เบื่องบนประคองตัวเวียนนอก มีขนาดยงัน กว้างเห็นสักกักเท ๖ เคียน ท่ามกลาง
เวียนนอกนั้นทรงบรรลึงไว้ มีแผ่นผ้ากว้างยาวเท่าสักกักเท ๖ เคียน นัยว่า วิมานแก้ว
กลางอันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้น มีสีและทรวดทรงอย่างนี้ ซึ่งหาเหมือน
ไม่ได้ในโลกใด ๆ ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก โดยทรวดทรงหรือสี นัยว่า แม้
เทวกาทั้งหลายเห็นวิมานแก้วนั้นแล้ว ก็พากันอัครวิไชย นัยว่า เทวกา และวิมานแก้วนั้น
เมื่อสหามสัทพทหมนำเข้าไปสู่สำนักพระศากย กว้างแหกแสงรุ่งเรืองอย่างยิ่งเหมือน
ทองซึ่งช่างของมูลฉกได้ล้นถิ่นซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนเสด็จเรียบร้อยปราศจากคำสาแหรก
เวียนนอกนั้น รุ่งเรืองแล้ว (ในสมัยนั้น) อย่างนี้ นัยว่า บรรลึงที่ประดิษฐานไว้ใน
วิมานแก้ว อันเป็นเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้น หาเหมือนไม่ได้ในโลก ทั้งเทวโลก
โดยสีหรือทรวดทรง เว้นแต่ปล้องพระคอรของพระโพธิสัตว์ เครื่องนุ่งห่มที่มหาพรหมใช้
นุ่งห่มมา ก็ไม่รุ่งเรืองเมื่ออยู่ต่อหน้าบรรลึงของพระโพธิสัตว์นั้น กลายเป็นกะดำกระดำงไป
เหมือนทากลมตากฝน นัยว่าเวียนนอกนั้นล้วนแล้วด้วยแก่นจันทร์อุกถรว (*) ซึ่งคว

(*) มีอักษรนิลทิน

ธัชชาที่ ๖ ชื่อครุฑาวัฏรานคิปีวรรค

คำทำกันแผ่นดินทองแผ่นหนึ่ง โถงแก้วโลกธาตุทั้งพื้นโลกธาตุ เวียนรอบคั่นฉาบพาค้วย
แก่นจันทร์อุรุคสารณิศหน้าไทรรอบ เวียนเยื้ององค์ที่ ๒ ซึ่งอยู่ภายในเรือนเยื้ององค์แรก
นั้น แก้วไม่กักคอบเนื่องถึงกัน ก็ทำเช่นเดียวกัน คือฉาบพาค้วยแก่นจันทร์อุรุคสาร
แม้เรือนเยื้ององค์ที่ ๓ ซึ่งอยู่ภายในเรือนเยื้ององค์ที่ ๒ แก้ว ไม่กักคอบเนื่องถึงกัน ก็ทำเช่น
เดียวกัน ส่วนบรรลิ่งกันทั้งอยู่ในเรือนเยื้ององค์ที่ ๓ ซึ่งล้วนแล้วด้วยของหอม ถูกห่อหุ้ม
ไว้ด้วยการฉาบพาค้วยแก่นจันทร์อุรุคสาร นี้ว่าสีของแก่นจันทร์อุรุคสารนั้นเป็นอย่างนี้
คือเป็นสีแก้วไพฑูริย์เขียวซึ่งเป็นแก้วตระกูลสูง คอกไม้ที่เห็นสูงกว่าคอกไม้ที่พ้อโต ๆ
เท่าที่มีอยู่รอบ ๆ เบื้องบนเรือนเยื้องซึ่งมีกลิ่นหอมนั้น นี้ว่านิมิตด้วยผลแห่งกุศลมูลใน
ปางก่อนของพระโพธิสัตว์เกิดขึ้นในเรือนเยื้องนั้น วิมานแก้วอันเป็นเครื่องอาศัยของ
พระโพธิสัตว์มีดัง แฉียงแรงไม่แตกหักอยู่มาเหมือนเพชร สัมผัสนุ่มนวลเหมือนสัมผัส
ฝักมะกอกหรือ วิมานในพิภพรองเทวดาทรงหลายชั้นกามาพจร ไม่ว่าชั้นไหน ย่อมปรากฏ
อยู่ในวิมานแก้วเครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์นั้น

และพระโพธิสัตว์ตั้งลงสู่พระนครของพระมารดาในยามราตรี คอกบัวใหญ่
ขนาด ๖๘ แฉนโยชน์ จดถึงเทพนิมิตไ้บาศาลชั้นแรกแผ่นดินโทภูษินมารจนถึงพรหมโลก
ก็ได้ปรากฏนภายไ้ตราครุฑนั้น แต่ไม่มีใครเห็น นอกจากพระองค์ผู้เป็นเสาวดีมหัศจรรย์
พระผู้สูงส่งกว่าคน กับมหาพรหม ๑๐ แฉน โธระกิติ พองมันกิติ วสกิติ นวรภาทีมี
อยู่ในโลกธาตุ คือ มนุษย์โลก และเทวโลกนั้น ล้วนแต่มีหยาตโธชะอยู่ในคอกบัวใหญ่นั้น

มหาพรหมจึงใส่หมากโธชะนั้นลงในภาชนะแก้วไพฑูริย์งาม น้อมเข้าไปถวาย
พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ทรงรับของนั้นบริโภคนเพื่ออนุเคราะห์มหาพรหม ไม่มีใครใน
จำพวกสัตว์นิกายที่ระบบริโภคนหยาตโธชะนั้นให้ย่อยง่ายเป็นอย่างนี้ เว้นแต่พระโพธิสัตว์
ผู้เกิดในชาติสุดท้าย บ้างเพียงโพธิสัตว์ภูมิทุกอย่างมาแล้ว หยาตโธชะนั้นปรากฏแก่

อภินิหาร ๖ ชื่อศรภวภัทรานคิยวิวรรต

พระโพธิสัตว์ด้วยผลแห่งกรรมอะไร? นัยว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ประพฤติโพธิสัตว์จรรยา
ในปางก่อนตลอดกาลนาน ได้ให้ยานแก่ผู้บวชไว้ทั้งหลาย ได้ทำให้ผู้มีความปรารถนาได้วัน
ผลเต็มตามความปรารถนา ไม่ละสรรเสริญ และได้ให้ดอกไม้อย่างดี ได้ให้ผลไม้อย่างดี
ได้ให้สิ่งที่มีรสอย่างดี แก่พระตถาคต แก่เจตีย์ของพระตถาคต แก่สาวกของพระตถาคต
แก่ภรรยาบิดาก่อนแล้ว ทนจึงวิโรกภายหลังเป็นนิกาย มหาพรหมโศกเนื่องหยาดไอระ
นินเข้าไปถวายแก่พระโพธิสัตว์ด้วยผลแห่งกรรมนี้

สถานที่เป็นแหล่งมั่วสุมการเล่น เป็นที่หยอกหยิกแห่งมาหา ชื่นเหนือ ๆ ขึ้นไป
ไม่ว่าอย่างใด ๆ ย่อมมีในเรือนยอกนั้นแล สิ่งทั้งปวงเหล่านั้นที่เกิขึ้นในเรือนยอกนั้น
ย่อมปรากฏแก่พระโพธิสัตว์ด้วยผลแห่งกรรมในปางก่อน

ผ้าที่หนึ่ง (หนึ่ง ห่ม) ชื่อ กุสลาสิริวรุท (นสพรชวัน) ก็เกิดขึ้นในเรือนยอก
นั้น ในสัณนิศาตย์ไม่มีกรรม ไม่ปรากฏใคร เว้นแต่พระโพธิสัตว์เกิดในภพสุดท้าย
รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อากาศอย่างใด ๆ อันจะไม่ปรากฏในเรือนยอกนั้น หามไม่
ถ้าว่าเรือนยอกเครื่องอาสน์ เป็นเครื่องอาศัยแต่อย่างนั้น ส่วนเรือนยอกทั้งภายใน
ภายนอกอย่างนี้ ทั้งอยู่เป็นนิตย์อย่างนี้ และอยู่นั้นอย่างนี้แล้วไซ้ นั้นก็ยังมีสัมผัส
นุ่มนวลเหมือนสัมผัสกับกระดูกหรือ โสเภณีทุกเพียงกระดูกอย่าง แค่งหาอะไรเปรียบเทียบ
ไม่ได้เลย นัยว่าเป็นขรรคมถา นเป็นความวิลึก สำเร็จด้วยความอุทิศสละแต่ปางก่อนของ
พระโพธิสัตว์โดยแท้ พระโพธิสัตว์มีบนมหาสัตว์พึงเกิดในมนุษย์โลกและออกอกนิเษ
กรรม (บรรพชา) ทวิสูณนุครสมย์กัมโพธิ ทั้งหมู่เงินจักรคือธรรมได้ขึ้นไป พอพระ
โพธิสัตว์เกิดในพระกรรมของพระมารดา ในเรือนยอก ในวิมานแก้วกัซขึ้นในพระกรรม
เบื้องขวาของพระมารดานั้นปรากฏอยู่ภายหลังพระโพธิสัตว์จึงจุติจากจิตมาประทับนั่งบน
บรรดงก์ในเรือนยอกนั้น กายของพระโพธิสัตว์มีเกิดในภพสุดท้ายมิได้ตั้งฐานเป็น กถละ^(๑)

(๑) กถละ คืออภินิหารซึ่งเบียดหยมกัซจะก่อตัวขึ้นเป็นกน อภินิหาร คือ อภินิหารก่อนแต่มาจำ ฆระ คือ
อภินิหาร นั้นเป็นกถละ เปรี่ คือ ขนอันดีเป็นรัตนเนื้อ เหล่านี้คือ สันกันณิกของกถละปฏิสนธิในกรรมมารดา

อัพพุทะ ณะ เปรตี แคปรากฏเป็นร่างกาย มีอวัยวะใหญ่ ประทับนั่งเสวยที่เขียว
พระนางมาษาเทวี พระมารดาของพระโพธิสัตว์ระหว่างหลับก็รู้ว่าช่างใหญ่ถูกขูดลงสู่
พระครรภ์แล้ว

นัยว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ประทับนั่งแล้วเช่นนั้น องค์ศักร์เป็นใหญ่แก่เทวดา
ทั้งหลาย มหาราชทั้ง ๔ มหายักษ์เสนาบดี ๒๘ ๗๘ ๗๘๘ ยักษ์หรือว่ากุหลอกาธิบถิเพราะเกิด
ในสำนักขององค์อินทร์ เทพเหล่านั้น เมื่อทราบข่าวพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของ
พระมารดา ต่างก็พากันมาประชุมศึกษามอยเสมอ นางเทพธิดา ๔ คน มีชื่อว่า อุกุติ
สมุคคตี ธวัชวที และประภาวที เป็นผู้ที่ชอบรับใช้พระโพธิสัตว์ นางเทพธิดาเหล่านั้น
เมื่อทราบว่าพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา ก็ประชุมกันระว่างวิภาษาอยู่เสมอ
แม้องค์ศักร์เป็นใหญ่แก่เทวดา ก็แทบไม่ทราบประมาณ ๕๐๐ เมื่อทราบว่าพระโพธิสัตว์
อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา ก็ประชุมกันศึกษามอยเสมอ

นัยว่า เมื่อพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา พระกายปรากฏดังนี้
คือ กองไฟใหญ่บนยอดเขาในเวลารাত্রีประกอบด้วยสามัคคีและหมอก แลเห็นไกลถึง
แคโยชน์หนึ่งถึง ๕ โยชน์ ฉะนั้น เมื่อพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา
อภิกภาพปรากฏอยู่ฉนั้น มีแสงสว่าง รุ่งงาม นวลเสอมีใส นุ่มนวล พระองค์ประทับนั่งบน
บรรดลึงก์ในเรือนยอดนั้น งามยิ่งนัก เหมือนห้องคารมชาติประทับด้วยแก้วไพฑูริย์
ส่วนพระมารดาของพระโพธิสัตว์เมื่อเพิ่งคู้ ก็เห็นพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ นั่นคือ
พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดา ย่อมส่องสว่างซึ่งเรือนยอดแก้วองค์แรก
นั้นให้สว่างด้วยสิริ เศษ แสงวรรณะ ครั้นแล้วส่องเรือนยอดทาแก่นจันทร์หอมองค์ที่ ๒
ให้สว่าง ครั้นส่องเรือนยอดทาแก่นจันทร์หอมองค์ที่ ๒ ให้สว่างแล้ว ส่องเรือนยอดแก้ว
องค์ที่ ๓ ให้สว่าง ครั้นส่องเรือนยอดแก้วองค์ที่ ๓ ให้สว่างแล้ว จึงส่องอภิกภาพของ
พระมารดาสว่างไปทั่วสว่าง อุบัติมาเหมือนสายฟ้าใหญ่ แลบจากยอดเมฆช้านออกไป

อถยชาติ ๖ ชื่อกรรมว่าความดีวิวรรต

ทำให้เกิดแสงสว่างใหญ่โต และแสงสว่างแห่งพระมารดาทำให้อาสน์ที่แสงสว่างไปค้ำ
แสงสว่างแห่งอาสน์นั้น ทำให้บ้านเรือนทั้งหมดสว่าง แสงสว่างที่ช้านอกจากบ้าน
เรือนนั้น ทำให้ทิศตะวันออกสว่าง ทิศทักษิณ ทิศปัจฉิม ทิศอุดร เบื้องล่างและ
เบื้องบน ๑๐ ทิศ โดยรอบก็เป็นเช่นเดียวกัน คือสว่าง แต่ละทิศสว่างไป โกลประมาต
โกจรหนึ่ง (๑,๐๐๐ วา) พระโพธิสัตว์อยู่ในพระกรรมของพระมารดา ย่อมสว่างด้วย
แสงสว่างคือสิริ เกษ และวรวณะ

ศกฺขภิกษุทั้งหลาย มหาราชทั้ง ๕ มหาภิกษุเสนาบดี ๒๗ ศบฺภิกษุประมาณ ๕๐๐ คน
โนสภยเวลาเช้า เพ็ญเพ็ญ เพ็ญเพ็ญ เพ็ญเพ็ญ เพ็ญเพ็ญมาบังเกิด และเพ็ญพิงขรรพพระโพธิสัตว์
ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ทรงทราบว่าเทวกาเหล่านี้มาแล้ว จึงยกพระหัตถ์เบื้องขวาขึ้น
ชี้อาสน์ให้เทวกาเหล่านั้นได้กบฏเป็นต้น นิ่งสงบอาสน์ที่จักเวียนแล้วแต่เห็นพระเศียร
พระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ในพระกรรมของพระมารดาเหมือนทองคำ พระหัตถ์เคลื่อนไหวกระตุก
กระตุกให้ ชกฺขให้ วังคังให้ เกวณฺโณให้ วิศวทินนโณให้วันชิตปราโมช และทวารเดโณมีโต
ค่างตวอาณัติการพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ทรงทราบว่าเทวกาเหล่านั้นนิ่งแล้ว จึงทำ
เทวกาเหล่านั้นให้เห็น เจริญเอา ให้อาสน์อายุ ใต้ราวีงศวอศกคามเนเธวณ เมื่อ
เทวกาเหล่านั้นให้จะกลดกลับ พระโพธิสัตว์ทรงทราบความคิดของเขาเหล่านั้นด้วย
พระหัตถ์แล้ว จึงยกพระหัตถ์เบื้องขวามาขึ้น ยื้อสยไปล่างมาแต่ไม่กระทบกระเทือนถึง
พระมารดา ครั้นนั้นมหาพรหมทั้ง ๕ นั้นรู้ว่าพระโพธิสัตว์อนุญาให้เวาไป โศกแล้ว ค่างก็
กระทัประทัภษิตพระโพธิสัตว์และพระมารดาพระโพธิสัตว์ ๑ รอบ แล้วก็พากันกลับไป
นั้นกันเหตุ นึกอันจับ ที่พระโพธิสัตว์ย้ายพระหัตถ์ไปมาในวาระวิภค เมื่อพระองค์ย้าย
พระหัตถ์อีกทรงมีสมฤตสัมปวิธานะ แล้ววางพระหัตถ์นั้นลง นอกจากนั้นใคร ๆ มาเพื่อเข้า
เผื่อพระโพธิสัตว์ จะเป็นหญิงก็ตาม ชายก็ตาม เด็กชายก็ตาม เด็กหญิงก็ตาม พระโพธิสัตว์
ทรงทักก่อน ให้ได้รับความเป็นบรรเทิ่งใจ พระมารดาของพระโพธิสัตว์จึงทักภายหลัง

อถายที่ ๖ ข้อควรภาวักวณคัมภีร์วรรค

ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์อยู่ในพระกรรมจักรวรรคมาตั้งแต่ เป็นผู้เสียด
ในกาชกาทายปราศรัยให้ ได้รับความบวรเทง จะเป็นทวารคัทตาม นวคัทตาม ยักคัทตาม
มณุษยคัทตาม อมณุษยคัทตาม ไม่มีใครที่สามารวดทาทายปราศรัยพระโพธิสัตว์ก่อน มีแต่
พระโพธิสัตว์ทักเขาก่อน แล้วก็พระมารการของพระโพธิสัตว์ทักค้อมมาในภายหลัง

นัยว่า เมื่อสมัยเวลาเช้าผ่านไปแล้ว ถึงสมัยเวลากลางวัน คราวนี้ องค์ศักกร
ผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลาย ทักวเข้ามา และทวยบุตรชั้นทวารคัทถึงตักพินท้าวเข้ามา
เพื่อเข้าเฝ้า เพื่อไหว้ เพื่อเข้ามาบังเกิดพระโพธิสัตว์ และมาทักทวยรวม พระโพธิสัตว์
ทักพระเนตรเห็นองค์ศักกรและทวยบุตรเหล่านั้นมาทักก็กลอยยงนแล้ว จึงเหยียด
พระหัตถ์เบื้องขวาดีเพมยทของทักทายของศักกรผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลาย และ
ทวยบุตรชั้นทวารคัทเหล่านั้นให้ ได้รับความบวรเทง แล้วร้อสนให้ ศุกรภิกษุทั้งหลาย
องค์ศักกรผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลายไม่อาจร้อสพระมัญษารของพระโพธิสัตว์ได้ องค์ศักกร
ผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลาย กับทวยบุตรอื่น ๆ ซึ่งก้อมนังลงนมาสนอันจักไว้ พระ
โพธิสัตว์ทรงทราบวาทวยบุตรเหล่านั้นแล้ว จึงให้เห็น ให้รับเอา ให้อาชทาย ให้วรวัง
ด้วยถ้อยคำอันเป็นธรรม พระโพธิสัตว์ส่งพระหัตถ์ไปทางไหน พระมารการของพระ
โพธิสัตว์ทักพระทักศักกรไปทางไหน ครั้นแล้วทวยบุตรเหล่านั้นก็ทักวาท พระโพธิสัตว์ทัก
ทวยเรา แต่ละคนรู้ออกยงนว่า พระโพธิสัตว์ส่งเทนทักนเรา พระโพธิสัตว์ทักทวยเรา
คิงนแล

แสดงสว่างในเรื่องนอศกนแล ใ้ปรากฏแก่องค์ศักกรผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลาย
และปรากฏแก่ทวารคัทชั้นทวารคัทถึงตักกัวม เมื่อพระโพธิสัตว์อยู่ในพระกรรมจักรวรรค
ไม่มีสิ่งอื่นจะบริศทรอย่างนี้เหมือนแคว้องอาศัยของพระโพธิสัตว์อีกเลย ศุกรภิกษุทั้งหลาย
คราวใด องค์ศักกรผู้เป็นใหญ่แก่ทวารคัททั้งหลาย และทวยบุตรองค์อื่น ๆ จะกลับไป
คราวนั้น พระโพธิสัตว์ทรงทราบปวีวิคกนังจักใจของทวารคัทเหล่านั้นแล้วพระหัตถ์ของ
พระองค์ ซึ่งทรงยกพระหัตถ์ดีเบองขวาขึ้นซ้าย ก็ยล่ายไปมาแล้ว มีสเหตุดีมีประษานะ
แล้ววางพระหัตถ์ลง แต่ไม่ทรงทบทกระเทือนพระมรคา คราวนั้น องค์ศักกรผู้เป็นใหญ่

อธิบายที่ ๖ ชื่อศรภาวักรานคิปีวรรค

แก่พวกเทวาททั้งหลาย และเทวาทชนทั้งหลายก็ตั้งสวดกัน ๆ ก็ทราบว่พระโพธิสัตว์อัญญา
ให้เราไปให้ แล้วเทวาททั้งหลายเหล่านั้นจึงกระทำประทักษิณ ๓ รอบ ท่อพระโพธิสัตว์
และพระมารดาของพระโพธิสัตว์แล้ว พวกนั้นก็กลับไป

ศุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสมัยเวลากลางวันผ่านไปแล้ว ถึงสมณเวลายืน ครึ่งหนึ่ง
สทาบศัพทพรมเทวบุตรชั้นพรหมนับจำนวนหลายแสนแวงล้อม นำหน้าด้วยชากโฆชะ
อันเป็นเทพนัน เขาไปเฝ้าพระโพธิสัตว์เพื่อเยี่ยม เพื่อไหว้ เพื่อเข้าไปนั่งใกล้พระโพธิสัตว์
และเพื่อฟังธรรม ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ทรงยกมือรับสทาบศัพทพรมพร้อมด้วย
บิวารที่มานั้น และพระองค์ทรงยกพระหัตถ์เบื้องขวาตีหมอนทองงกทกาศสทาบศัพทพรม
กับเทวบุตรชั้นพรหมให้ ได้รับความบันเทิง แล้วชยาสนทั้งหลายให้ ศุกรภิกษุทั้งหลาย
สทาบศัพทพรมไม่อาจชกพระมูขุของพระโพธิสัตว์ได้ ศุกรภิกษุทั้งหลาย สทาบศัพทพรม
และเทวบุตรชั้นพรหมองค์อื่น ๆ จึงตั้งเงนหมอนอันจักไว้ พระโพธิสัตว์ทรงทราบว่
เทวบุตรเหล่านั้นนั่งแล้วจึงให้เห็น ให้รับเอา ให้อย่างใหญ่ ใ้รับนั่งด้วยถ้อยคำอันเป็น
ธรรม พระโพธิสัตว์ทรงส่ายพระหัตถ์ไปทรงโค พระมารดาของพระโพธิสัตว์ก็ตั้ง
พระหัตถ์ไปทางนั้น ครั้นแล้วเทวบุตรเหล่านั้น แต่ละคนก็คิดว่า พระโพธิสัตว์สทนา
กับเราพักหลายเวร คราวใด สทาบศัพทพรมและเทวบุตรชั้นพรหมองค์อื่น ๆ ไ้จะกลับไป
คราวนี้ พระโพธิสัตว์ทรงทราบบิวาริกก ทั้งจักไรของเทวบุตรเหล่านั้นด้วยพระหัตถ์ของ
พระองค์ จึงยกพระหัตถ์เบื้องขวาตีหมอนทองขึ้นส่าย ก็ส่ายไปส่ายมา ครั้นส่ายไป
ส่ายมาแล้ว ก้อย ๆ ส่ายด้วยอาการอ่อนลงจนหยุด แต่ไม่กระทบกระเทือนพระมารดา
ครั้นแล้วสทาบศัพทพรม และเทวบุตรชั้นพรหมองค์อื่น ๆ ก็ทราบว่ พระโพธิสัตว์อัญญา
ให้เรากลับไปได้แล้ว เทพบุตรเหล่านั้นจึงกระทำประทักษิณ ๓ รอบ ท่อพระโพธิสัตว์
และพระมารดาของพระโพธิสัตว์แล้วพวกนั้นก็กลับไป

พระโพธิสัตว์ทรงมีสมณุตติสัมปฐานะแล้ววางพระหัตถ์ลง

อภินิหารที่ ๖ ชื่อครุฑภักทวนศิววิวรรต

ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์จำนวนหลายแสนมาแต่ทิศตะวันออก ทิศใต้
ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน ทิศทั้ง ๑๐ ทิศก่อกัน เพื่อเข้าเฝ้า
เพื่อไหว้ เพื่อเข้าไปบังเกิดพระโพธิสัตว์ เพื่อฟังธรรม เพื่อให้พระโพธิสัตว์บรรเลงเพลง
คือธรรม พระโพธิสัตว์จึงเปล่งรัศมีออกจากพระกาย เนิรมิตบรรดงักอันเป็นกลุ่มรัศมี
ให้แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มานั้น ครั้นแล้วก็ให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นนั่งบน
อาสน์เหล่านั้น ครั้นทราบว่าพระโพธิสัตว์เหล่านั้นนั่งเสด็จทรงไถ่ถาม และให้พระ
โพธิสัตว์เหล่านั้นซักถามปัญหาเกี่ยวกัมมทานน^(๑) ของพระโพธิสัตว์ที่มีความสงสัย
ทั้งส่วนใหญ่และส่วนย่อย แต่คนอันไม่เห็นพระโพธิสัตว์เหล่านั้น เห็นแต่ทวารุทที่มีส่วน
เสมอกัน ศุกรภิกษุทั้งหลาย นีคือเหตุ นี้คือปัจจัยที่พระโพธิสัตว์ทรงเปล่งรัศมีออกจาก
พระกายในราตรีสังค

ศุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระโอรสหรือพระภรรยาพระมารดา พระนางมาหาท้าว
ไม่มีผู้สักทักพระภรรยา นอกจากธรรมาชิกเบา นม สบาย เต้าหิน และพระนางไม่ได้ขับ
ทุกข์ที่ทรงพระครรภ์เลย และพระนางไม่ถูกไฟคือพระไฟคือโทษ ไฟคือโมหะเผาผลาญ
พระนางไม่คิดคำนึงถึงกามวิภว ภัยนันทวิภว วิหิงสาวิภว และพระนางไม่มีผู้สักทักนาว
วียน หิว กระหาย มีค หุง หมั้นหมองสน หรือจะเห็นเกิดความ รุบ เรียง กัดฟัน รส
สัมผัสอันไม่ชอบใจ ย่อมไม่มีปรากฏแก่พระนางเลย พระนางไม่ทรงสุมินท์นาว มาหาของ
หญิงคือ ความอวด ความวิชยา และเกลศของหญิง ไม่เบียดเบียนพระนางเลย
พระมารดาพระโพธิสัตว์ครั้งนั้นสมทานกัศ ๕ ทรงรักษาศีล ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐
วาระจิกในบุรุษคนใดคนหนึ่งไม่เกิดแก่พระมารดาของพระโพธิสัตว์เลย หรือจะมีบุรุษ
คนใดคนหนึ่งเกิดวาระจิกในพระมารดาของพระโพธิสัตว์ก็หาไม่ เทวดา นาค ยักษ์
คนธรรพ์ อสูร ครุฑ หุ้ง ชน เด็กชาย เด็กหญิง ทั้งหลาย ที่ภูตสิง นรคาที่อยู่ที่

(๑) พึงสังเกตว่า โฉมภักทวนศิววิวรรต มีวิจิตรวิเศษมาก จินต

มหานครกมลพิศุอันประเสริฐก็ หรือในชนบทอื่นก็ดี พอมาเห็นพระมารดาของ พระโพธิสัตว์ก็กลับได้สมดุภิกษานักตน อมเนยทั้งหลายเหล่านั้น ก็รีบหนีไปทันที ผู้ใดที่ ไรค่าง ๆ มาถูกต้อง คือโรคสันนิบาตเกิดแก่สม ตี เสลด (ตัวหูก) ไรในจักษุ ไรในหู ไรในจมูก ไรในลิ้น ไรในปาก ไรในฟัน ไรในคอ ไรคั้นคอ ไรคั้นในอก ไรเวียน ไรกลาง ไรทัก ไรกลมบ้างหู ไรไซ้ ไรค้ำหรือค่อมท้อ ไรคคั้น ไรคพุง เป็นคัน เบียดเบียน พระมารดาของพระโพธิสัตว์วางพระหัตถ์เบื้องขวาลงบน ทับระของผู้นั้น พอวางพระหัตถ์ลงเท่านั้น เขาเหล่านั้นก็หายเจ็บไข้กลับไปบ้าน ของตน ๆ ได้ ที่สุดพระนางมาจนทิวอนพญาหรือกอไม้สด ๆ จากแผ่นดินส่งให้คนใช้ พอกันไว้รับรักษาจากโรค หายพิการ เมื่อเฝ้าพระนางมาจนทิวพระประภัสร์เบื้องขวา ของพระองค์ เมื่อนั้นก็แต่เห็นพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครุฑ เหมือนเห็นดวงทมิฬใน วงวันใสสะอาด งามเห็นแล้วก็มีพระหทัยอนันต์ เพื่องผู้ ที่พระพทุยเกิดกับโสมนัส

ครุฑวิภิกษุทั้งหลาย ใช้แต่เพ้านั้น เฝ้าพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครุฑของ พระมารดา คนที่จักพิภกมรรดิยเดียวโดยทางตั้งขันธ์ประชุมกัน (บรวแดง) ต่อเนื่อง กันไปตลอดคืนตลอดวัน ทอกไม้นพโยทงหลายกไปยสองมร ผันกักตามดูฤกาล ลมก็พัด ตามกาลเวลา ฤกและนภษัตริย์ขึ้นไปตามกาลเวลา ราชอาณัติจักรพลอกษย์ มีอาหาร การกินอุภกสมบุรณ์ ประชาชนก็ใจดีไม่วุ่นวาย พวกชายและคนอื่น ๆ ในมหานคร กมลพิศุอันประเสริฐก็กัน คัม (วันเวียง) เล่น เทียวเตร่ ให้ทาน ทำบุญ อยู่ด้วยการเล่นบันเทิงสำราญทุกมืองเหมือนอยู่ในกลีบบัว แม้พระราชอุทโยทณะ ก็ทรงประพศุพิพรหมจรยต์ล็กจากราชการแห่งราชอาณัติจักร ทรงประพศุคิธรรม เหมือนอยู่ในคโปวัน (บัวบานพศุพรศ) อันบริกษุทชย

ครุฑวิภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครุฑของพระมารดาประกอบด้วย ดุทธิปราทหารย (แสดงดุทธิต่าง ๆ) เห็นปรนและนี้ ในควังนั้น พระผู้มีภกษัตริย์ก

พระอรหันต์ผู้มีอายุว่า คุกรอรานนท์ เธอเห็นวิมานแก้วเครื่องอาศัยของพระ
โพธิสัตว์ใหม่ ซึ่งพระโพธิสัตว์วางอยู่ในพระศรวิภของพระมารดาหน้? พระอรหันต์
ทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์เห็นแล้ว ข้าแต่พระสุกก พระศาสดาทรงแสดง
แล้วซึ่งวิมานแก้ว เครื่องอาศัยของพระโพธิสัตว์แก่พระอรหันต์ผู้มีอายุ แก่องค์ภัท
ระเป็นใหญ่แก่เทวดาทงหลาย แก่เทพโลกบาลตง ๔ และแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
อื่น ๆ นอกจากพระอรหันต์ผู้มีอายุและเทพเหล่านั้น บรรดาผู้ที่ได้ฟังก็มีความ
วิเวกมีใจผ่องใส มีใจเอนก มีเนื้อใจ เกลี้ยงโลมณดี ฝ่ายสหวิภพรหมณ
ก็อยู่ซึ่งวิมานแก้วกลับใจไว้ในเทวโลกยกพระอรหันต์ (ที่ระลึก)

ครั้งนั้นเอง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยภัตตัญฑ์หลายอย่าง คุกรอรานนท์ทูล
พระโพธิสัตว์เมื่ออยู่ในพระศรวิภของมารดาได้ ยืนร่วมมือนั่ง ครีวของเทวดาและมนุษย์ทั้ง
หลายให้แก่งานในชฎาน ๓ (๑) ถึง ๓ แทน ๖ หมัน ซึ่งมกรกล่าวไว้ในพื้นว่า

๒๓. พระโพธิสัตว์ผู้เป็นเสกขวิอาแล้ง ประทับอยู่ในพระศรวิภของ
พระมารดา แผ่นดินพร้อมของปากอกให้วิเวก ๖ อย่าง วัคมีงามคังของ
ก็เปล่งออก ชวนยอทั้งปวงก็ถูกชำระทำให้สะอาด หมันเทวดาทงหลายต่างก็
พากันดีใจว่าจะถึงคณแห่งธรรมแล้ว ๆ

๒๔. พระโพธิสัตว์ผู้เป็น วิระ เป็นนาคพิเศเสกขจนประทับใน
มหาวิมาน มีทวารทองงามด้วยวิภณะเป็นอนเนก ซึ่งตั้งไปด้วยแก่นจันทร์
มีกลิ่นหอมที่สุด รุ่งเรืองอยู่ วัคเนมิก้าที่เพิ่มในโลกมนุษย์ก็จะเท่ากับ
แก่นจันทร์ที่นำมาเพียงหนึ่งกรวย (๒) เท่านั้น ๆ

๒๕. โลกธาตุที่เป็นเทวโลก มีทวารโอชะแห่งคอกบวิ ได้สุกจน
เพื่อพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมอเกิดแห่งคุณธรรม โดยการนำมาไว้ในวิมานนั้น

(๑) ชฎาน ๓ คือ โพธิสัตว์ชฎาน ปัทมชฎานชฎาน และสรวชฎาน
(๒) กรวยเป็นภาชนะทองหนัก ๑๖ มณ หรือหนักเท่าเมล็ดข้าว ๑๖ เมล็ด

อภินิหาร ๖ ชื่อศรกวาวกรณดิปวิวรรต

หยาดไอระเหยแห่งคอกบัวนั้น ขึ้นไปในพรหมโลกด้วยเศษแห่งบุญถึง ๗ ชาติ
พรหมก็ได้ถือเอาหยาดไอระเหยนำมาถวายพระโพธิสัตว์ ๗

๒๖. ไม่มีผู้ใดในหมู่สัตว์ทั้งปวงในวิโลกหยาดไอระเหยนั้นแล้วย่อยได้
เว้นแต่พระโพธิสัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ เหมือนกลีบของพรม หยาดไอระเหยเศษ
แห่งบุญนั้นแทนอยู่ที่ใดหลายกัลป์ พระโพธิสัตว์วิโลกนถ์ ภายหลังถึง
ความบริสุทธิ์ จักจะถึงความบริสุทธิ์ ๗

๒๗. องค์จักรี สุทธิมา เจ้าโลกนถ ผลิตกัณหาผู้ส่านักของ
พระโพธิสัตว์มีละ ๓ เวลา เพียบซาพระโพธิสัตว์ผู้เป็นนายก ครั้นให้แล้ว
บูชาแล้ว ก็พึงรวมอันเปวระเสวีรุ แล้วจึงทำประทักษิณกลับไปตามทิศ ๗

๒๘. พระโพธิสัตว์ทั้งหลายในโลกราคโคจรจะพึงรวม ก็พากันมา
พระโพธิสัตว์ หลวงหนึ่งบนเขาสถาเพเป็นกมลวิริศมีซึ่งองค์พระนายกให้
พระโพธิสัตว์ทั้งหลายพึงรวมอันเปวระเสวีรุที่สุคตจากกันและกัน ต่าง
มีจิตอันดี กล่าวสรรเสริญแล้วก็ไป ๗

๒๙. ครั้นนั้น หญิง และเด็กทั้งหลายที่ ได้ รับทุกข์ถูกผู้ถึง จักใจ
พึงช้าน เปลือยกาย รวมกรรมอันวิเศษ เขาเหล่านั้นทั้งหมด พอเห็น
พระนางมาหาแล้วก็สว่าง โลกความบริสุทธิ์ประกอบด้วยสมฤติ มติ และคติ กลับ
ไปสู่เรือนของตน ๗

๓๐. ผู้ใดเป็นโรคสันนิบาต (ประทุษ) เกิดแก่ลม ที่ เสตก (กริหุก)
โรคในจักขุ โรคหู ทั้งกายและจิตถูกโรคเบียดเบียน ถูกพยาธิหลายอย่าง
หลายชนิดควมกวน หอพพระนางมาหาวางพระหัตถ์ถึงบนศีรษะ โรคก็สว่าง
ปราศจากกว่าคำว่า ๗

๓๑. หรือแม้ว่าพระนางมาหากำพภูตอนจากแก่เค็นสิ่งให้ ผู้เป็น
โรคทั้งปวงวันแล้วก็สว่างจากความเดือดร้อน ปราศจากกว่าคำว่า ได้ รับ
ความสบายหายพิการกลับไปสู่เรือนของตนของตน เมื่อพระโพธิสัตว์อยู่ใน
พระครววิ โยเป็นทั้งภษาและนาชแพทท์ ๗

อธยายที่ ๖ ชื่อครุภาวักรานคัมภีรวรรค

๓๒. เวลาที่พระนางมาษาพิจารณาครุวงษ์ของพระองค์ ก็ได้แต่เห็น พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในพระศราวน์ พระโพธิสัตว์ผู้เป็นที่พึ่งประคับประคอง ลักษณะตั้งม เหมือนกวางจันทร์ในอาภาคมืดขาวแวดล้อม ๆ

๓๓. รากะ โทษะ โมหะ ไม่เบียดเบียนพระโพธิสัตว์ กามฉันทะ (ใคร่ในกาม) วิชา และกิดให้ร้ายผู้อื่น ก็ไม่มี พระองค์มีจิตยินดี ว่าเวียง อ้อมเอิบ ตั้งอยู่ในโสมนัส ความทิวกระหาย ความหนาว ความร้อน ไม่เบียดเบียนพระองค์เลย ๆ

๓๔. และคนทวิทพย ไม่มีใครเป็นตะก้องกึ่งงตนเอง เป็นนิกกกาล (ตลอดเวลา) คอกไม้ที่พ้อมกถนัตเล็กงามก็ไปขยลงมา เทวาก็เห็นมนุษย์ และมนุษย์ก็เห็นอมมนุษย์ ต่างไม่เบียดเบียนให้ร้ายซึ่งกันและกันในการ เห็นน ๆ

๓๕. สัตว์ทั้งหลาย (คน) ย่อมร่วมรมย์เดินหัวและให้ข้าวน้ำ เปลี่ยนเสียงแสดงความสุรมใจว่าเวียงนัต ผนภักกคามตุคกาล ระวังผู้ณะของ ทำให้อากาถนจ่มมืด โมยพทน คอกไม้ และไม้ล้มตงทั้งหลาย กังอองงม ในกาลน ๆ

๓๖. ผนรทเทตไปรมงนในพระราชวังตลอด ๗ รากวี คนยากจน เชิญใจได้รบทานที่มิผู้ให้ไปบริโลก ไม่มีใครยากจนเชิญใจ ไม่มีใครทุกข์ยาก ต่างบ้านเทิงใจเหมือนอยในนันทวันชยคเชาธุเมรุ ๆ

๓๗. พระราชาศุโขทณะกัมศากยงทั้งหลาย รักษาอุบสถคตลไม่ทำ ราชการแห่งราชอาณาจักร ประพฤคิแต่ธรรมอย่างเคียว พระองค์เสด็จไปสู่ ปรัสสาทซึ่งนเหมือนศไปวัน (น้ำบำเพ็ญพรต) ครวติตามพระนางมาษาเทวี ว่า แนะนางผู้ทรงไว้ซึ่งสัตวิประเสริฐ (พระโพธิสัตว์) ร่างกายของเธอ เป็นอย่างไร เป็นสุขสมบายค้อยู่หรือ ๆ ๆ

อธยายที่ ๖ ชื่อครุภาวักรานคัมภีรวรรค (ว่าด้วยการลงสู่พระศราวน์) ในคัมภีร์ ตรีลคิตวิสทว

๕๘
คังนแล ๆ

อถิตาที่ ๗ ชื่อชนมปวีรบรรด

อถิตาที่ ๗ ชื่อชนมปวีรบรรด (ว่าด้วยทรงสมภพ (เกิด))

กระนั้นแลศุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อล่วงไปแล้วได้ ๑๐ เดือน กาลสมัยที่พระโพธิสัตว์จะบังเกิดใกล้เข้ามาแล้ว บุพนิมิต ๓๒ ประการก็ปรากฏขึ้น ในอุทยานพระราชวังของพระราชารุทโรหณะ บุพนิมิต ๓๒ ประการ คืออะไรบ้าง? คือ คอกไม้ทั้งปวงเข้ม แต่ไม้บาน และคอกไม้วูปุล นวปทุม นวกุมภ นวปดะตริก ที่ซ่อนอยู่ในสระทั้งหลายก็ขยายกลับ แต่ไม้บาน ไม้คอกไม้ผลทั้งหลายที่เกิดจากแผ่นดินมีแต่คอกแอม แต่ไม่ผลิดผล ตันวิคะได้ปรากฏขึ้นในที่ ๔ แห่ง ชุมวิคะดังแสงก็เกิดขึ้น แสงให้เห็นแหล่งที่อยู่ทั้งหลาย และเหนือวิคะทั้งหลายก็ปรากฏขึ้นภายในบุรี น้าหอมเย็นและร้อนอบด้วยน้ำน้าหอมก็พุ่งขึ้นมา ลุกราชอุทิงหลาย พวกนี้มาจากราชภูเราพิมพ์านท์ ก็บรรลือเสียงกระทำประทักษิณนครกบิลพัสดุ์ขึ้นประเดี๋ยว แล้วหนีอยู่ริมประตูเมือง แคมมิได้เบียดเบียนทำร้ายใคร ลูกช้างคือ ๕๐๐ พากันมา แล้วเอาปลายวงแหวนพระบาททั้งสองของพระราชารุทโรหณะ เทพทวาร (เทวบุตร) ทั้งหลายจากเขมรชัฏ ก็ดำแกลงให้เห็นผลัดเปลี่ยนนั่งที่กันภายในบุรีของพระราชารุทโรหณะ นางนาคทั้งหลายสำแดงให้เห็นกิ้งกัวในพื้นอากาศ คือเครื่องบูชาทั้งๆ ห้อยลงมา นางนาคทั้งหมื่นก้าวทางนทขยงแกลงให้เห็นอยู่ในพื้นอากาศ เหมือนแก้วน้ำค้างที่หมื่นก็ดำแกลงการกระทำประทักษิณมหานครกบิลพัสดุ์ นางเทพกนิยาทั้งหมื่นคือคนโศกน้ำหอมเห็นด้วยธมมาดำแกลงให้ปรากฏ นางเทพกนิยาทั้งหมื่นขึ้นถือฉัตร ธงชัย ธงปักถาก มาดำแกลงให้ปรากฏ นางอัปสรมากก็แสนมายืนสำแดงคนให้ปรากฏด้วยเบ้าสังข์ สีกลองใหญ่ กลองชนะ (กลองเล็ก) โกวณัฒฑาจารย์ เคาชะระตัง ลมกัทยุคมิได้พัด แม่น้ำทั้งปวงมิได้ไหลและมีได้พัดพา วิมานของจันทร์อาทิศย์ และหมู่ดาวนักษัตรทั้งหลาย ก็มีได้พาไป (ไม่เคลื่อนที่) เวลานั้นเป็นเวลาประกอบด้วยบุษยฤกษ์ พระราชวังของพระราชารุทโรหณะก็พราวไปด้วยรายแก้ว ส่วนไฟมิได้ร้อน แก้วมณีทั้งหลายก็ปรากฏห้อยอยู่ที่เรือนยอดปราสาท ชุ่มทวาร

คลังผ้า และคลังวัตถุต่าง ๆ ก็ปรากฏว่ามีหมดเสียงกวาง นกชุก แร้ง หมาบ้า หมาจิ้งจอก ไต่หอยไปหมด ไต่ยีนแก่เสียงที่ตี ๆ คัดรูดจากคนบ้านนอก และกรรมกรทั้งปวง พนกันที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ก็เรียบร้อยเสมอกัน ทางเดินสี่แห่ง ถนนหลวง ร้านกลางที่เป็นประธานแก่เกลียงเกลตาเหมือนชัศม์ด้วยคำมือ คายคาไปด้วยคอกไม้ส่ง่างาม หญิงกรรมกรแก่ทั้งปวงก็คลอคล้าย เทวดาในป่าสาละวัน (ป่าร้าง) ทั้งปวงก็เนรมิตกายสำแดงตนอยู่บนใบไม้ นมัสการอยู่ บุพนิมิตทั้งหลาย ๓๒ ประการได้ปรากฏแล้ว

ครั้งนั้นแล พระนางมาษาเทวีทรงทราบข่าวลือสมัยประสูติพระโพธิสัตว์ จึงเข้าไปเฝ้าพระราชาศุภโธทนในราชวิกรมมณั คัญชานาภพแห่งเกษของพระโพธิสัตว์ ได้ทูลเป็นคำประพันธ์ว่า

๑. ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ขอพระองค์ได้โปรดทรงฟังคำ ซึ่ง เป็นความดีของหม่อมฉัน คือศกษาปิก่อนเกิดขึ้นแล้วโดยปัจจุบันทันด่วน ถึงยชาน ถ้าพระองค์ไม่ก ไม่กวีร์ ในเช้าพระหทัยดี หม่อมฉันจะไปยัง พนที่อุทยานเป็นที่เดินเล่นกุสลาณโดยศวัน ๆ

๒. พระองค์กษัตริย์ในถรณ์ที่เพ็ญพรตมาแล้ว ทรงประกอบพระ หทัยในธรรมหม่อมฉันคงควรมีสัตว์บริสุทธิประทุมมาจนแล้ว สาละพฤกษ์ (ไม้ร้าง) ที่รู้จักว่าเป็นไม้ประเสริฐ ออกดอกแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ หม่อมฉันควรจะไปเล่นที่อุทยาน ๆ

๓. ดูกุลนัต (ลูกใบไม้ผลิ) เป็นตุลประเสริฐ ควรแก่การประกับ ของหญิงทั้งหลาย ระวังไปด้วยเสียงประเสริฐแห่งแมลงมู นกคเหว่าส่งเสียง กู่ขับร้อง เป็นสถานที่สะอาดงามวิจิตร มีเกสรดอกไม้ปลิวว่อน หม่อมฉัน ขอโอกาสได้โปรดประทานพระกระแสงให้หม่อมฉันไป ย่ำทำนองเหยี้ยว ไว้อย ๆ

๔. พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังคำของพระนางเทวีนี้แล้ว ก็ทรงยินดี มีพระหทัยบวเหิง ครัดแก่ที่ประชุมทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจงจัดแถว พาหนะคือม้า ช้าง และรถ จงยกแต่งตั้งคนอุปัชฌาย์ให้มิ่งคังสมบูรณ์ด้วยคุณ อันประเสริฐ ๆ

อธิบายที่ ๘ ชื่อชนปวิวรรค

๕. จงจิกขุกข้างสี่เมฆเหมือนนุชาเขียวให้ได้ ๒ หมื่น และจัก
พระยาข้างฉัททันต์ (๖ งา) สีข้างงามด้วยห้อยระย้า กลุ่มด้วยชายทอง
งามวิจิตรด้วยแก้วแกมสุวรรณ ฯ

๖. จงจิกมา ๒ หมื่น มีผงามเหมือนพญามุชชะ (พญาชุ่มกระต่าย)
สีข้างประดับด้วยเครื่องทอง ห้อยชายลูกพรวน มีกาดังเงินเหมือนลมพัด
ซึ่งเป็นพาหนะของพระเจ้าแผ่นดิน ฯ

๗. จงจิกหมุก ๒ หมื่นไทยเร็ว เลือกที่เบ็นนักรบกล้าหาญ กระหาย
สงคราม ถือคาบ ธนู ลูกศร หอก บ่วงนาค พระขรรค์ จงรักชามกายาเทวี
กับพวกบิรवारไทยไม่ประมาท ฯ

๘. จงทำอุทยานลุมพินี ให้เหมือนนครด้วยแก้วและทอง ประดับ
ต้นไม้ด้วยดอกไม้ต่าง ๆ ให้เหมือนอุทยานนั้นทวนของเทวาทังหลายอัน
วิจิตรงามด้วยดอกไม้ต่าง ๆ เมื่อจักเสร็จแล้ว จงมาบอกเราโดยเร็ว ฯ

หมุกทั้งหลายรับกันแล้ว ก็ตระเตรียมพาหนะและประดับอุทยานลุมพินี โดย

ทันใดนั้น

หมุกทั้งหลาย ทูลว่า

๙. ชโย! ชโย! ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่แก่กันทั้งหลาย ขอพระ
องค์จงรักษาพระชนมายุไว้ให้อนิรันถ ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ข้าพระ
องค์ทำ काम พระดำรัสเสร็จทุกอย่างแล้ว ขอพระองค์จงทอดพระเนตรเถิด ฯ

๑๐. ฝ่ายพระราชผู้เป็นใหญ่ประเสริฐแก่กันทั้งหลายเห็น ทรงดี
พระทัย เสด็จเข้าไปสู่พระตำหนักอันประเสริฐ ครั้นกับพระสนมประจำ
พระองค์ทั้งหลายว่า นางโคกัมโบ และโคจรจะให้เรารัก นางนั้นจงแต่งตัว
ทำตามคำสั่งของเรา ฯ

อัธยาศัย ๘ ชื่อชมปวีรรค

๑๑. พวกเจ้าจึงดูกลิ่นนึ่งหม้อน้ำที่มีกลิ่นหอมอันประเสริฐ มีสีตามสภาพงาม ให้เป็นที่น่ารัก ละมุนละไม จึงห้อยสร้อยมุกาหารไว้ที่ทรงอก จึงแสดงการประคับเคืองอาภรณ์ให้พร้อมสรรพในวันนั้น ฯ

๑๒. จึงไกวบันไดขาว คีกลองระนะ (กลองเล็ก) คีคพิณ เป่าขลุ่ย บรรเลงดนตรีตั้งแสนให้ไพเราะ ทำให้นางทำทงหลายอันค้มาก แม้เทวคาทงหลายได้ยินเสียงไพเราะแล้ว ก็ชยากฟัง ฯ

๑๓. มายาเทวีจะสถิตย์ในวตอันประเสริฐแก่ผู้เคียว บุษบหรือสตรีอื่น ๆ อยาขึ้นไปบนวตนั้น นารีล้วนเสียดสีก้าง ๆ ถากวตนั้นไป อยาให้นางเห็นสิ่งสกปรก อยาให้นางได้ยินเสียงไม้เพราะหู ฯ

๑๔. ได้ยินเสียงกีก้องกองทหารอันมีสีวิแสงงดงาม ก็ย ทหารม้า ทหารช้าง ทหารรถ และทหารราบ กออยู่ทีประมุขเมืองของพระเจ้าแผ่นดิน เหมือนได้ยินเสียงมหาสมุทรกำเริบ..... ฯ

๑๕. พอพระนางมายาเสด็จออกจากพระตำหนักถึงวิมประมุขเมือง พนังงานก็กระพริบตาสงแสนเพื่อด้วยขมขมกมล ฯ

๑๖. วตอันวิจิตรนั้น พระเจ้าแผ่นดิน (สุทโธทนะ) ให้ประคับด้วยพระแท่นทิพย์ มีแสงคงพัน ประกอบด้วยหินไม้แก้ว ๔ มุม มีใบ มีดอก มีหงส์ นกกระเรียน นกยูง บรรเลอเสียงเป็นทีเพราะจับใจ ฯ

๑๗. ไวยอันถวัลวตนั้น ยกฉัตร ธงชัย ธงปศาก กลุมด้วยผ้าทิพย์ มีชายห้อยลูกพราวอันประเสริฐ มีนางทำในอาภาศพาทันมองกุดถนนั้น แล้ว ก็ให้ได้ยินเสียงประกาศไพเราะอันเป็นทิพย์สรรเสริญพระนาง ฯ

๑๘. พอพระนางมายานั้นขึ้นประทับบนจอมพระแท่น พันแผ่นดิน มนุษย์โลกก็ ไหวหวนค้วววิการ ๖ เทพยาคก็ไปรยคอกไม้ ท้องฟ้าบินบ้วน ทังออกมาว่า วันนั้นผู้ประเสริฐที่สุดในโลกจะเกิดในอุทยานลุมพินี ฯ

อถายที่ ๘ ชื่อชนมปวีรเวศ

๑๙. เทพโลกบาลทั้ง ๔ มาลาภรณันน์ แม้องค์อินทรีผู้เป็นเจ้าของวรัค
ก็มาทำความสะอาดในหนทาง พรหมก็ออกหน้าคอยห้ามทุรชน เทวคา
คังแสนพากันประนมมือขอขมา ๖

๒๐. พระเจ้าแผ่นดิน (ศุภโรหณะ) ว่าเวียงบรรเทิงพระทัยเมื่อ
ทอดพระเนตรศุภรณนันน์ เทวคาใหญ่่น้อยทั้งหลายมีพฤติกการประจักษ์อย่าง
ไร ก็ประจักษ์แก่พระองค์อย่างนั้น โลกบาลทั้ง ๔ พรหม เทวคา พรหม
คัวของค้ออินทรี กระทำการบูชาอินโพนุสย ก็ประจักษ์อย่างชัดเจน ๖

๒๑. ไม่มีสัตว์ใดในเทพ ๓ จะทนต่อการบูชาได้ เทวคา นาค
องค์ล็กกะ พรหม และเทพโลกบาล (ถ้าได้รับการบูชาอย่างนี้) ก็พระ
จะแตก และชีวิตจะดับแต่พระโพธิสัตว์ผู้เป็นอภิตเทพ ย่อมทนต่อการบูชา
ได้ทุกอย่าง ๖

พระนเนลล ศุภรภิษทั้งหลาย พระนางมาษาเทวีแวงล้อมคัวยวธมา ๘ หมัน
๔ พัน ล้านประดับคัวเครื่องอลังการทั้งปวง และแวงล้อมคัวยทวาราว ๘ หมัน ๔ พัน
ล้านแวงงกล้า หัวหาญ รูปงาม สวมเกราะหนังนึ่งคงทมิฬตะแบง เส็ดจนำหน้า
นางศากยกันยา ๖ หมัน มีกลายแก่หมันและกลางคน ๔ หมัน ล้านบังเกิดในพระกุดญาคี
ของพระราชาศุภโรหณะ ศุแลร์กษาแล้ว และแวงล้อมคัวนางสนมก้านลของพระราชา
ศุภโรหณะ ๖ หมัน ล้านขับกล่อมประโคมดนตรีบรรเลงสังคีต และแวงล้อมคัวเทพ
กันยา ๘ หมัน ๔ พัน แวงล้อมคัวนาคกันยา คนธรรพกันยา กิณเรกันยา อสุรกันยา
พวกลด ๘ หมัน ๔ พัน ทั้งนี้ล้วนประดับคัวเครื่องอลังการตามขบวนต่าง ๆ บรรเลง
เพลงต่าง ๆ กล่าวสรรเสริญกลางตามเสด็จพระนางเมื่อเสด็จออกไป อุทยานลุมพินี
คัวน้ำหอมไปรอยคอกไม้ทิพย์ไปจนทั่ว คันไม้ทั้งปวงในป่าอันประเสริฐนั้น ย่อมแตกใบ
ผลิคอกออกผลในสมัยใช้ฤดูกาล และเทวคาทั้งหลายก็มาประดับสวนนั้นให้ นันคือ
เหมือนประดับสวนมิตกวันของเทวคาทั้งหลาย

อธิบายที่ ๘ ชื่อชนม์ปวิวรรค

ครั้นนั้น พระนางมาษาเทวี เสด็จเข้าไปสู่ป่าลุมพินี แล้วเสด็จลงจากรถ
ประเสริฐนั้น แวกล้อมไปกัวยสาวมนุษย์และสาวเทวดา ทรงประพาสจากต้นไม้
สู่ต้นไม้หนึ่ง ทรงคำนึงนจากบ้านสู่บ้านนั้น ทอดพระเนตรจากพุ่มไม้หนึ่งสู่พุ่มไม้หนึ่ง เป็น
ลำดับไปจนถึงต้นไม้หนึ่ง (ปาลุกษวฤกษ์) ต้นใหญ่งมบรรพตทั้งแก้ว มีกิ่งแบ่งแยกออก
เป็นสัดส่วน ทรงใบและก้านสม่ำเสมอ มีดอกไม้ต่าง ๆ ทั้งเป็นเทพย์และเป็นของมนุษย์
บานระพริบห้อยคล้ายผ้าสีต่าง ๆ มีกลิ่นต่าง ๆ ส่วนหอมที่เสกประเสริฐยิ่งนักช่วงโชติ
ไปคล้ายแสงแก้วมณีอันวิจิตรหลากหลาย มีโคน ลำต้น กิ่ง ใบ ประดับประดาด้วย
วิเศษทั้งปวงมีกิ่งแผ่ขยายแยกย้ายเป็นอันก่ กิ่งคั่นอยู่ในพื้นดินซึ่งเป็นภุมภิกษาความเสมอ
เหมือนฝ่ามือมีทิวาเขียวสด แผ่ขยายแยกย้ายงามคี่ออกไปเป็นพิกงามที่สัมผัสนุ่มนวล
เหมือนสัมผัสผืนผะกั่วแก้ว (*) พระมารดาของพระพุทธองค์ประทับมาแล้ว เป็นที่ตั้งวง
กนศรีบรรพตของขั้วร้องของเทวดา รามวิศุทธปราศจากมลทิน เทพดาชั้นศุทธาวาส
ตั้งแสน ไถ่มาอันมรรคาแลมกฏยอบลงมาน้อมก้านนิกรวปไหว้ด้วยศิวะเกล้า ศิวใจ
นับถือ พระนางได้เสด็จไปยังไม้มะเดื่อต้นนั้น

ครั้นนั้น ไม้มะเดื่อต้นนั้น ไถ่ล้อมลงมาก้านนี้ ศิวอาณาฬของพระโพธิสัตว์
พระนางมาษาเทวีจึงเหยียพระหัตถ์ขวา ปราบกฎเหมือนสายฟ้าอันอยู่ในพื้นอากาศ
ยี่ถักงมะเดื่อแห่งนมองอากาศที่มีน้ำจว ทรงประทีปขึ้นอย่างชกช้อย ครั้นแล้ว นางอัปสร
๖๐ แดนจากสวรรค์ชั้นกามาพรพระเข้าไปเส้าทิวากรรับใช้ในเทที่ใกล้ ๆ พระนางเทวีในครั้นนั้น

พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์พระมารดาประกอบด้วยฤทธิปราทิตายเห็นปานนี้
ครั้นครบ ๑๐ เดือนล่วงไปแล้ว พระองค์ก็เสด็จออกจากพระครรภ์ (สี่ข้าง) เบื้องขวา
ของพระมารดา ทรงมีสมฤกษ์ดีมีประชาชน ไม่ประอะเบื้อนด้วยกรรมมลทิน (สิ่งสกปรก
ในครรภ์) ไม่เหมือนคนอื่นบางคนที่เขาพูดถึงกรรมมลทินของคนอื่น

(*) ผีชนิดนี้ชื่อ สัททิวา กจฉินุติค นอนอยู่ วิชลัณณะแปลไว้ว่า ไม่เห็นเมื่อรับพระบุตรหนึ่ง มีไว้แต่
จากกิ่งกเถา ๒ แดงอย่างใบไม้ มีดอกสีเขียวเข้มๆ มีโคนพดกเป็นกระบอก ๙ ตอน และมีกลิ่นบน ๆ
กลิ่นกลัดฉวี ABRUS, PRECATORIUS

อถายที่ ๗ ชื่อขมปวีรรต

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้นแล องค์อินทรีผู้เป็นใหญ่แก่เทวาททั้งหลาย และ
สหัมบดีพรหม ได้มาขึ้นอยู่เบื้องหน้า ซึ่งทั้ง ๒ องค์นั้น เกิดความเคารพพระโพธิสัตว์
อย่างยิ่งมีสมฤตีสัมปราชนะ ชั่วกันรับพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ภายในผ้าไหมทิพย์ด้วยอวัยวะ
ใหญ่ในอุ้งทุกส่วน

เวื่อนย่อยที่พระโพธิสัตว์ประทับเมื่ออยู่ในพระศรวิภะพระมารดาในสหัมบดีพรหม
และเทวบุตรชั้นพรหมภิกษาได้อัญเชิญอันนำไปยังพรหมโลก เพื่อให้เป็นเจดีย์และเพื่อ
บูชา มนุษย์โลก ๆ ไม่ได้เยี่ยมพระโพธิสัตว์เลย เพราะเทวกาย่อมพระโพธิสัตว์ก่อนเพื่อน

ขณะนั้น พระโพธิสัตว์ พอเกิดออกมาแล้วก็ทรงหย่อนพระบาทลงสู่แผ่นดิน
ในระหว่างที่พระโพธิสัตว์หย่อนพระบาทลงมานั้น ทอคนับไว้ดูก็ข้ามแรกมหาปรูปปรากฏ
ขึ้นมา พระชนาทุกทั้ง ๒ คือ นันทะ และอุปนันทะ มีกายกึ่งหนึ่งอยู่ในอากาศ เรมิต
ท่อน้ำ ๒ ท่อ คือ น้ำเย็นกับน้ำร้อนตรงสถานพระโพธิสัตว์ องค์สถิระ พรหม โลกบาล
ที่มาก่อน และเทวบุตรอันเป็นอันมากหลายแสน พอพระโพธิสัตว์เกิดออกมาแล้ว ก็ตรง
สถานด้วยน้ำหอมก้าง ๆ และไปร่ำปราวด้วยดอกไม้มะม่วงก่ำ จามรี ๒ องค์ ฉัตรแก้ว ๑
องค์ ปรากฏขึ้นในอากาศ พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในคอกบัวใหญ่นั้น ทอพระเนตรดูทิศ
ทั้ง ๔ (ครั้นทอพระเนตรดูทิศทั้ง ๔ แล้ว) ทรงทอพระเนตรอย่างราชสีห์มอง
และอย่างมหาบุรุษมอง

ก็ในสมัยนั้นแล พระโพธิสัตว์เห็นโลกธาตุ คือ มนุษย์โลก และเทวโลกทั้งหมด
พร้อมทั้งเมือง กำปล หมู่บ้าน ราชภูว และเมืองหลวง พร้อมทั้งเทวคาและมนุษย์
กัวยทิพย์จักขุ ซึ่งปรากฏเป็นจักขุทิพย์เห็นได้ตลอด ไม่มีอะไรกำบัง อันเกิดจากผลแห่ง
กุศลมูลในปางก่อน ทรงทราบจิตและความเป็นมาของสัตว์ทั้งปวงแล้ว ครั้นทราบแล้ว
จึงสำรวจกว่า มีบ้างไหม สัตว์ผู้ใดเหมือนเรา ด้วยคิด สมภา ปวีระญา หรือด้วยการประพฤติก

อภิปาฐที่ ๗ ชื่อชนมปิวิวรรต

ในกุตลบุตร เมื่อพระโพธิสัตว์ไม่ทรงเห็นว่า สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งในโลกธาตุคือ มนุษย์โลก และเทวโลกจะเทียบเท่าพระองค์แล้ว ครั้นนั้นพระโพธิสัตว์ก็ปราศจากความกลัว ไม่สะทึงตกพระทัยเหมือนเสด็จไม่พวันพริ้ง ทรงระลึก ทรงคึกแก่สิ่งทักท้วงแล้ว ทรงทราบจิต และความเป็นมาของสัตว์ทั้งปวง พระองค์ไม่มีใครประคอง ทรงหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว แล้วตรัสว่า เราจะเป็นผู้ถึงก่อน ซึ่งธรรมที่เป็นกุตลบุตรทั้งปวง ฉัตร (ร่ม) ทิวาสีขาวเป็นทิพย์ ไม่มีใครถือ แขนงงามมี ๒ องค์ (ไม่มีใครถือ) ก็ตามพระโพธิสัตว์ซึ่งเสด็จไป พระโพธิสัตว์อย่างพระบาทไปในที่ใด ๆ กอแก้วหลวงทั้งหลายก็ปรากฏในที่นั้น ๆ พระองค์ทรงหันพระพักตร์ไปทางทิศทักษิณ อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว แล้วตรัสว่า เราจะเป็นผู้ควรแก่ทักษิณ (ทานที่ผู้ให้เพื่อผลอันเจริญ) ของเทวคณและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทรงหยุดอยู่ในก้าวที่ ๗ แล้วตรัสพระวาจาขึ้นมาลอย ๆ อย่างไม่ใช่ของพระองค์เหมือนเสด็จสิ่งที่ว่า เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ชาคันเป็นชาติสุดท้ายของเรา เราจะทำที่สุดแห่งทุกข์คือชาติ ชรา มรณะ พระองค์หันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว แล้วตรัสว่า เราเป็นผู้สูงสุดของสัตว์ทั้งปวงไม่มีใครยิ่งกว่า พระองค์หันพระพักตร์ไปทางทิศเบื้องล่าง อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว แล้วตรัสว่า เราจะกำจัดมารและเสนามาร เราจักไปรณเฝ้านคือธรรมพร้อมกัน บำบัดไฟนรกของสัตว์นรกทั้งหลาย ซึ่งสัตว์นรกทั้งหลายจะไต่เพียงพร้อมไปด้วยความสุข พระองค์หันพระพักตร์ไปทางทิศเบื้องบน อย่างพระบาทไป ๗ ก้าว และแห่งไปสู่มืองบน แล้วตรัสว่า เราจะเป็นผู้ที่สัตว์ทั้งปวงควรแหงนดู ระหว่างที่พระโพธิสัตว์ ครัสพระวาจา นี้ และในสมันนโลกธาตุคือ มนุษย์โลก และเทวโลกก็ไต่แผ่เข้าไปด้วยพระสุรเสียง อันนี้คือความเป็นธรรมไต่แก่ความวิรู้ง ซึ่งเกิดจากผลแห่งกรรมของพระโพธิสัตว์

อภินิหารที่ ๘ ชื่อชมบิรวรรค

กาลใด พระโพธิสัตว์ผู้เกิดในชาติสุดท้าย เกิดขึ้นแล้ว และกาลใด พระโพธิสัตว์
ครีดีวิธัมมิกัสมีโพธิ์ กาลนั้นอุทกขิปรากิหารยเห็นปานนี้เหล่านี้ก็ย่อมบังเกิดขึ้น อุท
กขิปรากิหารย นัยว่า ในสมัยนั้น สัตว์ทั้งหลายเกิดชุมชนชุนัน เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่
ในโลกซึ่งน่ากลัว ชนตฤกษณพอง คนครีที่ทั้งหลายทั้งของทิพย์และของมนุษย์ ไม่มีใคร
ไปและต้องกับรเวตตนเอง คนไม้ทั้งหลายที่เดินไปตามฤดูกาล มาในสมัยนั้นก็ผลุดอก
ออกผลในโลกธาตุก็มนุษย์โลกและเทวโลก และเสียงเมฆก็ไถ่เอามาจากอากาศอันแจ่มใส
ละอองฝนและเอื้อมทั้ง ก็ไปรยลงมายังข้าๆ จากอากาศปรวจากเมฆ ลมมีกลิ่นหอม
พืชมารกระทบทำให้เป็นสุขอย่างถึง และไซ้มาอย่างแผ้วเบา เจือกัวดะของฝน คอกไม้
ผ้า เครื่องประดับ หงษ์เจแทนหอมอันเป็นทิพย์ต่าง ๆ ก็พิศศอดไป และทุกทิศก็ปราศจาก
ความมืด มืด หมอกควัน น้ำค้าง ฝน ฟ้าแลบ แฉมแจ่ม ใคยอันแต่เสียงประกาศของมหาพรหม
เป็นเสียงดัง ๆ ไม่มีใครห้ามอื่น มารชดอากาศอันสงบ และโคมแสงสว่างเหนือกว่า
แสงสว่างของจันทร์ อาทิตย อังกัสถกะ พรหม โลกบาล โลกธาตุก็มนุษย์โลก และ
เทวโลกก็แจ่มแจ้งด้วยวิมสิธวาทักงวอยตงพันเวาเอเนน เมื่อภะพวิธัมมิกัสมีเกิดความสุข
อย่างถึง และวิธัมมิกัสมีทำให้เกิดความสุขกายสุขใจของสัตว์ทั้งปวง ล่วงพันวิษยโลก นัยว่า
ระหว่างเมื่อพระโพธิสัตว์เกิด สัตว์ทั้งปวงเพียบพร้อมไปด้วยความสุขแต่อย่างเดียว
ปราศจากความรัก (ถ้าหนัก) ความชัง ความกระต้าง ความทศู ความทุกข์
ความกลัว ความโศก ความริษยา ความกระหนทั้งปวง เว้นจากการกระทำอกุศลทั้งปวง
ความบื้อไซ้ของสัตว์ทั้งหลายผู้ที่มีบื้อไซ้ ก็สงบระงับไป ความทิวกระหาของสัตว์ผู้ทิว
กระหา ก็สงบไป และสัตว์ที่เมาตัวของมันเมา ก็ล้างมาหายเมา ผู้ที่เป็นปากปลัก โสสิค
ผู้มีชกขุพิการ ก็โคจกขุคคังเคม ผู้มีพุกการก็โคจกคคังเคม ผู้ที่มีอนทวิพิการโคยเสื่อ
อวิวะระเนอใหญ่ ก็หายอนทวิพิการ สัตว์ผู้ยากจนก็โคจกคคังเคม สัตว์ที่ถูกกักขังของจำกัวย

อภินิหาร ๗ ชื่อชนมพรรษา

เครื่องกษัตริย์ของเจ้า ก็หลุดจากเครื่องกษัตริย์ของเจ้า ความทุกข์ของสัตว์พวกทั้งปวง นับทั้งแก้วเจียรนัยเป็นต้น อันเกิดจากเหตุทั้งปวงก็ระงับในขณะนั้น ความทุกข์ของสัตว์ เครื่องเจียรนัยทั้งหลายมีกันเองเป็นต้น ก็ระงับ ความทุกข์ของสัตว์ทั้งหลายอยู่ใน โยมโลก (เปรต) อันเกิดจากความหิวกระหาย ก็ให้สงบระงับไป

และกาลใด พระโพธิสัตว์พอเกิดแล้วว่างไป ๗ ก้าว กาลนั้น พระพุทธเจ้าผู้มี ฤทธิ์^(๑) ทั้งหลาย ซึ่งอยู่ในโลกธาตุทั้ง ๑๐ ก็อธิษฐานประเทศก็แผ่นดินตรงนั้นให้ ตัวย่นแล้วไปด้วยความแรงเหมือนเพชร โยชนวังเพนชิวเอาความเป็นธรรมคือความ- เพียรและกำลังอย่างใหญ่หลวง ซึ่งเกิดด้วยความประพฤตสุจริตมาทั้งหมื่นแสนโกฏุกัลป์ นับไม่ถ้วน ซึ่งทำไว้แผ่นดินใหญ่ตรงประเทศนั้นไม่มี ไทวาให้น้อยลงได้ อุตฺรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์พอเกิดแล้วว่างไป ๗ ก้าว ก็ประกอบด้วยกำลังและแรงกระตุ้นถึงเพียงนั้น ในครั้งนั้นภูมิประเทศโลกก็เข้มน้ำแข็งก็แข็งแสงสว่างอย่างใหญ่หลวง และในคราวนั้น เสียงขบร้องพ้องว่า ก็โจมตีอย่างใหญ่หลวง ในสมัยนั้น เมฆฝนเป็นเศกภูมิ ผง จันทน์หอม พวงมาลัย รัตนะ เครื่องประดับ และผ้ากฐิตลงมาหาพระมาตมิโคธ สัตว์ ทั้งหลายต่างเพียบพร้อมไปด้วยความสุขเป็นอันมาก นับแต่ภริยาโคธสังเขป เป็นอธิษฐาน ซึ่งในครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์ปรากฏในโลก โลกทั้งปวงก็สงบ

ครั้งนั้นแล พระยานพชฌิมอัย สุนทรชากรยาสน ทมิฬายุตราสังคเจียงบัว ช้างหนึ่ง คุณณเตลเจ้าชาวลงยังพันพัน ประนมอัฐิพระผู้มีภคแล้ว ทูลพระผู้มี ฤทธิ์ว่า ข้าแต่พระผู้มีภค พระภาคคเป็นผู้อุทิศจรรยาของสัตว์ทั้งปวง พระองค์ เป็นพระโพธิสัตว์ยังประกอบด้วยอภิศุทธธรรม (สภาพที่ไม่เกษมิ ไม่เกษเป็น) โยชนทั จะ บัญกล่าวไปเมื่อพระองค์ได้กฐิตรัตนเศกสัมภสัมโพธิ ข้าพระองค์นั้นขอถึงพระพุทธ ผู้มีภคเป็นสรวณ ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง ๑๐ ครั้ง ๕๐ ครั้ง แม้ ๑๐๐ ครั้ง ข้าแต่พระผู้มีภค ข้าพระองค์ขอถึงพระพุทธผู้มีภคเป็นสรวณแม้ทั้งหลายแสนครั้ง

(๑) ผู้มีภค หมายถึงผู้มีสมณ ๖ ประการ คือ ภริย วัชระ ชฎาน วัชระ ๒๙ ศรัทธา ๖

อธิบายที่ ๗ ชื่อชนมเปรี้ยวรด

เมื่อพระอรหันต์ทุกคนแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงทักแก่พระอรหันต์ว่า อุกุระอรหันต์
คือไปในทางข้างหน้า จะมีภิกษุบางพวกมีใต้อบรมกาย มีใต้อบรมจิต มีใต้อบรมศีล
มีใต้อบรมเปรี้ยวรด เป็นพาลไม่เป็นบัณฑิต ถือตัวจัด ยกตน หัวสูง ไม่เข้าร่วม จิตใจ
ฟุ้งซ่าน พัวพันอยู่ด้วยความสงสัย มากไปด้วยความกั้นແทาง ไม่มีศรัทธา เป็นสมณะ
มีมลทิน เป็นสมณะจอมปลอม เขาเหล่านั้นจะไม่เชื่อว่าพระโพธิสัตว์ลงสู่พระนครที่มี
ความบริสุทธิเห็นปานนี้ เขาจะประชุมกันแล้วพูดกันว่า อุกุระท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงดู
เด็กท่านทั้งหลาย นัยว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ อยู่ในพระนครวิเศษของพระมารดาเกิดออกแล้ว
ด้วยทองอุจจาระระดับดาวะ แต่กลับมีโทษเกินกว่ามนุษย์ธรรมดาเช่นนี้ กลับพูดว่า
พระโพธิสัตว์นั้นออกมาจากพระนครวิเศษของพระมารดา ไม่เปรี้ยวเปรียนด้วยครวรี
มลทิน เรื่องนี้เราไม่พบ ดังนั้น ทำให้จึงเป็นเช่นนั้น คนงมงายเหล่านั้นไม่รู้ดีกว่า กาย
ของสุกัทำกรรมทั้งหลาย ย่อมไม่เป็นไปในฟองอุจจาระระดับดาวะ การลงสู่ครวรีของสัตว์
ผู้ทำความดีเช่นนั้น มีแต่ความเจริญโดยแท้ จึงอัญพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในพระนครวิ
เศษมาในมนุษย์โลกก็เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุหาเสียแล้วจะหมุ่นธรรมจักร
ให้เป็นไปไม่คั้นนั้นเพราะเหตุไร อุกุระอรหันต์ เพราะจะไม่ให้สัตว์ทั้งหลายถึงความพอใจ
คือพอใจว่าพระศาสดาเป็นผู้มีภักดี เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้บริสุทธิ์โดยชอบ เป็น
เทวดา พวกเราเป็นเพียงมนุษย์ พวกเราไม่สามารถที่จะบำเพ็ญได้ถึงฐานะของ
พระศาสดาได้ ธรรมของคนงมงายเหล่านั้น ซึ่งเป็นใจ จักไม่มีอย่างนั้นว่า พระโพธิสัตว์
เป็นสัตว์อินโดย (คิกไม่คิง) พระโพธิสัตว์นั้น เราทั้งหลาย ประมาด (ซึ่ง ควง วัค)
มิได้ ดังนั้น อุกุระอรหันต์ พวกนั้นเขาจะไม่เชื่อพุทธคุณปรัการยในครั้งนั้น จะบ้วน
กล่าวไปโดยถึงการที่เราจะเชื่อโพธิสัตว์ปรัการยของศาสดาเมื่อครั้งยังเป็นโพธิสัตว์อยู่

ตลาดกลดเลย นั้นเป็นเพราะเหตุไวรัส คุกรอาเนห์ ตลาดกล ไกร ๆ ประมาณไม่ได้ มีความลึก ความกว้าง ยากที่จะหยั่งถึง คุกรอาเนห์ ไกรผู้โศกพิงสุครเห็นปานนี้แล้ว เกิดมีกตและปรโมทย์ เขาเหล่านั้นได้ลาก คือความเลื่อมใส ชีวิตของเขาไม่เปล่าประโยชน์ ความเป็นมนุษย์ของเขาไม่เปล่าประโยชน์ และเขาเหล่านั้น เป็นผู้ประพฤติกประโยชน์ เขาได้ยี่คือสัตว์แล้ว เขาพ้นแล้วจากอบายทั้ง ๓ เขาเหล่านั้นจะเป็นบุตรของตลาดกล เขาได้มรรลภิการทั้งปวงแล้ว คือท้าวภิกษุแล้ว เขาเหล่านั้นแยกเท้นยิวศรัทธา โดยความไม่เปล่าประโยชน์ ก่อนชั้วของราชฎรเขาเหล่านั้น แบ่งเอามาด้วยดี เขาเป็นผู้เลื่อมใสค้อยักผู้เล็ก เขาก็ยกบ่วงมรได้แล้ว กงกันการคือสังสาวฎิ เขาเหล่านั้นข้าม พ้นแล้ว ลูกครคือความโศก เขาก็ถอนออกได้แล้ว วัตถุประสงค์ปรโมทัยอันดี เขาก็ถึงแล้ว โดยลำดับ สวดเทมทั้งหลายเขากลับไว้แล้ว เขาทั้งหลายเป็นผู้กวรแก้กษินดา (ทาน ที่ให้เพื่อผลอันเจริญ) และผู้กวรบูชา แต่เขามีความปรากฎอันยากที่จะโคในโลกล เขาเป็นผู้กวรแก้กษินดา ซึ่งกวรจกใจไว้ นั้นเป็นเพราะเหตุไวรัส วจิงคังว่า เขาเหล่านั้น เชื้อรวมของตลาดกลซึ่งไม่เป็นศัตรูของโลกทั้งสันในโลกลทั้งปวง คุกรอาเนห์ สักทัง หลายเหล่านั้นประกอบกัวยกคุณดอนไม่คังรวม คุกรอาเนห์ เขาเหล่านั้นจะเป็นมิตร เนื่องคัวเป็นชากิเดียวกันกับตลาดกล นั้นเป็นเพราะเหตุไวรัส คุกรอาเนห์ บางคนเป็น ทักเป็นเท้เจริญใจเพราะฟังเสียง ไม่ใช่เพราะเห็นรูป คุกรอาเนห์ บางคนเป็นทักเป็นเท้ เจริญใจเพราะเห็นรูป แต่ไม่ใช่เพราะฟังเสียง คุกรอาเนห์บางคนเป็นทักเป็นเท้เจริญใจ เพราะทังเห็นรูปและฟังเสียง คุกรอาเนห์เธอจงเข้าใจว่าตลาดกล เป็นทักเป็นเท้เจริญใจ ของกนทั้งหลายบางคนคัวการฟังเสียง หรือคัวการเห็นรูปก็ตาม พวกเธอทังเข้าใจใน ขอนันว่า ผู้จะเป็นมิตรทังหลายเหล่านั้น ไม่ใช่เนื่องคัวเป็นชากิเดียวกันกับตลาดกล เขา เหล่านั้นคองเป็นผู้ที่ตลาดกลได้เห็นแล้ว ได้ปลดเปลื้องจากเกลศและทุกข์ให้แล้ว เขา เหล่านั้นมีส่วนแห่งคุณสมำเสมอ มีส่วนแห่งคุณของตลาดกล ตลาดกลได้ท้าวการช่วยเหลือ

นิยายที่ ๗ ชื่อชนมประวัติ

เขาแล้ว เขาได้ตั้งกลาคคเป็นสระณะที่พึ่งที่ระลึกแล้ว ทลาคคได้เข้าใกล้เขาแล้ว นั้นแหละ จึงเป็นเมื่อกันได้ อูกรอานนท์ เมื่อครั้งกลาคคประพฤติโพธิสัตว์จรวยในแคว้นก่อน ๆ มีบางคนขอภัยจากสำนักกลาคค เมื่อเขามาขอภัย ทลาคคก็ให้ภัยแก่เขาเหล่านั้น จะบวชกล่าวไป โยถึงกลาคคได้ศรีวิสมย์กัมมโพธิแล้ว อูกรอานนท์ การประกอบใน ศรัทธา เป็นการทำควรทำ ทลาคคบอกให้รู้ข้อนี้ไว้ อูกรอานนท์ เวลาที่กลาคคทำกิจ ให้แก่เธอทั้งหลาย ทลาคคใช้ราชรถศรัทก็อมาณะ (ความดีตัว) เสียแล้ว อูกร อานนท์ กนทั้งหลายโดยการพึ่งข่าวของมิตรยังมีเกินทางไปประหว่างว้อยโยชนได้มิใช่หรือ ครั้นไปถึงแล้วก็ได้รับความสุข เพราะพบมิตรที่ไม่เคยเห็นกัน จะบวชกล่าวไป โยถึงผู้ที่ ยาศัยกลาคคปลูกกุศลลงทั้งหลาย อูกรอานนท์ ทลาคคเป็นอรหันต์ เป็นผู้ศรีวิสมย์ โยชอบ ข้อนี้ว่าดีแล้วเหล่านั้นเป็นมิตรกัมมของกลาคคทั้งหลาย เขาเหล่านั้นเป็น มิตรของเราทั้งหลายทั้งนั้น นั่นแหละเพราะเหตุอะไร อูกรอานนท์ นั้นว่า มิตรของเป็นที่รัก เป็นที่เจริญใจของมิตร มิตรเป็นที่รักของมิตรตัววิสุทธิ มิตรที่ยอมเป็นที่รักของมิตร (แม้กายวิสมัน) นั่นแหละ มิตรที่ยอมเป็นที่รักอันเป็นที่เจริญใจของมิตรนั้น (มิตรจิต มิตรใจ) เพราะฉะนั้นแล อูกรอานนท์ทลาคคบอกให้รู้ แจ้งให้รู้ว่า เธอทั้งหลายจงทำ เพียงศรัทธาให้เกิดขึ้นว่า เราจะไม่คิดเทียบในแดนกันแห่งพระตลาคคเป็นอรหันต์ ผู้ศรีวิ สมย์โดยชอบ ทั้งหลาย ในอนาคตพระตลาคคเหล่านั้นรู้ว่าเราทั้งหลายเป็นมิตรของท่าน สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างไร ท่านก็จะได้ทำให้เต็มได้ อูกรอานนท์เหมือนกับว่า ไครก็ตาม มีลูกชายคนเดียว กำลังอยู่ในวัยอันเจริญ จะต้องได้รับความโอบอุ้มประคบประครอง เป็นอย่างดี เขาผู้นั้นมีเพื่อนฝูงมาก เมื่อเขาตายไป บุตรของเขาก็ไม่ลำบาก เพื่อนฝูง ของบิดาเขาจะช่วยกันประคบประครองต่อไป อูกรอานนท์ ทลาคคก็เหมือนกัน ไครก็ตาม เชื่อถือกลาคค ทลาคคก็ควรจะช่วยเหลือเขา (เขาเหล่านั้น) เป็นเพื่อนของกลาคคถึง ทลาคคเป็นสระณะที่พึ่งที่ระลึก และทลาคคมีมิตรมาก มิตรของกลาคคเหล่านั้น พุคจึง

ไม่พูดเท็จ ตลกกลมไม่ก็เทียบนิมิตที่พูดจริง ซึ่งเขาเป็นนิมิตของตลก และพระตลกกล
ทั้งหลายในอนาคต ก็เป็นแอรหันต์ ตรีวิธเองโดยชอบ ตรีอรานนท์ การประกอบในศรัทธา
เป็นกาที่ควรทำ ตลกกลจะบอกเรื่องทั้งหลายให้รู้แจ้งในข้อนี้

เพราะฉะนั้นแล เมื่อพระโพธิสัตว์เกิดแล้ว นางอัปสร (นางฟ้า) ทั้งหลาย
ที่อยู่ในปากฟ้าทั้งหลายเห็นแสงโกฏี จึงไปร้องปรายคอกไม้ รูป เครื่องหอม พวงมาลัย
เครื่องขโมทา ผ่า เครื่องประดับอันเป็นของวิเศษ ไปยังพระนางมาษาเทวี ท่านกล่าวไว้
ในข้อนี้ว่า

๒๒. นางเทพอัปสรทั้งหลาย มีศรีสมเหมือนทอง งามหมดจด บริวฑธ
เปล่งแสงออกทั้งดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ เป็นจำนวนถึง ๖๐ แสง ส่งเสียง
ก้องราวไพเราะ เขาไปอุทิศถวายแด่มุขีนั้น ได้พบกับพระนางมาษาเทวี ใน
ขณะนั้นว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า พระแม่เจ้าชยาเป็นทกษ โปณย จึงมีความยินดี
เกิด หม่อมฉันทั้งหลายจะคอยดูแลรับใช้พระแม่เจ้า ฯ

๒๓. ไปประกอบมาเกิด หม่อมฉันทั้งหลายจะต้องทำอะไรในกิจการ
อะไร พระแม่เจ้ามีกิจการอะไร พวกหม่อมฉันมีความสามารถที่จะคอย
ดูแลรับใช้พระแม่เจ้า หม่อมฉันมีความรักใคร่พระแม่เจ้า ขอพระแม่เจ้าจงมี
พระทัยสูง ประทับด้วยความยินดี และขออย่าเกิดมีความลำบากเลย วันนั้น
พระแม่เจ้าประสูติพระกุมารน้อยเป็นแพทย์สูงสุด บำบัดความแก่ และ
ความตาย ฯ

๒๔. พระแม่เจ้าจะประสูติพระโอรสสูงสุดในโลก ก็ก้องในสวรรค์
และในมนุษย์ เหมือนสมมุทกุ่มไม้ร่วงออกดอกบานสะพรั่งเหล่านั้น และเหมือน
เทวดาทิ้งพันธันโกวแรนอยู่ข้างๆ และเหมือนแผ่นดินพร้อมด้วยมหาสมุทร
กระเทือนด้วยวิการทั้ง ๖ ฯ

อภินิหาร ๗ ชื่อชนมประวัติ

๒๕. และเหมือนทองมีแสงสุกปลั่ง บวิศุทธ งาม รุ่งเรือง คนศรี
คังว้อย ไม่มีใครไปแตะต้อง กังขั่นเองในอากาศ โฟเราะจับใจ และเหมือน
คังว่าเทพคาผู้บวิศุทธคังว้อยคังพัน งามมา ปราศจากราคะความกำหนัด
ยินดีในกาม มีจิตใจเข้มขั่น พากันมานมัสการพระโพธิสัตว์ผู้มีประโยชน์
โยคนในโลกทั้งปวง ในวันนี้ ฯ

๒๖. องค์สักกะ พรหม เทพโลกบาล และเทวดาอื่น ๆ มีใจยินดี
เข้มขั่น โภมาขึ้นประนมมืออยู่ข้าง ๆ พระโพธิสัตว์ผู้เป็นชายชาติสังฆัน
มีพรกษณ์บวิศุทธ (ทรงชำระ) พระครรก็ออกมาแล้ว พระองค์มีพรกษณ์
บวิศุทธเหมือนภูเขาทอง เสกจ้อออกมาแล้วเป็นพระนาค (ผู้) ฯ

๒๗. แม้องค์สักกะ และพรหมทั้ง ๒ นั้น ก็เอามือรับพระมนิ
อาณาเขตคังแสนสี่สะเทอน เปลี่ยนรัศมีออกมางาม แลสัตว์ในอภินิหารทั้ง ๓
ก็มีความสุข ไม่มีทุกข์เลย เทวดาคังแสน ก็ไปรอยคังไม้ ทำให้ท้องฟ้า
ทมนุทว้าง ฯ

๒๘. แผ่นดินครั้งที่พระโพธิสัตว์ผู้ประกอบคังกำลังคือความเพียร
ประทัมขัย ก็เริ่มเหมือนเพชร (ได้มาแล้วในคังนั้น) ทอกบ่วงามวิจิตรก็คัง
ขณาตรงทนายคังประทัมขัยด้วยพระบาททั้งสอง (มีรูปเครื่องหมายคังจักร)
พระโพธิสัตว์ย่างไปไกล ๘ ก้าว ก็เปล่งพระสุรเสียงกังวาลที่สุดเหมือน
เสียงพรหม พระองค์เป็นเหมือนสูงสุกมีาศขราและมรณะ เป็นสัตว์สูงสุด
เสกขแล้ว ฯ

๒๙. พรหมสูงสุด องค์สักกะผู้สูงสุดกว่าเทวดาทั้งหลาย ยินอยู่
ในพื้นฟ้า สวงสถานองค์พระนาคกัวย่น้ำหอมสะอาด งาม และใส แม
นาคราช (ยืนอยู่ในอากาศไซ) ท่อน้ำเย็น น้ำร้อนสองท่อนาม เทวดาคังแสน
ก็สวงสถานพระคังเป็นนาคกัวย่น้ำหอม ฯ

๓๐. เทพโลกบาลทั้ง ๔ รีบเข้าไปรับคังวามชื่นอันงาม พันแผ่นดิน
มนุชย์โลกัน ก็สันสะเทอนเคลื่อนไหวอยู่ไปมา ฯ

อภินิหารที่ ๗ ชื่อ ชมปวีรวรรค

๓๑. แลธอบายทั้งหลาย ไม่มีใครไปทำความสะอาด ก็เปล่งแสงสว่างอันงาม เขาเหล่านั้น (ชาวอบาย) ก็ระงับจากเกลศ และความทุกข์ในเมื่อพระนรกพิเศษของโลกเกิดแล้ว ฯ

๓๒. เมื่อพระนรกของกนเกิดแล้วในโลกัน เทวาททั้งหลายก็ชักคอกไม่ไปยังพระองค์ผู้มีความเพียรเป็นพระกำลัง เมื่อพระองค์ผู้กล้าอย่างพระบาทไปได้ ๗ ก้าว ฯ

๓๓. เมื่อพระโพธิสัตว์วางพระบาททาง ๒ ลงที่โลก คอกบัวอันประเสริฐงาม ประดับด้วยรัตนทั้งปวง ก็เกิดขึ้นนารับคอกคอกที่นั้น ฯ

๓๔. พระโพธิสัตว์เสด็จไปได้ ๗ ก้าว คราวใด คราวหนึ่ง ก็ทรงเปล่งพระถวเสียงเหมือนเสียงพระหม พระองค์บังเกิดขึ้นมาเหมือนหมอยู่ประเสริฐนักปศุราแลสมรรถ ฯ

๓๕. พระโพธิสัตว์ผู้คงแก่เรียนมองไปยังทิศ แล้วปลงพระวาทาซึ่งมีความหมายว่า เวชชฎีที่สุด ประเสริฐที่สุด กว่าสัตว์โลก (เป็นนรกพิเศษในโลก) และรศกันเป็นชาติสุดท้ายของวา (ตงัน) ฯ

๓๖. เมื่อพระนรกของกนปลงพระวาทาอันน่านางแล้ว เทวาททั้งหลายพร้อมทั้งเทพโลกบาต องค์อื่นหรั มีจิตเลื่อมใสได้บูชาพระโพธิสัตว์ผู้กระทำปวโรชานแก่กนแลโลกทั้งหลาย ด้วยคารวตรงสนานด้วยน้ำหอมอันประเสริฐ ฯ

๓๗. อนึ่ง พระยานาคประชุมพร้อมเพรียงกันตรงสนาน (พระโพธิสัตว์) ด้วยทองคำใหญ่อันเล็กมีกลิ่นหอม เทวาทอื่น ๆ ดังหมื่น (ขึ้น) อยู่ในอากาศ ก็เอน้ำหอมตรงสนานพระสวามัญ (พระโพธิสัตว์) เพราะพระองค์เป็นผู้ชนะอันเลิศ ฯ

๓๘. วัมขาวกว้าง และจามวันงาม ก็ตามไปในอากาศ เทวาททั้งหลายก็พากันตรงสนานพระโพธิสัตว์ผู้เป็นคนที่เลิศ ฯ

คระกฏ ๕๐๐ ก็ประสูติ

อภินิหาร ๗ ชื่อชนมประวัติ

๓๙. ฝ่ายเจ้าหน้าที่ ก็รีบไปทูลพระราชกุศโรทนะด้วยความดีใจว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญใหญ่โตเถิด พระโอรส ประคับด้วยลักษณะเกิดแล้ว พระโอรสองค์นั้นเป็นใหญ่กว่าพระราชจักรพรรดิ ปราภว (เป็นความเจริญ) แก่กฤษณะ (ตระกูลประเสริฐ) อันใหญ่ยิ่ง และไม่มีศัตรูใดท้อบ เป็นลัทธิเอกในชมพูทวีป ฯ

๔๐. เจ้าหน้าที่คนที่ ๒ ไปแล้ว ทูลถามเกี่ยวกับ (พระราช) คุศโรทนะโดยลึกลับว่า ข้าแต่พระนฤปติ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญใหญ่โต ในตระกูลกษัตริย์แห่งศากยวงศ์หลายเด็ก พระโอรสเกิดแล้ว บุตร ๒ หมัน ๕ พันก็เกิดแล้ว ในเรือนแห่งศากยวงศ์หลาย ล้านแต่ยังไม่แตกลอนจัน เสมอกัน แต่ประกอบด้วยกำลัง ชวาทศอื่นจะกำจัดได้ ฯ

๔๑. เจ้าหน้าที่คนอื่น ก็ทูลว่า ข้าแต่พระนฤปติ ขอพระองค์ ไปรุดฟังคำแสดงกรรมนิมิตของข้าพระองค์ บุตรของมหาดเล็กเกิดแล้ว ๘๐๐ คน มีกุมารชื่อฉันทะเป็นประธาน อันมี ๑๐,๐๐๐ (หมื่น) ก็เกิดแล้ว เป็นเพื่อนของมัจฉะ (คือมัจฉะเป็นประธาน) มันเหล่านั้นเป็น ประธานอันประเสริฐของมัจฉะหลาย มีแสงเหมือนทอง เหมือนเทพวิ มุชชะ (หญ้าขี้มกระต่าย) เป็นน้ำประเสริฐ ฯ

๔๒. และพระราชสาสน์ที่ปกครองอาณาจักรอยู่ชายแดนอีก ๒๐,๐๐๐ (สองหมื่น) ก็เกิดบุตร ๒๐,๐๐๐ เหมือนกัน ข้าแต่พระนฤปติ ขอ เชิญเสด็จไปโดยลำดับตามพื้นบาทวิถี สารุ ขอให้พระองค์ผู้ประเสริฐจงมี ชัยชนะ ข้าแต่พระนฤปติ ขอพระองค์ประทานกำลังมาเถิด ข้าพระองค์ จะไป หรือจะให้ข้าพระองค์ทำอะไร พระองค์จงประทับอยู่ที่นี้เถิด จงเสด็จ มาถึงกันเถิด ข้าพระองค์เป็นมหาดเล็กรับใช้ ขอพระนฤปติจงมีชัยชนะ ฯ

๔๓. ช้างตระกูลสูงศักดิ์ ๒๐,๐๐๐ (สองหมื่น) วัวเวียงด้วย
 คาชาบทองได้รับเข้าไปสู่พระราชวัง แผลเสียงอยู่ในอากาศคดกลุก ๖,๐๐๐
 (หกพัน) เป็นลูกช้างดำ และช้างกระ มีช้างซ้ออีกเป็นประธาน เมื่อ
 พระโพธิสัตว์ผู้เป็นเทวดาสูงศักดิ์กว่าเทวดาทิ้งหลาย ประสูติแล้ว ก็คือความ
 เจริฎในพระราชวัง ฯ

๔๔. อนึ่ง ข้าแต่พระนฤบดี ขอพระองค์โปรดเสด็จไป ข้าแต่
 พระองค์ผู้เป็นใหญ่ (เป็นใหญ่ด้วยเดชแห่งบุญ) ขอพระองค์โปรดทอด
 พระเนตรทุกสิ่งทุกอย่างด้วยพระองค์เอง มนุษย์ และเทวดาทิ้งหลายพากัน
 ก็ใจ เพราะเห็นคุณในการเกิดแห่งพระโพธิสัตว์ พระชินเจ้าทั้งหลายผู้มี
 ความเจริฎ มีความบริสุทธิ์อันประเสริฐ ไม่เศร้าโศก ทรงดำรงอยู่เร็วไป
 (ก็อยู่ไม่นาน) ฯ

กระนั้นแล บุรุษมิชฌุทั้งหลาย เมื่อพระโพธิสัตว์เกิดแล้ว ก็มีกามวิจจาคาน
 อันยิ่งใหญ่ในขณะนั้น ทรัพย์ ๕๐๐ ก็ประสูติบุตร หญิงสาวทั้งหลายหมื่นนาง มีนาง
 ยโสวดีเป็นประธาน ทาส (หญิงรับใช้) ๕๐๐ ทาส (ชายรับใช้) ๕๐๐ มีนายฉันทะ
 เป็นประธาน ฟ้า ๑๐,๐๐๐ (หมื่น) ลูกม้า ๑๐,๐๐๐ (หมื่น) มีกัถฐกะเป็นประธาน
 ช้าง ๕,๐๐๐ ตกกลุกเป็นช้างสีน้ำตาล ๕,๐๐๐ สิ่งหึงบัวเหล่านี้ พระราชาศุภโรทนะ
 โปรดให้ชนบิฎชี ไว้เป็นของพระราชาทาน เพื่อให้เป็นของเล่นของพระกุมาร

ในท่ามกลางแสนโกฏิแห่งทวีปทั้ง ๔ ไม่โพธิ์ได้ปรากฏขึ้นบนพื้นดิน และภายใน
 ทวีป (ชมพูทวีป) ได้ปรากฏมีบำไมจินทณัน ด้วยอำนาจของพระโพธิสัตว์ เพื่อเป็น
 เครื่องอาศัยใช้สอยของพระโพธิสัตว์ สวนอุทขาน ๕๐๐ ก็ปรากฏขึ้นรอบพระนคร
 เพื่อเป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระโพธิสัตว์ ชุมทวทีย ๕,๐๐๐ ก็ผุดขึ้นจากพื้นดิน
 ให้แลเห็นรอบ อันโลกที่พระราชาศุภโรทนะมีพระประสงค์ อันนั้น พระองค์ก็ได้สม
 ประสงค์สำเร็จพร้อมทุกประการ ดังนี้แล

ทรงนแน พระราชาสุโขทัยทรงพระดำริว่า เราจะตั้งชื่อกุมารว่าอะไร แล้วก็ทรงพระดำริต่อไปว่า อยากรชมนั้นเลย เราจะตั้งชื่อกุมารว่า สวรรุณสีหุ เพราะเหตุว่าพอกุมารเกิด ความประสงค์ของเราสำเร็จหมดทุกอย่าง ครั้นแล้ว พระราชาได้ทรงกระทำสักการพระโพธิสัตว์ ด้วยเครื่องสักการเป็นอันมาก แล้วทรงตั้งชื่อว่า กุมารนั้นจึงมีชื่อว่า สวรรุณสีหุ (ลัทธิทนต์ิณะ)

ครั้นแล้ว ฤทธิภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระโพธิสัตว์เกิดแล้ว สี่ข้างแห่งพระครรภ์ของพระมารดาไม่มีบาดเจ็บ ไม่ผูกกระหนกระเทือน เป็นโรคคึกเหมือนแถม บ่อน้ำพุได้ปรากฏขึ้นแล้วในภพทั้ง ๓ ไร่แต่เท่านั้น อังมัตระเบ็ภภณ (งะบัว) นามินุยอม นางอัปสร ๕,๐๐๐ ประคองภษาจะนามนอบควยกลันหมอมทพิช เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษาในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย นางอัปสร ๕,๐๐๐ ประคองภษาจะโถมอบได้ทพิช เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษา ในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย นางอัปสร ๕,๐๐๐ ประคองหมอน้ำเต็มด้วยน้ำหมอมทพิช เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษา ในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย นางอัปสร ๕,๐๐๐ ประคองฝ่าทพิชสำหรับเด็ก เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษาในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย นางอัปสร ๕,๐๐๐ ประคองภษาจะตั้งภษาสำหรับเด็ก เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษาในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย นางอัปสร ๕,๐๐๐ ษัภกล่อมประสาณเสียงบรรเลงคนศรัทพิช เขาไปเฝ้าพระมารดาพระโพธิสัตว์ ได้ถามถึงความไม่ลำบากพระภษาในการที่พระโพธิสัตว์เกิดง่าย และจนกระทั่งฤทธิทั้งหลายในชมพูทวีปนี้ คือภภษา ๕^(๑) นอกพระพุทธรศาสนา ท่านทั้งปวงเหล่านั้น ไท้พระมายืนอยู่ข้างหน้าพระราชาสุโขทัย กางกัเปล่งเสียง โห่ สวดี (จงนะ จงเจริญ)

(๑) อธิบาย ๕ คือ ๑. อธิวิจิ และภภษาได้ไว้ ๒. ทพิช ๓. ฤทธิ ๔. เภโภภษา ๕. ความคึกของบ่อน้ำ
๕. ผู้พฒนาสาณภภษา ๖. ฤทธิภภษาและภภษาได้ ๗. ทพิช ๘. ทพิช ๙. ฤทธิภภษาและภภษาได้ไว้

อถายที่ ๗ ซิลขณบปีววรรค

พระนเรศ ตูรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์พอเกิดแล้ว ก็ได้รับสักการะ ได้รับความเคารพ ได้รับความนับถือ ได้รับการบูชา ด้วยการร้องรำทำเพลง ประโคมดนตรีทั้งเป็นของเทวดาและเป็นของมนุษย์ในบาดาลพื้น ตลตล ๗ วัน มีการเรียกวัง เชื้อเชิญกายของเคี้ยวของกินมีรสอร่อยทั้งหลาย และพวกคากยทั้งปวงก็ประชุมกัน เปลี่ยนเสียงแสดงความยินดี ต่างก็พากันให้ทาน ทำบุญ เลี้ยงดูพรหมณ์ ๓๒ แสนทุกวัน ไคร่ทองการอย่างโรกให้อย่างนั้น และองค์สักกะเป็นใหญ่แก่เทวดาทั้งหลายกับพรหม ใ้แปลงตัวเป็นคนธรรพมาหนึ่งนอาสารเอ็นเล็กในที่ประชุมพรหมณ์ ไ้กล่าวเป็นคำ ประพันธ์ว่า

๔๕. อุบายทั้งหลาย สงบระงับแล้วด้วยประการใด โลกทั้งปวง มีความสุขด้วยประการใด พระโพธิสัตว์ ผู้นำความสุขอันเที่ยงแท้เกิดขึ้นแล้ว และยังโลกให้ตั้งอยู่ในความสุขด้วยประการนั้น ๆ ។

๔๖. อนึ่ง แสงสว่างเกิดจากแสงสว่างแห่งบุญดี อันเที่ยงแท้ ปราศจากความมืด ด้วยประการใด ครอบงำแสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ดวง จันทร์และเทวดา มิให้ส่องแสงสว่าง ด้วยประการนั้น ๆ

๔๗. กนคาบอศกัมองเห็น คนทุหนาก็ไ้ยิน กนบักฉกัไ้สดี พระองค์เป็นเจตีย์ของโลก ๆ

๔๘. พระองค์เป็นอย่างไรที่เลิศคณียะนับไม่ได้ โลกเกิดไม่ตรีต่อกัน พระองค์เป็นผู้การบูชาของพรหมทั้งโคฎิ ไ้โดยไม้อ้องสงสัย ๆ

๔๙. พระองค์เป็นเหมือนไม้วังมีดอกบาน และเหมือนแผ่นดินที่ รวนเรียบ เป็นผู้การบูชาของโลกทั้งปวงอย่างอันยืน พระองค์รู้หมดทุกสิ่ง ทุกอย่าง ๆ

๕๐. เป็นเหมือนโลกที่ปราศจากความยุ่งสับสน และเหมือนดอกบัว ใหญ่ ที่ลุดขึ้นมา พระองค์จะมีเศษมาก จะเป็นทั้งฟงของโลก โดยไม่ต้อง สงสัย ๆ

อภินิหารที่ ๗ ชื่อขนมปวีรโรค

๕๑. พระองค์เป็นเหมือนลมอ่อน ๆ อบอุ่นไปกับภัยพิภพสุคนธ์
พระองค์จะเป็นนายแพทย์บำบัดโรคของคนทั้งหลาย ฯ

๕๒. พระองค์เหมือนเทวดาเหล่านี้ตั้งร้อยในรูปราหู (ซึ่งรูป-
พรหม) ที่ปราศจากราคะแล้ว เทวดาเหล่านี้จะทำอุษณัมสักรพระองค์
พระองค์จะเป็นผู้กวมกัฏกัฏมา ฯ

๕๓. พระองค์กระทำใหม่มนุษย์เห็นเทวดา เทวดาเห็นมนุษย์ ต่างก็มี
โทษแต่เพียงวันหนึ่งและคืน พระองค์จะเป็นเหมือนหัวหน้าพ่อค้าคนทาง ฯ

๕๔. พระองค์ทำให้เพื่อบัน ทำให้แม่น้ำทั้งหลายหยุดไหล ทำให้
แผ่นดินกระเทือนอย่างส름 พระองค์เป็นผืนเงินความจริงอันต้องแท้ ฯ

กระนั้นแล ศุภรักษิ์ทั้งหลาย เมื่อพระโพธิสัตว์เกิดแล้วใช้ ๗ ราตรี พระนาง
มาขาเทวีเป็นผู้ประสูติบุตร กัฏระทำกาลกัฏระ พระนางซึ่งถึงกาลแล้วนั้น ได้บังเกิด
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ศุภรักษิ์ทั้งหลาย นัยว่า พระนางมาขาเทวีถึงกาล เป็นความคิด
ของพระโพธิสัตว์ของพวกเธอทั้งหลายอย่างนั้น แต่พวกเธอทั้งหลายอย่าเข้าใจอย่างนี้เลย
นั่นเป็นเพราะเหตุใด ? เพราะเหตุว่า นั่นเป็นกำหนดอายุของพระนางเป็นอย่างยิ่งแล้ว
ศุภรักษิ์ทั้งหลาย ถึงพระโพธิสัตว์ทรงหลายพระองค์ในแล้ว พอดีกับใช้ ๗ ราตรี พระมารดา
ก็กระทำกาลกัฏระ นั่นเป็นเพราะเหตุใด ? เพราะเหตุว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงพระเจริญ
ขึ้นมา มีอันเทวียบวิบุรณ์เสด็จออกอภิเษกกรรมณ พระมารดาก็จะมีหทัยแตกดับ

กระนั้นแหละ ศุภรักษิ์ทั้งหลาย ในวันที่ ๗ พระโพธิสัตว์เสด็จเข้าสู่มหานคร
กบิลพัสดุ์โดยกระบวนพยุหะใหญ่ยิ่งกว่าเมื่อครั้งพระนางมาขาเทวีเสด็จจากมหานคร
กบิลพัสดุ์สู่อุทยาน (ลุมพินี) ดังแสนโกฏิเท่า เมื่อพระโพธิสัตว์เสด็จเข้าไปนั้น มีผู้
เหมือนนั้นเต็มค้วยน้ำหอมไปข้างหน้า ๕,๐๐๐ คน ทูตสาว ๕,๐๐๐ คนถือหางนกยูงเดินไป
ข้างหน้า ทูตสาวอีก ๕,๐๐๐ คน ถือหางคาลเดินไปข้างหน้า ทูตสาวอีก ๕,๐๐๐ คน

ถือคนโทน้ำหอมเดินไปข้างหน้ารคนนไปพลาง หญิงสาวอีก ๕,๐๐๐ คน ถือผ้าโพก
พระเศียร (อุษณีย์) เดินไปข้างหน้า หญิงสาวอีก ๕,๐๐๐ คน ถือพวงมาลัยสังฆาม
เดินไปข้างหน้า และหญิงสาวอีก ๕,๐๐๐ คน ถือเครื่องประดับอันแจ้วฉูดฉาดแล้วด้วย
วิเศษเดินไปข้างหน้า ทำความสะอาดคนนไปพลาง หญิงสาวอีก ๕,๐๐๐ คน ถืออาสน
(เครื่องรองนั่ง) อย่างดีเดินไปข้างหน้า พรหมณ์ ๕,๐๐๐ คน ถือระฆังสังเสียงมงคล
เดินไปข้างหน้า ช้าง ๒๐,๐๐๐ (สองหมื่น) ประคัมด้วยเครื่องอวดการทั้งปวงเดินไป
ข้างหน้า ม้า ๒๐,๐๐๐ (สองหมื่น) กลมคัวยเครื่องอวดการของอย่างก็เดินไปข้างหน้า
รถ ๕๐,๐๐๐ ประคัมด้วยฉัตร (ร่ม) ธงชัย ธงปลอก ถาราชเขวนลูกพรวนคามหลัง
พระโพธิสัตว์ ทวารวณ ๕๐,๐๐๐ แลวักถา อาชาวุฒ รูปร่าง สมเสื่อการะมณคังทะมค
ทะแมงเดินตามพระโพธิสัตว์ที่เสด็จไป กระบวนพยุหยาจ ๗ มากหลายของเทวบุตร
ชั้นกามาวจร ชั้นรูปพรพว ที่อยู่ในท้องฟ้าคังหมันแสดะภิกษณีย์ไม่มีวัน ตามบุชา
พระโพธิสัตว์ รถมประเสด็จซึ่งพระโพธิสัตว์ประทับนั่ง เทวบุตรชั้นกามาพรทั้งหลาย
ช่วยกันประคัมด้วยกระบวนพยุหยาจเกมมใหญ่หลวง นางเทพกนิษยา ๒๐,๐๐๐ (สองหมื่น)
ประคัมด้วยเครื่องประดับพร้อมสรรพตือสายพวงวรัคณะลากรรณนไป ท่ามกลางระหว่าง
นางอัปสร ๒ คน มีหญิงสาวมุษย์ ๑ คนกัน ท่ามกลางหญิงสาวมุษย์ ๒ คน มี
นางอัปสร ๑ คนกัน นางอัปสรมุขไม่เหมือนสวีย์หญิงมุษย์ และหญิงมุษย์เห็นรูป
นางอัปสรแล้วก็ไม่วางใจตอเคลือบเคลม ทั้งมีเม้นควยอาภาพแห่งเศษของพระโพธิสัตว์

กระบวน แล กุฎริภิกษุทั้งหลาย ศาขยประมามา ๕๐๐ ได้สร้างกำหนัก ๕๐๐ เพื่อ
พระกุมารลพัคคณิหระ ในบุริภิกษุลพัคคณิหระประเสวีสุ อภิศกคพระโพธิสัตว์ ศาขย
เหล่านั้น ยืนอยู่ที่ประคุดำหนักของคน ๗ ประนมมือน้อมภายลงแสดงความเคารพ
พระโพธิสัตว์ผู้เสด็จเข้าสู่พระนคร และทูลว่า ข้าแต่ลพัคคณิหระผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จ
เจ้าคำหนักนั้นเถิด ข้าแต่เทพผู้เป็นใหญ่กว่าเทวดามุขเจริญ ขอเชิญเสด็จเจ้าคำหนักนั้นเถิด
ข้าแต่พระผู้เป็นลพัคคณิหระผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเจ้าคำหนักนั้นเถิด ข้าแต่พระผู้เป็น

อภยาที ๗ ชื่อชนม์ปวีรรค

สารตีประเสวีรูปผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้าตำหนักเด็ก ข้าแต่พระผู้ทำบิณฑและปราโมทย์
ผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้าตำหนักเด็ก ข้าแต่พระผู้มีชัยไม่มีที่ศึกผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้า
ตำหนักเด็ก ข้าแต่พระผู้มีจักขุรอบค้ำนผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้าตำหนักเด็ก ข้าแต่
พระผู้ไม่มีใครเสมอผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้าตำหนักเด็ก ข้าแต่พระผู้ทรงคุณและเดช
ไม่มีใครเหมือน มีพระกายประคัมกับด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะ (ลักษณะส่วนย่อยของ
ร่างกาย) ผู้เจริญ ขอเชิญเสด็จเข้าตำหนักเด็ก ครั้นแล้ว เพราะอาศัยเหตุนี้ พระกุมาร
ผู้ยังประโยชน์แห่งปวงให้สำเร็จ จึงทรงพระนามว่า สวรรุกลสูท

พระราชกุศโลบายให้พระโพธิสัตว์เสด็จเข้าในตำหนักทุกแห่ง เพื่อเอาใจกาย
เหล่านั้น ต้นเวลาถึง ๙ เดือน จึงให้พระโพธิสัตว์เสด็จเข้าในตำหนักของพระองค์
พระโพธิสัตว์เสด็จขึ้นลงหาปราสาทชื่อ นามารัตนพูน ศากยคูณา ๆ ทั้งหลาย
ในที่นั้นจึงประชุมกัน พิจารณาความเห็นว่า สัตว์คนไหนที่สามารถเลี้ยงดู เป็นเพื่อนเล่น
รักใคร่พระโพธิสัตว์ด้วยจิตใจดี ด้วยจิตเมตตา ด้วยจิตเป็นศรัทธา ด้วยจิตสภาพอ่อนโยน
ในที่นั้น มีหญิงสาวศากยประมาณ ๕๐๐ คน แต่ละคนพลอยกันว่า ข้าพระเจ้า จะบำรุง
เลี้ยงพระกุมาร ในที่นั้น มีศากยผู้เสาะ ๆ ทุกถนัดว่า สัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น ยังสาว ยังใหม่
ยังหนุ่มแน่น ยังรุ่ง ยังเมลงในรูป และในความเป็นสาวอยู่ เขาเหล่านั้นไม่สามารถบำรุง
เลี้ยงพระโพธิสัตว์ตลอดเวลาได้ แก้วว่า พระนางมหาราชราชเทวีโคกมณีแห่งละ เป็น
น้องหญิงของพระมารดาพระกุมาร พระนางสามารถจะบำรุงเลี้ยงพระกุมารให้ได้รับ
ความสุขเป็นอย่างดีและจะรับสนองพระราชกุศโลบายอีกด้วย ศากยทั้งปวงเหล่านั้น
พร้อมใจกันอยู่แล้ว จึงมอบหน้าที่ให้พระนางมหาราชราชเทวีโคกมณี กิ่งนั้นแล พระนาง
มหาราชราชเทวีโคกมณี จึงบำรุงเลี้ยงพระกุมาร พระราชกุศโลบายจึงแต่งตั้งสาวรับใช้อีก
๓๒ คน เพื่อประโยชน์แก่พระโพธิสัตว์นั้น คือสาวรับใช้เกี่ยวกับร่างกาย ๘ คน สาว
รับใช้เกี่ยวกับน้านม ๘ คน สาวรับใช้เกี่ยวกับทำความสะอาดร่างกาย ๘ คน สาวรับใช้
เกี่ยวกับการเล่นหัว ๘ คน

อถัยาที่ ๘ ชื่อชมปวีรรค

ครั้งนั้น พระราชาศุภโชนะได้ประชุมคณะศากยทั้งหมด พิจารณาว่า พระกุมารนั้น จะเป็นพระราชจักรพรรดิหรือจะออกบวช

ในสมัยนั้น มีพระมหาฤๅษีคนหนึ่ง ได้สำเริงอภิเษก ๕ อาศัยอยู่ข้างภูเขา ทิมพานต์ กับมาณพผู้เป็นหลานชื่ออรวรทัต พระมหาฤๅษีได้เห็นปรากฏหารของพระโพธิสัตว์ เพียงแต่เกิดออกมาเท่านั้น แปลกประหลาดเป็นอันมาก ไม่เคยมีมาแล้ว ได้เห็นเทวบุตร ทั้งหลายที่อยู่ในท้องฟ้าท่องเหาะไปในอากาศ ประกาศให้ได้ยินกันว่า พุทธะ และเห็น เทวบุตรทั้งหลายท่องเที่ยวไปบรรพเท่งโงะจากที่นั่น จึงเกิดความคิดว่า อย่างกระนั้นเลย เวระจะก่อพิจารณาเอาสิ่งนี้ แล้วท่านฤๅษีมหาฤๅษีก็เสด็จอพยพไปทิวชมพุกวี่ป ก็ได้เห็น พระกุมารในพระราวีงของพระราชาศุภโชนะ โนมหาวุวิภักดีพิศุอันประเสริฐ ซึ่งได้เกิดมาแล้ว วังเวองกัวยเศษคือบดยงว้อย โลกทั้งปวงบูชาแล้ว มีพระวรกาย ประดับด้วยมหาปฐลภษณะ ๓๒ ประการ ครั้นเห็นแล้วจึงเวียกนระทัตมาดพมว่า ศุกรมาดพ เจ้าวโถมว่า มหารักษณะ (แก้วดวงใหญ่) เกิดขึ้นแล้วในโลก พระกุมารใน พระราวีงของพระราชาศุภโชนะ โนมหานศวกมิลพิศุเกิดแล้ว วังเวองกัวยเศษคือ บดยงว้อย โลกทั้งปวงบูชาแล้วด้วยมหาปฐลภษณะ ๓๒ ประการ ถ้าพระกุมารนั้น อยู่ครองเรือน ก็จะเป็นพระราชจักรพรรดิประกอบด้วยองค์ ๘ เป็นผู้ชนะพิเศษ เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา รัตนะ ๘ ประการ ของพระราชจักรพรรดิ นั้นคือ จักวรัตนะ หลิตวรัตนะ อักวรัตนะ มลิตวรัตนะ สดวรัตนะ กฤพทวรัตนะ ปวีณอกรวัตนะ พระกุมารนั้นสมบุรณด้วยรัตนะ ๘ ประการอย่างนั้น และจะมีไอศ ๑,๐๐๐ องค์ แก้วกล้า อาชหาญ วุปร่าง สามารถยัทธิทหารฝ่ายอื่น พระกุมารนั้นจะ ครอบงำระมหาปฐพิมณฑล มีมหาสมุทรเป็นคูเมือง ด้วยกำลังเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ โดยปราศจากการลงโทษ และโดยปราศจากศาสตร์ จะครองราชสมบัติโดยไอศวรายธิปไตย ถ้าพระกุมารนั้นออกจากเรือนไปสู่ความไม่มีเรือน จะได้เป็นพระศลาภศ อรหันตสัมชัก

นิยายที่ ๗ ชื่อชมบปวีรรต

สัมพุทธะ เป็นผู้นำ ไม่ต้องมีผู้นำ เป็นศาสดา เป็นผู้ควรตัวในโลก เพราะฉะนั้น
เราทั้ง ๒ ควรเข้าไปเฝ้าเพื่อจะเยี่ยมพระกุมารนั้นในกาลบัดนี้

ครั้งนั้นแล พระอโศกมหาอุษกับนรทศผู้เป็นหลานได้เหาะไล่คตออกไปในพื้น
อากาศเหมือนพระขางหงส์ ทรงไปยังมหานครบิลพัตศุ์ ครั้นถึงแล้ว ดำรงฤทธิไว้แล้ว
จึงเดินเข้าไปยังมหานครบิลพัตศุ์เข้าไปยังพระนิเวศน์ของพระราชาศุทโธทนะ ยืนอยู่ที่
ประตูพระราชวังแห่งพระราชาศุทโธทนะ

ครั้นแล ทูกรมิกษทั้งหลาย พระอโศกมหาอุษ ก็แลเห็นคนหลายแสนซึ่ง
ประชุมกันอยู่ที่ประตูพระราชวังของพระราชาศุทโธทนะ ครั้นนั้นแล พระอโศกมหาอุษ
ก็ได้เข้าไปทูลกับนายประตูว่า ทูกรมิกษผู้เจริญ พานจงไปทูลพระราชาศุทโธทนะว่า อุษ
มาขึ้นอยู่ที่ประตู ขามประตูรับทราบคำของอโศกมหาอุษไว้ ขอรับพระเมตตา ถวาย จึงเข้าเฝ้า
พระราชาศุทโธทนะ ครั้นถึงแล้วได้ประนมมือทำอัญชลีกรรม ทูลพระราชาศุทโธทนะว่า
ข้าแต่พระอนุเบศิ์ ขอพระองค์โปรดทราวย พระณัษชวรงค์แล้ว เป็นดีเฝ้า ยืนอยู่
ที่ประตู และทูลว่า ไครจะเฝ้าพระราชาราช ครั้นนั้น พระราชาศุทโธทนะจึงได้จักอาสน
เพื่อพระอโศกมหาอุษ แล้วทูลสั่งบุรุษนั้นว่า พระณัษชวรงค์ได้ บุรุษนั้นจึงกลับออกไป
จากสำนักพระราชาราชแล้ว บอกพระอโศกมหาอุษไว้ เชิญเข้าไปได้

ครั้งนั้นแล อโศกมหาอุษเข้าไปยังที่พระราชาศุทโธทนะประทับอยู่นั้น ครั้นแล้ว
จึงยืนอยู่เบื้องหน้า ทูลพระราชาศุทโธทนะว่า ชโย ชโย มหาราช ขอพระองค์จงทรง
พระชนม์ยืนนาน จงปกครองประชาชนยิ่งขึ้น จงเสวยราชสมบัติโดยธรรม

ครั้งนั้น พระราชาศุทโธทนะ ได้ทรงทำการบูชาด้วยคำวิชัยกรองอันบูชาพระ
อโศกมหาอุษ และทรงประคองอัญชลีกรรมว่า สาธุ ครั้นแล้ว แล้วทูลเชิญให้นั่งอาสน
เมื่อทรงทราบว่พระอโศกมหาอุษนั่งเรียบร้อยแล้ว ทรงแสดงความเคารพขอบพระกายลง
ทูลถามว่า ข้าแต่พระณัษชวรงค์ เจ้าจำไมไคว้ว่าให้พบกับพระคุณเจ้า ฉะนั้น พระคุณเจ้า
มาที่นี่โดยประสงค์อะไร ประโยชน์อะไรหรือ

เมื่อพระราชกรณียกิจนั้นแล้ว พระอสีตมหาอุษิงขุทลพระราชศุภโรทนะว่า ข้าแต่
มหาราช พระโอรสของพระองค์เกิดแล้วมิใช่หรือ อาทมาทไคร้จะเห็น จึงมาทูลนี้

พระราชกรณียกิจ ข้าแต่มหาอุษิง ขุมารยังหลับอยู่ ไปรคคอบตักคู๋ จนกว่ากุมาร
จะตื่น

พระอุษิงขุท ข้าแต่มหาราช มหามุขเช่นนี้หลับไม่นาน สักบุษเช่นนี้หลับก็
ตื่นอยู่เสมอ

ดังนั้นแล ศุกรวิภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ทรงทำเครื่องหมายการคืนนอนเพื่อ
อนุเคราะห์พระอสีตมหาอุษิง ครั้นนั้นแล พระราชาศุภโรทนะ จึงประคองพระกุมาร
สวรรคตดิฐ ๒ ข้อมือทั้ง ๒ อย่างดีเลิศ แล้วนำมายังสำนักพระอสีตมหาอุษิง

ดังนั้นแล ศุกรวิภิกษุทั้งหลาย พระอสีตมหาอุษิง แลศพระโพธิสัตว์เห็นพระวรกาย
พระโพธิสัตว์งามวิจิตรด้วยอนุพยัญชนะ (ลักษณะส่วนน้อย) ๑๐ อย่าง ประกอบด้วย
มหาปุรุชลักษณะ ๓๒ ประการ เป็นพระวรกายงามเกินกว่ากายขององค์ลัทธิ พระม
โลกบาล มีเครื่องแก้วมณีของดวงอาทิตย์ดวงแสนดวง งามทั่วทุกอวัยวะ ครั้นเห็นแล้ว
จึงเปล่งอุทานออกมาว่า โอ ! พระกุมารองค์นี้เป็นบุพคุณลือครุชย์ ปวรากฎในโลก โอ !
พระกุมารองค์นี้ เป็นบุพคุณลือครุชย์ปวรากฎในโลก ครั้นแล้ว จึงลุกขึ้นจากอาสน
กระทำการประมุขมือกราบลงที่พระบาททั้ง ๒ ของพระโพธิสัตว์แล้วทำประทักษิณ แล้ว
ประคองพระโพธิสัตว์ไว้บนเท้ามถลงเพ่งพินิจอยู่ พระอสีตมหาอุษิงนั้น ได้เห็นมหาปุรุช
ลักษณะ ๓๒ ของพระโพธิสัตว์ ซึ่งแสดงว่า บุรุษบุพคุณลือประกอบด้วยมหาปุรุชลักษณะนี้
จะมีภักดีเป็น ๒ จะมีได้เป็นอย่างอื่น คือถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระราชาจักรพรรดิ
ประกอบด้วยองค์ ๔ โดยโอศุภราชธิปัตติงได้กล่าวมาก่อนแล้ว ถ้าออกจากเรือนไปสู่
ความไม่มีเรือน จะได้เป็นพระคณาต มีชื่อเสียงก้องก้องเป็นพระสมมุติสัมพุทธะ
พระอสีตมหาอุษิง ครั้นศพระกุมารนั้นแล้ว ก็ร้องไห้หน้าคำไหลระอิกสะอื้น

อธิบายที่ ๗ ชื่อชนมปิพรรค

ศอกณะเศียรจะเกิดขึ้นในโลกยากยิ่งนักนักใด ข้าแก่มหาราช พระพุทธทั้งหลายผู้มีกณะ
กัณณัน จะเกิดขึ้นในโลกยากยิ่งนัก นับด้วยหลายหมื่นโกฏิก็ยังไม่พอ พระกุมารนั้นจะเกิดด้วย
อนุทศวสมัยกัมโปธิ ครั้นครันแล้ว ก็จะทำให้สัตว์ทั้งหลายนับด้วยหมื่นแสนโกฏิ
ให้ร่ามพันหั่งจากทะเลคือสังสารวัฏให้คงอยู่ในอมฤตตะ และพวกอาตมาจะไม่ทันเห็น
พระพุทธรัตนนั้น ด้วยเหตุนี้แล ข้าแก่มหาราช อาตมาจึงร้องไห้ มีใจหฤหฤ ดอนหายใจ
ยาว อาตมามีใจคิดร้ายพระกุมารในความสงสัยว่า

ข้าแก่มหาราช ลักษณะของพระกุมารมีมานกมีกรรมาศและเวทของอาตมาว่า
พระกุมารสวรรคตจะไม่ได้ครองสวรรคต นั้นเพราะเหตุไร ? ข้าแก่มหาราช เพราะ
พระกุมารสวรรคตประกอบด้วยมหาปุรุชลักษณะ กี่ลักษณะของมหาปุรุช ๓๒
ประการ มหาปุรุชลักษณะ ๓๒ ประการนั้น ก็อยู่ไว้บัง ๗ มหาปุรุชลักษณะ ๓๒
ประการนั้น คือ ข้าแก่มหาราช พระกุมารสวรรคต (๑) สุธมฺมสิริหระ มีพระเศียร
รูปเหมือนโพศดำ หรือเหมือนสวมนก ก็พระเศียรสูง ข้าแก่มหาราช พระกุมาร
สวรรคตประกอบด้วยมหาปุรุชลักษณะนั้นเข้อ้น (๒) ภูษณานพมยุรกลาปภา
นัลลวฤคปฐกฤษณาวรุคหะ พระเกศาเอกเสกกันสีเขียวเช่นเหมือนเสียบ้าชอบก
หรือสีคอกอยู่ขึ้น หรือสีโคนหางนกยูง ชมวกเวียนขวา (๓) สมวิปุลตถาฐ พระนลาฏ
(หน้าผาก) กว้างเรียบ (๔) อุดมายุโรมเชษฐาตนิมรชคูปกาสา ข้าแก่มหาราช
ชนอ้อนเกศที่หว่างคิ้ว (อุดาโลม) ของพระกุมารสวรรคตมีสีขาวเหมือนน้ำค้างหรือ
เงินขาว (๕) โคนปทุมเนตร พระเนตรมีขอบเหมือนรอบกาวิ (๖) อภินัดเนตร
พระเนตรสีเขียวเข้ม (๗) สมชคาวีหฤทษะ มีพระทนต์ (ฟัน) ๔๐ ซี่เท่า ๆ กัน
(๘) อวิถทษะ มีพระทนต์ชิดกัน (๙) สุกฤทษะ พระทนต์ราวตะเอย (๑๐)
พุมพสุว ข้าแก่มหาราช พระกุมารสวรรคตมีเสียงไพเราะเหมือนเสียงพรหม (๑๑)
รสวสาธุวามุ ปลายพระชิวหาวิรุสไว (๑๒) ปุรุคคณฺชิหระ พระชิวหาเมื่อออกได้มาก
(๑๓) สัททษะ พระหู (กาง) เหมือนกางราชสีห์ (๑๔) สุตฺตฤคคคณฺชิหระ มี

อัฐยาภี ๘ ชื่อชนมปิ๋ววรรค

พระกายนารวมอินทรีเป็นองค์ (๑๕) สุปโตศุสทห มีพระมิ่งสา (เนื้อ) อุนนุณ ๘ แห่ง (๑๖) จิตานุกรวิสะ พระอังกา (โปกปลาร้า) มีเนื้อ.คัม (๑๗) สุกุมม สุวุดวุฒจุฉวิ พระฉวิ (มิว) ละเชยคัมตีเหมือนสีทอง (๑๘) สุกโต' นวนคปุรอมุพพาหุ พระกายนี้นตรงไม่คดค้อม พระพาหา (แขน) ยาว (๑๙) สีปฎิวาวุฏการะ พระกายน้อแบบเหมือนท่อนแบบของราชสีห์ (๒๐) นุชโคจรปริมณฑลโต ข้าแต่มหाराชพระกุมาร สรวารตลิตทมิปริมณฑลเหมือนปริมณฑลของหินไทร (๒๑) เอโลกโรมา มีพระโลมา (ขน) ชุมละเส้น (๒๒) อูฐูวาวุฏกัฎฐิรทุกุณิตาวุฏโรมา พระโลมาเวียนขวา ปลายพระโลมาชันบน (๒๓) โกลโสปกตพสุคักุหุชะ พระคุษุระ (เกร็ดของทก) ช้อนอยู่ในคัก (๒๔) สุวิวุฏโคฐุ กัษพระขงษ์ (ขาที่อ่อนน) กดมงม (๒๕) เอณเขมภูควาชขงุชะ พระขงษ์ (ขาที่อ่อนล้ง) เหมือนเข่งพระขานเนื้อพวาช (๒๖) ทูฆางุคูลี นิ้วพระหัตถ์ นิ้วพระบาทยาว (๒๗) อยคปารุณูมิปะทะ พระปรัชณี (ขันเท้า) ยาว (๒๘) อุกุสกุค ป้าทะ พระบาทลางชันสูง (๒๙) มุกุทฐุรณสุคตป้าทะ พระหัตถ์พระบาทนูนต (๓๐) ขาถารุคูลีหสุคตป้าทะ นิ้วพระหัตถ์นิ้วพระบาท และพระหัตถ์พระบาทมีรูปลายคาราย (๓๑) ทูฆางุคูลีระกวมคตโยรู อกุฆาต จิคุฐุ สหสุวาวุ สเนมิเก สนาภิกะ ข้าแต่มหाराช พระบาททั้ง ๒ ของพระกุมารสรวารตลิตท ลวดคำตงโทษล้ากับ นิ้วพระบาทยาว เกิดมีลายกขจักรอันวิจิตร (สีขาวมีประกายเหมือนเปลวไฟ) มีสี ๑,๐๐๐ พร้อมด้วยกขและกุม (๓๒) สุปริคณูจิตสมป้าโท ข้าแต่มหाराช พระกุมารสรวารตลิตท มีพระบาทแบบสันทกกับพื้นเป็นองค์ ข้าแต่มหाराช พระกุมารสรวารตลิตท ประกอบด้วยลักษณะ ๓๒ บัระกาวนี้ ข้าแต่มหाराช ลักษณะซนิกนี้ มิได้มี แต่พระวราชจักรพรรดิทั้งหลาย แต่ลักษณะเช่นนี้ยอมมีแก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

ข้าแต่มหाराช ยังมีอีก อนุพยัญชนะ (อวัยวะส่วนปลีกย่อย) ๘๐ ประการในพระกายของพระกุมารสรวารตลิตท ประกอบด้วยลักษณะทั้งหลาย ซึ่งพระกุมารสรวารตลิตทไม่ควรอยู่ครองเรือนเป็นเขวาวาส พระองค์จะเสด็จออกบรรพชาโดยแน่แท้

อธิบายที่ ๗ ชื่อขมปวีรารค

ข้าแต่มหाराช อนุพยัญชนะ ๘๐ ประการนั้นคืออะไร อนุพยัญชนะ ๘๐ ประการนั้น
คือ ข้าแต่มหाराช พระกุมารสรวารคสิทธิ์ (๑) ตุงคนชะ มีเล็บนูน ข้าแต่มหाराช
พระกุมารสรวารคสิทธิ์ (๒) คามุนชะ เล็บแค่ง (๓) สนิศุนชะ เล็บยื่นเป็น
เงางาม (๔) วุฑคุดงคุดิ นิ้วพระหัตถ์นิ้วพระบาทกลม (๕) อนุปุรวจิดรุงคุดิ
นิ้วพระหัตถ์นิ้วพระบาทงามเรียว (๖) คุดคิระ พระเศียรราบเรียบ (๗) กุดคุดุหะ
พระโคปกะ (ตาคุ้ม) รานเรียบ (๘) พนสนุช ข้อค้อมันคงแข็งแรง (๙) อวิหม-
ปะทะ หันพระบาทเสมอกัน (๑๐) อายคปาวุณเฑชะ มีชั้นพระบาทยาว ข้าแต่
มหाराช พระกุมารสรวารคสิทธิ์ (๑๑) สนิศปาลีเฆชะ มีลายพระหัตถ์ละเอียด
งาม (๑๒) คุดยปาลีเฆชะ มีลายพระหัตถ์ทากัน (ทั้งสองข้าง) (๑๓) คัมภี-
ปาลีเฆชะ มีลายพระหัตถ์ลึก (๑๔) อหัทนปาลีเฆชะ มีลายพระหัตถ์ไม่ก (๑๕)
อนุปุรวปาลีเฆชะ มีลายพระหัตถ์เรียวขานล้ำกับ (๑๖) พนมโพยชะ มีวินพระโอษฐ์
แก่งคั่งเหลก้าตั้งตัก (๑๗) โนจาวะสหทะ พระสุรเสียงไม่ดัง (๑๘) มุฑกุดุม-
ตามุงชะหะ มีพระอัญชาอันละเอียด (๑๙) กษกรชิตาภิสุดนิคมะชววมุฑมณูชะ-
โฆนะ มีพระสุรเสียงก้องเหมือนช้างร้อง และเมฆระข่ม แค่นาน และอ่อนโยนไพเราะ
(๒๐) ปวีปุรวอุยญชะ ครองได้จัดเจนถูกต้องเต็มความพยัญชนะ ข้าแต่มหाराช
พระกุมารสรวารคสิทธิ์ (๒๑) ปวีอณพพหุ มีพระพาหาขาว (๒๒) สุจิกควรวสุ-
กุดสีปุ่นชะ สมบูรณ์ด้วยพระกายวิเศษอันระอาคนวิศุทธ (๒๓) มุฑกาคาชะ มีพระกาย
เข้ม (๒๔) วิศาลาชะ มีพระกายกว้าง (๒๕) อหันทาชะ มีพระกายไม่ขรุขระ
แลดูเป็นสง่าบ้างว่าเป็นผู้มีบุญ (๒๖) อนุปุรวโวนุคคาชะ มีพระกายสูงเรียวขึ้นเป็น
ล้ำกับ (๒๗) สุสมาหิตคาชะ มีพระกายทั้งวันมันคงเป็นอย่างดี (๒๘) สุวิกฤต-
คาชะ มีพระกายได้ส่วนศักดิ์ (๒๙) ปฤถิวิปฤสุวีปุรวณขามุนูชะหะ มีพระชานู
มณฑล (กัก) ทนากว้าง เข้ม เป็นอันดี (๓๐) วุฑคุดคาชะ มีพระกายกลม ข้าแต่

อภินิหาร ๘ ชื่อชนมประวัติ

มหาราช พระกุมารธรรวารถิธ (๓๑) สุปวิมุกตฤคาณะ มีพระกายเกลี้ยงเกลาคี
 (๓๒) อธิมุขวฤกคาณะ มีพระกายเหมือนโกษฐ์ (๓๓) อนุปุรวคาณะ มีพระกาย
 เรียวไปเป็นลำดับ (๓๔) คมภูรินาถ มีพระเนตติก (๓๕) อธิมุขนาถ มีพระเนตติไม่บิด
 เบี้ยว (๓๖) อนุปุรวนาถ มีพระเนตติกลืนเป็นชั้นๆ ตกลงไปโดยลำดับ (๓๗) ศุขยาจาณะ
 มีระเบียบนรชาติระอาภางม (๓๘) ฤกษาคุสมนุคปฐาสาทิเก กิริยาท่าทางงามเหมือน
 โคตัวผู้ (๓๙) ปรมสูวิศุภวดีมิวโลกสมนุคปฐะ มีพระกายบริสุทธิคุณ้องเหมือน
 กวางอาทิตย์ฉายแสงในที่มืด (๔๐) นาควิมลพิศคติ ทรงพระค้ำเนินแจ่มชัดเหมือน
 ช้างเดิน ข้าแค้นหาราช พระกุมารธรรวารถิธ (๔๑) สหวิภูวานุคคติ ทรงย่างกราย
 ของอาเหมือนสิงห์ (๔๒) ฤกษวิภูวานุคคติ ทรงย่างกรายของอาเหมือนโกษฐ์ (๔๓)
 สหวิภูวานุคคติ ทรงย่างกรายระมูและม่อมเหมือนหงส์ย่างก้าว (๔๔) อภิปรทกษินธรว
 ุคคติ ทรงพระค้ำเนินมีนรชาติระอาภางมท่าเลาพอย่างค้ำย (๔๕) วฤคคตฤกษิน พระอุทร
 (ท้อง) กลม (๔๖) มฤคคตฤกษิน พระอุทรเกลี้ยงเงลา (๔๗) อธิมุคฤกษิน
 พระอุทรไม่คกค้อม (๔๘) จาโมพระ พระอุทรหนุนโค้งเหมือนคันธนู (๔๙)
 วุขปคคตฤกษินธระนธกคตฤกษินธระ พระกายปราศจากเครื่องทำให้รัก และเครื่อง
 ทำให้ชัง (คือปราศจากเครื่องเสริมสวย และเครื่องประดับอื่น) และปราศจากเครื่อง
 ประทุษร้ายผิวคือปานและไฟ (๕๐) วฤคคตฤกษินธระ มีพระทวารุ (เขี้ยว) ซีกกลม
 ข้าแค้นหาราช พระกุมารธรรวารถิธ (๕๑) ตฤกษินธฤกษินธระ มีพระทวารุคม (๕๒)
 อนุปุรวฤกษินธระ พระทวารุเรียวเป็นลำดับ (๕๓) ตฤกษินธระ พระเนตติก (จมูก)
 โค้ง (๕๔) ศุจินนธระ พระเนตรแจ่มใสระอาภ (๕๕) วิมลนธระ พระเนตรไม่
 ชุ่มฉ่ำ (๕๖) ปุทธิสคินนธระ พระเนตรขมเข้มร่าเริง (๕๗) อชคินนธระ พระเนตร
 ยาว (๕๘) วิสาธนธระ พระเนตรกว้าง (๕๙) นฤกษินธระทศฤกษินนธระ พระเนตร
 เหมือนกลีบบัวเขียว (๖๐) สหคิณู พระโขนง (คิ้ว) ตก ข้าแค้นหาราช พระกุมาร

อธิบายที่ ๘ ชื่อชนมพรรษา

สรวารตลิต (๖๑) จิตรภฏ มีพระโขนงงาม (๖๒) อสติกภฏ พระโขนงดำ (๖๓) สักตภฏ พระโขนงต่อกัน (๖๔) อนุपूर्วภฏ พระโขนงเขียวเป็นลำดับ (๖๕) ปัน-
กณฺฑชะ พระกโปล (แก้ม) เต็ม (๖๖) อวิมมกณฺฑชะ พระกโปลเท่ากันทั้งสองข้าง
(๖๗) วุยกคคณฺฑชะ โทษะ พระกโปลปราศจากโทษ (คือไม่เป็นวีรธอยลิวผ้า) (๖๘)
อนุปหคคณฺฑฆูชะ ไม่เสกษพระพักตร์เทียมเกรียม (๖๙) สุวิทเนนฺทุริชะ มีประสาธ
อินทรีย์รับความรู้ไว (๗๐) สุปริปุเรนฺทุริชะ มีอินทรีย์ครบบริบูรณ์ (คือมี ทา
หุ จมูก ดัน ภายหรือตัวหนึ่ง ใจ บริบูรณ์ดี) ข้าแต่มหाराช พระกุมารสรวารตลิต
(๗๑) สักคมชดสธูชะ มีพระเนตร (หน้าผาก) ร่วมกับพระพักตร์ (๗๒) ปริปุ-
ริโณคุดมาจุก มีพระเขี้ยวอมเต็ม (๗๓) อสีกเกศะ มีพระเกศาดำ (๗๔) สหิต-
เกศะ มีพระเกศาขาว (สุสัถกเกศะ มีพระเกศาแววมณีเป็นเกล็ดข) (๗๕) สุวภิ-
เกศะ มีพระเกศาหอม (๗๖) อปุมเกศะ มีพระเกศาไม่หยาบ (๗๗) อนากุถเกศะ
มีพระเกศาไม่ยุ่ง (๗๘) อนุपूर्วเกศะ มีพระเกศาเรียงเส้นเป็นลำดับ (๗๙) สุกญุจิด-
เกศะ มีพระเกศาอหงิกเป็นอันดี (๘๐) ศิววุศ สุวสุตัก นนฺทุยววุค ววุธมาน
สัสตุณนเกศะ มีพระเกศาเจริญงามระมัดเวียนขวาเหมือนรูปสวัสดิกษะซึ่งเป็นศิววุศ
(เครื่องหมายกากบาท) ข้าแต่มหाराช พระกุมารสรวารตลิต ประกอบด้วย
อนุพยัญชนะ ๔๐ อย่างเหล่านี้ ซึ่งพระกุมารสรวารตลิตไม่ควรครองเวียนเป็นมหाराช
จะต้องเสด็จออกบรรพชาโดยแน่แท้

ครั้งนั้นแล พระราชาศุภโรทนะได้ฟังคำพยากรณ์พระกุมาร จากสำนักของ
พระอสิทมหาภูษี ทรงยินดี มีพระทัยเฟื่องฟู ศีพระทัย บรรเทิงพระทัย เกิดปีติโสมนัส
จึงเสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ กราบลงแทบพระบาททั้ง ๒ ของพระโพธิสัตว์ แล้วกริ้วเป็น
คำประพันธ์ว่า

๕๕. เทวดาพร้อมทั้งองค์อื่นที่ กราบไหว้ลูก และพระฤๅษีก็ได้

บูชาลูก ลูกถูกลูกเจี๊วญ แม่พอกก็โกราบไหว้ลูกผู้เป็นแม่พอกของโลก ๆ

กระนั้นแล ลูกฤๅษีทั้งหลาย พระราชาศุภโรทนะได้เลี้ยงดูพระอติสมหาฤๅษี กับนรทักขิณเป็นหลานด้วยอาหารอันสมควร ครั้นเลี้ยงดูและถวายเครื่องนุ่งห่มแล้วก็ กระทำประทีปธัม ครั้นนั้นแล พระอติสมหาฤๅษีก็หลีกออกจากที่นั้น โดยลำแวงฤๅษี (เหาะไป) ทางอากาศ ไปยังที่ซึ่งเป็นนครของทณ

กรณคนทั้ง ๒ ไปแล้ว ในคืนหนึ่ง ๒ นั้น พระอติสมหาฤๅษีได้พบกับมาตปนรทัก ขิณว่า ลูกนรทัก เมื่อใด เจ้าโศกนั้นว่า พระพุทธเจ้าเกิดแล้วในโลก เมื่อนั้น เจ้าจึงไปบวชใน ศาสนาของพระพุทธเจ้า นั้นจะเป็นไปเพื่อความคงการ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่เจ้าตลอดกาลนาน

มีคำกล่าวในชื่อนี้ว่า

๕๖. พระอติสมหาฤๅษี ห้อยในหุบเขา เห็นหมเทวดาที่ไปในที่เพ้า เปล่งเสียงว่า พุทธะ ท่านก็ตั้งซึ่งมีต้อย่างยิ่ง ท่านผู้เจี๊วญทั้งหลาย บพว่า พุทธะ นี้ นำมาซึ่งความยินดีแก่สัตว์ทั้งหลาย มิใช่หรือ กายของเราจะถึงความมหนะกตสสโต และจักขุของเราจักถึงความสดมขอย่างยิ่ง ๆ

๕๗. ส่วนเทวดา อสูร ครุฑ และกิงนร จะเป็นอย่างไร ได้ยิน บพว่าพุทธะ นี้แล้ว ก็จักเกิดกับตณะบรรเทิงใจ มิใช่หรือ พระอติสมหาฤๅษีแล ลุกก็ทั้ง ๑๐ ฤๅษะ แผ่นดิน มหาสมุทร ด้วยคำพิชัย ก็ได้เห็นความอัศจรรย์ ค่าง ๆ เป็นอันมาก ในแผ่นดิน โนฤๅษะ โนมหาสมุทร ๆ

๕๘. ฤๅษีมี นุ่งเรื่อง งามก็ ทำตัวให้ว่าเวียงนิก ก็เกิดขึ้นแล้ว เหมือนหน่อแก้วประพาฬแวววาวอยู่บนยอดเขา และเหมือนต้นไม้ที่เต็มไปด้วย ค้วยดอกบานสะพรั่ง ประคับด้วยผลค่าง ๆ การบังเกิดขึ้นแห่งวิคณะงาม วิเศษยิ่ง จะมีในไตรภพวิคณะ ๆ

อธิบายที่ ๗ ชื่อชนปวิวรรค

๕๙. เหมือนแผ่นดินสว่างเรียบราบเสมอกันหมด เหมือนฝ่ามือ
ปราศจากสิ่งสกปรก และเหมือนเทวคาที่มีใจวางยั้งค้ำท้องเที่ยวไปยั้งท้อง
ฟ้าในอากาศ การบังเกิดขึ้นแห่งบ่อเกิดพระธรรมในชมพูทวีป ได้แก่พระ
ชินวัทนะ (พระพุทฺธ) ซึ่งเปรียบเหมือนวัทนะของแปลกประหลาดตลอดอยู่
ในเทพของพระยานาคในมหาสมุทร ฯ

๖๐. สัตว์ทั้งหลายในอบาย มีความสงบ ปราศจากทุกข์ ประกอบด้วย
ความสุข ความดี ทศเทวคาทั้งหลายที่อยู่เหนือท้องฟ้า ก็จะประกอบด้วยความ
รื่นเริงยินดี โดยในเสวยเวศนแห่งเกษียรสังคกัทธิย ด้วยมีใจชุ่มชื่น ตั้ง
เตลานั้นเป็นนิมิต (เครื่องหมาย) ของผู้ซึ่งคงวิคควงแก้วใส ผู้ซึ่งคงวิคควง
แก้วนั้น ปรากฏแล้วในสททั้ง ๓ ฯ

๖๑. พระอัสสัมภานุชย์ มิ่งคุณดาราแห่งรั้งเวียงวามพูทวีปให้ด้วย
ทิพย์กษัตริย์ ท่านได้เห็นพระกมวโรอันเพียบพร้อมไปด้วยลักษณะ และเศษคือ
บุณย มีกำลังคงองค์นารายณ์ เกิดขึ้นแล้วในท้องของพระราชาทุกโทษนะ
ในบวอินประเสริฐมีชื่อว่ากบิล ค้นพบแล้วกสิใจ มีใจเพื่องฟูเจริญด้วย
เร็ววแรง ฯ

๖๒. ท่านเกิดความอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่งจึงมีหมันหวั่นเร่ง พร้อม
ด้วยศิษย์ของท่านมายังบวอินประเสริฐมีชื่อว่ากบิล ยินยอมที่พระทวารของ
พระเจ้าแผ่นดิน พระฤษีผู้ชรา เห็นคนหมันหมันมากนับตั้งแต่หมันโกฏิตักตาม
กันไป จึงพูดกับยามเฝ้าพระทวารของพระราชาว่า ลูกธรรมาดี ท่านจงรีบไป
ทูลพระราชาให้ทรงทราบว่ามีฤษีมาหมันอยู่ที่พระทวาร ฯ

๖๓. ยามเฝ้าพระทวารได้ยินแล้ว จึงรีบเข้าไปสู่พระราชวัง ทูล
เรื่องนั้นแก่พระราชาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ มีพระคาบหมันหมันอยู่
ที่ประตู ท่านชรามาก เป็นพระฤษีแก่หง่อม และพระฤษีผู้ประเสริฐนั้น
พอใจจะเข้ามาในพระราชวัง ขอพระเจ้าแผ่นดินผู้ประเสริฐ จงมีพระกระณ
ถวัลย์ตั้งก่อนว่า อนุญาติให้ท่าน (พระฤษี) เข้าได้ ฯ

อธิบายที่ ๘ ชื่อชนม์วีวรรค

๖๔. พระนฤปทีให้จกัสนถวาทแก่พระอุษี แล้วทวี่ว่า โปเด็ก
เวาให้เข้ามาใต้ พระอสิทฆาฎษี ใต้พิงกำของสารตี (ยามเฝ้าพระทวาร)
แล้วมีความยินดี มีบศประกอบคัวยความสุข พระอุษีประเสริฐอินคี่ใน
ความสุขเพื่อจะไค้เห็นลัคว์ผู้สูงคุดนััน เหมือนผู้มุ่งหวังกระทายน้ำเย็น หรือ
ผู้ทัวอาทว ๖

๖๕. จึงทวี่ว่า ข้าแต่พระเจ้แม่แผ่นดินผู้เจริญ ขอพรของคังจะมีชัย
ชนะเด็ก ขอพรของคังจะคัพระทักวี่กษาวพระขามชัฟให้อินนาค ทาให้เจริญ
เด็ก แล้วทานผู้จกคักนคี่แล้วกั้เง้ส่ารวมอินทวี่ขมายแก่กล้า พระวราชา
ทรงเมตคักรแล้ว ทวี่คักับพระอสิทฆาฎษีนั้นอย่างอ่อนน้อมว่า พระคุดเจ้
มาเินพระรชชว่กัวยเหตุใด โปกรบอชกมาเร็ว ๆ เด็กพระนนี่ ๖

๖๖. (พระมหากษัตริย์ทวี่ว่า) ข้าแต่พระนฤปที พระโอรสของพระรองค์
เก็กนามีรูปร่างประเสริฐนคี่ บวรคุดบารวมแล้ว มีคชโชฎฐาลง ประกอบ
คัวยลัคณะ ๓๒ ประการ มีกัคังคังของคันารวณ ฉาตมโค้วจะเห็นพระกุมาร
สรวารลลคันนั้น ข้าแต่พระนฤปที อคัคมภทพมาเพื่อประโยชน้อย่างนคี่ กิจการ
อย่างอื่นของอาทมาไม่มี ๖

๖๗. (พระวราชาทวี่โธนถวี่ว่า) สาส์ ข้าพเจ้ชอคัอนวัน
พระคุดเจ้ชอมาเด็ก ข้าพเจ้ขอเินหาประมวคมีไค้ เพราะไค้เห็นพระคุดเจ้
กุมารผู้ให้ความประเสริฐนคี่ยังทลนบยอยู่ ไม่อชเห็นไค้ในขณะนคี่ ถ้าจะใหคั
ขอพระคุดเจ้ไปครวอชยที่นคี่กั้วก่อน จะไค้เห็นกุมารผู้ปราศจากมลคัน
เหมือนควงจันทวี่ปราศจากมลคันในวันเค้มควง และประคักับคัวยหมู่คว
ทังหลาย ๖

๖๘. เมื่อพระกุมารคู้เป็นสวรคัองคัประเสริฐมีวคมีเหมือนควงจันทวี่
เค้มควงนคี่นคี่แล้ว พระวราชาไค้ทรงประคองพระกุมารคู้มีพระวราชวรุ่เง้ง
เหมือนไฟ มีวคมียิ่งกว่ำวคมีควงอาทคี่ ครวี่ว่า ข้าแต่พระอุษี น้อย่างไรละ

อภินิหารที่ ๘ ชื่อชนมประวัติ

พระคุณเจ้าโปรดพระกุมารผู้ทันสมัยและเวทาทังหลายบูชาแล้ว ผู้เปรียบเหมือนพิมพ์ทองอันประเสริฐ พระอภินิหารฤๅษีแลเห็นพระบาททอง ๒ ของพระกุมารนั้นมิรู้ปลงใจว่าเป็นเครื่องหมายงาม ๆ

๖๙. แล้วท่านจึงดุกษณจากอาสน์ ทำกระพุ่มมือแล้วไหว้พระบาท (พระกุมาร) ประคองไว้บนตัก ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในคัมภีร์พยากรณ์คนใหญ่คนโตเพ่งพิจารณาแล้วก็เห็นพระกุมารประกอบด้วยลักษณะประเสริฐ มีพระก่าลังเหมือนองค์นารายณ์ ท่านจึงหنگศรัทธาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในคัมภีร์พระเวท เห็นพระกุมารนั้นมกั ๒ อย่าง ๆ

๗๐. ก็ขณะนั้นพระราชาจักรพรรดิ มีกำลัง หรือจะเป็นพระพุทธรูปสูงที่สุดในโลก แล้วท่านก็หنگศรัทธาว่า มีกำลังและใจหุกหุ่เหียวแห่ง สอดักสะอั้น พระเจ้าแห่งดินผู้ประเสริฐ กุศพระทัย กวศิตถมาว่า ท่านพรหมาณัรื่องให้ทำไม พระอภินิหารฤๅษีอย่าเห็นอ่อนทวายนักก็หنگศรัทธาของข้าพเจ้าเลย ๆ

๗๑. ข้าแต่พระฤๅษี พระคุณเจ้าจงพูดไปตามจริง พระคุณเจ้าร้องให้ทำไม จะมีเทพการณัศที่หรือร้าย (พระฤๅษีทูลว่า) ข้าแต่พระราชาผู้เจริญ เหตุร้ายไม่มี และจะไม่มีอันทวายนั่นก็แก่พระกุมารสวรวรณัศของพระองค์ ข้าแต่พระนรบทั อากษมาเสียใจให้แก่ตนเองว่า ชาวแล้ว แก่หองมแล้ว พระกุมารนี้จะได้เป็นพระพุทธรูปโลกุชานแล้ว จะแสดงธรรม ๆ

๗๒. อากษมาจะไม่ไค้เห็น ไม่ไค้รับความอ้อมใจ อากษมาจึงให้เพราะเรื่องนั อากษมา ๓๒ ซึ่งมีลักษณะประเสริฐ ปราศจากมลทิน มีในกายของนัโก ผู้นั้น จะมีคัคเป็น ๒ ไม่มีคัคอื่นเป็นที่ ๓ ข้าแต่องค์นฤนถ (ผู้ปกครองน) ขอพระองค์จงทรงทวายนอย่างนั ก็พระกุมารนี้จะเป็นพระราชาจักรพรรดิผู้มีกำลัง หรือจะเป็นพระพุทธรูปสูงที่สุดในโลก ๆ

อธิบายที่ ๗ ข้อสนมปวิวรรค

๗๓. พระกุมารนี้ จะไม่มีความประสงค์ในกามคุณ แต่จะให้เป็นพระพุทธ พระอนุตตนั้นได้ทรงฟังคำพยากรณ์ของพระฤๅษีแล้ว ทรงได้มีบิณฑิและความสุข สุขชั้นจากพระราชาธนะ ทรงกระทำกรรมพุ่มพระหัตถ์ไว้พระบาททั้ง ๒ (ของพระกุมาร) ทรงสว้า ลุกมีกำลังดี เทวาทิงหลายกับูชาแล้วเป็นอย่างนี้ และพระฤๅษีทั้งหลายก็สรรเสริญ ว

๗๔. กุศรลูกเป็นหัวหน้าพิกษาเคินนาง พอนขอไหว้สุกษุ์ที่โลกทั้งปวงในไตรภพขุขานแล้ว ส่วนพระอัสติมหาฤๅษี ก็พูดกับนรทักว่า คุณก่อนหลาน หลานเจงบรวรหิงใจ ฟังดังพูด เมื่อโค่นถานได้นั้นว่าพระกุมารนี้ควรตัวเป็นพระพุทธร และหม่นจักรให้แกโลก เมื่อนั้นหลานเจงบรวรพราในศาลาของพระมุนีนี้ เห็นแต่หลานเจงบรวรพราทุกขี ว

๗๕. พระมุนีผู้ประเสริฐไหว้พระบาททั้ง ๒ (ของพระกุมาร) ทำประทักษิณ แล้วทูลว่า ข้าแต่พระอนุตติ การโค้พระโอรสของพระองค์เช่นนี้ นับวันเป็นลาภอันไพบลออย่างนี้ พระกุมารเจงบรวรโลกทั้งเทวโลก และมนุษย์โลกให้เอาอ้อมกัวยะรวม วันแล้ว พระฤๅษีผู้ประเสริฐก็ออกจากเมืองกบิลพัสดุ์ ไปอยู่ในอาศรมของตนนับว่า ตั้งแต่นั้น

กระนั้นแต่ กุศรภิกษุทั้งหลาย พอยพระโพธิสัตว์เกิดแล้ว เหวบศรมแหศวจึงเรียกเวทบศรมผู้ยู่ในเขนศุทธาวาสแล้วกล่าวว้า กุศรท่านผู้ควรเคารพทั้งหลายพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมหาศค้ว โค้ทำกรรมดี ไว้แล้วทั้งหมิ่นแสนกฎักถปบิไม่ถ้วน มี ทานศีล กษานนทึ วีริยะ ธยาน ปรัชญา อุปาย สุก จวนะ พรก กปะ เป็นการประพฤติกุสุจริท มีจิตประกอบด้วยมหาไมศวี มหากรุณา มหาเมตตา มีอุเบกษาเป็นยอดสูง อำนวยประโยชน์ และความสุรให้แก่ศค้วทั้งปวง บุกระหับคัวยเลอเกาะเกือองบ็องกันคือวีริยะอันมีถนง โค้ก่อสร้างกุศลมุต ซึ่งพระชิน (พุทธร) องค์กรก่อน ๆ กระทำมาแล้ว ประคบัคัวยบุดะกัษณะศค้วรือย กล่าวหาญในการสะสมกระทำกรรมดี ทำลาย

ธิดาจักรผู้เฒ่าได้สมบรูณ์ด้วยธัชชาติยสะอาทวนวิศุทลที ประพุกสิสุจวิค มีมหาชฎาน
 (มีัญญาใหญ่ยิ่ง) เป็นธงสัญลักษณ์ ทำลาหมารและพลมาร เป็นหัวหน้านำพ่อค้าเดินทาง
 ของมนุษย์โลก และเทวโลก เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว เป็นผู้บูชามหาชัยย ๗ สมบรูณ์
 ไว้พร้อมพร้อม มีความประสงค์อันก้าวออกจากทุกข์ ทำลายชาติ ชรา มรณะ มีก้านึกเกิดดี
 แล้ว เป็นเชื้อสายราชตระกูลอักษวาก เป็นผู้ยังโลกให้ตรัสรู้ เป็นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์
 เกิดขึ้นแล้วในมนุษย์โลก อีกไม่ช้า พระองค์จะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมักสัมโพธิ์ อย่างไรก็ตาม
 เราทั้งหลายจะไปอภิราชมัยธื้อ บูชาสัคคิพระองค์ท่าน เพื่อละเสียซึ่งความถือตัว
 ความมีอำนาจและความกระต้างของทวารุททั้งหลายผู้ถูกความถือตัวครอบงำ เทวบุตร
 ทั้งหลายเหล่านั้น เห็นพวกเรออิริวาท เราเหล่านั้นก็จะให้ มัยธื้อ บูชา พระโพธิสัตว์
 บ้าง นั่นก็จะขึ้นไปเพื่อความต้องการประโยชน์ สุขความ สุขตลอดกาลนานจนกว่าจะ
 บรรลุอมฤต (นิรวาณ) พระราชาสุทโธทนะก็ไต่ยอเสียง ชโย สวัสดิ์ และพวกเรา
 ก็จะไปพยากรณ์พระโพธิสัตว์ความค่าพระภคธเอนแนมย้า ดังนี้แล

ครั้นแล้ว เสด็จบุตรแห่งศรว มีเขารับศรว ๑๒ แสน ทั่วคติมัย ก็นำหน้า เปลี่ยนตัวมี
 ล้างหัวนควกบิลพิศุคแล้วเข้าไปสู่พระราชวังของพระราชาสุทโธทนะ ครั้นแล้วจึง
 แจ้งให้คนเฝ้ายามประตูทราบ เมื่อได้รับอนุญาตจากพระราชแล้ว จึงเข้าไปสู่ราชตระกูล
 น้อมเกล้ากราบพระบาทพระโพธิสัตว์ ทิมคำอุทราสังค (คำพากษา) เฝียงบ่าข้างหนึ่ง
 ทำประทักมิด ทำพร้อมกันเทวบุตรนับจำนวนหลายแสน แล้วอุ้มพระโพธิสัตว์
 ขึ้นบนตัก ปลอดภัยพระราชสุทโธทนะว่า คุณวมหาราช พระองค์จะยนิศึ มีบิคืออย่างยิ่งเกิด
 นั้นเพราะเหตุไร คุณวมหาราช เพราะเหตุว่า ภายของพระโพธิสัตว์ประคัมด้วย
 ลักษณะและอนุพยัญชนะที่ดี และพระกุมารจะครอบงำ อสุรโลกพร้อมทั้งเทวโลกและ
 มนุษย์โลก ด้วยวรวณะ ด้วยเดช ด้วยยศ และด้วยบุญสมมติ คุณวมหาราช
 พระโพธิสัตว์จะทรวู้อนุตรสัมมักสัมโพธิ์ โทษไม่ค้องสงสัย

อธิบายที่ ๗ ชื่อชนมประวัติ

กระนั้นแล คุณภิกษุทั้งหลาย เทวบุตรมเหศวรพร้อมด้วยเทพบุตรชั้นศุภธาวาส
ได้เข้าใกล้ซีกทำการบูชาใหญ่ยิ่งก่อนพระโพธิสัตว์แล้ว พยากรณ์พระโพธิสัตว์ด้วยคำ
พยากรณ์อันแม่นยำแล้วก็หนีไปอยู่กับของของคนอื่น

ในที่นี้มีความกล่าวไว้ว่า

๗๖. เมื่อพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมหาสมุทรแห่งคุณความดี คงว่าสาคร
เกิดขึ้นแล้ว เทพบุตร (มเหศวร) ทราบแล้ว มีใจเพียงผู้เดียวคิดว่า
เราทั้งหลาย กว่าจะได้พร้อมมณีนิภาก็จะหาฟังได้ ถิ่นบึงทั้งหลายก็ถูกกีดป
อย่างไรก็ดี ท่านทั้งหลายจงมาเถิด เราจะพากันไปบูชาพระโพธิสัตว์ผู้เป็น
จอมปราชญ์พระองค์นั้น ๆ

๗๗. เทพเจ้านบวีสุภธงทั้งหลาย จำนวน ๑๒,๐๐๐ ล้าน ปะรำกับ
เมลาดด้วยพระรัตนะ ล้วนเป็นเผ่าอันหาจ วนเข้าไปสู่บึงกบิลพัสดุ์ก่อนประเสริฐ
แต่ละคนมีเมลาดห้อยลงยาวงาม ยืนอยู่ที่พระทวารของพระนฤบดี ๆ

๗๘. เทพเจ้านหลาน โศกทุกขยามเฝ้าพระทวารด้วยสำนึกอันเป็น
ที่เจริญใจว่า รอท่านจงเข้าไปเฝ้าองค์พระโอง ภาวนะทูลให้พระนฤบดีทรงทราบ
ยามเฝ้าพระทวารไต่ถามคำพูดแล้วจึงเข้าไปในทวารข้าง หมอบหมอบถวาย
บังคมพระนฤบดีแล้ว ทราบทูลว่า

๗๙. ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ รอพระองค์จึงทรงรับชณะ จง
ปกครองประชาชาติเป็นนิตย์ จะมีพระชนมชีพนาน ได้มีกษมาอันอยู่ที่
พระทวาร ทำทางเป็นคณัมบุตยกว้างขวาง มีรากับวิศุท ประกันเมลาดด้วย
มณีรัตนะ ล้วนเป็นผู้มีอำนาจ โบราณเหมือนเงินห่อเพ็ญ มีรากับทมถกทิน
เหมือนดวงจันทร์ ๆ

๘๐. ข้าแต่พระนฤบดี เขาเหล่านั้นไม่เห็นมีเงาเลย ได้ยินแต่เสียง
พูด เสียงที่แท้ก็ไม่ได้ยิน เมื่อเดินบนแผ่นดินก็ไม่มีความ โกรธแลดูเขา ก็
ไม่รู้ชื่อ ๆ

๔๑. เขาเหล่านั้น ร่างกายมีสง่าราศรีรุ่งเรืองโพลอยิ่ง วาจา
เพราะจับใจ ไม่พูดเหมือนคนทั้งหลาย ก็ริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยลึกซึ้ง
และมีท่าทางที่ ข้าพระองค์สงสัยว่า เขาเหล่านั้นจะเป็นพวกเทวดา ไม่ใช่
มนุษย์ ฯ

๔๒. มีอดีตกอกไม่อย่างนี้ พวงมาลัยเครื่องขโมยลบได้และเส้นไหม
มองด้วยความเคารพ ข้าแค้นคุณนี้ เขาเหล่านั้น คงจะเป็นพวกคามายัม
บูชาพระกรรมารมูเป็นอรรถเทพนี้อเทพทั้งหลาย โภจไม่ตองสงสัย ฯ

๔๓. พระราชา (ทุกโรทนะ) ได้ทรงฟังคำกราบทูลแล้ว มี
พระทัยเคืองฟูเป็นนัยข้างยิ่ง จึงตรัสว่า ไปเถิด ไปบอกให้ท่านผู้เจริญเหล่านั้น
เข้ามาในพระราชวัง ถูกลีเชนนี ความที่เจ้าบอกถึงคุณสมบัตินี้และอำนาจของ
เขาเหล่านั้น ต้องไม่ใช่ฤทธิ์ของมนุษย์อย่างใด ๆ เลย ฯ

๔๔. บามเส้าพระทวารวราขณังคนแล้ว กลับออกมากบอกเทพเจ้าว่า
ข้าแต่ท้าวผู้เจริญ พระเจ้านั้นคืนทรงอนุญาตแล้ว ขอเชิญเข้าไปได้ เทพเจ้า
เหล่านั้นมีใจชื่นชมยินดีแล้ว มีอดีตพวงมาลัยอย่างนี้ เข้าไปสู่พระราชวัง
ซึ่งเป็นที่ประทับของพระนฤปติ ฯ

๔๕. พระนฤปติเห็นเทพเจ้าผู้ประเสริฐเหล่านั้นเข้ามายังพระราชวัง
แล้ว ก็เสด็จลุกขึ้นทรงค้อนรับ ทรงประคองพระพักตร์ทำอัญชลี (ประนม
มือไหว้) ตรัสว่า อาสนเหล่านั้นมีอยู่ เจริงอาสน์ประดับวิคณะ ขอท่าน
ผู้เจริญทั้งหลาย โปรดนั่งบนอาสน์นี้ เพื่ออนุเคราะห์แก่ความรู้อู ฯ

๔๖. เทพเจ้าเหล่านั้น ปราศจากความถือตัว และความกระต้าง
นั่งบนอาสน์ทั้งหลายแล้วพูดว่า ข้าแต่พระนฤปติ โปรดฟัง พวกเรามาที่นี่
เพื่อกองการเยี่ยมบุตรของพระองค์ซึ่งเกิดแล้ว มีบุญหนาแน่น มีกาย
บริสุทธิ มีพระบาทเกิดมาดีแล้ว ฯ

อภินิหารที่ ๗ ชื่อขมปวีรวรค

๔๗. พวกข้าพเจ้าเป็นผู้วิวิธการ (ศาสตร์) รัฐตักเกดลัษณะแห่ง
ลัษณะที่คว่ำ คคิ (ทางไป) และประโยค (ความประพฤติ) ของเขาเหล่านั้น
จะเป็นอย่างไร ข้าแต่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประเสริฐ เพราะฉะนั้น พระองค์
จงลดความหนักใจเสีย ข้าพเจ้าขอถือโอกาส ขอชมพระกุมาร - ผู้มีร่างกาย
ประคัมด้วยลักษณะอันงามวิจิตร ๆ

๔๘. พระราชาผู้โหดนั้น แว่กล้อมกั้มห่มุสกี ทรงก็พระทัย
ทรงประคองพระกุมารซึ่งไม่มีใครเสมอ มีพระฉวีวรรคกั้มเปลวไฟอันรุ่ง
เรือง นำเจ้าไปใกล้เทพเจ้าผู้ประเสริฐ ซึ่งมีพระเมลาตี้อยลงยาวงาม พอ
พระราชาผู้โหดนั้นก้าวออกจากพระทวาร พื้นแผ่นดินมนุษย์โลกก็ไหว
สะเทือน ๆ

๔๙. เทพเจ้าเหล่านั้น เห็นพระนรธา (เล็บ) ของพระนรก
(โพธิสัตว์) แกร่งเรียว แผ่นนขาสะอากงามบริสุทธิ เทพเจ้าผู้มีรูปร่าง มี
เมลาตี้อยลงยาวงามเหล่านั้น กรีบบลุกชน ค้างน้อยก็ชยรอกิว่าพระกุมาร
ผู้มีรัศมีปราศจากมลทินโดยล้ำค้ำ ๆ

๕๐. ลักษณะทั้งหลายที่เห็น และเมื่อได้สังเกต พระมิ่งขวัญที่เป็นเศษ
คือบุดเขยอ์บงจอมพระเศียรที่ไค้แลเห็น พระเนตรมีอำนาจ พระอุณาโลม
และพระเกศาที่เห็น ถ้วนแต่แสงสว่างจะไค้กรสู้พระโพธิชนมารโดยไม้อ้อง
สงสัย ๆ

๕๑. เทพเจ้าเหล่านั้น ก็สรวเสวิฎพระราชากุมาร ผู้มีศุภความคิ
คามที่เห็นว่ามิประโยชน์ และเพ่งศุภความคิทั้งหลายแห่งพระกุมารผู้
ปราศจากเกลศ บันเทาความมืด จริ่งอยู่ ความปรากฏของสัตว์ผู้เป็นวิทัน
ซึ่งตล่ซำคิ คือ ซาคิ ชวา มวณะและเกลศ กว่าจะมีไค้กัณหาเหลือเกิน ๆ

อธิบายที่ ๘ ชื่อขมปวีรวรรค

๑๒. ภพทั้ง ๓ ถูกไฟลงไปที่ ถูกไฟทั้ง ๓ (ไฟระลอก ไฟโทะระ ไฟโมหะ) เผลอตายแล้ว ด้วยการตีไม้ตีไฟ อันมีความโกรธ (สักกูป) และ ความกำหนัด (ราก) เป็นอารมณ์ พระองค์เป็นผู้ปรีชาญาณ จะแผ่ขยายเมฆฝน คือธรรม ปักคลุมมนุษยโลก ตับความร้อนคือเกิดศกด้วยน้ำฝนคืออมฤตฯ

๑๓. พระองค์มีพระราชาประกอบด้วยไมตรี ประกอบด้วยกรุณา มี พระราชาอ่อนหวาน มีพระสุรเสียงไพเราะดังเสียงพรหม มีพระราชาไพเราะ จับใจ ยังมีมนุษย์โลกและเทวโลกให้รอบรู้ และให้คร่ำครวญ ข้าแต่พระผู้มีกษัตริย์ของพระองค์จงปลงพระสรดังงาตงแสงสว่างทั่วอัญยังใหญ่ โดยเร็วเถิดฯ

๑๔. ขอพระองค์จงปรีชาญาณเต็มด้วยเมตตา เจ้าผู้ช่วยช่วย มีความเห็น วิปริต มีพระอนุชาในวิเศษเจ้าคือความกำหนัดในภพ โห้เขาเหล่านั้นตั้งอยู่ใน อธิษฐานแห่งศก (นิชฺชาวน) โห้เขาทั้งธรรมแสดงว่าพาศัยเหตุเป็นของศนย์ (สันถวิธรา ฤทธิคุณ) โห้เขาเหล่านั้น หน้เป็นพินนส่งสนขมาทราฐีหา

๑๕. ทรงที่ถนอมเห็นอวิธรรณแห่งวิธรรณ คือตัวภคใหญ่ ยัง ชุมชนให้ธนาไปอยู่ในเทสวอนธาวร จงภักขร่งอินทขาว (ความมีค) ใหญ่ แห่งโลกทั่วไป ด้วยแสงไฟคือ ธรรม และด้วยแสงวิญญู (โพธิ์) คือ แสงแห่งปรีชาญาณฯ

๑๖. เมื่อสัตว์บริษัทรุชเนนเกิดชนม์ในโลกนออย่างไม่เกษม จึงนับ ว่าเป็นตมพอนโพนธของทวศร และมีมนุษย์ทั้งหลายซึ่งได้วันแล้วเป็นอย่างที่ ทางไปสู่อบายจะถูกลัก ทางไปสู่สวรรค์จะถูกขามออก จะถึงโคโคธสัตว์ ประเสวีร ซึ่งโคครสัตว์แล้วฯ

๑๗. เทพเจ้าเหล่านั้นก็ไปรยทิพยโคถนกลงในเมืองกบิลพัสดุ์นี้ แล้ว ทำประทัภษิต และสฤคิโยความเคารพ ปลั่งงาว่า พุทฺธ สัพพทฺธ (พระพุทฺธเป็นพระพุทฺธที่ค) แล้วก็พากันไปในท้องฟ้า ประกอบด้วย การ เอื้องกรายอันงดงามฯ

อธิบายที่ ๘ ชื่อขมปวีรวรรค (ว่าด้วยทรงอุบัติ) ในคัมภีร์ศรีลลิตกวิศหระ
กึ่งนี้แลฯ

อถยชาติ ๘ ชื่อเหตุอุปลนชนนวิวรรค

อถยชาติ ๘ ชื่อเหตุอุปลนชนนวิวรรค (ว่าด้วยกรรมนำไปสู่วิหาวเทวรูป)

กระนั้นแล ตูกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์เกิดแล้ว ๓๗๖,๐๐๐
ก็ตลอดกุมารในครรภ์ของกษัตริย์ ทราหมณ์ เจ้าแขวง กฤตยก็มหาศาล ในยามราตรี
นั่นเอง มารคาบิศาของกุมารทั้งปวงเหล่านั้น ได้ถวายแก่พระโพธิสัตว์ เพื่อให้ปฏิบัติบารุง
และรับใช้พระโพธิสัตว์ พระราชาศุภโรทนะก็ได้ประทานหญิงสาวอีก ๒๐,๐๐๐ คน เพื่อ
ให้ปฏิบัติบารุง และรับใช้พระโพธิสัตว์ มีคน อมาทย์ ญาคิสโลทกก็ได้ถวายหญิงสาว
อีก ๒๐,๐๐๐ คน เพื่อให้ปฏิบัติบารุง และรับใช้พระโพธิสัตว์ คณะอมาทย์ก็ได้ถวาย
หญิงสาวอีก ๒๐,๐๐๐ คน เพื่อให้ปฏิบัติบารุง และรับใช้พระโพธิสัตว์

ตูกภิกษุทั้งหลาย ภริณีณณแล ตูกรภิกษุทั้งหลายได้ประชุมกัน
แล้วเข้าเฝ้าพระราชาศุภโรทนะ ทูลว่าขอในศุภระองค์ประเสริฐ พระองค์ควรทราบว่
จะต้องนำพระกุมารไปสู่วิหาว พระราชาศุภโรทนะแล้ว เราจะต้องเฝ้ากุมารไปสู่วิหาว
ถ้ากระนั้นต้องยกแกงพวระนกร ประดับประดาคนแห่หลัง ทางสี่แห่ง คลาค ถนง ซอย
ที่สำคัญ ๆ ไห่กงงาม ห้ามกินคนที่ไม่มีเบงมงคล คือคนชั่วร้ายเคี่ยว คนง่อย คนหูหนวก
คนตาบอดสองข้าง คนใบ้ คนจรัจก คนมีรูปร่างพิศพิศว คนมีอินทรีขี้ไม่ครบถ้วน
นำเอาคนที่มิดลักษณะเบงมงคลเข้ามา จึงให้ที่กลองประกาศงานทำบุญ เกาะระนัง
ประกาศงานมงคล จึงให้ประดับตกแต่งประตูเมืองอันประเสริฐ จึงให้บรรเลงประโคม
ดนตรีสังเสียงไพเราะเจริญใจ จึงให้ประชุมพระราชาประเทศราชทั้งปวง จึงรวบรวม
คณะเทวรูป กฤตยก็ อมาทย์ คนเฝ้าประตูให้อยู่ในที่แห่งเดียวกัน จึงให้เทียบรถสำหรับ
หญิงสาว จึงให้จกทั้งหม้อใส่น้ำดื่ม จึงให้ประชุมทราหมณ์ทั้งหลายผู้ตั้งวิชัยมณฑล
จึงให้ยกแกงวิหาวทั้งหลาย ตูกรภิกษุทั้งหลาย ก็จารทั้งหมกสามที่ ได้กล่าวมาแล้ว
ก็ได้ทำนสรวิชัยบารุงด้วยประการฉะนี้แล

อภินิหารที่ ๘ ชื่อเทวทูตโลปนอนปรวิวรรค

ครั้นแล้ว พระราชาศุภโรทนะ เสด็จเข้าสู่พระราชวังของพระองค์ ครัสเรียกพระนางมหาประชาบดีโคกมีมา แล้วครัสว่า เธอจงยกแท่งกุมาร เราจะพาไปวิหารพระนางมหาประชาบดีโคกมี รับสนองพระโองการว่า สาธุ (พระเจ้าข้า) แล้วจึงประทับประกาศพระกุมาร

ขณะเมื่อพระกุมารกำลังได้รับการประทับประกาศ มีพระพักตร์เข้มขึ้น ปรากฏหน้าวิจิตรมวค ครัสกับพระมารดาสะเที (แม่เลี้ยง) ด้วยพระราชาอ่อนหวานอย่างยิ่งว่า ข้าแต่พระมารดา เราจะพลกไปไหน พระนางมหาประชาบดีโคกมีครัสตอบว่า เราจะพาไปวิหารนะซิดล ครั้นแล้ว พระกุมาร ได้แต่ยิ้ม มีพระพักตร์เข้มขึ้น ครัสกับพระมารดาสะเที (แม่เลี้ยง) เป็นคำประพันธ์ว่า

๑. เมื่อลูกเกิดขึ้นในโลกัน มนุษย์โลกก็ไหวหวั่น องค์กักร (อินทร์) พวหม อสูร พรยานาค จันเทวี อาทิกย์ และไวศรวันเด อันธกุมาร ก็ได้พากันมาน้อมเศียรนมัสการตามลำดับ ๆ

๒. เทวดาอื่น ๆ เหล่าไหน จะสูงวิเศษไปกว่าลูก ข้าแต่พระมารดา วันนี้พระมารดาให้ลูกในพื้น ลูกจะต้องเป็นเทวดาเหนือเทวดาทังหลาย สูงสุดกว่าเทวดาทังปวง เทวดาเท่ากันกับลูกไม่ได้ หรือจะเหนือกว่าลูก ก็อย่างไร ๆ

๓. ข้าแต่พระมารดา ชุมมนุษย์เห็นลูกแล้ว พึงตั้งบึกเป็นไปคนโลก เขาจะมีใจ พ้องพุดอก จะกระทำความเคารพนับถือเหมือนประมาณ เทวดา และมนุษย์ทังหลายจะรู้ว่า กุมารนี้เป็นเทวดาเหนือเทวดาทังหลาย ๆ

กระนั้นดี ทุกภูมิภาคทังหลาย เมื่อถนนหลวง ทางสี่แพร่ง และวันกลางที่สำคัญ ๆ ภายในเมืองถูกตกแต่งงดงามหาประมาณมิได้ ปรากฏเฉพาะหน้าด้วยสิสรรทังปวงอันเป็นการเฉลิม และเป็นมิ่งมงคล พระราชาศุภโรทนะจึงให้ประทับรถของพระกุมาร

อภินิหารที่ ๔ ซักเหตุโลป่นอนปวีรบรรค

แวกล้อมไปด้วยคณะของพรหมณ์ เจ้าแขวง เศรษฐี กฤหบดี อมาตย์ พระราชา
ประเทศราช คนเฝ้าประตู มังกรและญาติ ทรงนำหน้า พาพระกุมารไปโดยหนทาง
ที่อบอวลไปด้วยกลิ่นธูป เทียนธูปไปด้วยแก้วมุกดา และดอกไม้ เดินแถวด้วยขบวน
ทหารม้า ทหารช้าง ทหารรถ และทหารราบ ยกรธงชัย และธงปกาก ประโคมด้วยคนตรี
ค่าง ๆ เทวคาณแสนหนึ่ง จักรพรรดิโพธิสัตว์ เทพบุตร และนางอัปสรหลายหมื่นแสนโกฏี
ไปในห้องทำให้ไปรยผ่านดอกไม้ลงมา และประโคมคนตรีทั้งหลาย พระราชาสุทโธทนะ
ทรงนำพระกุมารเข้าไปสู่วิหารด้วยราชพยุหะขบวนใหญ่ ด้วยราชบุรุษใหญ่ขึง และด้วย
ราชานุภาพใหญ่ขึง ด้วยประภวณณเส ในเขตที่พระบิดาให้ประทับ พันที่ที่
พระโพธิสัตว์อย่างพระบาทชวชนเข้าไป เหล่าเทวรูปอื่น ๆ ซึ่งไม่มีจักจำในวิหารนั้น คือ
รูปศิวนะ สกนทะ นารายณ์ กุเวร จันทรย์ ยาคติย์ ไวศรพตธะ ศักดิ์ พรหม โลกบาล
เป็นต้น เทวรูปเหล่านั้นถูกรื้อจากสถานที่ของตน ๆ ล้มลง ณ พันที่ที่พระโพธิสัตว์
ย่างพระบาท เทวคา และมนุษย์ตั้งแสนในทันใด ค้างเปดเสียงร้องอื้ออึงคะนองนับเป็น
แสน ๆ โขยส่งเสียงเป็นอันเดียวกันแสดงความยินดีว่า ฮิว ฮิว ค้างก็โยนผ้าฉน
มหานครกบิลพัตศักดิ์โหวนวนไปด้วยอาการพิเศษประเสริฐยิ่งทั่วทุกแห่ง ผ่านดอกไม้ทิพย์
ตกลงมา คนตรีก็ตั้งแสนไม่มีใครไปแตะต้องกับบรรลือฉวีเรณมา เทวรูปที่เป็นตัวแทนของ
เทพเจ้าทั้งหลายองค์ใด เทพเจ้าองค์นั้น ๆ ก็โศกเศร้ากันเป็นนบประพริบหน้าเพื่อ
แสดงสภาพของตน ๆ ว่า

๔. ชุนเราเมรุเป็นบรรพทประเสริฐ จะไม่อ่อนน้อมค่อมเสียดพันธุ
ฝักภาคเลย หรือว่ามหาสมุทรเป็นที่อยู่ของนาคราชา จะไม่อ่อนน้อมค่อมหน้า
ในรอยเท้าโคเสย ดวงจันทรย์ ดวงอาทิตย์ซึ่งส่องแสง ใคส่องแสงแล้วจะไม่
อ่อนน้อมค่อมถึงห้อยเลย ทำให้ผู้มีปรีชาญาณมีบุตธะ มีภระกุดสูง จึงไม่อ่อนน้อม
ถือเทวคาทางหลาย ๆ

อภินิหารที่ ๔ ชื่อเทวทูตโลปนชนปวีรบรรค

๔. จงอยู่ โลกอ่อนน้อมก่อนท่านผู้ใดแล้ว ก็ได้ลาภ ได้สวรรค์
ได้อภินิหาร ท่านผู้นั้นต้องเป็นเสขมัญ (ผู้เป็นเอง) ที่สุดในโลก เหมือน
ภูเขามะรุ มหาสมุทร ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ ฉะนั้นเทวทูตในเทวโลก
และมนุษย์บางคน อาศัยความทะนงตนก็ฉันทัน ซึ่งที่แท้เขาเป็นเหมือน
เมตต์พันธุ์ผู้กักตุน น้ำในรอยเท้าโค หรือหิ้งห้อย ๆ

ศุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อศครวคค ผู้มหาสักร์เสด็จเข้าไปในวิหารนี้ กำลังทอด
พระเนตรอยู่ ดวงจิตของเทวทูตทั้งหลายทั้ง ๓๒ แฉ่น ก็ได้ผุ่คชินในอนุศกรวมัยัก
สัมโพธิ์ ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิ์สัทธิ์อกเขาพาไปสู่วิหาร พระองค์ทรงเพิกเฉย
ด้วยอาการใด อาการนั้น มีเทค มีมัจฉัย ฉงนแฉ

อภินิหารที่ ๔ ชื่อเทวทูตโลปนชนปวีรบรรค (ว่าด้วยการนำไปสู่วิหารเทวรูป) ใน
กมภีร์ศรียลลิกัศศร

๒๒
ตงนแฉ ๆ

อถยชาติ ๘ ชื่ออาคารแปวิวรรค

อถยชาติ ๘ ชื่ออาคารแปวิวรรค (ว่าด้วยเครื่องประดับ)

ศุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่งชื่ออุทยนะ เป็นบุโรหิตของพระราชา และเป็นบิดาของอุทยั (พระอุทยั) เขามีพราหมณ์ประมาณ ๕๐๐ แวดล้อมเข้าไปในตำบพระราชาศุภโรทนะ ในกาลเมื่อดวงจันทร์เสวยจิตรภักษ์ทรฤกษ์ซึ่งอยู่ถัดหลังทักษัศวฤกษ์^(๑) ลงมา แล้วพูดว่า ขอพระองค์จงทำเครื่องประดับให้แก่พระกุมารตามที่ทรงทวาม (ว่าอย่างไหนจะดี) พระราชาสนทนากับพราหมณ์นั้นว่า ดูแล้วจะต้องทำให้ดียิ่ง

ในครั้งนั้น พระราชาศุภโรทนะ สวัสดิ์ให้ศุกรภิกษุทั้งหลายประมาณ ๕๐๐ คน ทำเครื่องประดับประมาณ ๕๐๐ อย่าง นั่นคือ เครื่องประดับมือ เครื่องประดับเท้า เครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับคอ เครื่องประดับบนแขน บนข้อมือ สายสร้อย เข็มขัดทอง วังแหงลูกทวน วังแหงประดับแก้ว วังแหงประดับแก้วมณี เครื่องตกแต่งตัววันทนะต่าง ๆ ใหม้ก กอกร มุกฏอย่างงาม ศาสนะทั้งหลายเหล่านั้น ครั้นทำเสร็จแล้ว จึงเข้าไปหาพระราชาศุภโรทนะ ในวันดวงจันทร์ประคอบด้วยปุษยฤกษ์^(๒) แล้วพูดว่า น้อย่างไระ ข้าแต่พระหนัดดี ตกแต่งพระกุมารได้แล้ว พระราชาตรัสว่า ท่านทั้งหลายก็ชื่อว่า ตกแต่งและบูชากุมารแล้ว แน่เว้าก็ก็ชื่อว่า ทำเครื่องประดับให้ (แก่กุมาร) แล้ว ศุกรภิกษุทั้งหลายพูดว่า ขอให้พระกุมารจงสนุกเครื่องประดับของข้าพระองค์ทั้งหลายสัก ๘ คืน ๘ วัน ไว้ในพระภัก ความพยายามของข้าพระองค์ทั้งหลาย จะได้ไม่เสียเปล่า เพราะเหตุดังนี้

ครั้นคืนนั้นแสนสุดแล้ว ครวงอาทิตย์ขึ้นแล้ว พระโพธิสัตว์เสด็จออกไปสู่อุทยานชื่อ วิมลพยุหะ ในวันนั้น ในการเสด็จนั้น พระนางมหาประชาบดีโคกมีอุ้มพระโพธิสัตว์ไว้ในอก สตรีทั้งหลายประมาณ ๘ หมื่นก็โสมพะใจเฝ้ามองพระพักตร์

(๑) จิตรภักษ์ทรฤกษ์อยู่ภายในบริเวณวาศักดิ์กับคุด

(๒) ปุษยฤกษ์อยู่ในบริเวณราชโอรฆ

พระโพธิสัตว์ พรหมณ์ทั้งหลาย ๕,๐๐๐ ได้มาชมเงื่อมองพระโพธิสัตว์ เครื่องประดับ
ทั้งหลายที่ทาสยราชผู้ชำนาญ ได้ผูกมัดพระกายพระโพธิสัตว์ เครื่องประดับที่ผูก
เรียงไว้ตามลำคานั้น ให้อับทมองไปเสียแล้ว เพราะวัคมีพระกายของพระโพธิสัตว์
เครื่องประดับเหล่านั้นไม่สุก ไม่เปล่งปลั่ง ไม่รุ่งเรือง เหมือนเอกอ้นเข้ามาไปวางไว้
ข้างหน้าทองชมพูท มันไม่สุก ไม่เปล่งปลั่ง ไม่รุ่งเรือง เช่นเดียวกับเครื่องประดับ
ทั้งหลายเหล่านั้น พอกระทบวัคมีพระกายของพระโพธิสัตว์เข้า ก็ไม่สุก ไม่เปล่งปลั่ง
ไม่รุ่งเรือง เครื่องประดับหลากหลายใด ๆ ที่ผูกมัดพระกายพระโพธิสัตว์ เครื่องประดับ
นั้น ๆ อับทมองไปเหมือนเอกอ้น

เทพธิดาผู้รักช่วยยกานในถิ่นเนินนาแววมณี นางได้แสดงอภรณ์ของตงเอง
ให้เป็นผู้โหยหิว ยืนอยู่เบื้องหน้าหรือล้าวกับพระวราศกโชทนะ และพวกคากงหมู่ใหญ่ใน
ศัวยคำเป็นนบประพทริชวี

๑. แผ่นดินเนินนอยโลก พร้อมทั้งเมืองหลวงและหัวเมืองทั้งหลาย
ใต้ร่มทองกำไรเต็มที งดงามปราศจากมลทิน แต่จะถูกปลงล้างเพราะ
ทองคำรณพหุพิงภกณิกัตยว (ทองหนัก ๑ มีคณระกดา) มันจะสิ้นวัคมี
ทองอื่น ๆ นั้น ก็จะปราศจากรัตนัมและสิวิ ๆ

๒. โลกทั้งหมดเมื่อเทียบกับทองคำรณพหุ ก็กลายเป็นก้อนเข้ามาไป
วัคมีในรณพหุพระกมารณเบบเนายก เพียบพร้อมไปด้วยหิริและสิวิกปลั่งปลั่ง
เครื่องประดับไม่สุก ไม่เปล่งปลั่ง ไม่งาม และไม่ข่านออก เมื่อพระกาย
ของพระศุภกรองเวาทงหลายมีวัคมี เครื่องประดับก็เหมือนเอกอ้นเข้ามา ๆ

๓. พระกมารองเวาทงหลายนี้ ประดับแล้วด้วยเพชรของพระองค์
เพียบพร้อมไปด้วยคุณความดีทั้งร้อย มีพระกายหมดจดดี รุ่งเรืองด้วย
เครื่องประดับของพระองค์ แสงสว่างดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ก็ดี ดวงดาวก็ดี
และความแวววามของแก้วมณีก็ดี วัคมีขององค์ก็ระและระของพทหนักดี
ย่อมไม่ต่างเมื่ออยู่ค่อนหน้าพระกมารผู้สว่างด้วยกลุ่มแห่งสิวิ ๆ

อธยายที่ ๕ ชื่ออารมณ์ปวีรบรรค

๔. ลักษณะทั้งหลายในพระกายของพระกุมารโก อังงามวิจิตรไป
ด้วยผลแห่งศุภกรรมในชาติปางก่อน จะบ้วยกล่าวไปโย ถึงเครื่องประดับ
ของพระกุมารนั้น อันคำทราวมที่ทำความเครื่องมือของคนอื่น ๆ

๕. ขอพระองค์จงประทานเครื่องประดับทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งงามดี
ปราศจากมลทินให้แก่มหกเด็กรับใช้นี้ซึ่งมีนามว่าฉันทกะ ผู้เป็นสหชาติ
(เกิดพร้อมกันกับพระกุมาร) เมื่อใช้ประดับตกแต่งก็ดีแล้ว จะเป็นความงาม
แห่งราชตระกูล อันหนึ่งขอให้สหายราชทั้งหลายยินดี มีความพิศวงงงงวย ว่าเรี
งบันเทิงใจ และความเจริญอันใหญ่ยิ่งสูงส่ง จะมีแก่ผู้อื่นในสหายพระกุล ๆ
นางเทพธิดานี้ ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ก็ไปรอยคอกไม้ทิพย์ไปยังพระโพธิสัตว์
แล้วหายวับไป ณ ที่นั้น

อธยายที่ ๕ ชื่ออารมณ์ปวีรบรรค (ว่าด้วยเครื่องประดับ) ในคัมภีร์ศรีวลลิตวิสก
คังนแล ฯ

อถิยาบทที่ ๑๐ ขอลิขิตศาลาสันทรวสนะปวิวรรค

อถิยาบทที่ ๑๐ ขอลิขิตศาลาสันทรวสนะปวิวรรค (ว่าด้วยการเสด็จเยี่ยมโรงเรียน)

กระนั้นแล กุศรมิกขุทั้งหลาย พระกุมารได้เติบโตใหญ่แล้ว ครั้นเห็นพระกุมาร
ได้รับการพาไปสู่โรงเรียน (ดิลิปศาลา) ด้วยสิ่งของเป็นมงคลประมาณแสน มีเด็กประมาณ
หมื่นแควต้อม พระองค์ได้รับเป็นหัวหน้า ด้วยรถหมื่นแห่งบรรพทของเกี้ยวของกิน
ของอร่อย และบรรพทเงินทองไปด้วย ซึ่งแยกย้ายพักอยู่ตามถนนหลวง ทางสี่แพร่ง
วันเทศกาลที่สำคัญๆ ในมหานครมีลพพิศ มีกนิวิท ๘ แดน กองกังวาลอยู่ มีฝนคอกไม้
ไปรยลงมา มีหญิงสาวต่างแดนประคองด้วยเครื่องประดับพร้อมสรรพอันอยู่ที่ระเบียง
ประตู ชุ่มประศุก หน้าค้ำง กำหนัก เวียนเยือก และพันปราสาท หญิงสาวเหล่านั้นมองดู
พระโพธิสัตว์และรัชคอกไม้ไป เทหริศา ๘ พันประดับอรพณ เครื่องประดับหลวมๆ
ถือไม้กวาดแก้ว แล้วกวาดทหน้าทางเดินไปข้างหน้าพระโพธิสัตว์ เทวคา นาค ยักษ์
คนธรรพ์ อสูร คุรุท กิณเนรผู้ใหญ่ มีกายกึ่งหนึ่ง ห้อยแผ่นพวงมาลัยคอกไม้จากพื้นท้องฟ้า
หมู่ตาคยทั้งปวงนำหน้าพระราชาศุภโรหณะเดินไปข้างหน้าพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์
ได้รับการพาไปยังโรงเรียนด้วยกระบวนพยุหยาตร

ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์ก็เสด็จเข้าสู่โรงเรียน ครั้นเห็นพระอาจารย์ของตักขี
วิทวามิตท ทนไม่ได้ออกส่งว่าศีและเชษฐของพระโพธิสัตว์ นั่งก้มหน้าอยู่ที่พื้นดิน
แล้วฟูบสง เทวบุตรที่อยู่ชั้นดุสิต ชื่อสุภางกะ เห็นพระอาจารย์ฟูบสงเช่นนั้น ก็พยุ
ให้ลุกขึ้นด้วยฝ่ามือขวา ครั้นแล้วก็ขึ้นอยู่ในอากาศได้พูดด้วยคำเป็นนบประพันธ์
กับพระราชาศุภโรหณะ และประมุขชนหมู่ใหญ่นั้นว่า

๑. ทาสศรัททั้งหลายใดๆย่อมกำเนินไปในมนุษยโลก คือ เลข หนังสือ
การคำนวณ และตำราธาตุ (วิทยาศาสตร์) การเวียนศิลป์เป็นของโลกมีมาก
ประมาณมิได้ พระโพธิสัตว์ศึกษาในศาสตร์นั้นตลอดเวลาหลายโกฏิกัลป์
มาก่อนแล้ว ๖

๒. คำว่า พระภิกษุสามเณร (เด็กเหล่านั้น) ซึ่งได้เสด็จมาโรงเรียนทรงศึกษา เพื่อศึกษาทั้งหลาย เพื่อบ่มอิทธิพลเป็นอันมาก ให้ไปนิยานอนหลับ และเพื่อย่นนาคันอื่น ๆ ให้ไว้บ่มอุกฏ ๗

๓. พระภิกษุสามเณรในสังคายน ๔ ประการ อันเหนือโลก คนทั้งหลายเป็นไปในกุศล เพราะอาศัยเหตุด้วยประการใด และเขาจะดับแกล้งให้สิ้นไป คำร้องอยู่เป็นความเอือกเขิน ด้วยประการใด พระองค์ทรงวิริยในประการนั้น ๆ จะบ้วยกล่าวไปถึงความรู้เพียงอักษรศาสตร์ ๗

๔. วิชชาสมาธิไม่ใช่อาจารย์ของพระภิกษุสามเณร ที่เหนือกว่าในโลกทั้ง ๓ พระภิกษุสามเณรที่เสด็จในทวาร และมนุษย์ทั้งปวง ท่านทั้งหลายยังไม่มีแม้ซึ่งชื่อแห่งหนังสือซึ่งจะคงศึกษาค้นคว้าหลายกฎีกฎปกมาก่อนแล้ว ๗

๕. พระภิกษุสามเณรทั้ง ๔ (วิริย) ของสัตว์โลกทั้งหลาย อันวิจิตรพิสดารทั้ง ๆ มีอายุยังน้อย เป็นผู้วิเศษและวิเศษของความว่าง ไม่มีรูปปรากฏ (นิรวาณ) จะบ้วยกล่าวไปถึงความรู้ซึ่งรูปหนังสือที่ปรากฏเป็นพัชร์อักษร ๗

เหวบทวนนี้ ครั้นพักเรียบร้อยแล้วจึงบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยดอกไม้ทิพย์ แล้วหายไปในที่นั้น นางนมและพวกนางกำนัลทั้งหลายไปรักให้พักอยู่ที่นั่น ศากยราชนอกนี้ มีพระราชาสุทโธทนะเป็นประธานกลับไปแล้ว

ครั้นนั้น พระโพธิสัตว์ถือกระดานชนวนทำด้วยไม้จันทร์อุรคสาธ กุลมด้วยผ้าคาททองของพระฤๅษีอันเป็นทิพย์ (*) ประทับด้วยแก้วมณีรัตนระอบกำนัล พุทกกับพระอาจารย์วิทามิตรว่า ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญ ท่านจะให้ข้าพเจ้าเรียนหนังสืออย่างไหน คือหนังสือพระหมื่น หนังสืออโศกโรชฎี หนังสือปุชกรสวารี หนังสืออังกะ หนังสือวิงคะ หนังสืออมกร หนังสือมังกัลยะ (เบงกอล) หนังสืออังกุสิยะ หนังสือศากย หนังสือพรหมวดี หนังสือปารุชยะ หนังสือทรวาวิชะ หนังสืออภิราท หนังสือทากษิณยะ หนังสือ

(๑) ฉบับโบราณภรรยาว่า กุลมด้วยผ้าคาททองอันเป็นทิพย์

อุทระ หนังสือสังขยา หนังสืออนุโลม หนังสืออวมุระ (บางฉบับว่าอุทระ) หนังสือ
ทระ หนังสือราชยะ หนังสือชิน หนังสือลุน หนังสือหุณ หนังสือมรัชยภวระวิศวะ
หนังสือปุษปะ หนังสือเทว หนังสืออนาค หนังสือยักษ หนังสือคนธรรพ์ หนังสือกนิห
หนังสือมโหระ (งูใหญ่) หนังสืออสูร หนังสือครุฑ หนังสืออมฤตจักร หนังสือวายุสุท
(เตียงกว้าง) หนังสือเกามเหวะ หนังสืออนศรัทษเทวะ หนังสืออศุทครุฑทวีป หนังสือ
อปรโคทานี หนังสือปฐวีเทวะ หนังสืออศุทเกษปะ หนังสืออนิเกษปะ หนังสือวิเกษปะ
หนังสือปรเกษปะ หนังสือสาคระ หนังสือวัชระ หนังสือเลขประคิเลระ หนังสืออนุทรุท
หนังสือทาสถรรวระคณนาวระ หนังสืออศุทเกษปะวระ หนังสืออนิเกษปะวระ
หนังสือปาหสิชชะ หนังสือทวิรทระปถันธิ หนังสืออวัททโคทระปถันธิ หนังสือ
มรัชยาทรมิ หนังสือสรวุทระคังกรหมิ หนังสือวิธานโถมวิมคิวัชะ หนังสือฤษคัมปี
คิปทาวโรฆมานะรมิเปรภษณิ หนังสือคนเปรภษณิ หนังสือทผลิกจากคณไมล์มลุก
หนังสือทวิรวบรวมสังเบเนสวะทังป่วง หนังสืออวัทวิคั้ว และหนังสือโคทจากเตียงว้อง
ของสัควิ ข้าแก่พระอาจารย์ผู้เจริญ บรรดาหนังสือ ๖๔ อย่างนี้ ท่านจะให้ข้าพเจ้า
เขียนหนังสืออย่างไร

ครั้งนั้นท้าวพิทราชาจารย์ของสัควิ ยืนอยู่ในหน้าด้วยความประหลาดใจ ปด
ความถือคัวและความกระด้างได้แล้ว จึงพูดเป็นคำประพันธ์ว่า

๖. น้าอัครวิทย์ พระกุมารเจริญตามรอยโลกของคนบริสุทในโล
มาโรงเรียนเพื่อศึกษาศาสตร์ทั้งป่วง ๆ

๗. ชื่อของหนังสือโคทที่เรายังไม่รู้จัก พระกุมารเฝ้าโรงเรียนเพื่อ
ศึกษาหนังสือเน้นจนจบ ๆ

๘. หน้ากาหัตถุหนังสือเน้น เรายังไม่เห็นแล้ว เราจะสอนพระกุมาร
ให้รู้จบโคทอย่างไร ๆ

๙. พระกุมารผู้เป็นเทพเจ้าของเทวกาทั้งหลาย เป็นอภิตเทพ (เทพเจ้าผู้ใหญ่ยิ่ง) สูงศักดิ์กว่าเทวกาทั้งปวง เป็นผู้มีอำนาจ และไม่มีใครเทียบเท่า ประเสริฐที่สุดไม่มีบุคคลจะเสมอเหมือน ฯ

๑๐. แต่เราจะสอนพระกุมาร ให้ได้รับการศึกษาอันอาศัยโลกทั้งปวง โดยพิเศษในอุบายแห่งปรัชญา ด้วยอานุภาพของพระกุมารนี้ ฯ

กระนั้นแล ฤๅการึกขุทั้งหลาย เกิดทั้งหมดนี้เรียงแห่งสี่พร้อมกับพระโพธิสัตว์ ในการเรียนนั้น เกิดทั้งหลายเหล่านี้ อันอักษรแม่บทโดยอาศัย (ความช่วยเหลือของ) พระโพธิสัตว์ ในคราวใด เกิดเหล่านี้จะอ่านตัวอักษรว่า ฮ ในกาลนั้นกลายเป็นออกเสียงว่า ฮนิตยะ (ความไม่เที่ยง) เมื่อจะอ่านตัว ฮา กลายเป็นออกเสียงว่า ฮาตมปวิทสะ (ประโยชน์คนและผู้อื่น) เมื่อจะอ่านตัว ฮี กลายเป็นออกเสียงว่า ฮินทริยไวภิตยะ (อินทรีย์บัพพร้อม) เมื่อจะอ่านตัว ฮึ กลายเป็นออกเสียงว่า ฮิตฺทหุฬิตฺทศฺ (โลกมากไปด้วยอันตราย) เมื่อจะอ่านตัว ฮู กลายเป็นออกเสียงว่า ฮูปุทฺทรวพฺหิตฺ ฆคฺ (โลกมากไปด้วยอุบัติน) เมื่อจะอ่านตัว ฮุ กลายเป็นออกเสียงว่า ฮอนสฺทฺตฺ (สัตว์หรือคนมีความพร้อมอยู่ ก็ไม่เต็ม) เมื่อจะอ่านตัว เอ กลายเป็นออกเสียงว่า เอณฑาสมฺตฺตฺถานโทณะ (โทษเกิดจากรวมแสวงหา) เมื่อจะอ่านตัว โอ กลายเป็นออกเสียงว่า โอรุชฺยาปะละเศฺรฺชฺยานุ (อิริยาบถประเสริฐ) เมื่อจะอ่านตัว โอ กลายเป็นออกเสียงว่า โอหะ (คือทะเลใต้แก่เกิด) เมื่อจะอ่านตัว เอธา กลายเป็นออกเสียงว่า เอปาทุกะ (เกิดขึ้น) เมื่อจะอ่านตัว อี กลายเป็นออกเสียงว่า อโมฆคฺตฺปฺตฺติ (เกิดมาไม่เสียเปล่า) เมื่อจะอ่านตัว อะ กลายเป็นออกเสียงว่า อสุคฺตฺจฺมณ (การกิน) เมื่อจะอ่านตัว ก กลายเป็นออกเสียงว่า กุมฺวิปาภาวคฺคระ (หยิ่งลงสู่สมุทร) เมื่อจะอ่านตัว ฆ กลายเป็นออกเสียงว่า ฆสม สฺว ฐมฺมะ (ธรรมทั้งปวงเสมอด้วยอากาศ) เมื่อจะอ่านตัว กข กลายเป็นออกเสียงว่า คมฺภีรฺฐมฺปฺรคฺติชฺษมฺตฺตฺปาทวคฺคระ (หยิ่งลงสู่ปรตฺติชฺษมฺตฺปาทวซึ่งเป็นธรรมอันเล็ก) เมื่อจะอ่านตัว ฆข กลายเป็นออกเสียงว่า ฆนปฺถฺตฺตฺวิทฺธา โมหานุชฺทว

วิธมนะ (ถ้าจะมีความมึนงงแห่งวิชาซึ่งเป็นแห่งและเป็นแผ่นดินก็ชื่อโมหะ) เมื่อจะอ่าน
 คำ ๖ กลายเป็นออกเสียงว่า อญฺควิสฺสุทฺธิ (ความบริสุทธิ์แห่งอวัยวะร่างกาย) เมื่อจะอ่าน
 คำ ๗ กลายเป็นออกเสียงว่า จตุราวุธศฺคฺยะ (อารยศักดิ์ ๔) เมื่อจะอ่านคำ ๘ กลาย
 เป็นออกเสียงว่า ฉนฺนุทฺราภฺยฺพรหฺมาณะ (ประหารความโกรธและความก้ำกั้น) เมื่อจะอ่าน
 คำ ๙ กลายเป็นออกเสียงว่า ชรามรณสมฺมตฺติกุมฺภณะ (ระงับชราและมรณะ) เมื่อจะ
 อ่านคำ ๑๐ กลายเป็นออกเสียงว่า ฉนฺนุชฺชพฺเพณฺนฺนฺนุทฺราณะ (ข่มกำลังของกาม) เมื่อจะอ่าน
 คำ ๑๑ กลายเป็นออกเสียงว่า ชุลาปฺนึณะ (บอกให้รู้) เมื่อจะอ่านคำ ๑๒ กลายเป็นออก
 เสียงว่า ปฏฺยฺยฺยฺยฺยฺย (การศรัทธาซึ่งแผ่นดินก็ชื่อ อวิชา) เมื่อจะอ่านคำ ๑๓ กลาย
 เป็นออกเสียงว่า จปฺนึยฺยฺยฺยฺย (ตั้งมั่นอยู่) เมื่อจะอ่านคำ ๑๔ กลายเป็นออกเสียงว่า
 จมฺมมรณฺนฺนฺนฺนุทฺราณะ (ข่มการทะเลาะวิวาทและมาร) เมื่อจะอ่านคำ ๑๕ กลายเป็นออก
 เสียงว่า มิตฺตวิมฺบิชา (อารมณ์เป็นเครื่องให้สดชื่น) เมื่อจะอ่านคำ ๑๖ กลายเป็นออกเสียง
 ว่า เรตฺตเกตฺส (ละอองเครื่องเทศ) เมื่อจะอ่านคำ ๑๗ กลายเป็นออกเสียงว่า ตถฺตธาเสถถ
 (ความจริงไม่ต่างกัน) เมื่อจะอ่านคำ ๑๘ กลายเป็นออกเสียงว่า ฉนฺนพฺพเวทฺตวีสฺวารหุชฺช
 (ความองอาจคือ แกร่ง กำลัง ความว่องไว) เมื่อจะอ่านคำ ๑๙ กลายเป็นออกเสียงว่า
 ทานทมฺมสํขมฺเสารมฺมึณะ (ความงาม คือทาน การช่อมกรเนนทริย^(๑)) ความ
 ดำรงระงับชฺชฺชฺชเนนทริย^(๒)) เมื่อจะอ่านคำ ๒๐ กลายเป็นออกเสียงว่า ฉนฺนมาวุธฺฉนฺนา
 สฺยฺยฺยฺย (อารยาทพิศ ๘) เมื่อจะอ่านคำ ๒๑ กลายเป็นออกเสียงว่า ฉนฺนวุปฺปวิชฺชฺช
 (กำหนดรู้นามรูป) เมื่อจะอ่านคำ ๒๒ กลายเป็นออกเสียงว่า ปรมฺมรุตฺต (ความหมายอัน
 สูงสุด) เมื่อจะอ่านคำ ๒๓ กลายเป็นออกเสียงว่า ฉนฺนปฺรฺยฺยฺยฺยฺยฺย (การบรรลุผล
 คือการทำให้ปรากฏ) เมื่อจะอ่านคำ ๒๔ กลายเป็นออกเสียงว่า ทนฺนุชฺชโมกฺขะ (พ้นจาก
 เครื่องผูกมัด) เมื่อจะอ่านคำ ๒๕ กลายเป็นออกเสียงว่า ทนฺนุทฺตวิทฺต (ภพและวิภพ) เมื่อจะ
 อ่านคำ ๒๖ กลายเป็นออกเสียงว่า มทฺตนาโนปฺสฺมณฺน (ระงับความเมา และความถือตัว)

(๑) ทนฺนเนทริย วิไลณี มื่อ เท้า ปาก หัด อวัยวะ
 (๒) ชฺชฺชเนนทริย วิไลณี ตา หู จมูก ลิ้น กาย

เมื่อจะอ่านตัว ๒ กลายเป็นออกเสียงว่า ขถาวทุชฺฐมปฺรติเวระ (แห่งตลอดกรรมตามความจริง) เมื่อจะอ่านตัว ๖ กลายเป็นออกเสียงว่า ฆคฺชวคฺชิปฺรมาวุคฺชิ (ความยินดี ความไม่ยั้งเหตี ความยั้งเหตีที่เป็นปรวมักถ) เมื่อจะอ่านตัว ๗ กลายเป็นออกเสียงว่า ฏคณตฺถนธะ (ศักดิ์เดาวัลยคือเครื่องผูกพัน) เมื่อจะอ่านตัว ๘ กลายเป็นออกเสียงว่า ฐวชานธะ (ชานประเสริฐ) เมื่อจะอ่านตัว ๙ กลายเป็นออกเสียงว่า สมถวิปฺสุขนทา (สมถและวิปัสสนา) เมื่อจะอ่านตัว ๑๐ กลายเป็นออกเสียงว่า นฆาขคนนิกฺขรหตฺถา-ภิกฺขุชฺชฎานาวาปฺติ (บรรลอบริชฎาญาณด้วยการระดมยาคณะ ๖) เมื่อจะอ่านตัว ๑๑ กลายเป็นออกเสียงว่า สรวุชฺชฎานภิกฺสิโพจนธะ (ทวิสัตฺตวฬชฺชฎาน) เมื่อจะอ่านตัว ๑๒ กลายเป็นออกเสียงว่า ฆตฺถกฺกสฺวิวระ (การปราศจกวาระคือเกลศที่ถูกกำจัดแล้ว) เมื่อจะอ่าน ๑๓ กลายเป็นออกเสียงว่า ภูมตฺตปฺรชฺฐตฺถาภิกฺขุสรวุชฺฐนธะ (ธรรมทั้งปวงคือความปรารถนาในกาลดีเสกของแห่งกาละ)

พระนั้นแล ศุวภิกษุทั้งหลาย เด็กทั้งหลายเหล่านั้น อ่านแม้บท ไต่ออกเสียงเป็นธรรมที่สำคัญ ๆ ตั้งแสนนับไม่ถ้วนที่เป็นศิวประชวน โดยอำนาจของพระโพธิสัตว์

เพราะฉะนั้น เด็ก ๓๒,๐๐๐ คน ได้รับการอบรมโดยลำดับ โดยพระโพธิสัตว์ ซึ่งอยู่ในโรงเรียน และเด็กจำนวนนั้นได้มีจิตเกิดขึ้นในอนุตฺตรสัมภักตัมโพธิ์ นั่นคือเทศน์คือบัจจก ซึ่งพระโพธิสัตว์มีเป็นนคศึกษาไปโรงเรียน

อรรถาธิบาย ๔๐ ข้อฉบับศาลาสันทรศกษะปรีวรรค (ว่าด้วยการเสด็จเยี่ยมโรงเรียน) ในคัมภีร์ศรีวลลิกวีตศ

ทั้งนี้
ทั้งนี้

อถยที่ ๑๑ ชื่อคุณภิรามปวิวรรค

อถยที่ ๑๑ ชื่อคุณภิรามปวิวรรค (ว่าด้วยหมู่บ้านชาวนา)

กระนั้นแล คุณภิรามทั้งหลาย จนกระทั่งพระกุมารเจริญวัย ในสมัยที่ต่อมาภายหลัง ครั้นหนึ่งพระกุมาร ได้เสด็จไปเพื่อทอศพระเนตรหมู่บ้านชาวนาพร้อมกับบุรุษอำมาตย์อื่น ๆ หลายคน ครั้นทอศพระเนตรการทำนาแล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังอุทยานอีกแห่งหนึ่งในอุทยานนั้น พระโอรสศัวัประทับอยู่ลำพังพระองค์เดียว มีพระทัยประกอบด้วยความรู้ เสกข์อย่างพระบาท (จุงกรม) ไปพลางพิจารณาไปพลาง ได้ทรงเห็นคันหว่านหนึ่งนำเดือมใส นำขม พระโอรสศัวั จึงทรงนั่งรำลึกสมาธิ ได้ร่วมเงาคันหว่านนั้น ครั้นแล้วจิตของพระโอรสศัวัก็โผล่ถึงโศกครครา ก็มีพระแสงอารมณ์เดียว และได้ถึงวิเวกก็แยกจิตออกจากกามทั้งหลายที่เป็นอนุสสรธรรมอันตามมา ทรงบรรลุปฐมฌานที่ประกอบด้วยวิจรรก วิจาร์ และมัตถสูข อันเกิดแต่วิเวก แล้วพระองค์ทรงบรรลุทวีติยฌาน เพราะระงับวิจรรกวิจาร์เสียได้ เพราะมีจิตผ่องใส เพราะมีจิตเป็นเอกภิกขเวระ ไม่มีวิจรรก ไม่มีวิจาร์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ แล้วพระองค์ทรงวางเฉย เพราะความไม่ยินดีในบิบัติ ทรงมีสมมุติสัมปรัชานะอยู่ และพระองค์ทรงเสวยสุขทางกาย แล้วพระองค์ผู้เคารพ ทรงแจ่มแจ้งวางเฉย มีสมมุติ อยู่เป็นสุข ทรงบรรลุศุคติยฌาน อันปราศจากบิบัติ แล้วพระองค์ทรงบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีแต่อุเบกขา มีสมมุติ และความบริสุทธิ์ เพราะละสุขละทุกข์ และเพราะเสامنัสย เหารมเสียเต็ม ตั้งอยู่ไม่ได้

ขณะนั้น ยังมีพระอุปัชฌาย์ (ภายนอกพุทธศาสนา) ๕ คน สำเร็จภิกขเวระ ๕ มีฤทธิ์เกินทางมาในอากาศจากทิศใด จะไปทิศเหนือ เมื่อพระอุปัชฌายนี้นี้เหาะไป เบื้องบนราวไฟที่พระโอรสศัวัประทับ ก็เป็นเหมือนถูกสกด ไม่สามารถจะเหาะไปได้ เกิดขมขื่นชวนช้าน ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

อธิบายที่ ๔๔ ชื่อคุณธรรมปรีชา

๑. ในที่นี้ เราทั้งหลาย สามารถทำลายเขาที่มียศเป็นแก้วมณี หรือเป็นเพชร และเขาเมรุซึ่งสูงสูกว้างขวางให้ถล่มราบไปได้ในชั่วขณะเดียว เหมือนช่างทำลายหมู่ต้นไม้เมฆที่กรุงวัง ในที่นี้เราทั้งหลายอาศัย ท้องฟ้าเบื้องบนเอาใจไปไว้ในเมืองสวรรค์ เมืองยักษ์ เมืองคนธรรพ์ โดยไม่ขัดข้อง แต่บัดนี้เรามาถึงราวไพร่นี้แล้ว ส่งราชสีของใจทำกำลังฤทธิ์ให้ หยุตชะงักไปแล้ว ท่านผู้เจริญ ดังนี้ ฯ

ทรงเนนเทพธิดาคนหนึ่ง ซึ่งอยู่หว่าราวไพร่นี้ ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์กับพระฤๅษีเหล่านั้น ว่า

๒. พระกุมารเกิดในราชตระกูลแห่งพระเจ้าแผ่นดิน เป็นพระโอรสแห่งศากยราช มีรัศมีเหมือนแสงอาทิตย์อ่อน มีรัศมีเหมือนสีกระพังกอบัว ซึ่งบานแล้ว มีพระพักตร์งามเหมือนทวงจันทร์ เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ทรงเป็นผู้ พระองค์อาศัยบ้านเขารยณ เทวคา คนธรรพ์ พระยานาค และยักษ์ บุษบาแล้ว พระองค์ทรงมาเพื่อบุญให้เจริญมาแล้วทั้งร้อยโกฏิกภ ส่งราชสีของพระองค์ทำกำลังฤทธิ์ ให้หยุตชะงัก ดังนี้ ฯ

ดังนี้ พระฤๅษีเหล่านั้น จึงมองลงมาเบื้องล่างก็ได้เห็นว่า พระกุมารรุ่งเรือง อยู่ด้วยสง่าราศี และเศษ พระฤๅษีเหล่านั้นจึงทักว่า นี้ใครหนอนั่งอยู่ (ที่นั้น ๆ) เป็น ไวศวรวิเศษแห่งทวีปไซ โหม หรือว่าเป็นอัศวินมาระ (กามเทพ) เจ้าแห่งกาม หรือ เป็นพระยานาค หรือเป็นองค์อินทร์ผู้ทรงวิษระ หรือเป็นรุทรเจ้าแห่งภูมิภคนี้ หรือ เป็นกฤษณะผู้มีอุสสาหะใหญ่ยิ่ง หรือเป็นจันทร์เทพบุตร หรือเป็นอาทิตย์มีรัศมีก้องพัน หรือเป็นพระราชาจักรพรรดิ ? และในเวลานั้นพระฤๅษีเหล่านั้นได้กล่าวคำเป็นบท ประพันธ์ดังต่อไปนี้

๓. พระกุมารองค์นี้ มีรูปร่างกายเกินกว่าไวศรวิณ พิเศษกว่ากษัตริย์ พระกุมารองค์นี้มีรูปเหมือนองค์อินทรีผู้ทรงวิริยะ และเหมือนจันทร์เหมือน สุริยะ หรือเหมือนกามเทพผู้เป็นเจ้าแห่งกาม หรือเหมือนรุทระหรือกฤษณะ พระกุมารองค์นี้ มีสังวราศ มีอวัยวะงามวิจิตรกว่าลักษณะหาค่ามิได้ หรือ จะเป็นพระพุทธรูป กิ่งนี้ ฯ

ทั้งนี้แล้ว นางเทพธิดานั้น ก็ได้ขอบพระฤกษ์เหล่านั้นด้วยคำเป็นนบประพจน์ว่า

๔. สังวราศโค อาศัยอยู่ในไวศรวิณ หรืออยู่ในองค์พันเนท (องค์อินทรี) หรืออยู่ในโลกบาดาลทั้ง ๔ หรืออยู่ในพระเขาสวรร (พระทีไรจัน หรือเวปจิตติ) หรืออยู่ในสัทมยัคิพพหม อยู่ในกฤษณะ สังวราศนั้นเมื่อมา เผชิญกับพระเฮรสทากยแล้ว ย่อมไม่ถึงส่วนเสวยแม้แต่หนึ่งเดียว ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อพระฤกษ์ทั้งหลายไต่จนคำของนางเทพธิดานั้นแล้ว ก็ได้ลงมาขึ้นที่ พันคืน เห็นพระโพธิสัตว์ผู้เรืองทั้งกองไฟ ศิวกายไม่ทวนไหวกึ่งเข้าชานอยู่ พระฤกษ์เหล่านั้นไต่พองพิงพระโพธิสัตว์แล้ว สรรเสริญด้วยคำเป็นนบประพจน์ ใน พระฤกษ์ทั้ง ๕ คนนั้นฤกษ์คนหนึ่งกล่าวว่

๕. เมื่อโลกเร่าร้อนด้วยไฟคือเกลศ พระกุมารองค์นี้ ปราภฏ เป็นธรรมาศก จะยังโลกนั้นให้ประสพธรรม ซึ่งโลกจะได้รับความเป็นร่มเย็น อีกคนหนึ่งกล่าวว่

๖. เมื่อโลกมีศกด้วยอัญญาณ (อวิชชา) พระกุมารองค์นี้ ปราภฏเป็น กวางประทีป จะยังโลกนั้นให้ประสพธรรม ซึ่งโลกจะได้รับแสงสว่าง ฯ อีกคนหนึ่งกล่าวว่

๗. เมื่อโลกอยู่ในมหาสมุทรคือความโศกอันเป็นที่กั้นขวาง พระ กุมาร องค์นี้ ปราภฏเป็นลำเกาฮันประเสริฐสุด จะยังโลกนั้นให้ประสพธรรม ซึ่งทำให้ข้ามพ้นมหาสมุทรได้ ฯ

อีกคนหนึ่งกล่าวว่า

๘. เมื่อโลกทั้งหลายถูกผูกมัดด้วยเครื่องผูกมัดคือเกลศ พระกุมาร
องค์นี้ปรากฏเป็นศูนย์กลางของโลกนั้นให้ประสบขรรวม ซึ่งทำให้โลกพ้นจาก
เครื่องผูกมัด ๆ

อีกคนหนึ่งกล่าวว่า

๙. เมื่อโลกทั้งหลายถูกลำบากด้วยขรรวม พยาธิ พระกุมารองค์นี้ปรากฏ
เป็นหมอวิเศษ จะยังโลกนั้นให้ประสบขรรวม ซึ่งแก้ไขให้โลกพ้นจากการเกิด
และการตาย ๆ

ครั้งหนึ่งแล พระฤๅษเฒ่าหนึ่งแล้วเสด็จพระโพธิสัตว์ ๓ วัฏคำเป็นนบประพัตร์
อันโพธิเถระ แล้วทำประทักษิณพระโพธิสัตว์ ๓ รอบ แล้วจึงหลีกไปโดยทางอากาศ
แม้พระราชาสุทโธนะ เมื่อไม่ทรงเห็นพระโพธิสัตว์ ก็ไม่ทรงสบายพระทัยเพราะ
พระโพธิสัตว์ พระองค์จึงทูลว่า กุมารไปไหน ๆ เราไม่เห็นกุมาร ในที่นั้นหม่อมพราหมณ์
พากันวิ่งวิ่งเสาะหาพระกุมาร ต่อมา อำมาตย์คนหนึ่งก็พบพระกุมารทรงนั่งธัมมสารี
เข้านชานอยู่ท่ามกลางหัว ในเวลานั้น เจ้าไม่ทรงบังคลิยไปแล้ว แต่จากนั้นหัว
ไม้ตะพอกายพระโพธิสัตว์ อำมาตย์นั้น เห็นแล้ว อัครวรวิเจ มีความชื่นชมยินดี
จิตใจเฟื่องฟู มีใจเป็นสุขสันติขรรวม เกิดบีบติโสมนัส จึงรีบเร่งขมิ้นเข้าเฝ้า
พระราชาสุทโธนะกราบทูลด้วยคำเป็นนบประพัตร์ว่า

๑๐. ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ขอพระองค์จงทอดพระเนตร พระ
กุมารนี้ ทรงเข้านชานท่ามกลางหัว ทรงงามด้วยสง่าราศี และด้วยเศษ
เหมือนองค์ศักระ (องค์อินทร์) หรือพรหม ๆ

๑๑. เงามองกันไม้ที่พระกุมารผู้มีลักษณะประเสริฐประทับนั่งอยู่
นั้น ไม้ตะพอกายผู้เป็นบุรุษประเสริฐสุด กำลังเข้านชานอยู่ ๆ

อภินิหารที่ ๑๑ ซักขุกรรมปริวรรต

ครั้งนั้น พระราชาศุภโรหณะได้เสด็จไปยังกัเทวานัน พระองค์ทอดพระเนตรเห็น พระโพธิสัตว์รุ่งเรืองด้วยสง่าราศี และเกษ ครั้นแล้วพระองค์จึงตรัสเป็นบทประพันธ์ ดังต่อไปนี้

๑๒. กุมารนี้ประทับอยู่เหมือนไฟบนยอดภูเขา และเหมือนดวงจันทร์มีหมู่ทิวาท้อมล้อม เมื่อเวลาเห็นกุมารเข้านานรุ่งเรืองด้วยเดช วางกายของเราส่นไปหมด ๆ

พระราชาศุภโรหณะได้อภิวัตถแทนพระบาทของพระโพธิสัตว์ แล้วกล่าวคำเป็นบทประพันธ์ดังต่อไปนี้

๑๓. ในคราวที่พระองค์เกิดเป็นมนุษย์ ในคราวที่พระองค์ทรงเข้านาน มีเดชรุ่งเรืองเหมือนเปลวไฟ ข้าแต่พระผู้เป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระผู้เป็นนายกพิเศษ ข้าพเจ้าขอไหว้พระบาททั้งสองของพระองค์แม้หนึ่งครั้งสองครั้ง ๆ

ในทันทีที่ท้าวศรพิลา (สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม) ส่งเสียงอะอะ อ้ำมาศย์ทั้งหลาย พุกกับเท็กเหล่านี้ว่า อยะอะอะไป อยะอะอะไป เท็กเหล่านี้ได้ พุกว่า อะไรกันนี้ อ้ำมาศย์ทั้งหลายจึงพุกว่า

๑๔. เรากันไม่นั่น ไม่ละพระกุมารดวาวดลิตธ ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้มีกัมในอากาศ มีลักษณะงามประเสริฐ ทรงไว้ซึ่งความเลิศ กำลังเข้านานไม่ไหวคึงเหมือนภรรยาอยู่ในวงกลมถูกปกคลุมด้วย ความมืดวาง ๆ (เงา) ๆ

ในชั้นนี้ท่านกล่าวไว้ว่า

๑๕. เมื่อย่างเข้าเดือนเชษฐมาส (มิถุนายน) วสันตฤกษ์ (ฤกษ์ใบไม้ผลิ) หนาวร้อน คอกไม้กำลังบาน ภาษคาไปค้วยคอกไม้ใบไม้อ่อน ก้องกั้วลาดไปค้วยเสียงนกกระเรียน นกขุ่น นกแก้ว นกสาลิกา เจ้าหญิง ศากยทั้งหลายผู้เจริญยิ่ง ย่อมพากันออกมาเดินเล่น ๆ

๑๖. มีเด็กหญิงทั้งหลายแวกล้อมหุคชวณพระโพธิสัตว์ด้วยความรัก
ว่า ข้าแต่พระกุมาร ถ้ากระไร เราไปเที่ยวบ้านเพื่อชมมปากันเถละ พระองค์
จะประทับอยู่เฝ้าเหมือนพราหมณ์ทำไ้ม มีละนนั้นเราจะไปหาสาวชวณนา
กันเถละ ฯ

๑๗. พระกุมารผู้เป็นสั้วบริกษุทธิง แวกล้อมไปคัวยสนมกานัด
ประมาณ ๕๐๐ มีโคกรวมทูลให้พระมารดาพระบิคาทรงทราบ พระมารดา
พระบิคาไม่ทรงทราบ เสกข์ออกไปยังหมู่บ้านชวณนาในเวลายึ่งง ฯ

๑๘. มีสมทุมพุ่มหวาคันหนึ่ง แล้กังก้านเสวชวณางขวางออกไปเป็น
อันมาก ยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านของพระเจ้าแผ่นดินผู้ประเสริฐ
พระกุมารผู้คน (วุ) อยุ่เสมอ ล่วงพ้นจากความทุกข์ทอศพระเนครเห็น ทรง
พระศำทหน้า ชวณนาผู้กรมก ฯ

๑๙. พระองค์เสกข์เขาไปสั้วรมเงาคนเหว้า มีพระทอหัยควบคุมไว้แล้ว
ทรงเขาทอหัยเป็นอาสนท โคนคันทหวาคัวยพระองค์เอง แล้วจึงนังชัคสมาริ
ทำพระกายให้ทรง พระโพธิสัตว์ทรงเขำรชานทง ๔ เป็นอย่างคี่ ฯ

๒๐. พระฤๅษี ๕ คน ไปทางอากาศ ไม่สามารถเพื่อจะผ่านยอดคหว้า
ไค้ พระฤๅษีเหล่านั้นทอนอยุ่ไม่ไค้ แล้เสนความถือคัวยความกระคัง จึงเส
ไปช้างล่างพร้อมกันหมด คัวยคี่คัวย ฯ

๒๑. เราทั้งหลาย สามารถช้ำแรกคเขาเมรอนันประเสริฐ และ
จักรวาลทั้งหลายไปไค้ เราไปคัวยกำลังเร้ว แต่พวกรเราเหล่านั้นไม่สามารถ
ช้ำนคันทหว้าไปไค้ โครนทนอ เป็นคัวยการณในทั้น วันนั้นจะมีโครนทั้น ฯ

๒๒. พระฤๅษี (เหล่า นั้น) ไค้ลงมายืนอยุ่ที่พื้นคิน แล้วมองไป
เห็นพระโพธิสัตว์ โอรสศากยที่โคนคันทหว้านั้น มีแสงสว่าง มีเศษ มีวิคมี
เหมือนวิคมีทองชมพูนท นังชัคสมาริเขำรชานอยุ่ในทั้นนี้ ฯ

๒๓. พระฤๅษีเหล่านั้น มีความนับถือประเพณีสืบเนื่องกันมา น้อมก้มลงทำอัญชลิตรรคมกรับลงโดยลำดับ (พูดว่า) ข้าแต่พระองค์ผู้มี กำนันคฤๅ สาส์ พระองค์เป็นประธานที่ค้ำของโลกด้วยความกรุณา ขอพระองค์ จงตรัสรู้โดยเร็ว จงนำสัตว์ทั้งหลายไปไฉนเถิด ฯ

๒๔. เวลาที่อาทิตย์ปกคลุมไม่ละพระสุกต พุ่มทิวอันประเสริฐ ย้อยลงมาเหมือนใบไม้ เทพยาคาหลายพันเป็นประณมมีย้อยแล้ว ต่างก็กราบ ไหว้พระบาททั้งสองของพระองค์ทำให้หมดสงสัย ฯ

๒๕. ส่วนคนในพระวราชวังของพระราชาศุภโรหณะ ก็ค้นหาไปตาม กันว่า พระกุมารของเราไปไหน แล้วทูลพระมารดาสะใภ้ว่า ได้ค้นหาแล้ว ไม่พบ แล้วพากันไปทูลถามพระนรปติว่า พระกุมารไปไหน ฯ

๒๖. พระราชาศุภโรหณะ ละลาละลิกถามพระนรปติว่า ยาม เฝ้าประสูติ และคนอื่น ๆ รอบค้ำว่า กุมารของเราออกไปข้างนอก ไคว เห็นบ้าง พวกเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระนรปติ ได้เห็นว่า พระกุมาร ผู้ประเสริฐ เสด็จไปหมู่บ้านชวานา ฯ

๒๗. พระราชาศุภโรหณะทรงระงกกระแงเงืบเสด็จออกไปพร้อมด้วย ศากยทั้งหลาย มุ่งหน้าเสด็จเข้าไปสู่ภูเขามันบ้านชวานา ได้ทอดพระเนตร เห็นพระกุมารผู้กระทำประโยชน์ รุ่งเรืองอยู่ด้วยสง่าวาศี เหมือนดวงอาทิตย์ พลังไกล พลังชัน ฯ

๒๘. พระองค์ทั้งพระมกุฏ พระขรรค์ และฉลองพระบาท ประณม นไหว้ทั้ง ๑๐ ไว้เหนือพระเศียร ทรงอภิวัตพระกุมารนั้น ตรัสว่า สาส์ พระฤๅษี ผู้ใหญ่ยัง ได้พูดไว้เป็นความจริงแท้ว่า พระกุมารจะเสด็จอภิเนษกรรมณ (ออกบวช) เพราะเหตุแห่งความตรัสรู้อันประจักษ์แจ้ง ฯ

อริยาบทที่ ๑๑ ชื่อกฤชिकรามปวีรวรค

๒๘. เทวคาที่เลื่อมใสทั้งหลาย ๑,๒๐๐ ล้าน และหมู่แห่งศากย
ทั้งหลาย ๕๐๐ ได้เห็นความสำเร็จแห่งมหาสมุทรที่อุดมในพระสุกศ พวก
กล่าวว่า พระองค์ทรงอุปติมาเพื่อความตรัสรู้ ด้วยพระหทัยอันแน่วแน่ ฯ

๓๐. พระกุมารนั้น ยังแผ่ณินมนุษย์โลกให้สะท้อนโดยมิเหลือ
ทรงมีสมฤติ สัมปราชนะ ต่อจากนั้น ทรงทนอยู่ด้วยสมาธิ พระองค์เป็น
พรหมผู้ประเสริฐ มีความรุ่งเรืองใต้เรียกพระบิคา มาว่า ข้าแต่พ่อ คือไป
พ้อจงเลิกแสวงหาผลจากหมู่บ้านชาวนาเสียเถิด ฯ

๓๑. ถ้าใครทำทอง ลูกจะไปรอทองมาให้ ถ้าใครทำผ้า ลูกนี้แหละ
จะให้ผ้า หรือว่าใครทำข้าว ลูกนี้แหละจะไปรับข้าวมาให้ ข้าแต่พ่อผู้เป็นใหญ่
แก่คนทั้งหลาย ขอพ้อจงจกกวให้ที่ในชาวโลกทั้งปวง ฯ

๓๒. พระองค์ทรงตั้งต่องพระบิคาทุกหมู่บ้านแล้ว ในขณะนั้น ทรง
ทอดพระเนตรไปยังพระบรูอันประเสริฐอีก พระกุมารผู้เป็นสัจวับริศุทธยัง
ได้เสด็จตามประชาชนมาประทับอยู่ในพระบรู มีพระหทัยประกอบด้วย
เนชกรรมดี (คิดแต่จะออกบวช) ดังนี้ ฯ

อริยาบทที่ ๑๑ ชื่อกฤชिकรามปวีรวรค (ว่าด้วยหมู่บ้านชาวนา) ในคัมภีร์ศรี-

ลลิตวิสท

อภินิหารที่ ๑๒ ชื่อลิลปสันทรสนปวีรวรค

อภินิหารที่ ๑๒ ชื่อลิลปสันทรสนปวีรวรค (ว่าด้วยแสดงลิลป)

ครั้นแล ลุกรัถีกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่อพระกุมารเจริญวัยขึ้นแล้ว พระราชาศุทโธหนะ
ทรงเห็นประทับนั่งอยู่ในหอประชุมพร้อมด้วยหมู่ศากยทั้งหลาย ในที่นั่งศากย
ทั้งหลายชั้นแต่ ๆ ได้ทูลพระราชาศุทโธหนะว่า ข้อที่พระองค์พึงทรงทราบก็คือ
พระกุมารศรวรคสถิตนี้ พราหมณ์ผู้เป็นโอร และเทพเจ้าผู้ทำนายแม่น้ำ ได้พยากรณ์ไว้
อย่างนี้ว่า ถ้าพระกุมารออกอกิณษกรมณ จะได้เป็นศกยคอรหัตถ์สมัยกัมพูทร แต่
ถ้าไม่ออกอกิณษกรมณ ก็จะได้เป็นพระราชาจักรพรรดิ ทรงชนะกองทัพ ๔ เหล่า เป็น
พระธรรมราชาซึ่งอยู่ในชวรมี ประกอบด้วยวิชนะ ๗ ประการ รัตนะ ๗ ประการเหล่านี้
จักมีแก่พระราชาจักรพรรดิคนนั้น คือ จักรรัตนะ ตรีจักรรัตนะ อัครจักรรัตนะ มณีจักรรัตนะ นาวิ
จักรรัตนะ กฤตจักรรัตนะ ปวินายจักรรัตนะ รัตนะ ๗ ประการเป็นอย่างนี้ พระราชาจักรพรรดิ
จะมีพระโอรส ๑,๐๐๐ องค์ ส่วนเกล้าเกล้าสามารถ มีรูปกายา ชายั้ทหารฝ่ายอื่นได้
พระราชาจักรพรรดิคนนี้จะชนะและเล็ก จะทรงปกครองแผ่นดินนั้นโดยไม่มีอาชญา ไม่มี
คัสตราพร้อมด้วยธรรมา เพราะฉะนั้นเราจะต้องทำที่ประทับให้แก่พระกุมาร ในที่
ประทับนั้นจะต้องห้อมล้อมด้วยหมอสถวี พระกุมารจะได้ด้วยความยินดี จะได้ไม่ออก
อกิณษกรมณ เมื่อทำโศกถัน วงศ์จักรพรรดิของราชวงศ์ทั้งหลาย จะได้ไม่ขาดสูญ พระราชา
ทั้งใหญ่จะได้นับถือเราหมก และปราศจากโทษ

ครั้นนั้น พระราชาศุทโธหนะตรัสว่า เมื่อจะทำอย่างนี้ ก็ต้องให้กุมารนั้นพิจารณา
คุณงามสาวคนไหน ที่สมควรแก่กุมาร

ในที่ประชุมชน มีศากยประมาณ ๕๐๐ แต่ละองค์ก็กล่าวว่า ธิดาของข้าพเจ้า
สมควรแก่พระกุมาร ธิดาของข้าพเจ้าผู้ปงาม

พระราชา (ศุทโธหนะ) ตรัสว่า กุมาร (ของเรา) เจ้าหญิงยาก (เอาใจยาก)
นั้นเราต้องรู้จักกุมารไว้ก่อนแล้ว ธิดาของท่านคนไหนจะถูกต้องกุมาร

ครั้นแล้ว ศาสนาทรงหมกเหล่านั้ ก็ประชุมกันแล้วบอกความงามของธิดาเหล่านั้น
แก่พระกุมาร พระกุมารครว้กับศากยเหล่านั้นว่า ไปรททั้งคำคอบในวันที่ ๘

ครั้นแล้ว พระโพธิสัตว์ทรงพระดำริว่า

๑. เราอยู่แล้วว้า กามมีโทษทาทที่สุดมิได้ เป็นกันแก่ประคอบด้วย
สงคราม ประคอบด้วยจองวร ประคอบด้วยคววมโศก และคววมทุกข์
กระทำให้เกิดภัย เช่นกับใบไม้ที่เป้นพิษ และเช่นกับคนถือดาบว

๒. เราไม่มีคววมกำหนัดคินทในกามคุณ และไม่ชอบอยู่ท่ามกลาง
เรือนที่มีสตรี โฉนทขอเวรจะอยู่ในบ้านงว้า มีจิตสงบคววมสามารถในอชาน
คิงนงว

พระโพธิสัตว์นั้น ทรงเริ่มคั้นพิชารณาด้วยอุปายโกลล (คววมฉลาดในอบาย)
ทรงพิชารณาถึงการอบรมบิหสิสกั้ทั้งหลาย เกิดมพากรณาขึ้นมาในเวลา นั้น ทรงครว้
เป็นคำประพจน์ดังค้อไปน

๓. คอบบวิภังคชย ย่อมเจริญขึ้นในโกลลคมที่เลอะเทอะ พระราชา
ย่อมได้รับการนบิถอบุชาในท่ามกลางฝูงชน ด้วยกาปรเวรคอกบวันนั้น เมื่อใด
พระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้รับกาสิงแห่งบวิวาร เมื่อนั้นพระองค์ยอมนำสัค
คังหมันโกฏไปในอมฤตว

๔. อนึ่ง พระโพธิสัตว์เหล่าใดในอดีตเป็นผู้มีความรู้ เขยมีเมียบ มีลูก
มีบ้านเรือนมาแล้ว แต่ไม่กำหนัดในวระ ไม่กลาจากคววมสุในอชาน
ฝิฉะนั้นเราจะศึกษาในคุณสมบัต ของพระโพธิสัตว์เหล่านั้นว

๕. และหญิงใด ไม่ใช่คนสามัญ เป็นผู้เกือกุลแก่เรา ไม่มีความวิชชา
มีคุณสมบัตก็ค้อพคาสักย หญิงใด คิกทจะอานวยคววมสำเร็จล่งให้แก่เรา
ไม่มีคววมประมาท บวิภุชคั้ด้วยรูป ด้วยกำเนค ด้วยคระกุล และด้วยโคทรว

๖. พระกุมารได้เขียนเป็นคำประพจน์ว้า นางที่ประคอบด้วย
คุณประโยชน์ หญิงใดเป็นอยางนี้ พระบิคาจะเลือกหญิงนั้นให้หม่อมฉน

อัยยาศัย ๔๒ ชื่อคิลป์สันทรทนต์ปริวรรต

หม่อมฉันไม่ต้องการคนสามัญ คนไม่สัจจริงระเวรังตัว ท้องใจมีคุณคงกล่าว
พระบิศาจงเลือกหญิงนั้นให้หม่อมฉัน ฯ

๗. หญิงใจมีรูปร่าง และวัยอันประเสริฐ แต่ไม่มาในรูป มีจิต
เมตตา เหมือนแม่สะใภ้ (พระนางมหาประชาบดีโคกมี) ยินดีในการ
เสียดสละ มีปรักคิให้ทานแก่สมณะพราหมณ์ ข้าแต่พระบิศา ขอพระองค์
โปรดเลือกหญิงเช่นนี้ให้หม่อมฉัน ฯ

๘. หญิงใจไม่มีความเลินเลว ไม่ใช่สาวเพื่อ (สาวที่ไม่มีความทำงาน
อยู่จนแก่เป็นสาวหมัก) ไม่มีโทษในแก้ว ไม่จงทอง ไม่วิชา ไม่มีมาชา
ไม่กลางจากกรรมทั้งขง (ข้อสัจ) ไม่อภัยรมยินดีในผู้ชายอื่นแม้ใน
ระหว่างหลับฝันไป ยินดีแต่สามีของตน นอนไม่ประมาท ฯ

๙. ไม่ทำขี้เขียง ไม่ตำพอง ไม่ตะนอย ไม่มีมานะถือตัว และ
ปราศจากการถือตัวแม้กับคนทวีใช้ขยอม ไม่ติดสุรา ไม่ติดครสุหาอาหาร ไม่ติด
เสียงแฉะกดิน ไม่มีความโลภ ปราศจากความเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น
ยินดีแก่ทวีพขของตน ฯ

๑๐. ทั้งอยู่ในความสัจย์ ไม่กลับคอกอก บิดหัว ไม่ตำพองพองตัว
บิตบังความอายด้วยเสียดา ไม่ต้อมงกลคืนข้าว ประตอบอยู่ในธรรมทุกเมื่อ
มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ทุกเมื่อ ฯ

๑๑. และไม่มากไปด้วยความเกียจคร้าน และไม่หลงถือตัว
ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณา ทำอะไรเรียบร้อยดี ประพฤติธรรมทุกเมื่อ
รักพ่อหัวแม่หัวเหมือนรักองค์ศาสนา ขอมตัวเป็นทาสภรรยา (เมื่อยินดีเป็น
คนทวีใช้) รักสามีเหมือนรักตนเอง ฯ

๑๒. รอบรู้ในศาสตร์ เฉลียวฉลาด และรู้จักคำนวณ แอนภายหลัง
ลุกขึ้นจากการนอนก่อน ประพฤติตามความเมตตา แม้มีฐานะเป็นแม่ก็ไม่
ปกถูก ข้าแต่พระอนุชิต ขอพระองค์โปรดเลือกหญิงเช่นนี้ให้หม่อมฉัน ฯ

๒๒ ครั้นนั้นแล ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระราชาศุภโรทณะได้ยื่นคำประพันธ์นั้นแล้ว จึงเรียกปุโรหิตมาทูลว่า ศุกรมหาพรหมณ์ ท่านจงไปโนมนานศุกรภิลพัสดุ์ จงเข้าไปยังบ้านเรือนทั้งหมด พิจารณาหญิงสาว นางสาวคนใดมีคุณสมบัติเหล่านี้ จะเป็นนางสาวกษัตริย์ หรือนางสาวพรหมณ์ นางสาวไวศยะ หรือนางสาวศุกรก็ตาม จงแจ้งนางสาวนั้นให้เราทราบ นั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะกุมารไม่ต้องการศุกรกุล ไม่ต้องการโคทร กุมารต้องการคุณสมบัติอย่างเดียว

๒๒ และในขณะนั้น พระองค์ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๑๓. นางสาวคนใดมีคุณสมบัติเหล่านี้ จะเป็นพรหมณ์ เป็นกษัตริย์ เป็นไวศยะ หรือเป็นศุกร ท่านจงแจ้งหญิงนั้นให้เราทราบ ฯ

๑๔. กุมารของเราไม่สนใจศุกรกุล ไม่สนใจโคทร ใจของกุมารนั้น ยืนอยู่ที่แต่คุณสมบัติ ในความซื่อสัตย์ และในธรรมนั้น ดังนี้ ฯ

๒๒ ครั้นนั้นแล ศุกรภิกษุทั้งหลาย ปุโรหิตนั้น ได้ถือเอาคำประพันธ์ที่เขียนไว้นั้น ไปโนมนานศุกรภิลพัสดุ์ พิจารณาจากเรือนนี้เรือนนั้น เห็นสาวงามหญิงสาว ยังไม่พบหญิงสาวที่ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างที่ว่า (และยังไม่พบหญิงสาวประกอบด้วยคุณสมบัตินั้นทีเดียว) ปุโรหิตนั้น เทียวไปโดยลำดับ แล้วข้างเข้าสู่บริเวณของเจ้าเทพปาดผู้เป็นศากย จึงเข้าไปสู่บริเวณนั้น ได้เห็นหญิงสาวคนหนึ่ง มีรูปร่างน่าเลื่อมใส น่าทึ่ง ประกอบด้วยผิวพรรณดังว่านสิบล (บัวเขียว) งามอย่างยิ่ง ไม่สูงเกินไป ไม่เตี้ยเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่ขาวเกินไป ไม่ดำเกินไป กล่าวได้ว่า เป็นสครีวิคคะกัณเฑาะอยู่ในปฐมวัย

๒๒ ขณะนั้น เด็กหญิงนั้นได้รับแท่งสองของปุโรหิตไว้แล้วพูดว่า ข้าแต่พรหมณ์ ท่านมีธุระอะไร

ปุโรหิต พูกว่า

๑๕. พระโอรสของพระราชาศุภโรทณะสวามนย์อย่างยิ่ง ทรงไว้ซึ่งลักษณะที่ ๓๒ ประการ ประกอบด้วยคุณและเดช พระองค์ได้เขียนคำ

ประพันธ์ไว้ ดังนี้ เพื่อคุณสมบัติของหญิงสาวทั้งหลาย หญิงสาวคนใดมี
คุณสมบัติเหล่านี้แล้ว นางจะได้เป็นหม่อม (เมีย) ของพระองค์ท่านแน่ ดังนี้ ฯ

ปุโรหิตนั้น มอบลายพระหัตถ์นั้นแก่นาง

ครั้นนั้น เท็กหญิงนั้น อ่านลายพระหัตถ์ที่เก็บค่าประพันธ์นั้นแล้วก็ขมออกมา
แล้วกล่าวเป็นคำประพันธ์กับปุโรหิตนั้นว่า

๑๖. ข้าแต่ท่านพร้าหมั่น คุณสมบัติอันสมควรทั้งหมด ย่อมมีอยู่
ในข้าพเจ้า พระกุมารผู้มีความสุภาพเรียบร้อย มีรูปร่างสวยงามนั้น จึงเป็น
สามีของข้าพเจ้า ถ้าท่านไม่ประวิงการขี้ใจแล้ว ขอท่านจงบอกแก่พระกุมาร
เด็ก ข้าพเจ้าจะไม่อยู่กับคนสามัญชนค่า ดังนี้ ฯ

ครั้นนั้นแล ปุโรหิตนั้น เข้าเฝ้าพระราชาศุโขทนะ กราบทูลเนื้อความนั้นว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ หญิงสาวซึ่งสมควรแก่พระกุมารนั้น ข้าพระองค์ได้พบแล้ว
ครั้นว่า หญิงนั้นเป็นลูกไพร่ กราบทูลว่า นางเป็นธิดาของเจ้าพี่ตงปาณผู้เป็นศากย
นั้นเอง

ครั้นนั้น พระราชาศุโขทนะทรงพระดำริว่า กุมาร ช่างที่จะเข้าถึง และเรา
เชื่อมั่นในความงาม โภคมากหญิงที่ไม่มีคุณสมบัติ มักจะเข้าใจว่าตนมีคุณสมบัติ อย่า
กระนั้นเลย เราจะให้เขาจักทำพวงมาลัยคอกอโคก กุมารจะให้พวงมาลัยคอกอโคกนั้น
แก่เด็กหญิงทั่วไปโดยลำดับ ในการนั้น จักษุของกุมารจกซ่อนอยู่ในเด็กหญิงคนใด เรา
จะเลือกเด็กหญิงคนนั้นให้แก่กุมาร

ครั้นแล้ว พระราชาศุโขทนะจึงตรัสสั่งให้ทำพวงมาลัยคอกอโคก ล้วนแล้ว
ด้วยทอง เงิน และรัตนแก้ว ๆ ครั้นทำเสร็จแล้ว ก็ตรัสสั่งให้ศิระพงษ์นำประกาศ
โหมทานควมบัติพิศุ่กว่า ในวันที่ ๘ พระกุมารจะแสดงพระองค์ และจะประทานพวงมาลัย
คอกอโคกแก่เด็กหญิงทั้งหลาย ในการนี้ ขอให้เด็กหญิงทั้งปวงมาประชุมกันที่หอประชุม

กระนั้นแล ศุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นถึงวันที่ ๗ พระโพธิสัตว์เสด็จเข้าไปยังหอประชุม ประทับนั่งบนอาสนอนันเจเรญ แม้พระราชาศุภโรหณะ ทรงแต่งตั้งสายลับไว้ว่า จักขูของกุมารจก้อยู่ในเกศทหญิงคนใด จึงบอกเกศทหญิงคนนั้นแก่เรา

กระนั้นแล ศุกรภิกษุทั้งหลาย เกศทหญิงใหม่ทานกรกบิลพัสดุ์มีอยู่เท่าใด ทั้งหมดเหล่านั้นก็พากันไปร้องทอประชุมที่พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ เพื่อชมพระโพธิสัตว์ และเพื่อรับพวงมาลัยคอกอโคก

กระนั้นแล ศุกรภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ทรงประทานพวงมาลัยคอกอโคกแก่เกศทหญิงทั้งหลายเหล่านั้นตามที่ได้พากันชมแล้ว แต่เกศทหญิงเหล่านั้นไม่สามารถเพื่อจะทนต่อสง่าราวี และเศษของพระโพธิสัตว์ได้ ครั้นรับพวงมาลัยคอกอโคกแล้ว ต่างก็รับหลีกไปโดยเร็ว ๆ

กระนั้น นางสาวกายกนหนึ่งชื่อโคปา เป็นธิดาของเจ้าทัณฑปาณผู้เป็นศากย นางนำหน้า มีหม่อมจันแล้วคล่อม ได้เข้าไปอยู่ที่หอประชุมที่พระโพธิสัตว์ประทับอยู่ ครั้นเข้าไปแล้ว ก็ไคยน้อยที่หนึ่ง มองพระโพธิสัตว์อย่างไม่กระพริบตา ดังนั้น พอพวงมาลัยคอกอโคกทั้งปวง พระโพธิสัตว์ประทานแล้ว นางจึงเข้าไปหาพระโพธิสัตว์ มีใบหน้ายิ้มแย้ม พுகับพระโพธิสัตว์อย่างนั้นว่า ข้าแต่พระกุมาร เขาเหล่านั้น เท่ากับถูกหม่อมจันได้ออกไป พระองค์จึงเกียจหม่อมจันหรือไม่

พระกุมารทวิส จันไม่วังเกียจเธอ เธอมาที่หลังเขาค่างหาก และแล้วพระองค์ก็ตอกพระตำมรงค์ว่ากาหลายแสนประทานให้แก่นาง

นางทูลว่า ข้าแต่พระกุมาร หม่อมจันควรแก่ของสิ่งนี้จากสำนักของพระองค์หรือ ทวิสว่า ของเหล่านั้นเป็นเครื่องประดับของเรา เธอจงรับไว้ นางทูลว่า หม่อมจันจะประดับพระกุมารไม่ได้หรือ? หม่อมจันจะขอประดับพระกุมาร ครั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว นางก็หลีกไป

อธิบายที่ ๑๒ ชื่อศิลปินทวารคนปวีรรัต

ครั้นแล้ว สายลับทั้งหลายเหล่านั้นก็เข้าไปเฝ้าพระราชาศุภโรทนะ กราบทูลให้
ทรงทราบเรื่องราวบนว่า ข้าแต่พระนฤปดี นางสาวศากยคนหนึ่งชื่อโกปา เป็น
ธิดาของเจ้าทัตเตปาณผู้เป็นศากย จักขุของพระกุมารจก้อยู่ที่นางนั้น และทั้งสอง
ได้สนิทกันอยู่คู่หนึ่ง

พระราชาศุภโรทนะ ทรงฟังกันแน่นิ่งแล้ว จึงส่งปุโรหิตให้เป็นทูตไปหา
เจ้าทัตเตปาณผู้เป็นศากยว่า นางที่เป็นธิดาของท่านนี้ จงยกให้แก่กุมารของเราเถิด

เจ้าทัตเตปาณ ครั้นว่า พระกุมารผู้กวรเคารพเจริญอยู่ด้วยความสุขในพระราชวัง
และธรรมเนียมแห่งตระกูลของเขาทั้งหลายมีว่า จะต้องให้ธิดาแก่ผู้มีศิลป์ ผู้ไม่มีศิลป์
ไม่ให้ อนึ่ง พระกุมาร ไม่มีศิลป์ ไม่มีวิชาในการรบการต่อสู้ด้วยกลศาสตร์ (ชั้นเชิง
ศิลป์) ในการใช้ดาบและธนู ดังนั้นเราจะให้ธิดาแก่คนที่ไม่มีศิลป์ได้อย่างไร

ด้วยคำนี้ ปุโรหิตได้กราบทูลให้พระราชาศุภโรทนะทรงทราบกันแล้ว พระราชา
ศุภโรทนะจึงทรงพระปรีชาว่า เรื่องนี้เราได้รับเตือนจากผู้มีธรรมนิยมประเพณี
เสมอมาตั้งแต่ ๒ ครั้งแล้ว คำที่เรากล่าวว่า ทำไม ศากยกุมารทั้งหลายจึงไม่เข้าใกล้ลูกของเรา
ก็ได้รับคำตอบว่า จะให้เขาใกล้ได้อย่างไร บัดนี้พระราชาศุภโรทนะ นั่งชมเขา
ด้วยทรงปรีชาอย่างนั้นแล้ว

พระโหราธิบดีทรงทราบข่าวนั้นแล้ว จึงเข้าเฝ้าพระราชาศุภโรทนะ ครั้นแล้ว
จึงทูลว่า ข้าแต่พระนฤปดี ทำไม พระองค์ประทับอันมีพระทัยทศุอย่างนี้

พระราชาครีดี อย่าถามเลขลูก

พระกุมารทูลว่า ข้าแต่พระนฤปดี พระองค์ควรบอกเรื่องทุกประการโดยแท้
พระโหราธิบดีทูลถามพระราชาศุภโรทนะจนกระทั่งถึง ๓ ครั้ง

ครั้นแล้ว พระราชาสุโขโธนะ จึงตรัสบอกเรื่องนั้นแก่พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ให้ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว จึงทูลว่า ข้าแต่พระนฤปที มีไหม ไกร ๆ ในนครนี้ สามารถที่จะเข้ามาแสดงศิลปะกับหม่อมฉันได้

ครั้นแล้ว พระราชาสุโขโธนะ มีพระพักตร์ชื่นบานควัสกับพระโพธิสัตว์ว่า คุณรลล ลูกสามารถเข้ามาแสดงศิลปะได้อีกหรือ? พระโพธิสัตว์ทูลว่า ข้าแต่พระนฤปที หม่อมฉันสามารถเข้ามาแสดงได้อย่างแน่นอน เพราะฉะนั้น ขอให้พระองค์ประชุมพวกที่รู้จักศิลปะทั้งปวง หม่อมฉันจะเข้ามาแสดงศิลปะด้วยตนเอง ต่อหน้าพวกที่รู้จักศิลปะเหล่านั้น

ครั้นแล้ว พระราชาสุโขโธนะ ตรัสสั่งให้คนมั่งว่องบ่าวในมหานครบิลพัสดุ์ อันประเสริฐว่า ในวันที่ ๘ กุมารจะเข้ามาแสดงศิลปะด้วยตนเอง ขอให้ผู้รู้จักศิลปะทั้งหลาย พึงไปประชุมกันที่นั่น

ในวันที่ ๗ กายกุมารทั้งหลายประมาณ ๕๐๐ ได้ประชุมกันที่นั่น และนางสาว กายชื้อโคปาลีธิดาของทัตตะพนาดีผู้เป็นคากย โคกขงชัย และธงปะคากกล่าวว่ ไกร ก็ตามขณะในการรวมการต่อสู้ด้วยกลศาสตร์ในการใช้ศามและธนู ธงนั้นจะเป็นของผู้นั้น

ในทีนั้น กุมารชื่อเทวทัต ก็ได้ออกจากนครนำหน้ากายกุมารทั้งปวง อนึ่ง ช้างเผือกมีจำนวนมากก็เข้าไปสู่นคร เพื่อประโยชน์แก่พระโพธิสัตว์ในที่นั้น กุมาร เทวทัตเมื่อก้าวความวิเศษ และด้วยความทะนงตนว่ามีกำลังสามารถ เขาจึงเอามือซ้าย จับวงช้างตัวประเสริฐนั้นไว้แล้วแบมือขวาตบลงที่ตัก ข้างซ้าย ๆ

ในขณะที่ช้างตายแล้วนั้น กุมารชื่อสุนทรนันทะได้เข้ามาเห็นช้างนั้นตายอยู่ที่ประศุมเมือง จึงถามว่า นี่ใครฆ่าช้าง มหาชนที่นั่น บอกว่า กุมารเทวทัต กุมาร สุนทรนันทะ พู่ว่า เทวทัตทำไม่ก็ แล้วจึงจับช้างที่ทางลาก็จากประศุมเมือง

ในขณะนั้น พระโพธิสัตว์ขึ้นอยู่บนรถเสด็จเข้ามา ได้เห็นช้างกายแก้วนี้ ครวสีถามว่า นี้ใครฆ่าช้าง มหาชนทูลว่า กุมารเทวทัต พระองค์ครวสีว่า เทวทัตทำไม้ค้ำแล้วครวสีถามต่อไปว่า ใครลากช้างออกมาจากประต้อมืองนี้ มหาชนทูลว่า กุมารสุนทรนันทะ พระองค์ครวสีว่า สุนทรนันทะทำค้ำแล้ว แล้วสัตว์แก้วแก้วนี้ใหญ่ เมื่อมันนำแล้วจะเหินไปพันนคร

ครั้นแล้ว พระกุมาร พระบาทช้างหนึ่งอยู่บนรถเหยียดพระบาทช้างหนึ่งลงบนแผ่นดิน เอาพระองค์คู่พระบาท (นิ้วหัวแม่มือเท้า) ค้ำช้างนั้นที่หางเหยียดข้ามกำแพงไป ๗ ชั้น และคู่ ๗ คู่ ตกลงในที่ประมาณไทรศ (๑,๐๐๐ วา) ภายนอกนคร สถานที่ซึ่งช้างตกนั้นเป็นโพรงใหญ่ เรียกกันว่า หลัดคัก (ช้างตกหรือช้างปัดัง) ทรานเท่าทุกวันนี้

เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายในพื้นนี้ ได้ส่งเสียงเฮฮาถึงแดนอโง้งแสดงความบรรพเท่งว่านึ่ง ได้โยนคันหน้าขึ้นไป และเทพบุตรทั้งหลายที่ไปในอากาศ โถกถ่าว่าเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๑๓. พระกุมารนได้เหยียดพระบาทข้างหนึ่งเมืองไปถึง ๗ คู่ ออกไปนอกเมืองของตน ด้วยพระองค์คู่พระบาท เหมือนพระยาช้างเมามันเดินไปเอง ๆ

๑๔. พระกุมารน จะเหยียดร่างกายอันทั้งนั้นแล้วครั้งเดียวออกไปนอกเมือง คือ นอกโลก ด้วยพระปรีชาที่ ด้วยกำลังแห่งมานะ และด้วยกำลังแห่งปรีชา ๆ

ครั้นแล้ว ศากยกุมารทั้งหลายประมาณ ๕๐๐ พากันออกจากนครเข้าไปยังพื้นแผ่นดินซึ่งเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งศากยกุมารทั้งหลายแสวงคิดปล้น แม้พระราชาศุภโชนะก็เสด็จเข้าไปยังพื้นแผ่นดินซึ่งศากยผู้เฒ่า ๆ ทั้งหลายร่อยอยู่ และมหาชนจำนวนมากร่อยอยู่ คนทั้งหมดเหล่านั้น ออากุคิดปล้นพิเศษของพระโพธิสัตว์และของศากยกุมารทั้งหลายอื่น ๆ

ศากยกุมารทั้งหลายในที่นั้น ถูกบังคับแล้วนั่นเอง จึงวิหิงสาอย่างฉียบ
แหลม ศากยกุมารเหล่านั้น ย่อมประเสวีในทางหนึ่งคือพร้อมกัพระโพธิสัตว์ ใน
ที่นั้นอาจารย์วิศวามีครุคทาทยเหล่านั้นแคงกัให้เป็นพยานยืนยันว่า ท่านนั้นจง
พิจารณาทัหือว่า ในที่นี้ กุมารคนไหนจะประเสวีในความรู้หนึ่งคือ ไม่ว่าจะเป็
นวิชาเลข หรือศุขยอวิชาหนึ่งคือเป็นส่วนมาก ครั้นนั้นอาจารย์วิศวามีครุคทาพิจารณา
แล้วได้เห็นว่พระโพธิสัตว์มีความแตกฉานในวิชาหนึ่งคือ จึงกล่าวเป็นคำประพันธ์ว่า

๓๙. ศิวหนึ่งคือไม่ว่าจะเป็คนใดก็ดี มียอ์เทอองโตในมนุษย์โลก
เทวโลก คนธรวรพิเศก หรืออสูรเวทเทวโลก พระกุมารนี้ เป็คนดีกับวิศุทธ
เรียนจบในโลกทั้งปวงนี้

๔๐. แม้นวมทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย และข้าพเจ้า เราไม่ผู้จะเขียน
สิ่งเหล่านั้นได้ เราไม่ผู้จักศิวอักษร พระกุมารนี้ผู้จักเขียนสิ่งเหล่านั้น เป็
มนุษย์อยู่ในวงจันทร ชาวเจ้าพิจารณาในชั้นแล้ว เห็นว่ พระกุมารนี้
ยอมรู้เรื่อง

ศากยทั้งหลายกล่าวว่า พระกุมารประเสวีในวิชาหนึ่งคือไปก่อนเด็ก และ
พระกุมารการประเสวีในวิชาค่านวดของนั้เชื่อว่าศิว ในที่นั้น มีมหาอำมาตย์ผู้หนึ่ง
ชื่อ อรรชุน เป็คนทอช จนวิชาวค่านวด อำมาตย์ผู้นั้น ถูกแคงกัให้เป็นพยานว่
ท่านนั้น จงพิจารณาทัหือว่า ในที่นี้ กุมารคนไหนจะประเสวีในวิชาค่านวด
พระโพธิสัตว์ก็ตั้งใจชอนในที่นั้น ยังมีศทรคุมารคนหนึ่งก็ค่านวด แต่ค่านวดไม่ใ
ศากยกุมารตั้งแค้นหนึ่ง สองคน สามคน สี่คน ห้าคน สิบคน ยี่สิบคน สามสิบคน
สี่สิบคน ห้าสิบคน จนถึงห้าร้อยคน ก็ค่านวด แต่ค่านวดไม่ใในทันทีทันใด ครั้น
แล้วพระโพธิสัตว์ศิวว่า ท่านทั้งหลายตั้งใจชอน ข้าพเจ้าจะคักค่านวดบ้าง ในที่นั้น
มีศากยกุมารคนหนึ่ง ตั้งใจชอนแก่พระโพธิสัตว์ แต่คนเองค่านวดไม่ใ แล้วศากย
กุมารตั้งแค้นสองคน สามคน ห้าคน สิบคน ยี่สิบคน สามสิบคน สี่สิบคน ห้าสิบคน จน
ถึงห้าร้อยคน ก็ตั้งใจชอนในทันทีทันใด แต่คนเองค่านวดไม่ใได้พระโพธิสัตว์คัก
ค่านวด

พระโพธิสัตว์คิดว่า อย่านกเดียวกันเลย ให้ทั้งหมดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วตั้งใจให้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะคำนวณ ทากยกุมารในที่นั้น ๕๐๐ คน จึงตั้งใจขึ้นซึ่งเคยมีมาแล้วด้วยอาหารดีประกอบด้วยถ้อยคำเป็นอันมาก ส่วนพระโพธิสัตว์เป็นผู้ไม่มั่งงาย ทรงคำนวณแล้ว ทากยกุมารทั้งหมดคำนวณ จำนวนไม่ได้ แต่พระโพธิสัตว์คำนวณได้ถูกต้องแล้ว

ครั้งนั้น มหาอำมาตย์นักคำนวณชื่อ อรรชุน ถึงความอัศจรรย์ใจ จึงกล่าวเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๒๑. สาส์ ข้าแต่พระองค์ผู้มีปรีชาญาณ ทากยกุมาร ๕๐๐ คนเหล่านี้ เป็นผู้ชำนาญในทางคำนวณ คงมีภูหาตามแล้ว พระกุมารทรงรู้ได้รวดเร็ว ฯ

๒๒. และพระกุมารนามปรีชาญาณ มีความรู้ มีชยาน มีสติ มีความคิด เช่นนี้ วันหนึ่ง พระองค์ทรงศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ มีปัญญาตั้งว่ามหาสมุทร ฯ

ครั้งแล้ว หมู่แห่งทากทั้งหมด เข้าไปพบอาจารย์ ได้รับความอัศจรรย์ใจ เป็นอย่างยิ่ง และกล่าวกันเป็นเสียงเดียวกันว่า ลูกของท่านทั้งหลายผู้เจริญ พระกุมาร สวรรคตเสีย ขณะแล้ว ขณะแล้ว แล้วทั้งหมดก็ลุกขึ้นจากอาสน์ ทำการพุ่มมือ อัญชลีกรรมให้พระโพธิสัตว์แล้ว กราบทูลกับพระราชาศุภโธทนะว่า ข้าแต่มหाराช เป็นลาภของพระองค์แล้ว ที่พระองค์ได้กันเคื่อยังยิ่ง ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระองค์ มีความเฉลียวคล่องว่องไว มีปฏิภาณในการทำตามอย่างนี้

ครั้งนั้น พระราชาศุภโธทนะ ครัดกับพระโพธิสัตว์ว่า ลูกลูก ลูกสามารถให้ คำที่จะกำจัดแนวความคิดอันฉลาดในวิชาคำนวณกับมหาอำมาตย์นักคำนวณชื่ออรรชุน ได้ไหม? พระองค์ทูลว่า ถ้ากระนั้น ให้เขากำนวณมา ครั้งนั้น มหาอำมาตย์นักคำนวณ อรรชุน ทูลพระโพธิสัตว์ว่า ข้าแต่พระกุมาร พระองค์ทรงทราบกติกของการคำนวณ เกินกว่าร้อยโกฎีไหม? พระโพธิสัตว์คิดว่า เราทราบ ตามว่า ทำไม กติของการคำนวณ เกินกว่าร้อยโกฎีจึงถูกจำกัด? (คือนับไม่เกินร้อยโกฎี) พระโพธิสัตว์คิดว่า ร้อยโกฎี

เรียกชื่อว่า อยุคะ ร้อยอายุคะเรียกชื่อว่า นิยุคะ ร้อยนิยุคะเรียกชื่อว่า กุญจระ ร้อย
กุญจระเรียกชื่อว่า วิวระ ร้อยวิวระเรียกชื่อว่า อักโขภุยะ ร้อยอักโขภุยะเรียกชื่อว่า
วิวหะ ร้อยวิวหะเรียกชื่อว่า อุกุสังคะ ร้อยอุकुสังคะเรียกชื่อว่า พหุละ ร้อยพหุละ
เรียกชื่อว่า นาคพละ ร้อยนาคพละเรียกชื่อว่า คฤถิมุกะ ร้อยคฤถิมุกะเรียกชื่อว่า
วุษุตถานปุรุชูปุติ ร้อยวุษุตถานปุรุชูปุติเรียกชื่อว่า เหตุหิละ ร้อยเหตุหิละเรียกชื่อ
ว่า กรกุ ร้อยกรกุเรียกชื่อว่า เหตุวินทวียะ ร้อยเหตุวินทวียะเรียกชื่อว่า สามปคตัมกะ
ร้อยสามปคตัมกะเรียกชื่อว่า คณนาคติ ร้อยคณนาคติเรียกชื่อว่า นิรวุชยะ ร้อยนิรวุชยะ
เรียกชื่อว่า มทุราพละ ร้อยมทุราพละเรียกชื่อว่า สรวุพละ ร้อยสรวุพละเรียกชื่อว่า
วิสิชุลนาคติ ร้อยวิสิชุลนาคติเรียกชื่อว่า สรวุสิชุลนา ร้อยสรวุสิชุลนาเรียกชื่อว่า วิกุลจุกมา
ร้อยวิกุลจุกมาเรียกชื่อว่า ตลุลกุมณะ ตลุลกุมณะนับจำนวนขึ้นอีกแสนเท่า (คูณ
ด้วยแสน) เป็นพระชะตาขึ้นเขาสเมรุถึงความตายครั้งนั้นแล นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า
เรียกชื่อว่า อุชชาคุรวติ ซึ่งนับจำนวนในการนับขึ้นอีกแสนเท่า จะเท่ากับเมื่กทรายใน
แม่น้ำคงคาถึงความตาย (คือนานเท่าจำนวนนับนี้เมื่กทรายในแม่น้ำคงคาจึงจะหมด
สิ้นไป) นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่าเรียกชื่อว่า อุชชาคุวินสามณ นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า
เรียกชื่อว่า วาถนปุรุชูปุติ นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า เรียกชื่อว่า อิงคา นับจำนวน
ยิ่งกว่านี้อีกเท่าเรียกชื่อว่า กุฎฎุ นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า เรียกชื่อว่า กุฎฎาวิ นับจ้
นวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า เรียกชื่อว่า สรวุณีเกุมปะ ซึ่งนับจำนวนในการนับขึ้นอีกแสนเท่า
จะเท่าเมื่กทรายในแม่น้ำคงคา ๑๐ แม่น้ำถึงความตาย นับจำนวนยิ่งกว่านี้อีกเท่า เรียก
ชื่อว่า อคุรสาวา ซึ่งนับจำนวนในการนับขึ้นอีกแสนเท่า จะเท่ากับเมื่กทรายในแม่น้ำคงคา
๑๐๐ โกฎิ์ลำถึงความตาย การนับจำนวนและของของประมาณ ที่นับวกเพิ่มขึ้นอีกเท่า
ซึ่งเท่ากับการนับให้พระศดาภคกำลังอยู่ และการนับให้พระโพธิสัตว์โถมหน้าเข้าไปสู่
ธรรมาคิเชกโกปียง (ทวิตฺถุ) ๗ ทรงไม้โพธิอันเลิศประเสริฐกำลังอยู่ ไม่มีสัตว์อื่นใด

อธิบายที่ ๑๒ ชื่อศิลปะสัตว์คนปวิวรรค

รวมอยู่ในสัตตนิภาย (คือเฉพาะพระเศวตาคกับพระโพธิสัตว์กำลังควัดวู้ มีจำนวนมากเท่าละของปริมาณที่มากกว่าจำนวนที่นับมาแล้ว) ผู้ใด วู้การนับดังนี้ นอกจากเรา หรือผู้เช่นเรา ผู้หนึ่งจะต้องเป็นผู้เกิดในภพสุกตภัย เป็นพระโพธิสัตว์ ออกจากการอยู่ครองเรือน

อำนาจที่ยอร์วชนทูลว่า ข้าแต่พระกุมาร การนับคำนวณละของปริมาณ จะจำกัดได้ไหม ? พระโพธิสัตว์ควัดว่า เจ็ดละของปริมาณเป็นหนึ่ง ออ เจ็ดอนเป็นหนึ่ง ตุวิตเจ็ดกุติเป็นหนึ่ง วาตายนระ (ละของที่ผ่านหน้าข้าง) เจ็ดวาตายนระเป็นหนึ่ง ศพรชเจ็ดกครชเป็นหนึ่ง เอทกรช เจ็ดเอทกรชเป็นหนึ่ง ไกรช เจ็ดไกรชเป็นหนึ่ง ถิกุขารช (ละของถิกุขารชหรือละของไซเทา) เจ็ดถิกุขารชเป็นหนึ่ง สรูนปะ (เมตทิพันธูหักาก) เจ็ดสรูนปะเป็นหนึ่ง ขวะ (เมตทิขวารเปิดอก) เจ็ดขวะเป็นหนึ่ง อังคุลิปวะ (ข้อนิ้วมือ) สิบสองอังคุลิปวะเป็นหนึ่ง วัตสุติ (กัม) สองวัตสุติเป็นหนึ่ง หสุตะ (ตอก) สิบหสุตะเป็นหนึ่ง ธนุ (วา) พันธเป็นหนึ่ง ไกรศ ระยะเวลาหนึ่งนิกไนหนทาง (บางแห่งว่าชงชาวมกร) สิบไกรศเป็นหนึ่ง โยชน ในช้อยไกรศจำนวนโยชนของท่านทั้งหลาย ? โยชนหนึ่งมีละของปริมาณเท่าไร ?

มหาอำมาตย์อรรชุนไททว่า ข้าแต่พระกุมาร ข้าพเจ้าเองก็ท้อเพื่อนไปเสียแล้ว จะบ้วยกล่าวไปโยถึงคนอื่นที่มีความวิญ้อยชกแล้ว ขอให้พระกุมารโปรดแสดงถึงจำนวนโยชน ว่าโยชนหนึ่งมีละของปริมาณเท่าไร พระโพธิสัตว์ควัดว่า ในช้อย จำนวนโยชนหนึ่งมีละของปริมาณหนึ่งหมื่นอิกุยกะถวัน กบห้าล้านสามสิบแสน หมื่นโกฏิกันหกพันโกฏิกันหนึ่งหมื่นสองพัน เมื่อบวกละของปริมาณตามจำนวนมีประมาณเท่ากันเป็นจำนวนหนึ่งโยชน ชมพูทวีปนี้มี ๘,๐๐๐ โยชน กามทวีปคานวณนี้ ไกรทเททวีปมี ๘,๐๐๐ โยชน ปุรวาทะทวีปมี ๘,๐๐๐ โยชน อุกคระกุกทวีปมี ๘๐,๐๐๐ โยชน การนับโลกธาตุคือ ทวีปทั้ง ๔ เป็น ๘๐๐ โกฎิถวัน โดยทำโลกธาตุทวีปทั้ง ๔ นี้ให้เป็นประธานด้วยวิคิกานวณนี้ นับมหาสมุทรเป็น ๘๐๐ โกฎิ จักรวาลน้อยจักรวาลใหญ่ ๘๐๐ โกฎิ ชุนเขา

สุเมรุ ๑๐๐ โภกั เทพชั้นจากุมทวารว ๑๐๐ โภกั เทพชั้นดาวดึงส์ ๑๐๐ โภกั เทพชั้นยามา
 ๑๐๐ โภกั เทพชั้นกุยัค ๑๐๐ โภกั เทพชั้นนิรมาณรที ๑๐๐ โภกั เทพชั้นเปรณิรมิตวทวรที
 ๑๐๐ โภกั พรหมกามิกา ๑๐๐ โภกั พรหมปุโรหิต ๑๐๐ โภกั พรหมปารชัทย ๑๐๐ โภกั
 มหาพรหม ๑๐๐ โภกั ปรีคตภา ๑๐๐ โภกั อปรมาณาภา ๑๐๐ โภกั อาภาสวรา ๑๐๐ โภกั
 ปรีคตศุภา ๑๐๐ โภกั อปรมาณศุภา ๑๐๐ โภกั ศุภกฤตสนะ ๑๐๐ โภกั อนนรภา ๑๐๐ โภกั
 ปุณยประสวา ๑๐๐ โภกั พุททผลา ๑๐๐ โภกั อลัษฏิสฤทว ๑๐๐ โภกั อพดทา ๑๐๐ โภกั
 อคปา ๑๐๐ โภกั สฤทศุภา ๑๐๐ โภกั สหุรทนา ๑๐๐ โภกั เทพกนิษฐา ๑๐๐ โภกั นี้
 เรียกว่าโลกธาตุ คุวิสาทสรุมมหาสาหัสวะ (โลกธาตุคือมนุษย์โลกและเทวโลก) ซึ่งใหญ่
 โทและกว้างขวาง นั่นคือร้อยโยชน์มีประมาณเพียงไร (ละอองปรมาณูในโลกธาตุคือ
 มนุษย์โลกและเทวโลก) พันโยชน์มีประมาณเพียงไร โภกัโยชน์มีประมาณเพียงไร
 นยัคโยชน์มีประมาณเพียงไร ฯลฯ อัครสวรรค์ของโยชน์ (ปรโลกุทธ์ของโยชน์) มีประมาณ
 เพียงไร คือพูดว่า ละอองปรมาณูเหล่านี้มีประมาณเพียงไร การนับจำนวนเวียนเป็น
 วงกลมของการนับนั้น ท่านเรียกว่า อสงเขุขย (อ่านว่า อสังเขุขะ) คืออสงโยช
 (แปลว่านับไม่รู้จบ นับไม่ครบ นับไม่ถ้วน) เพราะฉะนั้นละอองปรมาณูในโลกธาตุคือ
 มนุษย์โลกและเทวโลกจึงเป็นอสงเขุขยที่สุด (นับไม่ถ้วนเป็นอย่างยิ่ง)

เมื่อพระโพธิสัตว์กำลังแสดงการนับให้เป็นที่ไปนี้ มหาอำมาตย์นักคำนวณชื่อ
 อรรชุน และหมู่ศากยทั้งหมดได้มีความศึใจเพื่องฟูใจ มีใจยินดี บรรเท็งใจ ถึงความ
 อัครจริยใจอย่างประหลาด เขาเหล่านั้นทั้งหมดมีคำเหลื่ออยู่คนละผืน ๆ ได้พากันเกลุม
 พระโพธิสัตว์ด้วยเครื่องประดับคือผ้าที่เหลื่ออยู่นั้น

ครั้งนั้นแล มหาอำมาตย์นักคำนวณชื่ออรรชุน ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์คัง
 ค่อไปนี้

๒๓. ร้อยโกฏิเป็นนอยุทธะ ร้อยนอยุทธะเป็นนอยุทธะ ร้อยนอยุทธะเป็นนนิยุตตะ ร้อยนนิยุตตะเป็นนกฎุทธะ และร้อยกฎุทธะเป็นนพิมูพพะ ร้อยพิมูพพะเป็นนอิโกณภินัน ความรื้อของข้าพเจ้ายิ่งกว่านั้น ก็ยิ่งกว่าอิโกณภินัน ไม่มีมีความรู้ เฉพาะการนับที่เกินเมคิความหมาย (อรรถมคติ) ย่อมมีแก่พระกุมารนั้น ๆ

อีกประการหนึ่ง ข้าแต่ศากยทั้งหลายเจริญ

๒๔. โลกธาตุคือมนุษย์โลก ธาตุละเอียดของปรมาณู เหมือนบ้างญา และไม่มีลุ่มอกุทษียหาทนะ พระกุมารผู้เดียว ทรงแนะนำด้วยการครุสธออกมากไร ๆ ก็ต้องพิศวง พร้อมด้วยศากยกุมาร ๕๐๐ คน ๆ

เทวคาและมนุษย์ทั้งหลายในทันที นับจำนวนแสนต่างกึ่งตั้งเสียงเฮฮาถึงแสน อื้ออึ้งแสดงความมรรเท่งว่าเว้ง เทพบุตรทั้งหลายที่ยืนบนพื้นอากาศ ได้กล่าวเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๒๕. สัตว์ทั้งหมดมีประมาณเพียงใด ย่อมประกอบด้วยความไม่เที่ยง ๓ ประการ คือจิต ๑ ความเข้าใจในเหตุการณของจิต ๑ วิทก (ความทวิกรวง) ๑ ผู้ใดเดหวือกิ เสียสละหรือไม่เสียสละ ผู้นั้นย่อมรู้งสังทั้งหมด ในความเปลี่ยนแปลงของจิตอย่างเดี่ยว ๆ

กระนั้นแล กุวรภิกษุทั้งหลาย ศากยกุมารทั้งปวง ได้เป็นผู้พ่ายแพ้แล้ว พระโพธิสัตว์เท่านั้น ประเสริฐยิ่ง ในขณะนั้นพระโพธิสัตว์ท่านนั้น โลกขึ้นแล้ว ลอยแล้ว ว่องไวแล้ว ประเสริฐยิ่ง เทพบุตรทั้งหลายที่ยืนบนอากาศได้กล่าวคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๒๖. และท่านทั้งหลายผู้ทำกายและจิตทำให้เบา โปรคพึงความวิเศษของพระกุมารนี้ผู้่องไวทลอกโกฏิกถป ด้วยประกอบคุณคือการบำเพ็ญพรต และทนะ ด้วยการสำรวมระวังด้วยกำลังแห่งการออกถัน ด้วยการฝึกคนให้อยู่ในอำนาจ และด้วยเมคทา ๆ

๒๘. ท่านทั้งหลายในถิ่นแจ้งศุภระกumarผู้เป็นพระโพธิสัตว์ไปสู่บ้าน
ของท่าน พระกumarนี้ แม้จะไปในทิศทั้ง ๑๐ ในขณะนั้น คนทั้งหลายมี
ประมาณไม่สิ้นสุดในโลกเขาจะกระทำอามิขุชา (บูชาด้วยสิ่งของ) ด้วย
แก้วมณีและทองทั้งหลายอันวิจิตร เหมือนบูชาต่อพระชินผู้หาประมาณมิได้

๒๙. ท่านทั้งหลาย ไม่มีทางไปและทางมาของพระองค์ พระกumarนี้
มีฤทธิ์มาก่อนแล้ว ความพิศวงอะไรจะแล่นไปในโลกนี้ พระกumarนี้ไม่มี
ใครเทียม โดยพระอานนต ท่านทั้งหลายจงทำความเคารพในพระกumarนี้

ทวยทั้งหลายในที่นี้ คงทักว่า ในการก่อดี พระกumarจะคงประเสริฐก่อน
และอยากจะรู้จัก ในถิ่นพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ ณ ที่หนึ่ง และศากยกุมารประมาณ
๕๐๐ เหล่านี้ ก็ต่อสู้กันจนในถิ่นโค่น

กระนั้นแหละ ศากยกุมาร ๗๒ คนในสนามกีฬา ครั้นนั้น ศากยอานนต และ
ศากยอานนต เข้าไปหาพระโพธิสัตว์ในสนามกีฬา พระโพธิสัตว์ได้เอามือแตะเขา
ทั้งสองนั้นเบา ๆ เขาทั้งสองทรนกำลังและเคาะ ของพระโพธิสัตว์ไม่ได้ ดังกับล้มลง
ที่พื้นดิน ถ้าคนนั้นพวกศากยุมาร วางท่าขึงและถือตัว มันคงขวยมีกำลังมาก และรุนแรง
ด้วยถือตัวว่าเป็นศากย ซึ่งก็และรับพระโพธิสัตว์ ทำประทักษิณสนามกีฬาครบถ้วน
แล้วอังกวยเขาไปปล้ำพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ไม่ขวนขวาย จับพวกศากยุมารด้วย
มือขวาอย่างเล่น ๆ ไว้โดยเร็ว แล้วถ่วงโยนในอากาศ ๑ รอบ เพื่อจะปราบความถือตัว
แล้วเหวี่ยงไปที่พื้นดิน โดยไม่มีเจตนาร้าย แต่ด้วยจิตเมตตา และร่างกายของพวกศากย
กุมารไม่เป็นอันตราย

ครั้นแล้วพระโพธิสัตว์จึงทูลว่า ยอวิวาทกันแลฯ ทั้งหมกควรเป็นพวกเดียวกัน
มีตนก็ได้มายังสนามกีฬาแล้ว

ครั้นนั้น ศากยทั้งหลายมีความยินดีหมกทุกคน แล้วพากันเข้าไปปล้ำพระโพธิสัตว์
เขาเหล่านั้นถูกพระโพธิสัตว์แตะค้อม ๆ ทรนส่งราวี เศษ กำลังกาย และเวี่ยวแรง
ของพระโพธิสัตว์ไม่ได้ พอพระโพธิสัตว์กระทบเข้าเท่านั้น พ่างก็ล้มลงที่พื้นดิน

เทวดาและมนุษย์ก็แสนในทันนั้น ต่างก็สังเสียง ฮิว ฮิว ดังแสนแสดงความบรวเรึง
ร่าเริง และเทวบุตรทั้งหลายที่ไปในอากาศ ก็ได้โปรยฝ่นดอกไม้ลงมาเป็นอันมาก
แล้วได้กล่าวเป็นคำประพันธ์เป็นเสียงเดียวกัน ดังต่อไปนี้

๒๙. สัตว์ทั้งหลายนับจำนวนแสนในทิศทั้งสี่มีประมาณเพียงใด
สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเพียงนั้นไม่คู่ควรกับภุมมวิชัย เราเหล่านั้นเพียง
แต่ถูกพระกุมารผู้ประเสริฐกว่าทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
เสียแล้ว ๆ

๓๐. ภรรยาไม่ทันแกง และจักรวาลที่แข็งแกร่ง และภรรยาอื่น
อย่างใดอย่างหนึ่งในทิศทั้งสี่ พอพระกุมารเอามือไปจับ ก็กลายเป็นแก้วมณี
นั้นไปเสียแล้ว มันน่าพิศวงอะไรอย่างนี้ ในโลกเป็นที่อาศัยของมนุษย์
อันหาสาระมิได้ ๆ

๓๑. พระกุมารนั้น ภคกษัตริย์เป็นภุมมวิชัยร่าเริงมากพร้อมด้วย
กำลังเสนามารพร้อมด้วยม้า ที่ดวงจันทร์อันประเสริฐอันเป็นยอดธงชัยด้วย
กำลังแห่งโมศวี เพียงแต่มารจะไปกระหน่ำพระองค์ผู้เป็นเจ้าพันธแห่ง
พระกฤษณะ พระองค์ก็ครครืออันศรวรม (ธรวรมที่ไม่มีอะไรจะยิ่งกว่า)
พร้อมด้วยเสนเกลศเสียแล้ว ดังนี้

พระโพธิสัตว์ท่านทรงทำไต่อย่างนี้ จึงวิเศษ ๆ

ครั้งนั้น ท้าวเปลาตี ได้พบกับศากยกุมารทั้งหลายว่า สิ่งที่ยากเห็นก็ให้เห็น
แล้ว เหาละ บัณฑิตพระกุมารจะแสดงการยิงธนู บรรดาศากยกุมารเหล่านั้น ศากยกุมาร
อานันท์ให้เอาดองเหล็กไปตั้งเป็นเป้าไกล ๒ โกรศ (๒,๐๐๐ วา) ลำดับนั้นศากยกุมาร
เทวทัตให้เอาดองเหล็กไปตั้งไว้ไกล ๔ โกรศ ศากยสุนทรนั้นทะ ให้เอาดองเหล็ก
ไปตั้งไว้ไกล ๖ โกรศ ท้าวเปลาตีให้เอาดองเหล็กไปตั้งไว้ไกล ๒ โยชน์ พระโพธิสัตว์
ให้เอาดองเหล็กไปตั้งไว้ไกล ๑๐ โกรศ ในระหว่างดองเหล็กนั้น ยังเอาดอง ๗ คัน

และรูปหมู่เหล็กประกอบตัวเครื่องยงนทร์ไปวางไว้อีก ในที่นั้น ศกยกุมารอดันหะ
 ยิงกลองในระยงไกล ๒ โกรศ แต่ไม่อาจยิงไกลไปกว่านั้นได้ ศกยกุมารเทวทัต
 ยิงกลองที่อยู่ไกล ๔ โกรศ ไม่อาจยิงไกลไปกว่านั้นได้ ศกยกุมารสุนทรนันหะ
 ยิงกลองที่อยู่ไกล ๖ โกรศ ไม่อาจยิงไกลไปกว่านั้นได้ ทศเทพาณี ยิงกลองที่อยู่
 ไกล ๒ โยชน์ แต่เขาไม่เข้า และไม่อาจยิงไกลไปกว่านั้นได้ ในที่นั้น อภรณูใด ๆ ที่
 พระโพธิสัตว์ยิงไปแล้ว อภรณูนั้นจะระส่ำระสอยแล้วพระโพธิสัตว์จึงตรัสกับพระบิดา
 ว่า ข้าแต่พระนฤปที จะมิใหม่ในนครนี้ ธนุอื่น ๆ ที่หม่อมฉันเฝ้าไม่ไหว และจะต้องใช้
 กำลึงกายเร็วแรงมกั พระราชาศิวสวามี มีชลูก พระกษัตริศศิวสวามี น้อยอยู่ที่ไหนพระเจ้าเจ้า
 พระราชาศิวสวามี บัญชองลูกอัยงโรละ ทรงพระนามว่า สิงหนนุ ธนุของพระองค์ท่าน
 นั้น จะต้องเซ็นทวยของหอมและพวงมาลัยในเทวสถาน ธนุนั้นไม่มีใครสามารถเฝ้าจน
 ได้สักเล็กน้อย จะบ่วยกล่าวไปโยดงจะเฝ้าจนเต็มที่ได้ พระโพธิศศิวสวามี นำธนุนั้น
 มาเด็กพระเจ้าเจ้า หม่อมฉันอัยงโรละ

ครั้นแล้วเขาทำธนุนั้นมา ศกยกุมารทั้งหลายในที่นั้น ต่างก็พยายามทวย
 ความอุคสาทอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่สามารถจะเฝ้าจนเต็มได้สักเล็กน้อย จะบ่วยกล่าวไป
 โยดงจะเฝ้าจนเต็มที่ได้ ต่อจากนั้น ศกยกุมารทั้งหลายก็นำธนุนั้นมา ครั้นแล้วศกยก
 ทศเทพาณี ทำให้เกิดกำลึงกายเร็วแรงพวงมกัเร็วเฝ้าจนเต็มได้ แต่ก็ไม่อาจ ดังนั้นเขา
 จึงนำธนุไปให้พระโพธิศศิว พระโพธิศศิวทรงถือธนุนั้นไว้ ไม่เสด็จจากอาสน
 ประทับนั่งหันพียบ พระหัตถ์ซ้ายจับธนุไว้ พระหัตถ์ขวาเฝ้าจนเต็มแล้วพระหัตถ์ขว
 เมื่อพระองค์เฝ้าจน มหานครกมลพิศศักก็ตั้งไปทั่ว และคนในนครก็กระเทือนไปหมด
 ต่างถามกันว่า นี่เสียงอะไรอย่างนี้ อีกฝ่ายหนึ่งพูดว่า พระกษัตริศศิวเฝ้าจนเต็มของ
 พระเจ้าบู่อย่างโรละ นี่เป็นเสียงของธนุนั้น เทวคาและมนุษย์ทั้งหลายในที่นั้น ต่างก็
 ส่งเสียงเฮฮาทั้งแสนแสดงความบันเทิงว่าเร้ง และเทวบุตรที่ไปในอากาศก็กล่าวเป็น
 คำประพันธ์กับพระราชาศิวโรทะนะ และหมู่คนเป็นอันมากนั้นว่า

อธิบายที่ ๔๒ ชื่อคือปล้นพรหมคนปวิรรค

๓๒. ธนุนัน อินพวระมุต โกงได้เต็มที่แล้ว ค้ายประการโต พระองค์
ไม่โทษตัดจากอาสน และไม่ทรงเหยียบแผ่นดิน พระมุนี จะถึงความ
สมบูรณ์ และจะถึงความชนะมารและเสนามารโดยเร็ว ไม่ท้อสงสัยด้วย
ประการนั้น ๆ

กระนั้นแล ศกวิภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์โกงธนุนันได้เต็มที่แล้ว ทรงหยิบ
ลูกธนู ยังไปค้ายกำลังแรงเห็นปานนั้น ลูกธนูได้ทะลุกลองของศากยอาณันทะ ของ
ศากยเทวทหิ ของศากยสุนทรนันทะ ของศากยทัตตปราชิ ไปทั้งหมดและทะลุกลองเหล็ก
ของพระองค์เองในระยะใกล้ ๑๑ โครศ ทะลุพล ๗ คัน ทะลุรูปหมเหล็กประกอบด้วย
เครื่องขนตรีแล้วลูกธนูนั้นเข้าไปยังพื้นดิน ไม่มีรอยให้เห็น สถานที่ลูกธนูเจาะพื้นดิน
เข้าไปนั้น เป็นปอดคน เรียกว่า ศรภุญ (บ่อศร) คราวเท่าทวนนั้น เทวดาและมนุษย์
ทั้งหลายในที่นั้น ต่างก็สงสัย ชิว ชิว จึงแสดงแสดงความบริวเทจว่าเร็ง และหม้ศากย
ทั้งหมด พวกนักทวงงวงวญ ถึงซึ่งความอัศจรรย์ใจไปคาม ๆ กันว่า นาคีจรรย์ พวกเรา
ไม่ว่าจะทำได้เลย นี่แหละคือความฉลาดในศิลปะเร้น และเทวบริวทมิ ไปในอากาศ
ได้กล่าวกับพระราชาศกโยทนะ และหม้คนเป็นอันมากนออย่างนั้นว่า มนุษย์ทั้งหลาย
มีความพิศวงอะไรในเทพการนั้น นั่นเพราะเหตุไร

๓๓. พระกมารณัน ประทับแล้วบนอาสนของพระพุทธรองค์
ก่อน ๆ บนพื้นแผ่นดิน ทรงอธิษฐานคือความสงบพร้อมด้วยลูกธนูคือคน
อันว่างเปล่า (อนัตตา) ทรงชนะชาติคือเกเลส และทรงทำลายชามคือ
ทฤษฎี จะถึงซึ่งบรมกตึ ปราศจากฐติคือเกเลส และปราศจากความเศร้าใจ
อันเป็นยอดแห่งความทวิตัว ๆ

เทพบุตรเหล่านั้น ควนกล่าวอย่างนั้นแล้ว จึงไปรยคอกไม้ทิพย์ลงมาซึ่ง
พระโพธิสัตว์แล้วกลับไป

พระโพธิสัตว์พระองค์เค็ยท่านั้น วิเศษเด่นกว่าผู้อื่น ในสรรพกรรมและ
ศิลปะศาสตร์ทั้งหลายอันเป็นของโลกมนุษย์ เกินกว่าของทิพย์และของมนุษย์ทั้งหลาย

บรรดาสตรีแปลกหน้าสี่พันคนนั้นทั้งหมด ศากยกันยาชื่อ โกลา ได้รับกาอภิชะเป็น
อัครมเหสี

ในที่นั้นแล พระนางโกลาศากยกันยาเห็นใคร ๆ แล้วไม่ยกหน้า ไม่ว่าจะเป็น
พระมหาปรชาติ พระราชาศุภโรชนหรือนางสนมก้านัด คนเหล่านั้นพากันแวงเส็ง
พระนาง วิพากษ์วิจารณ์กันว่า ขรรควาว่าสาวหน้าใหม่เขาย่อมช้อนตัว แทนที่กลับเบ็ด
เคยทุกเมื่อ ครั้นนั้นพระนางโกลาศากยกันยา ทราบเรื่องนั้นแล้ว จึงยื่นเบื้องหน้านาง
สนมก้านัดทั้งปวง กล่าวเป็นคำประพันธ์ดังต่อไปนี้

๓๔. คนที่ข้อมลับเคยปรากฏไว้ใน ทั้ง ที่ขึ้น ที่เดิน จึงจะงาม
เหมือนแก้วมณีส่องแสงอยู่ที่ขยของ จึงจะสว่างว

๓๕. คนที่ไปกังาม มากงาม คนที่ขยหรือนั่งงามทั้งนั้น ว

๓๖. คนที่ พุดกังาม นิ่งงาม เหมือนนกการเวก งามทั้งรูป
งามทั้งเสียง ว

๓๗. จะนั่งหมักขยผาคากรอง หรือผาแลว ๆ ร่างกายจะชุ่มหอม
เขาเป็นผู้มีคุณธรรม ประคับค้ำขยคุณธรรม ย่อมงามด้วยเศษของทเว

๓๘. คนที่ ไม่มีบาป ย่อมงามด้วยประการทั้งปวง คนชั่ว
ประพฤตบาป ถึงจะประดับประคาสักเพียงไร ก็ย่อมไม่งาม ว

๓๙. ผู้ใด พุดเพรวะ แต่มีอกกลอชู่ในใจของตนเอง เหมือน
หม้อหอมฤต แต่หยอดขยพิษไว้ ผู้นั้น มีใจระค่างเหมือนภูเขาคิน
ยากที่จะแคะต้องได้ การเห็นผู้เช่นนั้น เหมือนเห็นงูพิษหรือแมลงบอง ว

๔๐. ผู้พร้อมที่จะถึงความเคารพทุกอย่าง เป็นผู้อ่อนโยน พึงเป็น
ที่อาหัยรอกชีวิตของชาวโลกทั้งปวง เป็นคั่งว่าบุณยสถานในที่ทั้งปวง เป็น
คนดีเสมอไป เหมือนหม้อที่เต็มไปด้วยนมเปรี้ยว นมสค การเห็นด้วยจิต
บริสุทธิ์ซึ่งบุคคลเช่นนั้น เป็นมงคลดี ว

๔๑. ผู้โตวันจากบาปมิตร (เพื่อนชั่ว) คลอกเวลานาน คบแต่
กัลยาณมิตร (เพื่อนดี) ที่ประเสริฐ เว้นจากบาป อยู่ในธรรมของพระพุทธ
การเห็นผู้เช่นนั้นเป็นมงคลก็มีผล ฯ

๔๒. ผู้โศก ระวังกาย ระวังโทษทางกายไว้ดีแล้ว ผู้ใคร่ระวังวาจา
ไม่ใช้วาจาสามทวาร (พูดล้อๆ) ทุกเมื่อ คุ่มครองรักษาอินทรีย์ และ
สุภาพเรียบร้อยเป็นเยี่ยมคมีใจผ่องใส อะไรจะมาเป็นกษัตริย์เช่นนั้นได้ ฯ

๔๓. ถ้าเรามีคอกภาพ (ร่างกาย) กล้วยน้ำถึงพันต้น แต่จิตของเขา
เบื่อกเสีย ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่มีความอาย และไม่ยึดธรรมเช่นนั้น ไม่มี
วาจาดีก็ เราจะเป็นคนเปลี่ยนยิ่งกว่าในโลกเปลี่ยน เทียบไป ฯ

๔๔. หญิงโศก คุ่มครองรักษาจิตไว้ ตำรวมระวังอินทรีย์อยู่เสมอ
ไม่มีใจเกี่ยวโยงในชายอื่น ยินดีในสามีของตน หญิงนั้น ย่อมมีแสงสว่าง
เบื่อกเสีย เช่นกับดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ จะบังทหน้าเช่นนั้นไว้ทำไม ฯ

๔๕. พระฤๅษีใหญ่ยังเป็นที่พักของข้าพเจ้าและของหมู่เทพาคามี
กุศลรู้จักของผู้อื่น ก็เหมือนจะรู้ว่าข้าพเจ้ามีศีล มีคุณธรรม มีความตำรวมระวัง
ไม่มีความประมาท เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจะต้องกตัญญูต่อท่านเจ้าทำไม ฯ

คุณวิเศษทั้งหลาย พระราชาสุทโธทนะ ได้ทรงสดับคำประพันธ์ทั้งหมดเช่นนี้
ของพระนางโคปาศากยกันยา อันแสดงถึงปฏิภาณ ครั้นแล้วพระองค์ก็มีความชื่นชม มี
พระทัยพึงฟู มีพระทัยยินดี บันเทิงพระทัย บังเกิดปีติโสมนัส ทรงคลุมนพระนาง
โคปาศากยกันยาด้วยผ้านุ่งผ้าห่มคู่หนึ่ง อันประดับด้วยรัตนะเป็นอันมาก มีราคาคิ่งแสนโกฏี
และพวงมาลัยทองอันประดับด้วยแก้วมุกดาสีนแดง มีกำเนิดจากแก้วมุกดาขาว แล้ว
ทรงเปล่งอุทานดังต่อไปนี้

อรรถาธิบายที่ ๑๒ ชื่อศิลปินทวารศนปวีรบรรค

๔๖. ลูกชายของเราประทับด้วยคุณธรรมทั้งหลายฉันใด ศาสน
กษัตริย์ผู้หนึ่งก็ย่อมสวยงามด้วยคุณธรรมฉันนั้น ทั้งสองนั้นเป็นสัตว์บริสุทธิซึ่ง
ได้มารวมกันแล้ว ย่อมสมกันเหมือนน้ำที่เนยกับฟองน้ำที่เนย ๆ ดังนี้ ๆ

(ศากยทั้งหลายมีพระโพธิสัตว์เป็นประมุข ก็หลีกไปสู่บุรีรองคนตามลำดับ
เหมือนครั้งก่อน)

อรรถาธิบายที่ ๑๒ ชื่อศิลปินทวารศนปวีรบรรค (ว่าด้วยแสงศิลป์) ในคัมภีร์
ศวีลลิกวีตกร

อรรถาธิบาย ๑๓ ชื่อสัญญาเจตนาปริวรรต

อรรถาธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญญาเจตนาปริวรรต (ว่าด้วยการเตือน)

กระนั้นแล ศุกรวิกษุทั้งหลาย นาค ยักษ์ กนธรวรพี อสูร คุรพา กิณนร มโหโรค (งใหญ่) อองคักกร (อินทร์) พรหม โลกบาลทั้งหลายพร้อมด้วยเทวดาเป็นอันมาก ซึ่งถึงความชวนชวรายในการห้ามชาวพระโพธิสัตว์ ได้มาแสดงความยินดีด้วยเสียงของตนเองต่อองค์พระโพธิสัตว์ผู้อยู่ในท่ามกลางสนามก้านัด

ในที่นั้น ศุกรวิกษุทั้งหลาย ในสมัยต่อมา เทวดา นาค ยักษ์ กนธรวรพี อสูร กิณนร มโหโรค อองคักกร พรหม โลกบาลทั้งหลายเป็นอันมาก ได้มีความปริวิตกอย่างนั้นว่า สักบุตรของกันจะชักเข้ามาภายในบุรีเวณนัททนอ สักวังทั้งหลายเหล่านั้นที่ใ้กับมมาแล้ว (บ้างเพื่อบุการมิกว) เป็นเวลาดานน ย่อมบัญญัติเทศนาธรรมแก่ผู้บรรลโพธิศ้วยสังกหวัด ๔ อย่าง คือ การให้ มีวาจาเป็นที่น่ารัก ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เฉลี่ยประโยชน์ให้ทั่วกัน สักหวัดทอง ๔ นี้ เป็นพร่องรับธรรม ทั้งรับทั้งหมทพร้อม กับผู้บรรลโพธิณันท์เศยว และพระโพธิสัตว์ ภายหลังจะออกอภิเษกกรรมณ์ และจะหวัดสูนุทศวสมียักสมโพธิ

ครั้นแล้ว เขาเหล่านั้น ประกอบด้วยความเคารพ ประกอบด้วยความเอาใจใส่ ประนมมือแล้วนัสการพระโพธิสัตว์ และคำหนึ่งคือความปราถนาย่างนั้นว่า เราทั้งหลายจะเห็นสักวันวิฤทศประเดวีรุษย์ ออกอภิเษกกรรมณ์ ครั้นแล้วประทับนั่งที่โคนก้านมหาทมาราช (ต้นโพธิ์) นั้น บำราบมารพร้อมด้วยเสนามาร แล้วหวัดสูนุทศวสมียักสมโพธิ ประกอบด้วยกำลังแห่งพระศดาศค ๑๐ ประการ และประกอบด้วยใจศวาทิยะ (*)

(*) ใจศวาทิยะ มี ๔ คือ ๑. ทระกถาอกไม้ที่หน้าวิกร ๒. จักวางพระองค์ได้โดยธรรมในฐระ ๓. คือ ๑. ท่านประคิษฐวาทเป็นต้นออกสัมพุทธ ธรรมเหล่านั้น ท่านยังไม่รู้แล้ว
๒. ท่านประคิษฐวาท ๓. ๓. ท่านกล่าวธรรมต่อวิกรที่อินทพรย ธรรมเหล่านั้น ไม่อาจทำอันตรายแก่ผู้ศอเสสโพธิศัยจ
๔. ท่านนศกธรรมเพื่อประโยชน์ต่อโลก ประโยชน์อย่างนั้นไม่มีนการสนททุกซ์โดยชอบแห่งคนผู้ทำตาม

แห่งพระศาสดา ๔ ประการ และประกอบด้วยอเนกนิกรรวม(*) ๑๘ หมวด ซึ่งเป็น
ธรรมของพระพุทธ พระยังจักรวาลธรรมให้หมุนเป็นไปอันสูงสุดมีอาภรณ์ ๑๒ ทรงยัง
มนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลก และอสุโลกให้ชื่นชมยินดีด้วยสหายิกคามธัชชากษัยของสัตว์
โดยทำนองธิดาแห่งพระพุทธ

ศุภรภิษัทั้งหลาย ในที่นั้น พระโพธิสัตว์ทรงเป็นผู้นำประชุมชนอื่น ๆ คัดค้อย
กันมาตั้งหลายกัลป์นับไม่ถ้วนเป็นเวลานาน ทรงเป็นอาจารย์ด้วยพระองค์เองในธรรมที่
เป็นโลกียและโลกุตรทั้งปวง ทรงวิภูษิต วิบุล วิเศษในการประพาศธรรมที่เป็นกุศลมูล
ทั้งปวงตลอดเวลานาน ทรงวิภูษิต (ทรงค้ำ) ทรงประกอบด้วยอภิญา ๕ พระองค์
ทรงล้ำพองด้วยอุทธรันธา มีความฉลาดในอินทรีย์ทั้งปวง ทรงวิภูษิต และเอกาล (กาลควร
และไม่ควร) ทรงทันต่อเวลาไม่ล่วงเลยเมื่อถึงเวลา เหมือนคนเดินไม้ดั่งเดินดังมหาสมุทร
พระองค์ประกอบด้วยกัลลชญาณแห่งอภิญา ทรงวิภูษิตทั้งทุกอย่างด้วยพระองค์เองว่า
นี่เป็นคราวที่จะอน นี่เป็นคราวที่จะยกย่อง นี่เป็นคราวที่จะสงนกว่าจะดี นี่เป็นคราวที่
จะอนุเคราะห์ นี่เป็นคราวที่จะเฉย นี่เป็นคราวที่จะพูด นี่เป็นคราวที่จะนิ่ง (หยุดพูด)
นี่เป็นคราวที่จะออกบวช (ในศกธรรม) นี่เป็นคราวที่จะบวช นี่เป็นคราวที่จะสังวรวิสัย
(ปริกรรมกรรม หรือเจริญสมาธิ) นี่เป็นคราวที่จะพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วน นี่เป็น
คราวที่จะแยกคนออกจากกัน นี่เป็นคราวที่พวกเขาจะรับเอา เจ้า เจ้า จนถึง
เป็นคราวที่พวกเขาหมด อกุศลก็จะเข้าแล้ว นี่เป็นคราวที่พวกเขา นาค ยักษ์
คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กินนร มโหวก องค์จักร พรหม โลกบาล ภิกษุ ภิกษุดี
อุบาสก อุบาสิกา จะเข้าแล้ว นี่เป็นคราวที่จะแสดงธรรม นี่เป็นคราวสนทนาปราศรัย
กัน (คุยกัน) พระโพธิสัตว์ทรงวิภูษิตตลอดเวลาในที่ทั้งปวง และทรงทันต่อเวลา

๘ และครั้งนั้นแล ศุภรภิษัทั้งหลาย ธรรมคาแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้เกิด
มาในภพสุกทัย จำเป็นที่พระพุทธทั้งหลายผู้มีลักษณะ ซึ่งประทับอยู่ในโลกธาตุ

(๑) อเนกนิกรรวม คือ ธรรมที่แยกอยู่ห่างหากไม่พัวพันกัน ศุภรภิษิตกัลปธรรม ๑๘ หมวด
ในปฏิจจสมุปบาทมีกัลปธรรม ๖ หมวดคือ อสราเวณานิ สดากคณานิ อชวณานิ ตาณานิ..... อุตถาหา
พระศาสดาผู้เดียว ไม่ทั่วไปแก่สาวกทั้งหลาย

อภิชัยที่ ๑๑ ข้อสัญญาโทษนาปวิวรรต

ทั้ง ๑๐ ทีก พึงศึกษาก่อน ทิวขรรวมที่เป็นประธานอย่างนั้นเหล่านี้ ทั้งวาบรรลือด้วย
สังคิกศุวิยางค์ เป็นต้น

ในที่นี้ มีคำกล่าวไว้ว่า

๑. ผู้ใด เป็นเอกสัตรี (ชอกคน) เพราะวิเศษในโลก ๑๐ ทีกนั้น
ด้วยศุวิยางค์ที่นำอินดีในโลกนั้น ทาธาทั้งหลายเหล่านี้อันโพระะ นายนี
ที่ขบวอชรรณแล้ว ย่อมกักเคอเราคนั้น ซึ่งเป็นคนประเสริฐคือขง ๆ

๒. พระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่ง เห็นสัตรีทั้งหลาย เข้าไปด้วยทุกข
ตงรือขยอย่าง จึงทำความเอาใจใส่ต่อยสัตรีเหล่านั้นมากอนแล้ว เป็นที่
หลบหลีก เป็นที่ขยงกันในการวาทสนให้เป็นที่ฟังของโลก กระทำที่ฟัง
และประโชนอย่างอง ๆ

๓. เป็นขยงประโชนให้ลสว่าง มีความแกล้วกล้า มีความจำ
ประพฤติกั เอาใจใส่ในประโชนแก่โลก ได้มแล้วในกาลก่อน พระองค์
รู้กาล รู้เวลา รู้สมัชชของพระองค์ ออกอกเเนขกรรมณ (ออกบวช) เป็น
อุษผู้ประเสริฐอง ๆ

๔. ทรงสละทรัพย์สินประเสริฐ สละศิวะ มือ และเท้า แก่ผู้
ค้องการในกาลก่อนจะได้ไม่เป็นพระพุทธร ผู้คัสันทานมณษยและเทวคา
ทั้งหลาย เป็นผู้เลิศแก่โลก สะสมคุณธรรมตงรือขย ๆ

๕. พระองค์ทรงประพฤติพรต และกบะศิวยศีล พระองค์กระทำ
ประโชนให้แก่โลก เพราะความออกถัน พระองค์สะสมคุณธรรมอนคังม
ด้วยความเพียร พระองค์ไม่เลื่อมทรมานโชนขรณและประวัชฎาในไตรภพ ๆ

๖. พระสุคตทั้งหลายซึ่งขยงผู้ไม่ซาบซ่านด้วยความโกรธ ไม่มาก
ไปด้วยมลทินทั้งปวง ได้มากระจำงแจ้งในพระองค์ผู้มิพระไมควี พระสุค
เหล่านี้ได้รู้สิ่งตง ๆ ในความไม่จริง อันปราศจากคุณธรรมที่คังม ๆ

๗. พระองค์มีพระทัยสละสมความตั้งใจในบวช และชฎาน ทรงไว้ในกรเข้าชาน มีกบะ (ชานาจ) ปราศจากขุติคือเกล็ดสังข์สว่างทั่วทิศ ทั้ง ๑๐ นี้ ปราศจากมลทิน เหมือนดวงจันทร์พ้นจากเมฆ ๆ

๘. พระสุกษณ์ ๆ เหล่านี้ งามหลายอย่าง วาจาซึ่งเป็นเสียงของพระชิน (พระพุทธ) เหมือนจะก้องกังวาลด้วยเสียงดุริยางค์ ซึ่งตกเคือนพระโพธิสัตว์ที่ทราบเสณมนุษย์แล้วว่า พระองค์เสด็จอภิเษกสมรสนี้เป็นสมัยของพระองค์แล้ว ดังนี้ ๆ

อนึ่งแล้ว ศุภรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในพระราชวัง ซึ่งเป็นประธานอันประเสริฐนั้น เพียบพร้อมด้วยเครื่องอุปการะทั้งปวงเกิดขึ้นแล้ว อนุภคแก่การอยู่เป็นสุขความความปรารถนา เหมือนเทพเมืองอมร (เทวดา) มีระเบียงประคองคุ้มครองมิให้ตกลง หน้าคางค้ำหนัก เรือนยอด และปราสาทอันประเสริฐด้วย ซึ่งแบ่งลงบันส่วนไว้ค่าง ๆ ล้วนประดับด้วยรัตนอันวิจิตร ประดับด้วยการยถาคัตถ์ของชัยของปถาก ฑาชาย ลูกพรวนวิเศษเป็นอันมาก ห้อยด้วยพวงมาลัยผ้าไหมจำวนแสน ระบายยับยิบไปทั่วแก้วมุกดาหาร แลประดับรัตนค่าง ๆ งามด้วยผ้าประดับรัตนอันวิจิตร สดกับกัน แลวนเชือกพวงมาลัยผ้าเป็นกมล มีหม้อยเผาเครื่องหอมสอดบอบอวล เพศานประดับด้วยผ้าทำเป็นรูปลูกเห็บ ฑาชาไปค้ำคอกไม้ทุกตุ้มกลิ่นหอมอย่างยิ่ง และงามดี พันธ์น้ำมากไปทั่วบันฑาวและบันฑิต ๆ อยู่ในสระ ทุม่นกค่าง ๆ เช่นนกพิราบ นกแก้ว นกสาลิกา นกยูงเหว่า หงส์ นกยูง นกจากพรวก นกยูงเหว่าสาธ นกการเวก นกกระทาดง เป็นต้น ส่งเสียงร้องโพรเวระ พันธ์ดินล้วนแล้วด้วยแก้วไพฑูรย์เขียว ทุกชั้นคู่เป็นประกายแวววาว น้จรั้รมวย โม่ยี่มตา ทำให้เกศบัตติ และปราโมทย์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อพระโพธิสัตว์ประทับอยู่ในพระราชวังซึ่งเป็นประธานอันประเสริฐ ฑาคัยอยู่ในเรือนคือพระราชวังอันกว้างขวาง มีพระกายไม่สกปรก ไม่ประอะเบื้อน ปราศจากมลทิน

ทรงประทับด้วยพวงมลัยไข่มุก พระกายลูบไล้ด้วยเครื่องลูบไล้มีกลิ่นหอมอย่างประเสริฐ พระสรีระห่อหุ้มด้วยพระภูษาขาวงาม ไม่เปื้อนอะไรมาก สวรรคตปราศจากมลทิน เสด็จขึ้นสู่พื้นพระที่ (พื้นทันอน) อันคั่นกึ่งด้วยเครื่องคั่นอย่างดี คือผ้าเนื้อละเอียดก็งัดว่าผ้าทิพย์หลายชั้นจักไว้แล้ว ย่อนนุ่มสัมผัสสบายนุ่มนวล เหมือนสัมผัสผ้าฝ้ายกำมะถั่วเครือ ทรงเสด็จกับนางสนมกำนัลผู้มีรูปร่าง ไม่มีโทษ คุ่มสกลปรก ประพฤติกิริยาอาการงามด้วยประการทั้งปวงกว่านางเทพธิดา ทรงคั่นอยู่ด้วยเสียงบรรเลงสังข์ กลองใหญ่ กลองเล็ก มโหระทึก กระจับปี่ พิณใหญ่ พิณน้อย ลังกากก้องกังจะเข้เพลงสวรรค์ และเสียงระลือไทยหลวงก้องกังวาล ประโคมด้วยดนตรีขับกล่อมนาถาประการ เหล่านาวิกโยธา พระโพธิสัตว์ด้วยเสียงระลือไทยหลวงก้องกังวาลซึ่งขับเสียงหวาน นุ่มนวล ไพเราะจับใจ หมุนนารีเหล่านั้นเกือบจะโผล่สั้วด้วยเสียงระลือและดนตรีอันไพเราะ หลวงก้องกังวาลทั้งหลายเหล่านั้น โขยอฐาน (อาภรณ์) ถึงพระพุทธรูปทั้งหลาย ผู้ประทับอยู่ในทิศทั้ง ๑๐ คำเตือนนั้นเปล่งออกมาเป็นบทประพันธ์ ดังต่อไปนี้

๗. นารีโคมิโรจันที มีจิตผ่องใส ใช้เสียงหวานของระลือเป็นที
วันรมย์ใจ ถังออกมาเป็นบทประพันธ์ดังต่อไปนี้ ซึ่งสอดสลายไพเราะด้วย
ประการต่าง ๆ เพราะการศรัทธาของพระชินผู้สูงสุดประทับอยู่ในทิศ
ทั้ง ๑๐ ๆ

๑๐. บทประพันธ์เหล่านี้ว่า พระโพธิสัตว์องค์นี้มีความเอาใจใส่
ได้ประทับพระองค์ด้วยความเพียร มองดูอยู่เสมอซึ่งประชุมชนผู้หาที่พึ่ง
มิได้ทัน พระองค์ทรงเคร่าโลกเพราะชรา มรณะ และเพราะทุกข้ออื่น ๆ
จึงตรัสรู้ซึ่งบทอันไม่ชรา และไม่เคร่าโลกต่อไปนี้

๑๑. เพราะฉะนั้น พระองค์ผู้ยังประโยชน์ให้ดูต่าง เสด็จ
อภิเษกกรรมดีจากบุรุษอันประเสริฐในโคกเวฬุวัน เสด็จก้าวเข้าไปสู่ประเทศ
ที่มีพินัน อันพระฤๅษีแต่ปางก่อนแบ่งแยกไว้แล้ว ทวีตแล้วซึ่งชฎานของ
พระชินอันไม่มีใครเทียบเทียม ๆ

อภินิหารที่ ๑๓ ชื่อสัญญาหนานปริวรรต

๑๒. ข้าแต่พระองค์ผู้แสงสว่างหาคุณธรรมอันใหญ่หลวง พระพุทธ
ทั้งหลายแต่ปางก่อนโศกเสียสลดทรพิศ วัชระอันวิจิตร และเสียสลดมือ เท้า
และชีวิตอันเป็นที่รักมาแล้ว คราวนี้เป็นสมบัติของพระองค์ พระองค์จึงแจก
ธรรมถึงวามหาสมุทรอันหาที่สุดมิได้ในโลก ฯ

๑๓. คีลของพระองค์งาม ไม่มีมลทิน ไม่ช้าวัน พระองค์ทรง
ประทับพระองค์ด้วยธรรมอันประเสริฐ คึกคอกันมาตั้งแต่ครั้งก่อน ข้าแต่
พระองค์ผู้แสงสว่างหาคุณธรรมอันใหญ่หลวง ไม่มีใครเกินหรือเสมอพระองค์
ได้ด้วยดี พระองค์ยังเสวยโลกด้วยเกตุต่าง ๆ ในโลก ฯ

๑๔. พระองค์จึงประพฤติกึ่งร้อยครึ่ง (ทำให้มาก) ในภษานติ
ภษานติของพระองค์มีหลายอย่างในโลก ยากที่จะพูดได้ พระองค์มีความ
ฮักหา ความข่มใจ มีใจเทในภษานติ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่แก่คน
ทั้งหลาย ขอพระองค์จงกระทำกรรมดีในกรรมเสด็จอภิเษกกรรม ฯ

๑๕. ขอให้ความเพียรของพระองค์จงมีทั้งอย่าเคลื่อนที่ อย่าไหว
หวน พระสีกตทั้งหลายเหล่านั้นเป็นอันมากแต่ปางก่อน ท่านได้ผจญมาร
ผู้โหดพร้อมด้วยเสนามาร ขอพระองค์จงเหือกแห่ง (เทินห่าง) จากอบาย
ทั้ง ๓ ทิวกัน ฯ

๑๖. พระองค์ประพฤตพรตและตะเพเพื่อประโยชน์ของผู้ใด ทรง
เผ่าเกลียดที่เป็นโทษและเป็นความหม่นหมอง พระองค์จึงหลั่งฝนอมฤตลงมา
พึงยังผู้ซึ่งไม่มีที่พึ่ง มีความหวักระหายนานาน ให้มีมหันต้าวาญ ฯ

๑๗. พระพุทธทั้งหลาย คิดถึงด้อยค่าอันประเสริฐในครั้งก่อนนั้น
(คือพระธรรม) จึงเสด็จอภิเษกกรรมจากบุรีอันประเสริฐโดยเร็ว ได้ควัสวี
ซึ่งบ่อนไม้ตายและไม่เศร้าโศก ขอพระองค์พึงยังผู้ที่ว่าอันด้วยความหวั
กระหายน ให้มีมหันต้าวาญ ในระสอมฤตธรรม ฯ

อภินิหาร ๑๑ ชื่อสัญญาหนาวปวีรพรต

๑๘. พระองค์มีความฉลาดในการปฏิบัติดูแล้วยปวีรชญา ความรู้
ของพระองค์ท่านแน่นอน ทว่างว้าง ไม่มีที่สัด ขอพระองค์จงกระทำความดีงาม
แห่งแสงสว่างคือปวีรชญาแก่คนทั้งหลาย ผู้ตั้งอยู่ในคลองแห่งความสงสัย ฯ

๑๙. พระองค์จงประพฤติตั้งร้อยครั้ง (ทำให้มาก) ในความไมตรี
กรุณา มุทิตา และอุเบกษาอันประเสริฐ พระองค์จงประพฤติในความ
ประพฤติอันประเสริฐเพื่อผู้ใด จงแจกความประพฤติของโลก แก่
ผู้สิ้นเที่ยว ฯ

๒๐. ถ้าประพันธ์อันงามวิจิตรประพันธ์ด้วยดอกไม้คือคุณธรรม
สิ่งเลื่องดังอันเป็นอันดีความดีงามๆ จากคนศรี โดยเดชของพระชินทั้งหลาย
ซึ่งประทับอยู่ในทิศทั้ง ๑๐ ทิศนี้ เกื้อหนุนพระนามผู้อยู่ในแผ่นดินบรมม ฯ

๒๑. เมื่อเกิด นางสาวผู้ปวีรเทิง กระทำความยินดี สบายงามเป็น
อย่างดี ส่งเสียงไพเราะ ในการชมร้องพร้อมด้วยคนแคว้นทั้งหลาย เมื่อนั้น
พระชินแห่งทิศทั้ง ๑๐ ผู้ปวีรเทเวศฯ แด่มนุษย์ทั้งหลายให้เชื่อง ใ้ส่งเสียง
ตามเสียงอันประเสริฐร้องคลอไปกับคนแคว้นนั้น ฯ

๒๒. พระองค์จงทำประโยชน์ที่พระองค์ได้ทำมาแล้ว แก่คน
ทั้งหลายมีจำนวนมาก จงประพฤติคุณธรรมของคน ในทิศทั้งหลายอันเป็น
ของพระชิน จงระลึก จงระลึก จงประพฤติพรตและตบะที่เกยประพฤติ
มาแล้วครั้งก่อนๆ จงไปสู่สันนิบาตอันประเสริฐโดยเร็ว แล้วสัมผัต (ทรมัน)
ซึ่งบ่อน้ำเย็นอมฤต ฯ

๒๓. มนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย มีความพิวกระหายเป็นอย่างยิ่ง
แล้ว ปราศจากคุณธรรมของพระชิน ความรู้ที่มีอยู่ในพระองค์ สามารถที่จะ
ให้รสอมฤต (แก่เทวดา และมนุษย์เหล่านั้น) ได้ บุครนรบดี พระพุทธ
ผู้ทรงพระคุณก็อีกตั้ง ๑๐ อย่าง ที่ชนทั้งหลายบูชาแล้ว จะมอบอมฤตให้ไว้
ในพระองค์โดยเร็ว ฯ

๒๓. เมื่อพระองค์ตระโกได้แล้ว ซึ่งบุรี แก้วแหวนเงินทอง มีครุสหาย ภรรยา บุตร แผ่นดิน พร้อมทั้งนครและชนบท พระองค์ตระแล้วแม้ซึ่งศีรษะ มือเท้า นัยนัยของตนเอง ผู้ใดกระทำประโยชน์ในโลก ผู้นั้นถือว่าเป็น ผู้นิรันดร์แล้วในคุณธรรมของพระชิน ๆ

๒๔. ศุกรนฤบตีผู้เจริญในบุรี ผู้เป็นเฮอร์สแห่งนครประเสริฐ คนใด เขาออกไป (ขอ) ท่อน้ำพระองค์ว่า จึงให้แผ่นดินนี้พร้อมทั้งนครและ ชนบทแก่ข้าพเจ้า ขอท่านจงตระสิ่งนั้นให้แก่เจ้เด็ก แล้วจงบรวเทิง อยามี้ โจรเถิงเคืองเขาเลย ๆ

๒๕. ศุกรนฤบตีผู้เจริญในบุรี ผู้ใดเป็นพรหมโดยกำเนิด เป็นครุ จงปฏิบัตินั้น อยามี้ความเกลียดชังอารายเขาออกไปเลย คนเป็นเอ็นมาก สดามนา (ตง) พรหมผู้ประเสริฐไว้ในความสุสบาย เขาหายไปจาก ภาพนั้นแล้วจะเสียด้อยในเมืองสวรรค์ ๆ

๒๖. ศุกรโอรสแห่งนฤบตีผู้เจริญในบุรี ผู้เป็นนฤบตีประเสริฐ เจ้านายคว้าวาทพลงพ้องคโกล คัตพระโธมาของพระองค์ (กัตสัมพันธ) หรือกระทำกิจงานนฤบตีในพระองค์ พระองค์อยามี้โจรเถิงเคืองเขาเลย ๆ

๒๗. ขอพระองค์จงคิดถึงลูกของณู ผู้ที่อยู่ในบุรีของพระองค์ นิรันดร์ในการประพฤติกพรต แบกของหนักนฤบตา ถูกพระเจ้าแผ่นดินประหาร ถูกยิงด้วยลูกศรอาษาพิช ศุกรนฤบตี พระองค์จงเอ็นคุดเขา อยามี้โจ รเถิงเคืองเขาเลย ๆ

๒๘. ศุกรพระองค์ผู้เจริญในบุรี ผู้ทรงคุณธรรม มาดพุดเป็นเจ้า แห่งมฤค อยู่กับเขา ที่แม่น้ำน้ำมาก มีโจรคนหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้แก่ พระองค์ วางพระองค์ไว้บนบก พระองค์จงเอาใจใส่ อยามี้โจรเถิง กัตกูของพระองค์เลย ๆ

๓๐. ทูกรพระองค์ผู้ประเสริฐในนคร ผู้เจริญในบุรี เพราะเหตุที่ พระองค์สละบุตร แก้วมณีของพระองค์กักไปโหมหาสมุทรอันกว้าง มันจะ ไหลไปเองหรือว่ามันไปโหมหาสมุทร พระองค์ผู้มีกำลังแข็งแรง ผู้เกรง ต่อการเบียดเบียนได้แล้วซึ่งทรัพย์ คือแก้วมณีนั้นคืนมา ฯ

๓๑. ทูกรพระองค์ผู้เป็นเกณฑ์ในบุรีของพระองค์ พรพราหมณ์เป็นฤๅษี ผู้ประเสริฐเข้าไปหาพระองค์ ขอร้องว่า ขอให้เป็นที่พึ่งแก่ข้าพเจ้า เมื่อ พรพราหมณ์พูดว่า ขอให้ข้าพเจ้าของข้าพเจ้าไป ถึงพระองค์จะละวางกาย ของพระองค์ด้วยตนเอง พระองค์ก็อย่าละพราหมณ์นั้นเสียเลย ฯ

๓๒. พระองค์ขงคิด ฤๅษีเข้ามาที่คืนไม้ที่อาศัยในบุรี พุดอย่าง สบายเพื่อให้แนบคืนไม้ว่ามีเท่าไร พระองค์ทราบคิดแล้ว แนบไม้ถูกต้องแล้ว ว่าหน่อไม้ เหนือหน่อไม้เท่าไร ราชารของพระองค์แก่งชนไม้กลาดเกลื่อนเป็น อย่างหนึ่ง ฯ

๓๓. ทูกรพระองค์ผู้มีความรักดี ผู้ทรงคุณธรรมดี คนที่อาศัยผมไม่ ในบุรีถึงจะทวูไทม ก็ไม่ละความระลึกถึงในครั้งก่อนได้ ทูกรพระองค์ ผู้เป็นเจ้าคน คนเราจะปราโมทย์เพราะระลึกถึงคุณของพระองค์ เหมือน ระลึกถึงผมไม่อันประเสริฐ ซึ่งกระทำมิชวอุให้ในครั้งก่อน ฯ

๓๔. ทูกรพระองค์ผู้มีความรักดี ผู้ทรงคุณธรรม เพราะประพฤติ ในทางคุณความดี พระองค์จึงสละแผ่นดินพร้อมด้วยนครเสีย เวลาเป็น เวลาของพระองค์ พระองค์จึงยังโลกให้คงอยู่ในการประพฤติกุศลธรรม ของพระชินโดยเร็วเด็ก ฯ

๓๕. การอินทินในหญิงสาว เสียถ้านันตีรรม ร่างกายอันประคับแล้ว คนที่อินทินยังจับใจในการร้องประสานเสียง คำประพันธ์วิจิตรอันพระชิน ทั้งหลายทวิสมาจากทักทิง ๑๐ ความก้องกังวาลแห่งเสียงอันไพเราะในการ บรรเลงด้วยเสียงคนทวิทั้งหลาย ย่อมมีด้วยประการนี้แล้ว ฯ

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญญาหนาวีรวรรค

๓๖. ความตั้งใจของพระองค์ เป็นแสงสว่างของโลกมาหลายกัลป์แล้ว พระองค์จะได้เป็นผู้คุ้มครองป้องกันในโลกอันตกอยู่ในอำนาจของชรา และ มรณะ ศัตรูพระองค์ผู้เป็นนรสิงหะ (คนมีความองอาจ) ขอพระองค์ จงระลึกถึงความตั้งใจครั้งก่อน ๆ ซึ่งได้ประทับพระองค์แล้ว ศัตรูพระองค์ ผู้เป็นใหญ่กว่าคนทั้งหลาย เวลานี้เป็นสมัยของพระองค์เพื่อเสด็จ อภิเนษกรรมได้แล้ว ฯ

๓๗. ท่านเป็นอันมาก พระองค์ก็ได้ให้มิใช่ในอยู่ในโลกนี้ ตลอด เวลาหลายพันโกฏิกัป เงิน ทอง แก้ว ฝ้ายอย่างก็ รัตนะอันวิจิตร มือ เท้า นัยน์ตา ลูกที่รัก พระองค์ก็ได้ให้แล้ว ราชอาณาจักรอันมั่งคั่ง พระองค์ ได้สละแล้ว และพระองค์ ไม่กลัวใครผู้ขอเลย ฯ

๓๘. ศัตรูพระองค์ผู้เป็นราชามาตั้งแต่เป็นเด็ก พระองค์เคยเป็น หมูป่าอาศัยอยู่ในคางจันทน์ มีใจประกอบด้วยความสงสาร และความกรุณา มีแก้วมณีเป็นบัน มีคางจันทน์เป็นประทีป พระองค์เป็นพระมุนีมากแล้ว ด้วยประการฉะนี้ เป็นผู้กล้าหาญมั่นคง เป็นขอคขวางของพระราชา (พระบิดา) เป็นพระราชามาหลายพันโกฏิกัป ยินดีแล้วในกาให้ทาน พระองค์ ได้ทำทุกอย่างมาแล้ว ฯ

๓๙. พระสุคตทั้งหลายยังพระองค์ ให้ประพฤติในการรักษาศีล ตลอดหลายกัลป์ ศีลของพระองค์บริสุทธิ์เหมือนแก้วมณีปราศจากมลทิน ความประพฤติของพระองค์เหมือนจามรี (ระวงษ์กษัตริย์) จงรักษาศีล ให้เหมือนรักษาศีล เด็ก พระองค์จงกระทำซึ่งประโยชน์อันใหญ่ล้นในโลกนี้ ด้วยความยินดีในศีลเด็ก ฯ

๔๐. พระองค์เป็นช้างประเสริฐในโลกนี้ ศักดิ์ผู้เป็นพรานยิงเอา ด้วยธนู พระองค์เกิดความสงสาร กรุณาในพรานผู้โหดร้าย บิคุอยู่เมื่อกี้ไว้

อภิชัยที่ ๑๓ ชื่อสัญญาโหมบาปวิวรรค

(พรานซ่อนอยู่ในอุโมงค์ พระโพธิสัตว์เอาเท้าบีบไว้ไม่ให้ข้างอื่นเห็น) พระองค์สละงาามนำปาวรณาให้แก่พรานนั้น แต่ไม่ยอมสละศีล พระองค์ทรงเป็นประมุขมานานแล้วด้วยประการฉะนี้ ทรงรักษาศีลเพื่อเขาเหล่านั้นเป็นอันมาก ๆ

๔๑. ชนทั้งหลายพร้อมด้วยพระองค์มีความทุกข์ซึ่งทั้งหลายพัน ได้รับคำพูดเผ็ดร้อนเป็นอันมาก ได้รับกรรมฆ่าและการจองจำ เพราะยินดีในกษานก (ความอดทน) ชนเหล่านั้นประพฤติกามเค็ม ก็มิมีกษานก กลับได้รับความสุขกันหมด การฆ่าและการจองจำของพระองค์เหล่านั้น ไม่มีในที่นี้อีกเลย และนั่นคือกษานกของพระองค์ ๆ

๔๒. กวาวโกทมิษฐ์เป็นที่พึงเจริญในภูเขาอันเป็นที่อยู่ประเสริฐ คายคาไปด้วยหิมะและน้ำ ในกาลนั้น คนจับพระองค์ผู้กลัวภัย พระองค์ประพฤติกด้วยความสุรสาบ โศกผลไม้และเผือกมันต่าง ๆ หิมะนั้นนำผู้ฆ่าไปจากพระองค์โดยเร็ว และนั่นคือกษานกของพระองค์ ๆ

๔๓. พระองค์มีวิริยะ (ความเพียร) ตั้งมั่นไม่ไหวทวน ไม่กระเทือน มีพละกบะ มีศุภธรรมและชฎานต่าง ๆ แสงหาความทวิฐุมารวศวรรตี (ทำให้ตกอยู่ในอำนาจ) ก็หมกกำลังด้วยกำลังความเพียรของพระองค์ คุรพระองค์ผู้เป็นนรสิงหะ (คนมีความองอาจ) ในโลกนี้ ในเวลานั้นเป็นสมัยของพระองค์เพื่อเสด็จอภิเษกมณเฑาะ

๔๔. ม้าตัวประเสริฐของพระองค์ในบุรีนี้ มีสีงามเหมือนเสีทอง พระองค์เกิดความกรุณาขึ้นมาเสด็จไปทิวปราชสในทางอากาศโดยเร็ว ช่วยคนที่ถึงความวิบัติในที่นั้นให้อยู่ในทางปลอดภัย พระองค์เป็นประมุขมานานแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ทรงกระทำความเพียรเพื่อเขาเหล่านั้นเป็นอันมาก ๆ

๔๕. ยอดแห่งผู้เข้านยานคือการระงับปราบปรามเกลศด้วยทมะ (การข่มใจ) และทมะ พระองค์ทรงข่มจิตที่ไหวทวนฉับพลัน ที่ยินดี

และโลเล (ไม่มั่นคง) ด้วยอารมณ์ทั้งหลาย ทรงประกอบด้วยคุณธรรม
ของพระองค์ในโลกนี้ ด้วยทรงยินดีในการเข้าชานเพื่อประโยชน์แก่โลก
ศุภรพระองค์ผู้เป็นสัตว์ประเสริฐ ในโลกนี้ เวลานั้นเป็นสมัยของพระองค์
เพื่อเข้าชาน ฯ

๔๖. พระองค์เป็นกษัตริย์ในครั้งก่อน ตั้งอยู่ดีแล้วในความยินดี
เข้าชาน มนุษย์ทั้งหลายเมื่อไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน ได้ช่วยกันอภิเษกพระองค์
ในราชสมบัติ พระองค์ยังมีมนุษย์เหล่านี้ให้มีศีล ๑๐ เขาเหล่านั้นได้ตั้งอยู่
แล้วในทางแห่งพรหม (พรหมจรรย์) ครั้งนั้น พวกมนุษย์เหล่านั้นตายแล้ว
ก็ไม่บังเกิดเป็นพรหมหมคสน်ด้วยกัน ฯ

๔๗. พระองค์ทรงวิริในโอกาสชญาณ (รู้ที่มา) ต่าง ๆ ในทิศอัน
ทิศใหญ่ทั้งหลายทรงประพฤตในความวิเสียดทั้งหลาย ในความวิสุทธวิ
ทั้งหลายในโลก พระองค์จับสิ่งในแนวเขตที่สุด ในวินัยอันเป็นเครื่องนำไป
ซึ่งเกิดแก่พิภพาศ ศุภรพระองค์ผู้เป็นไฮรสถกษัตริย์ เวลานั้น เป็นสมัยของ
พระองค์ เพื่อเสกขอกนิษกรรมในโลกนี้ ฯ

๔๘. ครั้งก่อน ชุมชนแห่งหลายผู้มีความเห็นผิด ตกยากอยู่
ในทุกข์ต่าง ๆ เป็นอันมาก มีชวา มรณะ เป็นต้น เกิดอยู่ในภพนอกภพใหญ่
ครั้นพบพระองค์เข้าแล้วต่างก็คิดตามไปด้วยตนเองในหนทางตรง พระองค์
ผู้มีประโยชน์อันใหญ่ยิ่งในโลกนี้ จึงกำจัดความมืดคือโมหะ ฯ

๔๙. บทประพันธ์ประกอบด้วยคุณมีความไพเราะต่าง ๆ อันวิจิตร
ด้วยประการนี้ ครั้นแล้ว เมื่อเสียงทั้งหลายกังออกมาพร้อมด้วยเสียงกนทวี
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของพระชิน ปลูกพระโพธิสัตว์ผู้กล้าหาญว่า พระองค์
เห็นชุมชนมนุษย์เทียบไปด้วยความทุกข์ในโลกนี้แล้ว อายาทรงพิศเฉย เวลานั้น
เป็นสมัยของพระองค์เพื่อเสกขอกนิษกรรม เพื่อศรีสุธรรมอันประเสริฐ
ในโลกนี้ ฯ

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสติปัญญาปวีรวัต

๕๐. นารีทั้งหลายแก่ท้าวค้ายหน้าอนวิจิตร วัชระ ไซ่มุก เครื่องหอม และพวงมาลัย มีจิตผ่องใส มีความรัก มีความซื่อสัตย์ ปลุกพระโพธิสัตว์ ผู้เป็นยอดสัตว์ ด้วยการบรรเลงดนตรีทั้งหลาย สนทนกับคำประพันธ์ผสม เป็นรูปเดียวกันเปล่งออกมาด้วยอานาภาของพระชิน ว่า ฯ

๕๑. พระองค์เป็นผู้บวช ใฝ่บวชจากแล้วเพื่อประโยชน์แก่เขา ผู้หนึ่ง มีโชคลบเที้ยว เป็นภรรยาบวชไต่ยาก เป็นผู้รอบรู้ มีศีล มีกษานะ มีวิริยะ มีรชานะ เจริญปรีชาญาณ เวลาของพระองค์เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่โลก พระองค์ได้ปรากฏขึ้นมาแล้ว ณ กาลบัดนี้ ข้าแต่พระนาค (ผู้เฒ่า) พระองค์จงคิดวิचारเด็ดขอกิจแพศยามนต์โทษเวร อชากุศลเสียปล่อย ฯ

๕๒. พระองค์เป็นผู้บวช ใฝ่พระเกศาประดับด้วยวัชระ พระภาษาประดับด้วยทองและเงิน พระองค์บุรุษยอดมาแล้วในชาติหนึ่ง ๆ มีโชคลบเที้ยว บวชจากแล้วซึ่งภรรยา บุตร ธิดา รั้งกษัตริย์ ราชสมบัติและชีวิต พระองค์บวชวิภาหิตปรีชาญาณได้ อันยากที่ใครจะบวชได้ เพราะเหตุแห่งการควรดี ฯ

๕๓. พระองค์ได้บวชแล้ว ซึ่งมณเฑียรไม้อานา (บุญที่มั่งคั่ง) อุดรราชา พระองค์มีสังาราคืออันเลื่อนนาม พระองค์เป็นผู้สืบสายราชาอีกชวากุ และทางไว้ซึ่งผู้สืบสายราชาอีกชวากุ เป็นเผ่าพันธุ์พระกฤษณะ และเผ่าพันธุ์พรหมทัต เป็นเวรชาติ ทรงบาชัยของหิน ทรงกิตต์กรรม มีลงวาทักคังว่า เปลวไฟ มีทวิพม์มั่นคง กัดถึงประโยชน์เป็นอย่างดี ผู้ใดเป็นสัตว์อนาถา พระองค์ก็บวชจากให้แก่ผู้หนึ่งซึ่งยากที่ใครจะบวชได้ ฯ

๕๔. พระองค์เป็นสุกโสมบถาคิต มีความเพียรรุ่งเรือง มีบุญเป็นรัศมี พระองค์เป็นผู้มีการบวชใหญ่ยิ่ง มีกำลังมาก เป็นผู้มักกุดชัญ เป็นราชกุมารมีพระรูปโฉมงามเหมือนกวางจันทร์ เป็นผู้กล้าหาญ เป็นผู้เจริญในความสัจย์ อุดรพระราช พระองค์แสวงหาคำสุภาษิต และยินดีถึงในแนวความกึกกั๊ก ฯ

ธรรมาธิ ๑๑ ชื่อสัญญาใจทนายวิวรรค

๕๕. พระองค์มีวิเศษเหมือนทวงจันทร์ เสด็จไปสู่สถานที่ประเสริฐ ยิ่งเป็นปรกติ มีผิงจันทร์หอม เป็นใหญ่ในทิศ เป็นผู้กล้าหาญ เป็นราชาแก้วใน กาศ มีวิเศษเป็นนันทน์ บรรลุถึงความสงบระงับ ศัตรูพระองค์ผู้ยิ่งใหญ่ใน แผ่นดิน พระองค์บริจาคน้ำให้แก่ผู้อื่นที่มาหา หากที่ใครจะบริจาคน้ำได้ เหมือน เมื่อก่อน คือการบริจาคน้ำของพระองค์ที่ไปรดลงมานั้นได้แก่เมื่อก่อนคือธรรมแล้ว

๕๖. พระองค์เห็นสัตว์ผู้เป็นสวระ (พระพุทธรูป) ในครั้งก่อน ๆ อุปมา เหมือนทนายในแผ่นดินครั้งใด กระทำพุทธบูชาต่อสัตว์ผู้เป็นสวระ (พระพุทธรูป) เหล่านี้ ด้วยความศรัทธาประมาทมิได้ พระองค์กำลังแสวงหาความบริสุทธิ์ อันเลิศประเสริฐ เพราะ เทพแห่งความหลุดพ้นของสัตว์ทั้งหลาย นี้ถึงเวลา แล้ว ศัตรูพระองค์ผู้กล้าหาญ พระองค์จึงเสด็จอภิเษกกรรมดี จากบุรี อันสูงเสียดฟ้า ๆ

๕๗. ครั้งแรก พระองค์บูชาพระพุทธรูปไม้มทรวรที ด้วยดอกกระดาษ ก่อมาพระองค์เห็นพระพุทธรูปวิโรจนะแล้วมีจิตเลื่อมใส พระองค์ถวายผล สมอผลหนึ่ง แล้วประโคมด้วยเสียงกลองใหญ่ พระองค์ชอุ่มเพลิงดีไวให้ เห็นเวียงไม้จันทร์ (พระคันธกุฎี) ๆ

๕๘. พระองค์เข้าไปในบุรีแล้วเห็นผิงจันทร์หอม จึงสาธก้าแห่ง ผิงจันทร์หอม ถวายสาธุการ (แสดงความนับถือ) แก่พระพุทธรูปผู้ยิ่งใหญ่ เพราะธรรม ซึ่งแสดงธรรมแล้ว พระองค์เห็นพระพุทธรูปสมันตทรวรที แล้ว กล่าววาจาว่า นโม นมะ (ขอนมัสการอย่างมีเกียรติ) ได้ซัดฟวงมาลัยทอง ไปยังพระพุทธรูปผู้พระกายรุ่งเรืองเหมือนเปลวไฟด้วยจิตอันดี ๆ

๕๙. พระองค์ผู้เป็นโพธิสัตว์ ได้ขึงมือสองกุมารให้แก่ธรรมราชผู้เฝ้า ขอบานเทวีริมฝั่งสระ และถวายคอกกอกโศกแก่พระพุทธรูปชฎานเกษุ ถวายเครื่อง ที่มีคือข้าววากูแก่พระพุทธรูปสารดี ถวายทานกวางประทีปแก่พระพุทธรูปคันลธิ์ ถวายไม้ธัมมลูก (ผัก) แก่พระพุทธรูปท่ามสัมภวะ และถวายแก้วมุกดาหารแก่ พระพุทธรูปสรวพมิกู ถวายทานคอกบัวแก่พระพุทธรูปสาครวะ ๆ

อธิบายที่ ๑๑ ชื่อสัญญาหนาวีจรรค

๖๐. ถวายทานด้วยกันแก่พระพุทธรูปที่นครวัด ถวายที่นอน
ในฤดูฝนแก่พระพุทธรูปสิงหะ ถวายทานน้ำมันแก่พระพุทธรูปศาลาเสนาทวาร
ถวายนมสีกแก่พระพุทธรูปชัยปัทม ถวายคอกบาไม่วัว ไธยแกงแก่พระพุทธร
ูปโศภิตกะ ถวายอาหารแก่พระพุทธรูปสังฆทรวที นอกเหนือร่างกายแก่พระพุทธร
ูปญาณเมธู ถวายจีวรแก่พระพุทธรูปนาคทศกะ ฯ

๖๑. ถวายไม้จันทน์หอมอันดีซึ่งกำม็ือหนึ่งด้วยความปรารถนาเพื่อ
บูชาถวายแก่พระพุทธรูปชัยปัทม ถวายทานคอกบัวแก่พระพุทธรูปมหาวิสุทธิ
ถวายพระพุทธรูปที่มีวาระด้วยรัตนงหิงหลาย และถวายทองคำม็ือหนึ่งแก่พระ
พุทธรูปทวยมณี (องค์ก่อน) และสรรเสริญพระพุทธรูปอินทรวเกศ ถวายต่างหู
แก่พระพุทธรูปสุธยานนะ และถวายแผ่นทองแก่พระพุทธรูปสมที ฯ

๖๒. ถวายแก้วมณีแก่พระพุทธรูปนาคภิกขุ ถวายที่นอนปูผ้าแก่
พระพุทธรูปไชยะ ถวายธูปประดับรัตนธูปแก่พระพุทธรูปโฆษชยราชะ ถวายอาสน
(ผ้าปูนั่ง) แก่พระพุทธรูปสิงหะ ถวายเทียนแก้วแก่พระพุทธรูปทวยมณี
พระศพนอันดีซึ่ง ผู้ตรัสโลกก้อย่าง ถวายสังฆารัตน์หอมอย่างดี ไม้ธูป และคอก
มะลิแก่พระพุทธรูปอินทรวเกศ ฯ

๖๓. ถวายเวียนออก และพวงมาลัยแก่พระพุทธรูปอีกโสมนราชผู้ทั่วโลก
บูชาแล้ว บริจาคราชสมบัติ และของหอมทั้งปวงยกที่ใครจะเอาชนะได้แก่
พระพุทธรูปทศสิขี บริจาคถนนเองประทับใหญ่และเครื่องประดับแก่พระพุทธร
ูปที่โมกกระ ถวายคอกไม้ธูป และประทีปทำด้วยคอกอุบลแก่พระพุทธร
ูปธรรมเกศ ฯ

๖๔. สักขีผู้เป็นสาวระ (พระพุทธร) องค์อื่น ๆ ใดเกิดขึ้นมา พระองค์
ก็เคยบูชามาแล้ว การบูชาอันวิจิตรมีชนิดต่าง ๆ พระองค์ก็ให้ทำมาในราชค
์อื่น ๆ แล้ว พระองค์ จึงระลึกถึงการบูชาของพระองค์ต่อพระพุทธรูปในองค์ซึ่ง
เป็นพระศาสดา จึงออกอภิเษกกรรมดี อย่าเพิกเฉยต่อสักขีอันมาถนัดผู้เต็มไป
ด้วยความโศกเลย ฯ

อธิบายที่ ๓๓ ข้อสัญญาหนาวีรวัต

๖๕. เพียงแค่เห็นพระพุทธรูปที่บังกร พระองค์ก็เบิกบานดีเป็นอย่างยิ่ง
อีกขงษา ๕ อันไม้คลากเกลื่อนไทรยอนโถม พระองค์ก็ไต่แล้ว คัญการคิกที่จะ
บูชาพระพุทธรูปเป็นเอกแต่องค์เดียวยิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้ว พระองค์ก็ไต่ผ่าน
มาแล้วถึงของไชยศักดิ์ในโลกธาตุทั้งปวง ฯ

๖๖. กลับคืนไปหา ประมาตมีได้ โดยพระองค์ปราศจากพระพุทธร
อัศภาพของพระองค์ทั้งหมดไปอยู่ที่ไหน ภาวะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมสิ้นไปเป็น
ธรรมคา ไม่มีอะไรที่จะปรึบปรึงให้เป็นของเที่ยงแท้ได้ กาม ราชสมบัติ
และโลกะ เป็นของไม่เที่ยง ขอพระองค์จงเสด็จอภิเษกกรรม์ จากบุรี
อันสูงสุด เลิศ ฯ

๖๗. ขวรา พยาริ นรณะ อินทวรุณ เป็นภักใหญ่หลวงมาตั้งแต่
ไร้ยังมีเขรชายแรง นาคตัวในเวลาสิ้นกัป (ไร้ประตักลับ) ภาวะทุกสิ่ง
ทุกอย่างยอมสิ้น เป็นธรรมคาไม่มีอะไรที่จะปรึบปรึงให้เป็นของเที่ยงแท้ได้
สักถวิลความทุกข์ขามเป็นอย่างยิ่ง... พระองค์ลู่หวงคุณธรรม จงเสด็จ
อภิเษกกรรม์ เลิศ ฯ

๖๘. เสียงขุ่นนัว เสียงแสร้งอ่อน คนตัวต่าง ๆ ปลูกพระโพธิสัตว์
ผู้เป็นใหญ่เกษมสุขทั้งหลายซึ่งอยู่ในกัปรามอย่างเป็นสุธา เน้นคือเสียงคนทวิ
แก๊งออกนัวว่า ฯ

๖๙. ภาทัง ๓ สดโหดงแล้วควยความทกขคือ ขวรา พยาริ ภาทัง ๓
นฤกพิศยวณะโหดแล้ว พกพิงมัท โลกที่ลมหลงอยู่ทุกเมื่อ คือเอาภพ
เป็นทัพง จึงเที่ยววนเวียนเหมือนแมลงภูกักอยู่ในหม้อ ฯ

๗๐. ภาทัง ๓ ไน้อยขึ้นเหมือนตุ๊กตาทะ (ตุ๊กอ่อน) โลกเหมือน
โรงละคอนเคลื่อนที่เหมือนลูกกลิ้ง รับรวกเร็วเหมือนลูกกลิ้ง อายุอันแข็ง
แกร่งในโลกล่วงไปเหมือนฟ้าแลบ ฯ

๗๑. ชุมชุมชนในมนุษย์โลก เทวโลก และอบายโลกทั้ง ๓
(รวมเป็น ๕ โลก) ตกอยู่ในอำนาจแห่งภคยดาในภพ และอวิทยา ผู้ไม่รู้
วนเวียนอยู่ในคักทั้ง ๕ เหมือนจักรทมนรองข้างหม้อ ฯ

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญลักษณ์ปวีร์วรรค

๑๒. โลกนี้ ก็อยู่ในเบื้องกลไกรูปที่ค้ำงาม กับเสียงเพราะกลิ่นหอมรสอร่อย สัมผัสสบายดี เหมือนดังก็กับข้างของพรานกักเนื้อ ๆ

๑๓. การผูกพันหลายประกอบด้วยภัย ประกอบด้วยสงคราม ทำให้มีศัตรู มีโทษมาก มีอันตรายมาก เสมอด้วยคนถืออาม เหมือนใบไม้มีพิษ พระอารยชนท่านจะได้เหมือนละหม้อกุด ๆ

๑๔. การผูกพันหลาย ทำให้เกิดภัย และมีความโศก ทำให้มีกมนทำให้เป็นแหกแห่งภัย เป็นคันเคานแห่งความทุกข์เสมอ ทำให้เจริญด้วยแถวด้วยภัย ฤกษ์ดีในภัย ประกอบด้วยภัย ประกอบด้วยสงครามทุกเมื่อ ๆ

๑๕. คนที่รักโศกมฤตโศกขึ้นมา ประกอบด้วยภัย ฉนโคก พระอารยชนท่านรู้ว่ากามเหล่านี้เกิดมณเณ มันเหมือนเหล็กใหญ่ เหมือนคนกระชกขบ เหมือนคนมีกถาบรรพชา ๆ

๑๖. โศกปราชญ์รู้วิ การเหล่านี้เหมือนบ่อน้ำมันเหน เหมือนหม้อกุด เหมือนดอก เหมือนไซ่ง เหมือนสุนัข เหมือนไกรงกระดุก ประกอบด้วยภัยเป็นเบื่องหน ๆ

๑๗. อารยชนรู้วิ การผูกพันหลายเหล่านี้เหมือนดวงจันทร์ในน้ำ เหมือนรูปจำลอง (ไม่ใช่ตัวจริง) เหมือนเสียงฟ้าดัง เหมือนแสงสว่างแวบเดียว เหมือนโรงละคร และเหมือนความฝัน ๆ

๑๘. การผูกพันหลายเหล่านี้ ประกอบด้วยขณะ ประกอบด้วยอำนาจ เหมือนแสงกล เหมือนพยับแดด หลอกหลอน เหมือนฟองค่อมน้ำไม่มีจริง ผู้รู้ทั้งหลาย รู้ว่ามันแตกยกขึ้นกำหนดไว้ ๆ

๑๙. ในวัยแรก มันมีรูปร่าง น่ารัก น่าใคร่ รู้กันว่ามีแข็งเขี้ยวอยู่ข้างกายที่ถูกอำนาจทุกข์คือชราพยาธิกำจัดแล้ว ค้างก็พากันหมวงเมินเหมือนมฤคเมินค้อห้วยแล้ง ๆ

อ้อฮายที่ ๑๓ ชื่อสัญญาโพนบาบัวร์รด

๔๐. ผู้ที่มีเงินทอง มีข้าวเปลือกมาก มีกำลังทรัพย์มากถึงจะรู้กันว่า คนนี้ประพฤติเป็นพาล ก็นำงาไก่ ไก่ พงทวทรัพย์หมด ถึงความทุกข์ยากแล้ว คนทั้งหลายต่างก็ห่างเหิน เหมือนเหินคอบ้างว่าง ๆ

๔๑. คนที่ชอบให้ และทำความยินดี (ให้แก่ผู้อื่น) เหมือนพุ่มไม้ มีดอกและพุ่มไม้มีผล แต่พอหมดทรัพย์ ก็อดรื้อนด้วยชาวทุกข์ กลายเป็น คนขอทาน ที่ไม่มีใครรัก เสมอด้วยแรง ๆ

๔๒. ผู้เป็นใหญ่ มีกำลังทรัพย์ มีรูปร่าง มีอินทรีย์นำรักนำสวามก เป็นผู้ทำความยินดี (ให้แก่ผู้อื่น) พอมีความเคียดชังเพราะชาวพาลริทุกข์ หมดทรัพย์แล้วที่ไม่มีใครรัก เหมือนกับความขวยไม่มีใครชอบ ๆ

๔๓. คนถูกชราทำให้แก่ มีวัยอันล่วงเลยแล้ว เหมือนพุ่มไม้ถูก ไฟเผา คนที่แก่เพราะชราเหมือนเรือที่ประกอบด้วยไม้ ทุกรพระมุนี ไปรตน บอกรมาเร็ว ๆ ถึงวิธีที่จะออกจากชรา ๆ

๔๔. หมูชายหญิงเหี่ยวแห้งเพราะชราเหมือนเถาวัลย์ที่ยังง่าไม่ ว่างก็ให้แห้งแล้ว ชรานำไปซึ่งความเหี่ยว ความยากจนและความว่องไวชรา เหมือนคนจมน้ำโคลน ๆ

๔๕. ชรา ทำให้รูปร่างกลายเป็นไม่งาม ชรา นำไปซึ่งอำนาจ นำ ไปซึ่งกำลังและความแข็งแรง นำไปซึ่งความสุขทุกเมื่อ กระทำให้เสื่อม ชรา ทำให้หทัย ชรานำไปซึ่งนั่นแลคือความกระชุ่มกระชวย ๆ

๔๖. โลกเหมือนนมถูกถูกไฟลวกไฟลน ปรุระกบแล้วด้วยโรคทั้งหลาย ร้อยชนิดและด้วยพยาธิทุกข์อันหนาแน่น จึงเห็นโลกอันถึงชาวพยาธิ พระองค์จงแสดงถึงการออกจากทุกข์โดยเร็วเถิด ฯ

๘๗. หิมะในฤดูหนาวจำนวนมาก นำเอาน้ำเลี้ยงต้นหญ้า ไม้กอ ไม้ล้มลุกในป่าไป ฉนโค พยาธิ และชราก็นำเอาน้ำเลี้ยงคือความกระชุ่มกระชวยไป ฉนนั้น อินทรีรูปร่างและกำลัง (เมื่อพยาธิและชรามารดถึงแล้ว) ย่อมเสื่อมไป ฯ

๘๘. พยาธิกับโรค ย่อมกระทำให้เงินทอง ข้าวเปลือก ทรัพย์สมบัติจำนวนมากหมดสิ้นไป และกระทำความเคียดช้อน กระทำการบั่นทอน กระทำสิ่งที่น่ารังเกียจเห็นสิ่งที่น่ารังเกียจ กระทำความแฉ้วร้อนเหมือนดวงอาทิตย์ในอากาศ ฯ

๘๙. การตาย การเคลื่อนที่ การจุติ และการกระทำกาละ เป็น การพวกรทศพยและบุทศอื่นเป็นพวกทุกเมื่อ การไปแล้วไม่กลับมาอีกก็ การไม่ไปอีกก็เหมือนเหมือนใบและผลของผลไม้ และเหมือนกระแสน้ำ ฯ

๙๐. ความตาย กระทำให้สิ่งที่ตกอยู่ในอำนาจ กลายเป็นไว้อำนาจ ความตายย่อมพาไป เหมือนแม่น้ำพาไม้ไป ความตายไม่มีเพื่อน คนตาย ย่อมไปตามลำพัง ไม่มีเพื่อน ผลแห่งกรรมของคน จรมีอำนาจพิเศษติดตามไป ได้ ฯ

๙๑. ความตาย ย่อมจับสัตว์มีชีวิตจำนวนมากหลายวัย เหมือนเงือก นำพาเอาหมู่สัตว์ไป และเหมือนเศรษฐาพาเอาทาสไป หรือเหมือนราชสีห์ พาเอาช้างไป หรือเหมือนเปลวไฟพาเอาหญ้าไม้ล้มลุก และหมู่สัตว์ไป ฯ

๙๒. โลกกระทำหรือตั้งใจ เพื่อจะให้พ้นจากโทษหลายวัย เช่นนี้ พระองค์จึงระลึกถึงการประพฤติกุศลสาหัสครั้งก่อน ๆ นั้น เวลานี้เป็นกาลของพระองค์เพื่อจะเสด็จอภิเนษกรมณ์ ฯ

๙๓. หมุนารมีความแค้นขึ้นยินดี ปลุกพระมหามุนีด้วยคนศวี ทั้งหลาย ในกาลใดคำประพันธ์อันวิจิตร ก็ได้เปล่งออกมา ยิ่งพระสุกตให้รู้ สำนึกจากเสียงคนศวี ในกาลนั้น ฯ

๘๔. เสียงคนครืนนี้ทำให้พบกับสิ่งที่ทำไว้ดีแล้วทั้งปวงโดยเร็วว่า
อายุกาลของ พระองค์ปรากฏว่า ดำรงอยู่ไม่นานเหมือนฟ้าแลบ เวลานี้
เป็นสมัยของพระองค์เพื่อเสด็จอภิเษกกรรมนี้ประพฤติกษัตริย์ ๖

๘๕. สังสการทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน เหมือนหม้อดิบ (ยัง
ไม่ได้เผา) ว่างแก่จะแตกทำลาย เหมือนชอทานเล่นกล เหมือนบ้านเมืองเต็ม
ไปด้วยคน อยู่ได้ชั่วคราว ๖

๘๖. สังสการเหล่านี้ ได้รับความรบกวนเป็นธรรมดา เหมือน
ใบกุนในเวลาดันตกมันเดือนไม้ไผ่ เหมือนลูกคลื่นซัดทราย อาศัยบัจฉัย
มีสภาพอ่อนแอ ๖

๘๗. สังสการทั้งหลายเหมือนเปลวประทีป เกิดเร็วดับเร็วเป็น
ธรรมดา ไม่มีความมั่นคง อุปมาเหมือนลม ไม่มีแก่นสารเหมือนฟองน้ำ
อ่อนแอ ๖

๘๘. สังสการทั้งหลายไม่มีในเลขณ เป็นของศูนย์ พิจารณาเห็น
เหมือนท่อนกล้วย ทำจิตให้จางงเหมือนเล่นกล เหมือนขโมยขุดเบาๆ ๖

๘๙. สังสการทั้งหลาย ถึงซึ่งการบับปริงทุกอย่างเป็นไปด้วยเหตุ
และบัจฉัยทั้งหลาย อาศัยซึ่งกันและกันเพราะเหตุ พาลชนย่อมไม่รู้จัก ๖

๙๐๐. อาศัยหญ้ามีอยู่ระ จึงเกิดเป็นบรรพศาดา ชวนเข็ชคือต้องใช้
กำลังความพยายาม (การกระทำ) เครื่องมือทำหม้อ ย่อมเป็นไปได้ด้วย
จักรหมุน ไม่มีอะไรโดยลำพังสิ่งเดียวจะเป็นไปได้ ๖

๙๐๑. อนึ่ง ความเป็นไปแห่งกำเนิดทุกอย่าง ย่อมอาศัยความ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของแต่ละอย่าง จะมีในสิ่งเดียวกันทั้งก่อนและหลัง
ไม่ได้ ๖

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญญาหนาวีรวรรค

๑๐๒. เหมือนเมื่อมีพีช จึงแยกหน่อ อันใดเป็นพีช อันนั้นไม่ใช่หน่อ พีชไม่ใช่หน่อ แคะหน่ออันนั้นจะไม่แตกจากพีชก็หาไม่ สังสการทั้งหลาย มีความธาตุอยู่อย่างนี้โดยความเป็นสิ่งไม่ยั่งยืนเป็นธรรมดา ฯ

๑๐๓. สังสการทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นปัจจัย มันไม่มีความเจริญ อันต้องแท้ในสังสการ จริ่งอยู่สังสการ และอวิชชาเป็นของคู่กัน มันไม่มีในโลกนี้โดยปรกติอย่างเดียวกัน ฯ

๑๐๔. มันเปรี๊ยะเป็นคำพึมพำต่อกันจากแม่พิมพ์ พิมพ์พิมพ์แล้ว จะไม่ไค้อะไรเลย สังสการจะมีในอวิชชาเห็นก็หาไม่ และจะเที่ยงแท้ก็หาไม่ สังสการทั้งหลายเที่ยงที่ระชาตคุณุญไชยแท้ ฯ

๑๐๕. และเพราะรูปอวิชชาแล้วเกิดจากวิชชญาณขึ้นในทันที รูปไม่ได้อยู่ในจักขุ แคะเมื่อพ้นรูปเสียแล้ว ก็ไม่มีอะไรในจักขุ ฯ

๑๐๖. รูปเหล่านี้เป็นในวราคมชยะ (อนัตตา) และเป็นอสุภะ (ไม่งาม) แคะกลับไปกำหนดเอาว่า รูปเป็นอาภามาเป็นตัวเป็นคน และสุภะคงกันข้าม กลับกำหนดเอาสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน จากนั้นจักขุวิชชญาณก็เกิดขึ้น ฯ

๑๐๗. เห็นการดับและแทนเกิดของวิชชญาณ คือ ทั้งเกิดและทั้งดับ แห่งวิชชญาณ วิชชญาณไม่มีอนาคตไปไหน เห็นในใจคะว่าวิชชญาณเป็นสภาพคุณุญเหมือนเล่นกล ฯ

๑๐๘. ไม้ไฟอันยาว ๑ อันไหม ๑ มีอพยยามสี ๑ เมื่อรวมกันทั้ง ๓ อย่างไฟจึงเกิดขึ้นเพราะปัจจัยอย่างนี้ ความมุ่งหมายอันทำนั่นแล้วก็พดับดับไปโดยแท้ ฯ

๑๐๙. แคะบัดนี้คิดบางคนค้นหาว่า มาในหนทางไหน หรือไปไหนหนทางไหนค้นหาในทิศใญ่ขึ้นทุกทิศ เขาไม่มีกรรมมา และไม่ไค้อะไรไป ฯ

๑๑๐. สกัณธ ธาตุ อายตนะทั้งหลายเป็นมูลเดิม มีกรรมเป็นปัจจัย คือคุณุญธาวิชชา และเมื่อรวมกันเข้า เป็นการซับซ้อนกว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล สัตว์บุคคลนั้น ไม่ใช่ปรมาวถ (คือไม่ใช่ความหมายชั้นสุดท้าย) ฯ

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญลักษณ์ปริวรรต

๑๑๑. อักษรทั้งหลาย อาศัยยอ วิมีตีปาก เพดาน ฟัน และลิ้น
ไม่ใช่อยู่ที่คอ ไม่ใช่อยู่ที่เพดาน (ที่เคี้ยว) และลำพังแต่อักษรตัวเดียว
(ไม่ผสมสระ) ก็ออกเสียงไม่ได้ ๆ

๑๑๒. อักษรเหล่านี้ อาศัยการผสมกัน จึงออกเสียงตามอำนาจ
ตัวสกนเป็นคำพูดได้ ความคิดและคำพูดไม่ปรากฏเป็นรูป สิ่งที่อยู่ภายใน
ย่อมไม่ได้จากสิ่งภายนอก ๆ

๑๑๓. บัณฑิตพิจารณาเห็นความเกิดและความดับของคำพูด เสียง
ร้องและเสียงก้อง และเห็นวาทะทั้งหมดเปรียบเหมือนยอมีว่าประกอบด้วย
กาวและเศษตะกั่ว ๆ

๑๑๔. และเหมือนการเล่นคนตรี ต้องดึงพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ
อาศัยเครื่อง อาศัยมือ และอาศัยความพยายาม (การกระทำ) เสียงจึงตั้ง
ออกมาจากขลุ่ย และกลอง เป็นกัน คือเสียงเกิดจากเครื่องคนตรีเหล่านี้ ๆ

๑๑๕. และบัณฑิตบางคน ค้นหาว่าเสียงมาจากไหน หรือจะไปไหน
โดยการค้นเน้นที่ถี่ใหญ่ที่สั้นน้อยทั้งปวง ก็ยังไม่พบการไปและการมาของเสียง ๆ

๑๑๖. สิ่งสสารทั้งปวงเป็นไปด้วยเหตุและปัจจัย พระโยคีเห็น
สิ่งสสารไม่มีในโลก เป็นสิ่งว่างเปล่าจากการเห็นจริง ๆ

๑๑๗. สกนธ อายกณะ ธาตุ ทั้งหลายศูนย์ทั้งภายใน ศูนย์ทั้ง
ภายนอก ศูนย์จากความเป็นสัตว์จากความเป็นตัวตน ปราศจากที่อยู่อาศัย
มีลักษณะ เป็นสภาพทรงไว้ มีสภาพเหมือนอากาศ ๆ

๑๑๘. ลักษณะแห่งสภาพทรงไว้เช่นนี้ พระองค์ควรสำนึกด้วยพระองค์
เองตามพระอริยาบถเพราะการเห็นพระที่นั่งภัทรุพพิณแล้ว พระองค์ยังทวาคา
และมณุษย์ให้ตรัสรู้ ๆ

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสัญญาหนาวีรบรรด

๑๑๙. โลกถูกเผาด้วยวราคะ โทษะอันกำหนดว่าเป็นความหิวนิวิต
และไม่จริงพระผู้เป็นนายนกคือผู้นำ โชนั้นเช่นเสมอด้วยเมฆคือความกรุณา
อันเป็นลำธารแห่งนามฤๅท

๑๒๐. พระองค์ผู้เป็นบัณฑิต ก็ทำการให้ทานมาแล้วทั้งหลาย
โกฏีกัลป บรรลุความศรัทธอันสูงสุด ทำการรวบรวมอารยทรัพย์ให้แก่สัตว์
ทั้งหลาย

๑๒๑. ผู้มิใช่อารยะ ไม่มีทรัพย์ ยากจน ระวังถึงความทุกข์ที่เคย
ผ่านมาแล้วนั้น กุศลพระองค์ผู้เป็นสาวอหิภักตสัตว์ทั้งหลาย ขอพระองค์
อย่าเพิกเฉยเสียเลย จงรวบรวมอารยทรัพย์ให้แก่เขาทั้งหลายเหล่านั้น

๑๒๒. พระองค์ผู้รักษากัลป์เป็นอันดีทุกเมื่อ เพื่อบริโภคบารุณี จะ
แสดงสวรรค์และปรารถนแห่งอมฤตอันสูงสุด แก่สัตว์จำนวนมากโกฏีก

๑๒๓. พระองค์จะระลึกถึงภูมิแห่งแรกที่เคยผ่านมาแล้วนั้น บัณฑิตประค
นรก ไขประตูสวรรค์และนิรวาณ จงเจริญรุ่งเรืองตามแนวความคิดของ
ผู้มีศัล

๑๒๔. พระองค์รักษากษานคติไว้แล้วทุกเมื่อ เพื่อบริรับปรคิมะ
(ความหฤคหฤคในใจ) และความโกรธต่อสัตว์ทั้งหลาย ยังสัตว์ทั้งหลายผู้
แหวกว่ายอยู่ในสมุทร คือภพลงสาร ให้ดำรงอยู่บนบกคืออิวัระ (นิรวาณ)
อันปราศจากภยันตราย และปราศจากความร้อน

๑๒๕. พระองค์จะระลึกถึงอภุคัล คือ การจงเเว พยาบาท วิหิงสา
(คิดเบียดเบียน) ที่เคยผ่านมาแล้วนั้น ขออย่าเพิกเฉยต่อสัตว์ผู้ประพฤติ
วิหิงสาเสียเลย จงยังสัตว์โลกนี้ให้ดำรงอยู่ในภูมิเกษานคติเถิด

อธิบายที่ ๑๓ ชื่อสติใจหนาบิรวรรค

๑๒๖. พระองค์บำเพ็ญความเพียร เพื่อจะให้มัลลพักเรือใบคือธรรม พาสักทั่วโลก ให้ข้ามพ้นจากสมุทหทัยคือหลงสวาทให้ดำรงอยู่บนบกคือกิระอันปราศจากภยันตรายและปราศจากความแฉ้อร้อน ๆ

๑๒๗. พระองค์ระลึกถึงสัตว์โลกที่เป็นดังว่าลุ่มหลงด้วยโอชะทั้ง ๔^(๑) พระองค์บำเพ็ญน้อมกายกำลังความเพียรวคเวิวยังสัตว์ทั้งหลายผู้นำตัวเองไม่ไว้ ให้ช่วยข้ามพ้นไม่ไว้ ๆ

๑๒๘. พระองค์อนุกรมปรีชาญาณที่ให้อำนาจแล้ว ระวังเกลศด้วยธยาน ศึกษาคำว่าระยงจักขุที่เอ็นหริยผลกพลาณ มือนหริยสามัญ ให้ตั้งอยู่ในทางของพระยวระบ้าง ๆ

๑๒๙. พระองค์ระลึกถึงความประพฤติกิเศยผ่านมาแล้วนั้นว่า เราเป็นสัตว์โลกอย่างจะด้วยช่วยคือเกลศทั้งหลายในโลกนี้เลย ขอพระองค์จงอย่าเพิกเฉยต่อสัตว์ที่ถูกเกลศรบี จงร้อมสัตว์เหล่านั้นให้ตั้งอยู่ธยาในภากระ (ธยานมือนวรมผลสุคชช เป็นชาวมดเคี้ยว) เด็ด ๆ

๑๓๐. ปรีชาญาณที่มีอยู่ในพระองค์ ให้อบรมมาก่อนแล้ว เมื่อสัตว์โลกถูกห่อหุ้มด้วยความมึนทมนเอนการคือโมหะและอวิชชา พระองค์จะให้พรรคกระอันถูกต้องในจักขุซึ่งจะได้มองเห็นธรรมสิ่งหลายร้อย ๆ

๑๓๑. พระองค์ระลึกถึงความประพฤติกิเศยผ่านมาแล้วนั้น เมื่อสัตว์โลกถูกห่อหุ้มด้วยความมึนทมนเอนการคือโมหะและอวิชชา พระองค์จงให้ธรรมจักขุ (ทางคนเห็นธรรม) อันปราศจากมลทิน ไม่มีเขม่ามัวหมอง ทั่วแสงสว่างอย่างก็ คือปรัชญาอันประเสริฐ ๆ

(๑) โสณทั้ง ๔ คือ กณโณธ ธวโณธ ติฏโณธ อวิจรโณธ

ธรรมาที ๑๓ ข้อสัญญาหนาวาปีรวรรค

๑๓๒. บทประพันธ์ที่เปล่งออกมาเช่นนี้เป็น เสียงบรรเลงดนตรี
ของนารีทั้งหลาย ซึ่งเมื่อได้ฟังแล้ว ปราศจากความง่วงเหงาหาวนอน และ
จะสั่งจิตไปในความทวิตรันเกิดเลิศจึงแล้ว

กระนั้นแต่ ตฤภิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ผู้ประทับอยู่ท่ามกลางภายใน
พระราชวัง ไม่ว่างเว้นจากการเคียนธรรมที่ขังไม่แก่ใคร ไม่ว่างเว้นจากการพิจารณา
ธรรมที่เคียนมาแล้ว นั่นเป็นเพราะเหตุไร ตฤภิกษุทั้งหลาย จงชอุ พระโพธิสัตว์เป็น
ผู้มีการระคลอเวลาเนาน และเมื่อธรรมทั้งหลายกำลังพลุกพล่าน พระองค์ต้องการธรรม
ไกรในธรรม มีความพอใจ ยินดีในธรรมโคตรพระอริยาคัย พระองค์ไม่เื่อมในการแสวง
หาธรรม พระองค์พร้อมที่จะประกาศธรรมความที่ เคียนมา พระองค์เป็นเจ้าแห่งการให้
ทานธรรมผู้ใหญ่ยิ่ง ไม่มีใครสูงกว่า เป็นผู้แสดงธรรมโดยไม่เห็นแก่อัมมิ (เครื่องกีดกัน)
ไม่ตระหนกด้วยการให้ทาน ปราศจากความง่วงเหงาหาวนอน ปฏิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม กลัดในการปฏิบัติธรรม มีธรรมเป็นที่อาศัย มีธรรมเป็นที่ถือของบิณฑกั้น มีธรรม
เป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่ตั้งศรัทธา มีธรรมเป็นที่ประจักษ์ ได้รู้มรรคพิภคิธรรม
มีกษานติเป็นของขวัญ มีจิตเป็นราชธัญญาวริศา จึงสังกตคือความฉลาดในอุบาย
(ฉลาดในทางเจริญ)

ตฤภิกษุทั้งหลาย ในที่นั้น พระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาเห็นอริยาบทตามความ
สะดวกของนางสนมก้านเล็กทั้งปวงด้วยสติอันฉลาดในอุบายใหญ่ยิ่ง ทรงคล้อยไปตาม
ธรรมคาแห่งภริยาที่เป็นไปทางโลกภายนอกพระโพธิสัตว์ก็รักก่อน ๆ ซึ่งพื้นวิสัยแห่งโลกได้
แล้ว ทรงทราบเป็นอย่างไรดังโทษของการคลอเวลาเนาน ทรงเห็นความสุขจากการไม่มี
ความใคร่เพราะอำนาจสัจฉิมันมีก้านกักตา ทรงเห็นความเป็นใหญ่ในโลกอันไม่มีอะไร
เปรียบปาน ด้วยกำลังพิเศษอันมีบุญสมภารเกิดแต่การสะสมกุศลอันหาประมาณมิได้
ทรงพิจารณาเห็นความสุขเกิดจากความยินดีในกามอันสว่างพื้นวิสัยแห่งเทวคาและมนุษย์
ทั้งหลายเป็นที่ยินดีกันวันนวมย์อย่างถึง ประกอบด้วย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส
อันเป็นสารวจจิตรด้วยประการต่าง ๆ อันประเสริฐ ทรงเห็นจิตของตนเองอยู่ในอำนาจ
เพราะความยินดีในกามทั้งปวงไม่สิ้นสุดในวิสัยของตนเอง ทรงบมัสตักทั้งหลายผู้ที่สะสม

อธิบายที่ ๓๓ ข้อสัญญาพาวรีวรรค

กุศลมูล ช่วยเหลือกำลังแห่งความตั้งใจแต่ตั้งเดิมด้วยการอยู่ร่วมเสมอกัน ทรงประทับ
อยู่ท่ามกลางภายในบุรีด้วยจิตไม่หมั่นทมของศิวมณฑลทิศคือเกลศของโลกรทั้งปวง ทรง
พิจารณาถึงเวลาสุกของมแห่งธาตุของสัตว์ทั้งหลายตามที่ให้เชื่อเชิดไว้ ในสมัยนั้น
พระโพธิสัตว์ทรงระลึกถึงสัญญาทรงเดิมแนบประมาณมาก และมุ่งหน้าคือธรรมทั้งหลาย
ของพระพุทธ และทรงสร้างกำลังแห่งความตั้งใจให้ปรากฏ และทรงก้าวลงสู่
มหาภูตนาในสัตว์ทั้งหลาย ทรงก็คิดถึงความหลุดพ้นของสัตว์ทั้งหลาย ทรงพิจารณา
เห็นว่า สมบัติทั้งปวงมีความวิบัติเป็นที่สุด และทรงเห็นโลกว่ามากไปด้วยอุบถวิภว
เป็นอนันต์ และทรงยกบ่วงแห่งมารผู้กาลิ ทรงยกพระองค์ให้พ้นจากการของจำคือ
วิฏสงสาร ทรงตั้งใจไปในนิรวาณ

ศุกรกฤษทั้งหลาย ในที่นั้น พระโพธิสัตว์ทรงทราบถึงโทษแห่งวิฏสงสาร
ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุดนั่นเพียว พระองค์ไม่มีพระประสงค์อันใด ด้วยพระอริยาบัย
อันเที่ยง พระองค์ไม่มีพระประสงค์อันใดโดยชนแก่อุปาทาน (ความที่กินเนื้อฉัน) ทั้งปวง
พระองค์มุ่งหน้าคือธรรมของพระพุทธและนิรวาณ เหมือนหน้าทีจากวิฏสงสาร
ยินดีในธรรมที่เป็นทางความประพฤติของพระศาสดา ไม่สร้างทางที่เป็นความประพฤติ
อันเป็นวิชัยของมาร มีปรกติเห็นโทษแห่งภพอันสุกโพล่ง ทรงปรารถนาเพื่อจะรอดถอน
พระองค์จากรากทั้งสาม (กามธาตุ รูปธาตุ อรูปธาตุ) มีกุศลเป็นเครื่องรื้อถอนโทษและ
ทุกข์ในวิฏสงสาร ทรงมุ่งหวังเพื่อนรพชชา ทรงปรารถนาเพื่อเสด็จออกภิเษกกรรม
ชมพระองค์อยู่ในนิรวาณ ห่มเทพพระองค์ลงในนิรวาณ สนั่นไปในนิรวาก่อน มุ่งหน้าสู่บ้านน้อย
น้ำใหญ่ จำนวนคือความสงบสันติ ทรงปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่พระองค์เองและผู้อื่น ทรง
กล่าวปฏิบัติไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงใคร่ต่อประโยชน์โลก ใคร่ต่อประโยชน์แก่อกุล ใคร่ต่อ
ความสุข ใคร่ต่อความปราศจากอันตราย ทรงอนุเคราะห์แก่โลก ทรงแสวงหาแต่สิ่งที
เป็นประโยชน์ มีปรกติอยู่ด้วยโมคคี ทรงประกอบด้วยมหารกฏา ทรงฉลาดในสังคหพระ
วิสุต มีพระทัยไม่ทุกข์ร้อน ชัมแฉ่มอยู่เสมอ มีกุศลที่จะบ่มและแนะนำสัตว์ทั้งหลาย มี
พระทัยประกอบด้วยความรักในสัตว์ทั้งปวงเหมือนลูกคนเดียว ทรงเสียดสละปราศจาก
ความมุ่งหมายต่อพืชทุกทั้งปวง ทรงยินดีในการให้ทาน ประกอบด้วยการบวชจาก มีฉำ

อธิบายที่ ๑๓ ข้อสัญญาหนาวีวรรต

พระหัตถ์สะอาด กล่าวในการบวชใจ ทรงบูชาชฎามาแล้ว มีบุญขมึงคังเป็นอันดี มีบุญยวบรวมไว้ดีแล้ว มีพระหทัยจักเกลาแล้ว ปราศจากมลทินไม่มีความตระหนี่เขมไว้ดีแล้ว ไม่มีใครจะยิ่งกว่า ทรงเป็นเจ้าแห่งมหากาน และทรงให้ทานแล้วไม่หวังผล ทรงกล่าวในการให้ทาน มีพระเกียรติปรากฏในการปราบปรามชาติคือหมู่เกลศที่เป็นตัวศัตรูทั้งปวง มีความมออยาก ความเม็กมาก ความโลภ ความเกลียด ความมัวเมา ความถือตัว ความหลงและความตระหนี่เป็นประธาน ทรงก้าวหน้าเพราะเกี่ยวกับเกิดกรรมดีในการศรัทธามีพระหทัยเป็นไปในมหาปริยชาติ ทรงอานาถแห่งพระองค์ทั้งทำศรัทธาพร้อม ทรงอุเคราะห์แก่โลก ทรงแสวงหาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ มีความเพียรเป็นคังว่าเสียเคราะห์ของอาจเพิ่มอีกด้วยกำลังแห่งมหากรรมอันเป็นที่ทนง เห็นชีวิตความมรคพันของสัตว์ทั้งหลาย มีจิตสมัสมยในสัตว์ทั้งปวงไม่เบียดเบียนแปลง มีการให้เป็นที่เกษมด้วยการเสียสละ มีความปรารถนาพระทัยในอุบายอันแห่งสัตว์ทั้งหลายตามความปรารถนา ทรงเป็นภาชนะที่รองรับความศรัทธา เจาะแจ้งซึ่งรวมอันยังไม่ใครบคิตามเวลา คังพระหทัยในการน้อมส่งต่อความศรัทธา มีองค์ไม่เอนเอียง ทรงชำระมลเขต (โทษ) แห่งสัตว์ให้สะอาดทรงให้ทานและปริยชาติ มีเครื่องประหารคือชฎามาอันประเสริฐแล้งเหมือนเพชร ทรงปราบปรามชาติคือเกลศได้เป็นอวรางคิ ทรงปฏิบัติตามจรวัดแห่งคุณคือศีล มีการงานทางกาวจาใจอันพระองค์ทรงรักษาไว้ด้วยพระองค์องค์ ทรงเห็นโทษและภัยแม้มีประมาณน้อย ทรงมีศีลบริสุทธิ์เป็นอย่างดี มีพระหทัยไม่หมองมัว ปราศจากมลทินไม่สกปรก มีพระหทัยไม่หวั่นไหวต่อเสียงเดวทั้งปวง คอผู้ที่มาหาแล้วๆ คอเสียงคำพูดเร็วๆ คอเสียงร้องไห้ คำคำ คำนินทา หรือคำขู่คุก การเขียนคิ คำขู่ควาค การฆ่า ถูกจับของจำ ถูกขบไล่และเกลศครอบคาน ถึงพร้อมด้วยขันติ (ความอดทน) และเสาวมิกะ (ความสงบสติงม) มีพระหทัยไม่แตกว้าว ไม่เบียดเบียนใคร ไม่พยานาห มีพระหทัยห่วงใยและปรารถความเพียรเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความคองการแก่สัตว์ทั้งปวง มีพระเนตรมุ่งมองแต่รวมที่เป็นบุคคลมุตทั้งปวงซึ่งพระองค์ได้ยึดไว้มันแล้ว มีสมฤติไม่พลั้งผลอย คังมันอยู่ในปริยชาติอันคังงาม มีพระหทัยไม่หึงช้าน ทรงกระทำใจในซึ่งชยานเป็นเอกากร (มีอารมณ์เดียว) ทรงนคคคในการสะสมชวรม ใค้แสงสว่างแล้ว ปราศจากความมืดมนอนธการ มีพระหทัยเจริญในการเห็น ว่าคนไม่เที่ยงเป็นทุกข์และไม่งาม

ทรงควนุคิกบวิกรม (กิกทบทวน) ถึงโพธิ์บิษชธรรมทั้งหมทซึ่งเป็นความจริงของ
พระอารยะ คือ สมถุกยบัสถาน สัมยักปวัทาณ กุทธิบัท อินทริย พละ โพธิ์ชงค
และมรท มีควมวิโรสสะอากอันเกิดจากมณะและวิบิษนฯ ทรงเห็ความจริงแห่ง
ปรัทศสมุกปาท ทรงลิตาเชิงกรายอย่างรวมชิ่งกัวยวิโมกษ ๓ อันไม่มีอะไเบ้เบ้งจย
นอกจากกัวรัตตีศย์ ทรงพิจารณาเห็นธรรมทั้งปวงเป็นเหมือนเมฆา (เล่นกษ) หยับแศค
ควมผัน เภาทวงจันทรวิโนนฯ

พระนแล คุกรภิกษทั้งหลาย พระโพธิ์สัทวรมปรัทศ้อย่างนี้ คือ ทรงอยู่
สำราญในธรรมอย่างนี้ ทรงอยู่สำราญมีกันอยู่ในคณธรรมอย่างนี้ ทรงอยู่สำราญด้วยกร
ประกอบประโชณแก่สัทวทั้งหลายอย่างนี้ พระองค์ได้ถูกศกเก็ทกัวยกัวเป็นบท
ประพันธ์อันแก่กัวการปวีโรสสะทวิชยท พระพุทธโงเทกษ ๑๐ อันใหญ่ชิ่งกัวย
ประมาณมาก มุ่งหน้าคือธรรมที่เป็นประธาณ ๔ อย่าง ซึ่งเป็นการบมอินทริยนำงสนม
ก้านัดของพระโพธิ์สัทวทั้งหลายครั้งก่อน ๆ ผู้ถึงภทวรัตศกัวยในเวลานั้น ธรรมที่เป็น
ประธาณ ๔ อย่างแก็ชยะไวโร คือทาน การให้ ปวีโรสสะ กัวพททนำเรก อรรถกวี
การทำแก็สัทกัวมประโชณ สมณจรรตว ความมีประโชณเสมอกัน และพระโพธิ์สัทว
มุ่งหน้าคือธรรมที่เป็นประธาณที่ชื่อว่าควมบวิกรมอันระบาชออกซึ่งกัวยที่ประกอบ
ด้วยสังกระวรัต ๔ อย่าง และทรงมุ่งหน้าคือธรรมที่เป็นประธาณที่ชื่อว่าควมก้งใจ
รองรับเชือสายของพระโกรวคณะ เป็นวิชชแห่งการไม่เปลี่ยนแปลงอันรับไว้ด้วยกัว
แก็ทกัวมก้งจกัวมก้งในสวรัชชุกา (ควมทวิรั) อันไม่พินาศอันครวณ และทรง
มุ่งหน้าคือธรรมที่เป็นประธาณที่ชื่อว่ากรทอ้งลงสู่สมทการณแห่งอริยาศยในกรปรัทชย
(เสยสละ) แก็สัทวทั้งปวง และทรงมุ่งหน้าคือธรรมที่เป็นประธาณที่ชื่อว่ามหาพุทธ
(พระบรมใหญ่) อันนำมาซึ่งการรวมพิศษแห่งกัวตั้งของสังสาร คือชชาน (ควมรู)
อันนำมาซึ่งประโชณแก็ทกัวม กัวมแห่งธรรมที่เป็นค้ำอแห่งควมทวิรั พระโพธิ์สัทว
มุ่งหน้าคือธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ ทรงปรับปรงทำให้สันวิจจุลวงเช่นนั้น ในเวลานั้นเพื่อ
บมอินทริยนำงสนมก้านัดทั้งปวง ได้มีธรรมที่เป็นประธาณก้งสนม มีรูปเป็นอย่งตยวิ

กันนี้ ทั้งออกมาด้วยอาการแห่งพระโพธิสัตว์โดยเสียงเพลงทั้งหลายเหล่านั้น ที่
ปรับปรงขึ้นนั้นทำให้สำเร็จดังต่อไปนี้ นี้คือ

๑๓๓. ด้วยฉันทะ (ความมุ่งหมายอันแรงกล้า) ด้วยอาสยะ (ใจ)
ด้วยอริยาศัย (ความพึงพอใจ) และด้วยความรู้ในสัจทั้งหลาย จิต
(ความนึกคิด) ย่อมเกิดขึ้นในความตรัสรู้ในสัจยุคอันประเสริฐ และใน
เสียงที่บรรเลงคนตรี ย่อมปรากฏเป็นรูปขึ้นมา ๆ

๑๓๔. เสียงทั้งออกมา ทำให้ระลึกถึงศรัทธา ปราสาธะ (ความยินดี)
อธิมกฺกิ (ความรอคอย) ความเคารพ ความปราศจากการถือตัว มีใจอ่อน
น้อมต่อผู้ใหญ่ ทั้งการไต่ถาม การแสดงทักท้วง (นิรวาณ) ฯ

๑๓๕. เสียงเป็นไปในการให้ทาน โนทนะ (การข่มอินทรี) ใน
สัณณะ (การยกลิ้น) ในศีล และเสียงแสดงถึงภษานิติ (ความยกย่อง) เสียง
แสดงวิริยะ (ความเพียร) เสียงระบายนอกซึ่งธยาน และเสียงแสดงสมาธิ
และเสียงทั้งออกมาแสดงปรัชญาแห่งอุบาย ฯ

๑๓๖. เสียงทั้งออกมาแสดงความรู้ กุศลวิ มัทธา อุเบกขา
อภิษญา เสียงทั้งออกมาแสดงกรรมอันหรือสัจทั้งหลายด้วยการรวบรวม
สังคหะวิธทั้ง ๔ ฯ

๑๓๗. เสียงแสดงประเภทแห่งสมุทฺตยวิธาน (การตั้งสติ) และ
สัมภักปฺราหฺมณฺภูตวิธาน อินทรี ๕ ประเภทแห่งพระ ๕ โพธิยังค เสียงทั้ง
ออกมาพร้อมเสียงคนตรี ฯ

๑๓๘. เสียงแสดงประเภทแห่งมรรคประกอบตัวของ ๘ และเสียง
แสดงภคตและวิปัสสนา เสียงแสดงความไม่เที่ยง ความเดือดร้อนด้วยทุกข์
ความไม่เป็นตัวตนเสียงทั้งออกมาพร้อมเสียงคนตรี แสดงความเดือด
ร้อนด้วยทุกข์ (ความไม่งาม) ฯ

๑๓๙. เสียงแสดงถึงวิราชาธรรม (ธรรมที่ปราศจากความกำหนัด)
เสียงแสดงถึงวิเวก เสียงแสดงถึงกษยธยาน (ความรู้ในการสิ้นไปแห่ง

คิดหา) เสียงแสงถึงอุเบกขา (ความไม่เกิก) และเสียงแสงถึงอนิโรช (ความไม่ดับ) และแสงถึงอนาลย (ความไม่มีที่อยู่) เสียงจึงออกมาพร้อมคนควีนแสงถึงนิรวาณ ฯ

๑๔๐. เสียงจึงออกมาพร้อมเสียงคนควีนอย่างนี้ เป็นอานุภาพแห่งความศรัทธาซึ่งหญิงสาวได้ฟังแล้ว ศึกษาแล้ว ย่อมคงอยู่ในความศรัทธาอันเป็นความมีจริงยอดเยี่ยม ฯ

ขณะนั้น ทุกรกิกษุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ผู้ประทับอยู่ท่ามกลางนางสนมกำนัลทั้งหลายได้ทรงอุบรรมมือนิเวศน์ในอนาคาร สมัยกัมมัฏโพรแก่ศกวีเหล่านั้น ประมาณ ๘๔,๐๐๐ และเทวาททั้งหลายประมาณหลายแสนซึ่งมาประชุมกันอยู่ในที่นั้น

อนึ่ง ในสมัยที่พ้นกาลออกอภิเนษกรรมแห่งพระโพธิสัตว์นั้น เทวบุตรคนหนึ่ง อยู่ในชั้นคฤศที่ชื่อหริเทพ เทวบุตรคนนั้นแวงกล่อมด้วยเทวบุตร ๓๐,๐๐๐ ตน นำหน้าเข้าไปเฝ้ายังปราสาทใกล้ศกวีพระโพธิสัตว์เพื่ออุทิศถวายสมัยกัมมัฏโพร ในราตรีอันสงบถึงกับควนแล้ว ทั้ง ๆ ที่อยู่บนพนาอากาศนั้นเอง ก็กล่าวด้วยคำเป็นบทประพันธ์กับพระโพธิสัตว์ว่า

๑๔๑. ข้าแต่พระองค์เป็นบรมสัทธา การจุติพระองค์ก็แสดงแล้ว และการบังเกิดอันสูงศักดิ์ พระองค์ก็แสดงแล้ว พระองค์ยังแสดงความประพฤติกุติ ทำมาเป็นลำดับในโลกแก่นางสนมกำนัล ฯ

๑๔๒. เทวตามละมุนนุษย์เป็นอันมาก พระองค์ก็ได้ทรงบังนิเวศน์มาแล้ว ค่างก็ได้บรรลุดังซึ่งธรรม วันนชโยให้เป็นกาลสมัยในการเสด็จอภิเนษกรรมเถิด ฯ

๑๔๓. พระองค์ไม่แก่สิ่งทุกแล้ว และไม่ชราทางแก่คนคาบอศ แต่แก่สิ่งทั้งหลายได้ ชีทางแก่คนตาดี ฯ

๑๔๔. สัตว์เหล่าใด ตกเป็นทาสของกาม มีความโกรธในบ้านเรือน ทพยัสสมบัติ บุตร ภรรยา สัตว์เหล่านั้น ก็ล้างศึกษาจากพระองค์ ฟังกระทำ ความปรารถนาในความเห็นในการออกอภิเนษกรรมเถิด ฯ

ถ้อยคำที่ ๑๓ ข้อสัญญาหนาวีรบรรด

๑๔๕. โลกพร้อมทั้งมนุษย์ และเทวาก็รักพระองค์แล้ว ย่อมละ
ความเป็นใหญ่ ความเด่นดังในกาม ทวีปทั้ง ๔ และวันละหนึ่ง ๗ พากัน
ออกอภิเษกกรรมดี ๆ

๑๔๖. ถึงแม้ว่า พระองค์ยังทรงพระตำราญด้วยความสุขในธยาน
ยังไม่ทรงยินดีด้วยธรรม แต่ทรงยินดีในกามก็จริง พระองค์ก็ได้ทรงปลุก
เทวคาและมนุษย์ทั้งหลายหลายร้อยให้ตื่นจากหลับมานาน ๆ

๑๔๗. วยุรนน สกไปแล้ว เหมือนกำลังเว็วของฟ้าแลบที่ตกลงบน
ภูเขาหรือในแม่น้ำ ผู้ที่มีวิญญูเฉลยไปแล้ว (แก่เสียแล้ว) ถึงจะคิดออก
อภิเษกกรรมดีก็ย่อมไม่งาม ๆ

๑๔๘. นับเป็นการดีแล้ว พระองค์จึงเสด็จอภิเษกกรรมดีในวัน
อันประเสริฐซึ่งเป็นปฐมวัยมิวายยังเป็นหนุ่มอยู่ พระองค์จึงก้าวข้ามความ
สงสัยเพื่อประโยชน์แก่หมู่เทพยดาทั้งหลาย ๆ

๑๔๙. ความอ้อมในการขึ้นต่อกษัตริย์ ย่อมไม่มี เหมือนมหาสมุทร
ไม่อ้อมนำเขาเหล่านั้นซึ่งมีประญาอันแล้ว เป็นเอวาระขณสูงกว่าใคร ๆ ในโลก
ปราศจากฐลคือเกลศ ๆ

๑๕๐. ในทันพระองค์เป็นพระกษัตริย์ เป็นที่เจริญใจของพระราชาทุก
โทษ และของราชกุมารีพระทุกดวงนั้นเหมือนดอกบัว ของงกคถึงความเห็น
ในการเสด็จอภิเษกกรรมดี ๆ

๑๕๑. สัตว์ที่เว้าวอนด้วยเครื่องเผาผลาญคือเกลศ ถูกผูกพันด้วย
เครื่องผูกพันอันนั้นแก่ไม่หลุด ข้าแต่พระองค์ผู้มีความกล้าไม่มีตัวจับ
ขอพระองค์จงยังเขาเหล่านั้นให้คงอยู่ในทางปลศเป็ดองได้โดยเร็วซึ่งเป็น
ทางสงบ ๆ

๑๕๒. สัตว์เป็นโรคเคือกร้อนมานาน พระองค์เป็นหมอผู้ฉลาดใน
โรคทั้งหลายจึงยังเขาให้คงอยู่ในความสุสบายคือนิรวาณด้วยการประกอบ
ยาคือธรรมไทยพลันเด็ก ๆ

ธรรมาที ๑๓ ชื่อสัญญาพินาปิรวรรค

๑๕๓. สัตว์ทั้งหลายไม่มีนัยนาคา เป็นผู้มีค้อย่างที่สุด ถึงมีนัยนาคาก็เกลือกกลัวไปด้วยไมหะ (ความหลงมงาย) ถูกข้ายคือเกลือกกลัวไปแล้ว ขอพระองค์จงชำระข้ายของมนุษย์ และเหวตาทงหลายด้วยแสงประทีปคือปรัชญาไทยเร็วเด็ก ๆ

๑๕๔. เหวตาท อสูร นาค ชกษี คนชรวรพี ทงหลายเป็นอันมากค่างคอยจ้องการบรวดโพธิ์สูงสูดไม่มีอะไรเทียมเท่าแล้วจะฟังชรวร ๆ

๑๕๕. และพระขานาภคิฉือการนอนเป็นพรตกิจจ้องการสำเร็จอันพระองค์ได้ครีตออกไปแล้วในความสมฤทธิผลของพระองค์ เราจะทำการบูชาโมตีตพรตพร้อมด้วยชาวบุรีของเขา ๆ

๑๕๖. โลกบาลทง ๔ พร้อมทงกองทัพิ เราเหล่านนี้คอยจ้องคุณพระองค์ ด้วยคิดว่าจะถวายบวการ ๔ ใบแก่พระองค์ผู้ครีตแล้วทงทโพธิ์ ๆ

๑๕๗. พรหม มีมีความประพฤตสังบเสงี่ยม มีวาจาประกอบด้วยไมทวิ และมัทธวะ ฤคอบจ้องคเพื่อคอยอรารณพระองค์ผู้เป็นใหญ่แก่คนทงหลายยังทกร (คือชรวร) ให้หมนเป็นไปอันไม่มีอะไรสูงกวา ๆ

๑๕๘. แลชวาททงหลาย แลมีบารมีทากแก่กล้าควรแก่การครีตผู้ทงจะได้นวตถอยมมเขตแห่งทงโพธิ์ ปรวรตนาจะให้พระองค์ครีตผู้โพธิ์ด้วยคิดว่าสักขชรวร (อริยสัจ) นี้ จะเกิดชนแล้ว ๆ

๑๕๙. จริงอัย พระโพธิ์สัตว์ทงหลายยอมแสดงสัจธรรมทกรทภาในบุรี แต่พระองค์จงกังก่อน อยาถึงภายหลังพระโพธิ์สัตว์เหล่านั้นเลย ๆ

๑๖๐. ขอพระองค์จงระลึกถึงคำทพยากรณ์ของพระพุททที่บึงกรด้วยน้ำเสงไฟเราจะมีกวาลไฟเรา ขอพระองค์จงเป็นจริงคังนอย่าได้คลาดจงเปล่งเสงกัวาลอังกัวงพระชินเด็ก ๆ

ธรรมาที ๑๓ ชื่อสัญญาพินาปิรวรรค (ว่าด้วยการเตือน) ในคัมภีร์ควิลคทวิสตร

คังนแล ๆ

